

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÇUKUROVA FOLKLORU ÜZERİNE MEKTUPLAR

Ağıdı

Paylaşmak

**MUSA TOLU
BEKİR İŞLEK**

3 . Cilt

ÇUKUROVA FOLKLORU ÜZERİNE MEKTUPLAR

Ağıdı Paylaşmak | 3

MUSA TOLU | BEKİR İŞLEK

3.
CİLT

Adana Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayını

Düziçi Folklor Kitapları – 7

**Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar
Ağıdı Paylaşmak 3**

Musa Tolu-Bekir İşlek

Düzeltiler: Ayşegül Ozanemre

**Yayına Hazırlayanlar: Yusuf Delikoca
Mahmut Tülek
Metehan Şahin
Esin Ümmühan Yıldırım**

1.Baskı: Ankara, 2018

Baskı: EOS Basım, Ankara

Musa TOLU - Bekir İŞLEK

ve

Ali OZANEMRE

Bekir DAĞSEVER

Davut BÜLBÜL

Halisi AÇACAK

İsmail ARSLAN

İsmail TEMEL

Mehmet ERKOÇAK

Mehmet TÜRKMEN

Nail TAN

Osman GÖKÇE

Salahaddin BEKKİ

Sönmez TANER

► Teşekkür

İmece ile yapılan bir işte; minnet duyulacak o kadar çok yürek, selamlanacak sayısız vakur baş, alkışlanacak onlarca el olmaz mı hiç?

İlerlemiş yaşlarına, yetmeyen özeklerine, her sözün başında tıkanan hafızalarına rağmen, inatçı ve fedakâr kaynak kişilere, inançlı ve özverili yazarlara, tüm gönderileri, ifade, imla ve biçim yönünden düzelterek kitaplaştıran **Ayşegül Ozanemre**'ye, Çukurova'nın engin ve sonsuz söz kültürünün tadını ve değerini takdir ederek, elinizdeki kitabın basımını gerçekleştiren Adana Büyükşehir Belediye başkanı sayın **Hüseyin SÖZLÜ**'ye çok teşekkürler...

Musa TOLU

İçindekiler

PAYLAŞILAN AĞITLAR	15
AĞITLARI DERLEMEYE DEVAM (B. İşlek)	15
YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-I () (A. Ozanemre)	16
Yemen Ağıtları.....	16
AĞITLAR ÜZERİNDEYİZ (A. Ozanemre)	26
YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-II () (A. Ozanemre)	27
1)Seferberlik Türküleri, Şiirleri.....	27
2)Kuvayı Milliye Destanı ()	38
AĞITLARIN İZİNDE (A. Ozanemre)	43
YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-III (A. Ozanemre)	43
OZANEMRE’NİN “ÜRETENİ BİLİNEREN AĞITLAR” YAZISINA ZEYL (B. İşlek)...50	
BEKİR İŞLEK’İN ZEYLİ Hk. (A. Ozanemre).....	52
YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-IV (A. Ozanemre)	52
Üreteni Bilinen Ağıtlara Devam / Gâvurdağlı Âşık Ömer’in İskân Ağıdı	52
HÂLİ ÜSTÜNDE OLMAK ve AĞITLARA EKLER (B. İşlek)	63
HACI AHMET AĞA AĞITLARI (M. Tolu).....	64
YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-V () (A. Ozanemre).....	68
Üreteni Bilinmeyen (Bilmediğim) Ağıtlar	68
“YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR” Hk. (M. Tolu)	74
100 YIL ARAYLA İKİ AĞIT (M. Tolu).....	76
BOZULAN ve METALAŞAN ÇUKUROVA AĞITLARI (İ. Arslan).....	80
SELVER GELİNİN AĞIDI (H. Açıkan).....	87
ELİF’İN GÖÇÜ (A. Ozanemre).....	89
ARAMIZA HOŞ GELDİN ERKOÇAK (B. İşlek)	92
DUL GELİNLER, KADERSİZLER, YİĞİTLER (M. Tolu)	93
Mehmet Erkoçak Derlemeleri	94

BİR ŞOR USTASI KATILDI ARAMIZA (M. Tolu)	102
HAYTA HÜSEYİN AĞIDI (İ. Temel)	103
AĞITLAR, AĞITLARIMIZ (B. Dağsever)	105
“METİN’E AĞIT” Hk. (B. İşlek)	106
DÜZELTMENİN NOTU:	106
ŞİİRLER VE ŞİİRLER ÜZERİNE	110
DAĞSEVER’DEN 2 ŞİİR (B. Dağsever)	110
ÇİFTKAZMA TÜRKÜLERİ (H. Açacak)	111
“ÇİFTKAZMA TÜRKÜSÜ VE ÇOCUK YAŞTA IRGATLIK” Hk. (B. İşlek)	114
“ÇİFTKAZMA TÜRKÜSÜ VE ÇOCUK YAŞTA IRGATLIK” Hk. (M. Tolu)	114
“Haziranda Ayrılık” Şiiri	116
MANİLER MEYDANI (İ. Arslan)	117
“MANTUVAR” Hk. (B. İşlek)	120
MANTUVAR (H. Açacak)	120
“SÛFÎ HACI AHMET KABALCI” Hk. (B. İşlek)	122
SÛFÎ HACI AHMET KABALCI (M. Tolu)	123
HORANTAYA MEKTUP (S. Taner)	126
Bafa Gölü’nde Bir Sevdâ Masalı	127
“KINACI ÂŞIKLARI” Hk. (B. İşlek)	128
KINACI ÂŞIKLARI (B. Dağsever)	129
SEHER YELİ (B. İşlek)	131
HAFİZ (MUSTAFA KÖSE) (B. İşlek)	132
“DAR İKİNDİ GÜZEL ÖVME” Hk. (B. İşlek)	138
DAR İKİNDİ GÜZEL ÖVME (M. Tolu)	138
BU HAZİNE BİTMEZ (B. İşlek)	139
ÇOBANOĞLU (İBRAHİM ÇOBAN)’DAN 2 ŞİİR (A. Ozanemre)	140
“ANADOLU’DA ÇEŞME BAŞI AŞKLARI” Hk. (B. İşlek)	142
ANADOLU’DA ÇEŞME BAŞI AŞKLARI (M. Tolu)	143

ÇAPAR HAMZA'DAN BİR ÖVGÜ BİR TAŞLAMA (B. Dağsever)	146
Karşılıksız Atışma	147
DAĞSEVER'DEN DAĞ ESİNTİLERİ (B. Dağsever)	149
“EV SAHİBİ VE İKRAM” Hk. (B. İşlek)	151
ALNININ ÇATINI KAŞI (M. Tolu)	152
VAKİTSİZ GELEN MİSAFİR ve ALAMANCI ÇAPAR HAMZA (B. Dağsever)	153
ÂŞIK VELİ SAĞLAM'DAN (KÖR VELİ) 2 ŞİİR (M. Erkoçak) ()	154
MARAŞLI ÂŞIK HÜSEYİN'DEN (M. Erkoçak)	158
GÂVURDAĞLARININ MEŞHUR TÜRKÜSÜ CEREN (M. Erkoçak)	159
ÇIKAMIYORUM BAKAMIYORUM (A. Ozanemre)	168
CEREN'LER KARIŞTIRILMIŞ OLABİLİR Mİ (A. Ozanemre)	169
DAĞSEVER'DEN 4 GÖNDERİ (B. Dağsever)	173
ÇUKUROVA TARİHİNDEN	178
AVRUPALININ ANTİKA HIRSIZLIĞI (H. Açıkan)	178
“AVRUPALININ ANTİKA HIRSIZLIĞI ve TECİRLİ KOVGUNU” Hk. (M. Tolu)	179
“AVRUPALININ ANTİKA HIRSIZLIĞI ve TECİRLİ KOVGUNU” Hk. (A. Ozanemre)	182
ALMAN PARLAMENTOSU KARARINA, BAŞKANIN TEPKİSİ (B. İşlek)	183
ALMAN PARLAMENTOSU KARARINA BAŞKANIN TEPKİSİ (M. Tolu)	183
GARDİYAN GÂVUR BEKİR (B. Dağsever)	185
AYNI ÖYKÜYE BENZER BİR DE BENDE VAR (H. Açıkan)	186
“AYNI ÖYKÜYE BENZER BİR DE BENDE VAR” Hk. (B. İşlek)	187
“AYNI ÖYKÜYE BENZER BİR DE BENDE VAR” Hk. (M. Tolu)	187
MUSA'YA CEVAP (B. İşlek)	188
YEREL/SÖZEL TARİH YAZILARI (İ. Arslan)	188
“YAĞMA”NIN ZEKÂTINI VEREN TECİRLİ (B. İşlek)	192
İSMAİL ARSLAN MEKTUPLARI (M. Tolu)	193
ÇUKUROVA'NIN TARİHİ DE ÖNEMLİ (İ. Arslan)	194

“O BELDE (OSMANİYE)'DEKİ SEMPOZYUM ve TİRŞİK GÜNÜ” Hk. (B. İşlek)	199
OSMANİYE (ÇUKUROVA) SÖZLÜ KÜLTÜRÜ Hk. (B. İşlek) ()	199
Âşık Mustafa Köse'den, Karayığit Osman'dan, İspir Onbaşı'dan, Mehmet Öztürk'ten, Mustafa Çubuk'tan	200
OSMANİYE'DEN (SEMPZYUM GÖREVLİSİNDEN) GELEN YAZI ()	203
SEMPZYUM GÖREVLİSİNDEN GELEN YAZIYA YANIT (B. İşlek)	204
O BELDE(OSMANİYE)'DEKİ SEMPOZYUM ve TİRŞİK GÜNÜ (M. Tolu)	205
EĞİTİM ŞEFİ MEHMET GÖL (M. Tolu)	208
“ÇOBAN KÂHYA” Hk. (B. İşlek)	211
ÇOBAN KÂHYA (M. Tolu)	212
YİNE ÇOBAN KÂHYA (B. İşlek)	216
ÇUKUROVA'DAN AYNALI ANLATILAR (1) (M. Tolu)	218
ÇUKUROVA'DAN AYNALI ANLATILAR (2) (M. Tolu)	226
ÇELTİK ÜVEZİNDEN ÖLEN OLMAMIŞ MI (B. İşlek)	230
YAZ REHAVETİ (A. Ozanemre)	231
ÇUKUROVA TARİHİNDEN PARÇALAR DA YAZILIYOR (B. İşlek)	232
“ANDIRIN AĞALARI SU BÖLÜŞÜMÜ VE ÇELTİK” YAZILARI Hk. (B. İşlek)	233
ANDIRIN AĞALARI SU BÖLÜŞÜMÜ VE ÇELTİK (1) (M. Tolu)	234
ANDIRIN AĞALARI SU BÖLÜŞÜMÜ VE ÇELTİK (2) (M. Tolu)	238
ÇUKUROVA'DA TENKE BÖYLE ÇALINIR (B. İşlek)	239
ANDIRIN'DA ÇELTİK SERÜVENİ (İ. Arslan)	239
BODRUM ÇOKUNTUSU NEDENİYLE DAĞSEVER'İN DERDİ (B. İşlek)	243
DAĞSEVER'E YANIT (H. Açıkan)	244
“DAĞSEVER'E YANIT” Hk. (O. Gökçe)	244
“AÇACAK OMAR EFSANESİ” Hk. (B. İşlek)	245
AÇACAK OMAR EFSANESİ (H. Açıkan)	245
“ŞU BUKAĞI KONUSU” Hk. (B. İşlek)	247
ŞU BUKAĞI KONUSU (H. Açıkan)	248

ÇUKUROVA/DÜZİÇİ TARİHİYLE İLGİLİ ÖYKÜLER() (A. Ozanemre).....	249
1)Pusu.....	249
2) Meşe Palamudu	256
3) Çolak Hacı Köprüsü.....	260
O GÜZEL ROMANLARIN HİÇBİRİ OLMAYACAKTI (H. Açıkan)	263
Komünist.....	263
ANDIRIN ÇETE ÖRGÜTLENMESİ VE AĞITLARDAN KALANLAR (İ. Arslan)	266
DÜZİÇİ YÖRESİNDE DÜĞÜN ÂDETLERİ () (D. Bülbül) ().....	275
“YİNE AYNALI ANLATILAR” Hk. (B. İşlek).....	281
YİNE AYNALI ANLATILAR (3) (M. Tolu)	281
“KAFKAS TECİRLİLERİ” Hk. (B. İşlek)	285
KAFKAS TECİRLİLERİ (O. Gökçe).....	286
SÖYLEŞİLER YAZIŞMALAR YAZILAR.....	290
PAZAR DAĞILDIKTAN SONRA (B. İşlek).....	290
HOŞ GELDİN 3. CİLT ve İKİ KÖR, İKİ EVLİLİK (M. Tolu).....	291
KIZ KAÇIRMAK VE TAHİR AMCA (M. Tolu).....	293
BİR KIZ KAÇIRMA OLAYI (B. Dağsever)	295
PUSUDA BEKLEMEDEYİM (A. Ozanemre)	296
ÖDEVİMİZ (B. İşlek)	298
UNUTULAN PEŞKİR VE DİĞERLERİ (B. İşlek).....	298
UNUTULAN PEŞKİRDEN SONRA (B. İşlek)	299
UNUTULAN PEŞKİR VE DİĞERLERİ (M. Tolu)	300
NE KALALIM, NE OLALIM (M. Tolu).....	302
Yılmaz Güney’in Haysiyetsizliği(!)	302
Halil Acar’ın Hırsızlığı(!).....	303
NE KADAR PUSU (M. Tolu)	304
SÜREKLİ SAVUNMA (H. Açıkan)	305
“SÜREKLİ SAVUNMA” Hk. (B. İşlek).....	306

EVLENMEK HER ZAMAN ZORDUR (M. Tolu)	308
HORANTANIN SESİ/SESSİZLİĞİ (B. İşlek)	310
AĞZI KIZIL YAZILAR (B. İşlek)	310
ARGOLU... (B. Dağsever) ()	311
ARGOLARIN ALICISI BAŞKA (M. Tolu)	312
ZOR DÜNÜRCÜLÜKLER, GÜZEL DÜĞÜNLER (M. Tolu)	313
2. CİLTTE YAYIMLANMAYAN TEŞEKKÜR YAZISI Hk. (B. İşlek)	318
LÜPÇÜ (M. Tolu)	321
“KAP KAŞIK BULAMAMAK” Hk. (B. İşlek)	326
KAP KAŞIK BULAMAMAK (M. Tolu)	327
DEYİMLERİMİZDEN (B. İşlek)	330
Av. MEHMET YAYCIOĞLU (M. Tolu)	331
“ÇUKUROVA’DA TAKDİR-İ İLAHİYE ÖZGÜ ANALİZLER” Hk. (B. İşlek)	334
ÇUKUROVA’DA TAKDİR-İ İLAHİYE ÖZGÜ ANALİZLER (M. Tolu)	335
NAİL TAN’IN YAZISI (B. İşlek)	337
ÇUKUROVA’NIN LAFLARI, LAFLARIN ÇUKUROVASI (N. Tan)	337
SÖNMEZ TANER’İN MEKTUBU Hk. (H. Açıkan)	340
HORANTA BODRUM BULUŞMASI (S. Taner)	340
“HORANTAYA MEKTUP” Hk. (M. Tolu)	342
“HORANTA BODRUM BULUŞMASI” Hk. (B. İşlek)	342
ERİCEK’TE ADLANDIRMA KÜLTÜRÜ VE DEĞİŞİMİ (O. Gökçe)	343
“BİLDİRİ METNİ” Hk. (B. İşlek)	351
İŞLEK’İN DÜZİÇİLİ ÂŞIKLARDAN DERLEDİĞİ KÖROĞLU KOLLARI (S. Bekki)	352
HİYERARŞİDEKİ HAKİKAT (M. Tolu)	359
‘HEFTİKLEMEK DE YASAK’ (M. Tolu)	361
HENTİFLENMEK (O. Gökçe)	363
Hentiflenmişlik (şiiir) ()	364

‘HEFTİK’ VE ‘HENTİF’E ‘HETİF’LE KATKI (A. Ozanemre).....	365
“NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE” Hk. (B. İşlek).....	366
NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE (M. Tolu)	366
“NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE” Hk. (B. İşlek).....	369
“NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE” Hk. (O. Gökçe)	369
HOCA EMİN EFENDİ'DEN İNCİLER (İ. Temel).....	370
“GELİNBACI” Hk. (B. İşlek).....	374
GELİNBACI (O. Gökçe)	375
Dilin Dilimiz Olsun.....	376
YARAŞIR OSMAN EMMİME, SEVGİMLE SAYGIM (B. İşlek).....	377
EMMİ (O. Gökçe).....	378
BİR GEÇKİN DELİKANLI MEHMET TÜRKMEN (M. Tolu)	380
12 EYLÜL GÜNLERİMDEN (M. Türkmen).....	380
MARMARIS'TE BİR ÇİFT YUNANLI (M. Türkmen).....	384
ÇUKUROVA'DA DÜĞÜN (M. Türkmen)	387
“HARMANDAN DEĞİRMENE” Hk. (B. İşlek).....	391
HARMANDAN DEĞİRMENE (M. Tolu)	391
“HARMANDAN DEĞİRMENE” YAZISI ALDI GÖTÜRDÜ BENİ (O. Gökçe).....	399
ATIŞMALAR	400
B. DAĞSEVER'İN PEŞKİR DESTANI (B. İşlek).....	400
DÜN MISIRLARINI SAHİP OLAMAYANLAR (H. Açıkan).....	402
“DÜN MISIRLARINI SAHİP OLAMAYANLAR” Hk. (B. İşlek).....	403
“KOVGUNCULUK” Hk. (B. Dağsever)	404
ARPANIN FAZLASI ATI HAŞARI YAPAR MI (M. Tolu)	405
GEYİM/GİYİM KIRMAK.....	406
DAĞSEVER'İN TECİRLİ'YE CEVABI (M. Tolu)	409
AVŞAR-TECİRLİ ATIŞMASI (B. İşlek).....	410
“AVŞAR-TECİRLİ ATIŞMASI” Hk. (H. Açıkan)	411

SON YILDIRIM DÜLDÜL 'DEN (B. Dağsever)	412
ÇFÜM 3'TE YAZANLAR	413
ÇFÜM 3'TE KİŞİ VE YER ADLARI ()	417
YEREL AĞIZ SÖZCÜKLERİ /	422
DEYİMLER ()	422

Sayın Okuyucu,

Horanta, bir takım ruhuyla başladı üçüncü cilt çalışmalarına.

İzne gidenlerin, terhis olanların kadroları, başka gönüllülerce dolduruldu.

Türk dili araştırmacısı Prof. Dr. Nail Tan;

Ahi Evran Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Salahaddin Bekki;

Derlemenin duayeni folklorun ustası Mehmet Erkoçak;

Gönül insanı, şair, ressam ama önce öğretmen Mehmet Türkmen;

Söz erbabı, eli mendilli, abdal dostu, fıkracı İsmail Temel;

Düldül, Dumanlı tutkunu genç öğretmen Davut Bülbül;

Anavarza'da büyümüş, beserek boylu Çukurova kızı Sönmez Taner.. el attılar imeceye, güç kattılar horantaya. Hoş bir rekabet, çetin atışmalar içinde, 'hısım hısımlı iter, yarın başında tutar' anlayışıyla tamamlandı işler.

3.cildin sayfa düzeni farklı bir anlayışla düzenlendi. Mektupların gönderi tarihleri esas alınarak, bölümler beş ana başlık altında gruplandı:

1.bölüm **“Paylaşılan Ağıtlar”**da, Çukurova'nın da ötesinden farklı derlemeler doldurdu sayfaları. Kırım'dan Yemen'e, Çanakkale'den Süveyş'e, İzmir'den Trabzon'a.. yaşanan acıların fotoğrafları, duyguları yansıdı dörtlülere. Hatta 1. Dünya ve İstiklal savaşlarından beri daha dün Diyarbakır'da, Mardin'de kaybedilen şehitlerin anısı, acısı dillendirildi, yüreğine ateş düşenlerce.

2.bölüm **“Şiirler ve Şiirler Üzerine”**; türküler, maniler, güzelleme ve koşmalarla süslendi. Yöresel; ulusala hatta evrensele uzandı; değişik konularda yazılmış, söylenmiş birçok eski ve yeni manzum eserler derlendi. Topluma mal olmuş türkülerimizin hikayelerine ışık tutuldu bu bölümde.

3.bölümde farklı bir açıdan bakıldı **“Çukurova Tarihi”**ine. Gayriresmi bir yaklaşımla, özellikle Kurtuluş Savaşı ve Çukurova'da çete örgütlenmelerine ait anılar gerçek kişilerden derlenen belgelerle yazıldı. Ayrıca akan zaman içinde bölge insanının sorun çözme, kendini savunma, üretim ilişkileri, gelenek ve görenekleri ile sosyal tepkileri bu bölümde özetlendi, örneklendi.

4.bölüm **“Söyleşiler ve Yazılar”** bir duvar panosu tadında oluştu. Konu serbest, düşünce özgür çalakalem yazıldı Çukurova sıcaklığında eli kulağa atıp türkü söyleyenlerin hikayeleri, şiirleri. Aşlanığın, taşın, tuzağın, ima'nın, mecazın, cinasın bini bir para bu sayfalarda.

5.bölüm yine **“Atışmalar”**. Zekanın, hazır cevabın, rekabetin, kuşaktan kuşağa miras davalarının, yargının, infazın başı uç verdi yine. Karakucak güreşi kuralıyla kapıştı, kara döşlü, kara şalvarlı yiğitler er meydanında. Bu bağlamda

‘Mübalâğa cenk olundu’ bir uçtan uca. Sözün gücü yine gösterdi kendini satır aralarında.

Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar’ın ilk iki cildinde de vurgulandığı gibi amacımız; ninnisiyle uyuduğumuz anamızdan, eteğinin altında büyüdüğümüz ebemizden, ‘her şeye gücü yeter’ gördüğümüz babamızdan, sözü, sohbeti dinlenen dedemizden, imrendiğimiz dayımız, övündüğümüz emmimizden, ana yarısı teyzemiz, ailenin oyun kurucusu bibimizden miras kalan güzelim Anadolu’nun süttan ak, baldan tatlı söz kültürünü, bizden sonrakilere yazılı olarak bırakabilmektir. Gerisi duvarın dolgusu, lafın teferuatı işte!

Bu serinin 4. cildi, diğerleri gibi kısa bir zaman içinde olmasa bile Gülek’ten, Belen’den yolların aştığı, Meryemçil’de Adıyaman Pınar’ı aktığı, Düldül ile Karatepe birbirine aşkla baktığı sürece mutlaka yazılacak. Bizimle olmasa bile bu bayrağı devralacak yeni yetmeler, 5. 6. ciltleri ve dahasını derleyip toplayacaklar inancıyla...

İyi okumalar...

Horanta adına Musa Tolu

Paylaşılan Ağıtlar

AĞITLARI DERLEMEYE DEVAM (B. İşlek)

Tarih: 25.07.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Ozanemre kardeşimizin uzun ve özenli bir çalışmayla yazıp tamamladığı AĞITLAR yazısını, Horanta'nın 3. cildinde yer almak üzere ekte sunuyorum.

Acele etmeden içimize sinen yazılarla devam edeceğiz.

Selamlar, saygılar.

YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-I ⁽¹⁾ (A. Ozanemre)*Tarih: 21.07.2016**Kimden: aliozanemre@gmail.com***Yemen Ağıtları****Giriş**

“Yüreklerde İnce Sızı Ağıtlar” üst başlıklı bu dosyanın önceki adı “Öykülere Bağlı Halk Şiirleri”ydi. Yıllar öncesinden başlamıştım derlemelere. Birikip duruyordu. Bazıları daha önce kimi dergilerde yayımlandı. “Sarı Ahmet Ağdı”, “Tülü Mehmet Ağdı” gibi birkaçı da “Çukurova Üzerine Mektuplar / Ağdı Paylaşmak 1” adlı ortak kitabımızda yer aldı. Şimdi, benim derleyebildiğim, doğaçlama üretilmiş bu halk ürünlerinden elde kalanları bir kez daha gözden geçirdikten sonra kitabımızın bu cildinde okuyuculara topluca sunuyorum.

Ağıtların derlenip toplanarak yazıya geçirilmesi (kalıcılaştırılması) konusunda başta Yaşar Kemal olmak üzere (horantamızdan İsmail Arslan da aklıma hemen gelenlerden) duyarlı kimi yazarların bu konuya eğildiğini, böylece güzel yapıtlar ortaya konulduğunu biliyoruz. Yeterli mi, sorusuna yanıtım hazır ve kesin: Yetmez. Benim bu çalışmama gelince, yeterlilik konusunda asla bir iddiam yok. Ben, öncelikle horantamız bireyleri başta olmak üzere bu konuya ilgi duyan, ‘ulan ede ben de varım taman’ diyecek olanlara bir ‘gıv vermek’, bir bakıma onları ‘şivşirmek’ amacındayım. Daha ötesi değil. Amaç hâsıl olursa ne mutlu bana...

Ağıt, ağıtlar...

Sözlüklere baktığımızda ‘ağıt’ın tanımının şöyle yapıldığını görürüz:

“**Ağıt:** Ölen bir kimsenin gençliğini, güzelliğini, iyiliklerini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını ya da büyük felaketlerin acılı etkilerini dile getiren söz ya da okunan ezgi, yazılan yazı”... Osmanlıcada ‘mersiye’, eski Türkçede ‘sagu’.

¹ Hepsinden ve her şeyden önce altını en kalın çizgilerle çizerek belirtmeliyim ki halk kültürünün öbür alanlarında olduğu gibi ağıtlar konusu da bir derya deniz; uçsuz bucaksız; bilim alanlarının sonsuzluğunca.. derin. Biz burada ağızlara parmak ucu bal çalarcasına yüreklerin tellerine şöyle bir dokunabilirsek ne mutlu...

Ayrıca;

Ağlama; gelin olan bir kızın arkasından meziyetlerini sayıp dökerek ağlama.” (Bkz. Türkçe Sözlükler)

Bu ortalama tanımlar yeterli mi? Bence pek de yeterli değil. Örnek tanımlar içinde ne Yemen var, ne Sarıkamış... Sözlüklerdeki tanımlar, belki bireysel üzüntüleri yansıtır ama bütün toplumun acılarının dile getirildiği ağıtları kapsamıyor.

Dilimizde daha çok ‘ağıt yakmak’, kimileyin de ‘ağıt tutturmak’ biçiminde deyim sarmalında kullanılan ‘ağıt’ sözünün etimolojisi üzerine bile kitaplar yazılabilir. Biz, ortamı bilimselliğe boğmadan konumuza dönelim.

“Yüreklere İnce Sızı Ağıtlar” üst başlığına bağlı alt başlıklarımız şöyle:

-Yemen Ağıtları

-Seferberlik Türküleri, Şiirleri

-Üreteni Bilinen Ağıtlar

-Üreteni Bilinmeyen (Anonim) Ağıtlar⁽²⁾

*

Yemen ağıtlarını, seferberlik ağıtlarından ayırmak pek kolay değil. Belki gerekli de değil bu. Ancak biz bu bölümde, doğrudan doğruya Yemen üzerine yakılmış, içinde ‘Yemen’ sözü geçen ağıtları ayrı bir bölüm olarak ele aldık.

Yemen neresi?

Yemen, Türkçemizin büyük yazarı, kendisi de ağıt derlemesiyle işe girişmiş Yaşar Kemal’in vurguladığı gibi “Türk halkı için Toroslardan öte her yer”dir. Anadolu’yu Toroslardan öte, güneye aşan her asker, artık Yemendedir. Halkımız böyle algılamış Yemen’i. O günün koşulları düşünüldüğünde pek de haksız sayılmaz. Ha Bağdat-Basra, ha Kanal bölgesi, ha Hicaz yöresi, ha Arabistan yarımadasının en ucundaki Yemen... Yorgun, bitkin, hantal bir ordunun neferi olarak buralara düşmüşsen, ihanet destekli emperyalist ordularla buralarda savaşıyorsan baştan sona Yemendesindir.

Ağıtlarımız, bir erkek yüreğinden çıkmış olsa da kadın söylemi etkisi uyandırır. Bu da anlaşılır bir durum. Savaşa giden askerimiz erkek olunca, onun geride bıraktığı savaşa katılamayacak düzeyde yaşlanmış dedesiyle babası, bir de küçük kardeşiyle oğlunun dışında anasıdır, kız kardeşidir, ablasıdır, genç karısıdır, nişanlısıdır ya da yavuklusu. Askerinin ardından ağlamak, ağıt yakmak da o kadınlara düşüyor en çok, en çok onların ağzına,

² Daha önceki dosya adı olan ‘Öykülere Bağlı Halk Şiirleri’ konusunu bu çalışmanın dışında tutuyoruz.

diline yakışıyor. Böyle olunca bir ağıdı dede ya da yaşlı baba yaksa bile o sözlerde ağlayanımız bir kadınmış izlenimi verir bize.

Benim derleyebildiklerim arasında ilk dizesi “Gitme Yemen’e Yemen’e” biçiminde birçok dördlük var. “Gitme Yemen’e” diyenin, kendisi gidemeyen ve gideni durduramayan olduğu kuşkusuz. Bu da hemen kadınlarımızı çağrıştırıyor.

Gerek “gitme” diye başlayan ağıtların gerek öbürlerinin bir kısmı, bilinen bir dördlüğün biraz değiştirilmiş biçimi olarak çıkıyor karşımıza. Söz konusu değişikliğin ortaya çıkardığı çeşitlemeler, kişilerin değişen beğenileri sonucu yaptıkları katkılardan olabileceği gibi bölgeler arası beğenilerden, katkılardan da kaynaklanıyor olabilir.

Her dizesi, her sözcüğü yüz yılı aşan bir zaman sonrasında bugün bile yüreklerimizi kanatan o dördlüklerden benim saptadığım “gitme” diye başlayanlar şöyle:

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Orda akıl şaşar derler
Yemen sıcak dayanaman
Çiğ yumurta pişer derler*

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Yemen sıcak dayanaman
Dan borusu er vurulur
Sen cahilsin uyanaman*

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Karışın toza dumana
Kağıt al da bir mektup yaz
Bacını koyma gümana*

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Gidenler hep orda kalır
Karışın toza dumana
Nişanlımı eller alır*

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Karışın toza dumana
Mektubunu tez yaz kardaş
Koyma bacını gümana*

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Kimse halden bilmez derler
Kurban olam babam oğlu
Giden geri gelmez derler*

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu çalınca
Sen küçüksün uyanaman*

*Gitme Yemen’e Yemen’e
Çiğ yumurta pişer derler
Asker talime çıkınca
Acemiler şaşar derler*

*

“Gitme” çırpınmalarından başka, baştan sona çığlık niteliğinde Yemen ağıtları da var. Bunlardan saza, ezgiye döşenmiş birini belki de en güzel söyleyen Ruhi Su olmuştur. Onun söylediği Yemen ağıtlarından birinin sözleri şöyle:

*Yemen Yemen şanlı Yemen
Toprakları kanlı Yemen*

*Ben Yemen'e dayanaman
Nazlı yârden ayrılamam*

*Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu çalınca
Sen küçüksün uyanaman
**

Yine Ruhi Su ustanın kendi sazına ve sesine Sümeyra Çakır sesini katarak söylediği başka bir Yemen ağıdı daha vardır ki bunu da başka birçok ses sanatçısı söylemiştir, söylemektedir; şöyle:

*Merhametsiz padişahlar askeri
On sene bekletiyorlar Hicaz'da
Genciken kocadım yitirdim yâri
Soyka Yemen yiğit koymadı bizde*

*Nolur karlı dağlar ne olur
Asker yârim gelse yarelerimey'olur*

*Padişaha söylen yâri göndersin
Bu kanunu bu zakonu döndersin
On seneyi bir seneye indirsin
Hiç mi merhamet yok Sultan Aziz'de
(kavuştak)*

*Gelin ömrüm geçti ben mutlumuyum
Kara saçıma ağ ördürdüm düzüyom
On senedir asker yolu gözlüyom
Saçım ağardı fer kalmadı gözde
(kavuştak)
**

Sanal ortamda Sivas-Zara'dan Zaralı Halil (Söyler)'in (1906-1964) olduğu belirtilen benzer bir Sivas türküsü vardır ki yukarıdaki türküyle aynı kavuştakla söyleniyor olması ayrı bir ilginç durum; şöyle:

*Karlı dağlar karanlığın kalktı mı
Kahpe felek ayrılığın vakti mi
Karlı dağlar ne olur
Asker yârim gelse yarelerim ey'olur*

*Bir bulut kaynıyor Sivas elinden
Ucu telli mektup geldi yârimden
(kavuştak)*

*Allah bu askere ömürler vere
Teskeresin alıp geriye döne
(kavuştak)*

*

Yine çok bilinen, birçok ses sanatçısının okuduğu bir başka Yemen türküsünü ben daha çok Ruhi Su ustayla Sümeyra'nın seslerinden, sazlarından sevdim:

*Mızıka çalındı düğün mü sandın
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın
Yemen'e gideni gelir mi sandın
Dön gel ağam dön gel dayanamirem
Uyku gaflet basmış uyanamirem
Ağam öldüğüne inanamirem*

*Ağamı yolladım Yemen eline
Çifte tabancalar takmış beline
Ayrılmak olur mu taze geline
(kavuştak)*

*

Kavuştağı “Dön gel ağam dön gel dayanamirem” biçiminde başlayan yukarıdaki Faruk KALELİ türküsü, Erzurum yöremizde üretilip bütün yurt yüzeyine yayılmış bir türküdür. Türkünün 2 kıtasının⁽³⁾ devamı olan 1 kıta daha vardır ki pek söylenmez; şöyle.

*Koyun gelir kuzusunun adı yok
Sıralanmış küleklerin südü yok
Ağamsız da bu yerlerin tadı yok
Tez gel ağam tez gel dayanamirem
Uyku gaflet basmış uyanamirem
Ağam öldüğüne inanamirem*

*

³ Kıta: Halk şiirinde birim, 4 dizeden oluşan dörtlüklerdir; buna ‘kıta’ denir. Ancak türkülerde kıtalar genellikle değişik sayıda dizelerden oluşan kavuştaklar eklenmiş 2, 3 ya da 4 dizeden oluşabilir.

Aşağıdaki dörtlüğü, tv'deki bir söyleşisinde Yaşar Kemal'den duymuştum. Kendi derlemeleri içinde de yer alan bu dörtlüğü büyük usta, okur-yazar bile olmayan halktan birinin yaktığı bir ağıt parçasını, anlatımdaki vuruculuğun altını çizmek için söyleyivermişti. Gerçekten de az sözcükle duyguların böylesine öz, böylesine ustaca dile getirildiği az şiir çıkar karşımıza. “Şiir bir şey anlatmaz” diyen şairlerin(!) kulakları çınlasın:

*Yerden yanı uldu m'ola
Günden yanı soldu m'ola
Memmedimin ala gözün
Karıncalar oydu m'ola
**

Birkaçı başka bir dörtlüğün benzeri (versiyonu) sayılabilir aşağıdaki örneklerin, benzer ya da özgün ezgilerle türküleştirilip değişik ses sanatçılarınca okunduğunu biliyoruz. Ancak belki de hiç bestelenmemiş ya da duyulmamış olanlar da var. Her biri ayrı titretir yüreğimiz tellerini:

*Yemen yolu çukurdandır
Karavana (matara da) bakırdandır
Zenginimiz bedel verir
Askerimiz fakırdandır*

*Geçen günler ömürdendir
Çıkmaz canım demirdendir
Zenginimiz bedel verir
Askerimiz fakirdendir*

*Tarlalarda biter kamış
Uzar gider vermez yemiş
Şu Yemen'de can verenler
Biri Memet biri Memiş*

*Bacısının adı Emiş
Sandığında olur gümüş
Şu Yemen'de can verenler
Biri Memet biri Memiş*

*Kara çadır is mi tutar
Martin tüfek pas mı tutar
Ağlayalım anam bacım
Elin kızı yas mı tutar*

*Yemen bizim neyimize
Şivan düştü evimize
Bak yavrular yetim kaldı
Güvenmeyin beyimize*

*Oy Yemen kanlı Yemen
Bülbül ötmez gülü çimen
Yiğidim canın veriyor
Üç yetimle ben ne edem*

*Başta püskül sallanırsa
Basma fıstan kirlenirse
Ya kimlere baba desin
Yetim yavrun dillenirse*

*Basma fıstan kirlenirse
Başta leçek düğlenirse
Ya kimlere baba desin
Küçük yavrun dillenirse*

*Babam oğlu Mehmet Ali
Benzer bağın ışıkına
Bu zaman asker mi olur
Zemherinin kış gününe*

*Çıktım Yemen'in düzüne
Çizmeyi çektim dizime
Sandım ki düşman geliyor
Mavzeri aldım gözüme*

*Şu Yemen'e giden sular akıyor
Çerrah gelip yaramıza bakmıyor
Yigitlerin hiçbirisi kalkmıyor
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım*

*

Aşağıdaki Yemen türküsünü yakın zamanlarda ses sanatçıları Kıvırcık Ali'yle Arzu Koç'un birlikte seslendirmelerini daha çok sevdik. Bu türkünün bu biçimdeki söylenişini onlar yaygınlaştırdı ya da ben onların sesinden dinlemeyi daha çok sevdim:

*Yemen senin çölün kumdan
Ne istedin sen yavrumdan
Ne yolun ne iz bilirim
Yemen yavrumu özledim*

*Şu Yemen'de zalim paşa
Kuzgun gibi döner başa
Param yok ki bedel verim
Yemen yavrumu özledim*

*Oy Yemen soyka Yemen
Bülbül ötmez gülün çimen
Yiğidim canın veriyor
Üç yetimle ben ne edem*

*

*(Oy Yemen soyka Yemen
Bülbül ötmez gülü çimen
Yiğidim canın veriyor
Üç yetimle ben ne edem)*

“Havada bulut yok bu ne dumandır” dizesiyle başlayan, “Ano Yemendir / Gülü çimendir / Giden gelmiyor / Acep nedendir” ve “Burası Huş'tur⁽⁴⁾ / Yolu yokuştur / Giden gelmiyor / Acep ne iştir” biçiminde iki kavuştaklı ünlü bir Yemen türkümüz daha var. Muş yöresi türküsü olarak bilinirse de daha iyi bilenler bu ağıdın Muş ilimizle ilgili olmadığını, kavuştaklardan birinde geçen ve ‘Muş’ sözcüğüne benzeyen sözcüğün doğrusunun ‘Huş’ olduğunu belirtiyorlar.

İster öyle ister böyle olsun o, vazgeçilmez Yemen türkülerimizdendir:

*Havada bulut yok bu ne dumandır
Mahlede ölü yok bu ne figandır (şivandır)
Şu Yemen elleri ne de yamandır
(kavuştaklar)*

⁴ Huş: Yemen'de yer adı; ‘Muş’ da olabilir.

*Kışlanın önünde çalınır sazlar
Yemen'e gidene ağlıyor kızlar
İçerim yanıyor yüreğim sizler
(kavuştaklar)*

*Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasında acep nesi var
Bir çift kundurayla bir de fesi var
(kavuştaklar)*

*Kışlanın önünde sıra söğütler
Yüzbaşı oturmuş asker öğütler
Vadeli vadesiz ölen yiğitler
(kavuştaklar)*

*

“Havada bulut yok bu ne dumandır” diye başlayan bu ünlü türkümüzde geçen yer belirleyici o sözcüğün ‘Huş’ değil, ‘Muş’ olduğunu savunan görüşler de var; bilinen dizeler yanında çoğumuzun bilmediği dizeler eklenmiş hem de. Ancak burada kavuştak, “Mehrali Bey’deki (*Dön gel ağam dön gel dayanamirem / Uykü gaflet basmış uyanamirem / Ağam öldüğüne inanamirem*) gibi. Bu ünlü türkünün ‘bilinmeyen’ bölümlerinin, aslen Muş’lu olan Mülkiye Müfettişi Nuri YAMAN’ın derlediği o kısmın ana bölümleri şöyle:

*Mongok'un suları ovaya akar
Ağam asker olmuş yüreğim yakar
Gözlerim kan çanak ağama bakar
(kavuştak)*

*Gider isem ağam sana köleyim
Cemalin bir gülsün ben de güleyim
Yemen çöllerinde sennen öleyim
(kavuştak)*

*Şafağın atmış da terkisin bağlar
Yavuklun oturmuş içi kan ağlar
Hasrete dayanmaz bostanlar bağlar
(kavuştak)*

*Saçımın telini edem hedayet
Günahım yoktur ki dilem nedamet
Muş'tan başka yok mu burda vilayet
(kavuştak)*

*Kışlanın önünde çalınır sazlar
Gözlerim ağlıyor yüreğim sızlar
Yemen'e gidene ağlıyor kızlar
(kavuştak)*

*Tez gel ağam tez gel eğlenmeyesin
İngiliz hayındır güvenmeyesin
Arap dilber çoktur evlenmeyesin
(kavuştak)*

*Karasu uzanır sıra söğütler
Yüzbaşım oturmuş asker öğütler
Yemen'e gidiyor babayığitler
(kavuştak)*

*Kışlanın önünde redif sesi var
Açın çantasını bakın nesi var
Bir çift potin ile bir de fesi var
(kavuştak)*

*Tüfekler çatıldı kaşlar çatıldı
Ağam mavzerinen öne atıldı
Al kanlar içinde kuma yatıldı
(kavuştak)*

*Koyun gelir kuzusunun adı yok
Sıralanmış küleklerin südü yok
Ağamsız da bu yerlerin dadı yok
(kavuştak)*

*

Bu ünlü türkünün birazı Türkçe, birazı Kürtçe olmak üzere çok güzel bir örneğini de Şivan Perver'den dinleriz. Onun okuduğu bilinen bu Yemen türküsüne Diyarbakır'dan Türkçe bir kıta da eklenmiş. Sanatça, “*Havada bulut yok bu ne dumandır*” ve “*Kışlanın önünde selvi(sıra) söğütler*” dizeleriyle başlayan bölümleri kavuştaklarıyla okuduktan sonra şunu ekliyor:

*Mardin Kapı'sında kelek bağlanmış
Yemen'e gidenler yürek dağlamış
Analar babalar kara bağlamış
(kavuştak)*

Şivan Perver, bu türkünün, öbür okunuşlarında pek görülmeyen bu kıtayı üçüncü bölüm olarak ekledikten sonra “eyvah limin” diye başladığı Kürtçe bölüme geçer ki, yüreğin parçalanması için Kürtçe bilmeye gerek yok.

*

Yemen türkülerinden çok sevilen biri de “Mehralı Bey” adıyla bilinir. Bu türkünün Malatya-Sivas yöresi türküsü, kaynak kişinin de Kemal KESKİN olduğu belirtiliyor. Türkü, TRT Ankara Radyosu THM Şubesi’nce Sivas Acıyurt, Mehralibey köyünden derlenmiş; notaya alınan türkünün sözlerini Çiğdem Gökay SEÇKAL göndermiş. Şöyle:

*Ben gidiyom Rüştü Beyi 'im ağlama
Köz koyup da ciğerimi dağlama
Alay gitti beni burda eğleme
Yemen'e de benim beyim Yemen'e
İndi m'ola Mehralı Bey Yemen'e
Kurdu m'ola çadırları çimene
(Oğul) köz düştüğü yeri yakar kime ne
Dert benimdir (vallah) kime ne*

*Ben gidiyom Rüştü Bey'im sana bir nişan
Susuzluktan alaylarım perişan
Hiç iflah mı olur Yemen'e düşeni
(kavuştak)*

*Mehralı'yı (da) sokaklarda tuttular
Ağamı da bir kurşuna sattılar
Mehralı'yı da şu Yemen'e attılar
(kavuştak)*

*

Benim derlemeye çalıştığım Yemen ağıtlarının, yakılmış/üretilmiş Yemen ağıtlarına oranla devede tüy düzeyinde olduğunu biliyorum. Hele o sıcak yıllar içinde söylenip sonra söyleyenin bile unuttuğu yazıya hiç geçirilmemiş olanlar düşünülürse...

Nereden, ne zaman derlediğimi bile anımsamadığım, bestelenmiş bir Yemen türküsüyle bu çalışmayı bitireceğim. Okunması pek yaygın olmayan o Yemen ağıdı da şöyle:

*Bir tel vurdum Yemen'de kardaşıma
Tez yetişsin cenazemin başına
Suçum varsa yazsın mezar taşıma*

*Yazık oldu yazık şu genç yaşıma
Şu gençlikte neler geldi başıma*

*Çarşafın çivide asılı kaldı
Çeyizim sandıkta basılı kaldı
Bizim şu mahkeme mahşere kaldı
(kavuştak)*

*

Benim, halk şiirleriyle, özellikle de Yemen ağıtlarıyla ilgili derleme çalışması içinde olduğumu öğrenen Horantamızdan Bekir DAĞSEVER, 3'ü yukarıda tıpkısını ya da benzerlerini verdiğimiz 4 dörtlülükle katkı koymak istedi. Belirttiğine göre kendisi bu ağıdı aynı köyden Durmuş İper ve Ahmet Gürz adlı kişilerden 2002 Ağustos'unda derlemiştir. Dağsever'in verdiği ağıdın önceki ağıtlar arasında bulunmayan dörtlülüğü şöyledir:

*Suvarı gönlüm suvarı
İnce sararlar cuvarı
Yangın kardeşin yüreği
Uğra da savuş pınarı (⁵)*

AĞITLAR ÜZERİNDEYİZ (A. Ozanemre)

Tarih: 17 Ağustos 2016

Kimden: aliozanemre@gmail.com

Sevgili Horantabaşı,
Sevgili ÇFÜM Horantası,
Dostlar!

Hayli zamandır yaz havalarındayız, yazı havalarından uzaklaştık.

Yine de sevgili Musa Tolu kardeşimin hakkı yenmemeli. İçimizde üretkenliği sürdüren tek yazar o oldu desem yalan da yanlış da olmaz.

Horanta olarak, tez zamanda gereken ivmeye yeniden erişeceğimize inanıyorum.

Hele yaz gevşekliği bitsin...

⁵ Derleme tarihi: 2000-2015.

Daha önce naçizane yazıp gönderdiğim “Yemen Ağıtları”ndan sonra bu ikinci yazıyı (Seferberlik Türküleri, Şiirleri’ni) bu ileti ekinde bulacaksınız.

Bu yazı için “E bre! Bir araya getirenlerin hepsi Çukurova yöresi türküleri, şiirleri değil ki! Ne olmuş böyle?” denilmesin lütfen. Hani Yaşar Kemal söylemişti bir soru üzerine: “Herkesin bir Çukurova’sı vardır.” Ben, o söze şunu ekleyeceğim: Ülkemizin her yöresi duruma göre bir Çukurova’dır. Kaldı ki 3. ve 4. yazılarımızda daha çok Çukurova’da çevrineceğiz.

Sevgi, selam ve saygılarımla...

YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-II ⁽⁶⁾ (A. Ozanemre)

Tarih: 18 Ağustos 2016

Kimden: aliozanemre@mail.com

1)Seferberlik Türküleri, Şiirleri

Ulusal Kurtuluş Savaşı’mızı, Sarıkamış’ı, Çanakkale’yi, Yemen’i ve bunlardan daha önceki zamanlarda (örneğin; Kırım Savaşı’nda, 1. Balkan Savaşı’nda...) topluca ya da ona benzer birliktelikle yaşadığımız savaşları işleyen, anımsatan, anlatan ağıtları, türküleri, şiirleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmak kolay değil. Bu bakımdan hepsini “seferberlik” havuzunda değerlendirebiliriz. Ancak halkımızın bilincinde Yemen ağıtlarının daha kapsamlı ve özel bir yeri var. Bu nedenle bundan önceki yazımızın başlığı “Yemen Ağıtları”ydı. Bu yazıda, Yemen ağıtları dışında kalıp savaşa gidenlerimize değerli anonimleşmiş ya da üreteni hâlâ bilinen ürünleri “Seferberlik Türküleri, Şiirleri” başlığı altında ele alacağız.

Seferberlik tanımından başlayalım.

Türkçemizdeki anlamlarından biri de “askerî harekât, savaşa gitme, savaş” demek olan Farsça “sefer” sözcüğüyle, “birliktelik” anlamı katan Arapça “-ber” ekinen oluşan “sefer-ber’lik” kavramı için sözlüklere baktığımızda aşağı yukarı şu tanımı buluruz:

“Bir ülkenin silahlı kuvvetlerini savaşa hazır duruma getiren, ülkenin ekonomisini, yönetimini savaş gereklerine uyacak duruma sokan hazırlık

⁶ Bu yazıda amaç, eksiksiz ya da ona yakın bir derleme sunmaktan öte seferberlik türkülerinden ve şiirlerinden bir demet paylaşmaktır.

önlemlerinin tümü ve bu durumun (seferberlik durumunun) ilan edildiği ya da savaşın sürdürüldüğü dönem... ” (Sözlükler)

Bu yazıda; böylesi durumlarda halkın çektiği acıları, ölenlerin, gurbetlerde kalanların, kısaca gelsin ya da gelemesin gidenlerin ardından yakılan ağıtlardan, yiğitlerin yiğitliklerini dile getiren örneklerden bir demet sunulacak.

Yakın tarihimizde de yıllarca süren birden çok seferberlik günleri yaşamışız. Anıları belleklerde, acıları türkülerde şiirlerde... Seferberlik süreci içinde 1. Balkan Savaşı yenilgimiz, Sarıkamış hezimetimiz de var. Emperyalist dünyanın şakağında şaklayan Çanakkale direnişimiz, Ulusal Kurtuluş Savaşı’mız da...

Savaşın getirdiği yıkımları, ölümleri, kaç-kaçları, özlemleri ve başarıyla gelen sevinçleri.. halktan insanlar ağıtlarında, ozanlar türkülerinde, şairler şiirlerinde.. dile getirmişler.

*

Önce Çanakkale...

Mehmet Âkif Ersoy’un aruz ölçüsüyle yazdığı “Çanakkale Şehitlerine” adlı uzun ve görkemli şiiri, hem biçim hem teknik açıdan elbette ağıt değildir⁽⁷⁾ ama bir yandan kahramanlık destanı, bir yandan da ‘ağıt’ sayılabilir.

Çanakkale Savaşı’nı (Mart 1915) halkımız, daha çok, “Çanakkale içinde vurdular beni” dizesiyle başlayan o ünlü türküyle yâd eder. Klasik ‘türkü’ biçimlerinden biriyle üretilmiş bu türkü de başka halk şiiri örneklerinde olduğu gibi anonimleşmiştir. Anonimleşme hem ürünün doğal yapısı hem de başka insanların yaptığı katkılarla olur. Söz gelimi “Çanakkale Marşı” adıyla da bilinen bu türkü için bilgisunar (genelağ/internet) ortamına girip araştırdığımızda türkünün yöresinin, Kastamonu; kaynak kişinin, Kastamonulu İhsan Ozanoğlu olduğu notuyla karşılaşırız; derleyense, Muzaffer Sarısözen...”

Bu bilgilerin yanında bir de öykü çıkıyor karşımıza.

Belirtildiğine göre bu türkü, “Çanakkale Şanlı Tarihine Bir Bakış” adlı kitabın yazarı Emrullah Nutku’nun kardeşi olup lise 1. sınıftayken askere alınanlardan 1903 doğumlu Seyfullah’ın, Çanakkale’den annesine yazıp gönderdiği bir mektuba dayanmaktadır.

İşin gerçeği, temeli böyle olsa bile, aşağıda bir araya getirdiğimiz bölümlerin hepsini Seyfullah’ın ya da o mektuba dayanarak herhangi bir kişinin yazmış olabileceği doğru olmasa gerek. Halk şiirinin zaman içinde

⁷ Ağıtlar, Türk halk şiirinin doğal ölçüsü olan heceyle (ve halk diliyle) üretilir. Ve Çanakkale Savaşlarıyla ilgili kimbilir ne ağıtlar yakılmıştır...

değişik mekânlardan katkılarla çoğaltılıp değiştirildiği gerçeğinden yola çıkarsak, bazı dizelerde başka türkülerden çağrışımlar da edindiğimiz bu ‘şiiirin’ bütününde birçok kimsenin emeği, eklemesi oluğu yargısına kolayca varabiliriz:

Çanakkale İçinde Vurdular Beni

*Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
(Of gençliğim eyvah)*

*Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyom düşmana karşı
(kavuştak)*

*Çanakkale içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
(kavuştak)*

*Çanakkale üstünü duman бүrүdү
On üçüncü fırka harbe yürüdü
(kavuştak)*

*Bir yâr sevdim evleri dağlara karşı
Görmedim yüzünü beş yılı aştı
(kavuştak)*

*Çanakkale içinde toplar kuruldu
Vay bizim uşaklar orda vuruldu
(kavuştak)*

*Çanakkale içinde sıra söğütler
Altında yatıyor aslan yiğitler
(kavuştak)*

*Çanakkale içinde kandiller yanar
İngiliz 'in tayyaresi başımda döner
(kavuştak)*

*

*Çanakkale 'den çıktım başım selamet
Anafarta 'ya varmadan koptu kıyamet
(kavuştak)*

*Çanakkale köprüsü dardır geçilmez
Al kan olmuş suları bir tas içilmez
(kavuştak)*

*Çanakkale 'den çıktım yan basa basa
Ciğerlerim çürüdü kan kusa kusa
(kavuştak)*

*Çanakkale içinde vurdular beni
Cepheden cepheye ciğerim yandı
(Of gençliğim eyvah)
(Sarmaya belini yürek mi kaldı)
(Of gençliğim eyvah)*

*Çanakkale içinde bir dolu testi
Analar babalar umudu kesti
(Of gençliğim eyvah)
(Analar bacılar mektubu kesti)
(Of gençliğim eyvah)*

*

Sarıkamış Enver Paşa
*Oltu 'dan girdik de Sarıkamış 'a⁽⁸⁾
Akıl ermez orda yatan üleşe
Askeri kırdıran Enverî Paşa
Kıtlendi kapılar mekân ağladı*

*

*Yüzbaşılar binbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp gün değişin⁽⁹⁾
Yatan şehitler ışılar*

*İbrişimin kozaları
Battın Avşar kazaları
Sarıkamış 'ta kırıldı
Gonca gülün tazeleri*

⁸ Oltu, Erzurum'da; Sarıkamış, Kars'ta ilçe. Sarıkamış Savaşı'da on binlerin donarak öldüğü yerlerden...

⁹ Bu dize, "Bir kar yağar bir de yağmur", "Bir kar yağar ince ince", "Yağmur yağıp gün vurunca / değince".. gibi değişik biçimlerde söylenmektedir.

*Sarıkamış Altınbulak
Soğanlı'yı biz ne bilek¹⁰)
Bizim oğlan gökçek gezer
Ağca zubun kara yelek*

*Gadasın'alduğım Eşe
Tekerim dayandı taş
Seferiberliği durdur
Elin öpem Enver Paşa*

Benzeri:

*Gözünü sevdiğim Eşe
Bebeklerim döndü taşı
Seferibirliği durdur
Elin öpem Enver Paşa*
*

Osman Paşa (ya da Tuna Nehri Akmam Diyor)

Bazı kaynaklarda, kaynak kişinin Mehmet Alibey olduğu belirtilen türküyü Muzaffer Sarısözen derlemiştir.

Onurlu bir yenilginin ardından halkın Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'ya karşı gösterdiği sonsuz sevginin, saygının anlatımı bu türkü, genel anlamda bir ağıt niteliğinde olmakla birlikte bir yanıla divan şiirindeki mersiye, halk şiirindeki yiğitleme özelliği gösteren övgü şiiridir.

Şiir, bestesiyle okunduğunda en çok şu üç dörtlük çıkar karşımıza:

*Tuna nehri akmam diyor
Etrafımı yıkmam diyor
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor*

*Düşman Tuna'yı atladi
Karakolları yokladı
Osman Paşa'nın kolunda
Beş bin top birden patladı*

¹⁰ Altınbulak ve Soğanlı, Sarıkamış yakınlarında yer adları olup savaşın (Türk zayıfatının) çok yoğun olduğu savaş alanları.

*Kılıcını vurdun taşa
Taş yarıldı baştan başa
Şanı büyük Osman Paşa
Askerinle binler yaşa*

*

Bu türkünün, sonraki zamanlarda eklendiği duygusu uyandıran iki dörtlülüğü daha var ki bunlardan ikincisi birincisinin yanıtı gibidir. Şöyle:

*Olur mu böyle olur mu
Evlat babayı vurur mu
Kör olası zalim düşman
Bu dünya size kalır mı*

*Olamaz böyle olamaz
Evlat babayı vuramaz
Can bedenden çıkmayınca
Bu vatan size kalamaz*

*

Tuna Nehri Akmam Diyor adlı bu türkünün, araştırmacı Cahit Öztelli'nin verdiği belirtilen bir dörtlülüğü daha var. Şöyle:

*Kara kazan coştı derler
Dalga boydan aştı derler
Osman Paşa'nın askeri
Gece burdan geçti derler*

*

Sivastopol Marşı/Türküsü

1854-55 yılları içinde yaşanan Kırım Savaşı'ndaki Sivastopol (Akyar) kuşatmasıyla ilgili bu ağıt/türküyü besteleyenin Rifat Bey olduğu belirtiliyor. Biraz yiğitlik, biraz yalvarı, biraz ağıt nitelikli o türkünün sözleri şöyle:

*Sivastopol önünde yatar gemiler
Atar (da) nizam topu yer gök iniler
Yardımcıdır bize kırklar yediler
Sılasına kavuşmaz aslan yiğitler
Aman (da) Kaptan Paşa emir ver bize
Sılada nişanlınız duacı size
İzin (de) vermez isen dök bizi denize*

*Sivastopol önünde yıkık minare
 Düşman dedikleri gelmez imane
 Erenler geliyor bize imdade
 Aman (da) padişahım izin ver bize
 İzin (de) vermez isen dök bizi denize*

*Sivastopol önünde musalla taşı
 Sırma kılıç kuşanmış Arap binbaşı
 Ölürssek şehidiz kalırsak gazi
 (iki dizeli kavuştak)*

*

İlk bölümü; öbürlerine göre artık (4) dizeli bu türkünün, aynı kavuştaklarla söylenen iki bölümü daha var ki bunlardan birinde Yemen ağıtlarından, öbüründe Çanakkale türküsünden dizeler buluruz. Şöyle:

*Sivastopol önünde sıra söğütler,
 Oturmuş binbaşı asker öğütler
 Askere gidiyor babayiğitler
 (ikili kavuştak)*

*Sivastopol önünde bir dolu testi
 Testinin üstünde sam yeli esti
 Analar babalar umudun kesti
 (ikili kavuştak)*

Birçok ses sanatçımızın söylediği Sivastopol Marşını/Türküsünü Ruhi Su da okumuştur. Ruhi Su, türkünün, en çok bilinen ilk iki bölümüne bir eklenti yapar ki bu, bütün seferberlik türkülerinin/ağıtlarının yanında anılabilir. O ekleme, şudur:

*Anam benim (de) ulu yola durursa
 Ak saçını (da) kelep kelep yolarsa
 Hani benim oğlum diye sorarsa
 Saklaman gizlemen öldü den varın*

*

Ali Paşa Ağıdı

Yöresi, Van.

Yıl, 1907. Adliyeci Ali Bey (Paşa), Van'a vali olarak atanır. Bu görevi, Batılı devletlerin Osmanlı hükümetine baskısı sonucu yaklaşık bir buçuk yıl sonra biter. Azledilen Paşa, İstanbul'a dönmek üzere ulaştığı Batum'da

Ermeni Taşnak komitecilerce öldürülür. Ali Paşa'yı çok seven halk bu ağıdı yakar. Şöyle:

*Üç atım var biri yedek
Arkadaşlar binin gidek
Ali Paşa'yı vurdular
Dayısına haber edek
(Yavrusuna haber vererek)*

*Arpa ekim biçemedim
Bir düş gördüm seçemedim
Alışmışım soğuk suya
Issı sular içemedim*

*Paşa giyer iki kürkü
Biri samur biri tilki
Ali Paşa burdan gitti
(Ali Paşa'yı vurdular)
Haraboldu Van'ın mülkü*

*Karavanayı kurdular
Yüzbaşılar darıldılar
Darılmayın yüzbaşılar
Ali Paşayı vurdular
**

Ali Paşa Ağıdı'na pek de uygun düşmeyen ancak kimi okumalarda bir tür kavuştak gibi okunan bir dördlük daha var; şöyle:

*Allı gelin pullu gelin
Sana liralar vereyim
Bu güzellik sende varken
Beşibirlik dizdireyim
**

Bir Sandığım Vardı Telden Sırmadan

Yöre, Erzurum. Anonim...⁽¹¹⁾
20. yy başları...

Bilindiği üzere yüzyılın başlarında Doğu Anadolu Rus işgaline uğrar. Bu sırada bir yandan da Ermeni çetelerin yörede yaptığı kıyım ve kıyımlar yaşanır. Bu bakımdan türkü, bu yörede yaşanan o günlerin acılarını dile getiren bir örnektir.

Türkünün ortaya çıkışı hakkında Erzurum'un Hasankale ilçesine bağlı Tımarlı köyü başta olmak üzere aynı coğrafyanın başka yerlerine ait başka öyküler anlatılır.

¹¹ Sanal ortamlardaki kimi kaynaklarda “derleyen, Merdan Güven; kaynak kişi, Âşık Fuat Çerkezoğlu” diye belirtiliyorsa da türkünün bilinen biçimiyle ortaya çıkışı çok daha öncelerde olsa gerek.

Türkü bir yanıyla genelleme özelliği gösteriyor, bazı kıtaları bakımından da genelden çok özel olayların anlatıldığı izlenimi ediniyoruz. Örneğin türkünün, bizim saptadığımız toplam 7 kıtasının ilk 3'ü çok bilinen, söylenen bölümlerdir ki bunlarda, özellikle 1. ve 2. kıtada, zamanın ve coğrafyanın acıları genel bir yaklaşımla dile getiriliyor. Kalan 5 kıtada ise daha özel acıların dillendirilmesi durumu var.

Bu türkünün kıtaları üçlükler biçimindedir; her kıtadan sonra her biri iki dizeli 2 kavuştak gelir. Şöyle:

*Akşamdan yükleri tay eylemişler
Sabahtan öküze hoo eylemişler
Erzurum satılmış pay eylemişler
Seneler seneler hayın seneler
Gide de gelmeye kötü seneler
İşte böyle, böyle hal deli gönül
İster ağla ister gül deli gönül*

*Bir yanım Erzincan vermem Bayburt'u
Yıkılsın düşmanım taht ilen yurdu
Sağ olası anam beni doğurdu
(kavuştaklar)*

*Bir sandığım vardı sırmadan telden
Bir çift yavrum vardı tomurcuk gülden
Nasıl ayrılalım gül yüzlü yârden
(kavuştaklar)*

*Bir sandığım vardı telden sırmadan
Bir çift balam vardı gülden goncadan
Seyran kadın saçın yolsun durmadan
(kavuştaklar)*

*Kuş muydun da uçtun körpe yaşında
Cenazeler yuna yarın başında
Mezarlar kazıldı köyün dışında
(kavuştaklar)*

*Osman Çavuş gelir elsiz ayaksız
Körpe yavrularım yandı kundaksız
Biz bu taksimatta kaldık otağsız
(kavuştaklar)*

*Tutuştı ağıllar, dört bir yan yandı
Yavrularım beşiğinden uyandı
Herkes ağlıyordu her taraf kan'dı
(kavuştaklar)*

*

Aynı türkünün “*Vurun kardeş vurun gelen düşmandır*” biçiminde yinelenen tek dizeli başka bir kavuştakla okunup söylendiğini de görüyoruz.

*

Eledim Eledim Höllük Eledim

*Eledim eledim höllük eledin
Aynalı beşikte bebek beledim
Besledim büyüttüm asker eyledim
Gitti de gelmedi (canan) buna ne çare
Yandı ciğerim (can) buna ne çare*

*Kışlanın önünde sıra söğütler
Yüzbaşı oturuş asker öğütler
Vadeli vadesiz ölen yiğitler
(kavuştak)*

*

Seferberlik türkülerinden olup yaygın bir biçimde okunanlardan birkaç örnekle bu bölümü bitirelim:

Asker Yolu Beklerim

*Asker yolu beklerim
Günü güne eklerim
Sen git yârim talime
Ben sılayı beklerim
Mendilimde gül oya
Gülmedim doya doya
Asker yolu gözlerim
Gününü saya saya*

*Pilav pişirdim yavan
İçine koydum soğan
Yatağına uzanmış
Uyan askerim uyan
(kavuştak)*

*

Asker yolu gözleyen bir eşin, yavuklunun, sevgilinin.. söylemi yukarıdaki türkünün bir benzeri de **Çemberimde Gül Oya** diye başlar:

*Çemberimde gül oya
Gülmedim doya doya
Dertleri karıyorum
Günleri saya saya
Al beni kıyamam seni*

*Pembe gül idim soldum
Ak güle ibret oldum
Karşı karşı dururken
Yüzüne hasret kaldım
(kavuştak)*

*

Belki de en güzelini Ruhi Su'yun okuduğu **Kaman Ağı**'dından bir dörtlük de bütün Anadolu'nun sözcülüğünü eder niteliktedir. Askere giden delikanlıların annesi, geceler boyu zarı zarı ağlayan gelinlerin kaynanası ağzından; şöyle:

*Kaman'da uşak kalmadı
Redif gitti süriyüinen
Yatamıyom gece gündüz
Gelinlerin zarıyanan*

Kurtuluş Savaşı'mızı yığınlarımız, karabudun halkımız hiç kuşku yok, canını bedel vererek destekledi; destekledi de sonrasını anladı mı, tartışılır...

Kurtuluşumuz sonrasını sanatsal boyutta ele alan ozanlarımız, şairlerimiz oldu. Bu konuda anonim özellikte ürünler de görürüz. Kurtuluş sonrasını bilinçle ele alıp sanat yapıtlarıyla önümüze koyanlar, daha çok aydın kesimden sanatçılarımız olmuştur. Yine de Kurtuluş Savaşı ortamından, örneğin "gazi" sıfatını sonuna dek hak eden Gaziantep Savunmasını işleyen anonim nitelikli şiirler vardır. "Şahinbey" ya da "Karayılan" destansı şiirleri bunlardandır. Kurtuluş direncimiz, çok derin çizgilerle şiirleştirilmiştir bunlarda. İşte "Karayılan":

*

Antep Savunması (ya da Karayılan)

*Atına binmiş de elinde dizgin
Vardığı cephede hiç olmaz bozgun
Çeteler içinde Yılan'ım azgın
Vurun Antepliler namus günüdür
Vurun Türk uşağı namus günüdür*

*Sürerim sürerim gitmez kadana
Fıransız kurşunu değmez adama
Kara haberimi verin anama
(kavuştak)*

*Antep'in harbine on bir ay oldu
Kanımız kurudu benzimiz soldu
Analar bacılar saçların yoldu
Vurun Antepliler namus günüdür
Vurun Türk uşağı namus günüdür
(Analar da böyle yavru doğurmuş)*

*

Kuvayi Milliye, ulusal kurtuluş savaşımızın omurgası. Gazi Mustafa Kemal ve onun yakınında yer almış, bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında onun yanında durmuş, duruşları ve tutumlarıyla saygıyı sevgiyi fazlasıyla hak etmiş arkadaşlarının destansı şiirlerini aydın kesimden sanatçılarımız üretmişler. Bu hususta akla ilk gelen Nâzım Hikmet'tir; onun, "Memleketimden İnsan Manzaraları" adlı kapsamlı yapıtındaki "Kuvayi Milliye".

*

2)Kuvayi Milliye Destanı⁽¹²⁾

Kurtuluş Savaşı'nda Kadınlarımız

*Ayın altında kağnılar gidiyordu.
Kağnılar gidiyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.
Toprak öyle bitip tükenmez,
dağlar öyle uzakta,
sanki gidenler hiçbir zaman
hiçbir menzile erişmeyecekti.
Kağnılar yürüyordu yekpare meşeden tekerlekleriyle.
Ve onlar
ayın altında dönen ilk tekerlekti.
Ayın altında öküzler
başka ve çok küçük bir dünyadan gelmişler gibi
ufacık, kısacıktılar,*

¹² Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın işlendiği buradaki 5 parça alıntı, Nâzım Hikmet'in Kuvayi Milliye Destanı'ndan.

ve pırıltılar vardı hasta, kırık boynuzlarında
 ve ayakları altından akan
 toprak, toprak ve topraklı.
 Gece aydınlık ve sıcak
 ve kağınlarda tahta yataklarında
 koyu mavi humbaralar çırılçıplaktı.
 Ve kadınlar
 birbirlerinden gizleyerek
 bakıyorlardı ayın altında
 geçmiş kafilelerden kalan öküz ve tekerlek ölülerine.
 Ve kadınlar,
 bizim kadınlarımız:
 korkunç ve mübarek elleri,
 ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
 anamız, avradımız, yârimiz
 ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
 ve soframızdaki yeri
 öküzümüzden sonra gelen
 ve dağlara kaçırıp uğrunda hapis yattığımız
 ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki
 ve karasabana koşulan
 ve ağıllarda
 ısıltısında yere saplı bıçakların
 oynak, ağır kalçaları ve zilleriyle bizim olan
 kadınlar,
 bizim kadınlarımız
 şimdi ayın altında
 kağınların ve hartuçların peşinde
 harman yerine kehribar başaklı sap çeker gibi
 aynı yürek ferahlığı,
 aynı yorgun alışkanlık içindeydiler.
 Ve on beşlik şarapnelin çeliğinde
 ince boyunlu çocuklar uyuyordu.
 Ve ayın altında kağınlar
 yürüyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.

*

Arhavili İsmail'in Hikayesi'nden

ve çok uzak
çok uzaklardaki İstanbul limanlarında
gecenin bu geç vakitlerinde
kaçak silah ve asker ceketi yükleyen Laz takaları
hürriyet ve ümit, su ve rüzgârdılar

dimende ve başaltılarında insanlar vardı ki
bunlar
uzun eğri burunlu
ve konuşmayı şehvetle seven insanlardı ki
sırtı lacivert hamsilerin ve mısır ekmeğinin
zaferi için
hiç kimseden hiçbir şey beklemeksizin
bir şarkı söyler gibi ölebilirdiler

*

... İzmir Rıhtımından Akdeniz'e Bakan Nefer

Dağlarda tek tek ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ısıltılı, öyle ferahtılar ki
şayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
güzel, rahat günlere inanıyordu
ve gülen bıyıklarıyla duruyordu ki mavzerinin yanında,
birdenbire beş adım sağında onu gördü.

Paşalar onun arkasındaydılar.
O, saati sordu
Paşalar: 'Üç', dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun başına kadar,
eğildi, durdu.
Bıraksalar
ince, uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkla akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon ovasına atlayacaktı.

*

Saat 3.30

Halimur - Ayvalı hattı üzerinde manga mevziindedir.

İzmirli Ali Onbaşı

(Kendisi tornacıdır)

karanlıkta göz yordamıyla

sanki onları bir daha görmeyecekmiş gibi

baktı manga efradına birer birer:

Sağdan birinci nefer sarışındı,

ikinci esmer.

Üçüncü kekemeydi

fakat bölükte yoktu onun üstüne şarkı söyleyen.

Dördüncünün yine mutlak bulamaç istiyordu canı.

Beşinci, vuracaktı amcasını vuranı

tezkere alıp Urfa'ya girdiği akşam.

Altıncı, inanılmayacak kadar büyük ayaklı bir adam,

memlekette toprağını ve tek öküzünü

ihtiyar bir muhacir karısına bıraktığı için

kardeşleri onu mahkemeye verdiler

ve bölükte arkadaşlarının yerine nöbete kalktığı için

ona 'Deli Erzurumlu' derdiler.

Yedinci Mehmet oğlu Osman'dı.

Çanakkale'de, İnönü'nde, Sakarya'da yaralandı

ve gözünü kırpmadan

daha bir hayli yara alabilir,

yine de dindik ayakta kalabilir.

Sekizinci, İbrahim,

korkmayacaktı bu kadar

bembeyaz dişleri böyle tıkırdayıp

birbirine böyle vurmasalar.

Ve İzmirli Ali Onbaşı biliyordu ki:

tavşan korktuğu için kaçmaz

kaçtığı için korkar.

*

Kurtuluş Savaşı'nda Laz Takaları

Arhavi'den Batum'dan

Avara etti kalktı

Pupa yelken giderken

Cigarasını yaktı

*Taka yüklü cephane
Trabzon'a varacak
Düşmana rast gelirse
Takayı batıracak*

*Bak Rize'ye Rize'ye
Selam olsun Gazi'ye
Elli beş sefer ettik
Kuvayi Milliye'ye ⁽¹³⁾*

*Of-Sürmene-Araklı
Biz geldik Trabzon'a
Bin kaptan kurban olsun
Kurtulursa vatana ⁽¹⁴⁾*

*

“Seferberlik Türküleri, Şiirleri” başlığı altında bir araya getirdiğimiz bu ürünlerin, bütünün küçük bir bölümü olduğunun bilincindeyiz. Kimbilir gerek Çukurova yöresinde gerekse başka bölgelerimizde daha nice yakılmış ağıtlar, çığırılmış türküler, yazılmış şiirler vardır. Hele de unutulup gitmeden derlenip toparlanmayı bekleyen türküler, ağıtlar...

Doğrudan halkın, halktan insanların yarattığı/ürettiği bu ürünler, daha kapsamlı çalışmalarla bir araya getirilip gün yüzüne çıkarılmalı...

¹³ Bu dördlüğün çok bilinen biçimi böyle olmakla birlikte; *Dünya bakayı bize / Selam olsun Rize'ye / Ellibeşte* (55 yaşındayken) *verildik / Kuvayi Milliye'ye* biçimi de vardır.

¹⁴ Bu türkü, tam da Kurtuluş Savaşı'mızın yaşandığı yıllarda Karadeniz halkının ürettiği, ancak Nâzım'ın “Arhavili İsmail” şiiriyle birlikte besteleyerek okuyan Zülfü Livaneli'nin bütün ülkemize tanıttığı bir türküdür.

AĞITLARIN İZİNDE (A. Ozanemre)**Tarih:** 22 Ağustos 2016**Kimden:** aliozanemre@gmail.com

Sevgili Horanta,

Ortak kitabımızın alt başlığı Ağıtları Paylaşmak olduğundan mıdır bilemem, şimdilik “ağıtlar” diye tutturdum, ağıtlarımızın izini sürmekle uğraşıp duruyorum.

Daha önce söylemiş miydim? Bu çalışmalarla şunu yapmak istiyorum:

Arkadaşlarım, elleri içinde tuttukları ya da yakasından tutabilecekleri ağıt sayılabilir halk ürünlerini bir biçimde yazıya döküp onların kitabımızda yayımlanmasını sağlamalılar. Sizi bu konuda iştahlandırmaya yönelik kışkırtmak istiyorum. Böylece belki de yazıya hiç geçmemiş ağıtların (ve başka folklor ürünlerinin) ‘bulunması’; ayrıca, birimizin bildiği/bulduğu ürünlerin başka biçimlerinin ya da daha doğrusunun ortaya çıkması sağlanabilir. Bu konuda yinelemeye düşmekten bile çekinmeyelim derim. Yaz rehabetinin bitmesine şunun şurasında ne kaldı ki? Ha gayret diyorum, önce kendime...

Bendeki ağıtların bugünkü konusu üreteni bilinen ağıtlar...

Sevgi, saygı ve selamlarımla...

YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-III (A. Ozanemre)**Tarih:** 23 Ağustos 2016**Kimden:** aliozanemre@gmail.com**Üreteni Bilinen Ağıtlar**

ÇFÜM/Ağıdı Paylaşmak 3” için hazırladığım “Yüreklerde İnce Sızı Ağıtlar” üst başlıklı yazılardan 3.sünde konu, üreteni bilinen (benim bildiğim) bazı ağıtlar...

Bunlar, bir kısmı bu kümede yer alması gerekirken daha önce ele alınıp ÇFÜM/Ağıdı Paylaşmak 1 ve 2’de yayımlanan ağıtların dışında kalanlardandır.

Örneğin; benim, 2000 yılı Haziranında Düziçi-Bostanlar köyünden ‘Kocakurt’ Halit Körkü’den derlediğim, aynı yıl Söylem dergisinde yayımlanan “*Hele bakın yatışına / Keşiyenin nakışına/ Vurdun beni Sar’aslanım / Şu dağların yokuşuna*” dördlüğüyle başlayan Sarı Ahmet Ağdı; öğretmen İbrahim Sarıyıldırım’dan 2004’te derlediğim, ilk dördlüğü “*Bir haber geldi de Telli Senem’den / Deli gönlüm şâd olmaya başladı / Akmazıkan kör pınarın ayağı / Suyu geldi çağlamaya başladı*” biçimindeki Tanırlı Yazıcıoğlu türküsü diye de bilinen (yazıcı Horantamızca değişik kaynaklardan az çok değişmiş biçimleriyle derlenen ve ortak kitabımızın 1. cildinde yayımladığımız) Telli Senem Ağdı’nı yayımlamıştık⁽¹⁵⁾.

Bu yazıda, söyleyeni bilinen ağıtlardan en kapsamlısı “Kadılarkızı Elif’in Ağıtları”dır⁽¹⁶⁾.

2004 yılında yaptığım derlemeyi, özet öyküsüyle aşağıda sunuyorum:

*

Kadılarkızı Elif’in Ağıtları

Değişik zamanlarda söylenmiş aşağıdaki ağıtların yakıcısı ‘Kadılarkızı’ adıyla bilinen Elif Karı’dır. Varsak (Farsak) aşiretinden.1960’lı yılların ortalarında, 75-80 yaşlarında vefat etmiştir.

1950’lerden önce daha çok konar-göçer yaşamı sürdüren Farsaklar; kışın Düziçi ovasında dere kıyılarındaki mağaralarda kışı çıkardıktan sonra yazı yaşamak için baharla Düziçi-Türkoğlu ilçeleri arasındaki Toroslara (Gavurdağları’na) çekilirler. Göçebe yaşamı sürdürdükleri için sabit bir yerleri yok. Yaz mevsimini, Nacar denilen köylerinde ve bu orman köyünün çevresindeki Hoğdu, Alıç, Başyurt, Yavşan benzeri yaylalarda geçirip yeniden su akarındaki derelere, mağaralara inerlerdi.

Yıl, 1925-30 arası.

¹⁵ ÇFÜM/Ağdı Paylaşmak 1’de Horantaca yayımlanan ağıtlar: Tülü Memmet Ağdı s. 183 vd, Körün Oğlu’nun Ağdı s. 250 vd, Telli Senem Ağdı s. 253 vd (Ayrıca ÇFÜM2’de s. 259 vd), Yoncalı’nın Ağdı s. 272 vd, Çuhadar’ın Ağdı s. 275 vd, Sarı Ahmet Ağdı s. 41, 272, 290, 292, 294 vd...

ÇFÜM/Ağdı Paylaşmak 2’dekiler: Fadime Hatun’un ve Hatice’nin Ağdı s. 39 vd, İspir Onbaşı’ya Ağıt 1 s. 164, İspir Onbaşı’ya Ağıt 2 s. 294, Abdal Süslü Hasan’a İkiz Ağıt s. 218 vd, Abdil’e Ağıt s. 220, Medine’nin Ağıtları s. 242 vd, Veremli Gelinin Ağdı s. 246 vd, Şerif Ağdı s. 290.

¹⁶ Kaynak kişi, Hüsne (Hüsniye) İslah; derleme yeri, Akdere Farsak Köyü; tarih, Ekim 2004.

Kadırlarkızı Elif, 30-35 yaşlarındayken bir-bir buçuk yıl gibi kısa bir süre içerisinde 3 kızının, kocasının ve bir oğlunun ölümlerini görür.

Kocası veremden, 13 yaşlarındaki kızı Hüsne'yle 18 yaşlarındaki kızı Fatma koleradan, 20 yaşlarındaki en büyük çocuğu Yusuf da humma denilen bir hastalık nedeniyle ölür.

Ölümlerin her biri bir başka yerde gerçekleştiğı için ayrı ayrı yerlerde toprağı verilirler. Ancak genç yaşta dul kalan ve dirayetli bir kadın olan Kadırlarkızı, oğlu Yusuf'un cenazesıyla eşinin cenazesini, Düziçi Gökçayır köyü altındaki "Çamlıkabirlik" denilen yerde yan yana defnettirir.

Bu ölümlü yıllarda, Fatma'nın birkaç yaş küçüğü Cennet'i, komşu köyden Kır Mustuk adında biri kaçıırır. Anne Kadırlarkızı'nın şiddetle karşı olduğu bu kaçırma-kaçma olayında Cennet, pek de gönülsüz değildir.

Cennet'in kocası, birkaç ay sonra askere alınır. Cennet hamiledir. Bir gün, kayını, haksız bir kıskançlıkla Cennet'i ağır bir biçimde döver ve Cennet'in karnındaki çocuğun ölümüne neden olur. Çocuğun anne karnında ölümü, annenin zehirlenmesine yol açar; Cennet de ölür.

Kadırlarkızı'nın ölen kocasının önceki eşinden oğlu (Kadırlarkızı'nın oğulluğu) Mehmet, evlidir; evini de babasının ölümünden önce ayırmış, ayrı ev kurmuştur. Analıkla ve küçük üvey kardeşleriyle ilgilenmez. Genç yaşında dul kalan Kadırlarkızı; çocuklarından, genç kırlık çağlarını yaşayan Emine, Fadıma, 5-6 yaşlarındaki Bekir ve 6 aylık bebesi Mehmet'le yaşamın acımasızlığı içinde baş başa kalır. Onların beslenmesi, büyümesi, yaşama tutunması, günü geldiğinde evlenmeleri gibi konularda artık hem ana, hem babadır.

Atalarından bazılarının saz çalıp türkü çığırın âşıklardan olduğu söylenen Kadırlarkızı Elif, bu yangın ortamında ağıt ustası kesilir; köyden biri öldüğünde en yakıcı ağıtları o söyler. Bu arada, kocaya kaçmış olması nedeniyle, ölümünden yıllar sonrasında bile bağışlamaz Cennet kızını. Onu, ölüm döşegindeyken yoklamaya gitmemiş, cenazesine de katılmamış, hatta ölümünden sonra uzun süre adını anmamış, adının anılmasına izin vermemiştir.

Kadırlarkızı'nın, dayanılmaz acılara karşı yaktığı ağıtlar yörede yıllarca ağızdan ağıza söylenip türküleştirilmiştir. Kadırlarkızı'nın ağıtlarından aşağıdaki 22 dörtlük, derlemenin yapıldığı 2004 yılına dek belleklerdeki yerini korumuş olanlardandır:

*

Düziçi ovasının ılık ortamında bir kış mevsimi daha bitirilmiş; Varsak aşireti (oba) yaylaya, Nacar yöresindeki yaylaklara çıkmıştır bir kez daha. Yetimleriyle Kadırlarkızı da yaylaya göçen obasının içindedir. Geçen yayla zamanlarında da çadır kurulan Yavşan'a konulmuştur. Geçmiş yılların

konaklama yerinde üst üste konulmuş taşlarda eşinin, oğlunun ve büyük kızı Fatma'nın izlerini, sıcaklıklarını duyumsar:

*Kocamın koyduğu taşlar
Yusuf'un tuttuğu işler
Ben geldim kendi gelmedi
Fatma'm da Nacar'da kışlar*

*Nacar derler elim benim
Hoğdu derler yolum benim
Daima çalıp çığırmaq
Arım değil kârım benim*

*Aman benim kaderlerim
Anam benim görgülerim
Takınırdı Fatma kızım
Çay-ibrişim örgülerin*

*Kabiri kabire çattım
Asmalarda tevek gibi
Alayını bir eyledim
Ark altında kavak gibi*

Kaçırıldığı komşu köyde Cennet'in ölümcül hastalığı duyulunca, Emine ya da Fatma, annesinden uğrun onu yoklamaya gider. Yarı baygın haldeki Cennet gözlerini açıp kız kardeşini görünce annesini sorar. Annesinin gelmediğini anlar, derin bir inleme sesi çıkarır, ağlar. Çok geçmeden de ölür. Bütün bunlar, bir biçimde hâlâ küs olan anne Kadılkızı'nın da kulağına değer. Köyde, kocasının akrabalarından, genç yaşta ölen Fadık adında bir gelinin cenazesi başında ağlaşan kadınlar arasında Kadılkızı da vardır. Zaten o, ağıda durdu mu ağız birliği edilmişçesine susulur.

Kadılkızı ağıtlarından aşağıdaki 7 dörtlüğün ilk 2'sinde kızı Cennet vardır:

*Ölüstün gurbette koyuk
Sanırım ki ağı yeyik
Bacısı yan'na varınca⁽¹⁷⁾
Hani bacı anam deyik*

*Kızım ettiğine pişman
Emmileri oldu düşman⁽¹⁸⁾*

¹⁷ Yan'na: Yanına... (*Bacısı yanına varınca, vardığında*) Ölümcül hasta yatan Cennet'i, kız kardeşi annesinden gizli yoklamaya gider. Cennet'in tek sözü, "Bacı, anam hani?" olur. Cennet, annesi Kadılkızı'nın, kendisini bağışlamasa da yaşamının şu son anında gelip görmek isteyeceği beklentisindedir.

¹⁸ Nişan vb bir durum olmamakla birlikte Kadılkızı'nın kızlarından Fatma'nın, 'emmite' denilen yakın akrabalarından birinin oğluyla evlendirilmesi, o aileden de Yusuf'a gelin getirilmesi düşüncesi varmış obada. Kadılkızı'nın karşı olduğu bu durum, önce Yusuf'un ardandan Fatma'nın ölümüyle kendiliğinden boşa çıkmış. Bunun üzerine de sıhri

*Bana ağlamaz diyorlar
Yanarım ama alışmam*

*Mehmet ağlar avunamaz
Yetim çocuk sevinemez
Var söyle kocama gelin
Bekir evi çeviremez*

*Argın suyu ılın olur
Otlar kurur ürün olur
Salın da git Fadık kızım
Emmin kızı karşı gelir⁽¹⁹⁾*

*Argın suyu ılımadan
Ürün otu kurumadan
Kalk da takın takımını⁽²⁰⁾
Cahil gönlün kurumadan*

*Kara çadırını kurdum
Ardına sürüsün vurdum
Var söyle kocama gelin
Yetimler içinde kaldım*

*Kara çadırın karası
Bebek başımın belası
İki gözü kör olası
Mehmet bize hiç bakmıyor*

Obada bir toplanma anında, dışarıdan resmi görevle biri geldiğinde her evden aile reisi olarak bir erkek çağrılır, bir de Kadılarkızı. Aşağıdaki dörtlük, böylesi durumlardan duyulan üzüntünün anlatımıdır:

akrabalık kurulması düşünülen aileler arasında soğuk rüzgârlar eser olmuş. Emmilerin düşmanlığı bu anlamdadır.

¹⁹ Ölüsü başında ağıt yakılan Fadık gelin öbürdünyaya salına salına varırken onu, daha önce ölmüş olan emmisi kızı Cennet'in karşılayacağı...

²⁰ O günlerde özellikle genç kızların, gelinlerin başlarında, saçlarında, gerdanlarında süs olarak kullandıkları adına 'dakım/takım' denilen gereçler olurdu. Genç yaşta ölen Fadık Gelin'in ayağa kalkması, o takımlarını kuşanması arzusu...

*Bir yelek diktim karadan
Düğmeleri dar geliyor
Çağırırılar mencilise
Alayından zor geliyor*

Yusuf, babasından az önce ölür. Kadılkızı'nın aşağıdaki ağıdında Yusuf vardır:

*Ayağında kara şalvar
Durma kocam Hakka yalvar
Senin bir oğlun daha var
Beni kimler mahfazeyler*

*Ta Maraş'tan kar getirttim
Bahçelerden nar getirttim
Arılardan bal getirttim
Fayd'etmedi Yusuf'uma*

*Dulukta dutları çatal
Her dalında bir kuş öter >>*

*Benim derdim bana yeter
Üç derdimi dört eyleme*

*Adı da ağamın adı
Tadı dünyaların tadı
Yusuf oğlum dikmiş dudı
Yiyenlerin hayratına*

*Emmisinin uşakları
Hep ibrişim kuşakları
Dört kat attım döşekleri
Fayd'etmedi Yusuf'uma*

Aşağıdaki dörtlük, Yavşan denilen yayla yerine varılırken söylenmiştir:

*Sarı kilimin saçağı
Yusuf'um Avşar koçağı
Yavşan'ın çuha çiçeği
Açılın Fatma'm geliyor*

Kadılkızı'nın ilk çocuğu Yusuf, ikincisi Fatma. İkisi de görkemli gençlerdir. Yusuf'un ve Fatma'nın babası Avcı Ali, kendi babasının tek erkek çocuğu; amcasının ise 7 oğlu vardır; bunların da delikanlı oğulları, gelinlik güzel kızları... İşte bu kızlardan birinin Yusuf'a, Yusuf'un kız kardeşi Fatma'nın da o kızın abisine verilmesinin uygun olacağı konusunda ileri geri laf edildiğini duyan Kadılkızı, kurulması düşünülen bu ilişkiye şiddetle karşı çıkmış, özellikle Yusuf'a “verelim” denilen sözde gelin adayını beğenmediğini açık bir biçimde dillendirmiştir. Kendi çocuklarının erken ölümünü, “Allah'a karşı büyük konuşmasının cezası” olarak yorumlayan Kadılkızı'nın, kendi çocuklarıyla yaşıt o akraba kızın abisinin düğününde söylediği birçok ağıttan akılda kalan bir dörtlük de şudur:

*Toygun deli gönül toygun
Davul öter koygun koygun
Emmis 'evi düğün kurmuş
Boyu da boyuna uygun*

Yurtluklarda çadırları herkes genellikle geçen yılki yerinde kurar.

Oba, Yavşan denilen yaylaya çıkmış, çadırlar geçen yılki yerlerinde dikilmeye başlamıştır. Kadılkızı ailesi yayla yerine 15-20 dakika gecikmeyle gelir. Kadılkızı bakar ki geçen yıl kendilerinin çadır kurdukları yere obadan bir başkası çadırını kurmakta.

Aşağıdaki dörtlükler bu sırada söylenmiş:

*Fatma kızım dokur perde
Yusuf beni koydu derde
Kocamın konduğu yurda
Ben konmadan eller konmuş*

*Fatma 'm cevşen kilim dokur⁽²¹⁾
Nakışların zoru imiş
Her eve düşmez diyorlar
Nakışların piri imiş*

Kadılkızı'nın yaşlılık döneminde söylediklerinden akılda kalan iki dörtlük de şöyle:

*Ağladım da gülemiyom
Hiçbir sefa süremiyom
Hazlanmazdım Kır Mustuk'tan
Görmeyince duramıyom*

*Evlerinin sekisine
Kapısında sokusuna
Dolanırım bu kapıya
Cennet'imın kokusuna*

*

Şu tek dörtlük de yukarıda adı geçen Cennet'in ağıtlarındanmış:

²¹ Cevşen kilim: Kilim dokumacılığında bir tür nakış. Zor olduğu için her kilim dokuyucusu onu yapamazmış. Bir de bu nakışın her eve uğur getirmedeği, kimileyin uğursuzluklara neden olduğu konusunda bir inanç vardır; burada buna değinilmektedir.

*Serin serin esen yeller
Hoğdu'nun yeline benzer
Kaval çalan kara çocuk
Babamın oğluna benzer* ⁽²²⁾

*

Hüsniye İslah'tan 2 dörtlük

Hüsne İslah'ın, bir yıl önce ölen babası için söylediği ağıtlardan aşağıdaki 2 dörtlük saptanabilmektedir:

*Hep ağladım kaba kaba
Dedim durdum baba baba
Bir kez düşümde göreydim
Belki de ederdim tövbe*

*Babamın doldu senesi
Gözleri Hakkın elası
Babam Hoğdu'yu severdi
Göçtü de geldi obası* ⁽²³⁾

*

Söyleyenini bildiğimiz ya da unuttuğumuz ağlamaklı kimi şiirler vardır, 'türkü' der geçeriz. Aslında onların da çoğu 'ağıt' niteliğindedir. Bu yazıda bundan sonra yer alacak ürünler, bu türdendir.

OZANEMRE'NİN "ÜRETENİ BİLİLEN AĞITLAR" YAZISINA ZEYL (B. İşlek)

Tarih: 23 Ağustos 2016
Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

*Kızım ettiğine pişman
Emmileri oldu düşman*

²² Derleme: Ekim 2004, Akdere Farsak Köyü, kaynak: Hüsniye İslah.

²³ Derleme: Ekim 2004, Akdere Farsak Köyü. Kaynak: Hüsniye İslah.

*Bana ağlamaz diyorlar
Yanarım ama alışmam*

Sevgili Horanta,
Musa ile Ozan Edem işin zorunu hep bana bırakırlar.
Ozan Can, güzel bir çalışmaya dipnotlar sözlükler eklemiş ama eksik.
Yukarıdaki dördlükte bir söyleyiş şaheseri var; atlıyoruz, atlanmamalı.
"Yanarım ama alışmam"

Dördlükteki alışmak "alev almak"tır. Yani yanmanın şiddetini vurgular.
Böylece ağıttaki söyleme gücü ortaya çıkar.

"Ateşle konuşmak" başlığında daha önce yazmıştım:

Ateş yakarken nazlanan ateşe: "Öte geçede abdalların ataşı yanıyor, seni kınıyor, daha serçe parmağıma çıkamadı ha, çıkamadı haa..." diye ateşi gayrete getiren ve nazını kınayan kişi tütüp duran ateşin alev almasını yani alışmasını beklemektedir.

Ürün / Gönül kuruması

*Argın suyu ılın olur
Otlar kurur ürün olur
Salın da git Fadık kızım
Emmin kızı karşı gelir*

Bu dördlükteki "ürün" de tarla, ark kenarlarında yetişen işe yaramaz otlar anlamındadır.

Aşağıdaki 2 mısra da bunu kolayca görebiliyoruz.

*Argın suyu ılımadan
Ürün otu kurumadan
Kalk da takın takımını
Cahil gönlin kurumadan*

Dördlüğün son mısrasındaki "gönül kuruması" deyimine bakar mısın Ozan Ede? Ancak Karacaoğlan deden söyleyebilir bunu değil mi?

Şimdi, bu değinmelerimin de yer aldığı Ozanemre'nin yazılarına geçelim.
Buyurun...

*

BEKİR İŞLEK'İN ZEYLİ Hk. (A. Ozanemre)*Tarih: 23 Ağustos 2016**Kimden: aliozanemre@gmail.com*

Sevgili kardeşim, can dost Bekircan,

Lütfedip yazdığın 'zeyl'e baktım da...

Biraz daha uğraşsan kim bilir daha ne güzelliklerin altını çizerek burnumuzun direğinin sızlamasına, bir yandan da gönlümüzün gül açmasına yol açan daha neler neler bulurdun...

Zaten ortak işimizin bir yönü de böylesi irdellemeler olmalı değil mi?

Zeylin bu kadarıyla bile gönlüne sağlık diyorum; zira benim gönlümde ceviziçi üstüne bal döktün.

Teşekkürler... Sevgi ve selamlarımla...

YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-IV (A. Ozanemre)*Tarih: 24 Ağustos 2016**Kimden: aliozanemre@gmail.com***Üreteni Bilinen Ağıtlara Devam / Gâvurdağlı Âşık Ömer'in İskân Ağdı**

Düziçi, Gâvurdağı, hatta Çukurova ve yöresinde 'türkü' olarak okunan aşığıdaki dörtlükler, değişen durumlara karşı bir hayıflanmayı dile getirir.

Toplumsal yaşamda büyük değişimler olmuş; eski yaylacılık, konup göçme biçimindeki Türkmen gelenekleri bitmiş, yaşam biçimi değişmiştir.

Ozan, Gâvurdağlı Âşık Ömer, bu değişime karamsar bir bakışla yaklaşmakta, oluşumları bir olumsuzluk olarak ortaya koymakta, eski yaşama özlemini dile getirmektedir.

Âşık Ömer'in kim ve nereli olduğu bilinmiyor. Şiirinden anlaşıldığına göre, Çukurova'nın doğu kesimindeki Toroslar'da İskan yıllarında ya da hemen sonrasında yaşamış olmalı.

Türküde adı geçen *Hemite*, Yukarı Çukurova'nın bittiği, dağların başladığı yerde. Hemen doğusunda şimdiki adı Düziçi (ilçesi) olan Haruniye bucağı vardır. (Yöre halkı, 'Haruniye' sözcüğünü şiirdeki gibi "*Harni*" biçiminde söyler.) Haruniye'nin alt ucunda *Karâ'dik* (Karagedik) köyü bulunur. *Taştepe*, *Merci*, *Mercin Suyu* vb yer adları, aynı yörede dar bölge adlarıdır. Düziçi'nden Maraş'a doğru gidilirse ilk yerleşim yeri *Çatak* köyüne varılır. *Topaktaş* da Çatak'tan üç-beş kilometre ötede, yukarıda, dağlar arasında bir yer. Uzun yol yolcusu göçerler burada bir geceliğine kalıp 'yornuk' atarlar. (Bundan sonrası, yöre Farsaklarının yurdu, yaylası Nacar, Hoğdu ve sonrasında o zamanlar Eloğlu denilen şimdiki Türkoğlu ilçesi, iki adım ötesi de Maraş...) Daha uzun yol alan Yörükler, Maraş'ı geçip Binboğa eteklerine varacak(tır).

Bütün bunlara bakıp Âşık Ömer'in Gâvurdağı yöresi Türkmenlerinden, büyük bir olasılıkla Farsaklardan ya da onlarla yakın ilişkisi olan bir aşiretten olduğu, 19.yy sonlarında ya da 20.yy başlarında yaşadığı kanısına ulaşabiliriz. Bütün bunlar onun, Çukurova'da Türkmenlerin İskânı sırasında, Derviş Paşalı yıllarda ya da hemen sonrasında yaşadığını gösterir.

Gâvurdağlı Âşık Ömer'in türküsü şöyle:

*Görünüyor Hemite'nin Kalası
Hiç gitmiyor başımızın belası
Çukurova yıkılıp da yanası
Eğlendi de orda kaldı elimiz*

*Mercin'in suyu da ılıcak akar
İçilmez suları yonsullu kokar
Yatılmaz gecesi puharı çöker
Temuzladi açılmadı gülümüz*

*Karâ'dikten çıkınca Harni'nin düzü
Üç bey oturmuş da bir eder sözü
Eski beyler yok ki kim'edek nazı
Yedi yerden kırık bizim kolumuz*

*Göçümüz gelirdi tülülü bazı
Çanımız öterdi bülbül avazlı
Âşığımız gelirdi kucağı sazlı
Bahşişine yiğit idi elimiz*

*Ağamız da Topaktaş'ı tutardı
Al kaputu dal kendire atardı
Her birimiz bir orduya yeterdi
Döğüş edip ölemedi birimiz*

*Taştepe de çobanların yatağı
Ordan öte çayır çimen Çatak'ı
Ahırdağı yaylamızın eteği
Ondan öte sökün eder elimiz*

*Diyor Aşık Ömer n'olup n'olunca
Çatlarım yaylayı ıssız görünce
Top top olup aşiretler konunca
Gırâmıza dokunurdu şerimiz ⁽²⁴⁾*

*

Köroğlu'dan (Haruniyeli Âşık Mehmet Demirci'den) “Bu Mezarda”

Yörede Köroğlu hikâyelerini en iyi anlatan âşıklardan olduğu için “Köroğlu” lakabıyla da anılan Haruniyeli (şimdi Düziçi) Âşık Mehmet Demirci ⁽²⁵⁾, Hoğdu-Nacar yaylasından Düziçi'ne gelmekteyken Düziçi'nden Hoğdu-Nacar yaylasına gitmekte olan Farsak köyünden bir kafiyeyle karşılaşır. Karşılaştıkları yer, yayla ile ilçe arasındaki yolun ortalarında olup Kanlıseki denilen dağlık ve ormanlık bir yerdir; Torosların arası...

Kanlıseki'de, kimlerden ya da ne zamandan kaldığı bilinmeyen bir Müslüman mezarlığı vardır. Âşık ve onunla karşılaşan köylüler, hem hoşbeş edip hâl hatır sormak, hem biraz soluklanıp dinlenmek için bu mezarlıktaki kimbilir kaç yüzyıllık elma ve ceviz ağaçlarının gölgesine bir süre söyleşirler.

Söyleşide söz, dönüp dolaşır, hakkında hiçbir şey bilmedikleri bu mezarlara gelir.

Mezarların kimlere ait olduğu bilinmez ama bir efsanesi var. Şöyle:

Çok eskiden, Kanlıseki dolaylarında, Karalar ve Sarılar adlarında iki kabile yaşarmış. Bunlar, Şahinlik denilen karşı yamaçtaki kayada gördükleri bir şahin yavrusu yüzünden birbirlerini kırıp geçirmişler.

²⁴ Derleme, Mayıs 2003, Adana. Kaynak, Düziçi/Haruniye Çitli köyünden Bekir Dağsever. Dağsever, türküyü, kendi köylüsü Musa Kılıç'tan duyup öğrendiğini belirtmiştir.

²⁵ Âşık Mehmet Demirci, 1980'de 70 yaşlarındayken vefat etti.

Efsanesi böyle ama Kanlıseki yakınlarında ne bir köy, ne bir ören yeri vardır. Mezar taşlarında yazıya da herhangi bir motif de yok. İlgi, bu mezarlığa, orada ‘yatanlar’a odaklanınca ozandan bu mezarlık üstüne bir türkü söylemesi istenir. Köroğlu, bu isteği yerine getireceğine söz verir, ancak hem mezarlıkta türkü söylemeyi uygun bulmadığı, hem de bir an önce köye varması gerektiği için şimdilik bağışlanmasını ister; “Borcum olsun” der.

Gel zaman, git zaman; günün birinde bir düğünde ozana “borcu” anımsatılır:

-Haydi bakalım âşık, borcunu öde!

Köroğlu (Âşık Mehmet Demirci), dinleyicilerine, sazı eşliğinde şu türküyü söyler:

*İşte Öküzgötü düz Kanlıseki
Daima söylenir yiğidin hakkı
Kimisi ulema kimisi fakı
Bu mezarda nice ulular da var*

*İlgüt ilgüt eser sahranın yeli
Yok ki ne söylesin gözların dili
İçinden gidiyor Nacar'ın yolu
Nice Ahmet Mehmet Aliler de var*

*Gönül havalanır yüksek tutulmaz
Ölü kişilere akıl satılmaz
Aslan olsan buralarda yatılmaz
Yırtıcı hayvanlar periler de var*

*Kimisi göçmüş de kimisi konmuş
Kimisi ölmüş de kimisi donmuş
Şahin yavrusu 'çin birbirin' kırmış
Nice benim gibi deliler de var*

*Issız yaylalarda yayla yaylanmaz
Şenlik olmayınca gönül eğlenmez
Bura mezaristan türkü söylenmez
Bu mezarda nice veliler de var*

*Kimisi de soldurmamış alını
Domurmuş da açamamış gülünü
Başı al duvaklı alı gelini
Nice Ayşe Fatma Huriler de var*

*Kanlıseki diye almıştır ünü
Mezarlar Kible 'ye döndürmüş yönü
Saymakla biter mi Allah 'ın günü
Çarşamba Perşembe Salılar da var*

*Aşık Mehmet der ki başladık söze
Bura dağ başıdır inelim düze
Haruniye bucağ Bahçe de kaza
Adana ilinde valiler de var*

Âşık, söz verdiği üzere önceden hazırladığı bu ağıtsı türküyü okurken dinleyiciler arasında kaynak kişinin annesi, yukarıda ağıtları üzerinde durduğumuz (o sırada 65-70 yaşlarındaki) Kadılkızı da bulunmaktadır: “Mehmet oğlum, der, ne olurdu bu türküne beni de katsaydın.”

Ozan da: “Olur ana, olur; katayım, seni de katayım.” diyerek o anda şu dördlüğü ekler:

*Aşığın ağzında hazırdır sözü
Gönül arzu eder baharı yazı
Sana derim anam Kadılkızı
Nice senin gibi karılar da var ⁽²⁶⁾*

*

Âşık Hüseyin'den “N’olur Tahsin Bey’im Gel Azat Eyle”

Kaynak kişi, türkünün öyküsünü, Âşık Hüseyin’in dilinden anlattı:

“Gitsin de gelmesin; Osmanlı’nın dağıldığı, tutar dalının kalmadığı yıllardı. Gençlik, cahillik bir de günün kötü koşulları beni de suça itti. Şeytana uydum; suç işleyip dağa çıktım, eşkıyalara karıştım. Derken, Atatürk yetişti. Memlekette yeniden düzen kuruldu. Ama o zamanlar dağ taş hâlâ kanun kaçağı dolu. Bir yasa çıkarıldı: ‘Dağdakiler, düze inip silahlarıyla hükümete teslim olurlarsa onlara af var. Teslim olmayanlar, yakalandıklarında idam...’

“Birçokları teslim oldu. Suçu ağır olanlar, bir de düze inerse öldürüleceğini bilenler teslim olmadılar.

“Ben de teslim olmadım...

²⁶ Derleme, Temmuz 1999, Düziçi Akdere Farsak köyü. Kaynak, Sefil Bekir adıyla şiirler de üretmiş olan Bekir Kara /Kara Bekir.

“Gün oldu, benim de aralarında bulunduğum yirmi kaçağı yakaladı jandarmalar. Bizi kelepçeleyip birbirimize zincirlediler, Antep’e götürdüler. Asacaklar ya da kurşuna dizecekler...

“Duyardık. Devlet, yakaladığını asıyormuş. Her gün bir, beş, on adam asılıyormuş; darağacı bir gün bile boş kalmıyormuş... Kimileri, asma işinin uzun sürmesi nedeniyle kurşuna diziyorlar diye anlatırdı.

“O zamanlar hapisane şehrin dışındaydı. Bizi oraya götürdüler; Antep hapisanesinin avlusunda duvar dibine dizdiler. Kurşuna dizecekler Dünyayı son görüşümüz.

“İdam mangasının başında Tahsin Bey adında bir kumandan vardı. “Suçluların gözlerini bağlamaya başladı görevliler. Sıra bana gelince en içten, en dokunaklı sesimle yalvardım: ‘Ne olur, Tahsin Bey’im...’ dedim. ‘Bana izin ver, bir türkü söyleyeyim, ondan sonra ne yaparsan yap...’

“Tahsin Bey, ‘Durun!’ dedi; bana da: ‘Söyle bakalım!’

“Orada, kanı çekilmiş yüzlere, ateş etmeye hazır askerlere karşı Tahsin Bey’e şu türküyü söyledim:

*Şeytana uydum da efendim kaçtım
Oğlunu öldürdüm ocağ’na düştüm
Öldürürsen öldür bu candan geçtim
N’olur Tahsin Bey’im gel azat eyle*

*Demirdendir zindanların kapısı
Metin derler mahpushane yapısı
Kurban sana yiğitlerin hepisi
N’olur Tahsin Bey’im öldürtme bizi*

*Yol verin aşayım dumanlı dağlar
Anam babam bacım ah çeker ağlar
Sevdiğim nişanlım yolumu değner
N’olur Tahsin Bey’im öldürtme beni*

*Kaçakları elbet bir gün tutarlar
Suç’olanı zindanlara atarlar
Ben ölürsem nişanlımı satarlar
N’olur Tahsin Bey’im öldürtme beni*

*Ne hoş imiş Antep ili pazarı
Çok imiş buranın okuryazarı
Siz de minnetc’olun Antep güzeli
N’olur Tahsin Bey’im öldürtme beni*

*Âşık Hüseyin der kaçtım yorulдум
Gözü bağılı darağ'cına sarıldım
Ölmüşüm efendim şimdi dirildim
Kölen olam paşam öldürtme beni*

“Bu türküyü söyleyip bitirince beni, öteki idamlıklar arasından bir kenara ayırdılar. Ellerim kelepçeli... Tahsin Bey “Ateş!” mi dedi, bir işaret mi etti onu anlayamadım; askerlerin tüfekleri hemen hemen aynı anda patladı. On dokuz kişi oracıkta öldü.

“Aradan on onbeş dakika ya geçti, ya geçmedi. Cesetler soğumamıştı henüz. Bir emir geldi: ‘İnfazları durdurun!’

“İdam cezaları, müebbet hapse çevrilmişti. Çevrilmişti ama artık elden ne gelir... Olanlar olmuştu...

“Bana gelince... Ben, yattım bir hayli... Sonra çıktım. Görecek görgümüz varmış... Şimdi saz çalar türkü söylerim; orda burda âşıklık eder dururum.”⁽²⁷⁾

*

Âşık Garip Öyküsünden Gitme Garip...

Gaziantep ve Gâvurdağı yöresinde çok sevilen türkölü halk öykülerinden biri de Âşık Garip Hikâyesi'dir. Uzunca anlatılır, sevilerek dinlenir.

Kısaca;

Garip'in, Şahsenem'le evlenebilmesi için para kazanması gerekir. Bu nedenle gurbete çıkar Garip. 7 yıl sürer gurbet yaşamı. 7 yıl sonra Garip'e bir haber gelir ki Şahsenem bir başkasıyla evlendirilmek üzere köyde düğün kurulmuştur. Durumu öğrenen Garip, memlekete dönmek için yollara düşecektir; ancak 7 yıldır bir dalda iki fidan olduğu kız, Halep Beyi'nin kızı, onun kendisini bırakıp gitmesini istemez. Ona, şu dizelerle seslenir:

*Çık yaylalara da yayları yayla
İn enginlere de gönlinü eğle
Her ne derdin varsa gel bana söyle
Gitme Garip gitme kal bizim elde*

*Sıcak yemekleri koydum dolaba
Uzadı saçlarım döndü kelebe
Âlem sığıdı sen sığmadın Halep'e
Gitme Garip gitme kal bizim elde*

²⁷ Derleme, Temmuz 1999, Düziçi Akdere Farsak köyü. Kaynak, Sefil Bekir adıyla şiirler de üretmiş olan Bekir Kara / Kara Bekir.

*Garip böyle ne eyledin ne ettin
İşte beni acı acı söylettin
Yedi yıldır beni aldın oynattın
Gitme Garip gitme kal bizim elde*

*Gitme Garip gitme yollar harami
Arap vurur Türkmen alır paranı
Gurbet elde kimse sarmaz yararı
Gitme Garip gitme kal bizim elde*

*Garip bu sözlerin Hak'a yaramaz
El sözünde duran adam olamaz
Elde güzel çoktur sana yaramaz
Gitme Garip gitme kal bizim elde (28)*

*

*Gitme Garip gitme yollar çamurdur
Garip'in yüreği taştır demirdir
Yedi yıl dediğin hayli ömürdür
Gitme Garip gitme kal bizim elde*

*Halep derler koçyiğidin vatani
Aramazlar gurbet ilde yiteni
Dövüp ağlatırlar yeni yeteni
Gitme Garip gitme kal bizim elde(29)*

*

Adem Kılıç'tan İlkokul Özlemi

Adem Kılıç⁽³⁰⁾, 1950'lerde ilkokula başlama çağındadır; ama Düziçi'nde Döldül dağı yamacındaki köyü Çitli'de o yıllarda okul yoktur. Komşu köylerdeki okullara gitmesi de olanaksız; çünkü ailenin olanakları elverişsiz. O da taşı taşa sürterek, çakısıyla ağaç bedenlerini çizerek öğrenir okuyup yazmayı. Öğrenir öğrenmesine de onun gönlünde, bir okula gidememenin, bir diploma alıp annesine babasına götürememenin ağır ve acı duygusu hep var olagelmiş, bu duygu yüreğinden hiç çıkmamıştır.

Çobanlıkla başladığı yaşamını taksi şoförlüğüyle sürdüren ozan, aşağıdaki dizeleri yazdığı sırada, 40-50 yaşlarındadır:

²⁸ Derleme, 22 Temmuz 2006, Düziçi Çitli Köyü. Kaynak, Âşık Karayiğit Osman / Osman İper.

²⁹ Derleme, 24 Kasım 2006, Adana. Kaynak, Âşık Ali Anbarcı.

³⁰ Adem Kılıç (doğ.1944-öl.2015)

*Sıralara oturmadım
İlkokulu bitirmedim
Hocamdan diploma alıp
Ben babama götürmedim*

*Önlüğümü giyemedim
Tatlıları yiyemedim
Köyümüzde okul yoktu
“Öğretmenim!” diyemedim*

*Bilmezdik gündüz geceyi
Ateş sarardı bacayı
Bin dokuz yüz ellilerde
Köyde görmedim hocayı*

*Kar gibi yağar tozardım
Babama küser kızardım
Kalemim yok defterim yok
Ağaca yazı yazardım*

*Anam yapardı süzmeyi
Sevmezdi boşta gezmeyi
Kimseden yardım görmedim
Kendim öğrendim yazmayı*

*Adem Kılıç okur yazar
Çalışanın ömrü uzar
Günlerimi boş geçirdim
Ne Çarşamba ne de Pazar⁽³¹⁾*

*

Davut Koca'nın Asker Ağdı

Yıllar önce (20. yy'ın ilk çeyreği içinde olmalı) Düziçi'nin bir orman köyünde Davut adında bir adam, bu adamın da yedi oğlu varmış. Üçü evli, dördü bekâr.

Oğullardan altısı askere alınır, Yemen'e gönderilir. O zaman Yemen'de savaş vardır. Aylar yıllar geçer, hiçbirinden haber gelmez. Yemen bu. Çiğ yumurta pişer derler; bir de giden, gelmez...

³¹ Derleme, Eylül 2002, Düziçi. Kaynak, Bekir Dağsever.

Bu arada üç gelinden ikisi, baba evine döner. Davut Kocanın yanında, gelinlerden biri, karısı, bir de en küçük oğlu Ali kalır.

Gün olur, yedinci oğul Ali'nin de pusulası çıkar. O zamanlar ne bucak merkezi Haruniye(Düziçi)'de ne Bahçe ilçesinde askerlik şubesi var; şube, İslahiye'de.

Davut Koca, oğlu Ali'yi alıp götürür, İslahiye'den yolcu eder. Ali de Yemen'e gönderilenler arasındadır.

Aradan üç beş ay geçer, Ali'den de bir haber gelmez. Bir gün Davut Koca'yla karası, küllenmeye yüz tutmuş ocağın başında konuşmadan oturup dururlarken kadın birden bire:

“Be adam, saçın sakalın birbirine karışmış. Onları bir yülüt de (kazıt, tıraş ol) bir adama benze.” demiş.

Bütün oğulları askere alınmış, geri dönüp dönmeyecekleri belirsiz... Davut Koca onların gündüz hayalinde, gece düşündeyken karısının böyle biraz da aşağılar bir yaklaşımla söz söylemesine alınır ama üzüntüsünü belli etmemeye çalışarak:

“Haklısın hanım; gerçekten de öyle olduk, haklısın.” der, dışarı çıkar. Çıkarken de kadının: “Sanki bir bugün mü böyle! Sen öteden beri pasaklının biriydin...” gibi sözlerini duyar.

Mevsim yaz sonu, güz başlangıcıdır. Dağlarda bir hüznün, Davut Kocada bin hüznün...

‘Ben Koca Davut... Her biri bir koç gibi yedi oğul babası... Bir köye, gerekirse kasabaya kafa tutabilirdim. Feleğe minnetim yokken, bu duruma düşecektim ha! Yedi yiğit, yedisini de asker etmişim ki... Vay bana...’

Sakinleşmek için çevrede biraz dolaşır. Katarlanmış uçup giden turnaların seslerini dinler bir süre. İyice efkârlanır. Karısının verdiği zehir kadar bir zehir de turnalardan alarak akşama doğru dönüp eve gelir. İçi alıp alıp verirken kendisini alaylı bir yüzle karşılayan karısı:

“Bre adamım! Makası, usturası olan kimse bulamadın mı?” diye sorar.

Davut Koca; ‘Kadın! Tut dilini, git başımdan... Ben adam aramaya mı çıktım?’ demez; duygularını, düşüncelerini, özlemine dizelere dökerek şunları söyler:

*Ali'm gelir kır'ıyman
Mehmet oğlum doru'yunan
Süleyman'im al'a biner
Hatîç Gelin Sarı'ıyman⁽³²⁾*

³² Oğullarından üçünün özel atlarından söz ediyor. Ayrıca, Süleyma'nın eşi Hatice'nin bir adı da ‘Sarı Gelin’miş.

*Padişah yanına varsam
Osman'ımı verir m'ola
Kuzular başım kıllandı
Ali oğlum yülür m'ola⁽³³⁾*

*Gökte uçuşan turnalar
Ötüşürler diliyinen
Bir adamın oğl'olmazsa
Farkı yokmuş deliyinen*

*Dağda açılan çiçekler
Çiçek boynun eğdi m'ola
Ben döllere selam saldım
Ali'm görüp dedi m'ola⁽³⁴⁾*

*Yemen'in suları akar
Enginine duman çöker
Üçü evli dördü bekâr
Vay kalmadım biriyinen*

*Karı ağlar Koca ağlar
Viran kaldı bizim evler
Gelinler hep kara bağlar
Ben de kaldım Karı'yıman⁽³⁵⁾*

³³ Oğullarından birinin, örneğin Osman'ın askerlikten bağışık (muaf) tutulması için Padişaha gitme isteğini belirtiyor. 'Kuzular' diye oğullarına seslenerek saçının uzadığını, tıraş bile olamadığını dile getiriyor. Bu durumlarda Ali'nin, önceleri olduğu gibi kendisini tıraş etmesini istiyor.

³⁴ 'Döller' sözü önceden giden oğulları anlatır. 'Ali, ağabeyleriyle buluşabilmiş midir?' deniliyor.

³⁵ Derleme, Haziran 2000, Düziçi. Kaynak, Halit Körkü.

HÂLÎ ÜSTÜNDE OLMAK ve AĞITLARA EKLER (B. İşlek)

Tarih: 23 Ağustos 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa, gönderdiğim yukarıdaki iletiyi hiçbir şey yazmadan iade edince aşağıdakileri yazarak Musa'ya çatayım dedim.

İşbu mektup sadece yukarıdaki atasözü ve deyimleri açıklamak üzere yazılmıştır.

Aynı konularda yazacak başka arkadaşlar olursa ki Musa mutlaka yazar, sevinirim.

Sevgili Horanta,

Bizim "hali üstünde olmak" diye bir lafımız vardır bilirsiniz.

Halim üstümde olsa, yani çalışacak enerjim olsa, keyfim yerinde olsa yazacak o kadar konu var ki Musa benim tozuma yetişemez.

Osmanlı'nın farkımızda bile olmadığına bakmayın siz; Avrupa'da olsaymışız gavurun devleti bize dörder tane sekreter tahsis eder "ağzından çıkacak olanı yazın" ya da arşivinde ne varsa yazıya geçirin derlermiş.

Bu Çukurova düzünde bir Açacak Omar lafı, efsanesi bitmez, bir de Sarı Ahmet Ağdı...

Osman Emmimle Halis Hocamdan izin çıkınca Açacak'ın yeni anlatımlarını yazacağım.

Şimdilik Sarı Ahmet'in elime geçen son rivayetini yazayım.

Emekli Öğretmen Halil Çetin bir tomar derleme vermişti birkaç yıl önce.

Halil Hoca, "buluntu" toplar. Ama epeyce de şor toplamış. Halim üstümde oldukça yazıya aktaracağım.

Sekreterim olmayınca dosyaya açıp bakamadım. (Havaya girmiyorum Musa Dayı, boyun fıtığını yenmek için jimnastik yapacağım diye İzmirililere malamat oluyorum).

Halil Çetin'in derlemelerinden biri de Sarı Ahmet Ağdı..

Musa, Ozanemre ve ben daha önce ayrı ayrı derledik bu ağıdı. Horantanın ikinci cildinde yer aldılar.

Aşağıdaki dörtlükleri okuyunca daha önce derlediklerimizden farklı sözler ve söyleyişler olduğunu göreceksiniz.

*

Sarı Ahmet'in nişanlısı ağzından:

Şöyle vardım baktım idi

Mezarı da otlı idi

Eller beni gınamasın

Elin oğlu datlı idi

*Hele mezere mezere
Mezerin otu bozara
Ben Ahmed'e gelin oldum
Peygamberin gavl'üzere*
*

2. Ciltten Bir Ağıda Ek:

(Dipnotunu da Ozan Edem düşün.)

Horantanın 2. cildinde “Ağıtla Atışma” başlığı vardı. 1. cildimizin 288. sayfasındaki ağıtlardan birine ek olarak farklı bir dörtlük çıktı ortaya, şöyle:

*Yüce kaldırın salını
Gitsin görünü görünü
Bu kimin nesi derlerse
Deyis Osman'ın gelini*

Sevgili Musa

Çoban Kâhya'nın Bekir Dağsever anlatımlarını ve Sarı Ahmet'in Abdal Allahverdi okumasını başka bir mektupla yazacağım.

Selamlar, sevgiler.

HACI AHMET AĞA AĞITLARI (M. Tolu)

Tarih: 27 Ağustos 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

“Ha gayret” dediyse Şems-i Tebrizi, durmak var mı? Gıvsız da av olmuyor doğrusu! Buna bir de “Kambersiz düğün olmaz”ı eklersek Hacı Ahmet Ağa'sız ağıt olur mu? Bilmiyorum bundan sonrada çıkar mı, cönklerden veya sandık diplerinden ama Hacı Ahmet Kabalcı'ya ait dört ağıt hakkındaki yazı ekte. Bunlardan bir tanesi o kadar taze ki daha ahı, acısı üstünde...

Başta taşlamaları olmak üzere Hacı Ahmet Kabalcı'nın birçok konuda şiiri vardır. Sözlü halk edebiyatının önemli dalı ağıtlar konusunda ise elimize ulaşan (şimdilik) dört şiiri var. Bunlardan, eşi emmi kızı Dudu Gelin ve kendi kızı Güllü için söyledikleri, birçok kişi tarafından yayımlandı. En son İsmail Arslan'ın "Andırın Yöresinden Öyküleriyle Ağıtlar" kitabında bu iki ağıtın hikâyeleri, doğru ve detaylı biçimde yazıldı. Tekrardan kaçınma amacıyla, bu iki ağıttan yazımızda bahsetmeyeceğiz.

Sevgiyle kal.

*

Halil İbrahim'in Ağıdı-1956

Yayımlanmayan ağıtlarından biri, Karatepe'de öldürülen oğlu Halil İbrahim için söylediğidir. Halil İbrahim; babasının "Yiğitbaşı" diye tarif ettiği, korkusuz, gözünü budaktan esirgemeyen delikanlıdır. Babasının muhalefetine rağmen, eşinin Kadirli'nin Karatepe Köyü'ne yerleşmiştir. Biraz da korkusuzluğu nedeniyle kıskanılan Halil İbrahim; tarla açma, arazi bölüşümü gibi nedenlerle eşinin bir yakını tarafından kalleşçe vurulmuştur. Ömrünün son yıllarında, hiç beklemediği bu olayla, 'Yiğitbaş'ını kaybeden Hacı Ahmet Ağa, tarifsiz acılara gark olurken sevgili oğlunun, Karatepe'ye gitmesine daha kararlı davranarak engel olmadığına çok üzülmüştür.

*Seslen Halil İbrahim seslen
Kurtulmadık kara yastan
İki kuzun daha bebek
Bir kavın biri bostan*

*Andırının düz yazısı
Dizime indi sızısı
Beri gel öpem yüzünden
Yavrumun mağdur kuzusu*

*Vesayetler tayyareler
Yavrum nerende yaralar
Melüllenme aslan oğlum
Artık ciğerim karalar*

*Aldı gönlümü teleşler
Mevla'm bildiğini işler >>*

*Parıl parıl parlar oğlum
Kara kekil altın dişler*

*O gece girdi düşüme
Hışımlar indi başıma
Yavrum yüzünü görünce
Vurdum döşüme döşüme*

*Bahçeye ektirmiş çiçek
Burcu burcu koktu yine
Ben öpmeye kıyamazdım
Boyamışlar kızıl kana*

*Gider uzaktan oturur
Çok yabancı eller gibi
Yavrum ne güzel olmuşsun
Yen açılık güller gibi*

*Kabalcıoğlu güllerime
Hele bakın hallarıma
Ben oğluma gidecektim
Duman çöktü yollarıma* ⁽³⁶⁾

*

Mulla'nın Ağdı

Hacı Ahmet Kabalcı, genç yaşındayken kaybettiği eşi ve kardeşi için de mutlaka üzüлp ağlamıştır ama onun yaşadığı büyük acı; çok sevdiği, geleceği için büyük umutlar beslediği, yeğeni Mulla'nın genç yaşta ani ölümü nedeniyledir. Bugüne kadar hiç sözü edilmeyen bu ağda yeni ulaştık. Bu nedenle ilginç ve önemli buluyoruz.

Mulla, Hacı Ahmet Ağa'nın yeğeni, evin tek evladıdır. Hem Arapça, hem Türkçe okuryazardır. Hz. Muhammet'e naatlar, Hz. Ali, Battal Gazi, Ebu Müslim Horasani gibi İslam savaşçılarının kahramanlıklarını ve maceralarını Siret-i Nebi'den coşkuyla okur. Ümmi olan Amcasının kâğıdı, kalemi, arzuhalcisi, hesap makinesi ve kültür kapısıdır. Yalnız Hacı Ahmet Ağa'nın değil, hısım, akraba, konu komşu herkesin sevgilisidir Mulla.

Daha askere bile gitmeden, sevdiği kızı kaçırarak genç yaşta evlenir. Hemencecik bir oğlu (Kazım) dünyaya gelir. Herkes çok sevinir bu bebeğin doğumuna. Mulla askere gidince onun yolunu gözleyeceklerin özlemine teselli olacaktır Kazım Bebek. Fakat Anadolu'dur burası, teselli bırakır mı insanına? Yoksulluğun yurdu bu topraklarda; dert, acı ve çaresizlik dururken yer ve zaman var mıdır sevince, gönence?

1946 Baharında aniden hastalanır Mulla. En yakın doktor Kozan'da, en yakın hastane Adana'da. Yol yok, araç yok, ilaç yok, işin önemini bilen de yok. Bir karın ağrısıdır; geçer umuduyla beklenir, birkaç gün dinlendirilir. Hastalık azalmaz, artar. Mulla her geçen gün eriyip tükenmektedir. Ailede telaş, panik ve korku en üst seviyededir. Ama kimsenin elinden bir şey gelmez. Son bir ümitte Mulla'yı, at üstüne bağlanan bir yatakla Kozan doktora götürürler amca çocukları. Ama geç kalınmıştır, bedenini teslim alan tifo illetine karşı doktorun da yapacağı bir şey yoktur artık.

Nergisler, mavi mürekkep renginde abajur gibi çiçeklerini patlatırken Mulla sonsuzluğa uğurlanır Kümbet Mezarlığı'ndan.

³⁶ Halil İbrahim'in ölümünden sonra, beden ve ruh sağlığı hızla bozulan, Hacı Ahmet Ağa iki seneye varmadan vefat etmiş, Kümbet Mezarlığı'ndaki 'Yiğitbaşı' oğlunun yanına defnedilmiştir.

Babasının ölümünün ortama yaydığı yastan, önce, Kazım Bebek etkilenir. Bakımı, beslenmesi de ihmal edilince iki haftaya varmadan o da babasının kucağına koşar. Ailenin acısı katmerlenir, tamamen söner batkın ocak, kilit vurulur kapıya. Aylarca süren figanda Kazım bebeğin de adı, ağıdı vardır gayri.

*

Mualla'ya amcası Hacı Ahmet Kabalcı ve eşi Halil Hüseyin Kızı Elif Gelin tarafından yakılan ağıtların ancak üçer kıtasına ulaşabildik. Bu kadar olmadığı kesin ama bu kadarlığını bile yakalayıp yazmanın buruk sevinci var içimizde.

Amcasından Mulla'ya Ağıt

*Kesmeler tutmuş palıdı
Kapıya vurdum kilidi
Güleşçiler hep soyundu
Mulla'm içinde bir idi*

*Bata, batkın ocak bata
Dilime getirmem hata
No'la askere gideydi
İstanbul'dan daha öte*

*Başucunda yanar ılık
Dostlar benim aklım şaşık
Bahtı kara sefil gelin
Sallanmıyor yeşil beşik*

*

Eşi Elif Gelin'den Mulla'ya Ağıt

*Elbise giyer karadan
Alem savuşur buradan
Hemi oğlu, hemi kendi
Nasıl da kıydın Yaradan*

*Kara kekil deste deste
Sürmeli eşim dalgın hasta
Kadanı alayım emmi
Doktora göndererek posta*

*Dairelerde çift gezdiğim
Kalemin defterin düzduğüm
İkindiden yer yazdığım
Gel sarılak sürmeli eşim*

YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR-V (³⁷) (A. Ozanemre)

Tarih: 30 Ağustos 2016
Kimden: aliozanemre@gmail.com

Üreteni Bilinmeyen (Bilmediğim) Ağıtlar

Nesreddin Hoca, İncili Çavuş, Bektaşî (Erenler), Karatepeli, hatta Karadenizli fıkralarından Keloğlan, Kelkız, Kürt, Avşar, Tecirli, Varsak fıkralarına; oradan türkölü-türkösüz halk öykülerine; türkölere, masallara, söylencelere, mesellere, ağıtlara uzanan ekşi-tatlı halk dili eriklerine, daha ötesine varıncaya dek.. folklorik sepetimizde yer edinmiş ürünlerimiz.. yüzyıllara varan süreç içinde dilden dile yuvarlanarak pürüzlerinden arınmak, benzerleriyle değişimlere uğramak, olgunlaşmak.. bu ortak ürünlerin, yazgısıdır.

Sepetin içinde saydığımız (ve anamadığımız) folklorik ürünlerimizin her birinde kimbilir kimlerin emeği, katkısı, cilasası var...

Ağıtlar...

Çukurova düzünde ve çevresinde -ve kuşkusuz başka yerlerde- ne çok pusular kurulmuş, ne dövüşler, vuruşmalar yaşanmış, bu olaylarla ilgili nice ağıtlar yakılmıştır. Böyle ağıtlardan birinden tek bir dördlük biliyorum. Şöyle:

*Çukurova 'ya aşığı
Belde Tirabhus kuşağı*

³⁷ Söyleyeni bilinsin bilinmesin; “Oğlan bizim kız bizim / Çatlasın kaynanası” ya da “Karanfil suyu neyler / Güzel kokuyu neyler” ya da “Gözümüze kara toprak / Dolmadan bir dem sürelim” benzeri dizeleri içeren şiirler nasıl ağıt sayılamazsa, örneğin bir ölünün başında çırpına çırpına ağlanarak söylenmiş sözler olmasa bile “Ağ Gelin de indi m’ola yayladan / Kaşın değil gözün beni söyleden” ya da “Ukusuz mu kaldın dünkü geceden / Uyan Bey Mayıl’ım gadan ben alam” ya da “Ağlayarak gelme mezar taşına / Kalkıp da yüzüne gülemem gayrı” benzeri dizelerle örülmüş şiirler genel anlamda ağıt kavramı içinde ele alınabilir. Böyle bakıldığında türkülerimizin çoğunun düpedüz ağıt olduğu, ağıt olmayanların da ağıtsı özellikler barındırdığı görülür.

*Benim arkam var diyordu
Gelmedi AVŞAR uşağı*

Avşarlar...

Avşarlar, Çukurova’da öteden beri büyük bir aşiret. Bilinir, Osmanlı’nın Çukurova iskân politikasında Osmanlı’yı en çok uğraştıran Türkmen aşiretlerinin başında gelir Avşarlar. Annesi Avşar, babası Varsak ve en çok ‘Kalktı göç eyledi Avşar elleri / Ağır ağır giden eller bizimdir / Arab atlar yakın eder ırağı / Yüce dağdan aşan yollar bizimdir’ dizeleriyle başlayıp ‘Hakkımızda devlet etmiş fermanı / Ferman padişahın dağlar bizimdir’ dizeleriyle süren ünlü koçaklamanın ozanı Dadaloğlu, bu Avşarların ozanı diye anılır.

Yukarıdaki ağıt parçasını söyleyen, bir kadın, belki de ölenin annesi... Delikanlı, gençliğinin en deli çağlarını yaşarken vurulmuş olmalı diye düşünüyorum, ‘yiğitlikte üstüme yok’ dediği dönemindeyken...

Anlaşıldığına göre sonu ölüme varacak çatışmanın önsezi, halk arasında sözün konusu olmuş. Denilmiş ki “Düşmanların seni öldürecek.” O da Avşar aşireti yiğitlerini kastederek “Benim arkam var, bana bir şey yapamazlar” demiş, böyle diyerek düşmanlarının kendisini öldürmeye kalkışamayacaklarını, buna cesaret edemeyeceklerini vurgulamış; ama halk dilindeki dedikodu gerçekleşmiş, delikanlı öldürülmüş⁽³⁸⁾.

Yukarıdaki dürtlüğünün bir benzerini buldum sanal ortamda. Şöyle:

*Yörü bre Omarosman uşağı
Kuşanın gayret kuşağı
Benim arkam çok diyordu
Gelmedi AVŞAR uşağı*

³⁸ Bu yazının ilk halinde burada “Türkçe’nin usta yazarlarından Yaşar Kemal’in ilk kitabı ‘Ağıtlar’da bu ağıt (ve devamı) yer alıyor mu, bilmiyorum; büyük olasılıkla vardır.” demiş, şu notu düşmüştüm: “Ağıtlar, Yaşar Kemal’in yayımlanan ilk kitabı. Sanırım bu ağıt orada vardır, yazık ki ben Adana’da değilim (yazıktayım) o kitap da şimdi elim altında değil.”

Bu kitap basılmadan önce “Ağıtlar”a bakma olanağım oldu. 81. sayfada ‘Hacının Ağıdı’ başlığı altında “Osmaniye’nin Endel köyünde Hacı adlı bir genç, bundan 30 yıl evvel (1912’lerde), vadesiyle öyüyor. Geride kalan nişanlısı bu ağıdı yakıyor.” kısa açıklamasından sonra 5 dürtlüğe yer verilmiş. Bunlardan 3.sü “Nişannım tül köşegi / Hacı’ya serin döşegi / Biz yiğene düğün gurdük / Gelmedi mi Hür’uşağı” (Hür’uşağı: Hürü Uşağı) biçiminde bir dürtlük var; başkaca benzeri de yok.

Ağdın bu dörtlüğüyle önceki biçimi arasında öz olarak bir ayrım yok; ancak bu, biraz daha özel: Avşarları ‘arkası’ sayan gencin ‘Omarosman uşağı’ndan bir yiğit olduğu yargısına varabiliriz. Öldürülen yiğidin ağdını yakan, Omarosman uşağı’nın gayret kuşağını kuşanması (gerektiğini) dile getiriyor. Sonuç... Sonuçta değişen bir şey yok. Omarosman uşağından ya da Avşarların bir kolundan ya da Avşarları arkası sayan herhangi bir yiğit, bir kavgada ölmüş, öldürülmüştür...

*

Derler ki, demezler de biz bir tek dörtlükten anlarız, eski adı Yarsuvat olan Ceyhan (Adana) düzündə sayısı belirsiz kavgalardan birinde yaşlı bir kadının tek oğlu bir dövüşte öldürülmüş. Yaşlı kadın, belki eğretilmeli (mecazlı) anlamda, “kör” olduğunu da söylüyor.

“Kör Karı’nın Ağıdı”ndan (benim bilebildiğim) bir dörtlük, şöyle:

*Anavarza at oynadı
Kana bulanmış köyneği
Kıyman a zalımlar kıyman
Kör karının bir değneği*

Sanal ortamdan edindiğim bilgiye göre bu dörtlük (belki arkasından gelen dörtlükler de) Yaşar Kemal’in ‘Ağıtlar’ında var (³⁹). Var ya da yok, ben ona bakmıyorum şimdi. Beni ilgilendiren, Çukurovalı bir yaşlı kadının, belki de bir hiç uğruna öldürülen tek oğlu için yaktığı ağıttan kalan yukarıdaki dörtlük. Bu dörtlüğün ilk dizesinin “Çukurova at oynadı” biçiminde söylendiğini de biliyoruz.

*

Türkücü Gül Ahmet Yiğit nereye bağlarsa bağlasın, bizim bildiğimiz bir ağıt var doğrudan Adana’yla ilgili; Adana’daki bir askeri okulda okumaktayken gencecik yaşında ölüveren bir çocuğun annesinin ağzından söylenen bir ağıt. Belki yürek yangınıyla ağza geldiği gibi söylenivermiş,

³⁹ Yaşar Kemal’in, adı geçen “Ağıtlar”ının 108. sayfasında “Kara’nın Ağıdı” başlığı altında şu kısa açıklama yer alıyor: “Ceyhan Yumurtalık’a bağlı Zeytinbeli köyünden Gani Ağa’nın oğlu Kara, 1932’de bir kız yüzünden vuruluyor. Oğlunun ölümü üzerine anası...” “Oğlu olan öğrenmesin / Olmayanlar yerinmesin / Şo Gara’nın akranları / Gözlerine görünmesin” dörtlüğünün de yer aldığı ağıtın 6. dörtlüğüyle yukarıdaki dörtlüğün benzer yanları var. Şöyle: “Zeytinbeli at oynadı / Zifirden firek köyneği / Sefil anan düğün gürmuş / Gara’m oynasın deyneği” (Deynek oyunu: Cirit.) Bu dörtlüğün ilk iki dizesine benzerlik, 217. sayfadaki bir ağıtta da var: “Hasan Dede at oynadı / Gitti elemi deyneği” (a.g.y) biçiminde.

belki başkalarınca çoğaltılmış (çok dörtlülük) o ağıdın bazı dörtlükleri şöyle:

*Gadan alam Cennet bacı
Vurdum başıma başıma
Beni kuzuma salarsa
Kurban olurum eşime*

*Tarlalarda ot yolarım
Ayak yalın başım kabak
Allah sabırımı versin
Kuzum gece olmaz sabah*

*Hoş eldin Hacı dayısı
Biz olduk başı kaygısı >>*

*Kızlarıma kıran girsin
Oğlum içinde iyisi*

*Adana'ya vardım mı
Var kuzumun koğuşları
Acep bana gösterir mi
Başındaki çavuşları*

*Adana'ya vardım mı
Trampetler tatlı öter
Küçükükten asker ettim
Kuzum koğuşunda yatar
**

Anımsarım; çocukluk-ilk gençlik yıllarımızda destancı ozanlar destan dizer, kendi olanaklarıyla samanlı kağıtlara bastırırlar, basılı kağıt tomarını genellikle kollarına atarak pazar yerlerinde okurlar, onları küçük paralar karşılığında satarlardı, ilgilenenlere. “Adana ısıcak adam mı kalır / On beş gün içinde adam mı ölür” dizeleri kalmış aklımda öyle bir destandan.

Destan dedimse, bakmayın, bildiğimiz ağıttı onların çoğu. Şimdi onlar yok...

Yine, çocukluğumuzun destansı ağıtlarından olup düğünlerde halay çekilirken de söylenen ama daha çok kına gecelerinde kınacı kadınların söyleyip başta gelin olmak üzere oradakileri ağlatan bir “Develioğlu Türküsü” vardır, hâlâ bestesiyle çalınıp söylendiğini biliyoruz. Öyküsü ya da içeriğiyle ilgili bir şey demeye/yazmaya gerek yok; ağıdın kendisi anlatıyor her şeyi:

*Baba kızın çok muyudu
Bir kız sana yük müyüdü
Köz olası emmilerim
Hiç oğlunuz yok muyudu
(Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Hani bunun öz anası)*

*Develioğlu'nun inadı
Keklik kafese tünedi*

*Vermen beni Develi'ye
El âlem sizi kınadı
(kavuştak) >>
Seğmenim geldi duruyor
Herhal kına yakıcılar
Yeni umudum kesildi
Herhal beni vericiler
(kavuştak)*

*Bindirirler arabata
Götürürler tuta tuta*

Savuşturun eşim kızlar

Yed'oluktan daha öte

(kavuştak)

Halk şiiri ürünlerinin yaşam sürecinde sık karşılaşılan bir durum var:

Halkı etkileyen ağıtlar, türküler vb. kimi yerleri bakımından başkalarınca değiştirilir, benzerleriyle eklemeler yapılarak çoğaltılır.

Örneğin yukarıdaki Develioğlu Ağdı'na aşağıdaki dörtlükler böyle eklenmiş gibi:

Develinin yükü şeker
Çarşıdan çarşıya çeker
Vermen beni Develi'ye
Anası dul oğlu bekar
(kavuştak)

Çattılar ocak taşını
Kurdular düğün aşını
Kız ağlatma kardaşını
Silin gözünün yaşını
(kavuştak)

Atladım geçtim eşiği
Sofrada buldum kaşığı
İşte koyup gidiyorum
Büyük evin yakışığı
(kavuştak) >>>

Babamın koyunu beştir
Beşi birbirine eştir
Kızların emeği boştur
Var git ağlayı ağlayı
(kavuştak)

Üreteni açısından herhangi bir yerde sağlıklı bir kaydının olmadığını sandığım, eski ama günümüzde de etkileyici bir ezgiyle çalınıp söylenen, davullu zurnalı 'köy düğünleri'nde halay eşliğinde çığrılan bir 'türkü' de, LE LE ÇOBAN... Bu da ağıt:

Mor poşuyu boyamadım
Çoban sana doyamadım
Bütün kuşlar yuva yaptı
Serçe kadar olamadım
(Le le Çoban garip oğlan)

Çok benzeri:

Mor kefiye boyamadım
Ben Çoban'a doyamadım
Çoban seni çok sevdimdi
Utandım da diyemedim
(Le le Çoban garip oğlan)

Çoban'ın elinde kaval
Arkasında sürü davar >>

Çoban davarın susamış
Bizim evde çifte pınar
(kavuştak)
Pınarına taş olayım
Yüzüğüne kaş olayım
Yalnız davar güdülmez
Yanında yoldaş olayım
(kavuştak)

Dokuz katlı urganım var
Çiçekliden yorganım var
Çoban beni kaçırırsan
Yedi şişek kurbanım var
(kavuştak)

Davarını geçirsene
Soğuk sular içirsene

*Senin gönlün bana düşmüş
Adam olup kaçırsana
(kavuştak)*

*

*Çoban'ın elinde şişe
Çoban bakmaz bire beşe
Doluca'da⁽⁴⁰⁾ Şişman Eşe
O da hayran Çoban sana
(kavuştak)*

*Ağ gül olup açılana
Deste deste biçilsene
Benim gönlüm sana düştü
Yiğit olup seçilsene
(kavuştak)*

*Arabam da engin olsun
Nişanlım da zengin olsun
Zenginliğinde gözüm yok
O da benim dengim olsun
(kavuştak)*

*Bir karaca koyun olsam
Kız oturup sağsa beni
Devirip sütünü döksem
Yumruklayıp dövse beni ⁽⁴¹⁾
(kavuştak) ⁽⁴²⁾*

⁴⁰ Doluca, Kahramanmaraş'ın batı yönünde, Varsakların ünlü yaylası Hoğdu yakınlarında bir köy; (Eşe: Ayşe).

⁴¹ Hamza Yavşan'dan (H. Yavşan, Kahramanmaraş-Türkoğlu'nun Ceceli köyünden, 60 yaşlarında) derlediğimiz Le Le Çoban'daki son dörtlüğün, öbürleri gibi kadın söylemli değil açıkça erkek söylemli oluşu, burada da başkalarınca eklemeler yapılmıştır yolundaki görüşümüzü doğruluyor.

⁴² Derleme, Kasım 2009, Düziçi Akdere Farsak köyü. Kaynak, Maraşlı Hamza Yavşan.

*

Genelağda (İnt.te) Bir Ağıtlar Kitabı

Bu yazının başlarında ancak birer dörtlüğünü bilebildiğim ağıtların izinde bilgisunar da denilen sanal ortamda kısa bir geziye çıktım. Olur a belki birileri bu ağıtları bir biçimde yazıya aktarmıştır... Aradığımı bulamadım ama karşıma bir kitap çıktı:

“Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları, II. Cilt / Andırın-Göksun Ağıtları” ⁽⁴³⁾ adlı 400 sayfalık bir kitap. İlk 100 sayfasına şöyle bir göz attım; tanıdık ağıtlar da var içinde. Örneğin ÇFÜM II’ye birkaç versiyonu giren Telli Senem (Yazıcıoğlu) Ağıdı’nın, “Senem’in Ağıdı” adıyla kısa bir benzeri, bildiğimiz Ezo Gelin Ağıdı, Gündeşlioğlu Ağıdı gibi...

Bu arada belirtmeliyim ki kimi özensiz derlemeler arasında Âşık Hüseyin Topal’dan, Elbeyoğlu’dan hatta bazı kişilere mal edilerek Karacoğlan’dan çok sayıda dörtlükler de kitaptaki ağıtlar arasına katılmış. Kahramanmaraş Belediyesi’nin bir kültür hizmeti olduğu belirtilen kitabı Oğuz Uzun, Mehmet Titiz ve Halil İbrahim Özdemir birlikte hazırlamışlar. Ne bulunduyorsa alınmış izlenimi vermekle birlikte kitap, kapsamlı bir ağıtlar derlemesi olmuş.

İlgilenecek olanlara...

“YÜREKLERDE İNCE SIZI AĞITLAR” Hk. (M. Tolu)

Tarih: 05.11.2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Ağabey,

Derli toplu bir çıkında sunduğunuz ‘Yüreklerde İnce Sızı Ağıtlar’ yazınız, yeniden kanattı yaralarımızı. Sarıkamış’tan Çanakkale’ye, Kırım’dan Kanal’a kadar harman yeri sular gibi atalarımızın al kanlarıyla sulanan son yurdumuzda bugün oynanan oyunları, toprağa düşen fidanların acısıyla yeniden ödemeye başlayınca daha arttı/artıyor acımız.

⁴³ İletişim Adresi: Kahramanmaraş Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü. E-posta: basinyayin@kahramanmaras.bel.tr

Düvel-i Muazzama, bir asır önce bir türlü hazmedemediği yenilginin rövanşı için oyun üstüne oyun kurup şeytani şerlere boyuyor mazlum insanımızı. Emperyaller hiç değişmeyen amaçları için ‘böl, parçala, yönet’ taktiklerini aleni olarak ortaya koysalar da sağduyusunu yitiren ve adam akıllı yozlaştırılan insanımız, ne yazık ki bu günlerde gerçeği ve tehlikeyi görebilme basiretinden çok uzaklara savruldu.

Yeniden döndük yüz yıl öncesine!

Mezhep ve etnisite bazında ikiye ayrılan insanımız, aç gözlü işbirlikçilerimiz ve adaletsiz yöneticilerimizin bizi sürüklediği uçurumda her gün biraz daha usandığımız birlikte yaşama isteğimiz ile can güvenliğimizin bile tehlikeye düştüğü gerçeğini yok sayabilir miyiz? 1914 Anadolu’su, 1918 İstanbul’u, bugün de aynı sıkıntı ve aynı kaygılar içinde değiller mi?

*

Babasının oğlunu ‘bağın ıskınına’ benzeten bacılar, o acımasız “savkıyat”lara;

Bu zaman asker mi gider

Ayak yalın kış gününe

veya “Yemen bizim neyimize” çığlıklarıyla karşı durmuş, kafa tutmuşlar ama diğer taraftan da;

“Başına bağlar sarıyı

Öksüz mü koydun karıyı

Nerden bellen babamoğlu

Soyka kalası boruyu” sorusuyla, “boru çalmasını bilmesen götürmezlerdi seni. Bak bela açtın başımıza...” tesellisi aramışlar, kanayan kalplerinde, kaybolan ümitlerinde.

Yukarıdakileri bir derleme kaynağından “Yemen Türküleri” içinde kaydetmiştim. Uygun görür, uyuştuğuna inanırsanız; kaybolmanın düşüncesiyle güzel yazınıza ekleyebilirsiniz. Selam ve saygılarımla...

100 YIL ARAYLA İKİ AĞIT (M. Tolu)**Tarih:** 13 Eylül 2016**Kimden:** musatolu@gmail.com

Karac'oğlan torunu, bu toprakların gözü yaşlı, yüreği yamalı ozanı Abdullah Budak'tan, yüz yıl arayla derlenmiş iki ağıt var ekili dosyada.

Bir tanesi gönlünün coşkusuyla peşine düşüp derlediği, diğeri kör bir savaşta kaybettiği yirmi iki yaşında yeğeni Osman Budak için; gönülden söylediği iki ağıt. Bilemem kaç yüzyıl sonra aynı acılar bir daha tekrar eder mi ama bu iki söyleşi bir kopya, tıpatıp aynısının tekrarı.

Artık yeter! Bir daha bu topraklarda ağıtlar yakılmasın. Hiç uğruna, egolara, öfke, ve ötekileştirme duygularına kapılmadan bütün savaşlar bitirilsin, bu kadim coğrafyada. Yok olsun bu ilkel ölüm kültürü. Milyonlarca yıl Altın Hilal'e can veren güneşin; mazlumların başını eğdirmeden, yalnızca başakları olgunlaştırıp, boyunlarını bükmesi, bu mübarek bayramda, kınalı kuzular yerine, kınalı koçların kurban edilmesi dileğiyle, sevgi ve selamlarımla.

*

1316'lılar Ağdı

Hicri 1316'lılar, Miladi Takvime göre 1900 doğumlulardır. Yani 15'lilerden bir yaş daha küçük sabiler.

Seferberliğe, 1. Dünya Savaşı'nın başında katılsalar on dört, ortasında çağrılısalar on altı yaşındalar.

Onlar, 1856 yılında başlayan ve aralıksız altmış yıl süren savaşların üçüncü kuşak artıklarıdır. Bu topraklarda yaşayanların dillerine pelesenk olan “tüyü bitmemiş yetimleri, batkın ocağın vekilleri, kör karının bir değneği, anasının kınalı kuzuları”dırlar.

Onlar, Yemen'de, Mısır'da, Trablus'ta, Balkanlar'da belki tüfek bile atmadan ölen, ağabeylerinin nişanlılarına, yüzük takılan, çocuk yaşlarda dul kalan yengelerine nikâhlanan “kadersiz”lerdir.

Onlar, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi Halife-i Mümin'in çağrısıyla “Ayak yalın kış gününe”, “Kutsal Topraklar”da ölmeye can atan, Sina'da yandırılan, Sarıkamış'ta dondurulan “mücahit”lerdir.

Onlar, “Tan Borusu”na uyanamayacak kadar miskin, “çiğ yumurta pişiren” sıcaklara dayanamayacak kadar küçüktürler.

Onlar, Kaman'da, Kağızman'da, Kozan'da “gelinleri zarı zarı ağlatan” battal boy uşaklardır.

Onlar, bedel veremeyecek kadar fakir, muaf sayılamayacak kadar medresesiz, mektepsizdirler.

Onlar ancak oğlak güttürülen, kuzu otlattırılan, kavalını belleyen, davarını dallayan Mahmut'lar, Memmet'lerdir. Tüfeklerinin mekanizmasını kuramayacak kadar güçsüz, harbilerini çekemeyecek kadar kısa kollu, minik parmaklılardır.

On dört, on beş, on altı yaşında “1316, 15'li, 14'lü” (1900, 1899,1898) çocuklardır onlar!...

Kanal'da vurulan, mezarı Mardin'de görülen, başına bomba düşerek ölen üç nişanlıdan sonra, dördüncü kardeşin nişanlısı olarak sevkıyat noktasına kadar on dört yaşındaki Memmet'le veya Mahmut'la birlikte giden Elif'in, Zeynep'in, ya da Gökçe Kız'ın ifadeleri, yakarışlarıdır aşağıdaki dizeler. Gadasını alma karşılığında Binbaşı Beğ'den affı istenen batkın ocağın vekili için dile getirilen yalvarıştır, feryattır.

16'lılar ağdının hikâyesi, ağdın içinde.

(Kaynak kişi: Abdullah Budak.)

*Savkıyat geldi derildi
Gene dizlerim yoruldu
Gadanı alam Binbaşı Beğ
Biri Kanal'da vuruldu*

*Hökümetten emir geldi
Bunlar da kaçmak derdinde
Durdu Memmet'in mezarın
Komşular görmüş Mardin'de*

*Devlet düsturu şaşırdı
Asker yemeğin pişirdi
Gadanı alam Binbaşı Beğ
Birine bomba düşürdü*

*Kapımızda binek taşı
Oturlar karşı karşı
Serbest yürü 16'lı
İzin verici Binbaşı*

*Kapımızda yeşil yonca
Gülün tomurcuğu gonca
Hangi bir gün yol gözleyim
Sene koca yıl olunca*

*Kapıda yonca ekili
Başında kara kekili
Gadanı alam Binbaşı Beğ
Batkın ocağın vekili*

*Hükümetten emir geldi
16'lı gelsin diye
Küçük büyük topluyormuş
Alayınan ölsün diye*

*

Bu satırları okuyunca, anam Eşemen Karı da bir kıta ile katkı koydu 16'lılar ağdına:

*Binbaşılar vurmuş tele
16'lı gelsin deyi
16'lı asker mi olur
Toplamışlar ölsün deyi*

Sonra da devam etti anam; eğer bu dördüncünün adı Mahmut ise şunları da eklemek gerek diye:

*Yükseğinde davar yayar
Enginine iner sayar
Mahmut küçük bir şey bilmez
İncitmeyin bunu ağlar*

*Kavalını beller iken
Davarını dallar iken
Kıyametler koptu sandım
Mahmut 'umu yollar iken*

*

Genç Osman (BUDAK) Ağdı/Destanı

Yüz yıl sonra yineledi tarih. Yeniden acılara boyandı Anadolu. Analar, babalar, eli kınalı gelinler yeniden mendil salladılar Albayraklara sarılı tabutların başında. Bu, acıdan da acı olanı, savaşın Kanal'da, Galiçya'da, Yemen'de Kut'tül Amara'da değil **Gaziantep'te, Kahramanmaraş'ta, Şanlı Urfa'da** olmasıydı. Akan kanların, Fırat'ı, Dicle'yi kıızıla boyamasıydı. Analarına, amcalarına ağıt yaktıranlar, ceplerinde aynı devletin kimliğini taşıyan yağız delikanlılardı. Karşılıklı her iki tarafın da birbirini “terörist/düşman” diye tanımladığı bu yiğitler, bin yıldır bu topraklarda el ele, kol kola yaşamış; kardeş, kayın, enişte, tertip, ortak, yurttaş ve dindaştılar. Her ikisinin ataları yan yana düşüp şehit olmuşlardı Çanakkale'de, Kocatepe'de, Beşparmak Dağları'nda. 1315'li, 1316'lı çocuk dedelerinin, işgalci lejyonerlerin öncüllerinin Kilis yollarından kellelerini getirdikleri, Alsancak'ta denize döktükleri emperyalistlerin torunlarının ortaya koydukları oyunda figüran olmalarıydı acıdan da acı olanı!

Yanan kırk bin yürekten biriydi Abdullah Budak'ın yüreği.

Yasaların emrettiği görevini bitirme telaşındayken kural dışı bir savaşta mert olmayan yöntemlerle kalleşçe vurulmuştu kendi topraklarında, kendi yurttaşları tarafından Genç Osman...

Cizre'den şavkıyan acısı bir göktaş gibi düştü Düziçi ovasına. Beli büküldü babasının, karalar bağladı anası. Daha yirmi iki yaşındaki Genç Osman için gözyaşıyla ıslandı yaşamaklar. Koca Dülül'e, Cöbeli'deki beş yüz yaşındaki koca çınara el-aman edildi Osman'ın acısını azaltsınlar, dindirsınlar diye.

Yine “hökümetlere küsüldü”, yine “gidip de gelmesin” diye lanetlendi arabozucular.

Bu “kör savaş”ın ölüm kültürüyle esrikleştirdiği, gözlerini bağladığı, sağduyusunu yok ettiği bu kadim uygarlıklar coğrafyasına barış ve sabır dileğiyle...

Abdullah Budak’ın Herkes Adına Genç Osman Ağıdı

*Yukarıda koca Düldül
Mevla ’m bu acıyı dindir
Sefil benim Osman oğlum
Rabbim cennetinde güldür*

*Acı haber tez yayıldı
Komşular böyle ne oldu
Rabbim size göstermesin
Genç Osman ’ım şehit oldu*

*Küçük kardeşin ağlıyor
Bacın karalar bağlıyor
Yekinsene aslan oğlum
Düziçi sana ağladı*

*Dostlar evimize geldi
Gelen hep ağlaştı kaldı
Güzel oğlum canım benim
Seni benden Rabbim aldı*

*Yaraları neresinde
Eşarbımla bağlayayım
Geri durun komşularım
Osman ’ıma ağlayayım*

*Bu ne soğuk bu ne sıcak
Can telaşa düştü yine
Kahpe düşman tuzak kurmuş
Çabuk gel Osman ’ım kaçak*

*Havada uçan durnalar
Böyle ne güzel düzüldü
Osman ’ımdan haber geldi
Dizimin bağı çözüldü >>*

*Sen giderken dedin kine
Anne ağlama gülsene
Nerde kaldın genç Osman ’ım
Çok özledim tez gelsene*

*N’olsun komşularım n’olsun
Emmileri beri gelsin
Şehit mi oldun genç Osman ’ım
Anan sana kurban olsun*

*Şu gökyüzünün çadırı
Neden böyle mavi durur
Baban çok yanıyor yavrum
O ’nun için durgun durur*

*Silahımı verin bana
Ben bağıma basıcıyım
Kime ne deyim komşular
Kaderime küsücüyüm*

*Daha dünden gittiği idi
Bana tembih ettiği idi
Kör olası zalim düşman
Gülüm size n’ettiği idi*

*Öten kuşlar kelebekler
Osman ’ımı bilir mi ola
Dua etsem Allah ’ıma
Oğlum geri gelir mi ola*

*Cöbeli ’de koca çınar
Yaşın beş yüz oldu m’ola
Genç Osman ’ın güzel yüzü
Sarardı da soldu m’ola*

*Ne deyim de ne sözleyim
Kara kekilin düzleyim
Sene üç yüz altmış beş gün
Hangi bir gün yol gözleyim*

*Bir şehit de Ellek'tenmiş
Anacığı yanmış pişmiş
Ne gelir ki elimizden
Kaderimiz kara imiş*

*Yandı Düziçi'nin halkı
Böyle imiş kara bahtı
Kalsın sana hain düşman
Onun da gelir bir vakti*

*Vay ne oldu oy ne oldu
Kara gün ne çabuk geldi
Hele gel gör Genç Osman'ım
Baban iki büklüm oldu*

*

*Sorun hele bundan önce
Şehit olup yatanlara >>*

*Kurban olam hepinize
Yurda sahip çıkanlara*

*Akmış kanı vermiş canı
Komşularım Osman hani
Canım kurban Genç Osman'a
Onu gör cennette tanı*

*Cöbeli'de koca çınar
Uzat koluma kolunu
Genç Osman'ım nerde hani
Kime vereyim belimi*

*Salaları veriliyor
Kemiklerim kırılıyor
Hüseyin'ime bakın hele
Anam deydi sarılıyor*

*Daha çok söylerdim ama
Pek yoruldum halim kaçtı
Dayanamam bu acıya
Bilemiyom aklım şaştı*

BOZULAN ve METALAŞAN ÇUKUROVA AĞITLARI (İ. Arslan)

Tarih: 02 Ekim 2016

Kimden: ataarslan01@hotmail.com

Daha 38 yaşındayken dağ başında bir yayla çadırında dokuzuncu çocuğunu dünyaya getirirken hayatını yitiren ananın, söylerken ağladığı ve ağlarken söylediği yürek delen ağıtlarını nasıl unuturum? O ağıtlar ki ölüme, zulme, kıyıma, yaşamdaki ve doğadaki dengesizliğe, çaresizliğe, acımasızlığa karşı çığlığın, direnmenin, başkaldırının en güçlü silahıydı.

Bir gece davar damımıza giren sırtlan sekiz keçimizin memesini lop lop yutmuş, sürükleyerek götürdüğü bir keçimizi de üç beş yüz metre ötede parçalayıp yemişti. Sabahleyin durumdan haberdar olduğumuzda davar damımızın bir köşesinde birbirine sokulmuş, tor top yumaklanıp sinmiş onlarca keçinin korkudan titrediğini gördüm. Acı çekmenin ve çaresizliğin ne demek olduğunu ben ilk olarak o gün, onlarca keçinin çokluk içindeki

yalnızlıklarından öğrendim ve canım yandı, aylarca uyuyamadım; çocuk ruhumun derinliğinde yaşadığım travmayı yıllarca unutamadım.

Evimizin çatı katına yuva yapan serçelerin tüysüz, teleksiz yavrularını sabaha karşı yuvalara dadanan yılanlar yutardı. Yılandan yavrularını kurtarmak için ana kuşun elinden bir şey gelmezdi; yapabildiği tek şey bizleri çığlık çığlığa uyandırıp uyarmaktı. Anamın söylediği ağıtlar, yutulan yavrular karşısında çaresiz kalan ana serçenin çığlıklarıydı ve beni yürekten yaralardı.

Eşiyle beraber baba evini görmeye giderken eşkıyalar tarafından kocası kamalanarak öldürülen ve bir dağ evinde alıkonulan gelinin ağıdını söylerdi anam. **Körün Oğlunun Ağıdı** olarak bilinen ağıdın tümü 11 dörtlüktür:

*Ne uzun Dersim Deresi
Hayli çekiyor arası
Bir kurşuncuk sıkın ölsün
Kamalaman kör olası*

*Terkimdeki üç top kutnu
Ben kutnuyu nediciyim
Koyverin beni zalımlar
Ben anama gidiciyim*

*Altındaki atı eşkin
Şor verirdi pişkin pişkin
Sağ yanından kurşun yemiş
Sol kolu omuzdan düşkün*

*Atımız iner enişten
Terkisi dolu yemiştin
Hodul gezer sürmel'eşim
Tabaka taşır güümüştin*

*Ayağında çizim'ışılar
Kınaman beni komşular
Eşim karşıdan çıkınca
Çamurl'obası karşılar*

*Gardaşlarım gardaşlarım
Kana bulandı saçlarım >>*

*Senin için sürmel'eşim
Delik damlarda kışlarım*

*Kaması kurşun deliği
Yaradan alır soluğu
Kestiririm sürmel'eşim
Sıvadığın mor beligi*

*Kırat boşandı örkünden
Ağ bebek düştü terkimden
Sen ölüştün sürmel'eşim
Seslenemedim korkumdan*

*Elim ile el eyledim
Dizim ile yol eyledim
Düşmanlar şurdan çıkınca
Çobanlara car eyledim*

*Kırat boşandı örkünden
Heybesi düştü terkimden
Senin için sürmel'eşim
Ağlayamadım korkumdan*

*Beliğimden tuttu Kürtler
Yürümedim emekledim
Senin için sürmel'eşim
Yedi gün ahır bekledim*

Ağıtlar...

O acımasızlığı, çaresizliği, sevgiyi, vefayı, yaşanmış güzel geçmişi nasıl da yoğun anlatır. Acıların panzehi, korkuya karşı öfke, sinmeye karşı ayağa kalkış ve dirençti. Yurtsuz, yuvasız konar-göçer yaşam koşullarının dayattığı ayakta kalma öyküsü ve çabasıydı.

Çukurova ile Uzunyayla'yı birbirinden ayıran ve tarihi kervan yolu olarak bilinen Akyol güzergahı üzerinde bulunan memleketim Andırın yöresinden öyküleriyle 150 kadar ağıdı derledim ve kitaplaştırdım.

Derleyip kitaplaştırdığım ağıtların çoğunu toplumun en duyarlı kesimi olduğuna inandığım kadınların söylediğini gördüm. Kadın anadır, bacıdır, sevgilidir, eştir. Belki en çok acıyı onlar çekmiştir, en duyarlı ve en yalın biçimde acıları kadınlarımız yansıtmıştır. Örneklendirmeyi çok istesem de bir sunumun süresi ve kapsamı içinde bunu yeterince yapabilmem mümkün değildir. Birkaç örnekle yetinmek isterim.

Andırın'ın Geben köyünde 1920'li yıllarda, eşi askere giden gelin verem illetine yakalanır. Verem bulaşıcı ve o günler için tedavisi olanaksız, öldürücüdür. Uzak ve ıssız bir odaya kapatılan, ekmeği, suyu pencereden verilen, tecrit odasında aylarca kalan, derisi kavlayan, saçları dökülen gelin;

*Attılar ıssız odaya
Fırıl fırıl fırlanıyom
Yaşım küçük başım gelin
Ağlamaya arlanıyom*

(Not: Bu dörtlükle başlayan, toplam 13 dörtlükten oluşan ağıdın tümü, ÇFÜM/Ağıdı Paylaşmak 2'nin 248 vd sayfalarında Sn. I. Arslan yazısıyla yayımlanmıştır.)

*

Medine, gurbet ele gelin verilir. Yayla yolunda hastalanır, ölür. Anası heybesine doldurduğu kömbelerle, sarığıburmalarla kızını görmeye gelir, gelir ki ne göre: Çok sevdiği hatun kızı, ağ Medine'si toprağa düşeli aylar olmuştur. Mezarı açtıran ananın kızı Medine'nin başında ağıt yakmaktan başka elinden ne gelir?

Medine için anasının yaktığı ve;

*"Mezarın üstünü açtım
Göğsünün düğmesin çeştim
Ananım yavrum ananım
Sanki benden vaz mı geçtin"*

(Bu dörtlükle başlayan (toplam 10 dörtlük) ağıdı yakar. Bu ağıt da ÇFÜM/Ağıdı Paylaşmak 2'nin 246 vd sayfalarında yine Sn. I. Arslan'ın yazısı içinde yayımlanmıştır.)

Osmanlı'nın Çukurova'da konar-göçer aşiretleri, yerleşik yaşama geçirmek için görevlendirdiği Fırkayı Islahiye askerlerince öldürülen ünü büyük **Kozanoğlu Ağıdı**, bölgesel anlamda en çok bilinen ve söylenen ağıtlardandır:

*Kurt Paşa girdi Kozan'a
Akıl ermez bu düzene
Öldürmüşler Kozanoğlu'm
Yasak mezerin gezene*

*Çıktım Kozan'ın dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Cerrah gözleyi gözleyi*

*Çıktım Feke'nin dağına
Remil attım dost bağına
Aşiretten imdat olmaz
Kaç kurtul Gavur Dağı'na*

*Çadırın orta direği
Sofraya koydum tabağı
Civil civil ağlaşıyor
Kozanoğlu'nun bebeği*

*Odasında terzi işler
Küheylanlar yeri dişler
Ünü büyük Kozanoğlu
Kürk giydirir at bağışlar*

*Ulu sular akıp gider
Kenarını yakıp gider
Ünü büyük Kozanoğlu
Boynucuğun büküp gider*

*Gutnu zıbının gardağı
Elinde gümüş bardağı
Zehmerinin ortasında
Oda vermişler otağı >>*

*Ulu suyun akıntısı
Kenarının yıkıntısı
Kozanoğlu düğün kurmuş
Hani bize okuntusu*

*Gara çadır eğmeyinen
Ucu yere değmeyinen
Ne kaçıyor Kozanoğlu
Beş yüz atlı gelmeyinen*

*Hele Kozan'a Kozan'a
Kozan'a destan düzene
Kurban olayım olayım
Küsiip de dağda gezene*

*Ulu sular akmam demiş
Etrafımı yıkmam demiş
Ünü büyük Kozanoğlu
Ben yerimden kalkmam demiş*

*Hezerine hüzerine
Nur damlamış mezarına
Kalk gidelim Kozanoğlu
Bin kıratın üzerine*

*Adana Kozan arası
Karalı yağlık karası
Ben öpmeye kıyamazdım
Ağ göğsü süngü yarası*

*Kozan Dağı çatal matal
Ortasında güller biter
Öldürmüşler Kozanoğlu'm
Aşireti ağlar yatar*

*

1909 yılında Ermeniler aleyhinde fetva verdi bahanesiyle sabaha karşı bir çınar ağacına 17 arkadaşıyla birlikte yan yana asılarak idam edilen **Bahçe (Bulanık) Müftüsü İsmail Hakkı Efendi** ve kardeşi Bahçe Belediye Başkanı Yusuf için anaları Güllü Hatun ağıtlar yakar.

28 dörtlüğünü derlediğim uzun ağıt Çukurova’da yaşanan toplumsal bir gerçekliğin, ortak bir acının yansıması olarak yürekler dağlar:

*Müftü Yusuf kuzularım
Ta yürekte sızılarım
Elinizi verin bana
Helalleşek kuzularım*

*Müftü Yusuf kuzularım
Ben yürekte sızılarım
Eller bana ağlama der
Deli oldum kuzularım*

*Düşümde gördüm düşümde
Yeşil sarığı başında
Padişah’tan emir geldi
Yazılı ferman döşünde*

*Yusuf’umun gözü kanlı
Müftüm gezer yeşil donlu
Öyle değil mi aşiret
Şu Osmanlı iki dinli*

*Şu yatan ganlı üleşe
Padişahım sen çok yaşa
Biz Müftü’yü vermek diye
Mahkumlar düşmüş telaşa*

*Biri Yusuf biri Müftü
Böyle Osmanlı’nın cehti
Oğluma sebep olanın
Yıkılsın sarayı tahtı*

*Saat kurulu döşünde
Yeşil sarığı başında
İkisini birden asman
Yazık olur genç yaşında*

*Müftü’mün sakalı kara
Yusuf’umu çekmen dara
Kefenleri boğazında
Hep asmışlar sıra sıra*

*Müftü gün’üm Yusuf ay’ım
Soyun da kefeni giyin
Dayıların haber sorar
Yarın vaaz ben ne derim*

*Erzin’in de içi sulu
Sen’astıran gavur dölü
Sana ayan olmadı mı
Yetişsene Hazret’ali*

*Biri Müftü biri Kenan
Zor olur ciğeri yanan
Daha eve gelmedi mi
Minarede sala veren*

*Nesini deyim nesini
Ya kimler almış fesini
Müftü oğlum asılırken
Peygamber duymuş sesini*

*Yusuf’um Yusuf’um ama
Müftüm beni çok yakıyor
Başucunda ala kuran
Almış da eller okuyor >>*

*Kara çadır şalvar ayak
Benim derdim koyak koyak
Peygamber sıfatlı oğlum
Kara yere nasıl koyak*

*Yüksek odaları bezem
Neyi yıkam neyi gezem
İk'elimde iki sarık
Kapı kapı el mi gezem*

*Ağ konaklar karşı karşı
İçi bezirgânlı çarşı
Karşı gelmedi mi kuzum
Yedirdiğim pirinç aş*

*Sırtımdaki zıbın heril
Kuran okur gürül gürül >>*

*Payitaht'ta padişahım
Oğlumu asana darıl*

*Yusuf oğlum kibar bakar
Ayağına çizme çeker
Dolansa konağa varsa
Kaymakam ayağa kalkar*

*Kendirini yağlamışlar
Üç yerinden bağlamışlar
Cahil idi benim oğlum
Onu şehit eylemişler*

*

Bireysel olduğu kadar yurt ve bölge genelinde toplumsal duyarlılıkları, ortak acıları yansıtan ağıtlar da vardır. Sarıkamış, Çanakkale, Yemen ağıtları yanında tüm Çukurova bölgesinde etkisi hissedilen bir dönüşüm ve duyarlılığın yansıtmı olan Kozanoğlu ağıtları gibi. Bireysel de olsa, bölgesel ve toplumsal da olsa ağıtlarımız ve acılarımız bizi biz yapan ortak duyarlılığımızdır, vazgeçilmez değerlerimizdir. Ancak ve ne yazık ki hayatın her alanına egemen olan popüler tüketim kültürü, acılarımızın yansıtmı aracı olan Çukurova ağıtlarını da aşındırıp yozlaştırmaya başlamıştır. Teknolojideki gelişmeler, her konuda olduğu gibi müzik piyasasında da kendini göstermektedir. Teknolojik gelişim sanata ve sanatçıya da hükmetmeye başlamıştır. Müzik ve eğlence dünyasını da piyasalaştıran, teknolojinin ve kitle iletişim araçlarının dizginlenemeyen popüler gücü karşısında, çaresiz ve tepkisiz bir tüketim toplumu oluşmuş. Toplum, teknolojinin gümbürtülü ve sınır tanımaz kuralıyla ezilmeye, abartılı sesleri ile boğulmaya başlamıştır.

Popüler kitle kültürünün, tüketim amaçlı yaşam biçiminden ve reklam sektörünün tekniklerinden beslenen, çabuk tüketilip hemen unutilan, gelip geçici köpük sanatı ile insanoğlunun kadim değerleri arasında süren savaş, Çukurova ağıtlarına da musallat olmuştur.

Çukurova konar-göçer kültürünün amiral gemisi sayılan ağıtlarımız, teknolojinin bozup yozlaştırdığı, metalaşmış popüler müziğin tehdidi altındadır. İnsanoğlu, ölenlerini sonsuza kadar yaşatmak için tarih boyunca değişik yol ve yöntemler aramıştır. Mumyalamaktan tutun da anıt mezarlara, piramitlere kadar. Bu yöntemler, yerleşik yaşam kültürleri için geçerlidir. Oysa Çukurova'da yaşayan, hayvancılıkla geçinen ve sürülerine otlaklar arayan konar-göçerlerin, ölümlerini sonsuza kadar yaşatabilmenin yolu, somut mezarlar değil, belleklere kazınan, özellik ve güzelliklerinin ifade edildiği, nesilden nesle aktarılabilir sözcüklerden oluşur. Bu sözcükler de kalpten

gelen söz dizileriyle, ciğerden kopan nefesle ezgilenip insanın içine işleyen özgün ağıtları oluşturur.

Ağıtlar dinlendiği zaman o duygular, o acılar yeniden yaşanır, paylaşılıp büyütülür.

Günümüzde ise teknolojinin vesayeti altındaki müzik sektöründe ve dünyasında, insanların acıları katık edilerek ağıtlar ve acılar üzerinde şıkır şıkır oynanmakta, davul zurna eşliğinde Sarıkamış ve Kozanoğlu ağıtları ile halaylar çekilmektedir. İnsanların, teknolojiye duyduğu saygı kadar, teknolojiye hükmeden serbest piyasa dünyasının da ağıtlarımıza ve acılarımıza, türküleşmiş ağıtlarımıza saygı duyması gerektiğine inanmaktayız.

Tebliğimizde bireysel ve toplumsal acılarımızın yansıtıcısı olan ağıtlarımızın yorumlanmasındaki hoyratlık ve yozlaşmaya dikkati çekerken popülerlik adına geleneksel ve kadim değerlerimize de lütfen saygı diyoruz.

Ünlü şair Necmettin Halil Onan'ın Dur Yolcu şiirindeki:

*Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak bir devrin battığı yerdir
Eğil de kulak ver bu sessiz yağın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir*

Çılgılında vatan adına yapılan uyarı, aynı zamanda kültürel değerlerimiz ve ortak acılarımız adına da değil midir? Hani bir atasözümüzde, minareyi yapmayan yerden bitmiş sanırmış, der ya. Vatan uğrunda ölümü göze almayanlar bu vatani, bu acıları, bu ortak değerleri yok saymaktadır.

Günümüzde ağıtlarımız ve acılarımız üzerinde hoyratça tepinilmektedir. Bu vurdumduymazlık yüreğimizi yakmaktadır. Teşhis böyle de çare, çözüm nedir, diyeceksiniz.

Bu duyarsızlığı sonlandırmanın yolu ve yöntemi kuşkusuz ki adli tedbirler değildir. Ortak acılarımıza, ortak değerlerimize sahip çıkan, saygı duyan, duyarlı nesiller yetiştirmektir. Bunun yolunun da eğitimden geçtiğini söylemeye gerek mi var?

Bizden uyarması... Popülerlik uğruna ulusal değerlerimizin, ortak acılarımızın piyasa ekonomisinin acımasız sarmalında öğütülmesine izin vermeyeceksek işe eğitimden başlamalıyız⁽⁴⁴⁾.

⁴⁴ Mersin Sempozyumu Tebliği Metni.

SELVER GELİNİN AĞIDI (H. Açacak)**Tarih:** 23 Ekim 2016**Kimden:** halisacacak.80@hotmail.com

Sevgili Horantabaşı,

Bugüne değin Tecirli'yi savunmaktan başka bir iş yapmadım. Artık yavaş yavaş ağıtlara geçmek zamanı geldi diye düşünüyorum. Bu nedenle “Selver Gelin Ağıdı” diye bir ağıt buldum. Ciltleri daha önce dikkatle inceledim. Yayımlanmamış. Varsa bile yine de yazayım dedim. "Görölsün" istedim.

*

Zeytinbeli'nin önlü ağalarından biri bizim Çukurova köylerini dolaşmaya çıkar. Hani öylesine, gönöl eğlemeye, kendinden söz ettirmeye ya da ününe ün katmaya. Şu köy senin bu köy benim derken köylerden birinde çeşme başında Selver'i görür. Tırısı giden atının başını öyle çeker ki, hayvanın boynu kırılazmış. Ağa öyle çarpılmış ki başı dönmüş, tedbili şaşmış. Atın üstünde duramamış, kayar gibi sıyrılıvermiş. Yanındaki yanaşmaları "Ne oldu Ağam" diyerek zorlatmışlar ki Ağa'nın bir şeyi yok. Yalnızca pelpel Selvere bakmakta.

Yanaşmalar koşuşturup Selver'den su istemişler. Selver de Ağa'nın durumuna yakından şahit olduğundan tasına doldurduğu suyu bir koşuda yetiştirmiş Ağa'ya. Ağa tası alırken özellikle eli eline değsin istemiş. Suyu yudum yudum ve aralıklarla içmiş, adını sormuş. Kimin kızı olduğunu söyleterek konuşmuş onunla.

Akli gitmiş.

O günün akşama ağır hediyelerle Selver'in kapısını çalmış. Anası babası haberli olduğundan kapıda karşılamışlar. Fazla nazlanmadan, ünü bütün Çukurova'da bilinen Ağa'ya hemencecek "olur" demişler. Ağa keseler dolusu altın bırakmış. "Düğün hazırlığını hemen başlatın. Paraya sıkılmayın. Selver her şeye değer. Ne isterseniz vereceğim" demiş.

Selver de Selvermiş hani... Fidan boyu, daha makas görmemiş belinden aşağı uzanan saçları, kara üzüm gözleri... Bu gözlerin üstünde, buğday rengi tenini tamalayan kapkara ama incecik kaşları... İnci misali gülünce yüzünde güller açtıran bembeyaz dişleri... İnsanı ferahlatan bakışları ile her erkeğin, hatta kadınların bile dikkatini çekecek kadar güzel bir genç kızmış. Kim olursa olsun, Selver'in yanına gelen, yüzüne bakmaktan dili tutulur, en anlaşılmaz, en sessiz halini takınır da iflahı kesilirmiş.

Ağa düğün gününü kararlaştıırıp Zeytinbeli'nin yolunu tuttuktan on beş gün sonra öyle bir düğün kurmuş ki dillere destan. Herkes "Ağa kudurdu. Orta yaşlı sayılsa da bu yaşta birisi evlenecekse gelin şenliksiz ve sessiz sedasız bir akşamüstü evine indiriverir. Bu ne haldir?" diye dedi-kodu eden

olmuş. Ama o bildiğinden şaşmamış. Ağanın boyunca çocukları olan karısı üstüne gelecek kumayı istemediğini belli etmiş. "İstemeyen gider" diyerek Ağa herkesin restini görmüş.

Nihayet, kararlaştırılan günde düğün kurulur. 'Torlak maya' gibi güzelliği ile Selver, üzengisi bile parlatılmış bir arapatıyla gelin gelmiş. Köylüler, Selver'i gördüğünde Ağa'ya hak vermişler. Ancak hak vermeyen biri varmış elbet. Selver'in üstüne kuma geldiği ilk eş. "Gelinin kahvesini ben yapacağım" demiş. Herkes şaşkına dönmüş. Kimse bir anlam verememiş. Yenge kadın kahveyi yapıp getirmiş. Selver aralarında barış olacak diye sevinmiş ve önce kadının elini öpmüş, sonra kahveyi alıp zevkle içmiş. İhtikten kısa bir süre sonra da oracığa yığılıp kalmış.

İlk eş, kahve ile Selver'i zehirlemiş. Kattığı zehir, engereğinkinden daha etkiliymiş.

Bu ölüm karşısında Selver'in anası bakın ne söylemiş:

*Ben kızımı gelin ettim
Zeytinbeli gürleyerek
Ben kızımı gelin ettim
Üzengisi parlayarak*

*Kızım kızların içinde
Elin kınası saçında
Torlak maya gibi gezer
Zeytinbeli'nin içinde*

*Gelin kızlar, gelin kızlar
Alt kapıya durun kızlar
Selver'imi öldürmüşler
Kefenini dürün kızlar*

*Nerden gelirsin yelerek
Alnıym terin silerek
Selver'e muska yazdırdım
Gece uykusuz kalarak ⁽⁴⁵⁾*

⁴⁵ Ağıdı derleyen, emekli öğretmen Mehmet Erkoçak. Olay ana hatları ile böyle olmuş. Ben onu öyküledim. Mehmet Erkoçak bana anlattı. Ben de kendimce yazdım. Umarım beğenirsiniz. Yine umarım bu ağıt daha önce Horanta'nın torbasına düşmemiştir. En çok da bundan çekindim. "Bu ağıt zaten var" dersiniz bu yazdıklarımı yok sayın. Ne ben yazdım ne de siz okudunuz. (H.A.)

*

Sevgili Horanta,

Ozan Edemin, birkaç gün önce derlediği bir ağıt ve şiirlerle derlenecek daha nelerin olduğunu bir kere daha anlamış oluyoruz.

Sadece çevremize o gözle bakacağız.

Selam ve saygıyla. (B. İşlek)

*

ELİF'İN GÖÇÜ (A. Ozanemre)

Tarih: 21 Kasım 2016

Kimden: aliozanemre@gmail.com

“Elif’in Göçü” adlı bu ağıdın bütün dörtlüklerini, ilk gençlik yıllarımdan da önce, çocukluğumda duymuş öğrenmişim. Belleğimde bölük pörçük izleriyle anımsadığım ağıdın öyküsünü hiç bilmiyorum, öğrenmemişim. Belki de öykü, aşağı yukarı ağıdın içinde var olduğu için...

Şiirlerini, “DESTANLAR / Ozan Çobanoğlu (İbrahim Çoban)” adıyla yıllar önce kitaplaştırdığım Düziçi Akdere Farsak köyünden/köyümden ozanım Çobanoğlu’nu aradım; sordum.

Hem dörtlüklerin tümünü yazdırdı hem de ağıdın kısa öyküsünü anlattı:

Hani bizde, ‘evde kalık kızın gayreti emmisi oğluna düşer’ diye bir söz vardır. Gerçi bu olayda Elif, evde kalık kız değil. Elif güzel, Elif taze, Elif dillere destan bir emmi kızı. Emmisi oğlu Elif’i ne ölçüde seviyorsa, Elif de onu öylesine sevmektedir. Ne var ki başka gençler gibi düğün dernekle evlenip muratlarına ermeleri olanaksız. Kimbilir, Elif’in babası mı engel, başka bir durum mu var?

Düziçili halk âşıkalarının elinde dilinde belki kocaman bir heykası vardır da ben bilmiyorum; ozanım da “ala hôle” biliyormuş. Onun anlattığına göre:

*

Türkmenlerin yaylaya göçme zamanı yaklaşırken Çukurova-Torosların çocuğu iki genç (güzel Elif’le emmisi oğlu), el ele verirler, birleşmeleri önündeki engeli aşmak umuduyla köyü, obayı terk ederler. Bunun adı, kız kaçırma.

Belki de obaların, ‘sahil’ denilen düzlüklerden dağlara, yaylalara çıkacaklarını düşünen delikanlı, al-kaçtığı emmisi kızını dağlara değil Çukurova’nın bir yerlerinde ününü duyduğu bir Avşar beyine götürür; ona sığınır.

Delikanlının sanısına göre Avşar beyi, kızı geri almak için arkadan gelebileceklere direnecek, kendisine sığınan kaçakları koruyup kollayacak kimselere vermeyecek-tir ...

Avşar beyinin kanadı altında birkaç gün geçirirler.

Bir gün, Avşar obasından işi yok üç beş genç, bizim delikanlıya, ava gitme önerisinde bulunur. Giderler. Onlar dağlarda avlanadursun, gelelim Avşar obasına; Elif'e:

Her söz biter, herkes Elif'in albenili güzelliğini konuşup durur. Kötüniyetini gemleyemeyenlerden bazıları Avşar beyine, "Beylere yakışır Elif'i kaçırma, kendine al." diyerek fit verirler. Bey durup düşünür, bakar ki aya güne sen doğma ben doğayım diyen bir güzelliği var Elif'in. Tamah eder: "Sen, bir çobana değil benim gibi bir beye yakışırsın. Seni nikahıma alayım; gel benim karım ol." der ama Elif buna yanaşmaz. Adam, Elif'e zorla sahip olmaya çalışır. Elif direnir. İsteğine ulaşamayan bey, o boğuşma anında Elif'i vurur; Elif ölür.

Avdan dönen avcılar, obada bir 'çokuntu' olduğunu görüp varırlar ki Elif, al kan içinde, mezlağının yumuşak püreni (dallar) üzerine uzatılmış, yatıyor. Sorarlar. Kendilerine, durum böyle böyle diye anlatılır. Olayı öğrenen delikanlı avda kullandığı ağızdan dolma tüfeğiyle beyi döşünün tahtasından vurur; bey de ölür.

*

Ozanın anlattığı öykü burada bitiyor. Köylüler, Elifi de mezarlıkta toprağa vermiş olmalılar. Ağıdın bir yerinde "Hece taşlarını dizdim de geldim" dizesinden anlıyoruz ki emmioğlu, yattığı yer belirsiz olmasın diye Elif'in mezarının başına taş dikmiş, yanlarına taşlar dizmiş.

Ağıt, Elif'in mezarı başında söylenmiştir. Şöyle:

*Elif'in göçü de erden geceden
İmageyik seyir eder üceden
Çinçin Boğazı'nda Türkmen Koca'dan
Göç Elif'im vakti geldi yaylanın*

*Çukurova yana yana ördölür
Her sineği can alıcı kurdölür
Eller göçer yüreğime derdölür
Göç Elif'im vakti geldi yaylanın*

*Hele bakın şu feleğin kastına
Dostu olan gül gönderir dostuna
Çinçin Boğazı'ndan Göksun üstüne
Göç Elif'im vakti geldi yaylanın*

*Emmim kızı Elif'i ben al-kaçtım
Al-kaçtım da Avşar beyine düştüm*

*Emmim kızı Elif'imden vazgeçtim
Göç Elif'im vakti geldi yaylanın*

*Hele bakın şu gelinin şarına
Yatırmışlar mezlağanın pürüne
Toplanmış kız gelin yunak yerine
Göç Elif'im vakti geldi yaylanın*

*Elif'in yorganın dürdüm kaldırdım
Ellerimi kızıl kana daldırdım
Seni öldüreni ben de öldürdüm
Göç Elif'im vakti geldi yaylanın*

*Dağları taşları gezdim de geldim
Hece taşlarını dizdim de geldim
Elif umudumu üzdüm de geldim
Göç Elif'im vakti geldi yaylanın*

*

Ağıttaki bazı söz ve söyleyişler için kısa açıklamalar yapmak gerekir diye düşündüm:

Sekiz yerde geçen **göç** sözcüğü, Çukurova-Toroslar yöresinde bilinmez bir söz değil. **Göç**, konar-göçerlerde yaşamın yarısı, hatta daha fazlasıydı. Özellikle yerleşik düzene geçmemiş Türkmenlerde... Hatta yerleşik düzene geçildiği zamanlarda bile göç, kışladan yaylaya, yayladan kışlaya.. biçiminde yaşanagelen bir olgu.

İmageyik; Toroslara özgü olup “karaca, sığın, algeyik, kızılgeyik” gibi adları ve türleri de olan dağ keçisinin ortak adı. Ancak baştaki ‘ima’ sözü, ‘emme’ gibi bir sözcükten bozulmuş olsa gerek; ayrıca bir anlamı yoktur. Söz konusu coğrafyada üretilen türkülerde, özellikle sevgili (kız, gelin) imgesi olarak kullanılan geyik sözcüğü eğer ‘alageyik’ biçiminde kullanılmamışsa ‘imageyik’ biçiminde kullanılmıştır.

Üce; yüce, yüksek dağ sırtları, tepeler...

Çinçin Boğazı (yaylası): İki yerde geçen Çinçin, Karaisalı'nın da yaslandığı Torosların Kızıldağ kesiminde bir yaylanın adı. Ayrıca; Andırın, Geben, Göksun güzergâhında Uzunyayla'ya aşılın bir geçidin de adıdır ki Geben-Göksun arasındadır. Çukurova'da kışlayan kimi Türkmenlerin, yazın yaşadıkları yerler... Ağıdın bir yerinde *Çinçin Boğazı'ndan Göksun üstüne* dizesinden anlaşılıyor ki bütün buralar, Elif'in obasının konup göçtüğü yerler olmalı.

İkinci dörtlülükteki **ördölur**, ‘od (ateş) olur’; **kurdölur**, ‘kurt (canavar) olur’; **derdölur** da ‘dert (sıkıntı, üzüntü, eza) olur’ anlamında.

Al-kaç'mak biçimindeki bileşik sözcük, alıp kaçmak anlamındadır; bu, yalnızca, gönüllü ya da gönülsüz kız kaçırma eylemi için kullanılır; başka bir şey için, örneğin sıradan hırsızlık gibi durumlar için kullanılmaz.

Beşinci dörtlükte geçen **şar**, eski dilde 'şehir, kent' anlamı taşırdı. Burada da böyle bir değişmece (mecaz) anlamıyla kullanılmış olabilir. Ayrıca; 'söz' anlamında "şor" da olabilir. Kanın şorlayarak şarıl şarıl akışına bir yollama mı yapılmış acaba? Bütün bunlardan ayrı, biçimi bozulmuş bir başka sözcük de olabilir. Belki de düpedüz anlamsız bir dolgu...

Aynı dörtlükteki **pür**, iğne yapraklı ağaçların yaprak yığını, daha çok kurumuş haldeki yapraklar, anlamındadır. 'Püren' de denir. Yere yatırılan, püren üstüne uzatılınca kuru yerde kalmamış olur.

Yunak yeri, birşeyler yıkanılan yer. Burada ölü yıkama yeri...

Mezlağa: Sözcüğün aslı "mezda"dır. Özellikle Düziçi yöresinde "mezlağa" biçiminde söylenir; iğne yapraklı, yumuşak bir dokusu olduğu için iğnesi batmayan, sakızlı bir ulu ağaç türüdür. Torosların yükseklerindeki yaylalarda yetişir, çamgillerden görkemli bir ağaçtır. Köknar ya da göknar da denir. Yaprığını hiç dökmeyen düz dalları, üzerinde oturmaya yatmaya elverişlidir.

Yerde yatan ölmüş Elif'in altına mezlağının püreninden, dallarından yatak yapmışlar ki Elif, kuru yerde kalmaya...

(Derleme, 20.11.2016)

ARAMIZA HOŞ GELDİN ERKOÇAK (B. İşlek)

Tarih: 27.11.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa'nın, "derlemenin duayeni" dediği Mehmet Erkoçak, benim de çok takdir ettiğim bir Osmaniyeli'dir.

"Derlemeyi akletmek" büyük bir öngörü. Erkoçak da bu öngöründe bulunmuş ve pek çok derleme yapmış. Çoğu kitaplarımın dipnotlarında belirttiğim Çukurova folklorundan çarpıcı derlemeler yapmış. "Zırvana'nın Körü" derlemesi çevredeki "yağma" kültürünü, yağmanın bir güç göstergesi olarak kullanılmasını ve icra edilmesini en güzel anlatan örneklerdendir.

Sayın Erkoçak'a Horanta'ya hoş geldiniz diyor, Musa'ya teşekkür ediyoruz.

M. Tolu'nun gönderisi aşağıdadır.

Selamlar, saygılar.

DUL GELİNLER, KADERSİZLER, YİĞİTLER (M. Tolu)*Tarih: 27 Kasım 2016**Kimden: musatolu@gmail.com***Ağıtlara Katkı**

Önceki sayfalardan:

“Onlar; Yemen’de, Mısır’da, Trablus’ta, Balkanlar’da belki tüfek bile atmadan ölen, ağabeylerinin nişanlılarına, yüzük takılan, çocuk yaşlarda dul kalan yengelerine nikâhlanan kadersizlerdir.”

1316’lı çocuk yiğitler için dile getirdiğimiz bu duyguların bir de muhatapları yok mudur dert coğrafyası Anadolu’da? İnce Musa’sı Yemen’de kalınca, kayını Mehmet’le nikahlanan, Mehmet de Çanakkale’den dönmeyince bu defa da küçük kayını İbrahim’le evlendirilen Gelin Elif’in diyeceği yok mudur bu acılara? Onun da hakkı değil midir hercümerç olan yaşamının feryatlarını hoyrata dönüştürmeye?

*

Biz aslında ÇFÜM’in 3. cildinde ‘Ağıtlar’ bölümünü tamamladığımızı düşünürken ulaştık, sayın Mehmet Erkoçak’ın yıllar önce anası Elif Hatun’dan derlediklerine. Herhangi bir konuda; “Bitti. Bu kadarı yeter” dediğimize bin pişman ediyor Çukurova Folkloru bizi. Mahcup oluyoruz onun sonsuzluğu ve bereketi karşısında. Kaybettiklerimizin ulaşabildiklerimizden bin kat, on bin kat daha fazla olduğunu bilmenin ezikliği yüreğimizi kanatsa da iki satır bir deyiş, bir kıtalık bir güzelleme, ağızdan bir çırpıda çıkıveren bir mâni bile olsa kayıt altına aldığımız her buluntu ile azıcık teselli oluyoruz yine de...

Bize gönderdiği “Poçulu Musa’nın Ağıdı (Elif Kız)”, duayen folklorcu Erkoçak’ın Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınlarında çıkan (1998); “Osmaniye’de Ağıtlar ve Türküler” adlı çalışmasında yayımlanmıştır.

İkinci ağıt, 1. Dünya Savaşı’na çağrılan 1316’lar için söylenen, yine ÇFÜM’in 3. cildin adı geçen bölümünde yer alan ağıtlara ektir. Benzerlikler olsa da yeni ve değişik katkılar var.

Üçüncüsü yine Yemen’den, Kanal’dan, Hicaz’dan dönmeyenler için söylenmiş bir seferberlik ağıdı veya türküsü.

Dördüncü ağıt, Kurtuluş Savaşı sırasında, Fransızlara karşı yapılan sivil direniş sırasında şehit olan çete komutanı Mustafa Efendi (Mustuk) için söylenmiş.

Sayın Erkoçak’ın kısa hikayeleri ile birlikte gönderdiği ağıtları, sevinç ve mutluluk duygularıyla takdim ederim Horanta üyelerine...

*

Mehmet Erkoçak Derlemeleri

Poçulu Musa'nın Ağıdı (Elif Kız)

Elif Kız, Osmaniye Bahçe köyünden Kazmaca köyüne gelin gider. Kocası, Gerboğaz Hasandır. Gerboğaz Hasan ince hastalığa (verem) yakalanır. Kurtulamaz. Elif'i çiçeği burnunda bir gelin iken, dul bırakarak, bu dünyadan geçer gider.

Elif'i Bahçe köyündeki akrabaları olan Poçulular ailesinden Musa'ya alırlar. Musa ile Elif daha evliliklerinin ilk aylarında ayrı düşerler. Poçulu Musa, Yemen'e gönderilen askerler arasına seçilmiştir. 1905... "Yemen'e giden gelmez" diyenlerin çok olduğu bir yıl. 'Musa, Yemen'e giden on yedi tabur askerin içinde Yemen yolcusudur. O sevkியatta Bahçe köyünden Yemen'e giden asker sayısı Musa ile 83 kişidir.

Musa ve arkadaşları gideli aylar, yıllar olmuştur. Elif Gelin de diğer gelinler gibi uçan kuşlardan haber beklemektedir. Hasret ateşi gitgide büyümekte, için için yakmaktadır. Tarlada, bayırda, köyde Musa'sının hayalini düşünerek geçen zamanlar Elif Gelinin hasretini artırmaktadır.

Yemen'den tek tek gelenler olduğu duyulur. Elif Gelin de ümitle beklerken Bahçe köyüne Yemen'den bir kişinin gelmekte olduğu haberi yayılır. Yemen'e asker gönderenlerin hepsi geleni karşılamak için köy yoluna dökülür. Giden 83 kişiden yalnız Karaküçük dönmüştür.

Karaküçük, arkadaşlarının hiçbirinin gelemediğini, hepsinin öldüğünü söyler. Kimi de esir düşmüştür. İki yıl esarette kaldığını, tel örgüler içinde yaşadıklarını, yiyeceklerine bilmedikleri bir ilaç konulduğunu, bu ilacın kaçmayı engelleyen bir şey olduğunu anlatır. İlaçlı yemeklerin gözlerde de kalıcı hasarlara yol açtığını, hatta birçoklarının kör olduğunu söyler.

Günleri dolup da esaretten kurtulunca korkunç Yemen çöllerini geçmek daha zor olmuş. Yollarda açlıktan, hastalıktan, Bedevi saldırılarından çok ölen olmuş.

Karaküçük, Musa'nın ve diğerlerinin nerede, nasıl öldüklerini bilmediğini söyler. Bu haber Elif Gelin'de sönmeyen bir acı ateşinin yanmasına sebep olur.

İkinci kocası Musa'nın da ölmesi Elif gelini ağıtçı yapar. Ve kocası Musa için aşağıdaki ağıdı söyler:

*Gaynar gazan gapak dutmaz
Hayalın garşından getmez
İki tane var gayınım
Musa 'mın yerini dutmaz >>*

*Gadanı ahyım Döndü
Bilirim ciğerin yandı
Senin ağın benim sunam
Yemen çöllerinde galdı*

*Farı deli gönlüm farı
Gadanı alıyım Gari
Senin de oğlun varıdı
Fes gülgülü yağlık sarı*

*Hele oğlancığım hele
Gel ha çiftçelerim gel ha
Musa da Yemen 'de galmış
Omar da yanında bile*

*Ağamın da gızı Meryem
Ne genden ediyon seyran
Musa, Memmet orda galmış
Ben de etdim gara bayram*

*Gadanı alıyım cepken
Cepken kola dar geliyor
Çift gedip de tek gelmesi
Hepisinden zor geliyor*

*Su gıyında biter söğüt
Verseler de almam öğüt
Yemen 'e geden askerin
Hepisi de seçme yiğit*

*Heçildi göğnüüm heçildi
Taburlar ayrı seçildi
Yemen 'e geden askerin
Donu sarıdan biçildi >>*

*Kahve de Yemen 'de biter
Gına efil efil tüter
Goyverin de Musa 'm gelsin
Zabitin ettiği yeter*

*Eşim der de bulanırım
Kalkar huğu dolanırım
Eğere Musa 'm gelirse
Heybe dakar dilenirim*

*Bahçe 'nin de ardı dağlar
Yağlığını gıvrak bağlar
Goyverin de Musa 'm gelsin
Yemen 'de oturan ağ 'lar*

*Bazar 'ın da çiftte yolu
Gede gede gavişiyor
Şöyle döndüm baktımdı
İnce Musa 'm savişiyor*

*Ağamın da adı Köse
Sağ yanında atlas kese
Evim malım feda olsun
Bedel versin Poyraz Köse*

*Musa bana köynek verdi
Al da şunu sakla deyi
Borazanlar çalınıyor
Ladıf bize uysun deyi*

Not: Elif Gelin'in, Poçulu Musa için söylediği ağıdın ilk dörtlüğünde, Musa'nın ölümünden sonra diğer kayınlarından birine alınacağını kaçınılmaz olduğu, fakat onların Musa'nın yerini tutamayacağı vurgulanıyor; daha sonraki dörtlüklerde bu acıyı arkadaşlarıyla, akrabalarıyla, komşularıyla paylaşıyor.

*

1315'liler Ağıdı (Bahtı Kara Babam Oğlu)

1. Dünya Savaşı'nda Yemen'e, Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesi köylerinden de gidenler olmuş. Bir gelinin aynı anda kocası, kayını ve

kardeşi birlikte katılmışlar seferberliğe. Bunlardan yıllarca haber alınamamış. Savaş bitmiş, barış imzalanmış, esirler dönmüşler sıralarına. Bu üçlünün hiçbir dönmemiş. Dul gelin, hepsi de çok yakını olan bu insanlardan bir haber için yol eylemiş postaneyi, her gün. Ümidi kesilince aşağıdaki ağdı yakmış:

*Bahtı kara babam oğlu
Bir dediğin olamadı
Biri de Bağdat'tan çıktı
Şu Maraş'a gelemedi*

*Firarları topluyollar
Onlar da kaçmak derdinde
Hasan gardaşın mezerin
Gomşular görmüş Merdin'de*

*Gir bahçeye ince eşim
Topla gülün destesini
Varıp gele osandırdım
Şu Albustan postasını*

*Topluyollar onbeşliyi
Onaltılar gelsin deyi
Onaltı(lı)dan asker m'olur
Topluyollar ölsün deyi*

*Yat da dizime nazlayım
Gara kekilin düzleyim
Sene bitmez yıl on iki ay
Hangi bir yolun gözleyim >>*

*

Seferberlik Ağdı

Osmaniye'nin Cevdetiye kasabasından Çelebiler (Türkmen'ler) ailesinden 1. Dünya Savaşına katılıp şehit olan biri için anasının yaktığı ağdın sadece dört kıtası derlenebilmiştir:

*Toplandık geldik hepimiz
Kumaş yığılı yükümüz
Çıkmaz olsun seferberlik
Kanalda geçti kökümüz*

*Alamanya etsin harbi
Bir oğlum yok'gen'alasın⁽⁴⁶⁾*

*Haynından oğlum haynından
Gurşun dökülür goynundan
Çelebi'nin gızı Şefre
Tüfeği alır boynundan*

*Yorulдум yola oturdum
Felek vurdu ben götürdüm
Çelebi'nin gızı Şefre
Ne tez muraza yetirdim*

*

*Oğlu olanlar ağlasın
Gelinler gara bağlasın >>*

⁴⁶ Yok'gen'alasın: Oğlum yok artık. Olsa da bir tane onu da alsan. Ama yok. Artık Almanya etsin savaşı. Bizim savaşıacak askerimiz kalmadı anlamına.

Musta'fendi'nin Ağıdı

Bozdoğan aşiretinin iskanında, Osmaniye Bahçe köyünü ilk kuran ailelerden biri de Linler. Aile 'Düzgün' soyadını almıştır.

Bu aileden Topal Güççük'ün oğlu Mustuk Efendi (Musta'fendi) vardır; sayılır sevilir kişidir; hayat doludur. Cesur, gözü pek, sözü dinlenir biridir Mustuk. Her zaman martini omzunda, hep at üzerinde gezen bir yiğit.

Kurtuluş Savaşı'nda Ceyhan ilçesinin Veysiye köyünde Fransızlarla Çukurova çetelerinin bir çarpışması olmuş. Gaziantep'e götürmek üzere yola çıkarılan Fransız mühimmatın yolu çetelerin bir baskınıyla kesilir. Fransızlara büyük darbe indirilir.

İşte bu baskındaki çarpışmanın çete kumandanı Osmaniye Bahçe köyünden Mustuk (Musta'fendi), vuruşmada karnından yaralanır. Arkadaşları onu, atın üzerine yatırarak götürmek isterler. Mustafa Efendi buna itiraz eder. Atın üzerinde oturarak gitmek istediğini söyler. Parçalanmış karnına atın torbasını ya da poşusunu sardırır, o halde kendisini ata bağlamalarını söyler.

Musta'fendi, tedavisinin yapılabileceği Kozan'a kadar böylece gitmeye çalışmış. Ancak hastaneye yetişemeyerek kan kaybından yolda şehit olmuştur.

Annesine yaralandığı haberi gelir. Anne, Bahçe köyünden Kozan'a yalnız başına yaya olarak gider. Vardığında oğlunun öldüğünü öğrenen anası orada hiç beklemeden köye döner. Kozan ile Osmaniye Bahçe köyü arası yaya olarak en az dokuz-on saatlik mesafedir. Ana, Kırmacalı köyüne geldiği sırada yürüyemez olur; ama yine de durmaz imekleyerek köyüne ulaşır. Eve geldiğinde acı haberi bildirir. Mustuk Efendinin bacası Fadıma (Kesmeburun Köyünde, soyadı Miniksar'dır) kardeşi Mustuk Efendiye aşağıdaki ağıdı yakar.

*Otomatik şahbaz atar
Gülleyi havada tutar
Tez gel babam oğlu tez gel
Oğlun yok ocağın batar*

*Şarapnel de daşa düşmüş
Gardaşın tebdili şaşmış
Babam 'oğlu Musta'fendi
Su yerine gannar içmiş*

*Garı Guzan'dan geliyor
Yörüyemez imeklemiş >>*

*Babam 'oğlu Musta'fendi
Emekleri zaya getmiş*

*Hele Guzan'a Guzan'a
Gul olam yazı yazana
Babam 'oğlu Musta'fendi
Kim ola ordu bozana*

*Kösenin gızını aldı
Ocağıma suyu koydu
Babam 'oğlu Musta'fendi
Bölük gumandanı oldu*

*Martini omuz 'atınca
Ne çok gediyo Bahça 'ya
Babam 'oğlu harbediyo
Pirtısın koyun bohçaya*

*Eline almış çitili
Yarası dutmaz fitili >>*

*Tez gel babam oğlu tez gel
Arkada yok bir çetili*

*Çamlı dağlar çamsız dağlar
Fatma gardaş deyî ağlar
Daha bildir gelin oldum
Eşim desem eller gımar
**

Nenni de Oy

Konargöçerlerin; Uzunyayla, Tomarza, Meryemçil, Göksun yaylalarına gittiği devirler...

Bu konargöçerlerden bir aile, her yaz geldikleri, kendilerini Çukurova'nın sıcağından kurtaran yaylalarında, komşularıyla düşman olmuş, yaylalarına çıkamaz duruma gelmişler. Çünkü onlardan can almışlardır.

Yayla dönüşü kışı, Çukurova'da geçirirler. Bahar gelir, yaz gelir, yeni yayla zamanıdır.

Çukurova'nın sarı sıcağı, sineği vardır. Bir uçtan bir uca çeltik ekilmekte ve sivrisinek can almakta. Ovada yaşamak olanaksız hale gelmiştir.

Kadrlinin çeltiği meşhurdur. İşte bu aile de çeltik tarlalarına yakın bir yerde çadırlarını kurmuşlar. Yaylada düşman var. Oraya gidilmeyecek, yaz mevsimi burada geçirilecek. Kan davasından korkan aile reisi yaylaya çıkmaktan vazgeçer. Öte yandan Çukurova'nın sıcağı ve sineği de düşmandan beter, kulak diplerinde "emmii... emmii" diyerek sıtma aşılama çabasında... Geceleri, tatlı uykudan uyandırır, uyutmaz...

Bir gün, bu aileden iki çocuk birden yatağa düşer. Çocuklar, yaz gününün bu sıcağında donarcasına üşür, yorgan örtülünce de yanmaya başlar. Sıtmadan sararıp solarlar.

Hastalığa bir çare bulamazlar; doktor yok, ilaç yoktur. Sonunda bu iki yavruyu sıtma alıp götürür. Çocukların annesi, babası, büyük ablaları ağlayıp feryat ederler. Baba: "Yaylaya, düşmandan kaçtığımız için gidemedik. Buradaki düşman iki canımızı aldı. Karşıda gözüken düşmandan kendini savunursun. Ne yapalım, onlar bizden birini öldürürse biz de onlardan öldürürüz." diyerek yaylaya göçme kararı verir.

O yıllarda bu olaya şahit olan Elbistan'lı Âşık Hüseyin, şu ağıdı yakmış:

*Çek oğlum göçü, göç olsun
Bu da bize bir suç olsun (oy)
İki gardaş bir de bacı (vay yavrum)
Beni de goyun üç olsun
(Nenni de oy, nenni de oy, nenni de oy)*

*Bizim yayla safi çiçek
Kalk yavrum yaylaya göçek (oy)
Emmi dayı gerek oldu
Yavrulara kefin biçek
(kavuştak)*

*Adana 'nın bayırına
At örkledim çayırına (oy)
Ünü büyük Güveloğlu (vay yavrum)
Kefin salmış hayırına
(kavuştak)*

*Tavladaki bağlı atlar
Böğrüşür gelir inekler (oy)
Alır yaylaya giderim (vay yavrum)
Sehilde komaz sinekler
(kavuştak)*

*Hüseyin 'im bel бүкүлдү
Kolum kanadım söküldü (oy)
İki mevta bir yunurkan (vay yavrum)
Gözlerimden kan döküldü
(kavuştak) (⁴⁷)*

*

Elif Hanım'a Ağıt

1940'lı yıllarda Osmaniye Bahçe köyü ilkokulunda köy gençleri voleybol oynarlarken seyirciler arasında bulunan öğretmen Osman Arıkan'ın hamile eşi Elif Hanım da bulunuyordu. Oyunculardan birinin karşı tarafa çok sert bir şekilde vuruşla geçirdiği top, Elif Hanım'ın karnına isabet eder. Elif Hanım büyük bir acı ile yere düşer. O zamanın şartları gereği doktora yetiştiremezler; Elif Hanım, karnındaki çocukla birlikte ölür.

Bu ölüm üzerine köy halkından Bekir Erkoçak (d.ö.1914-1997) aşağıdaki ağıdı yakmıştır:

⁴⁷ Osmaniye Endel köyü Zeliha Tosun'dan derlenmiştir.

*Bilezik çıkmaz kolundan
Kelâm duymadım dilinden
Cennet'alânın gülünden
Top top eyle ver Elifi'm*

*Eben ölsün eben ölsün
Üstün pis olursa olsun
Altı aydır görmüyordum
Karşı gelsin ağ Elifi'm*

*Ben görmedim böyle şişen
Azrailmiş dağdan aşan
Felek pençesine düşen
Can kurtarmak zor Elifi'm*

*Eben bakıyor bilemez
Anan utanır ağlamaz
Yalnız kaldı Muallim'im
Evlenmesi zor Elifi'm*

*Yarın mahşer divanına
Tek başına var Elifim
Osman Bey de evlenemez⁽⁴⁸⁾
Evlenmesi zor Elifi'm*

*Yürü bire yalan dünya
Elden getti bir Elifi'm
Cennet'alâ güllerinden
Top top eyle ver Elifi'm⁽⁴⁹⁾*

*

Fadime'nin Çiçekleri

Andırın dolaylarında, Ceyhan ırmağının ötelerinde Akkale denen bir yer vardır. Çam ağaçlarının çevrelediği, üçgül otunun, mor çiçekli kekiklerin, papatya ve sümbülün ve daha nice bin bir renkli çiçeklerin, burcu burcu koktuğu bir yerdir. Bahar gelince koyunlar kuzuya, keçiler oğlağa kavuşur.

Bu yörede geçim kaynağı hayvancılıktır.

⁴⁸ Osman Bey: d.ö. 1911-1976, Elif Hanım'ın eşi.

⁴⁹ Derleme; 1969; Kaynak, Elife Erkoçak (d.ö.1914-1991) Osmaniye Bahçe köyü.

Komşu çocukları Fadime ile İsmail, Akkale’de doğup büyümüşlerdir. Çocuklukları beraber geçmiş, kırlarda hayvanları birlikte otlatmışlar, birlikte büyümüşler.

Birbirini seven gençler, evlenme çağına geldiklerinde aralarında anlaşıp sözleşirler.

İsmail, Fadime’yi kardeşlerinden ister. Buna razı olmayan kardeşler, hemen önlem alırlar. Fadime’yi hiçbir yere yalnız göndermezler. Birbirlerini göremeyen iki genç, gizli gizli buluşmaya başlar.

İsmail’in kardeşi Mehmet, gizlice buluşan iki sevdalıya gözcülük eder. Fadime’nin kardeşleri durumu öğrenir, İsmail’le Mehmet’i pusuya düşürerek onları ağaca asarak öldürürler. Yüreğine ateş düşen Fadime, aşağıdaki ağıdı yakar:

*Kekil seni kekil seni
Belik belik beldin beni
Ağaç başına asmışlar
Hodul gezdirdiğin canı*

*Hele sahana sahana
Sahanım düştü Cahan’a
Vade yetmiş kan çevirmiş
Kimseye bulman mahana*

*Kekili cepte saklarım
Hemen çıkarır koklarım
Elin dilinden korkmasam
Yiğit başını beklerim*

*Akkala beri bakıyor
Azgın yara gan akıyor
Gel ha çiğçelerim gel ha
Emmilerin yas çekiyor*

*Kekili dolaştı m’ola
Alkana bulaştı m’ola
İsmail "gardaş" deyişin
Mehmet de ulaştı m’ola*

*Bir’İsmail, biri Memmet
Öldüren görmesin Cennet
Ele karşı yüzüm kara
Kimseye edemem minnet*

*Akkala ’nın önü yokuş
Düşman geldi geri çıkış
Yakıştırdı İsmail’e
Heril yağlık yazma nakış >>*

*Akkala ’nın ayağında
Atlı gezer goyağında
Gorkusuzdan geziyordum
Çiğçelerin sayağında*

Fadime’yi daha sonra komşularından Sarıfakılar’a verirler. Orada İsmail ve Mehmet adında iki çocuğu olur. Aile, Andırın’dan Osmaniye Bahçe köyüne göçer. Çocuklar büyür, askerlik çağına gelirler. O yıllarda (1877) 93 harbi başlamıştır. Savaşa giden oğullarının hasreti ile yanan anne, "Allah’ım çocuklarım sağ gelirse itlerle birlikte yal içerim. Sonra da beni üç gün yaşat” diye eksik dilekte bulunur.

Zaman geçer savaş sona erer, İsmail ile Mehmet sağ salım dönerler. Fadime çocuklarının köye dönmesine sevinir ve vaadini yerine getirerek itlerle yal içer. Çocukları askerden geldikten üç gün sonra da ölür.

Fadime, çocukları askerdeyken aşağıdaki ağıdı yakmış:

*Ağlayarak çiftler sürdüm
Gelse görse hallarımı
Sarı donlum gelirkennek
Sarsam ıdı kollarımı*

*Yaylalarda biter yonca
Uzar gider yolmayınca
Oruç tutmam bayram etmem
Çitçelerim olmayınca⁽⁵⁰⁾*

BİR ŞOR USTASI KATILDI ARAMIZA (M. Tolu)

Tarih: 27.12.2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sayın Horanta,

Dedem Yusuf Kâhya, tütün tutkularını anlatmak için; “Eğer bir yerden bir grup adam gidiyorsa ve başlarında da bir top duman varsa hiç şüphesiz onlar Göo Omarlılar” demiş. Ben de bu kalıpla ifade etmeye çalışırsam, eğer bir adam Sumaklı’nın zirvesinde, arkasını Düldül’e dayamış, sağ kolu Balk’ta sol kolu Berket’te, Karatepe’yi seyrediyorsa; işte o adam laf erbabı İsmail Temel’dir.

Tiryakisidir sözün, sohbetin. Hiç eksik olmaz cebinde, not defteri ve kalemi. Düğünde, değirmende, yolda, yaylada, Mevlut’ta, mitingde Çukurova incilerini kaydederken görürsünüz onu. Topladığı cevherleri, elmas ustaları titizliği ile keser parlatır, paketler; muhannettik etmeden dağıtır. Hiç meselsiz, öyküsüz konuştuğu görülmemiştir. En gürültülü ortamlarda, bir karınca köresi kalabalığı kadar insan içinde, düğünde, ölümde, üç dakikalık bir telefon muhabbetinde bile, siliverir kulaklarınızın pasını, alıverir dostunun gamını kasavetini. Kahkaha atamasanız da gülümsemeden geçemezsiniz ya! Bu nedenle “**Hayata Gülümse**” olarak adlandırdı yayımladığı kitabını. Konuları, imaları, ironileri açısından tam da

⁵⁰ Derleme, 1986. Kaynak, Elife Erkoçak > Güneysu Dergisi-Mart 1986, Sayı:14 (M.E.)

bizim Dağsever’lik sayfaları... Açık mı açık, seçik mi seçik, kızıl mı kızıl! “Hayata Gülümse”yi bitirdiğimde, dölleme biyolojisi üzerine yazılmış bir manifesto okuduğum duygusuna kapılmışım.

Söz kültürüne olan ilgisine bir de öğretmenliğini eklediğimiz zaman, İsmail Temel’i tarife hacet kalmıyor doğrusu. Bir ayağı Andırın, bir ayağı Düziçi’nde olması nedeniyle, sözün, sohbetin, folklorun, türkünün biteğinde, harmanında yıllardır iki eliyle doldurdu heybesini. Bu arada hiç kesmedi ayağını abdal çadırlarından. Meryemçil Beli’nden Boyalı’ya, Endel’den İslâhiye’ye, üç kuşak boyutunda tanır insan sarrafı davulcuları. Yarendir, dosttur zurnacılarla hepsi de kökten hısım akraba emmioğulları sayılır!.

Kirli çıkınından ancak 3. cilde alabildik ‘sadaka’mızı. Emin Hoca’dan İncileri ve Kurtuluş Savaşı gazisi, Hayta Hüseyin hakkında derlediklerini keyifle okuyacağınız inancındayım.

Bir şorcumuz daha oldu. Horantaya hoş geldin İsmail Hocam. El attın, güç verdin imeceye usta.

HAYTA HÜSEYİN AĞIDI (İ. Temel)

Tarih: 25.12.2016

Kimden: İsmail Temel

Hayta Hüseyin, 1890’lı yılların başında Osmaniye’nin Yanıkkışla Köyü’nde yaşamış; varlıklı, yardımsever, hatırlı bir insandır.

1. Dünya Savaşı yenilgisinden sonra, Osmaniye Fransızlar tarafından işgal edilince, Yanıkkışla, Kışnaz, Çulhalı, Kanlıgeçit köyleri ve çevresinden topladığı gönüllülerle çete reisi olarak, Kurtuluş Savaşı’na katılır. Direnişte ve kurtuluştaki büyük yararlılıklar gösterir.

1937 yılında hastalanınca, Osmaniye’ye doktora götürürler. Şifa bulmadan, rahmetli olur. Köyüne geri dönemez. İlçe idare kurulu kararıyla, gerekli işlemlerin yapılmasından sonra, cenaze ününe ve kahramanlığına yakışan bir törenle Büyük Cami’nin avlusuna defnedilir.

Hüseyin Ağa’nın sekiz aylık hamile eşi Hacer Hatun, köyünden atla getirilerek katıldığı cenaze töreninde, tabutunun başında şu ağıdı söyler:

*Kahve kaynar ocağında
Kara martin kucağında
Benim Ağa’m can veriyor
Şu ellerin bucağında >>*

*On sekizde oldum gelin
Kaputın kaldırmaz kolum
Bana dulluk yakışır mı
Olmaz olsun böyle ölüm*

*Ne enişin dibindeyim
Ne yokuşun başındayım
Bana dulluk yakışır mı
Daha otuz yaşındayım*

*Evimizin önü avlu
Avluda kır atı bağlı
Atını çekin bineğe
Benim de ciğerim dağlı*

*Bahçemizde yanal elma
Kurban olam Kadir Mevla
Her şeyimiz feda olsun
Yeter ki eşimi alma >>*

*Yandı yürek del'leniyor
Her ne desem belleniyor
Karnımdaki bebeciğim
Babam diye dilleniyor*

Defin işlemlerinden sonra ailesi, yakınları köylerine dönerler. Komşular, diğer köylerden dostlar başsağlığı için cenaze evine toplanırlar. Hüseyin Ağa'nın on iki yaşındaki kızı Sultan ağlamaktadır. Hacer Hatun, bir kez daha dolar, bir daha söyler:

*Ne ağılyon güzel kızım
Tutmaz oldu iki dizim
Ben babanı getirirdim
Kaymakam vermedi izin*

*Neden toplandınız bize
Okuntu mu saldım size
Ağanız Kâbe'ye gitti
Selamı var hepinize*

*İncecik iğnemi çekmen
Baş tutmuş yarımı sökmen
Ben garibim bana bakman
Siz de ağlan ağanıza*

*Elinde kurşun kalemi
Kırdı geçirdi âlemi
Ağanız uzağa gitti
Cümledenize var selamı ⁽⁵¹⁾*

⁵¹ Kaynak kişi Hamza Karayığit.

AĞITLAR, AĞITLARIMIZ (B. Dağsever)*Tarih: 25 Haziran 2016**Kimden: bekirdagsever@hotmail.com*

Kültürümüzün önemli konularından ağıtlar... Çoğunun söyleyeni kadın olsa da erkeklerin de ağıt söylediğini de görürüz.

Ağıtlar acıklı bir ezgiyle söylenir. Ağıdı söyleyen kendini kaptırdığında hem kendi hem dinleyenler gözyaşlarına hâkim olamaz.

Geçmişte, ağıtla geçimini sağlayan kadınlar bile olmuştur.

Avşarlarda Elif adında bir kadının anası ölmüş. O da bir ağıtçı kadın çağırması; ‘Bacım, anama ağıt söyle sana keçi kılı, koyunyünü veririm.’ demiş.

Ağıtçı, Elif’in anası için ağlamış.

Sonra kadının babası ölmüş. Ağıtçıyı yine çağırıp bu kez de babası için ağlatmış. Ağıtçı kadının ücretini de keçi kılıyla, yapağıyla ödemiş. Böylece hem anasına hem babasına karşı önemli bir görevi yerine getirmiş.

Derken günlerden bir gün acımasız Azrail on sekiz yaşındaki oğlunu arayıp bulmuş. Evlat acısını ağıtçı kadın dindiremeyeceğinden, bu sefer kadın, ağıtçı kadını çağırtmamış. Kendi ağıdıyla dağı taşı inletmiş. Bu sırada ağıtçı kadın da para kazanma umuduyla cenaze (ölü) evine doğru geliyormuş, yüreği yanık Elif ana ağıtçı kadına şöyle demiş:

Vermem gayrı yapağımı kılımı

Azrail de bülbul etti dilimi

Söz buraya gelmişken biz ağıtlarla devam edelim, görelim bakalım... Daha önce, Bekir İşlek, ‘Ağıtlarda atışma olur mu?’ diyordu. Atışma olur mu olmaz mı o da okusun, görsün.

*

Düğün Gününde Öldürülen Damadın Ağıdı

Andırın’ın bir köyünde bir düğün kurulur. Düğün Cuma günü başlar gece gündüz şenlik şamata içinde geçer. Pazar günü yengeler, ciritçiler kız evine giderler ki gelini getireler.

Gelin alıcıları bin bir ezaya katlanarak kız evinden aldıkları gelini köye getirirlerken köyün tam annacında seğmeni arkadaşlarıyla bekleyen damat, emmisi oğluna: “Emmioğlu, şimdi ben sıksam ayıp olur. Şu benim tabancayı al da seğmeni karşıla.” der. Emmisi oğlu silahı alır ve “Şöyle mi sıkayım, böyle mi sıkayım” derken silah patlar, damat vurulup düşer.

Herkes toplanır. Oğlanın anası şöyle der:

*İlk akşamdan doğan yıldız
Ona kervan kıran derler
Adın batsın gelin senin
Sana bayrak düren derler*

Gelin, kaynanasının bu sözüne karşılık şunları söyler:

*Ben görmedim oğlunuzu
Süpürmedim avlunuzu
Bana bayrak düren dersin
Ben m'öldürdüm oğlunuzu*

*Az giderim uz giderim
Dere depe düz giderim
Ben elimden gelin geldim
Geri döner kız giderim*

*Kele dezze kele dezze
Yaz gününün otu teze
Sanki ben de gelin mi oldum
At üstünde geze geze >>*

*Evlerinin önü kavak
Kavaktan dökülür tevek
Sanki ben de gelin mi oldum
Elim kına yüzüm duvak*

“METİN’E AĞIT” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 06.11.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Dostlar,

Ozanemre’nin de yakından tanıdığını sandığım emekli öğretmen Durdu M. Uludağ’ın, ölen kardeşi için yazdığı ağıt, aşağıdadır. Selamlar, saygılar.

*

DÜZELTMENİN NOTU:

Ağıdın Gelişi: “Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak III”ün kitaplaştırılmasına yönelik düzeltelerin yapıldığı sırada Sn. B. İşlek’ten yukarıdaki kısa ileti/mektup ve ekinde, aşağıda okuyacağınız “METİN’E AĞIT” geldi. Ağıt, her zamanki gibi vörd dosyası biçiminde değildi; PDF formatındaydı. İşte bu nedenle iletisinde İşlek, “Bence ekteki metin kitaba fotoğraf modunda (kıtalar üç sütun halinde yan yana) konulmalı.” diyerek bizden bir istekte bulunuyordu. Üç sütunluk metinde gördüğümüz çokça yazım, noktalama yanlışlarını düzeltmek, eksikli yazılmış sözcüklerin eksiklerini gidermek gerekiyordu; öyle yaptık. Böylece ağıt, ‘olduğu gibi, fotoğraf modunda’ değil ama geldiği biçimiyle sayfaya yerleştirildi.

Ağıt Yakılan Metin: Ağıdı yakılan Metin, Adana Çukobirlik'te çalışırken, beynindeki ur nedeniyle malulen emekli olur. İki kez ameliyat edilir ve 2007'de 42 yaşının içindeyken ölür. Geride, ailesinden kalanların bakımlarını/geçimlerini üstlendiği genç eşi ve bir oğlu kalır.

Ağıdı Yakan Abi: Ağıdı yakan, Metin'in abisi D. Mehmet Uludağ ki 'kardeş acısı yüreğinde kor' gibidir; Metin'in vefatından sonraki günlerden birinde, yaklaşık bir ay sonra, iç sıkıntısını gidermeye çalışarak dolaştığı dağlardayken söz konusu ağıdı yakar. Yaşamında iyi bir ağıt yakıcı olarak bilinen ve yıllar önce ölmüş anasını düşünür; "Şimdi anam olsaydı şöyle ağlar, söylerdi." diyerek "Metin'e Ağıdı" söylemeye başlar. Yaktığı ağıdı, belki birkaç sayfa okurum diye yanında bulundurduğu bir kitabın boş yerlerine yazar. Yazdığı dörtlükleri daha sonra 'kareli bir defterde' temize çeker ve bir daha da dönüp tek dizesini okumak için özünde güç bulamaz. İşte o ağıt, budur:

METİN'E AĞIT

*Arıninan arıninan
Sen de gittin arıninan
Doya doya yaşamadın
Mor zülüflü karıninan*

*Başında bıçak yarası
Solmuş gözünün karası
Yazık olsun Durut sana
Vardı kardeşin birisi*

*Bugün benim bağrım yandı
Metin'im mezara kondu
Kucağın'açsana ana
Metin misafirin geldi*

*Çağırın Bilal'ı gelsin
Kardeşten bir haber versin
Kardeşlerim usul boylu
Canım size kurban olsun*

*Salaları okunuyor
Bellerimiz bükülüyor
Yetişin bire emmiler
Orta direk yıkılıyor >>*

*Bediha, Elif gelsinler
Kardeşin halin görsünler
Kurban olam bacılarım
Kardeşe kefen biçsinler*

*Yandı yürek yandı yürek
Yaklaşsana Hatun İrep
Hastanede ziyaret var
Gidek Metin beyi görek*

*Doktorlar yara açıyor
Metin'e ömür biçiyor
Yetişsene Mehmet gardaş
Babam kendinden geçiyor*

*Ölemedim, ölemedim
Senden evvel ölemedim
Gardaşların gözyaşını
Ayıkıp da silemedim*

*Doktorun gömleği kanlı
Bize dedi "Metin canlı"
Erken gittin bey gardaşım
Beyefendi delikanlı*

Yandı dağlar yandı dağlar
Uzaklardan geldi beğler
Uyansana beğ kardeşim
Sana umum dünya ağlar

Fuat, Hasan, Fazıl beyim
Sizden evvel ben öleyim
Eğer Metin geldiyse
Çağırın ben de geleyim

Yarasından kan geliyor
Kara haber tez geliyor
Uyansana garip anam
Metin misafir geliyor

Bilal, Mehmet çabuk gelsin
Canım size kurban olsun
Bundan sonra kardeşimin
Yerine İlker'i versin

Hazara gardaş hazara
Aklım yetmez bu düzere
Eğer Allahtan geldiyse
Ben ne deyim bu nazara

Hele bakın huylarına
Kurban olam boylarına
Yetişsene Şahbaz Mehmet
Gardaşımın hoylarına

Çağırın Elif'i gelsin
Yandı yürek bir su versin
Hiç çare yok muydu Metin
Yerine kardeşin ölsün

Mekke 'den gelen hacılar
Yüreğim 'aldı acılar
Baş ucumda ağlaşıyor
Yedi kardeş üç bacılar

Şu Düldül 'ün gündən yüzü
İçime düştü bir sızı
Metin tabutta yatıyor
Ağlasana anam kızı >>

Yüce dağların başında
Metin gardaş yan peşimde
Nasıl kıydın yüce Mevlam
Daha kırk iki yaşında

Kız Feride yâr Feride
Gelini kaldı gerinde
Biz Metin 'i yolcu ettik
Temmuz 'un yirmi birinde

Gelin dostlar bize gelin
Gelin bana akıl verin
Metin tabutta yatıyor
Ağlasana Ayşe gelin

Ümmü 'nün hakları çoktur
Ona itirazım yoktur
Ağlasana Çini gelin
Gayrı Metin gardaş yoktur

Han geliyor han geliyor
Yüreğimden kan geliyor
Sen de dua eyle baba
Metin oğlun can veriyor

Gene gördüm kara bir düş
Havalanmış alıcı kuş
Yetişsenize kardeşler
Yaylam oldu bana bir kış

Ulu dağdan bir yel esti
Anam bugün bize küstü
Obamıza mevsimsiz kış
Temmuz aylarında düştü

Soldu bahçemizin gülü
Söylemez ki tatlı dili
Düğün kurar everirim
Biricik oğlun İlker'i

Ömer kardeşin yanıyor
Gelin kararıp donuyor

*Yetişsene Ümmü gelin
Kardeş mezara konuyor*

*Bitti burda benim sözüüm
Ateş düştü yandı özüüm
Ağlamaktan çok yoruldu
Akamaz oldu iki gözüüm*

*Bediha'nın hali yaman
Kalbinden çıkmıyor güman
Biz Metin'i yolcu ettik
Ağlasana gelin Sultan >>*

*Tutmaz oldu iki elim
Ortadan kırıldı belim
Metin bey misafir gitti
Sen de ağla Sevgi gelin*

*Yaraların hafif bildim
Öldüm öldüm de dirildim
Yeter gayrı Durdu Hoca
Ancak böyle diyebildin*

(Durdu Mehmet Uludağ)

► Şiirler ve Şiirler Üzerine

DAĞSEVER'DEN 2 ŞİİR (B. Dağsever)

Tarih: 05 Mayıs 2016

Kimden: bekirdagsever@hotmail.com

Ben de Bilemem

*Mıkt meses lobut bilemiyorum
Duluktan duldaya gelemiyorum
Sındıyı kaybettim bulamıyorum
Emmi benden sorma ben de bilemem*

*Hefkere avarlık bilene sorsam
Argaç, böcü derken kepirde dursam
Keklik pınarına evsini kursam
Emmi benden sorma ben de bilemem*

*Tay geldi nedir ki hacana nedir
Bilmeyene kertiş etini yedir
Bıldırdı dediği bu sene midir
Emmi benden sorma ben de bilemem >*

Gardaş

*Şemsiyeden önce börkenek vardı
Büyükler çarığı yağlayın derdi
Gurbet sayılırdı dağların ardı
Çabucak vatana geçerdik gardaş >*

*Yumuş, helke, yunak nasıl kelime
Dabaz da girmemiş tıpta ilime
Kanka, mersi, tenkyu uymaz dilime
Emmi benden sorma ben de bilemem*

*Horanta ney imiş kıyık ney imiş
Komşular komşuya keşikçiymiş
Eskiden bazısı sınıkçıyımış
Emmi benden sorma ben de bilemem*

*Dağsever davuşu nerden getirir
Eski sözcükleri dile getirtir
Gölüğüne yükler kamga götürür
Emmi benden sorma bende bilemem*

*Evreğeci saz yapardı büyükler
Güz gelince tamir olur süyükler
Sabahınan gümbürderdi yayıklar
Ayrıntı yayıktan içerdik gardaş*

*Hikâyede cini devi duyardık
Damdırayı baş duvara koyardık
Mezleğe püründen kızak kayardık
Dereden tepeye uçardık gardaş*

*Kabakta büyüdü keklik palazı
Davar için saya serperdik tuzu
Yörepte oynardı koyunla kuzu
Oğlağı kuzudan seçerdik gardaş*

*Yüklüğe konurdu nakışlı çuval
Bunlar birer gerçek sanman martaval
Çoban sürüsüne çalardı kaval
Yazın yaylalara göçerdik gardaş*

*Edeler havanda tütün kıyardı
İygiyi çözgüyü bibim sayardı
Ustalar tosaktan kaşık oyardı
Tarhana çorbası içerdik gardaş*

*Koca öküzleri koşardık geme
Yabayı dirgeni unuttum deme
Analar şalvara yapardı yama
Ekini orakla biçerdik gardaş*

*Dutu silkelerdik ala savana
Para yoktu patatese soğana
Arımız işlerdi kara kovana
Tütsüyle kovamı açardık gardaş >>*

*Hepimiz büyüdü tahta beşikte
Yardım vardı imecede keşikte
Gençler hizmet eder idi eşikte
Düldülin çayından içerdik gardaş*

*Küle kömbe toğga tırşik aşımız
Komşulardan tez biterdi, işimiz
Sohbet yeri idi soku taşımız
Değirmen işine naçardık gardaş*

*Bacılar sırtında çekerdi şelek
Elde örülürdü dedeye yelek
Höllük toprağıydı çocuğa belek
Köstü toprağını eşerdik gardaş*

*Çıkırıktaki kirmende eğrilir ipler
Devir değişince değişti tipler
Beklerdi harmanda sırayı saplar
İşimizi doğru seçerdik gardaş*

*Kapsalıkla kapatırdık yolağı
Abdallar satardı kalbur eleği
Unuttular uruplayı küleği
Bideri el ile saçardık gardaş*

*Dağsever'im bunun birçoğun gördü
Kimisi turp alıp buğdayı verdi
Stres kanser nedir bilmezdi derdi
Köz saydırır suyun içerdik gardaş*

ÇİFTKAZMA TÜRKÜLERİ (H. Açacak)

Tarih: 12 Haziran 2016

Kimden: halisacacak.80@hotmail.com

Sevgili Horanta,

İlkokuldan başlayarak yaşamım, tarlalarda ırgatlıkla geçti. Taa öğretmen olup da atamam yapılane dek... Çoğu zaman büyük toprak sahiplerinin tarlalarında çalışırdık. Yaz tatili olup da okuldan döndüğüm günün sabahında kendimi tarlada bulurdum. Bu nedenle ırgatlığı, "elci" denen ırgat başılığı, ağalığı.. iyi bilirim.

Pamuk çapalamaya giden ırgatın bir günde dört kez istirahati olurdu. Sabah kahvaltısı, büyük soluk, öğle yemeği ve çakal soluğu...

Bunlardan öğle yemeği ile büyük soluk birer saat, sabah kahvaltısı ile çakal soluğu yarımşar saat olurdu. Çakal soluğu en sondaki soluklanmadır. Kovalanan çakalın hızlı kaçıp da bir ara şöyle bir arkasına bakmak için durma olayından mı nedir, paydostan iki saat önce verilen soluklanmaya "çakal soluğu" denmiş.

Çakal soluğu öncesi ve sonrası, hava serinler; ırgatın keyfi yerine gelir. İşte o zaman elçi, bağıra çağıra ırgatı "çiftkazma vurma"ya çağırır. Çiftkazma, bütün ırgatın bir tempo eşliğinde kazmaları birlikte kaldırıp birlikte indirmesidir. Akşamın iki saatlik bu çift kazması herkesi mutlu eder. Elci de patronun gözüne girer.

Çift kazmada türküler söylenir. Türküyü, güzel sesli, hakkıyla söyleyen bir kişi söyler, diğerleri o sözleri tekrar ederler. Bu türkülerden kimi de öykülü türkülerdir. Ancak öyküsü bilahare anlatılır.

Şimdi izninizle öykülü çiftkazma türkülerinden birini anlatacağım:

Yeni sayılabilecek bir yakınlıkta evlenen Mahmut adlı genç adam, nasılsa cezaevine düşer. Suçunun ne olduğunu bilmiyoruz. Yargılama sonunda bir ceza alır. Ancak bu ceza paraya çevrilir. Ceza çok olunca, ihtiyaç duyulan para da çok olmuştur. Bu parayı isteyebileceği üç kişi vardır. Babası, annesi ve eşi.

Oturup babasına bir mektup yazar. Biraz şair ruhlu Mahmut, mektubunda şöyle der:

*Selam söyleyin bey babama
Çiftini çubuğunu satsın da
Oğlum Mahmut'um desin de aman
O kurtarsın beni zindandan*

Bu türkü söylenirken bütün kadınlar hayranlık duyar, genç adama. Babadan tez zamanda mektup gelir:

*Selam söyleyin Mahmut'uma
Çiftimi çubuğumu satamam aman
Oğlum Mahmut'um diyemem aman
Kurtaramam onu zindandan, zindandan*

Kadınların hepsi küfretmeye başlar babaya: Vay pezevenk. Başını yesin de tez zamanda geberesin. İnsan, oğlu için neler yapmaz? Dümbük mezarına mı götüreceksin?

Mahmut bu kez de anasına yazar. Anam, dayanamaz oğluna, der.

*Selam söyleyin anama
Sandığımı sepetini satsın da
Oğlum Mahmut'um desin de aman
O kurtarsın beni zindandan, zindandan*

Ananın yanıtı da olumsuzdur:

*Selam söyleyin Mahmut'uma
Sandığımı sepetimi satamam aman
Oğlum Mahmut'um diyemem aman
Kurtaramam onu zindandan zindandan*

Irgatın kadın takımı yine ağzını açar gözünü yumar. Küfür şöyle dursun, nerede oturduğunu soranlar bile vardı. Annenin ne .rospuluğu ne kahpeliği kalır.

Mahmut çaresiz genç karısına yazar:

*Selam da söyleyin sevdiğime
Yüzüğünü küpesini satsın da
Sevdiğim Mahmut'um desin de aman
O kurtarsın beni zindandan zindandan*

Karısı yanıt verir:

*Selam da söyleyin sevdiğime
Yüzüğümü küpemi satarım aman
Sevgilim Mahmut'um derim de aman
Kurtarırım onu zindandan zindandan*

Bütün ırgat büyük bir sevgi gösterisinde bulunur. Genç kadına övgüler, övgüler...

Bu çiftkazma türküsü bir günde beş kez okunur, her okunuşunda o insanlar aynı küfrü aynen alırlar.

Herkese sağlıklı günler dilerim.

“ÇİFTKAZMA TÜRKÜSÜ VE ÇOCUK YAŞTA IRGATLIK” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 12 Haziran 2016 Pazar 22:05**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Halis Ağam,
 Hani Çukurovamızda bir laf vardır: "Öte yanından beri gelmek" diye.
 Musa kardeşimiz de öyle yapıyor.
 Aşağıda okuyacağın şiirden sonra ne söz söylenir bilemem.
 Ama sen bizimkilerin, Çukurovalı genç kızların gönlünü aktaracaksın; o
 yüzden yine de o manileri yazmaya çalış. (Selamlar, sevgiler.)

“ÇİFTKAZMA TÜRKÜSÜ VE ÇOCUK YAŞTA IRGATLIK” Hk. (M. Tolu)

Tarih: 12 Haziran 2016**Kimden :** musatolu@gmail.com

Horantanın hoşgörölü çelebileri,
 En korktuğum iştir şiir yazmak! Nasıl becerip de bir araya getireceksin o
 güzel sözcükleri? Ve nasıl edip de dizeceksin, yan yana sırayı bozmadan?
 Bir de Kul Halil'in genlerinin sorumluluğu varsa benliğinde durumun daha
 da berbat değil mi?

*Yaz gelip de beş ayları doğunca
 Güvermiş ovalar ekin mi ola?
 İçmişim doluyu bulanır gönlüm
 Şu ötüşen kuşlar sökün mü ola?*

Böyle anlatmışsa doğayı ve sevdayı büyük deden; sana söyleyecek ne
 kalmış ki? Ya da:

*Marifet hiç ezilmemek bu dünyada
 Ama biçimine getirip ezerlerse
 Güzel kokmak
 Kekik misali
 Lavanta çiçeği misali
 Fesleğen misali*

*İtir misali
İsa misali
Yunus misali
Tonguç misali
Nâzım misali*

Dizelerin güzelliğinde isyanı ve asiye anlatmışsa Bedri Rahmi; şurası eksik olmuş diyebilir misin?

*Beşikler vermişim Nuh'a
Salıncaklar, hamaklar
Havva Ana'n diinkü çocuk sayılır,
Anadolu 'yum ben,
Tanıyor musun diye başlanmışsa dizelere ne yazar, ne çizebilir ki senin kalemin?*

Kul Halil, Bedri Rahmi, Ahmed Arif ustalardan başka daha Nazım'ı var, Karakoç'u var, Yunus'u var; bir de “BAĞLAMA”sıyla Yetik Ozan'ı:

*Her sevgi bir düğüm atmış koluna
Dokundukça inler yarası vardır
Irak gönüllerin uçurumuna
Ezgiden bir köprü kurası vardır*

*Aslı saçlarını yönüne sermiş
Altı tel koparıp göğsüne germiş
Kerem yarısından bir kabuk vermiş
Sızlaya sızlaya vurası vardır*

“Bundan sonra şiir yazan ...” diyerek ardıllarına gözdağı verip meydan okuduğu rivayet edilen büyük Karac'oğlan var daha! Nasıl korkmazsın, ürkmezsin de şiir yazmaya yeltenirsin?

Ama ben sizin hoşgörünüze güvenerek yine de şiir yazdım!... Halis Hoca'mın “Çiftkazma Türküsü” hepimizi minicik ellerimizle çapa yaptığımız günlere götürdü.

Şüphesiz zordu, zahmetliydi o yaşlarda ırgatlık ama çocuk yüreğimizden fırlayarak onlara, yirmilere, yüzlere karışan sevinç ve coşkularımızla ne kadar mutluyduk. Ne kadar çok yorulsa da ne çabuk dinlenir, ne tez zinde olurduk. Ne tatlıydı katıksız ekmek, ne kadar billur ve soğuktan kanallardan kan ılık içtiğimiz su. İlk sevdâ tutkusuyla oğrun oğrun bakıştığınla bitişik

karıkta olabilmenin fırsat ve zaferi varken ne gerek vardı öğle arasına veya çakal soluğuna?

Yazdığım şiir ekte (aşağıda).

Sevgiyle...

*

“Haziranda Ayrılık” Şiiri

*Sıcaktı Çukurova
Sen vardın yollarda*

*Kara bir katran gibi kaynıyordu asfalt
Kuşlar düşüyordu
“Telgrafından tellerinden”*

*Bir alev gibi yakıyordu toprak yeşil karnını
Bir karış dışarıdaydı
Engereğin çatal dili*

*Bir hayıt gölgesi,
Bir söğüt dibi arıyordu Koca Ceyhan*

*Sıcaktı Çukurova
Sen vardın yollarda*

*Ateşler yükseliyordu firezlerden
Alazlar taş duvarlarını yalıyordu Anavarza'nın
Kendi sesimi bile duyamıyordum
Binlerce biçer-döver homurtusundan*

*Telaş içindeydi traktörler, römorklar
Katar katar buğday yüklüydüler
Bir ucu Kozan'a, bir ucu Ceyhan'a
Genzime işliyordu yanık mazot kokusu*

*Sıcaktı Çukurova
Sen vardın yollarda
Al-beyaz fistanlı kızlar
Halay tutar gibiydiler pamuk tarlalarında
Çatlaktı dudakları*

*Göz çukurlarını yakıyordu
Terlerinin tuzu.
Seraba karışıyordu
Putraklar, topalaklar, gelişler
Bir sıra türküsünün temposundaydı çapaları
“Yetiş suçu yandı bir ucu”*

*Sıcaktı Çukurova
Sen vardın yollarda*

MANİLER MEYDANI (İ. Arslan)

Tarih: 19 Haziran 2016

Kimden: ataarslan01@hotmail.com

Sevgili Horanta, Sevgili Dostlar,

Daha önceki mektuplarımdan birinde Andırın'ın Üzücek köyünde yılbaşı gecesi oynanan kılıç çekme kumarında rayıcı yükselten Mahmut'a, göçmen ağzıyla "Uz gel be Mammııt!" denmemiş miydi? Şimdi Dağsever arkadaşım elindeki manileri yazmakla yetinmiyor, bir de hızını alamayıp göbeğinden atanları, pırnat oynamaya çağırıyor. Bekir Yeğen de beni işmar ediyor. Hiç uzağa gitmem, göçmen Mahmut'un Üzücek köyünden ortaokul öğrencim Havva Akar'ın 1978'de derleyip getirdiği manilerden başlayarak Bekir Edemle oyuna başlayalım derim. Haydi, kolay gele:

*Tasa koydum ayranı
Geldi kurban bayramı
Ben askere gidiyom
Yârim yapsın bayramı*

*Tarlada ot yolarım
Parmağıma dolarım
Yârimle gezen kızın
Saçlarını yolarım*

*İncecik beliklerim
Uçuyor eteklerim
Açılmış yumulmuyor
Muhabbet çiçeklerim >>*

*Parmağında yüzüğüm
Sıkışmış oynamıyor
Yârimden başkasına
Hiç kanım kaynamıyor*

*Elbisem kısa kollu
Asfalttır yârin yolu
İsmi söyleyemem
Kendisi orta boylu*

*Minarenin üstünde
Ezan okunur yârim
Sana söylenen sözler
Bana dokunur yârim*

Evimizin ardında
Ördekler ötüşüyor
Evlensene be yârim
Kardeşim yetişiyor

Kaleden bakan oğlan
Mendili sarkan oğlan
Sende bu gözler varken
Çok kızı yakan oğlan

Dükkândan yumak aldım
Dantel örürüm diye
Üzücek 'ten yar sevdim
Künde görürüm diye

Dükkândan kına aldım
Tartmadan verdi bana
Nasıl olsa sorarım
Bu dalgayı ben sana

Karabiber döv de gel
Şişeyi doldur da gel
Yar beni seviyorsan
Hak perdeyi ser de gel

Andırın asmastıyam
Üzücek basmastıyam
Anne doktor gerekmez
Ben sevda hastastıyam

Pamuklar iki sıra
Otursam arasına
İçme yârim sigara
Paketi yirmi lira

Dallar altına pıstık
Çavuşlar çalar ıslık
Üzücek 'in kızları
Hepsi kavrulmuş fıstık

Koyun geçer önümden
Mektup geldi yârimden
Oku hocam mektubu
Kalkamıyom yerimden >>

Akşamdan kalan yemek
Bir tencere mercimek
Babam on bin istedi
Sayamadı pezevenk

Ufacık ayaklıyım
Paytonlarda saklıyım
Anne göçmen istemem
Yerliye meraklıyım

Elimdeki su tası
Nakışlıdır kupası
Annem sana kız vermez
Var git eşek sıpası

Testide duruldun mu
Giderken yoruldun mu
Ben sana abi derken
Sen bana vuruldun mu

Başımdaki çemberi
Al da katlama yarım
Başka yar seviyorsan
Söyle saklama yârim

Evimizin önünde
Elektrik telleri
Uzun mu geldi yârim
Üzücek 'in yolları

İn dereye nane biç
Nane biçme rakı iç
Madem beni seviyon
Başkasıyla dalga geç

Mavilim diyen oğlan
Al yeşil giyen oğlan
Ben ellere gidiyom
Benimsin diyen oğlan

Yüksek evler yaptırdım
Üstünde makarası
Yârim kumar oynuyor
Elinde sigarası

*Mavi giydim gezelim
Mor menevşe düzelim
Sen getirdin bu derdi
Gel beraber çözelim*

*Sarı yorgan yüzledim
Sevdiğim üşümesin
Sevmediğim oğlana
Allah'ım düşürmesin*

*Saatimin zinciri
Sallanır yedi kere
Nasıl çayayım yârim
Gönül verdim bir kere*

*Saçlarımın ucuna
Çiçekler takacağım
Yar beni vermiyorlar
İstersen kaçacağım*

*İp attım ulaş diye
Dağları dolaş diye
Ben seni sevdim yârim
Derdime ilaç diye >>*

*Kaşların mildir yârim
Cımbızla aldır yârim
Akşam selamın geldi
Aleykümselam yârim*

*Yeşil giydim yeşere
Yeşil yere dōşene
Senin gibi güzeli
Kim sevmeye üşene*

*Sıra sıra kabaklar
Mor açıyor zambaklar
Yar sana doyamadım
Doysun kara topraklar*

*Akşamdan kalan yemek
Sulu değil ekşili
Yârime yakışıyor
Kumaşların yeşili*

*Elbisesi lacivert
Düş arkama takip et
Başkasını seversem
El içinde mahcup et*

Sevgili horanta,

Ben yazmaktan yoruldum, Bekir Edem (Dağsever) pırnat oynamaya devam etmek isterse bir avuç inci daha saçarım. Yarın Ulukışla'ya yaylaya gidiyorum. Bayrama kadar oradayım. Ayağı düşeni beklerim. Orada internet yok. Yazmaya bir süre ara veririm.

Selamlar, saygılar.

“MANTUVAR” Hk. (B. İşlek)**Tarih:** 22 Haziran 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Halis Hocam işlediği yoldan yürümeye devam ediyor.

Çok güzel mantuvar örnekleri yazmış.

Bence bir şey daha yazabilir ve belki de çok güzel bir öykü çıkar o zaman:

Niyet çeken güvercinle eşleşme...

Selamlar, saygılar.

*

MANTUVAR (H. Açacak)**Tarih:** 21 Haziran 2016**Kimden:** halisacak.80@hotmail.com

Pamuk tarlalarında ırgatın eğlencelerini düşünüyorum kaç zamandır. Bir yerde insan varsa, gök kubbe yıkılsa orada, mutlaka eğlence de vardır. Eğlenmek, ekmek gibi su gibi yaşamın bir parçasıdır.

Buradan hareketle tarlalarda nasıl eğlenildiği konusuna bir yolculuk yapmayı denedim. Daha adımlımı atar atmaz "Mantuvar" çıktı; karşıma.

Bundan önceki yazımda belirttiğim, ırgatın günde dört kez soluklanmasının sonuncusu olan "çakal soluğu" en eğlenceli soluklanma olurdu. Paydos saati çok yakın olduğundan ırgat kendini daha canlı duyumsar, tuvalete giden sayısı da oldukça az olurdu. Çakal soluğuna yakın bir zamanda su dağıtımı bile talep olmadığı için kesilirdi. Sucu bu saatten sonra yan gelip yatardı. İşte o sucu çoğu zaman ben olurum. Nedeni şu: Çiftkasma türkülerini söyletecek bir solist lazımdı. Günün koşullarında en iyi solist de bendim.

Anama işi bıraktırır, kazmasını ben alırdım. Benim yerime anam dinlenirdi. Köyün yakınında çalışıyorsak, anamı eve gönderirdim. Ardından da kazmayı kapar kapmaz, kazma vuruşlarımı herkese gösterecek şekilde ayarlar, "dut yedim duttu beni diloy... Sevdan uyuttu beni... Bu ne zalim yar imiş diloy... Sevdı unuttu beni..." diyerek türküyü başlardım. Önden bir dizesini okuduğum türküyü ırgat, koro halinde tekrarlar, kazmalar türkünün ritmine uyarak düzenli bir şekilde topluca iner kalkardı.

Çift kazma çalışması mal sahibinin hoşuna giderdi. Normal çalışmanın üç katı iş yapıldığı dillendirilirdi. Maniler arka arkaya gelir, bu toplu çalışma saatler sürerdi. Ben ne zaman tikanırsam o zaman biterdi. Onlarca

maniye ezbere bilir, geçen yazımda anlattığım "Mahmut" konulu türküyü çiftkazmaya uydururdum. Yani, konulu çiftkazma türküsü olurdu. Manilerin arasına bir uzun hava koyardım. Oldukça kısa tutardım ki kazma temposu kaybolmasın diye.

Gençliğimde bu nedenle aranan ırgat idim. Bu yeteneğimin bana verdiği avantaj ise suçluluk. Diğer ırgatlara göre bir-iki saat daha az çalışma sevdası ile suçluğu isterdim. Elleri mahkum... Vermek zorundaydılar.

Gelelim Mantuvara...

Sözünü ettiğim çakal soluğunda bekar kızlar toplanır, bir tasa, yarıya kadar su koyup üstüne mendil örterlerdi. Sonra kızların hepsi kendilerini temsil edecek toka, düğme, boncuk gibi bir şey atarlardı tastaki suyun içine. Bunu kimseye göstermeden yaparlardı. İşte burada da bana iş düşerdi. "Öksüz" olduğum için mantuvardan bir mani okunur, bir işaret çekilir. Hani şu bayram yerlerinde niyet çeken güvercin gibi. Öğretmen olduktan sonra ne zaman o güvercini görsem, içim bir garip olurdu. İkimiz de aynı işi yapmakta idik.

Tastan, bıraktığı işaret çıkan kızla olağanüstü dalga geçilir, şakalar ayyuka çıkardı. Hele kızın yavuklusu ırgatın içinde ise çaktırmadan laf atmalar, söz dokundurmalar birbiri arkasına sıralanırdı. Çakal soluğu biter ama şakalaşma bitmezdi. Paydosa yakın bir zamana kadar sürerdi.

Bu hafta Osmaniye'ye gittiğimde mantuvarın manilerini toplamaya çalıştım. Ama çok başarılı olduğum söylenemez. Tarlalardan uzak kalalı tam 52 yıl olmuş. Unutmuşum. Benim gibi köydekiler de unutmuşlar. Bulabildiğimi aşağıya yazıyorum. İleride yeniler çıkarsa ilaveler yaparım diye düşünüyorum:

*Hey mantuvar mantuvar
Mantuvarın vakti var
Küçükten yar sevenin
Cennette bir tahtı var*

*Mantuvar ocak ocak
Gülüm var kucak kucak
Sen kendine yar buldun
Benim halim n'olacak*

*Eştim eştim kum çıktı
Kumdan minare çıktı
Minarenin içinden
Bir kınalı kız çıktı*

*Mantuvar oba oba
Safa geldin odama
Söyleyemem sözleri
Hep atarım koynuma*

*Mantuvar ocak ocak
Biçilir kucak kucak
Ben yarimi tanırım
Orta boylu küçücek*

*Bulamamı bularım
Kaşığımı yalarım
Karıncağım doyarsa
Hakır hakır gülerim*

*Titre kavağım titre
Dibinde hanım ot'ra
Oturan o hanımlar
Püsküllü bebek yetire*

*Güver bostanım Güver
Su gelir dibi döver
Evel ben öksüz idim
Her gelen beni döver*

“SÛFÎ HACI AHMET KABALCI” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 12 Temmuz 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa kardeşimiz yaz, tatil dinlemiyor, maşallah durmadan yazıyor.

‘Bir gün yazmanın delisi tutarsa görürüz’ dediğim günlerdeyiz.

Ama güzel yazılar çıkarıyor.

Malzeme gani. Allah herkese bir zenginlik vermiş Musa'ya da şor zenginliği düşmüş zaar.

Hacı Ahmet Kabalcı, Kaygusuz ve akranları gibi güzel yazıyor ve rahat söylüyor.

Kaygusuz şöyle demiş:

**"Kıldan köprü yaratmışsın gelsin kulum geçsin deyu,
Hele biz şöyle duralım, yiğit isen geç a tanrı!."**

Kabalcı da:

*Dünya yalan sonu yalan
Çağırırlar ibn-i filan
Sırat bir incecik kolan*

Tuzak kurup zor eyledin diyen Kabalcı'nın söyleyişi de Kaygusuz'un ki gibi. Tecirli midir nedir?

Çukurovalı farkı budur dostlar.

Yani Deli Dumrul gibi Allah ile doğrudan temas kurmak...

“Doğrudan temas”ı çok iddialı bulanlar; *“Sırat bir incecik kolan / Tuzak kurup zor eyledin”* mısralarını bir daha okusunlar.

Siz en iyisi ekteki güzel yazıya başlayın.

Selamlar, saygılar.

SÜFİ HACI AHMET KABALCI (M. Tolu)**Tarih:** 10 Temmuz 2016**Kimden:** musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Düldül'ün tepesinden Akdeniz'e dalmak nasıl bir zevk, nasıl bir duygudur; bir bilene sormak lazım! Didim'e hoş geldin.

Sohbetlerimize, mektuplarımıza en çok konu olan insanlardan birinin, yani Hacı Ahmet Kabalcı'nın, farklı bir yanını anlatmaya çalıştım aşağıdaki satırlarda. Fırsat olursa bundan sonra onun, özgün ağıtlarına bakarız.

Selam ve saygılarımla.

*

Hacı Ahmet Kabalcı; annemin amcası, dolayısıyla benim kan bağı olan büyüğüm, atamdır.

İlginç bir kişiydi; özel bir insandı. Onu tanıyan birçok kimse, bu konuda hemfikirdir. Ölümünden altmış, yetmiş yıl sonra bugün bile... Benim gibi şahsen tanıyamayanlar için bile... Sözleri, türküleri, ağıtları hâlâ ders verici, esprili, inanılmaz ironik imalarla doludur. Gençlik döneminde, karısını kesecek kadar öfkeli; ele avuca sığmaz bir çılgın. İlerlemiş yaşlarında, kızının, eşi tarafından, hem de kendi evinde öldürülmesine şahit olacak kadar da kadersiz. Oğlunu, bir tarla takımı tartışmasında bir kurşuna kurban vererek acıların en büyüğünü de yaşamıştır. Ailesinin ve geçim uğraşısının dışında kalan zamanını hep insana harcamıştır. Konukseverdir; yardıma, vermeye, ikrama bayılır. Katilliğinden daha uzun süre hapis yattığı kaçak tütün içme tutkusu, bir de Hz. Ali, Ebu Müslim Horasani ve Battal Gazi'nin cenklerinin nazım söyleyişini dinlemek, büyük zevki ve kültür kapısıdır. Torunlarının adı (kızlı oğlanlı), cenklerini anlattığı dönemdeki Arap kahramanlarının ve ünlü kadınlarının adıdır: Meymuna, Emine, Malik, Feramuz, Mızrap, Cihangir vb.

Taviz vermez bir Cumhuriyet ve Atatürk sevdalısıdır da.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte çıkarılan aftan yararlanarak hapisneden çıkmış, Şeyh Said İsyanı'nın bastırılmasına gönüllü katılmıştır.

DP ve Menderes iktidarı, son yıllarının en büyük azabı olmuştur.

1957 seçimleri sonrasında, Andırın Kaymakamı'nın da bulunduğu bir mecliste "CHP artık öldü. DP'ye katıl da hak ettiğin değere kavuş" diyen DP'li Ali Zülfikaroğlu'na;

"CHP hiçbir zaman ölmez beyim. Siz CHP'yi ölmüş görüyorsanız, bunun çok tehlikeli bir tarafı var! Ölüler bazen hortlar. Hortlaklar da adam eti yer. Bu nedenle dikkatli olmanızı tavsiye ederim." diyecek kadar cesaretli ve ileri görüşlüdür.

Söz sohbet ustası olduğu kadar, her konuda söylediği şiirleri ve ağıtları dil ve anlam olarak mükemmeldir. Esasen, “Taşlama” ustasıdır. Kendisini üzen, dostluğuna, iyiliklerine ihanet eden, kadir kıymet bilmeyen her vefasız diyecek lafı vardır.

Elimize ulaşan şiirlerinden üçü, diğerlerinden farklı; Tasavvufi bir dil ve anlayış/anlatış biçimindedir. Zaman zaman Arap/İslam kahramanlarının etkisi, övgüsü öne çıkar. Onlara yapılmış atıflarla süslemiş dizelerini.

*

Hacı Ahmet Kabalcı'nın Bir Mektubu

Hacı Ahmet Kabalcı, Kadirli Karatepe'de öldürülen oğlu Halil İbrahim'in katilini yargılayan Hâkim Mustafa Kanadıkırık'a bir mektup yazar. Bu mektup, dil ve göndermeler açısından ilginçtir. Şöyle:

“Sayın Müftüzade Hâkim Kanadıkırık Mustafa Be'e,

Oğlum Halil İbrahim, Karatepe mevkiinde Hasan Eğritaş tarafından kasten öldürülmüştür. Karısı ve biri mağdur olmak üzere üç küçük çocuğu yetim kalmıştır. Hiçbir maddi geliri olmayan bu çaresizlerin beslenmesi zorlaşmış, yaşamları güçleşmiştir.

Bunun gereğini önce Allah'a sonra da sizin yüksek adalet ve vicdanınıza bırakıyorum. İsteğimin kanun haricinde olmadığını anlamanız için, aşağıdaki kitalarımı okumanızı istirham ederim.

Burada selam edip kara gözlerinden öperken, aksakalımı ayaklarına kadar sürerim.”

Oğlu'yla vezirini kendire taktı

Yesrip'ten gelenler hep buna baktı

Ruşirevan-ı Adil adın söyletti

Ömer'i içerde görmeli beyim

Bir kulun bir kulda var mıdır hakkı

Binlerce müminin canını yaktı

Emevi Hanedandan bayrağı kaptı

Ebu Müslim'i de görmeli beyim

Notlar:

Yesrib: Medine'nin eski adı.

Ruşirevan (Nuşirevan): 20. Sasani Hükümdarı (M.S. 531-579). Hz. Ömer'in, tüccarlığı döneminde İran'a yaptığı ticari bir seferde iki yüz devesi, Ruşirevan'nın oğlunun ve vezirinin oluşturduğu çete tarafından yağmalanmış. Adil Hükümdar Ruşirevan; Ömer'in şikayeti üzerine olayı hemen araştırarak suçlarını sabit gördüğü oğlunu, vezirini ve kendisine şikâyetçilerin dediklerini yanlış tercüme eden danışmanını idam ettirmiştir. Bu nedenle Hacı Ahmet Ağa, Hâkim Kanadıkırık'a yaptığı göndermeyle bu olayı örnek vermiştir.

Ömer: Halife Hz. Ömer (581-644).

Ebu Müslim Horasanî: Emevi Hanedanlığına son veren Abbasilerin önemli bir komutanı (718-755)

*

“Kime Yalvarayım” Redifli Şiiri

Ölüm vaktinin geldiğini hissetmektedir. Bu dünyada ettiği ibadetlerin, yaptığı iyiliklerin, günahlarını affettiremeyeceği korkusu içindedir. Gençliğinde, güçlülüğünde hırslarının, öfkesinin esiri olduğu günler, anlar olmuştur. Masum eşinin kanı vardır ellerinde. Ölçsüz otoritesi, kontrol edemediği egosu ve yanlış kararlarıyla genç yaşlarında kaybettiği oğlu ve kızının öldürülmesinde gaflet ve günahı yok mudur? Ahiretini “Cehenneme zimmetli” hissetmenin tarifsiz korkusu içindedir. Bundan sonra, Yaradan’a yalvarmaktan ama onun elçisini de aracı ve vekil etmekten başka bir çare var mıdır ki?

*Bir gün dünyadan gidince
Münkir ve Nekir gelince
Türlü eziyet görünce
Ya ben kime yalvarayım*

*Hem Allah ’ım hem ilah ’ım
Aman Tanrım çok günahım
Senden başka yok penahım
Ya ben kime yalvarayım*

*Ahret-i sima gelince
Kulaklarım zerre duymaz
Oğul, kardeş fayda olmaz
Ya ben kime yalvarayım*

*Sen kabirden kalk deyince
Defterine bak deyince
Sana cennet yok deyince
Ya ben kime yalvarayım*

*Elim kara yüzüm kara
Münkir bana neler sora >>*

*Yemen ’deki Veysel Kara
Ya ben kime yalvarayım*

*Hazreti Âdem ’den beri
Muhammed ’in ümmetiyim
Sana karşı çok günahım
Cehennemin zimmetiyim*

*Sen rahmet eyle kuluna
Salma sahabet yoluna
Aziz Muhammed kuluna
Gece gündüz yalvarayım*

*Aman Allah aman Allah
Gene sana yalvarayım
Eğer yardım etmez isen
Muhammed ’i çağırayım*

*Kabalcıoğlu der gidince
Karanlık eve girince
Sual çifte sorulunca
Ya ben kime yalvarayım.*

*

“Eyledin” Redifli Şiiri

Ömrünün son günlerinde, bastonuna dayanarak eski yurt yerlerini gezen Hacı Ahmet Ağa’nın hafızası tazelenir. O güne kadar yaşadığı olaylarla yüzleşme, hesaplaşma gereği duyar. Çok kötü günler görmüştür. Çok büyük acılar tatmıştır. Hak etmediği, adil olmayan muamelelerle karşılaşmış,

zaman zaman da egosunun, öfkesinin kurbanı olmuştur. Dostluklar kadar düşmanlıklar da yaşamıştır. Şimdi bütün etkilerden azade, arınmış, durulmuş vicdanıyla suçlarını sorgulamanın zamanıdır:

*On beşinde bilmem yolu
Söyle hey Allah'ın kulu
Otuzunda oldum deli
Kırk yaşında kul eyledin*

*Anam babam yurdu bunlar
Hani nere gitmiş onlar
Akli eren bunu anlar
Delileri hür eyledin*

*Hiç yok iken var eyledin
Evlat verip şar eyledin
Yetmiş yaşattın bana
Şimdi artık dur eyledin*

*Bugün ona yarın şuna
Evme bir gün gelir sana
Çok güç kuvvet verdin bana
Şimdi artık dur eyledin*

*Dünya yalan sonu yalan
Çağırırlar ibn-i filan
Sirat bir incecik kolan
Tuzak kurup zor eyledin*

*Göster bana doğru yolun
Her ne olsa onu bilin
Muhammet sevgili kulun
O'nu sana yar eyledin*

*Cennet sıratın karşısı
Arafat pirlar çarşısı
Ruşirevan'ın komşusu
Kevser suyun bal eyledin*

*Kabalcıoğlu'm çürük işi
Akar gözlerinin yaşı
Doğruluk cümleinin başı
Bakar gözüm kör eyledin*

HORANTAYA MEKTUP (S. Taner)

Tarih: 03.10. 2016

Kimden: sonmez@murattaner.com

Sevgili Horanta,
Sizinle tanıştığım için çok mutluyum.
Ben daha çok çeviri yapıyorum, bizim etkinliklerin basın bülteni gibi şeyleri yazıyorum. Biraz da şiir. Ekte bir adet sunuyorum.
Hepinize sevgiler...

Bafa Gölü'nde Bir Sevda Masalı

Zamanın çok çok öncesinde
 Bir dolunay gecesinde
 Bir tanrıça
 Bir ölümlüye sevdalanır
 Bu sevda ışık olur söylene, masal
 olur
 Dilden dile dolanır
 Bu sevda, bin yıllardır
 Bafa'da yankılanır...
 İşte bu masal
 Bu sevdanın masalıdır
 Beş Parmak dağlarının eteklerinde
 Bafa Gölü sere serpe uzanır
 Ay ışığı sulara değince
 Gecelerce
 Bir kaval sesi duyulur
 İnce ince
 Ezgi ve ışık birbirine sarılır
 Beşparmak dağları aydınlanır
 Bafa Gölü nurlanır
 Derler ki bir çoban yaşarmış
 O civarlarda
 Yakışıklı, yağız ve yalnız
 Adı Endimion
 Keçilerini otlatırmış gündüzleyin
 Dağ tepe
 Beşparmak dağları ondan
 sorulmuş
 Keçileri uykuya durunca geceleyin
 Kavalının sesi yankılanırmış
 Bafa Gölü'nün sularında
 Latmos'un doruklarında
 Yukarıda dolunay
 Aşağıda Bafa Gölü
 Göl'de bir kaya
 Kaya üstünde Endimion
 Kavalını üflermiş
 İçli içli
 Göl'e mi tutkun
 Ay'a mı sevdalı
 Bilinmezmiş
 Ay tanrıçası Selena,
 Beşparmak dağlarının
 doruklarından
 Bafa'nın sularına ağarken
 Bir gece >>>

Kavaldan yükselen ezgiye vurulmuş
 Delice
 Tanrısal bir ezgi sanmış önce
 Işınlarını dört bir yana salmış
 Dağları tepeleri dolanmış
 Apollo mudur, Pan'mudur,
 Bakınmış, aranmış, bulamamış
 Gecelerce sürmüş bu arayış
 Ta ki yine bir dolunay gecesinde
 Ay ışığı
 Dolu dolu yeryüzüne indiğinde
 Selena
 Bafa Gölü'nün orta yerinde
 Bir kayanın üzerinde
 Ezginin kaynağına ulaşmış
 O bir ölümlü, anlamış,
 Ama artık çok geç
 Ateş çoktan bacayı sarmış
 Endimion, şaşırmış
 Çevresinde ışıktan bir halka
 Karşısında Selena varmış
 O da o an anlamış
 Ki
 Sevdası Selena'ymış
 Ay tanrıçası Selena
 İle
 Çoban Endimion'un
 Sevda Masalı
 Beşparmak dağlarının eteğinde
 Bafa Gölü'nün orta yerinde
 İşte böyle başlamış
 Bu sevda
 Geceler boyu yaşanmış
 Bu sevda
 Çok aydınlık, bol ışıklı
 Nurlu bir sevdaymış
 Selena
 Kimi zaman ince bir hilal olur
 Nazlı bir ışık salar
 Aşkını usul usul sunarmış
 Endimion Selena'ya
 Selena Endimion'a
 Doyamazlarmış
 Selena
 Kimileyin dolunay olur
 Endimion'u

Işıktan kollarıyla sararmış
 O an
 Endimion için en mutlu anmış
 Selena ile Endimion aşkı
 Beşparmak dağlarında
 Bafa Gölü'nde
 Dilden dile dolaşmış
 Yerde gökte yankılanmış
 Masal olmuş, efsane olmuş
 Ve tanrılar katında
 Zeus'a ulaşmış
 Zeus bu
 Ne yapacağı bilinir mi
 Bir tanrıcının
 Bir ölümlüye olan aşkı
 Tanrılar katında
 Kabul görür mü
 Zeus
 O gün sağ tarafından mı kalktı
 İyi bir gününe mi denk geldi
 Hera'dan habersiz
 Bir zevk-ü sefa aleminde miydi
 Ya da kendisi de
 Sıklıkla
 Yoğun tutkular yaşadığı için mi
 Bilinmez
 Zeus
 Bu kez, bu sevda masalından etkilenmiş
 Selena'nın ölümlüye olan tutkusunu
 olumlamış
 Sevdalıları huzura çağırmış
 "Dileyin benden ne dilerseniz"
 Demiş >>

Selena o an karar ermiş
 Sevdalıları ölümsüz olsun
 Onunla sonsuza dek
 Her gece beraber kalsın
 Dilemiş
 Zeus dileği kabullenmiş
 Çoban Endimion
 Bafa Gölü'nde
 Bir kayanın üzerinde
 Olanca yakışıklı haliyle
 Taşa kazınmış
 Ölümsüzleşmiş
 O gün bugündür
 İlk hildan başlayan her gece
 İlla da dolunay gecesinde
 Selena ölümsüz aşkını
 Tutkuyla sarmalamış
 Yolunuz düşerse bir gün
 Beşparmak dağlarının eteklerinde
 Antik Heraklia kentinde
 Bafa Gölü üzerinde
 Hele de bir dolunay gecesinde
 Uzaklardan
 İçli bir kaval sesi duyur gibiyse
 Dolunay bir kaya üzerinde
 odaklamışsa ışınlarını
 Bilin ki doğru yerdeseniz
 Bafa Gölü'nde
 Çoban Endimion ile
 Ay tanrıcısı Selena'nın
 Sevda masalına tanıklık edersiniz
 (S.T. Gündoğan-2007)

“KINACI ÂŞIKLARI” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 16 Ekim 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Bekir Dağsever, yeni bir yazı ile 3. cilde devam ediyor.

Bir âşıktan bir kadının (epeyce de müstehcen bir ifadeyle, ayakla) türkü istemesi, hatta söyletmeye zorlaması, Çukurova dışında pek rastlanırlar bir durum değildir.

Bu bakımdan da Dağsever'in yazısı hayli ilginçtir. (Selamlar, saygılar.)

KINACI ÂŞIKLARI (B. Dağsever)

Tarih: 14 Ekim 2016

Kimden : bekirdagsever@hotmail.com

1990 öncesi düğünlerde kız tarafının olmazsa olmazlarından biri, kınacı âşıklarıydı. Bu geleneğin en yaygın olduğu yörelerse başta Osmaniye Düziçi, Kahramanmaraş Andırın ve yine Kahramanmaraş'a bağlı Yeşildere, Düziçi'ne komşu köylerdi. Buralarda kınacı âşıkları, düğünlerde, bazı şenliklerde hikaye anlatıp türkü söylerdi. Bu âşıklar, evlerinin geçimlerini bu yolla sağlardı.

Aslında köylerin çoğunda bir ya da birkaç âşık bulunurdu.

Düğünlerde kız tarafının istediği âşığın ücretini damat tarafı karşılardı.

Âşıkların anlatacağı hikâye veya söyleyeceği türkü, çoğu zaman âşığın inisiyatifine bırakılmazdı. Kız tarafının ileri gelenlerinin istedikleri hikâye ve türküyü söylemek zorunluluğu vardı.

Oysa her âşığın da iyi bildiği, güzel anlattığı türkölü hikâyeler farklıydı.

Düziçi'nde benim bildiğim kınacı âşıklarından en ünlüleri şunlardır:

Kır İsmail (İsmail Güngör), Davut Onbaşı (Davut Kılıç), Köroğlu (Mehmet Demirci), Demirci Ali (Ali Demirci), Hasanoğlu (Mehmet Ova), Karayiğit Osman (Osman İper), Tus Mustafa (Mustafa Çabuk) Kirik Ali (Ali Altın), Âşık Hüseyin, Kiki Mehmet (Mehmet İnce)...

Daha başka da birçok âşık vardı.

Bu âşıklar, çoğunlukla usta işi eserler icra ederler, bazen de kendi türkülerini, hatta doğaçlama söylerlerdi.

*

Âşık Hüseyin

Âşık Hüseyin Topal, bir gün Düziçi köylerinden Boyalı ya da Pirsultanlı'ya kınacı âşık olarak gider. Akşam olup dinleyiciler düğün evine birikince Âşık da türküyeye başlar. Epey bir zaman erkeklere saz çalıp türkü söyledikten sonra kadınların toplandığı odadan gönderildiği anlaşılan biri gelir: “Arkadaşlar, âşığın kadınlar odasına gitmesi isteniyor.” der ve istekte bulunan gelinin de adını açıkça söyler.

Erkekler odasındaki büyükler, gelinin adını duyunca: “Aman âşık, o istiyorsa hemen git; bize bu kadar yeter.” derler.

Âşık, sazını alıp kadınlar odasına gider.

Âşığı isteyen gelin; “Gel bakalım Âşık; hoş geldin. Ben bir ayak vereceğim devamını sen getireceksin.” demiş. Gelin böyle deyince Âşık da “Söyle bakalım hatun.” demiş.

Gelin, şu ayağı vermiş:

*Seher yeli tüm yellerin başısın
Aç göğsünü gül memeler üşüsün*

Âşık biraz duralamış, sonra, ‘Ben böyle bir ayak duymadım, bilmiyorum ama borcum olsun, sana ileride bir türkü yakacağım.’ demiş. (⁵²)

Gelin, itiraz edecek olduysa da durumu odadaki diğer kadınlar kurtarmışlar. Âşığa başka türküler söyletmişler.

Âşık Hüseyin, söz verdiği borcunu geline şu türküyle ödemiş:

*Bugün ben bir gelin gördüm
Ah edip sineme vurdum
Yenilendi eski derdim
Halimden mi hatun gelin*

*Sabahınan er mi kalktın
Gözüne sürme mi çektin
Beni ateşine yaktın
Çıkar benden tütün gelin*

*Âşık olan arar eşin
Yaraladın sinem başın
Kalem gibi ince kaşın
Ben ederim metin gelin*

*Ceylan gibi sekişleri
İnciye benzer dişleri
Kalbim ’deldi bakışları
Benim halim çetin gelin*

*Âşık Hüseyin ’im coştı
Günleri ahınan geçti
Azgın bir deryaya düştü
Ellerimden tutun gelin*

⁵² Dağsever’in yasısındaki Gelin’in verdiği ‘ayak’ türkülü halk öykülerimizden “Han Mahmut”ta geçer. Şiir, Yaşar Kemal’in derlediği, Alpay Kabacalı’nın basıma hazırladığı (YKY, 1.b. 1997) “Sarı Defterdekiler”in 318. sayfasında 3 dörtlük olarak yer almaktadır. O ‘ayak’ın geçtiği dörtlük de şöyle:

*“Sen seher yelisin yeller başısın
Sıyr izarını gerdan üşüsün
Dostun selamını dosta taşırsın
İlet selamımı ver seher yeli”*

SEHER YELİ (B. İşlek)**Tarih:** 16 Ekim 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Bekir Dağsever Eydür: “Âşık Hüseyin’i isteyen gelin; ‘Gel bakalım Âşık; hoş geldin. Ben bir ayak vereceğim devamını sen getireceksin.’ demiş. Gelin böyle deyince Âşık da ‘Söyle bakalım hatun.’ demiş.

Gelin, şu ayağı vermiş: *Seher yeli tüm yellerin başısın / Aç göğsünü gül memeler üşüsün.*

Âşık biraz duraladıktan sonra, ‘Hatun, ben daha önce böyle bir ayak duymadım, bilmiyorum. Ama borcum olsun ...’ demiş.

Sevgili Horanta,

Edebiyat âleminde başıma bir şey gelirse kimsecikleri suçlamayın, sebebi katlim Bekir Dağsever'dir. Verdiği şu ayağa bakar mısınız?

*"Seher yeli tüm yellerin başısın
Aç göğsünü gül memeler üşüsün"*

Böyle bir ayak, "asılı" kalamazdı, kalmamalıydı. O sırada âşığın söyleyemediğini şimdi ben söylemeye çalışacağım; ayak verip türkü isteyen gelinin, bizim köyden olma ihtimali yüzde elli olduğuna göre... Sanırım o da bu türküyü beğenirdi; değil mi dostlar?

Seher yeli, her zaman âşıkların, gariplerin, yalnızların dostu, sırdaşı, yoldaşı olagelmıştır. Halk edebiyatımızda sayısız örnekleri vardır. 1980'lerin popüler bir türküsünde de benzer bir tema görürüz. Seher yelinden kimler, neler istememiş ki?

"Seher yeli çık dağlara / Güneş topla benim için; Döşte bıçak yarasından, Yâr gözünden, Havadaki kuş izinden, Geceleri gökyüzünden"...

Ben fakir de şöyle söylemeye çalıştım:

*"Seher yeli tüm yellerin başısın,
Aç göğsünü gül memeler üşüsün"
Turnaların, yiğitlerin düşüsün
Yarimin düşüne gir seher yeli*

*Seher yeli, Düldül'den mi esersin
Kokun, kamalak mı kekik mi nesin
Âşıklar sesi mi yoksa bu sesin
Gönlündeki sesi, ver seher yeli*

*Seher yeli, âşıkları mest eden
O nasıl aşk, öldürmeye kast eden
Bir âh ile alev alıp Ash'dan,
Kerem'in âhında nâr seher yeli*

*Seher yeli bir delişmen kız mısın
Gelin misin, bir tomurcuk gül müsün
Aç göğsünü gül memeler üşüsün
Göğsün, Aladağ'da kor seher yeli*

*Mahlasım yok, ben sadece Bekir'im
Ağustosta sıtma tutar hakirim
Ceren'i yitirdim, müflis fakirim
Nâr gönder, kor gönder, kar seher yeli*

HAFİZ (MUSTAFA KÖSE) (B. İşlek)

Tarih: 23 Ekim 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Hafız'ın (Mustafa Köse) yoz türkülerinden örneklerle Karacaoğlan'dan, Dadaloğlu'dan söylediklerini aşağıda, yazıya aktarmaya çalıştım.

Sadece Yeşil Abdal'a söylenen “Gel Haber Ver” şiirini; İspir Onbaşı 7, Karayigit Osman 4, Mustafa Köse de 6 kıta olarak söylemiş. Şiirdeki farklı kıtalara ayrıca bakmak gerekir. Başka kayıtlarda yer almış diğer kayıtları da aynı şekilde karşılaştırarak...

Adana'ya Gitmem Gayrı

*Osmaniye ilimizdir
Yeni açmış gülümüzdür
Şükür gelmiş valimizdir
Adana'ya gitmem gayrı*

*Osmaniye ilim oldu
Gönlümüze neşe doldu
Yolumuzu satın aldı
Adana'ya gitmem gayrı*

*Osmaniye ilim olur
Tarihini benden alır
Atam dedem onlar bilir
Başkasına sormam gayrı*

*Der Aşık Mustafa böyle
Yaradan'a şükür eyle
Vali beye selam söyle
Adana'ya gitmem gayrı*

Düldül

*Dinleyin Düldülü tarif eyleyim
Güz ayında yağar karı Düldül'ün
Garbisi poyrazı her yanı açık
Gayet serin olur başı Düldül'ün*

*Hele bakın şu Düldül'ün işine
Bulut görse duman iner başına
Ötüşür keklikler gider hoşuma
Öter çeşit çeşit kuşu Düldül'ün*

*Çıkaydım şu Düldül'ün başına
Uğramasak boranına kışına
Hazret 'Ali geldi çıktı başına
Ne insanlar gördü başı düldülü*

*Yeter Aşık Mustafa Düldül bilindi
Çevre yanı mor sümbüle büründü
Hz. Ali'nin atının adı verildi
Ondan söyleniyor adı Düldül'ün*

*

Dumanlı Yaylası

*Dumanlı'ya çıktım Harnı'ya bakar
Buyduran'ın suyu ne serin akar
Yaylaların gülü ne güzel kokar
Kokar burcu burcu gülü yaylanın*

*Dumanlı'ya çık da yaylanı yayla
Önü düz ovadır seyrini eyle
Gittiği yerlerde methini eyle
Eser ilgut ilgut yeli yaylanın*

*Aslı Dumanlı'dır dumanı çöker
Her esikten serin bir suyu akar
Kız gelin baharda yaylaya çıkar
Ohur al yeşilli başı yaylanın*

*Aşık Mustafa'yım böyle söylerim
İner aşkın deryasını boylarım
Gittiğim yerlerde methin eylerim
Gider dağdan dağa yolu yaylanın >>*

*

Geline Türkü

(Âşık, Afşın'ın ... köyünde bir geline söylemiş)

*Salını salını suya geliyor
Seni gören gövel ördek sanıyor
Ak gerdanı parıl parıl parlıyor
Erciyes dağının karı mı bilmem*

*Nere vardım ise söylenir sözün
Yanal elma gibi yanıyor yüzün
Altın fincanlara benziyor gözün
Beni bakışın mı yakıyor bilmem*

*Elimi sorarsan Adana ilim
Güzeli övmeye alışkın dilim
Geçiyordum şöyle uğradı yolum
Yolcunun halinden bilin mi bilmem*

*Der Aşık Mustafa kendini bildir
Her zaman ağlatma biraz da güldür
Elinde destini bir daha doldur
İçene veriyor balı mı bilmem*

*

Kaza İçin Ağıt⁽⁵³⁾

*Bizim elden beri gelen olursa
Açılmış bahçenin gülü solarsa
Gardaş beni sizden soran olursa
İki gözü âma oldu deyiver*

*Geleni gideni bilemiyorum
Bakarım bakarım göremiyorum
Sağıma soluma dönemiyorum
Soranlara görmez oldu deyiver*

*Böyle imiş anlımdaki yazılar
Kımıldasam yaralarım sızılar
Yetim kaldı yeni yeten kuzular
Soranlara âma oldu deyiver*

⁵³ Bir kaza sonucu gözlerini kaybeden Âşık, bir ziyaret esnasında bu ağıdı söylemiş.

*Der Aşık Mustafa'm ne olur bilmem
Böyle emreylemiş yaradan Mevla'm
Bakarım bakarım bir yeri görmem
Soranlara âma oldu deyiver*

*

Kendisi İçin 2. Ağıt⁽⁵⁴⁾

*Dinle ey sevdiğim dinle sözümü
Yalan dünya yaktı benim özümü
Otuz yıldır kayıp ettim gözümü
Görmedin mi saçlarını sevdiğim*

*Aşağıdan bir yel esti serinden
Ciğerime bir ok değdi derinden
Gözlerimi kayıp ettim yerinden
Bulmadın mı saçlarını sevdiğim*

*Şu yalan dünyaya geldim ki gülem
Eller gibi ben de murada erem
Belki gözlerimi oldu bir bulan
Sormadın mı saçlarını sevdiğim*

*Der Aşık Mustafa'm amma boşuna
Belki bu sözlerim gelmez hoşuna
Mağdur diye yazdır mezar taşıma
Unutma ha saçlarını sevdiğim*

*

Ankara'da Hastanedeki Ağıt

*Bu hastane kast eyledi canıma
Korkarım yakında girer kanıma
Gelenim yok gidenim yok yanıma
Onun için garip garip kalırım*

*Geldim hastaneye doktor bakmadı
Ameliyat dedi on'da yapmadı
Telefon eyledim kimsem çıkmadı
Onun için garip garip bakıyorum >>*

*Geldi başhemşire çalıyor merhem
Söyledim kendine ellemen galan
Gül gibi burnuma kokuyor sılam
Korkuyorum gurbet elde kalırım*

*Der Aşık Mustafa'm ne olur bilmem
Böyle emreylemiş yaradan Mevla'm
Daha beş aylıkken yıkılmış binam
Onun için garip garip kalırım*

(Nakaratların tekrarlanması farklı.)

*

Poyraz ve Dede Adlı Kardeşlere Ağıt⁽⁵⁵⁾

Dörtlüklerin son iki dizesi yinelenir.

*Kır atı bağlı ocakta
Oğlum kalmadı ocakta
Ne yatıyor yavrularım
Kuşluk oldu ısıcakta*

*Kanlı gömlek kanlı gömlek
Yumam seni kurudurum
Dede oğlumun esbabını
Kuru çamda çürüdüürüm*

*Sazını eline almış
Akşamdan komşuya varmış
Gâvur muydun gâvur dölü
İkisini birden vurmuş*

*Baban hükümetten gelir
Yolu dolanı dolanı
Ne yatıyor kuzularım
Kana beleni beleni*

*Abalar giydim abalar
Gınaman beni obalar*

⁵⁴ Âşık bu ağıdı, hanımına hitaben söylemiş.

⁵⁵ Andırın'da, Poyraz ve Dede adlarında iki kardeş, bir eğlenceden dönerken sabaha karşı yolda vurulmuşlar. Bunun üzerine anaları bu ağıdı yakmış.

*Dede oğlumun çok yarası
Kâh kalkar da kâh çabalar*

*Emiş Hatun Emiş Hatun
Elden ele geder met[h]in
Poyraz'ımı demem emme
Dede oğlumu alın satın
**

Hatça Gelin'e Ağıt

(Maraş'a gelin gidecek olan Hatça'nın akşam kınası yakılır. Hatça, sabahleyin evde ölü bulunur. Anası Hasibe Hatun'un ağıdı)

Dörtlüklerin son iki dizesi yinelenir.

*Maraş'tan seğmen yürüdü
Aksu'ya geldi oturdu
Şu vefasız yalan diünya
Hatça kızı da götürdü*

*Seğmen gediği aşmadi
Düğün yemeği pişmedi
Nasıl kıydın kadir Mevlâ'm
Kına çabudun çeşmedi*

*Seğmen gelir toza toza
Ben görmedim böyle kaza
Seğmen geldi gendin bekler
Varın söylen Hatça kıza*

*Kapısında var çardağı
Üstünde gümüş bardağı
Varın söylen güveyine
Beklemesin boş gerdeği*

*Seymen avlusunda gezer
Kâtipler çeyizin yazar
Hatça kızdan soyka kaldı
El değmedik ipek izar*

*Kapısında gül dikili
Feride'm onun vekili
Hatça'm gelin ollum diye
Akşamdan kesti kekili >>*

*Hasibe'mden aldı dilim
Ben görmedim böyle ölüm
Hatça kızdan soyka kaldı
Yedi halı on dört kilim
**

Dadaloğlu'dan 'Kralın Kızı' Redifli Şiir

[Kralın Kızı]
*Gökten karakuşlar kimlere indi
Ali'nin kandili nerede yandı
Kâbe'nin eşiğin kim yapıp yondu
Bunun da cevabın ver Dadaloğlu*

[Dadaloğlu]
*Gökten karakuş da Yusuf'a indi
Ali'nin kandili havada yandı
Kabe'nin eşiğin İbrahim yondu
Onu ben bilirim Kralın Kızı*

[Kralın Kızı]
*Karadır da kaşlarının karası
Acep nedir düşlerimin sırası
Sar'öküzün turnağının arası
Kaç bin yıllık yoldur bil Dadaloğlu*

[Dadaloğlu]
*Karadır da kaşlarının karası
Kız incidir dişlerinin sırası
Sar'öküzün turnağının arası
Yüz bin yıllık yoldur kralın kızı*

[Kralın Kızı]
*Denizin yarısı da mildir de mildir
Akıp gider suyu güldür de güldür
Gökteki yıldızın mevcudun bildir
Sayıp da cevabın ver Dadaloğlu*

[Dadaloğlu]
*Denizin yarısı mildir de mildir
Akıp gitmez suyu güldür de güldür
Sen göğe yedi kat merdiven kurdur
Ben çıkıp sayayım kralın kızı
**

Gürcistan Seferine Çıkacak Köroğlu'nun, Yiğitlerine Tembihi

*Tokat kervanından alın bakırı
İncitmeyin fukarayı fakiri
Tuna seli gibi boz arakıyı
İçirin beylere ben geleneçe*

*Ay Ayvaz 'ın bindiği yalnız gadana
Çalım satman gördüğünüz adama
Düğün kumaşını salsın Adana
Diksin terzibaşı ben geleneçe*

*Erzurum 'dan gelsin beş yüz baltacı
Varsın Karadağ 'dan kırsın ağacı
Kayseri 'den gelsin kervan deveci
Çekilsin odunlar ben geleneçe*

*Atıma binem de gidem hapana
Belki tez dönmek (yavrum) yollar kapana
Beş yüz koyun ısmarladım (her bir) çobana
Kestir kasapbaşı (yavrum) ben geleneçe*

*Atıma binem de gidem ezene
Belki tez dönmek yollar uzana
Altmış batman pirinç koyun (her) kazana
Yedirin beylere ben geleneçe*

*Çalın aslanlarım toy düğün olsun
Batman ile kına Yemen 'den gelsin
Döne üstünüzde vekilim olsun
Çaldırsın düğününü ben geleneçe*

*

Köroğlu / Hoylu ⁽⁵⁶⁾

(Köroğlu)

*Hoylu'm kaksana yerinden
Kılıcı çeksene belinden
Al beni düşman elinden
Hoylu'm meydana meydana*

(Hoylu)

*Hoylu'yum kalkmam yerimden
Kılıç çekemem belimden
Alamam düşman elinden
Dövüş bilmezem bilmezem*

(Köroğlu)

*Gökte yıldız sıralandı
Yere düşüp perelendi
Güzel Ayvaz yaralandı
Hoylu'm meydana meydana >>*

(Hoylu)

*Gökte yıldız sıralansın
Yere düşüp perelensin
Kız alanlar yaralansın
Dövüş bilmezem bilmezem*

(Köroğlu)

*Hoylu'm kadını alırım
Kayınım kurban olurum
Şirin Döne'mi veririm
Hoylu'm meydana meydana*

(Hoylu)

*Hoylu elden alır pacı
Bu sözler zehirden acı
Şirin Döne bana bacı
Dövüş bilmezem bilmezem*

(Köroğlu)

*Hoylu'm n'olacak n'olacak
Takdir yerini bulacak
Mavili senin olacak
Hoylu'm meydana meydana*

⁵⁶ Köroğlu Gürcistan'a sefer eylemiş, Âşık Mahmut'un deyişiyle "üç kız ordan, beş kız buradan; ağa kızı, bey kızı toplayıp Çamlıbel'e dönmüş"; getirdiği güzel kızları adamlarından yakışanına verimkâr olmuş; bunun için de kırk gün kırk gece sürecek düğün için hazırlıklara başlanmıştır. Ancak düğün öncesinde düşmanla dövüşe tutuşmak gereği doğmuştur. Ne var ki kendisine bir kız ayrılmadığını sanan Deli Hoylu, savaşa karşı kayıtsızdır; çadırını bir tepenin başına kurmuş savaşa ilgisi hiç yok, yatıp oturuyor. Kendisine minnetçi gönderilirse de Hoylu'yu kimse ikna edemez. Bunun üzerine darda kalan Köroğlu, küstüğü için savaşa girmeyen Hoylu'ya varır. Orada karşılıklı şunlar söylenir ki Hoylu ancak bundan sonra dövüşe katılır.

“DAR İKİNDİ GÜZEL ÖVME” Hk. (B. İşlek)**Tarih:** 15.11.2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta

Epeydir, 3. cildi de tamamlamış olmanın rahatlığını yaşıyoruz.

Sessizliği yine Musa kardeşimiz bozdu ve ekli güzel yazıyı yazdı.

Artık 3. cilde mi girer 4. cilde mi kalır Ozancan karar verecek.

Selam ve saygıyla.

DAR İKİNDİ GÜZEL ÖVME (M. Tolu)**Tarih:** 14.11.2016**Kimden :** musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Her zaman ifade ettiğim gibi gerek Ozanemre'nin gerekse Dağsever'in ve de senin bir çırpıda söyleyeceğiniz güzellemeleri okuyunca; “Karac’oğlan Torunu olmak işte budur!” ifadesiyle teselli olduğuma veya o satırları sıralayan dostlarıma duyduğum hayranlığa çok şahit oldunuz. Arada bir de Ozanemre'nin parmağı dikerek; “Karac’oğlan, ya Düziçi’lidir, ya da Haruniye’lidir” ikilemesiyle de büyüdüğüm için, Andırınlılar bu işte piyade diye bir duyguya kapılmanın çaresizliğini yaşadım yıllarca. Türkü çıkırmak, türkü yakmak, güzel övmek, sevgiyi, hasreti ifade etmek, öncelikle Farsakların ve türemişlerinin hakkıdır diye kabullenmiştim olayı.

Ama ikisini de yakından tanıdığım akrabalarım, emmi yeğen arasındaki mini bir kışkırtmadan bir dakikada çıkan üç kıtalık bir güzelleme, Karac’oğlan’ın Andırınlı olmasa bile Cahan Suyu’nun batı yakasında da epey eğleştiğinin ispatı değil midir?

*

Göo Omar Memmet ve yeğeni Fakı Anacık Köyü civarında çift sürmektedirler. Emmi köteni tutarken, yeğen de atları yönlendirmektedir. Hava sıcak mı sıcak, nemli mi nemli. Gün dönmüş Karatepe’nin üzerine sallanmıştır ama hala çok sıcaktır ova yazı... İki de yorulmuştur. Bir bıçaklı kötenin çiziktirmesiyle, biter mi bu kadar tarla? Bir bahane olsa da bir mola verseler bir sigara sarımına.

Allah’ın işi veya kerameti! İki güzel çıkıverir Armutlu Mezarlığı’nın koyu gölgesinden. Yönleri, yolları Gökahmetli midir, Anacık mı ya da Dırdıbtılı mıdır? Ne önemi var? Fırsat bu fırsattır. Hiçbir şey yapamıyorsan; bari dur da bak!

Emminin, “Dur yeğenim!” komutuyla atları durduran yeğen, daha oturmadan uzatır tabakayı Emmisine. Tarla takımlarından, harımlardan bir ceylan sekişiyle atlayan güzellerden gözlerini ayırmadan, acı Gökçayır tütününü bütün bronşlarında hisseden Göo Omar Memmet; “Hadi yeğenim şu cerenlere bir şeyler söyle de hakkını ver bu güzelliklerin, senin de namın kalsın” der.

O güne kadar iki satırı bir araya getirememiş, sözden ziyade eylem adamı olan yeğen Fakı; bir Karac’oğlan sorumluluğu ile sıralar dörtlükleri. Hem duygularını ifade etmenin hem de Emmisine yeteneklerini göstermenin fırsatıdır bu.

*Atıma bindim de indim salağa
Aslını benzettim huri meleğe
Arzuhalim vardır koca feleğe
Sizi bana nasip etse Yaradan*

*Dostun sözü sevdiğine naz olur
Duyulur, arada bir de söz olur
Bir yiğide bir güzel de az olur
İkinizi nasip etsin Yaradan*

*Fakı derki; doğru gitsin yolunuz
Âdem eli değmemiştir gülünüz
Kemerle sıkırmış ince beliniz
İki elimle birden sarsam oradan*

BU HAZİNE BİTMEZ (B. İşlek)

Tarih: 23.11.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta

Ozan Edemin, birkaç gün önce derlediği bir ağıt ve şiirlerle derlenecek daha nelerin olduğunu bir kere daha anlamış oluyoruz.

Sadece çevremize o gözle bakacağız.

Selam ve saygıyla.

ÇOBANOĞLU (İBRAHİM ÇOBAN)'DAN 2 ŞİİR (A. Ozanemre)

*Tarih: 21.11.2016**Kimden: aliozanemre@gmail.com*

Belki yüz yıl, belki daha çok yıllar gerilerden günümüze gelebilmiş “Elif’in Göçü” adlı ağdın hem anımsayamadığım dörtlüklerini hem de varsa öyküsünü saptamak amacıyla Düziçi Akdere-Farsak köyünden ozan Çobanoğlu’nu (İbrahim Çoban’ı) aradım. Önce, anımsayabildiği kadarını yazdırdı. Sonra, “Dur, ben onun hepsini sana sonra yazdırayım.” dedi ve gerçekten de ertesi gün döndü, bütün bildiklerini yazdırdı. “Elif’in Göçü”nü verdikten sonra, ÇFÜM / Ağdın Paylaşmak kitabımızda yer alması dileğiyle kendi şiirlerinden iki şiir daha yazdırdı. Onlardan, “100 Yıl Geride” adlı şiirinde, eski zamanlarda Anadolu kırsalında yaşayan kadınlarımızın zor yaşamı özetleniyor. O şiiri, hiçbir açıklama yapmaya girişmeden, ozanın kendi söyleyiş biçiminden de ayrılmamaya çalışarak aşağıya yazıyorum:

*

100 Yıl Geride

*Horuz ötümlünde erden kalkardı
Ekmek etmek için ateş yakardı
Hemi ot kazardı deste çekerdı
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Karanlık çökerdi yok idi ışık
Çorba pişer idi çalardık kaşık
Elinde azzığı sırtında beşik
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Yamalık yamardı işin tutardı
Azıcak geç kalsa göze batardı
Gene de kocası dayak atardı
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Başına giyerdi sırmalı fesi
Dodak boyamazdı bilmezdi süsü
Gelinlik sürerdı çıkmazdı sesi
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Alimiyon yoktu kaplar bakırdı
Yiyecek yok idi millet fakardı*

*Kirmeni eğirir çuval dokurdu
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Çok çok çalışırdı almazdı soluk
Saçını tarardı ederdi belik
Çingilinde çocuk sırtında tuluk
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Kocası da ona sahip olmazdı
Daima ağlardı yüzü gülmezdi
Kaynanası hiç kıymetin bilmezdi
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Takdanın üstünde bider seçerdi
Maraş satırından suyu içerdi
Çıkrık inilerdi uyukum kaçardı
Çok perişan idi eski kadınlar*

*Çobanoğlu biraz gitti geriye
Ağalardan fıstık diktik yarıya
Çökerek basardı kılı deriye
Çok perişan idi eski kadınlar*
*

Günümüz halk ozanlarının çoğu, özellikle yeni durumlar karşısında tutucu bir tavır sergiliyor. Onların söz konusu bu tavırlarını daha çok taşlamalarında görürüz. Kişilik olarak yeniliğe çok da kapalı olmayan ozan Çobanoğlu'nun (İbrahim Çoban'ın) da genelde görülen bu durumdan kendini uzak tutamadığı aşağıdaki taşlamasından anlaşılıyor.

Ozan Çobanoğlu'nun günümüz kadınlarına sataştığı taşlaması ozanın dil ve anlatım özellikleri korunarak şöyle:

Şimdiki Kadınlar

*Erkek konuşunca kadın sus diyor
Elbisemi askılığa as diyor
Erkek üzülmeye artık pes diyor
Horuz gimi öter oldu kadınlar*

*Erkekler de çok çalıştı yılmadı
Kadınlar da eyilikten bilmedi
Erkeğin elinde bir şey kalmadı
Kendi alıp satar oldu kadınlar*

*Erkekler de sağa sola koşuyor
Kadınlar da hanım gimi yaşıyor
Yeyip içip davul gimi şişiyor
Havasını atar oldu kadınlar >>*

*Bazı kadınlar da yüksek uçuyor
Onların şerinden şeytan kaçıyor
Şimdi kadınların sözü geçiyor
Başbakandan beter oldu kadınlar*

*Kadınlar giyinip süslü geziyor
Erkek kalkıp yatağını yazıyor
Erkek sert konuşsa yüzü azıyor
Erkeklerle çatar oldu kadınlar*

*Çobanoğlu sen konuşma boşuna
Bu söz gitmez kadınların hoşuna
Erkek erden kalkar gider işine
Öğleneçe yatar oldu kadınlar*

*Bakıyom kardaşlar erkekler öldü
Şimdilik meydanlar kadına kaldı
Vallahi dostlarım yaman köt'oldü
Ettiğiniz yeter oldu kadınlar >>*

(Der. 20.11.2016)

“ANADOLU'DA ÇEŞME BAŞI AŞKLARI” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 10.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa Can diyor ki aşağıdaki heykaye ne verirsin?

Mesele meselle cevap vermeye çalışalım:

Rahmetli Neşet Ertaş, henüz meşhur değildir. Adı yeni yeni duyulmaktadır. Garibim İskenderun'da bir pavyonun kapısında ellerini ovuşturmakta, tanıyan biri çıkar mı diye garip garip bakınmaktadır. Güvenlikçi, bir çalım Neşet'e benzettiği bu adama tekrar tekrar bakar. Neşet yanaşır, “Neşet benim” der. Güvenlikçi, senin için ne yapabilirim deyince Neşet, içeri girmek, izin verilirse birazcık çalıp söylemek istediğini söyleyince güvenlikçi "Ne demek gardaş, ben senin için ölürüm yahu!" der.

Heykane canımı veririm Musa Can. Ne demek incir, Sakız'dan şişe vs.

Biz artık 3, 4, 5. ciltlerle ilgilenmiyoruz Ozan Can.

Akılıma gelen, yeni derlediğimiz ne varsa yazmaya devam ediyoruz. İzninizle hemen şuraya küçük bir fıkra "gısıktırayım". Kaynak "uz gibi ama biz gibi" olan Bekir Dağsever. Bana aktaran da Abdullah Budak: "Adamın birinin eli darlanmış, 'gısıkmış' biraz. 'Alışığa çıkmış' ama borcunu ödeyen olmamış. Bir dostuna gitmiş, borç istemiş. Dostu iç geçirmiş: 'Ah gardaşım, ben senden iyi miyim, sen uyuz itte kıllı taşak arıyorsun' demiş⁵⁷)

Tamam, hadi Musa'nın güzel heykasini okumaya başlayalım. (Selamlar, sevgiler.)

⁵⁷ Alışığa çıkmak, alacaklarını talep etmeye gitmek; gısıkmak, sıkışmak. Bunları daha önce açıklamıştık.

ANADOLU'DA ÇEŞME BAŞI AŞKLARI (M. Tolu)

Tarih: 10.12.2016**Kimden :** musatolu@gmail.com

Aziz Dostum, ağabeyim, Halis Coşkan, karısıyla semt pazarına çıkmış. Adana kebabının yanında salata malzemeleri temin etmektir amacı. Marul, tere, turp, soğan, sarımsak, acı biber derken önüne çıkan ıslıl ıslıl parlayan bir elma tablasına istem dışı yanaşmış.

-Emmioğlu elma kaç?

-Bir lira beyim.

Elmaları tek tek okşayan Halis Bey, yanında karakuş gibi bekleyen eşine dönerek;

-Nevin, bu elma benim olsun vallahi de billahi de bir liraya satmam demiş. Demiş ama Nevin Hanım'dan hemen orada okkalı bir çimdik, eve gelince iyi bir fırça yemiş.

Bu olayın bir benzeri de sizin Akçakoyunlu köyünde yaşanmış:

Haruniye'de esnaf olan Mustuk Emmi; kasabaya sabah gider akşam dönermiş. Akşam yemeğinden sonra komşular çokuşurlarmış Mustuk Emmi'nin evine. Kasabada olan biteni ve duyabildiği kadar yurt haberlerini veya dünyada olan olayları ondan dinlerlermiş. Çay ve yatsılık abra (fazlası)! Bir akşam yine sormuşlar;

-Eee, Mustuk Emmi ne var ne yok kasabada?

-Bugün Hacılar pazarına inmiştim. Ulan komşular; pazara bir avrat koyurmuşlar ki vallahi benim olsa, değil pazara salmak, Haruniye Merkez Camii imamına bile göstermezdim! demiş.

*

Benim hal hem Halis Bey'in hem de Mustuk Koca'nın hali. Elimde bir hikâye ve ekinde Kevser gibi berrak bir dille, Cehennem ateşiyle yanan bir yürekle yazılmış bir güzelleme var.

Bir liraya ucuz olur Ede!

Yani 12 ay (x) 5 lt. zeytinyağına filan verilecek laf değil. Çok şükür verene ki bu yıl damın orta direğine asacak kadar da yağımız oldu. Ama bir torba (okkalısından) incir veya Sakızadası'ndan ağzı açılmadan gelmiş bir şişeye de fit olurum gibi...

Dünya durdukça var olasin Anadolu!

İsrafil'in Sur'u, ötmesin senin cömert coğrafyanda!

Sevgiyle kal. Hoşça kal.

*

Kaç kere yazdım bu hayretimi hatırlamıyorum ama hiç şüphem yok aynı satırları daha çok yazıp aynı şaşkınlıkları tekrar yaşayacağımdan. Nasıl bir kara parçası, nasıl bir memleket bu Anadolu? "Bitti" diyorsun; daha arkası

dönmeden ne çiçekler boy atıyor bu kadim topraklarda... Ulaşabildiğim her yeni sözde, her yeni satırda bu işin ustaları geliyor aklıma yedi yüz, sekiz yüz yıl öncesinden. Her metrekaresinde kat kat Truva, her taşının altında bir Hattuşaş, her yamaçta bir Karatepe, her zirvede bir Nemrut çıkıyor karşıma.

Adı sanı bilinmez, hatta yaşadığı yeri haritada bile bulamayacağın bir yerde Göo Omar Memmet bile, bu duyguları yaşayıp bu satırları sıraladıysa; Karac'oglanın, Emrah'ın, Sürmeli Bey'in, Fuzuli'nin, Şeyh Galip'in başına nelerin geldiğini, onların ne büyük acılar yaşadıklarını bir düşün?

Başka ulusların, başka ülkelerin de çok büyük edipler ve şairler, hatta âşıklar çıkardığını görmemezlikten gelir, inkar eder miyim hiç? Hepsini başım eğik, saygıyla selamlarım. Ancak şu Anadolu'nun bu isimsiz kahramanları deli ediyor insanı. 18. 19. yüzyılda bile yokluk, çaresizlik, hatta hiçlik içinde, taş devri koşullarında yaşayan bu yiğitlerin diline, duygularına bir bakar mısın:

“Zulüm etme gece girer düşüne

Anan tas tas suyu döktü başıma”

Aman Tanrım! Nasıl bir göndermedir bu? Nasıl bir delikanlılık, nasıl bir hoşgörü ve sabırdır bu?

“Bu sefer de sen mi düştin peşime”

Nasıl bir kapsama, nasıl bir kucaklamadır bu? Veya kimin öcünü alıyorsun Huriye Gelin sen? Ananın avukatı mısın yoksa fedaisi mi? Sen kendi derdine yan garibim. Ne istiyorsun namazında, niyazında olan gönülden, sevdadan emekli bir kır saçlı geçginden?

Ama işte böyle bir mirastır bu. Göo Omar Memmet'ten, Kır İsmail'e, ondan Kul Halil'e, ondan Dadaloğlu'na, ondan Pir Sultan'a, oradan öte bir kolu Karac'oglan'a bir kolu da Homeros'a giden bir kan damarıdır bu.

*

Göo Omar Memmet Andırın Ovasındaki harmanında gem sürmektedir. Ama zor iştir ovada gem sürmek. İçinizdeki, dışınızdaki tüm hücreler toza belenir. Eyyam buhar nefesinizi tıkar. Ne su dayanır içmeye ne de gölge çaredir kaçmaya. Bir an önce bu eziyetten kurtulma amacıyla, o da var gücüyle çalışmaktadır. Yanında büyük oğlu Arif'le birlikteler. Hava kararınca kadar gem sürmek bir yana, üstelik de iki saatlik yürüyüşle yayladaki eve ulaşma zorluğu vardır gün bitiminde.

Göze alamayınca Göo Omarlı obasındaki evine tırmanmayı, oğluna “Bugün bibingilde kalalım. Eve gitmeye gözüm kesmiyor” diyerek yol üstünden sapıverirler kız kardeşi Hüsne Hatun'un köyüne. Eve varmadan yolları üstündeki köy çeşmesinde hem atları sulamak hem de el ayak temizliği için mola verirler.

Arif atlarla ilgilenirken, Göo Omar Memmet, çeşmenin oluğuna yanaşır. El yüz temizliğinden sonra abdestini yenilemek niyetindedir. Kollarını

çemremiş, çoraplarını çıkarmıştır. Çeşmeden daha bir iki avuç su dökmeden, köyün güzel mi güzel, edalı mı edalı, şerli mi şerli Mertliler'in dul gelini Huriye satırları ceciklerinden sallayarak ulaşır çeşmeye. Kendinden önce gelen iki üç kadın, kim olduğunu bildikleri Hüsne Gelin bacılarının kardeşi, gedik adamı, olgun ve dal boylu amcalarının işini bitirmesini saygıyla beklemektedirler. Fakat Huriye'nin tahammülü ve öyle bir sosyal sorumluluğu yoktur. Saygıya, sıraya da uymak gibi bir düşünce içinde hiç değildir. Ortamı göz ucuyla bir kolaçan ettikten sonra, oluktaki elini yüzünü yıkayan Göo Omar Mehmet'i yok sayarak bilezik şingirtileriyle kolunu uzatıp satırını çeşmenin oluğuna takar.

Çeşme başında sırasını bekleyen diğer gelinler ve kızlar, oğul Arif, dayısını yolda karşılayan yeğen Osman, hatta çeşmenin yalağında katık torbasını yıkayan Fatma Teyze bile bu nasıl iştir, nasıl bir tavır ve cürettir ki koskoca adamın elini yıkadığı oluğa satır takar!? Bir an zaman durur, herkes "bu ne haldir?" sorgusuyla birbirine bakar. Ama Huriye hiç oralı değildir. Dikkati olukta asılı kovasındadır. Bu oldubitti durumu karşında, Göo Omar Memmet, mecburen oluktan çekilir ve o da ötekilerle birlikte Huriye'yi seyre dalar.

Huriye kendi satırlarını doldurduktan sonra, kendinden önce gelen üç kızın veya gelinin de kovalarını inanılmaz bir sessizlikte ve hayret verici biçimde bir çabuklukla tek tek doldurarak çeşmenin kaidesine dizer. Göo Omar Memmet dışında herkes had safhada bir şaşkınlık içerisinde. Hatta Huriye hızını alamayıp Fatma Teyze'nin içinde katık torbasını getirdiği satırı da çeşmenin suyu bitecekmiş gibi doldurur. Sonra da kendi satırlarını kaptığı gibi yolların baba evine doğru. Diğer kadınlar da sularını alarak telaşla ve utanarak uzaklaşırlar.

Çeşme boşalınca, Göo Omar Memmet, yarım kalın işlerini tamamlayarak oğlu ve yeğeni ile kız kardeşinin evine yönelir. Çocuklara, ev halkına bu konuda hiçbir şey söylemez. Çünkü bilir ki Huriye Gelin'in tavrı çok eski bir olayın hesabıdır. Yolda, evde, yatakta sabaha kadar eski hatıralar canlanır kafasında. Kabuk tutmuş yaraları yeniden kanar. Huriye Gelin'in cevval ve yavuz tavırlarını gülerek karşılar aslında. O peşrevini ve hamlesini yapmıştır. Bir nebzecik de öç almıştır bu orta yaşlı delikanlıdan. Ama maç bitmemiştir. Bir de öbür sahada oynanacak karşılığı vardır bu meydan okumanın.

Harman biter, ürün ve saman taşınır. Göo Omar Memmet çıkar yaylasına. Bir haftadır, bölük pörçük dilinin ucunda mırıldanıp durduğu sözcükleri sıraya koyma vakti gelmiştir. Huriye Gelin'in şirret tavırlarına, en ince ironi ve göndermelerle, tarihi, coğrafyası, kimyasıyla ve psikolojisiyle cevap farzdır, sünnettir, hayırdır:

*Adı Huri seçilmiyor melekten
Yolcuları salmaz yoldan yolaktan
Hiç korkman mı yaradandan felekten
Var git gelin var git dengin değilim*

*Satırın almış da gelmiş suyuna
Ne imresen benim uzun boyuma
Ahdım olsun daha gelmem köyüne
Vaz geç gelin vaz geç dengin değilim*

*Bor çevlik mi Mertliler'in Obası
Sakal teğem bu gelinin babası
Kabul olmaz ihtiyarın tövbesi
Vaz geç gelin vaz geç dengin değilim*

*Zulüm etme gece girer düşüme
Anan tas tas suyu döktü başıma
Bu sefer de sen mi düştün peşime
Var git gelin var git dengin değilim*

*Çok korkarım ahiretimde zulümden
Böyle yolda çekinmezdim ölümden
Saptırmasan n'olur beni yolumdan
Var git gelin var git dengin değilim >>*

*Göo Omarzâdem der ki Hakk'ın yazısı
Avlamıyor ihtiyarın tazısı
Bende vardır dokuz kardeş kuzusu
Vazgeç gelin vazgeç dengin değilim*

Tarih: 04.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Daha önce de söylemeye çalıştım, pirimiz üstadımız A. Rıza Yalgın'ın derleme yaptığı Türkmen Oymakları ve derlediklerinden arta kalan binlerce folklor ürünü Çukurova'mızda bütün canlılığıyla duruyor ve derlenmeyi bekliyor.

Biz de Horantacak bu derlemeleri yapmaya çalışıyoruz. "Uz gibi ama biz gibi olmak" deyimini pek kullananımız olmadı. Olumlu bir durumu anlatmaz ama adaşımın izniyle ben Bekir Dağsever için bu ifadeyi kullanmak istiyorum. Dağsever durur durur öyle bir derleme gönderir ki şaşar kalırım.

Abartıyor muyum acaba?

Dağsever, işte o derlemelerden birini daha göndermiş.

Selamlar, saygılar.

*

ÇAPAR HAMZA'DAN BİR ÖVGÜ BİR TAŞLAMA (B. Dağsever)

Tarih: 04 Aralık 2016

Kimden: bekirdagsever@hotmail.com

Kirli'ye Övgü

Gökçayır köyünden bir adamın lakabı Kirli'ymiş. Kirli, Çapar Hamza'ya: "Bana Kirli diyorlar. Beni öven öyle bir şiir yaz ki benim adım onunla anılsın." diyor.

Çapar Hamza, adama aşağıdaki şiiri yazıyor. Fakat aralarında şöyle bir anlaşma yapıyorlar. Çapar Hamza şiiri yazacak buna karşılık o da Çapar'ın üç gün ekinini biçecek.

Şiir yazılır; ama Kirli, ekin işinde üçüncü gün yan çizer. Bunun üzerine Âşık Hamza da onun için yazacağı övgülü şiiri, değeri düşsün diye kendi mahlasını kullanmaz. O şiir şöyle:

*Kim iyilik etse altından kalkan
Sana Kirli derler temizdir yakan
Kayada nergissin ne güzel kokan
Değişmem ben seni gonca gülünen*

*Ataşın tütstün de ocağın yansın
Açılsın sofran da ekmeğin yensin
Beşkardeş içinde bir tane sensin
Sevilin her yerde tatlı dilinen*

*Altında kıratı jettir uçağı
Üstünde binili yiğit koçağı
Sandım seni yayların çiçeği
Düldül'den mi geldin coşkun selinen>*

*Çamlıklarda davarların yayılır
Seni görenlerin gülü dağılır
Kuru ekmek yedir şeker sayılır
Yoğrulmuş hamurun şerbet balınan
**

Karşılıksız Atışma

Ulaşım araçlarının yetersiz olduğu, teknolojinin de hayatımıza girmediği dönemlerde vakit geçirmek için ya hikâye, masal anlatılır ya da sıra türküsü söylenirdi.

İşte tam da bu günlerde insanların yaya olarak Haruniye'ye hem ihtiyaçlarını gidermek hem de hükümette olup bitenlerden haberdar olmak için gittiklerinin birinde dönüş yolunda, Çamlıkabirlik'in orada Kılıdöğülen Çam'ın⁽⁵⁸⁾ altına otururlar.

Kafiledekiler, ikisi de şiir yazan Teke Mustafa'yla (Köseoğlu) Çapar Hamza'ya haydi bakalım bir atışma yapın da dinleyelim derler.

Çapar, hemen söze başlar bir kıta söyler. Mustafa'da ses seda yok. Çapar, iki söyler yine ses yok. Bu atışma karşılıksız kalır. Teke Mustafa sadece her kıtanın ardından "Maaaşallahh!" demekle yetinir.

O şiiri beraber okuyalım bakalım çapar Hamza, Köseoğlu'na ne demiş:

⁵⁸ Kılıdöğülen Çam adı nereden gelir: Kendi köyü Gökçayır'dan kız kaçırarak Kılı Mustafa, kızın yakınlarıncı burada kısıtırılıp iyice dövülür. Ondan sonra bu ağacın adı Kılıdöğülen Çam olarak anılır.

*Abdest alır namazını kılarısın
Daima Allah'tan aman dilersin
Burada gülmedin orda gülersin
Sana derim sana bekâr Mustafa'm*

*Elliyeye vardı mı şu senin yaşın
Ağarmış sakalın he mi de saçın
Yavuz pehlivansın yaman güreşin
Nefsinle şeytanı yıkan Mustafa'm*

*Bilir miydin anan ile babanı
Kadir Mevla'm kabul etsin tövbeni
Hava sıcak çıkarsana abanı
Aba seni yakar gayrı Mustafa'm*

*Kocayınca kimse tutmaz elinden
Gonco Mehmet bilmez senin halından
Allah'ın adını koymaz dilinden
Her zaman Allahtan korkan Mustafa'm*

*Hamza Sarı'm tatlı bulup yesene
Dünya pahal oldu yalvar kesene
Sen de bir mehircik bana desene
Ancak gözlerime bakan Mustafa'm*

*

FOLKLORUN DELİLERİ (B. İşlek)

Tarih: 11.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Bekir Dağsever, Döldül'ün deli yelleri gibidir. Ne zaman nasıl eseceği belli olmaz.

3. cilt de bitmezse bitmesin Ozan Ede.

Dağsever, son günlerde güz çiçeği gibi açıldı. Yazmada Musa'yı geçti geçecek. Hep Musa'ya "gıv" verilecek değil ya, bana da bir "gıv" vermiş:

"Gül bitirmek için toprak, yağmur olmak için bulut, folklor delisi olmak için Bekir İşlek olmak gerekir."

Bence, bütün Horanta, çoktan "folklor delisi" oldu bile. Ozan Edem'in horantası Ayşe Gelinbacımız "Okuyucular sizin yazdıklarınızı okumaya yetişemiyor, bu ne hız? 3 ayda bir kitap mı yazılır, kudurdunuz mu?" diyesiymiş(!).

Şimdi Sevgili Dağsever'in yazdıklarını okumaya geçelim:

DAĞSEVER'DEN DAĞ ESİNTİLERİ (B. Dağsever)

Tarih: 11.12.2016

Kimden : bekirdagsever@hotmail.com

Benim Komşular

*Halit İbrahim 'le dağlar gezeyim
Şimdi Aşık Kemal Kıl'ı yazayım
Yahya Gürz'ün hilesini sezeyim
Birbirinden ünlü benim komşular*

*Hacı Bekir kendin şair sanıyor
Farsak Mehmet her tarafta dönüyor
Filozof Abdullah nerden geliyor
Birbirinden ünlü benim komşular*

*Sefil Teslime 'de kalmamış damar
Tozoğlu eşeğe vuruyor semer
Ava gider gelir Teksaçma Omar
Birbirinden ünlü benim komşular*

*Aşık Sultan torun sever uzaktan
Kirez Ali tez kurtulur tuzaktan
Mizem Hösün geldi m'ola Bozoktan
Birbirinden ünlü benim komşular*

*Gurbet elde yaşar Çıtırık Hoca
Toz Fadıma erden tüttürür baca
Doktor Nezife de niyetli haca
Birbirinden ünlü benim komşular*

*Zahide getirir sırtında şelek
Şevket Gürz şehirli deh demiş felek
Komşular gözümde hepsi bir melek
Birbirinden ünlü benim komşular*

*İbrahim Çakır da orman müdürü
Öksüzler yurdunda Tozlar Kadir'i
Fazlı Toz'u dersin bekârlar piri
Birbirinden ünlü benim komşular*

*Hacı Bekir ortalığı oynatır
Mıktar Ali neden sormaz hal hatır
Toz Elif nerede ilaç kaynatır
Birbirinden ünlü benim komşular*
*

Cöbeli'nin Koca Çınar'ına

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Acep dalın açtı m'ola
Ben de severdim birini
Sevdasından geçti m'ola*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Gelir kuşlar ona konar
Bir güzele gönül verdim
Yanar yüreklerim yanar*

*Çöbeli 'de Koca Çınar
Üstüne kar yağmış derler
Ben birine keskin baksam
Bu da bunu sevmiş derler*

*Cöbeli 'nin çınarına
Hayran kaldım pınarına
Cöbeli 'nin adamları
Hiç bakmıyor yanarına*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Fırıldak 'ta olur hüner
Bir güzelin tutkunuyum
Yüreğimde ataş yanar*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Yel eser yaprağı döner
Bir gönüllü bir gönülsüz
Zalim kızı beni sınar*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Altında akıyor pınar
Yandım yandım küle döndüm
Bilemem ki nasıl söner*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Kar sepeler yağmur iner
Yüreğimde kor ateş var
Bilmem kine nasıl söner*

*Cöbeli 'nin çınar başı
Bir kız sevdim körpe yaşı
Ağlıyorum onun için
Dinmiyor gözümün yaşı*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Kuşlar gelir ona tünar
Sevdiğime haber saldım
Bilmem bana nasıl döner*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Yapracığı yeşil yeşil
Böyle güzel az bulunur
Gözleri var ıslıl ıslıl*

*Cöbeli 'nin çınar başı
Bir kız sevdim küçük yaşı
Ben de onu alamazsam
Yanar yüreğimin başı*

*

Ali Kandemir'e Ağıt

Bir kaza sonunda Düziçi Çitli köyünden Ali Kılıç, Mehmet Kıl ve Ali Kandemir çıkan bir yangında yaralanır. Üçü de o zamanlar Adana SSK Hastanesinde aylarca yatar. Bunlardan Ali Kandemir orada ölür. Onun için yakınlarından biri aşağıdaki ağıdı söyler:

*Çöbeli 'de Koca Çınar
Budak budak dal veriyor
Ali gardaş yanmış taman
Çırpınarak can veriyor*

*Cöbeli 'de Koca Çınar
Yel esti yaprağı döndü
Bu sene kışım karalı
Dert üstüne dertler bindi*

*Adana 'dan geldi haber
Emmi dayı karşı gider
Ağla Durdu Bacım ağla
Böyleymiş zalim kader*

*Karese 'nin yokuş yolu
Akar gözlerimin seli
Beni de çağır yanına
Duy sesimi gardaş Ali*

*

Düziçi Kurbanım Uzat Elini

*Dolaşıp dururum gurbet dağında
Mevsimi gelince bülbül bağında
Aksaray'ı geçtim Niğde önümde
Düziçi kurbanım uzat elini
(Orda koydum gözü yaşlı gelini)*

*Yoktu İstanbul'da ondan güzeli
Gönlüm güze döndü döktü gazeli
Yeniköy'den bir kız sevdim ezeli
Düziçi kurbanım uzat elini
(kavuştak)*

*Pozantı'dan indim Çukurova'ya
Yarabbim kavuştur beni oraya
İlaç var mı yüreğimde yaraya
Düziçi kurbanım uzat elini
(kavuştak)*

*Geldim Osmaniye göründü Düldül
Gülünü görünce konuşur bülbül
Dost bağı gönlümde menekşe sümbül
Düziçi kurbanım uzat elin
(kavuştak)*

*

“EV SAHİBİ VE İKRAM” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 13.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa'nın bir pası da gölsüz çevirdiği, uçurulan bir çağalı da özgün bir öyküyle şenlendirmedeği görülmüş müdür?

İşte Dağsever'in çağıllarına Musa'nın kattığı heyka; buyrun okuyalım.

Selamlar, saygılar.

*

ALNININ ÇATINI KAŞI (M. Tolu)

Tarih: 13.12.2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Aşağıdaki hikaye, Ceyhan ırmağının batı yakasında, çok yaygındır.

Zavallı Hamza Sarı duymamış sadece. O nedenle kaptırmış tavuğu Kel Mehmet'e.

Adam karısıyla evlerine habersiz, zamansız gelen misafirler konusunda anlaşılmış. Diğer bir ifadeyle, talimatlamış eşini.

-Hanım, gelen misafir seninse yani tanıdığın veya akrabalarından biriye ben karışmam. Yemek, ikram konusunda özgürsün. Ne yaparsan ne pişirirsen ne taşırsan sen bilirsin, senin takdirindir. Ama misafir benimse hoş geldin, nasılsın faslından sonra el hareketime dikkat edeceksin. Eğer ensemi kaşırsam, hiç kendini üzme ve zorlama. Soğan sarımsak, ekmek, ayran... Ama alnımı kaşırsam bu kişi benim için çok önemli demektir. İşte kendini göstermenin, marifetlerini sergilemenin tam zamanı. Elinden ne gelirse, neyin varsa, köfte, kömbe, bal, kaymak.. koy sofraya. Koy ki o dosta borcumu ödeyeyim ya da izzet ikram neymiş görsün...

Kadın bu işe dünden razı. Makul ve mantıklı bu öneri kolayca konulmuş uygulamaya.

Bir gün evlerine geç vakit bir misafir gelir. Adam yorgundur, aç ve susuzdur. Elini yüzünü yıkadıktan sonra karşılıklı otururlar. Merhabadan, hal hatırdan sonra, misafirin gözü de evin hanımının dikkati de ev sahibinin elinde, kolunda...

Eşiyle göz göze geldiği anı yakalayan ev sahibi, elini tam ensesine götürürken, misafir duruma müdahale ederek;

-Başlatma bana ense kökünden, acımdan ölüyorum, alnının çatını kaşı, diyerek koyar tavrını...

*

Sanırım Dağsever derlemesindeki gariban Âşık Hamza Sarı, adamın elini ensesine götürdüğünü görememiş!...

*

VAKİTSİZ GELEN MİSAFİR ve ALAMANCİ ÇAPAR HAMZA (B. Dağsever)

*Tarih: 12.12.2016**Kimden: bekirdagsever@hotmail.com*

Âşık Çapar Hamza (Uzunoglu) bir gün bir akrabasına misafir olur. Âşığa yemek verirler, yemeğin menüsü soğan ekmektir. Biraz sonra eve Hamza ile aynı derecede akraba olan Kel Mehmet gelir. Ona da sofraya serilir. Fakat yeni gelen misafire tavuk pişirilmişti. Bu duruma alınan Âşık ev sahibine aşağıdaki şiiri söyler.

*Yücelerde gezer geyik
Yaylalar da olur soğuk
Kel Memmed'e kesen tavuk
Bana soğan çok değil mi*

*İçimde yanıyor korum
Dışarıya vermem sırım
Acı soğan kessen yerim
Bana soğan çok değil mi*

*Bu senede yoktur yasım
Hiç kimseye olmaz küsüm
Bediroğlu bize hısım
Senin ilen yok değil mi*

*Hamza Sarı'm sözüm akis
Beni sandın doymaz öküz
Senin suçun otuz dokuz
Bunuyunan kırk değil mi*

*

Hamza Uzunoglu; dost canlısı, eğlenceyi seven, birazcık da kumar tutkunudur. Evden çarşıya diye gittiğinin birinde üç gün gelmez. Eve geldiğinde suçunu ört bas etmek için hiç konuşmaz.

Hanımı bunun altında bir şey olduğunu sezer fakat "Ne derdin var?" diye de sormaz. Hamza, durmadan tesbih çevirir. Ocaktaki külü eşeler. Gece yarılanır. Hanımı Zeynep Teyze dayanamaz. Kızına der ki "Kızım, babana sor bakalım, derdi nedir?"

Hamza Dayının paraya ihtiyacı var. Hanımın da bir eli tüfekli 'elliliğin' varlığını bilir. Hanımından direk istese sorguya çekilecek.

Kızı sormuş, baba senin bir sıkıntın var, derdin ne, canını sıkan bir durum mu var, demiş.

Hamza Dayı, elindeki maşayı kucağına çekerek vurmuş sazın tellerine:

*Gidiciyim Alaman'a
Alaman'da uzak bura
Orda günüm geçmezse de
Öğrenirim dura dura*

*Biner giderim vapura
Denizleri yara yara*

*Yakındır çıkmamız yola
Başımıza aldık bela >>*

*Kimse gitmez eğer bilse
Mundar olur orda ölse
Birkaç çamaşırım kalsa
Ağlaman mı düre düre*

*Hamza Sarı benim adım
Getsem dedim var git dedin >*

*Benden kesilir umudun
Kara düşler göre göre*

Hanımı türküyü dinlemiş. Hamza Dayı'nın durumuna bakmış:

-Hamza, Alman'ın adını batırırım. Bir eteğimi tuz çıkını, birini de un çıkını eder, beslerim seni. Kuru ekmek, acı soğan bulduğumuzu yeriz. Gitme, demiş. Hamza Dayı:

-İyi, gitmeyeyim amma, devletler konsolosluklara bir sürü yazı yazdılar. En az elli atmış lira para gerek, bunu mutlaka ödemek gerekir.

Zeynep Teyze gitmiş elli lirayı getirmiş. "Yarın git, devletin masraflarını yatır." demiş.

Tüfekliyi ele geçiren Âşık, güya Alaman'a gidince ailesini unutmayaacağı, en büyük oğluna yazacağı mektubu şu dörtlülle vurgulamış:

*Şimdi yakarım cuvara
Mevla'm işimi onara
Sizi göresim gelirse
Mektup yazarım Omar'a
**

ÂŞIK VELİ SAĞLAM'DAN (KÖR VELİ) 2 ŞİİR (M. Erkoçak) ⁽⁵⁹⁾

Âşık veli sağlam (Kör Veli) 1933 doğumlu olup halen Karatepe'de, Kızıyusuflu köyü Çürükler mahallesinde yaşamaktadır. Saz çalamaz, söz ustasıdır. Aşk, sevgi, sosyal konular üzerine çok şiirleri vardır.

Âşık Veli Sağlam, gönül verdiği bir kız için aşağıdaki türküyü söylemiştir:

Kömür Gözlüm

*Gene deli gönül coşa gelince
Üce dağlar bana yol kömür gözlüm
O zalimler senin yolun bağlamış (da)
Eğer arif isen (de) bil kömür gözlüm*

⁵⁹ 1975'te âşığın kendi sesinden banda kaydederek alınmıştır. Kaynak: "Bütün Yönleriyle Osmaniye Folkloru-1993" (M. E.)

Heç getmiyo şu başımın boranı
 Senin aşkın bana goydu veranı
 Alamazsam senin gimi cereni (de)
 Gülüşmez mi bana (da) el kömür gözlüm

Duman duman oldu gene üceler
 Yatamıyom sabah olmaz geceler
 Toplansa başıma (da) bilmez hocalar
 Sazıma gerektir (de) tel kömür gözlüm

Zahım bacın seni bana bildiren
 Aşkın badesini birden dolduran
 Kör olsun yoksuzluk (da) beni öldüren
 Onun uçun kısa (da) dil kömür gözlüm

Gönül aşka düştü yanar billâha
 Benim derdim senden beter vallaha
 El kaldırıp (da) dua edek Allah'a
 Verir muradını (da) bil kömür gözlüm

Verseler yârimi kalmaz kederim
 Felek kara yazmış benim kaderim
 Çok yalvardım (da) düğür getmez pederim
 Kurudu ağzımda (da) dil kömür gözlüm

Coşkun deryalara düşüp de yüzme
 Kaşların kaldırıp gözlerin süzme
 Süs uçun karşımda (da) sallanıp gezme
 Beni öldürecek (de) bel kömür gözlüm

Sürmedim dünyada bir zaman demi
 Seni alan yiğit çeker mi gamı
 Lebin kaymak olmuş (da) dilin zembemi
 Akıyor ağzından (da) bal kömür gözlüm

Çalarım sazımın dutmaz düzeni
 Bilemedim aramızı bozanı
 Cihan, Kadirli'yi (de) gezdim Guzan'ı
 Görmedim menendin (de) bil kömür gözlüm

*Veli Sağlam der de gezdim yoruldum
Aşkın kurşunuynan gasten vuruldum
Bir durna bakışlı yârdan ayrıldım
Akma mı virandan (da) sel kömür gözlüm*

*

Ozan Veli Sağlam, Türk halk edebiyatındaki âşıkları, en belirgin özellikleriyle halk şiirinin kalıplarına dökmüş:

Âşıklar

*Boşa efkatlanma divane gönül
Âşıkların küstüğünü duydun mu
Herkes çekti senin gibi cefayı
Haktan umut kestiğini duydun mu*

*Bugünkü işini koyma yarına
Akıl ermez âşıkların sırına
Mansur'u kendini aşkın darına
Bir yâr için astığını duydun mu*

*Emrah doğru getti hakkın yolundan
Tahir kemer çekdi Zöhre belinden
Kerem yandı Aslıhan'ın elinden
Ataşlara düştüğünü duydun mu*

*Hamza bir güzelin düştü peşine
Senem, Beyoğlu'nun girdi düşüne
Mecmun, Leyla için dağlar başına
Delirip de düştüğünü duydun mu*

*Garip, Şahsenem'den muradın aldı
Ganber, Arzu için deryaya daldı
Yusuf'un bulunca Yakup da güldü
Şu dünyadan göçtüğünü duydun mu*

*Öksüz'in haline el âlem güldü
Mahmut sevdiğini deryada buldu
Ferhat, Şirin için dağları deldi
Aşk şerbetin içtiğini duydun mu*

*Mayıl, Güneş için çok cefa çekti
Yalvarıp pedere boynunu büktü*

*Gözleri kapalı zindandan çıktı
Cebrazil'in açtığını duydun mu*

*Hurşit de Mehri'yi bağrıma sardı
Osman da Zeycan'ı rüyada gördü
Karacaoğlan sırrın(ı) el âlem 'verdi
Dost düşmanı seçtiğini duydun mu*

*Köroğlu intikam aldığı zaman
Dadaloğlu kenin bildiği zaman
Elbeyoğlu, İstanbul'dan geldiği zaman
Feriz Bey'in coştüğünü duydun mu*

*Halvacı Güzeli sandığa girdi
Sıtkı ah çekip de bağrıma vurdu
Üç günüz üç gece denizde durdu
Deryalara düştüğünü duydun mu*

*Yunus hak yoluna koydu başını
Kerem çekti'de otuz iki dişini
Sefil Sofu kırdı sazın döşünü
Ustasının kaçtığını duydun mu*

*Derdiçok dünyada murad almadı
Ahmet Bey'in derdin kimse bilmedi
Ayvaz sele getti geri gelmedi
Sur içine düştüğünü duydun mu*

*Bey Böyrek kaynayıp coştı bir zaman
Ali Paşa daim çalardı keman
Esmehan, Arab'a dedi elaman
Yavruların kestiğini duydun mu*

*Deliboran çıktı dağlar başına
Kılıç Ali çekti sazı döşüne
Ruhsati dünyada bakmaz işine
Aşk atından düştüğünü duydun mu*

*Veysel Kara hak yoluna çalıştı
Tanır Koca hasretliğe alıştı*

*Doksan yaşta Senem 'inen buluştu
Beliklerin kestiğini duydun mu*

*Yeter, Veli Sağlam sazı telleme
Derdim azgın yaralarım elleme
Bu dünya kimseye baki belleme
Konanların göçtüğünü duydun mu*

MARAŞLI ÂŞIK HÜSEYİN'DEN (M. Erkoçak)

Osmanlı Devrinin son yılları...

Osmaniye yöresinde yaşamış Âşık Hüseyin, Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinin Erçene köyündendir. Askerlik çağına kadar köyündedir, askerliğini yapmak üzere Antep'e gider. O askerken köyünden isimsiz bir mektup gelir. Mektupta, nişanlısının başkasına verileceği haberi vardır.

Hüseyin, durumu arkadaşlarına açar. Üç arkadaş anlaşırlar. Firar edip köye gidecek, Hüseyin'in nişanlısını kaçırarak, kızı alıp Halep'e götüreceklerdir.

Firar eder etmez Antep yakınlarında yakalanırlar. Üçü de yargılanıp idama mahkûm edilir. İdam kararını veren Tahsin Bey'dir.

Darağacı kurulur. İdam gömleği giydirilir. İlk önce Âşık Hüseyin asılacaktır. Âşık, "Son sözün ve isteğin nedir?" diye sorulunca "Son sözümü türkü olarak söyleyeceğim." der ve başlar söylemeye:

Tahsin Beyim (Uzun Hava)

*Akşamdan kaçanı erken dutarlar
Suç'olanı mahpuslara atarlar
Ben ölürsem nişanlımı satarlar
N'olur Tahsin Beam gıyma canıma
(Elaman efendim elden al beni)*

*Şeytana uydum da bilmeden kaçtım
Oğlunu öldürdüm ocağ'na düştüm
Gel öldür efendim ben candan geçtim
(kavuştak)*

*Antep'in etrafı şol yüce dağlar
Sılada nişanlım ah çekip ağlar
Siz de minnet eylen ağalar, beağlar
(kavuştak)*

*Şu yalan dünyada gülmedi aynım
Depemde gurudu gan ile beynim
Galdırmış gılcı hazırdır boynum
(kavuştak)*

*Şu yalan dünyada muraz almadım
El uzatıp gonca gülü dermedim
Sılda nişanlım düğün gurmam
(kavuştak)*

*Anam yok ki başucumda ağlasın
Babam yok ki yârelerim bağlasın
Nişanlım yok ki gönlüm eğlesin
(kavuştak)*

*Kendiri görünce gırıldı dizler
İçerime gondı ateşten közler
Minnetçi geliyor gelinler gızlar
(kavuştak)*

*Âşık Hüseyin'im gezdim yorulmam
Gözüm bağlı darağ'cına sarıldım
Evel ölüyüdüm şimdi dirildim
(kavuştak)*

Aşık Hüseyin'in sözlerini dinleyen Tahsin Bey, üçünün canını da bağışlamıştır.

Birçok güzelleme ve ağıt benzeri türküleri olan Âşık Hüseyin, askerliğini bitirip terhis olduktan sonra memleketine gitmemiş, ömrünü Bahçe ve Düziçi köylerinde geçirmiştir. ⁽⁶⁰⁾

GÂVURDAĞLARININ MEŞHUR TÜRKÜSÜ CEREN (M. Erkoçak)

Osmaniye yöresinde yaşanmış; adeta efsaneleşmiş bazı halk hikâyeleri vardır. Hikâyelerin türkülere yansımaları ve bununla beraber halk oyunları ile iç içe olmaları söz konusudur. Yörede; Garip, Mayıl, Senem gibi hikâyeler, türküleri ile bütünleşmiş, birlikte icra edilmiştir. Ceren hikâyesi de böyledir.

Ceren deyince akla ilk gelen; Gâvurdağlarında yaşayan geyik balaları gelmektedir. Oysa ki Ceren âşığın, maşukuna verdiği bir mahlastır. Hikâyede geçen delikanlı Öksüz Ali, sevdiği kıza “Ceren” demiştir. Her halk hikâyesinin bir kahramanı vardır. Bu kahramanlar, her zaman erkek olmayabiliyor. Senem-Garip hikâyesindeki “Telli Senem” gibi “Ceren” de hikâyesine adını vermiştir.

Ceren hikâyesinin geçtiği yer, kesin olarak bilinmiyor. Kuvvetle muhtemel Gâvurdağlarının şirin köylerinden birinde yaşanmıştır.

Gâvurdağları, güzel yurdumuzun zümrüt yeşili ormanlarla kaplı, her çınarının dibinde bir pınarı olan, her deresinden pırıl pırıl sular akan cennet köylerin diyarı. Bu ormanlar içinde, çatısı kiremitle kaplanmış tarihi evler,

⁶⁰ Derleme, 1978. Kaynak, Murtaza Küncü (d.1936). “Bütün Yönleriyle Osmaniye Folkloru-1993” (M. E.)

meydanlarında buz gibi akan çeşmeler vardır. Ahmet, Güllü'yü; Mehmet, Ayşe'yi çeşme başında tanır, âşık olur. Arkasından bahçelerde gizli kaçamak buluşmalar başlar. Buluşmalar ilerledikçe, hediyeler alınıp verilir. Ahmet, Güllü'ye arkası horozlu ayna, tarak; Güllü de Ahmet'e çevresi işlenmiş mendil verir.

Bunlar, gençlikte alınıp verilen unutulmayacak en güzel hediyelerdi.

*

İşte Ali ile Ceren'in hikâyesi böyle zümrüt ormanlar içindeki güzelim bir köyde başlar. Köy meydanında, oluğu ardıç ağacından yapılmış çeşmenin başında önce mahzun bakışma, arkasından kiraz bahçelerinde ay ışığında gizli gizli buluşmalar... Daha sonra yürek yakan ve hüznle sonuçlanan acı hikâyeler...

Küçük yaşta babasını kaybeden Ali, anası ile dayısının himayesinde, yoksul evlerinde geçinip giderler. Anne, ninni söyleyerek Ali'yi büyütürken babasının yiğitliğini, mertliğini de anlatırdı:

*Felek belasın bulacak
Nenni güççük Alim nenni
Baban da avdan gelecek
Nenni yiğit Ali'm nenni*

Yıllar su gibi geçer. Ali delikanlı olur, bıyıkları terlemeye başlar. Yiğit mahlasıyla tanınır ya ona “Yetim Ali” de derler.

Yetim Ali, hep dayısı ile birlikte. Ondan av ve atıcılık bilgileri edinir. Fırsat buldukça da birlikte ava çıkarlar.

Anacığı, Ali'ye hem ana hem baba olmuştur; bir dediğini iki etmez. Komşu kadınlar ona bakıp “Bizim çocuklarımız da Ali gibi olsa... Allah nazardan saklasın” derler.

Ali, köyün sözü edilen yiğit delikanlısı olmuştur. Anasını av eti ile besleyip ona çektiği sıkıntıları unutturmaya çalışır. Aynı zamanda köyün genç kızlarının gözdesidir. Bir ikindi vakti, garbi yelinin meyve bahçelerini okşadığı anda efkârlanan Ali; köyün üst başında, iki yanı taşlarla örülmüş sokaktan küçük adımlarla yürür. Köyün sonlarına yakın bir evin yanından geçerken ağacın kollarını eğmiş kiraz toplayan, ömrünü yolunda çürüteceği, daha sonra “Ceren” adını vereceği kıza rastlar.

Yoldan birinin geçtiğini fark eden kız, birdenbire Ceren gibi irkilir. Bu güzel kız, delikanlının kim olduğunu da merak eder. Dönüp bakar. Şimdiye kadar Ali'yi yakından görmemiştir. Bakar ki; karabıyıklı, geniş omuzlu heybetli bir delikanlı...

Bulundukları yere adeta çivilenmiş gibi kalan iki delikanlı, bir süre öylece kalırlar. Kız sekip kiraz ağaçlarının arasından eve dalarken Ali,

kalbini saran o derin sarsıntıyla yürümeye devam eder. O günden sonra Ali'nin aklından kız, kızın aklından da Ali, hiç çıkmayacaktır.

İki genç arasında kaçamak buluşmalar başlar. Kiraz bahçesinde, ay ışığında buluşan âşıklar, kendi aralarında, kendi dillerince konuşup anlaşır.

Ali, kıza, “Çok güzelsin. Sana ‘Ceren’ diyebilir miyim?” der. Kız da ona, “Bu ne güzel isim böyle!” diyerek memnuniyetini belirtir. O günden sonra Ali’nin dilinde kızın adı Ceren’dir; ta ki dayısına durumu anlatana kadar.

Ali, bir buluşmalarında, Ceren'i ailesinden istetmeyi düşündüğünü söyler. Ceren sevinir ama sevinirken de üzülür:

-İstet Ali. İstet ama babam beni sana vermez ki.

-Ben dayımı ve anamı göndereyim. Vermezse ondan sonrasını o zaman düşünürüz. Baban seni bana vermezse benimle kaçarsın?

-Kaçarım ama bizi o zaman yaşatmazlar...

Bir bakışmayla başlayan sevgi, gizli buluşmaların ardından evlenmeye karar verilecek kadar ilerlemiştir. Ali ile Ceren kararlarını ailelerine bir türlü açıklayamazlar. Ali, derin düşünceler içinde sararıp solmaktadır. Anası, durumu fark eder, sorar:

-Oğlum nen var?

-Hiç anam, bir şeyim yok.

-Oğlum, nasıl bir şeyin yok? Yemeden içmeden kesildin. Canını sıkıran bir durum mu var? Anlatsana.

Ali utanır; “Ana ben Ceren’i seviyorum. Git onu bana iste.” diyemez. Anasının yüzüne duramaz. Kalkar ve Ceren’i görmek için evden çıkar. Ali bu haldeyken Ceren’e ailesi sormaz bile. Zavallı kız sıkıntılarını, aşkını içine atar. Bu durum, onun günden güne erimesine sebep olur. İki garip âşık, umutsuz bir şekilde ağaçların altında ay ışığında buluşurlar.

Zaman geçer, Ceren’in ailesi de durumu fark eder ve annesi: “Kızım ne oluyor?” diye sorar. “Hasta mısın, bir yerin mi ağrıyor?” Kızının hasta olduğunu sanır. Oysa ki serde seveda vardır. Ceren söylemez, söyleyemez; “Ali’yi seviyorum, onunla evlenmeye karar verdim.” diyemez. Sadece rahatsız olmadığını, iyi olduğunu söyler.

Ali’nin zavallı anası dayanamaz. Gider durumu kardeşine anlatır:

-Gardaş, Ali’ye bir hal oldu. Yemekten içmekten kesildi. Sararıp soldu, yavrucağım. Dayısı sen bunu anla, bana anlatmıyor der.

Ali’nin güngörmüş dayısı, bacasına şöyle der:

-Sen merak etme. Git Ali’yi bana gönder. Biz yeğenimle konuşur anlaşırız.

Derdini anlatmış, rahatlamış olarak eve dönen anası:

-Oğlum dayın seni istedi. Git bakalım ne diyor muş?

Günlerce konuşmayı isteyip de bir türlü açılmadığı dayısından haber gelince Ali sevinir.

-Tamam ana, hemen giderim, diyerek aynı günün akşamı dayısını bulur.

Dayı, yeğenini tepeden tırnağa süzer; Ali dayısının karşısında kafasında tasarladığı ve anlatmak istediği her şeyi unuttur. Saygısından ne diyeceğini bilemez. ‘Eyvah! Dayım her şeyi duymuş, ya bana kızarsa’ diye geçirir içinden.

Biraz zaman geçtikten sonra dayısı söze başlar. Yeğeninin derdini anlamıştır. Kızın kim olduğunu bilemez. Ali’ye sorar:

-Anlat yeğenim, Çok durgunsun, bir derdin mi var?

Ali, gerçeği söyleyemez, derdini anlatamaz dayısına:

-Dayı, uzun zamandır avlanamıyoruz. Bir ava gitsek, der.

Dayısı yeğeninin sıkıntısını anlamıştır:

-Sabah erken hazırlan, azığını bolca al, yarın bir avlanalım, kismetimizde ne var, görelim.

-Tamam dayı, sabah erkenden gelirim.

Ali, karışık duygular içinde evin yolunu tutar. Bir yandan üzülür, bir yandan sevinir. “Ulan, bugün anlatamadım ama yarın dağda av ederken dayıma her şeyi anlatırım.” diye kendi kendine konuşur. Eve geldiğinde anasına:

-Ana yarın dayımla ava çıkacağız. Azığımı akşamdan hazırla. Sabah erken çıkalım. Belki avımız hozalı Ceren olur, der.

Ceren derken “Ah Ceren ah” diye iç geçirir. Anası durumu fark eder:

-Bu nasıl Ceren imiş? Oğluma böyle ah çektiirdi?

-Ah anam sorma, bu Ceren öyle bir Ceren ki sorma!

Anası, “Bu oğlanın Ceren dediği kim acaba? Neyse ağam anlar, nasıl olsa öğreniriz.” diye düşünür. “Yiğit Ali’m, anan gurban olsun boyuna.” diyerekten sever oğlunu.

Ana, Ali’nin azığını akşamdan hazırlar ve der ki ona:

-Oğlum azığın hazır. Sabah erken de belben dürümünü yemeyi unutma. Ceren’e de kıyma sakın. Oğul yazık olur kıza.

Ali kendi kendine “Hayret! Anam iyice taktı Ceren’e. Yoksa biliyordu da belli etmiyor muydu?” diye mırıldanır.

Sabaha kadar yarım uykuda duran Ali, erkenden kalkar ki anası ayakta.

-Canım anam, sen neden uyandın? Ben azığımı alır giderdim. Neden uykunu böldün?

-Anan gurban olsun yavrum. Seninle ben de uyumadım ki sabaha kadar. Hep Ceren geldi aklıma düşündüm durdum, Ceren nasıl bir güzelmış de Ali’mi yakmış diye. Haydi oğlum dayını bekletme, acele et. Ceren’ine de kıyma, yazıktır.

Ali, omzuna baba yadigarı tüfeğini takar, anasının hazırladığı azıkla evden çıkar.

Sabahın alaca karanlığında Ali'nin arkasından bakan anası:

-Yarabbim, Ali'mi bana başışla. Bu dünyada başka kimsem yok. Onun rızkını bol eyle, onu sıkma. Nazardan esirge, sevdiğine kavuştur, diye iyi dileklerde bulunur.

Dayı ile yeğen, Gâvurdağlarına doğru patika yollardan uzanırlar. Bir ulu çınarın dibindeki pınarın başına kuşluk sıcağı basmadan varırlar. Vurdukları keklikleri çınarın bir koluna asarlar. Keklik Pınarı'nın soğuk suyu ile eller yüzler yıkanır. Ayaklardan çarıklar çıkarılır. Çınarın koyu gölgesine uzanırlar. Sessizlik uzadıkça Ali heyecanlanır. Sessizliği dayısının sorusu bozar:

-Anlat bakalım yeğen?

Ansızın gelen soru karşısında Ali'nin heyecanı bir kat daha artar. “Bundan iyi fırsat olmaz.” der kendi kendine.

Biraz sonra da derdini dayısına türküyle anlatır. Dayısı da çok güzel türküler söyleyen biridir; söyleyeni de sever.

Ali, kuluncunu çınarın dibindeki bir kayaya dayar, başlar söylemeye:

*Ceren çıkmış eşikliğın taşına
Güneş vurmuş kemerinin kaşına
Ceren değmiş onüç ondört yaşına
Seherde karşıma çıktı bu Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren
Ceren, Ceren, Ceren, hozalı Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren*

Dayısı, hem yeğeninin derdini anlamak hem de onu rahatlatmak için şu dörtlükle eşlik eder:

*Şu Ceren'in sulakların gezmeli
Kalem alıp kaşın gözün yazmalı
Kırmızı işliğı de sarı çizmeli
(İkili kavuştak)*

Ali, Ceren'den, eşikten, kemerden bahsederken dayısı kırmızı işlikten, sarı çizmeden bahseder. Ali, “Dayıma anlatamadım galiba.” diye düşünür ve şu iki dörtlüğü söyler:

*Şu Ceren'in sulakları kayalı
Kayasında lâle simbü'l dayalı
İncecik beli de taman ağ sayalı
(İkili kavuştak)*

*Kalk gidelim Karaman'dan aşağı
İki bacı çapraz bağlar kuşağı
Bize derler Gavurdağlı uşağı
(İkili kavuştak)*

Dayısı:

-Anladık yeğenim; anlat bakalım. Kim bu Ceren, neyin nesi, kimin fesi?
Ali derdini dayısına bir bir anlatır. Sözlerini bitiren Ali, derin bir nefes alarak rahatlar.

-Üzülme sen yeğen. Gider Ceren'i sana isterim.

-Ceren'i bana vermezler ki.

-Yeğenim, senin dayın neler görmüş neler. İsteriz. Verirlerse ne âlâ. Vermezlerse kız seninle kaçmaz mı?

-Kaçar dayı. Yalnız Ceren'in bir tereddüdü var. 'Bizi yaşatmazlar' diyor.

-Kızın gönlü varsa, seni istiyorsa, gerisi önemli değil. Söylediğin türkülerden de bunun böyle olduğu anlaşılıyor. Sen hiç merak etme. Ben gidip sana Ceren'i isteyeceğim. Sonrası Allah kerim...

İki yorgun avcı, ikindileyin dönerken dayı; "Kızı vermezlerse nasıl ederiz?" diye düşünür, aklından planlar yapar.

Eve akşam vakti gelebilirler. Yol bekleyen ana merak içindedir. Ali'ye hiçbir şey sormaz. Doğruca kardeşinin evine gider. Dayı, öğrenip bildiklerini bacısına anlatır:

-Merak edilecek bir şey yok bacım. Ali'miz sevdalanmış. Konuştuk, anlaştık. Gidip isteyeceğiz. İnşallah verirler. Vermezlerse de kaçırmaya karar verdik.

-Ağam, 'düş uykudan sonra gelir' demişler. Hele bir isteyelim de. Yalnız, kim bu kız? Neyin nesi, kimin kızı?

Garip ana, Ceren'in kim olduğunu kardeşinden iyice öğrenir. Öğrendikten sonra da işin zorluğunu anlar.

-İnşallah hayırlı olur, garibrin güldüğü nerede görülmüş ki, der.

-Merak etme sen bacım. Hele bir isteyelim. Ali'yi takdir ettim. Güzel kız seçmiş doğrusu. Bence de Ceren güzel, terbiyeli. Ali'ye iyi eş olur.

Kadınlar arasında ön görüşmeler yapılır. Ali'nin anacığın Ceren'in, güzelliğini görünce rahatlar ve cesaretlenir. "Ali'me de böylesi yakışır." diye düşünür. Öte yandan da Ceren Allah'a dua etmektedir.

Kadınlar kadınca duygularla konuşup bir karara varamadan ayrılırlar. Ceren'in anası işi babanın üzerine atar. Sadece, “Babası bilir” demekle yetinir.

Bu arada Ali, tatlı ve heyecanlı bir bekleyiş içindedir. Gideli sanki bir yıl olmuş anasını görür görmez sorar:

-Ne yaptınız ana?

-Ne yapalım oğul, inşallah olur. Ceren de güzel kız imiş ha! Ne zamandan beri görmemiştım. Almış yürümüş, serpilmiş büyümüş. Kıza içim kaynadı.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra Ali'nin dayısı ve anası, tekrar giderler. Bu gidiş resmen istemek içindir. Eve varılır. Hâl hatır sorulduktan sonra Ali'nin dayısı Allah'ın emriyle Ceren'i Ali için ister. Ceren'in babası:

-Benim kızım bir yetime mi kaldı? Hem de benim kızım başkasına sözlü, diyerek şiddetle karşı çıkar. Bu işin olmayacağını sert bir şekilde bildirir.

Haberi duyan Ali çok üzülür. Kalkar doğruca Ceren'e gider. O da Ali'nin çok üzüleceğini bildiği için onu beklemektedir. Bahçede buluşarak ağaçların dibindeki taşın üzerine otururlar:

-Ceren'im şimdi ne olacak?

-Ali'm ben demiştım. Babam sana vermez beni.

-Vermezse bitirecek miyiz? Hem baban seni başkasına verdiğini söylemiş.

-Ben kimseye verilmedim. Babam vermemek için yalan söylüyor. Hem ben senden başkasına varmak istemem. Bir çare bulalım.

-Ceren, bu işin sonu kaçmak olacak. Var mısın?

-Sonunda ölüm olsa bile varım.

-Ben her şeyi hazırlayıp sana haber veririm...

Onlar böyle konuşurlarken Ceren'in babası yanlarına gelir. İkisi de donup kalırlar. Ceren'in babası:

-Şimdi anladım. Senden cesaret bulup geliyor bunlar, dedikten sonra Ali'ye de bir tokat atar:

-Seni bir daha buralarda görürsem öldürürüm!

Ali'yi tokatlayan baba, Ceren'i de saçlarından tutup sürükleyerek eve götürür. Ceren'e evden dışarı çıkma yasağı koyarlar. Sevdalılar bir daha görüşemezler.

Ceren'i; yüzleri çilli, gözleri çapaklı, sakat, kafası kel, Ceren'in iki katı yaşında bir ağa oğluna verirler.

Ceren, günden güne mum gibi erimektedir. Ali'sine bir türlü ulaşamaz. Bırakmazlar ki koşup gitsin. Bir gün bir fırsatta dışarı çıktığında el kadar bir kâğıda yazdığı mektubu kavil taşının altına bırakır. Oraya her gün gelen Ali taşın altındaki kâğıdı bulur:

“Ali'm sana geleceğim amma beni dışarı çıkarmıyorlar. Hem hapis hem de gözaltındayım. Ya kaçır ya da beni öldür...”

Ali mektubu dayısına anlatır.

-Dayı, Ceren'den iki satır bir yazı geldi. Ya kaçır ya da beni öldür, diyor.

-Aferin o kıza be! Babasından yiğitmiş!

-Dayı ne yapacağız?

-Kaçırmanın yollarını arayacağız. Ama ya kaçıramazsak ne yaparız bilemiyorum yeğenim?

-O zaman Ceren ölecek, kararımız öyle dayı.

-İnşallah ölüm işi olmaz da kaçırırız.

-İnşallah dayı.

Ceren'in okuntuları dağıtılır; başkasına gelin olacaktır. Ali uykuyu yitirir. Ceren, Ali'ye güvenmekte. Düğünün başlaması Ceren'i telaşlandırmamıştır. Çünkü sevdiğinin bir çare bulacağına inanmakta. Ali, “Gidelim haydi Ceren.” dediği zaman, gelinliğini giymiş olsa bile kaçmaya kararlıdır.

Bu arada dayı ile yeğen Ceren'i kaçırma plânı yaparlar.

-Yeğen, Dargeçit'i tutacağız. Ceren'i almaya gelen seğmen, az olursa onlara gücümüz yeter. Basar Ceren'i ellerinden alırız. Yook kalabalık ise Ceren'i vurup başkasına yâr etmeyeceğiz.

-Tamam dayı. İnşallah az olurlar da Ceren'i kurtarırsınız.

Ali, Ceren'e mektup yazarak haberi ulaştırır. Ceren kendini bekleyen ölüm bile olsa habere sevinir. Düğün sona erip gelin almaya gelineceği zaman, Ali'yle dayısı Dargeçit'e varırlar. Yaptıkları plana göre aralarında türkü söyleyerek anlaşacaklar. Yapmak istediklerini türkü ile anlatacaklar. Dayı ile yeğen çalılarının arasına, gelin alayını çapraz ateşe alacak şekilde otururlar.

Uzaktan, Temmuz süreği vurulmuş tarlanın kenarından, kalabalık gelin alayı, silah atarak türkü söyleyerek davul çalarak neşe ile gelmektedir. Dayı bakar ki düğün alayı çok kalabalık. Ali, merakla dayım ne yapacak diye bekler. Seğmen iyice yaklaşır. Onların elinden Ceren'i almanın imkânı yok. Dayısı türkü ile vur emrini veren şu dörtlüklerle yeğenine seslenir:

*Geliyor sakın kaçırma avını
İyi ger de okun ile yayını
Yiğit isen utandırma dayımı
(Vur yeğen üstüne Ceren geliyor)*

*Bir top Ceren çıkmış gelir sürekten
Avcı'sı onu bekler durur ıraktan
Tam koltuğundan arka kürekten
(kavuştak)*

Vur emrini alan Ali, tüfeğini doğrultur. Basar tetiğe. At üzerinde giden o güzel gelin vurularak düşer. Ceren'in son sözü “Ali'm sağ ol!” olur. ⁽⁶¹⁾

*

Tarih: 20.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Ozan Kardeşimiz, Horanta'nın 3. cildini yayına hazırladığı için "birkaç cumadır" ortalıkta görünmüyordu.

İsyan olmasa da halini anlatan güzel bir şiirle Ceren hakkında yazdı.

Mehmet Erkoçak'ın derlediği Ceren heykasi ve türküsüne yeni boyutlar kattı.

Böylece Ceren yeni boyutlarıyla bir kere daha kayda geçti.

Teşekkürler Erkoçak, teşekkürler Ozancan.

Ozanemre'nin şiirli mektubuyla “Ceren’ler Karıştırılmış Olabilir mi” başlıklı yazısı aşağıda...

Selamlar, sevgiler (B.İ.)

*

⁶¹ Gençlerin dilinden yıllardır düşmeyen, düğünlerde halayı da çekilen bu türkü Osmaniye ve yöresinde hikayesiyle bilinir. Ceren havası davul ve zurna ile çalınırken halay arada bir durur, oynayanlardan biri yüksek sesle Ceren'den bir dörtlük söyler.

Derlemeyi; Abdullah Gizlice, *Veli Hiçyılmaz* (Kadirli ilçesi Karatepe köyünden, d.1920), *Mustafa İmadoğlu* (Osmaniye Merkez Kumarlı köyünden, d.1927) ve *İbrahim Özer* (Osmaniye Merkez Kumarlı köyünden, d.1920) adlı kişilerden yapmıştır.

Kaynak: “Bütün Yönleriyle Osmaniye Folkloru-1993” (M. E.)

ÇIKAMIYORUM BAKAMIYORUM (A. Ozanemre)

Tarih: 19 Aralık 2016

Kimden: aliozanemre@gmail.com

*Zarbına da Dağsever'in zarbına
Durun bakın şimaline garbına
Can dayanmaz Musa Tolu darbına
Düştüm bir deryaya çıkamıyorum*

*Erkoçak deyince içim sızılar
Yağmur gibi yağar oldu yazılar
Dondunuz mu sessiz duran kuzular
Ben kendi işime bakamıyorum*

*

Şaka şaka...

Sevgili Horanta,

Kardeşim Musa Bey'le günlerimizi ÇFÜM 3'e doğrayıp duruyoruz. Ayıklaması yapılanları üst üste koyup topladık, henüz 300 sayfa olmadı. Ama yağmur gibi yağanlarla sanırım 3. cilt 300-350 sayfaya ulaşacak.

Uğraşımızın özünde, temiz iş çıkarma kaygısı yatar.

Ekte, Sayın Erkoçak'ın CEREN yazısına benim bir bakıma itirazımı da içeren Ceren'e katkı mahiyetinde yazımı göreceksiniz. Bakalım ne denilecek ya da denilmeyecek?

Bütün Horanta'ya sevgi, saygı ve selamlarımla...

*

CEREN'LER KARIŞTIRILMIŞ OLABİLİR Mİ (A. Ozanemre)

*Tarih: 19 Aralık 2016**Kimden: aliozanemre@gmail.com*

Sayın Mehmet Erkoçak'ın “Gavurdağlarının Meşhur Türküsü Ceren” başlıklı derlemesinden anlaşıyor ki kaynak kişiler 2 ayrı Ceren türküsünü bir harmanda katmış karıştırmışlar. Sanırım, türkülü halk öyküsü üretme isteği öne çıkmış bir anlatıcının işi...

Ceren türküsünün ikisi de buralı; Gavurdağı, Çukurova toprağının ürünü. Bunda, kuşku da tartışma da yok. Tartışılacak nokta, iki ayrı türkünün bir öyküde harmanlanması.

Türkülerden birinin (çok bilinenin) asıl kavuştağı “*Seherde uğruma indi bu Ceren*”, daha az bilinen öbürününki “*Vur yeğen üstüne Ceren geliyor*” biçimindedir. Kaldı ki çok bilinenin adı sadece “CEREN”, ikincinin adı “AĞCA CEREN”dir. Herkes dörtlükleri akılda tutamasa da Osmaniye yöresinde ve özellikle Düziçi’nde böyle iki ayrı “Ceren türküsü” olduğunu bilmeyen yok gibidir. Hem bu ayrımı hem de “*Seherde uğruma indi bu Ceren*” kavuştaklı ünlü Ceren türküsünü ta çocukluğumdan beri ben de bilirim. Ne var ki bu türkünün bir öyküsünün anlatıldığına tanık olmadım. Kimsenin de öyküsüyle ilgilendiğini sanmıyorum.

“*Bize derler Gavurdağı (bazen de Çukurova) uşağı / Seherde uğruma indi bu Ceren*” dizelerinin yer aldığı dörtlüğü ve öbür dörtlükleri, çocukluğumda duyup öğrenmiştim. Sayın Erkoçak'ın belirttiği gibi düğünlerde halay çekilirken de söylenirdi; ağzı yakışanlar, düğün olmasa da söylerdi. ⁽⁶²⁾

⁶² Asıl Ceren türküsünden 4 kıta Sayın Erkoçak derlemesinde yer alıyor. Ufak tefeklerin yanında önemli sayılabilir ayrımlar var onlarla benim derlediğim (bildiğim) arasında. Hem o ayrımları hem de Erkoçak derlemesinde yer almayan kıtaları göstermek amacıyla, bizdeki öyküsüz **CEREN** şöyle:

*Bu Ceren'in sulakların gezmeli
Kalem alıp kaşın gözün yazmalı
Kırmızı önlüklü sarı çizmeli
Seherde uğruma indi bu Ceren
Aklımı başımdan aldı bu Ceren
Serimi sevdaya saldı bu Ceren*

*Ceren çıkmış bir kayanın başına
Güneş vurmuş kemerinin kaşına
Yeni değmiş on üç on dört yaşına >>*

Ağca Ceren'e gelince...
 Onu çok sonra, ilk kez Ruhi Su'yun sesinden dinledim.
 Yöremizden pek çok derlemeler yapmış 'Çukurovalı' Ruhi Su, iki ayrı
 Ceren türküsünden birer dörtlüğü aynı havada peş peşe söylemiştir:

*Bu Ceren'in sulakların gezmeli (yâr yâr)
 Kalem alıp kaşın gözüün yazmalı
 (Aman) Burnu hırızmalı Türkmen kızları (yâr yâr)
 Seherden uğruma çıktı bu Ceren
 (Başımı sevdaya saldı bu Ceren)*

*Ağca Ceren söker gelir sürekten
 Avcılarım seyir eder yıraktan
 Kızıl koltuktan da yandan kürekten
 Vur yiğen üstüne Ceren geliyor*

(kavuştak)

*Şu Ceren'in sulakları kayalı
 Kayasında lale sümbül dayalı
 Şeker yemiş ağ dudağı boyalı
 (kavuştak)*

*Şu Ceren'in sulakları sekili
 Sekisinde lale sümbül dikili
 Taramış zülfünü dökmüş kekili
 (kavuştak)*

*Şu Ceren'in sulakları aşığı
 İki bacı çifte bağlar kuşağı
 Bize derler Gavurdağı uşağı
 (kavuştak)*

*Şu Ceren'in kaşı gözü sürmeli
 Şu Ceren'i nerde bulup sevmeli
 Şu Ceren'i sevdiğine vermeli
 (kavuştak)*

*Şu Ceren'in sulakları yokuşlu
 Kaşı gözü Kuduretten nakışlı
 Durumu da erkek keklik bakışlı
 (kavuştak)*

Biraz gerilere gitmeliyim.

2003'te vefat eden rahmetli babamın sağlığında (1990'lı yılların ortaları olmalı) bir Kurban Bayramı'nda köye gitmiştim. Arabanın kasetçalarında Ruhi Su söylüyor. Sıra bu türküye geldi. Kendisi de “Sefil Bekir” karacalamasıyla güzel türküler üretmiş olan babam, dikkatle dinliyor. Türkücü türküyü, babamın bildiğinden biraz ayrıksı okuyordu ama yine de pek uzağa düşmüyordu. O, türküye kendini katmış Ruhi Su'yu dinlerken ben de belli etmemeye çalışarak kendisini izliyorum.

Usta, birinci dörtlüğe ikinciye ekleyip bitirdiğinde babam “cık” etti, “olmamış” dedi.

Kendi gönlü olmadıkça “hadi anlat, söyle” demekle anlatmaz, söylemez babamın neye olmamış dediğini biliyordum. Sırf onu deşelemek için sordum:

“Ne olmamış baba, neresi olmamış?”

İkinci dörtlüğün, bir başka türkünden olduğunu söyledi ve o türkünün kısa öyküsünü ayaküstü anlatıverdi.

Ağca Ceren'in Öyküsü:

Toroslarda, ola ki Gavurdağı yöresinde bir köyde dayı yeğen iki genç varmış; neredeyse aynı yaşlarda. Yeğen kendi köyünden bir güzel kıza vurulmuş. Kız da yeğeni istiyormuş ama kızın anası babası onların evlenmelerine engel olup kızı, komşu köyden birini vermişler.

Kızın düğün günü gelip çatmış. Düğün sonu alınıp götürülecek...

Dayı yeğen, ikisi de kara yaslar içinde. Baş başa verip konuşmuşlar. Ne yapılabilir, nasıl yapılır... Uzun boylu düşünüp karara varmışlar:

Kızın yakınlarını vursalar kendileri dama düşecek, kız başkasıyla evlendirilecek. Damat adayını vursalar yine öyle, yine bir işe yaramayacak. “Ne yapalım, ne yapalım? Kızı vuralım. Başka umarı yok!” deyip kendisine yâr edilmeyen güzel kızı yeğenin vurmasına karar vermişler.

Düğünün sona ereceği gün, silahlanıp pusu kurmuş dayısıyla yeğeni. Onlar pusuda bekleyedursun, seğmen, gelin kızı almış, yola çıkmış.

Gelin, süslü bir atın üstünde, atın başını çekenler, gelinin sağında solunda koruyucu gençler, arkada allı yeşilli uzun bir seğmen kuyruğu...

Tam burada, bizim köyün yakınında Manlar denilen mahalleden Bayındırlı köyüne giden yol gelir gözlerimin önüne: İki yerleşim yeri arasındaki yol üzerinde yayvan bir dere vardır. Azıcık da bir su akar. Derenin iki yamacı çam, meşe karışık ormanla kaplı, aralarda sık çalı...

İşte böyle bir yerdeki ağaçlar arasından, içleri yanarak seğmeni izleyen ‘avcılar’ın gözleri gez-arpacık-av doğrultusunda; de ki nefes bile almıyorlar...

Seğmenin önü dereyi geçmiş, boz topraklı hafif yokuşa doğru tırmanmaya başlamış. Birkaç adım sonra belki de atış alanından çıkacaklar.

Dayı anlamış: Yeğeni, parmağı altındaki tetiği çekemiyor; bütün hıncına ve hırsına karşın sevdiği kıza kurşun atmaya içi elvermiyor; çökemiyor tetiğe.

Bunu anlayan dayı çekiyor tetiği. Tek atış... Kız yerde... Arkası ölüm... Derler ki Ağca Ceren türküsünü bu olayın ardından dayı söylemiştir (⁶³):
Ağca Ceren (⁶⁴)

*Ağca Ceren ne gidersin pürene
Selam söyle eşe dosta yarene
Kurban olam kavil yer'ne gelene
Vur yeğen üstüne Ceren geliyor*

*Ağca Ceren kayalıkta sekiyor
Ela göz üstüne sürme çekiyor
Nice yiğitlerin belin büküyor
Vur yeğen üstüne Ceren geliyor*

*Bahar geldi şu Obruk'un başına
Kurban olam kekliğine kuşuna
Ceren çıkmış Balpınar'ın taşına
Vur yeğen üstüne Ceren geliyor*

⁶³ Buradaki Ağca Ceren türküsünün 1.2.3.4. dörtlüklerini Feke ilçesinden olup Adana'da oturan Âşık Ali Anbarcı'dan 2012'de derledim. Ruhi Su'nun ikinci dörtlük olarak okuduğu (babamın öyküsünü anlattığı) "*Ağca Ceren sürer gelir sürekten*" diye başlayan dörtlüğü bilmediğini söyledi Anbarcı. Anbarcı'nın, 4. dörtlükte adı geçen Kul Arif diye bir ozanın olduğunu belirttiği Ağca Ceren, belki de bambaşka bir türkü. Âşık Ali Anbarcı, kendisinin bildiği Ağca Ceren için şöyle bir öykü anlattı: Feke-Tufanbeyli arasında yola yakın Obruk denilen bir yer vardır; biraz aşağıda da Balpınarı. Bir Avşar delikanlısı, Balpınarı'nda güzel bir Avşar kıızıyla karşılaşır. Kızı görünce ona sevdalanır. Avşar delikanlısının dayısı da bu türküyü söyler. (Doğru olanı, üç ayrı anlatıdan biri mi bilemem ama babamın anlattığı daha doğru değilse bile daha güzel, daha yakıcı geldi bana. A.O)

⁶⁴ "*Ağca Ceren söker gelir sürekten*" dizesindeki "söküp gelmek" Düziçi yöresi halk ağzında "sökün eylemek" biçiminde de kullanılan yaygın bir deyim. Bir şeylerden kaçarcasına, bir şeylere yetişmeye çabalarcasına yol almayı anlatır. Bu dizede Ceren kız, avcılarını süre avından kaçıp gelen bir ceylana benzetilmekte. Hemen sonraki "*Avcılarım seyir eder yarıktan / Kızıl koltuktan da yandan kürekten / Vur yeğen üstüne Ceren geliyor*" dizeleri de bu yorumu doğrular niteliktedir.

*Ceren indi Balpınar'ın düzüne
Kulak verin Kul Arif'in sözüne
Sarıl yeğen sarıl ela gözüne
Vur yeğen üstüne Ceren geliyor*

*Ağca Ceren sürer gelir sürekten
Avcılarım seyir eder yıraktan
Kızıl koltuktan da yandan kürekten
Vur yeğen üstüne Ceren geliyor*

DAĞSEVER'DEN 4 GÖNDERİ (B. Dağsever)

Tarih: 17 Aralık 2016

Kimden: bekirdagsever@hotmail.com

Biz Elif'in güzelliğini, onun aşkına yaşanan sevdaları, yürekleri kor eden özlemleri, ÇFÜM'nin 1. cildinde bir nebze anlatmıştık. Hatta onun için yazılan iki şiiri de hikayesiyle birlikte yazmıştık. Ancak o anlatılar, Elif penceresinden bakılarak değil de onun hasreti ve sevgisiyle ilgili olarak dile getirilen deyişlerdi. Ama bir de ondan önce yaşadığı acıları vardı Elif'in. Hatta bir de o şiirlerin yazıldığı tarihten sonra başa gelen talihsizlikler ve tekrar tekrar yaşanan acıları...

*

Elif Gelin

Elif, Kel Veli denilen bir adamla evlenmiştir. Ama birliktelikleri uzun sürmemiş, Veli, Yemen'e yapılan bir sevkiyatla (Tahmini 1898 yılında) askere alınınca; Elif el kadar bebesiyle köyünde yalnız kalır. Üç beş sene içinde terhis edilen Veli, aynı köyden arkadaşları, Kenter Veli ve Hamza Ali ile Anadolu'ya doğru yola düşerler. Amaçları bir an önce sıllarına ve sevdiklerine kavuşmaktır.

Aç susuz, güvenlikten yoksun, birkaç gün yol alırlar birlikte. Ya, Elif gibi dünya güzeli eşi olduğu için ya da boş bulunup kuru gevezeliktedir; “Veli biz köyümüze, evimize gidiyoruz. Ya sen nereye gidiyorsun? Kime gidiyorsun? Senin o güzel karını şimdiye kadar boş bıraktılar mı sanıyorsun? Şimdiye kadar kim, kaç kişi?” gibi laflarına fazlasıyla alınan Veli, anında ayrılır kendi köylüleri bile olsa bu terbiyesiz ve nadan yol arkadaşlarından. Fakat yalnız yolculuğun bedelini canıyla öder. Ya vahşi hayvanların veya eşkiyaların, bedevilerin saldırısı neticesinde ulaşamaz

evine ve dünya güzeli eşine. Belki de boşboğaz arkadaşlarının aklına düşürdükleri korkudan, köye dönmek istememiştir.

Bin bir yokluk ve çaresizlikle büyüttüğü küçücük kız çocuğuyla yalnız kalır Elif. Ve o dul bir kadındır artık. Aradan geçen asra rağmen, bugün bile Elif'in güzelliği, o yörede yalın nefeslerle anlatılmaktadır. O kadar güzelmiş ki onu gökyüzünden gören kuşlar bile yakından bakmak için kanatlarını süzer ayaklarını salındırmış. Büyük Karacaoğlan'ın "deli gönül beş yüz altın veriyor/ kaş ile gözünün aralarına" sözleriyle anlattığı kadar güzel işte...

Bu kadar güzelin talibi de çok olacaktır elbet. Kısa bir zaman sonra komşu köyden biriyle evlendirilir Elif. Adamın evli olduğunu eve geldikten sonra öğrenir. Pişman olur, çare arar ama çözüm bulamaz. Namusunun, onurunun kölesi olur. Geri dönemez/dönmez...

Adam mevsimine göre, on beş günde veya ayda bir Maraş'taki Ermeni ustalara kaşık, tarak, ıstar, kırkit, bıçak sapı gibi gereçlerin yapımı için tosak ağacı kerestesi götürür. Bu gidişlerinde daima büyük hanımını yanına alır. Ama bir seferinde Elif'e "Hazırlığını yap. Yarın Maraş'a seninle gideceğiz" der. Elif sevinçle kabul eder.

Gecelerini sırayla eşlerinden birinin yanında geçiren adam; o gece Elif'le kalması gerekirken, Elif'in yanında yatmaz ve sabah erkenden Maraş'a yine büyük hanımıyla gider. Adam birkaç saat yol aldıktan sonra arkadan bir haber gelir. Elif Gelin öldü derler. Zehir içtiği söylenir.

Elif Gelin'in bu kadar kara yazgılarla, bu denli çaresizlikler içinde sona eren hayatı için Koç Demirci aşağıdaki ağıdı söylemiş:

*Elif Gelin yurttan göçtü
Firkat geldi gönlüm coştı
Yolu Gabaca'dan aştı
Aşar gider Elif Gelin*

*Gabaca'dır belin başı
Çok olur boranı kışı
Elvan türlü çeşit başı
Bağlar çözer Elif Gelin*

*Zindeğen bir uzun dere
Bilmem göçün önü nere >>*

*Ağ kolların gere gere
Sorar gider Elif Gelin*

*Yücelerde olur berdi
Aldı beni gelin derdi
Dingilyeri güzel yurdu
Konargöçer Elif Gelin*

*Meste Koç Demirci'm meste
Armağan gönderdim dosta
Sağ kol altta sol kol üstte
Sorar gider Elif Gelin*

*

On Avcı Çevirdik Bir Serçe Vurduk

*On avcı çevirdik bir serçe vurduk
Âlem baktı bilemedi yaşını
Internet'e girdik emsalin sorduk
Bulunmamış gören yokmuş eşini*

*Kafayı gövdeden kestik baltayla
Parçaladık zemheride haftayla
Vinç çağırdık zor dönderdik oltayla
İki dozer sürükledi başını*

*Yağmı Ruslar'a sattık bitirdik
Kaşa derisinden çadır yetirdik
Kemiklerin kamyon kamyon götürdük
Altı ayda zor bitirdik işini*

*Kediler köpekler ete doydular
Naklen verdi televizyon uydular
Teleklerin hızar ile kıydılar
Otobana asfalt yaptık dişini*

*Arap şeyhi geldi tüyü görmeye
Tırlar sıra oldu yükü sarmaya
Bağlantılar kurduk gemi sormaya
Avrupa'dan ismarladık boşunu*

*Dedik Almanya'ya satılsın eti
Doysun her tarafta Corc morcun iti
Hindiçin'e yetti arttı bir butu
Gemi yaptık kaburgalı döşünü*

*Gübresini İsrail'e kaptırdık
Fabrikada cırnakların yaktırdık
Anıtını Kafdağı'na diktirdik
Gazteler bırakmadı peşini*

*Tüccarlarla uzun sürdü pazarlık
On avcıya madalyalı nazarlık
Dağsever'e baki kaldı yazarlık
Süsleyecek yalan olan düşümü*

*

Hasan Hüseyin Yalçın'dan Adana Şiiri

Hasan Hüseyin Yalçın Düziçi öğretmen okullunda öğrenci iken çalışmak için arkadaşlarıyla Adana'ya gelirler. Burada çalışma şartları insan ilişkileri onu umutsuzluğa düşürür. Daha sonraları yıllarca Adana'da eğitimci olarak çalışır şimdi Düziçi'nde ikamet etmektedir. Hasan Hüseyin Yalçın o umutsuz durumu şiirle şöyle dile getirir.

*Adana'ya geldim günlük dört imiş
Burdakiler Arap, Afşar, Kürt imiş
Ananın babanın sözü mert imiş
Sana ilk gelişim kıyma Adana*

*Adana'nın suyu enginden akar
Güzelleri çoktur konaktan bakar
Ölürsem sevdiğim babası satar
Sana ilk gelişim kıyma Adana*

*Geldik Adana'ya pamuk basmaya
Cellatlar kuşanmış adam kesmeye >>*

*Kendirler yağlanmış beni asmaya
Sana ilk gelişim kıyma Adana*

*Kur'üzümü leblebiye katarlar
Öldürürler taş köprüden atarlar
Ben ölürsem nişanlımı satarlar
Sana ilk gelişim kıyma Adana*

*Yeğîn olur Adana'nın havası
Olmaz imiş garip kuşun yuvası
Geldik buralara ekmek davası
Sana ilk gelişim kıyma Adana*

*

Benli Ayşe'm Oralardan Geçti mi

Eskiden Çukurova'nın birçok yerinde olduğu gibi Osmaniye köylerinin meralarına konargöçerler (Yörükler) yaylalardan gelir, kışı burada geçirir, mevsimi gelince yaylaya göçerlermiş. Bu Yörüklerden bir bölümü de Tüysüz köyünün o zamanlar bir mezarası olan şimdiki adı Lalegölü merasına konmuşlar.

Bu köyde Sefil Durdu adında yetim bir genç yaşarmış. Annesi, oğlum git ekimizi bekle Yörüklerin hayvanları zarar vermesin, demiş. Durdu, tarladayken Yörük kızlarından biri kuzularını ekininin yakınına getirmiş. Kızı görünce hemen yaltaklanan Durdu:

-Adın ne, diye sormuş.

-Ayşe.

-Adında güzel sen de güzelsin, kuzularını ekinde yayalım.

-Ya baban döverse?

-Zaten ekinimiz aşırı gitmiş; bir zarar olmaz.

Kız, kuzuları sürmüş ekinin içine. Bakmış ekin de öyle Durdu'nun dediği gibi gürlük ve gümlük değilmiş. Kırak bir yer.

Kızla Durdu bir kenara oturup ondan bundan konuşmaya başlamışlar:

-Ayşe, ben zengin bir ailenin oğluyum. Seni bu konup göçmelerden kurtarayım. Benimle evlenir misin?

-Babam vermez ki.

-Vermezse kaçarız.

Ayşe bu teklife razı olmuş. Bu arada kuzular ekinde yediğini yemiş, yemediğini de yerle bir etmiş.

Durdu akşam eve varınca yüzünden düşen bin parça. Anası, telaşla:

-Oğlum sana böyle ne oldu?

-Ana, şu çadırlarda bir kız var, adı Ayşe. Bu kızı bana almazsan başımı alır, bu diyardan giderim.

-Aman oğlum bir kız için senden olamam. Gider kızı isterim.

Sabah olunca kadın biraz hediyeyle çadırlara doğru yola çıkmış. Giderken bir de ne görsün ekine olanlar olmuş. Hâlâ ekini bekleyen Durdu'ya:

-Yavrum, yağmur yağmadı, dolu dövmedi, denizden fırtına da gelmedi, ne oldu bu ekine?

-Ana dün, Ayşe 'sana varırım' deyince kuzuları saldı ekine.

-Şimdi battık. Başka ekeneğimiz de yok.

Anası, nasıl olsa olan olmuş; bari kızı isteyelim diyerek çadırlara varmış.

Kızın babası da "olur" deyince Durdu, Yörüklerin çadırından çıkmaz olmuş. Anası:

-Bre oğlum, sen işi gücü unuttun. Ayşe gerek tamam; ama, iş de gerek aş da gerek bize. Yarın dağa git, biraz dikeç getir. Komşuların koyunu, danası bahçeyi batırıyor; evin önüne bir ağıl yap demiş.

Durdu, istemeyerek de olsa bir ip bir de tahra alıp dağa yönelmiş. Tüysüz tepesinin başından Ayşe'min çadırına bakayım deyince bir de ne görsün... Yörükler gitmiş, ova yazı ıpissiz.

Sefil Durdu ağlayıp sızladıktan sonra kendine gelmiş. Toprakkale'den Uzunayla'ya kadar Yörüklerin göç yollarını hayalleyerek şunları söylemiş:

*Hele bakın şu yazının halına
Ceren gider Uzunayla yoluna
Vardı m'ola Dağıstan'ın eline
Benli Ayşe'm oralardan geçti mi*

*Tekdutun dibinden doğrulttu yolu
Aştı gitti ciltbirtinli Bozbeli
Emanetim olsun Alhanlı köyü
Benli Ayşe'm oralardan geçti mi*

*Biraz ekin ekdim gitti beleşe
Karakaşın kirpiğine dolaşa
Size derim şol Abasıkeleş'e
Benli Ayşe'm oralardan geçti mi >*

*Nazına da Sefil Durdum nazına
Siz bakmayın del'âşığın sözüne
Tutuşup da yandım Yörük kızına
Aşk serbetin dolusunu içti mi*

(Kaynak kişi, Tüysüz Köyünden Ali Çatal)

► Çukurova Tarihinden

AVRUPALININ ANTİKA HIRSIZLIĞI (H. Açacak)

Tarih: 29 Mayıs 2016

Kimden : halisacacak.80@hotmail.com

İzmir'e geldiğimde sana anlattıklarım, azıcık gizli kalamaz mıydı da hemen Musa'ya yetiştirdin. O şimdi örnek olsun diye sana anlattığım o konu için beni malamat etmez mi? Neyse olan oldu. Musa, ateşe başlamadan biz kalemizin duvarlarını tahkim edelim de sağlam duralım karşısında.

Her sabah yürüyüşe çıkarım. Yol arkadaşlarım, üç erkek; iki de bayan arkadaşımız var ama onlarla spor aletlerinde birlikte olur sohbet ederiz. Arkadaşlarından biri kaptan, biri Almanya'da öğretmenlikten emekli, öbürü de zamanın İstanbul'unda dışçıymış.

Bu üç arkadaş Avrupa'yı avuçlarının içi gibi biliyorlar. Dışçı ile öğretmenin müzelere karşı yoğun ilgisi var; Avrupa'da birçok müzeyi gezip görmüşler.

İzmir'den döndüğümün sabahı, yürüyüşün ilk adımında nasılsa bu konu açıldı. Kaptan da katıldı bunlara. Avrupa müzelerini anlatmaya başladılar.

Onlar anlatırken, sıra Truva'ya gelince ben söze girdim. İsmail Arslan bilir. Bir sanat tarihi hocamız vardı Eğitim Enstitüsünde. Onun anlattıklarını aktardım.

Hoca dizlerine vura vura, ah vah ederek "Arkadaşlar, Truva yedi kattı. Her katında bir medeniyetin eserlerini saklardı. Bir gün bir Alman çıkıp gelmiş. Adı, Şiliman (okunuşu). O zamanki kapitülasyonlardan yararlanarak kazı için Padişah'tan izin almış. Kazıda, can değer eserler, altın ve gümüş paralar çıkıyormuş. Sözü keseden alalım. Çeşitli hilelerle Şiliman yıllarca,

deve kervanlarına yüklediği yedi kat Truva hazinelerini götürmüş. Geriye kalan kazıların toprak yığınları" diyerek sözü bağladım.

Onlar da biliyorlar Şiliman'ı; çaldığı eserlerin hangi müzelerde olduğunu da. Ayrıca Bodrum'dan çalınan dünyanın yedi harikasından biri sayılan "mosaelium"un Berlin Müzesi'nde sergilendiğini söyleyen öğretmen arkadaşımız, başına geleni şöyle anlattı:

"Mosaelium'un tepesinde bulunan çift atlı arabayı görünce, müze müdürüne gittim. 'Bunu yerine iade etmelisiniz' dedim. Ayrıca Alman sivil toplum kuruluşları ile Türklere yakın olan gazetelere haber verdim. Epeyce de taraftar buldum. Müze müdürü beni barış için çağırdı. Ne dedi biliyor musunuz? 'Bak, bu heykelin arkasındaki duvarı Bodrum mavisine boyadık.' Hırsızın lutfettiği şeye bakın?!"

Sevgili Horantabaşı,

Almanların Truva'yı çaldığı tarihlerde Tecirliler de Açacak Omar'ın Beyliğinde altın devrini yaşıyormuş. Dünya'nın medeni insanların çaldıklarına para ile güç yetmez. Ama bizimkiler, Andırınlıların mısır tarlasından iki somak mısır aldı diye onların adını 'hırsız'a çıkarmak haksızlık değil mi? Üstelik tarlada buldukları ve muhtemelen mısır sahibine ait olduğunu sandıkları kazanı "Bu iyiliğimizi unutma!" diyerek mısır sahibine geri verdikleri de unutulmamalı. Kaldı ki Truva'dan çıkanlar Türkiye'nin bütçesini çok katlar.

İşte böyle... O dönem yaşayan her millet kendi varlığını sürdürebilmek için elinden geleni yapmış. Ama söz konusu Tecirli'ye geldiğinde adı hırsıza çıkıyor. At sırtında yaşayan Tecirli'yi olmadık kalıplara sokmak haksızlık olur diye düşünüyorum.

“AVRUPALININ ANTİKA HIRSIZLIĞI ve TECİRLİ KOVGUNU” Hk. (M. Tolu)

Tarih: 30 Mayıs 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Halis Ağabey, Bekir Can! Adam, oğlunun ya tembelliği ya hımbıllığı ya da haylazlığından olacak; "Yüzümü güldürmedi hayırsız. Kara talihimin ..." diye yakınıyor.

O duruma düşürdünüz beni üç Tecirli bir arada. Kara talihimin.

Elin, hem ikiyüzlü hem emperyalist hem de hırsız Alaman'ını, İngiliz'ini savunmak zorunda bırakıyorsunuz beni. Aynen kabağı yemiş kayınbaba pozisyonuna düşüyorsunuz...

Truva Hazinesini Berlin Pergamon Müzesi'nde 2012 Şubat Ayı'nın buz kesen soğuşunda iki saat kuyruk bekleyerek ve 25 Euro civarında giriş ücreti ödeyerek gezdim, gördüm. Çok güzel binalarda ve de korunaklı salonlarda olduğuna çok sevindim. Truva Hazinesinin yanında Milet Sarayı, Bergama Sunağı ve de Babil İhtar Kapısı'nın aynı boyutlarıyla inşa edilmiş görkemli ve estetik duruşları gurur verici, göz kamaştırıcıydı.

Bütün bunların ve öbür buluntuların onlarda olduğuna seviniyor tavrımı seziyorsunuz sanırım. Kalbimdekini demeyim mi? Derin bir acı ve burukluk hissetsem de benliğimin derinliklerinde, yine de bir yandan sevinmiyor değilim bu günkü duruma. Çünkü:

1-Bu eserler kaçırılırken, mülkün başında Ulu Hakan(!) vardı. Her şey onun yüce iradesi ve izniyle yapıldı. Ne Alamanlar ne İngilizler ne de diğerleri işgal döneminde silah zoruyla yapmadılar bu kazıları. Bir gümüş tütün tabakasına, bir duvar saatine bu değerleri hediye etmiş atalarımızla ne kadar övünsek azdır! Ağalık vermeyle olur değil mi?

2-Bu eserler kaçırılmasaydı biz, bugünkü şekliyle asla ve asla gün yüzüne çıkaramazdık, sergileyemezdik, koruyamazdık. Hatta onları aramaya, korumaya teşebbüs bile etmezdik. Nurlar içinde uyusun, bir Osman Hamdi ile başaramazdık bu işleri. (Tahsin Özgüç, Ekrem Akurgal, Halet Çambel, sonraki kuşak. Onlara kalmazdı, onlar yetişemezdi o mirasa)

3-Ben de Pergamon Müzesi'ni gezdikten sonra atalarının hırsızlığı ve riyakârlığı konusunda az söz söylemediğim damadım “Baba, bu eserleri bizimkiler bulup korumasaydı sizinkiler aynı şeyleri yapabilir miydi?” dedi. Cevap hakkımı Halis Hoca'ya bırakıyorum. Ama biz bu topraklarda, Antik dünyadan kalanları ne yaptık biliyor musunuz? Taşıyabildiğimiz taşlarıyla yeni evler ve mabetler yaptık. Kalanların da kireç ocaklarında yaktık.

4-Elmalı Hazinesi/Karun Hazinesi (Yüzyılın Buluntusu) New York Metropolitan Müzesi'ne yabancılar tarafından kaçırılmadı. Bizim insanlarımız... Yani “Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür” ilkesiyle okuttuğumuz veya “Türk ve Müslüman” olarak yetiştirilmesinden, her iki cihanda da gurur duyduğumuz evlatlarımız tarafından satıldı Amerikalılara. Uzun ve çetin uğraşılardan sonra anavatanına getirilen paha biçilmez buluntuların başına ne geldi biliyorsunuz! Kimliğinde, ırkı Türk, dini İslam yazan müze müdürü ve ekibi tarafından sahteleriyle değiştirilerek bu sefer de Almanlara satıldı. Aynı şey Adana Arkeoloji Müzesi'nde ve Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nde tekrarlandı. Yani müzelerimizi makam, maaş, lojman vererek müdür yaptığımız kendi evlatlarımız soydu. Üç kuruşa yabancılar sattılar.

*

Bir Mahallede ileri gelen, çömeliip üren tiplerden biri avenelerini toplamış; “Bundan sonra başkalarının yanında azımızı çok etmek, birimizi

iki etmek gibi bir davranış sergileyeceğiz. Örneğin yabancıların yanında size atımı çekin diye bir emirde bulunursam, hangi atını çekelim ağam, diyeceksiniz. Ben de zaten bir tane olan “Kır atımı hazırlayın” derim. Elin adamı birkaç tane atımız var sanır demiş. Veya paltomu, ya da çizmemi getirin dediğim zaman da hep “Hangisini?” demeyi ihmal etmeyin diye sıkı sıkıya talimatlar vermiş. Oyun da zamanla tutmuş. Aveneler birini iki, azını çok, yokunu var göstermişler ağalarının!

Bir güne yine konuklarıyla otururken bizim çok akıllı ve çok varlıklı ağaya, bir konunun bilirkışılığı için babası gerek olmuş. Kapıda bekleyen kuluna “Oğlum babamı çağır” deyince; tereddütsüz ve bastıra bastıra ünlemiş şartlanmış gariban: “Hangi babanı çağırayım ağam?”

Yani sevgili Halis Ağabey, hangisini anlatayım veya hangi babanı çağırayım da tarife gelsin senin şu yurdum insanı? Erdemin, ahlakın, adaletin, onur ve sevginin bu denli yozlaştığı bir millete mozolenin ne gereği var, sunağın ne gereği var!?

*

Ama bir de bu işlerin Tecirli haramiliği ile kıyaslaması var tabi.

Kovguncu, vurgun yapıp mal kaçırmış olmasıyla Almanlardan daha az hırsız sayılmaz. Frenkler hiç olmazsa bıyığının altından geçmiş mülkün sahiplerinin! Tecirli'nin hırsızlık ve vurgun biçimi bu nedenle Emperyalistlerden çok Moğol tarzına uygun düşüyor.

Halis Ağabey, her fırsatta Tecirliler için “Zenginden alıp fakire vererek hem ilahi hem de sosyal adaleti sağladılar” biçiminde bir iddiada bulunsa da toplum vicdanındaki yansıması hiç böyle değil. Ben daha “Allah razı olsun şu Tecirlilerden, unumuz kalmamıştı un, yağımız kalmamıştı yağ verdiler bize” diyen bir alkışlama ya da minnettarlık duymadım. Ama firik darımızdan, göo eriğimize, bir tek atımızdan hakınamıza, kuzusu meleşen koyunumuzdan karpuzumuza kadar ve daha nelerimizin bir gecede ırmak atladığını demeyen, duymayan, var mı Çukurova’da? Bu, zenginden alıp fakire verme efsanesi, Halikarnas Mozolesi’nin fonunu, Bodrum mavisine boyamaya benziyor biraz!..

Bu ve daha “bundan ötesi denmez gayrı” düsturuyla sayamadığım, ayrıca son yılların da sosyal modası olması nedeniyle başta Açacak Omar ve Hacı Resul’un torunları olmak üzere bütün Tecirliler tarihleriyle yüzleşip özür ve tazminat sorumluluklarını yerine getirmelidirler diye düşünüyorum. “Yüzleşme, özür kolay da bu tazminat nereden çıktı?” dediğiniz ta buralardan bile duyuluyor. Hemen de korkmayın haramzadeler! Fazla bir şey değil beklentimiz. Horantanın Tecirli olmayan diğer türemişlerine birer haftalık, Bodrum, İzmir ve Didim’de ev sahipliği yaparsanız; atalarınızın bundan sonra alacağı dualar, onları Cennet’te de ek mesai(!) yapma külfetinden kurtaracaktır. Selam ve saygılarımla...

“AVRUPALININ ANTİKA HIRSIZLIĞI ve TECİRLİ KOVGUNU” Hk. (A. Ozanemre)

Tarih: 01 Haziran 2016

Kimden: aliozanemre@gmail.com

Sevgili Horanta, arkadaşlar,

Horantamızdan gelen (bana da gönderilen) yazıları canlarım cıgıldayarak okuyorum.

Örneğin, Halis Hocanın kapak kaldırdığı "Avrupalıların Antika Hırsızlığı" adlı yazı... Salt bu yazısı nedeniyle kendisini bağrıma basıyorum, sevgiyle, saygıyla...

Örneğin Musa kardeşimin aynı konudaki çığlık nitelikli yazısı...

Ha, bu arada; Musa'nın öbür Tecirlileri de yufka arasına taze soğan dürüncesine sözün arasına kattığı ve özellikle Halis Beyi gözeterek yazdığı yazıdaki sataşmalar biraz kulak ardı edilsin lütfen. Horantamız içinde yallah deyince 3 Tecirli var. (Dikkat edilsin, '3 tane' demiyorum.) Kim bilir belki aramızda gizli Tecirliler de var. Musa kardeşim, almış eline Hz. Ali'nin çatal dilli Zülfikâr'ını, bu 3'e karşı tek başına döne döne... Kaldı ki Tecirli atalarının ettiklerine karşılık ödeşme konusunda Musa'nın yalnız olmadığı bilinsin...

Sözü uzattım mı ne?

Bitireyim öyleyse...

Hâlâ bütün kusurlardan arınmış diyemeyeceğim ama artık bu biçimiyle el içine çıkabilir dediğim 2.kitabımızın son bir çıktısını alıp Musa kardeşimle gereken yere gideceğiz. Dilerim yanılmıyorumdur; basım konusunda zorlukla karşılaşmayacağımızı sanıyorum. O aşama da geçildikten sonra sizleri bilgilendireceğim.

Bütün horantaya sevgi, saygı ve selamlarımla...

ALMAN PARLAMENTOSU KARARINA, BAŞKANIN TEPKİSİ (B. İşlek)**Tarih:** 09 Haziran 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Alaman Parlamentosu, Haziran 2016 da Bekir Dağsever'in her fırsatta muhabbetini anlattığı, komşuları Ermenilerin soykırımını tanıyınca herkes tepki gösterdi. Düziçi Belediye Başkanı, Musa'nın sınıf arkadaşı da tepkisini Mercedes marka makam arabasının yıldızını "şalla" örtterek ortaya koydu. Başkan, kimi kınadı, kimi alkışladı. Musa da aşağıdaki yazısıyla "destek" oldu sınıf arkadaşına.

Yazının kitaba girip girememesi Ozan Edeme bağlı. Kararı "edebî" değerine bakıp Farsaklı verecek.

Selamlar, sevgiler.

*

ALMAN PARLAMENTOSU KARARINA BAŞKANIN TEPKİSİ (M. Tolu)**Tarih:** 08 Haziran 2016**Kimden :** musatolu@gmail.com

Sınıf arkadaşım Sayın Namlı (Düziçi Bld. Bşk.) aklının, yüreğinin yettiği kadar ya da becerebildiği mizahi bir yaklaşımla Koca Alaman'ın vazgeçilebilir(!) markasına bir protestoda bulunmuş. Şal atmış Mercedes'in yıldızına. Bir objeyi, bir kavramı şalla kapatıp gizlemenin mucidi balyozcu Nihat Erim'in siyasi kültürüyle, Başkan'ın mensup olduğu anlayış arasında zaten tarihten gelen bir bağ ve yakınlık var. Bu işlerin kökten sürme varisidir kardeşimiz. Ama yine de iyi etmiş, eline yüreğine sağlık!

Kamuoyunda bazıları alkışlamış, bazıları da alay edip makaraya almışlar mektep arkadaşımın bu tepkisini. Olaya farklı bakan grupların ikisinin de haklı ve savunulur tarafları var bana göre.

Geçmişteki siyasi kıvraklıklarını ve başarılarını dikkate alarak bir yaklaşımda bulunursak, Başkan'ın koyduğu tavır gerçekten takdire şayan. Hani önceki sohbetlerimizde de anlatmıştım: Karısını bedirikle döven adama, arkadaşları: "Bizi kandırma emmioğlu. Avrat odunla dövülür" diye yol gösterince, adam: "Namusu olana bu da yeter!" dememiş miydi? Bu açıdan bakıldığında Ökkeş kardeşimiz Alaman Devleti'ne sopanın ucunu göstererek: "Namusunuz var ise; bu yeter!" uyarısında bulunmuş olamaz mı? Bu nedenle alaya, istihzaya, infiale ne gerek var? Bazıları üst perdeden "Eyyy.. Merkel!" diye avazlarken, arkasını ulu Düldül'e dayamış, Türkmen yiğidi de "Eyyy.. Mercedes!" diye koymuş postasını. İkisi de aynı kapıya çıkar. Amaç hâsıl olmuştur.

Aşağıdaki kısa hikâyeyi okuyunca; Başkan'ın bu duruşuna tepki duyanların görüşleri de değişecektir umudundayım.

*

Zirai Elektrifikasyon, zor bir derstir ziraat mühendisliği müfredatında. Zorluğu, elektrik mühendislerinin yapacağı, yapması gereken işi, birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenler gibi ziraat mühendislerine yaptırmaktan gelir. Uğraştığı alanlar, (At beslemekten, maydanoz yetiştirmeye kadar) sanki yetmezmiş gibi bir de çok ayrı bir dal ve bilim olan elektriği ziraat mühendislerine yüklemek... Kurnazlık var işin içinde. Bir de bütün bölümlerin ortak dersidir bu, herkes almak zorunda. Bu nedenle final sınavları büyük amfilerde yapılır.

Sorular dağıtılmış, dört-beş asistanın gözcülüğü ile kopya önlemini de alan hoca kürsüye gerilip oturmuş. Apışıp kalmış öğrenciler. Sorular kazık mı kazık! Cevap kâğıtları gelinlikler gibi bembeyaz durmaktadır sıraların üzerinde. Sağdan soldan herkes kaçamak bakışlarla birbirlerine bakmaktan başka bir şey yapamamaktadır. Bir kişi hariç...

O 'bir kişi' yumulmuş kâğıdına ara vermeden yazmaktadır. Arkasında oturan Ege'li kız öğrenci, öbür şubeden az da olsa tanıdığı bu çalışkan Dadaş'tan yardım istemekten başka çaresinin olmadığını anlamıştır. Arkadaşı sağ kolunu hafifçe kaldırırsa cıncık gözleriyle yukarıdan aşağıya bütün cevapları rahatça okuyabilecektir! Bir fırsatta "Kardeş bana da yardım edebilir misin?" fısıltısıyla duyurur isteğini. Ama arkadaşından bir tepki yoktur. Vakti de yoktur zaten. Adam biteviye yazmaktadır. Sekiz, on dakika sonra arkadaşının kalem açma anını fırsat bilerek bir daha fısıldar: "Kardeş, bana da yardım eder misin?" Yine bir karşılık veya bir iletişim kıvılcımı alamaz. Kalemni açan çalışkan arkadaş aynı şevkle kapanır kâğıdına.

Sınav süresi azalmıştır. Erzurum'un serin havasına rağmen, sıkıntı had safhadadır ve ter sarışın muhacir kızımızın sarı saçlarının ucundan damlamaktadır. İki girişimine de cevap alamamış ama başka çare yoktur. Üçüncü defa, aynı ton ve aynı yakarıyla, aynı sözcüklerle: "Kardeş, bana da yardım eder misin?" diye tıslayınca, kayıtsız kalamayan Dadaş yiğidi, rahat bir tavırla geriye döner. Bir de ne görsün; mavi gözlü arkadaşının kâğıdı bembeyaz durmuyor mu? Üzgün ve kahrılı bir çalımla bağlar konuyu: "Ee... Bre bacım! Sen daha kenar süsü bile yapmamışsan ki!"

Kırk yıl önceden aynı sıraları paylaştığım sınıf arkadaşımın soruları yanıtlama tarzını iyi bilirim. Cevaplara, kenar süsü bitirildikten sonra geçilecektir. Lütfen dikkatini dağıtmayınız!

Sonuç ve ortak tavır: "Kahrolsun Emperyalistlerin, mazlum halkları birbirine düşman eden bölücü, sinsi ve ikiyüzlü politikaları!"

GARDİYAN GÂVUR BEKİR (B. Dağsever)**Tarih:** 07 Haziran 2016**Kimden:** bekirdagsever@hotmail.com

Yazıma, bildiğiniz bir konuyla başlamak istiyorum.

Birinci Dünya savaşını kaybetmiştik. Ülkemizin birçok yeri gibi Çukurova da Mondros ateşkes anlaşmasına dayanılarak 24 Aralık 1918 günü Fransızlar ve Ermenilerce işgal edildi. Tüm devlet idaresi onların eline geçti. Hatta tarihçiler ve tarih kitapları yazmasa da Ermeniler Fransızların yardımıyla Kilikya Ermeni krallığını kurdular. Bu işgal karşısında yurtsever Çukurova halkı Toroslar'a, Amanoslar'a çıkarak işgalcilere karşı savaşımaya başladılar.

O yıllarda Adana'ya bağlı olan Osmaniye ve Düziçi de işgal edilmişti. İşgale karşı gelen birçok insan da cezaevlerine doldurulmuş başlarına da zalim mi zalim acımasız gardiyan Gâvur Bekir'i vermişler. Bu adam, akşam karanlığı bastı mı mahkûmlara sabahlara kadar işkence edermiş. Bu yüzden Osmaniye halkı bu lakabı yakıştırmış ona.

Bir gün gardiyan Gâvur Bekir tüm mahkûmları başına toplayıp onlara şöyle bir konuşma yapmış:

Arkadaşlar memleketimizin durumu ortada. Size bundan sonra bir fiske bile vurmuyacağım. Yalnız sizden bir isteğim olacak. Bu gece sırayla bağırabildiğiniz kadar bağıracaksınız ve benim işaretimi alır almaz da isyan çıkaracak, kapıları kırıp kaçacaksınız. Eğer çete savaşına katılmak isteyen olursa benimle gelebilir, demiş.

Akşam karanlığı basınca mahkûmlar Gâvur Bekir'in dediği gibi ahlayıp puflamaya başlamışlar. Ve de ardından isyan çıkarmışlar; hepsi de kaçmış.

Bu kaçanların arasında Düziçi Çitli köyünden Gebeç Ali (Ali Kılıç) adında bir mahkûm da varmış. Bu mahkûm, birkaç arkadaşıyla Gâvur Bekir'in çetesinde savaşıyormuş. Bir gün Gâvur Bekir'den köyüne gidip gelmek için izin almış. Köyüne giderken Düziçi ile Osmaniye arasındaki Karegedik'ten geçiyormuş. Bakmış ki iki Fransız askeri, bir derede oturmuşlar, yemek yiyorlar. Gebeç Ali, ateş etmiş bunlara. Fakat aceleden mi heyecandan mı hiçbirine isabet ettirememiş. Adamlar, silahlarını bile alamadan kaçmışlar. Gebeç Ali kendine kalan o iki silahı almış, köyüne gitmeden Gâvur Bekir'in yanında geri dönmüş, savaşımaya...

AYNI ÖYKÜYE BENZER BİR DE BENDE VAR (H. Açacak)**Tarih:** 08 Haziran 2016**Kimden:** halisacacak.80@hotmail.com

Önce teşekkür ederek sözlerime başlamalıyım.

Bekir Dağsever'in öyküsüne benzer bir öykü de bende var.

İlköğretmen Okulu beşinci sınıfında iken, yaz tatiline girince, bizi göndermediler. Yönetmelik gereği bir ay sosyal konularda araştırma yapacağız. Ben "tarih inceleme kursunu" seçtim. Dersi değil de öğretmenimiz Ekrem Bey'i seviyordum.

Görevimiz Kuruluş Savaşı sırasında Düziçi'nde halkın tepkisini tespit etmek. Kurtuluş Savaşına girmiş insanların listesi öğretmenin cebinde. Her gün bir yere gidiyoruz. Ve Yarbaşı'na geldik. O dönem demiryollarında çalışmış birisi var. O konuşacak, biz de not tutacağız.

Adamı bulduk. Bize şunları anlattı:

"Demiryollarında bekçilik yaptığım günlerde bir gün Fransızın, Gaziantep'e silah ve mühimmat sevkiyatı yapacağını haber aldık. Günü ve saati belli. Bizleri sıkı denetliyorlar. Treninin geçeceğinden birkaç saat önce, rayları sökmek amacıyla bir grup çete geldi. Bu insanlar rayı, travesi bilmez, hatta anahtar tutmasından bile habersizdirler. Onlara, rayların nasıl söküleceğın gösterdim. Ancak yardım ettiğım anlaşılmasın diye dedim ki 'Şimdi yüzümü gözümü morartana kadar yumruklayın beni. Elimi ve ayaklarımı da bağlayın. Atın bir kenara.' Onlar da öyle yaptılar. Rayları söktükten yaklaşık bir saat sonra tren geldi. Haliyle raydan çıktı ve iki-üç vagon yan yattı. Trendekiler de beni kurtardı."

Adamın anlattığını önemsemedik. Sonraki günlerde Gökçayır'dan birini bulduk. Onunla konuşacağız. Adam:

"Valla benim çok anım yok. Yalnız birinde Fransız'ın Gaziantep'e silah sevkiyatı olacak, ona göre hazırlıklı olun." dediler. Ne yapacağız? Gidip rayları sökeceğiz! Demir yoluna vardığımızda bir bekçiyle korunduğunu gördük. Bu vatansever bekçi bize rayları nasıl sökeceğimizi anlattı. Biz de onun söylediği gibi yapıp rayları söktük. Kendi isteği ile elini kolunu bağladık. Bir de adamı yumrukla yaralayıp bir çalıla attık." dedi.

Bu tespitleri öğretmenimiz de görünce Gökçayır'lıya sordu: "O bekçiyi görsen tanır mısın?"

Bizim Gökçayır'lı, "Yüzünü bile hatırlayamıyorum" dedi ama öğretmenimizin çabalarıyla o bekçiyi de Gökçayır'lıyı da kursun sonuna doğru bir ögle yemeğinde okula getirdik, onları tanıştırdık.

“AYNI ÖYKÜYE BENZER BİR DE BENDE VAR” Hk. (B. İşlek)**Tarih:** 08 Haziran 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Son yazılarda biraz Çukurova'dan, folklordan uzaklaşıyor muyuz diye kaygılanıyordum.

Laf da yolunu böyle buluyor demek ki.

Halis Hocam harika bir tarihi tespitte bulundu. Çok sevindim. Ama borcu da bin kat arttı. Halis Hoca, tarih içinde tarih yazıyor. Önce Düziçi İlköğretmen Okulu'nun, yöre tarihiyle ilgili bir tespit kurulu ya da grubu olduğunu yazıyor. Bu başlı başına bir tarih bence. Sonra da bu ekibin yaşayan gazilerden dinlediklerini not düşünüyor. Tecirli kan alacak bir damar buldu mu elinden pıttırmaz bilirsın Halis Hocam. Büyük borç bu tespitlerin devamını da yazmaktır.

Siz, o gurupta kaç arkadaşınız?

Kaç kişiyle görüştünüz?

Görüşmeleri kayıt altına aldınız mı?

Bu kayıtlar ne oldu?

En önemlisi, ekipten hâlen yaşayan var mı?

Bunlara nasıl ulaşabiliriz?

Sevgili Musa, akıl bıraktıysa başka hatırladığınız anlatımlar olabilir; biraz daha hatırlamaya çalışıp unuttuklarınızı yazabilir misiniz? Selamlar, saygılar.

*

“AYNI ÖYKÜYE BENZER BİR DE BENDE VAR” Hk. (M. Tolu)**Tarih:** 08 Haziran 2016**Kimden:** musatolu@gmail.com

Halis Ağabey'in katkılarına teşekkür ederim. Olayı biz de Ceyhan ırmağı batısında böyle duyduk, öyle biliriz. Yalnız bu iş o zamanlar karargahı Andırın'ın Beylik Köyü'nde olan, Yüzbaşı Osman Tufan tarafından planlanmış ve O'nun emriyle gerçekleşmiştir. Olayın asıl kahramanları Çukurova'nın kurtuluşu için en müsait yer olan Andırın'da örgütlenen çetelerdir. Osman Tufan, Sivas, Mustafa Kemal ve Andırın örgütlenmesi 2. cilt yazılarımızda detaylı olarak anlatıldı. Bu olayın, planlaması, gerçekleştirenlerin ismi bizce bilinmektedir.

İsmail Arslan Ağabeyim yazmazsa ayrıntılarıyla yazacağım.

Selam ve Saygılarımla...

MUSA'YA CEVAP (B. İşlek)**Tarih:** 09 Haziran 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Andırınlılar, Ceyhan Nehrinin beri geçesinin tamamına 'Tecirli' derler.

Ve onlara göre Tecirli'lerden iyilik sadır olması mümkün değildir. Çünkü gölüklerinden firiklerine kadar her "iyiliğimizin" acısı taptaze duruyor.

Musa dayıma haklı diyeceğim amma Tecirli'nin önceki mektupta, Gökçayırılı gazinin şahitliğine ne diyeceğiz?

Yerel tarihe başlamışken söyleyeceği olanlar yazsın galan.

Selamlar.

YEREL/SÖZEL TARİH YAZILARI (İ. Arslan)**Tarih:** 09 Haziran 2016**Kimden:** ataarslan01@hotmail.com

Sevgili Horanta,

ÇFÜM / Ağıdı Paylaşmak'ın 1. ve 2. ciltleri basıldı; okuyanlardan olumlu bildirimler alındı. Emeği geçenlere, özellikle Ozanemre ve Musa'ya takdir ve saygılar. İkinci kitabın basımı beklenmeden horanta aynı coşkuyla neredeyse üçüncü kitabı yarıladi. Halis Yeğen'in Horantayı Bodrum'da toplama girişimini desteklerken, Musa'nın "canımı nasıl güveneyim" endişesini de anlıyorum.

Sevgili dostlar,

Musa'nın hızına yetişmek kolay değil. Açacak Omar'ın cobuktayı gibi nereden girip nereden çıktığı da belli değil. Zeki, üretken ve kıvrak. Yazım ve düzeltim konularındaki teknikleri de Ozanemre ve Ayşe Gelinbacısından kaptı ki artık onu kimseler durduramaz.

Halis Yeğen duvardan yeni bir helik uçurdu. Düziçi, Öğretmen Okulundaki yaz çalışmasından girdi, Yarbaşı tren hattının uçurulmasından çıktı. Dağsever eteğindeki taşı döktü. Bu konuda edecek öylesine şorumuz var ki Musa yerinde duramıyor. "Yazacaksan yaz, yoksa meydanı bana bırak" diyor. Musa haklı, ben de bildiklerimi yazayım gayrı.

Öncelikle 1960'lı yıllarda yaz tatillerinde Düziçi İlköğretmen Okulu'nda yapılan uygulamadan başlayalım:

Halis Hoca'mın yazdığı o uygulamalara 1963 ve 1964 yıllarında birer ay süreyle ben de katıldım. Anlatayım:

1963 yılında aynı sınıftan beş arkadaş, Düziçi'nin Ellek köyünde 20 günlük araştırma yaptık. Yaptığımız araştırmayı rapor haline getirip değerlendirilmek üzere ilgili öğretmenlere verdik. Araştırmamıza konu olanlar aklımda kaldığına şunlardı:

Köyün barınma imkânları, nüfus bilgileri, doğumlar, göçler, evlenmeler, boşanmalar, yaşlı ve çocuk ölümleri, hastalıklar, ilaçlar ve tedavi yöntemleri; mal ve mülkiyet durumları, içilen sudan, yenilen yemek çeşitlerine, yerel ağızdan folkloruna ve tüm kültürel değerlerine, çalışma koşullarına, üretim ve sanatlarına kadar birçok konu...

Araştırdık. Çalışmalarımızı fotoğraflarla belgeledik. Küçük bir kitap hacmindeki raporumuz, idare tarafından değerlendirildikten sonra, öğrenciler ve öğretmenler de yararlınsınlar diye okul kütüphanesindeki okuma masalarının üzerinde sergilendi.

1964 yılıydı. O yılki çalışmamızı uygulamaya yönelik yapma kararı aldık. Bir kardeş köy seçip bir ay orada kalacak, köyün ve köylünün işlerine emeğimizle katkıda bulunacaktık. Bu düşüncemizi, halkçı yanı ağır bastığını düşündüğümüz öğretmenlerimizle paylaştık. Onlar da düşüncemize olumlu bakınca Okul Müdürü ve Eğitim Şefiyle de konuşup projemize onay aldık. İsmet Sezgin (Edebiyat), Ahmet Özdemir (Tarih), Hüseyin Şanlı (Müzik) ve Yusuf Kök (Matematik) öğretmenlerimizin gözetim ve rehberliğinde yirmi bir arkadaşımızla uygulama hazırlıklarına başladık.

Okuldan bir ay yetecek yağ, çay, şeker, bakliyat gibi erzak; mutfak eşyaları, yataklar, kazma, kürek, çapa, keser, rende, testere, el arabaları ve köyde işe yarayacak bir sürü alet edevat aldık. Düziçi ile Yarbaşı arasındaki yol üstü köylerden Karaçarlı'ya yerleştik.

Önce okulun etrafına kendi döktüğümüz beton direkleri diktik, üstü tel örgülü koruma duvarını yaptık. Okulun kırık dökük yerlerini onardık. Camiyi boyadık ve bahçe temizliğini yaptık. Köyün içindeki yolu genişletip ana yola kadar tesviyesini yaptık. Dağdan köye kadar demir borularla su getirdik. Bir çeşme okulun önüne, bir de camiye yaptık. Okulun yanındaki çeşmenin önüne hayvanların sulanması için bir yalak yaptık.

Çalışmaktan yorgun düşsek de akşamları köylülerle bir araya gelir karşılıklı türküler söyler, hikâyeler anlatır ve o günlerin sıcak gündemi Kıbrıs konusundaki görüşlerimizi paylaşırdık. Hataylı arkadaşımız Hüseyin Karakurum'un yaptığı taklitlere gülmekten kırılırdık.

Okul Müdürümüz Mustafa Ersoy, Adana Milletvekili Geçioğlu ve Adana Valisi Muzaffer Öztekin'le ziyaretimize geldiler. Çalışmalarımızı inceleyip, bizleri kutladılar. Yaptığımız çalışmadan mutluyduk. Ancak bizim bu çalışmamızdan rahatsız olanlar da varmış. Şöyle bir söylenti çıkarmışlar:

“Karaçarlı köyü adına devletten çok büyük para gelmiş. Öğretmen Okulu Müdürü ile Nahiye Müdürü bu parayı almışlar, göstermelik olarak birkaç öğretmen ve öğrenci göndererek göz boyamışlar ve gelen parayı iç etmişler.

Yani Okul Müdürünü ve Nahiye Müdürünü şikâyet etmiş, külyutmaz halkım! Yutar mı numarayı! Anasından emdiklerini burnundan getirmezler mi müdürlerin!

Bu deneyimden canını zor kurtaran Müdüre bir daha köy çalışmasından söz edilir mi?

Gelelim Yarbaşı’ndaki tren raylarının sökülmesine:

Dağsever ve Halis Hoca’nın anlattığı bekçi olayına bir başka bağlantı ve göndermeyle girmezsek olamaz.

Andırının Kesim köyünden, Kamber Rışvanoğlu’undan daha önceki mektuplarımda söz etmiştim. Osman Tufan Paşa himayesinde hukuk tahsili yaptıktan sonra askeri hâkim olarak daha sonra da serbest avukat olarak çalıştı. Ünlü davaların savunmanlığını yaptı. Kamber Rışvanoğlu, iri kıyım, babayiğit bir adamdı. İki metreye yakın boyu ve ağır bedeniyle dev gibi görünürdü bize.

Rışvanoğlu, 1940’lı yıllarda Sivas’ta avukatken eşi ile Andırın’a gelir. Yaz mevsimi olduğu için Andırın’ın diğer ova köyleri gibi Kesim köylüleri de Beypınarı yaylasına göçmüşlerdir. Kamber Bey, genç eşi ile yaylaya gelir, ancak onlar için ayrı bir çadır yoktur. Aile kalabalıktır. Üç direkli kara çadırın bir köşesine yer yatağı yapılır. Bir gün, iki gün derken Kamber Bey arayışa girer ve kendini kamalaklı, karaardıçlı dağlara vurur. Çocukluğundan çok iyi bildiği pınar başına eşi ile gider, etrafına bakınır kimsecikler yoktur. Bir duldada sevişirler. Pınarın soğuk suyunda çimip kurulandıktan sonra, çadırlara inerler. Çadırda bir şey yapamasa da işin çözümünü bulan Kamber, sabah kahvaltısından sonra gözünü yine dağlara diker. Ama bu durum oda haymasında bulunanların gözünden kaçmaz. Takırlılar Kamber Bey’e:

-Nereye bire Kamber, şurada biraz laf verir diye başına toplanıyok, sen Doktor Hanımı da alıp dağlara gidiyorsun, bu ne iş, derler.

Kamber Bey’in cevabı hazırdır:

-Doktor Hanım dağları, ormanı, yeşilliği, hele de pınar başlarını çok seviyor, şehrin gürültüsünden, kalabalığından bunalmış, dün dağları gezdirdim, çok hoşuna gitti, bugün de gidelim diyor, der.

Köylülerin diyecek sözleri yoktur. Kamber Bey, eşini de alıp bir an önce dağdaki pınar başına ulaşma telaşındadır. Yel yepelek aşk mekânlarına varırlar ki ne görsünler: Sevişirken yattıkları yer, fır dolayı ufacık taşlarla çevrilmiş. Dünkü yaptıkları işin birileri tarafından görüldüğünü anlarlar ve su bile içmeden izlerinin üstüne çadırlara dönerler. Orada daha fazla

kalmayıp bir gün sonra soluğu Sivas'ta alırlar. Konu aralarında sır olarak kalır.

Yıl 1995, Kamber Amca, Adana'ya geldi. O akşam Andırınlı'lar gecesi var, vakit dolduruyoruz. Kamber Amca, Andırın anılarından bahsederken ben, Beypınarı olayını anlattım. Kamber Amca, fal taşı gibi açılmış gözler ve dudaklarını yalayan yutkunuşlarla yüzüme baktı:

-Bire çocuk bu anlattığın olay aynı ile vaki, ancak ne ben ne de eşim bu olayı kimselere anlatmadık. Bir sır olarak sakladık. Sen bu olayı nereden biliyorsun ki dedi. Ben de:

-Siz anlatmadınız doğru da o taşı dizen de mi anlatmadı? dedim.

Yarbaşı'ndaki tren rayı ile bu hikâyenin ne alakası var diyeceksiniz. Dağsever de, Halis Hoca da, ray sökme olayının tek şahidi, belki de mağduru, edilgen, Fransız denetimindeki demiryolu işletmesinde görevli ve bekçiye kime hizmet ettiğini bilmeyen adamın kaynak kişi olarak peşine düşmüşler. Onun bilgisi ve tanıklığı elbette önemli ama asıl bilinmesi ve yazılması gereken yani bizim gözden kaçırdığımız o rayları sökmeye giden çeteler değil midir? Onlar kimlerdi? Çeteleri oraya kim ya da kimler göndermişti, eldeki istihbari bilgiler nelerdi? Bekçiyi niçin yakalamışlardı, bu hareketin sonunda ne oldu, bölge kurtuluşuna katkısı nedir gibi sorular ve bu sorulara yanıt olacak veriler üzerinde yazmak gerektiğini düşünüyorum.

Çukurova'nın kurtuluşu ve özellikle bölgenin efsane komutanı Osman Tufan'ın çalışmalarını, "Mustafa Kemal'in Tufan'ı" adlı tiyatro kitabımda yazdım. Bu konuda en kapsamlı çalışma Dr. Necat Yaycıoğlu'nun yayımladığı, benim de önsözünü yazdığım 'Osman Tufan Paşa' adlı eserdir. Söz konusu eylemleri gerçekleştiren çeteler ve çete başkanlarıyla bire bir görüşerek ve seslerini kaydederek bu kitapları hazırladık. Yarbaşı olayını, Sarıbahçeli Ahmet Ağa'nın eşi ve çocuklarının Fransızlar elinden kurtarılışını, Fransız emrindeki karakolların basılarak arabalar dolusu silahın Çukurova'dan Andırın'da Tufan Paşa güçlerine getiriliş öykülerini kendi ağzından kayda aldığımız Andırınlı çetebaşılardan Gemici Muhtar Ali'den dinledik ve kendi sesinden Necat Bey'le kayda aldık.

Uzadı biraz, bunları sonraki mektupta zacağım.

Saygılar.

“YAĞMA”NIN ZEKÂTINI VEREN TECİRLİ (B. İşlek)**Tarih:** 10 Haziran 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Halis Hocam, İsmail Arslan Hocam'ın yazısında birkaç hususa değinmek isterim.

Sen git yağma kültürünün arşa çıktığı bir bölgede beleşe yol yap; okul, cami onar; köylülere yardımcı ol...

Olacak iş mi yani?

Bu işler için devletten alabildiğince para alacaksın. Sonra bir şeyler yapıyor görünüp o paraları boğazına geçirmiyormuş gibi davranarak iç edeceksin. Andırınlı'nın "malıyla beslenen" adamların devletin parası olmadan ve o para yenmeden iş yapılacağı gibi bir duruma inanmaları mümkün mü?

İsmail Hoca'm unutmuş. Biraz zorlansa "Elüstülüler burada gominiscilik oynuyor" diye de şikâyet edildiklerini hatırlar.

Asırlar boyunca, Osmanlı bizden, hac kervanlarını ve Kabe'ye taşıdığı hazineleri ordularıyla koruyamamışken, hareminden hatunları dahi kaptırmışken, Gavur Dağlarında sen gel, beleşe işler yap. Siz kazmaları, kürekleri nereye saklayarak koruyordunuz ki İsmail Hocam?

Dünya durdukça durası Sarı Paşa'mızın Cumhuriyetinde bile bir şeyin devletle ilgisi varsa yağma hak değil midir Halis Ağa?

Sonra Çukurova'nın kurtuluşu bizim Yarbaşı zaferinden ibaret midir?

Osmanlı paşasının yemin billahla, kellesini uçurmakla tehdit ederek 'doğru söyle' diyerek ifadesini aldığı Ermeni'ye "Ağaçların dallarına tırmanıyor görünen Tecirli atlıları" nic'oldu bakalım?

Alaman Parlamentosu kalsın, Çukurovalıya etmediği zulüm kalmamış Ermeni için 'kırgına uğradı' desin. Tecirlinin buna cevabı elbette kendi üslubunca olacak.

Bunlar bizi ne sanıyorlar Halis Hocam?

Bence Tecirli Çukurova'da yerli yerinde duruyor. Şu anda Osmanlı'nın Çukurova'daki belli başlı bütün belediye başkanlıklarını Tecirli zabdetmiştir ki Çukurova'yı Osmanlı Halifesinden daha hakkaniyetli yönetmektedir.

Tecirli, "hakkaniyet" dedi mi beş dakika duracaksın. Hadi onu da yazayım galan:

"Yağmaladığı" malın "zekatını" da veren hangi boy var Çukurova düzünde Tecirli'den başka?

Tecirli vermiş Halis Hocam. Valla hemi "yağmalamış" hemi de zekâtını vermiş arkadaş. İsmail Hoca'm ile dezzesinin oğlu Musa, isterlerse bu lafi da dillerine dolasınlar (veya kıskansınlar) "gıyamata gadar".

"Yağmanın zekâtını" veren bütün İslam âleminin halifesini ve padişahını da "gavur" bilecek elbette.

Şimdi bir de "yağma" lafına takılacaklar. Türk tarihi boyunca "yağma" kültürünün kitabını yazdırıyorum bir tarih doktoruna. O yazmazsa oturup ben yazacağım.

Yeryüzünde "devlet" yüzü görmeden kâh boğuşarak, kâh türkü çığırarak, kâh yağmayla gücünü gösterip altı yüzyıl varlığını korumuş hangi topluluklar var Çukurova oymaklarından başka?

"Yağmayla gücünü gösterip" ayakta kalmaya çalışmıyorsa neden zekâtını versin; ya da Zırvananın Körü, Açacak Omar'dan daha "güçlü" olduğunu anlatmak için önceden haber vererek gece yarısı torununu kaçırıp sonra da peşinden gelen hanımları Kars (Kadirli) çarşısında tepeden tırnağa neden giydirdin ki?

Öyle dibini başını bilmeden hırsızlık gibi "ucuz" ithamlarla Çukurova'nın yüzyıllar süren tarihi anlaşılamaz.

Haydi onu da söyleyeyim bari: Biz, Andırınlıların gölükleri ile firiklerini "zekâtını vermekten" başka neden yağmalayalım ki?

Osmanlı Surre Alaylarının (Hac kervanlarının) zekâtını vermiş miydi? Emin değildik. Sonra sadece iyilik olsun diye sevabına yağmaladık ve zekâtını verdik. Olay, bundan ibaret.

Hıı... Tecirli'nin aksakallısı Osman Emmim? Sen ne diyorsun bu işlere? Selamlar, saygılar. Hoşça kalın.

İSMAİL ARSLAN MEKTUPLARI (M. Tolu)

Tarih: 19 Haziran 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Horanta,

İsmail Hoca'm, yine harikalar yaratarak iki yazı göndermiş. Yepyeni bir sayfa ile hem ulusal boyutta hem Çukurova düzleminde yeni pencereler açmış, yeni çağallar uçurmuş Horanta'ya. Bu konuda herkesin diyeceği söz ve anlatacağı hatıraları olmalı...

Yazının birinde de Dağsever'in pasını gole çevirmiş görünüyor. Andırın bu işte kardeşim! Bir Üzücek'te bu kadar mani varsa.. daha el atılmadık elli iki köy orada duruyor. Hep beraber davranalım da çiçekler açsın Amanoslarda.

Herkese sevgi ve saygılarımla...

ÇUKUROVA'NIN TARİHİ DE ÖNEMLİ (İ. Arslan)

Tarih: 14 Haziran 2016

Kimden: ataarslan01@hotmail.com

Tarihçi, hukukçu, edebiyatçı, ziraatçı, eğitimci kimliklerimizle değil, Çukurova sevdalıları olarak araştırmacılığımızla yazıyoruz. Çalışmalarımız da öyle belgelere ve bulgulara dayalı değil, halktan aldığımızı ya da halkta bulduğumuzu kaybolmasın diye halka veriyoruz. Çukurova verimli coğrafya, aradığının hep fazlasını buluyorsun. Yerelin mi, ulusalın mı, evrenselin mi izini sürüyorsun? Çukurova'nın sihirli aynasına bak ki göresin. Çukurova'da yaşanan değişim, dönüşüm, üretim, paylaşım ve tüketim süreçleri ulusal ve uluslararası gelişme, değişme ve politikaların dışında değildir.

Amerika iç savaşı sonunda krize giren İngiliz tekstil sanayini kurtarmak amacı ve arayışıyla yapılmamış mıdır? Mısırlı İbrahim Paşa'nın Çukurova'yı işgali; arkasından gelen Fırka-i İslahiye hareketi; aşiretlerin yerle yeksan edilip yerleşik yaşama geçilmesi; bu kavgada "Azrail'den başkasına aman mı?" diyen on binlerce konar-göçer Türkmen'in can verip yerleşik yaşama geçirilmesi nedensiz miydi?

En son verilen Kurtuluş Savaşı'nda bağrına ayak basan Fransızlar, Çukurova'yı ne bilir ne de tanırdı. Adına "Kilikya" derlerdi ya, onu bile yanlışsız söylemeye zorlanırlardı. Fransız Albay Bremond, "Kilikya" adlı eserinde Çukurova'yı "Alp Dağlarına sahip bir Mısır" şeklinde tanımlar.

Türk dostu Fransız yazar Pierre Loti, o kötü işgal günlerinde şunları yazar Çukurova adına:

"Kilikya, Türk vatanının ayrılmaz bir parçası ve hatta kalbidir. Avrupa diplomatlarının onu bir an bile esir etme gibi bir projeyi neden ve nasıl yaptıklarına insan şaşar. Aslında bu ülke kapısız yüksek duvarlarla çevrilmeye, dış temaslardan korunmaya layıktır. Ta ki aşırı hareketli ve dengesiz dünyamızda sükûnet ve hayal için bari bir köşe kalsın. Burası lekesiz bir dürüstlüğün gerçek yurdu, Yakındoğu'nun levantenlerinin menfaatperestliğini ve üçkâğıtçılığını asla kendine bulaştırmayan bir çeşit cennettir. Bu ülkede işler yazıya dökülmeden yapılır, verilen söz yeter. Orada örfler ataerkil ve saf kalmıştır. En yoksulu bile şövalyece bir misafirperverlik gösterilir.

"İlk gençlik çağımda bir Türk rehber ile at üstünde ve silahsız, Kilikya'da dolaştığımı hatırlıyorum. Pembe zakkum çiçeklerinin dere boylarını kapladığı mevsimde idik. Her yerde, en küçük köylerde bile dost gibi karşılanıyorduk..."

Pierre Loti, Çukurova adına izlenimlerini böyle yazarken, Fransız resmi makamları, aynı Çukurova'yı koloni yapabilmek için Beyrut'taki Yüksek Komiserlikçe ağızları sulanarak uzmanlarına raporlar hazırlattırıyorlardı. 1919 yılında bölgeyi dolaşan mühendis Achard raporunda şöyle yazmıştır:

“Marsilya'ya çok uzak olmayan Kilikya, Fransa'nın bütün pamuk ihtiyacını karşılayabilir. Bu nedenle de Kilikya ile Kuzey Suriye'yi elimizde tutmak ve pamuk üretimini geliştirmekte çıkarımız vardır.” (Yahya Akyüz, Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu kitabı, s.121)

O gün pamuk için önemli olan Çukurova, bugün de ürün çeşitliliği ve verim potansiyeli bakımından dünyanın üç büyük ovasından biridir.

Çukurova'nın her dönemde yazgısı kara, dağları dumanlıdır. O nedenle işgalciye ilk kurşun Mustafa Kemal'in emri ile Çukurova'da atılır; Kurtuluşun ilk kararını Çukurova'da verir; Osmanlının son ordularını burada, Çukurova'nın kalbi Adana'da denetler. Onun, Çukurova'ya, özellikle Adana'ya yoğun bir ilgisi vardır. Nasıl mı?

Anlatayım:

*

Atatürk ve Çukurova

Mustafa Kemal, Arap çöllerinden ve ihanetlerden, İngiliz uçaklarından atılan bombalardan, Suriye'deki sokak savaşlarından kurtardığı ordusuyla Çukurova'ya ilk kez 30 Ekim 1918 günü ayak basar. Mondros Anlaşması gereği ülke topraklarını 24 saat içinde terk etmek zorunda kalan Alman General Liman Von Sanders'ten Yıldırım Orduları'nın komutanlığını da devralacaktır.

Sanders, anlaşma gereği işgalcilere teslim edilmesi gereken ordunun silah ve cephanesini, konuşlandığı İncirlik ovasında havaya uçurtur. İncirlik'te gökyüzü ıslıl ıslıl yıldızlanır. Oysa Mustafa Kemal, kalan silahları, ilerde başlatacağı savaşta kullanılmak üzere bölge halkından güvendiği insanlara teslim eder. İşgal altındaki diğer bölgelerde kurtuluş hareketleri düzenli ordu ile yapıldığı halde Güney Anadolu'da; Urfa, Antep, Maraş, Adana ve Mersin'de halkın kendisini kurtarmasının altında yatan giz Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmadan önce Çukurova'da yaptığı uzak görüşlü çalışmadan kaynaklıdır.

Çukurova'da on gün kalan Mustafa Kemal, Mondros hükümlerini tanımamış, İskenderun Körfezi'nden çıkartma yapan İngiliz güçlerine ateş açtıracağını bildirmiş ve öyle de yaptırmıştır. Böylece işgale karşı ilk silahlı eylem, 6 Kasım 1918 günü Çukurova'da yapılmış, ilk kurşun orada atılmıştır. Ulukışla-Toros Tünellerinin teslim edilmemesi için Adana'dan İstanbul'a tel çeker. İşgalcilere karşı Toroslara siperler kazdırır.

Sadrazam Mareşal İzzet Paşa ateş emrini geri alması için Mustafa Kemal'e baskı yapar. Mustafa Kemal geri adım atmaz. İstanbul Hükümeti,

Çukurova'daki Yıldırım Ordularını lağvetmek zorunda kalır. Sınıf arkadaşı Ali Fuat(Cebesoy)la başlatacakları kurtuluş savaşının planını yaparlar.

Adana'nın önde gelenleri, özellikle esnaflar, Mustafa Kemal'in Şakir Paşa Mahallesinde, karargâh olarak kullandığı eve gelip ona; "Paşam, canımız ve malımızla emrindeyiz, bizi bu ırzı kırıklara teslim etme." derler. Esnafların bu davranışından ilham ve cesaret alan Mustafa Kemal kararını verir:

İstanbul Hükümeti; teslim olmuş, orduları dağıtılmış olsa da ne gam! Onun, kendine inanan bir halkı var. Bu toprağın çocuklarıyla Çanakkale'de, Yemen'de, Trablusgarp'ta birlikte savaşmamışlar mıydı? Ölümün üstüne birlikte yürümemişler miydi?

O günlerde verdiği kararını Mustafa Kemal, 15 Mart 1923 günü Adana'yı ziyaretinde şu sözlerle açıklamıştır:

"Efendiler, ben'de bu vakayiin ilk hissi teşebbüsü bu memlekette, bu güzel Adana'da vücut bulmuştur."

Enver Paşa'nın Alman destekli Pantürkizm ve imparatorluk hayalleri bitmiştir. En gerçekçi karar, Anadolu'yu kurtarmaktır. Bu karar, İstanbul'a gitmeden, Samsun'a çıkmadan önce Adana'da verilir.

Mustafa Kemal, emrindeki orduyu Nihat Anılmış Paşa'ya devrederek 10.11.1918'de Adana'dan ayrılrsa da Çukurova ile ilgisini hiç kesmez.

Mersin'e çıkan 1500 Fransız askerinden 1050'sinin, Fransız üniforması giydirilmiş Çukurovalı Ermeniler olduğunu gören halk acı gerçeği kavrar. Fransızların medeniyet getirme amacında değil, kin ve intikam amacında olduğu görülür. Kafkasya'dan gelen Ermeni intikam alaylarının Çukurova'da bir Kilikya Ermeni krallığı kurma niyetleri halkta müthiş tepkiye neden olur.

Halk Çukurova'da Mustafa Kemal'in Sivas'tan gönderdiği Binbaşı Kemal Doğan, Yüzbaşı Osman Tufan ve Sinan Tekeli etrafında örgütlenir. Çukurova'yı "Alp Dağları eteğinde bir Nil Vadisidir, Fransa'nın tüm pamuk ihtiyacını karşılar." diyen Fransızlara da İmparatorluk rüyasıyla Emperyalistlerin oyununa gelerek bin yıllık komşularını arkadan bıçaklayan Ermenilere de toprağını bırakmaz. Bırakmaz çünkü "bir dert anlayan düşmüştür önlerine" ve "gayrık yeter!" demişlerdir.

Çukurova'da, Urfa'da, Maraş'ta, Antep'te pabucun pahalı olduğunu gören Fransız kamuoyunda ve parlamentosunda tepkiler yükselir:

"Bu savaş bitsin artık, bu anlamsız savaşa ne bir asker ne bir Frank para verebiliriz."

Fransız kamuoyunun tepkisi ve güney Anadolu'da halktan gördüğü direniş sonunda işgalcilerle ilk anlaşma Ankara'da Fransızlarla yapılır. Anlaşmayla Fransızlar, bölgedeki silahları Türklere bırakılır. Sonraları, Batı Cephesi'ne gönderilen bu silahlar işgalci Yunanlılara karşı kullanılmıştır.

Hani derler ya ‘bir mih bir nal, bir nal bir at, bir at bir yiğit, bir yiğit bir vatan kurtarır.’ İşte Antep’e cephaneye taşıyan trenin yerel çetelerce Yarbaşı’nda engellenmesi Maraş’tan sonra Antep’in kurtuluşunu, Antep’in kurtuluşu Ankara Antlaşmasını, Ankara Anlaşmasıyla elde edilenler da savaşın kaderini değiştirmiştir.

*

Kurtuluş Savaşı biter, ancak Mustafa Kemal için asıl savaş yeni başlamaktadır ki bu savaş “Çağdaş uluslar düzeyine çıkma” savaşıdır. Cumhuriyet kurulacak, hilafet kaldırılacak ve peş peşe devrimler başlayacaktır.

Mustafa Kemal’in niyetini sezen devrim karşıtı milletvekillerinden Çolak Selahattinler, Ali Şükrüler, Ziya Hurşitler, Hüseyin Avniler tedirgindirler ve “Düşmandan kurtulduk ya bu Mustafa Kemal’den nasıl kurtuluruz”un hesabı içindedirler.

“Doğum yeri ülke toprakları sınırları içinde olmayan milletvekili seçilemez” diye Meclise önerge verirler ki amaç, Selanik’te doğan Mustafa Kemal’dir. Hedefin kendisi olduğunun bilincinde olan Mustafa Kemal’in tepkisi sert olur. Milletvekillerini meclise gönderen bölge halkları da önerge sahibi vekiller gibi mi düşünmekte?

Bu durumu test etmek ve milletvekillerini kendi seçmenlerine mahkûm ettirmek için seçim bölgelerine gitme kararı alır; ilk olarak milletvekili Çolak Selahattin’in seçim bölgesi Mersin’e gider. Mersin’e giderken önce Adana’ya uğrar. Yanında, bir buçuk aylık eşi Latife Hanımı da vardır.

Çukurova’da yer yerinden oynar. Meclisteki önergeye tepki gösterircesine Atatürk’ün geçtiği caddelerdeki taklar üzerinde “Adanalı gerçek hemşerisini bağrına basmaktan onur duyar!” afişleri görülür. Çukurovalı kurtarıcısına sahip çıkmıştır ama onun Çukurovalıdan başka beklentileri de vardır: Çukurovalı, Cumhuriyet fikrine hazır mıdır, Hilafetin kaldırılmasını benimsiyor mu?

Toplumun karşısına ilk kez eşiyle birlikte çıkacaktır. Eşinin yüzü açık olarak erkeklerle birlikte yenilen yemeklerde ve yapılan toplantılarda birlikte olunacaktır. Haremlik-selamlık olmayacaktır. Adana’da halk düşlediği çağdaş aile yapısını kendisinin ve eşi Latife Hanımın şahsında görmüş olacaktır. Bütün bunlarda amacı, düşlediği çağdaş aile yapısını eşinin ve kendisinin şahsında temsil etmektedir.

Adana Türk Ocağı’nda gençlerle, esnaf ve halktan kişilerle görüşmüş, eşi yanından hiç ayrılmamıştır. Latife Hanım, Adanalı hanımlarca Sinan Paşa konağına davet edilince Atatürk; “Benim bulunmadığım yerde eşimin bulunması da gerekmez.” diyerek ayrımcı bir daveti reddetmiştir.

Tarsus’ta, “Paşam ahtım var, gördüğüm yerde ayağınızı öpmeye. İzin verin ayağınızı öpeyim” diye yere kapaklanan Kara Fatma ünvanlı

kahraman Adile Onbaşı'yı yerden kaldıran Mustafa Kemal; "Türk kadını, sen yerlerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde taşınmaya layıksın." der.

Adana Tren Garı'nın önünde ilerlerken mahşeri kalabalığın içinden "Paşam bizi de kurtar!" diyen siyahlar içindeki Hataylı iki kıza Mustafa Kemal; "Kırk asırlık Türk yurdu ecnebi elinde esir olamaz." demiştir.

Cumhuriyet kurulmuş, devrimler yapılmış ancak Mustafa Kemal Hataylı kızlara Adana'da verdiği sözü unutmamıştır. Hastalığının en ileri dönemlerinde, doktorlarının tüm uyarılarına rağmen sağlığını hiçe sayarak "Ordu güneye!" emrini verir, kendisi de trene atlayarak Adana'ya hareket eder. Amaç, işgalcisi Fransızlara gözdağı vermektir.

Avrupa ajanslarında yeni bir Türk-Fransız savaşı mı başlayacak diye yazılar yayımlanıp yorumlar yapılır. 1938 yılının 28 Mayıs'ında Mustafa Kemal bugünkü Atatürk Parkı'nın bulunduğu yerde teftiştir. Başkomutan, marş marşla önünden geçen cumhuriyet ordusunu son kez Adana'da denetler. Kadere bakın ki Osmanlının son ordusunu Mustafa Kemal, Adana'da bırakmıştı. Halkına verdiği her sözü gerçekleştiren Atatürk, 1923'lerde Adana'da, Hataylı kızlara verdiği sözü de yerine getirir ve Hatay sorununu çözmüş olmanın gönül rahatlığını duyar.

Mustafa Kemal'in Çukurova ile ilgisi yalnızca Kurtuluş Savaşı'na katkı ve devrimlere destekle sınırlı değildir. Sanayileşmeyi kaçırın Türkiye'nin en büyük kalkınma ve üretim potansiyeli tarımdadır. Karasabanla çağdaşlığın yakalanamayacağını bilincindedir. İvedilikle modern tarım teknolojilerini kullanmak gerekir. Başlamak için en uygun yer Çukurova'dır. Öyleyse ne yapmalı? Her işte ve her şeyde önder Mustafa Kemal, tarımda önderliği de orada başlatır:

Dört yol, Tarsus ve Silifke'de kendi parasıyla aldığı üç çiftlikte tarımda öncülüğü düşünür. Silifke Tekir çiftliğinde modern tarımın uygulamalarını yapmış, kooperatif kurmuş, ilk üye kendisi olmuştur. Yurt dışından getirttiği tohumlar ve damızlık hayvanlarla üretime başlamış, sonuçları Çukurova çiftçisine örnek olmuştur. Traktör üzerindeki fotoğrafı, Silifke Tekir Çiftliğinde çekilmiştir. Toroslardaki Yörükleri de kooperatif üyesi yapmış, kalkınma modeli olarak, bireysel dinamikleri toplumsal yarara dönüştüren dayanışmanın örgütlülüğü olan kooperatifçiliği seçmiştir.

Mustafa Kemal'in bu çiftlikleri ne oldu dersiniz? Halka dağıtıldı. Güzelim yapılar da harebeye döndü; Atanın mirası korunamadı. Korunamayan o binalar, müze yapıp Türkiye'de modern tarımın sembolü o ilk traktör ve diğer tarım araçları sergilenemez miydi?

“O BELDE (OSMANİYE)'DEKİ SEMPOZYUM ve TİRŞİK GÜNÜ” Hk. (B. İşlek)**Tarih:** 11 Temmuz 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,
 Bayram tatili bitti. Yaz günlerindeyiz.
 Musa kardeşimiz yaylada olduğu için tatille işi yok.
 Osmaniye Dede Korkut Üniversitesi bir sempozyum düzenledi.
 Ben de aşağıdaki yazı ile katıldım. Yani bildiri gönderdim.
 İngilizce bilmediğim için yazım, sonuç kitabında yer almadı (Gelişmeleri biliyorsunuz).

Esasen benim işim, her vesileyle Horanta'nın yazmasını sağlamaktır.

Bu macerada da maksat hâsıl oldu.

Sevgili Musa olup bitenleri üç ayrı bölge heykasiyle değerlendirdi.

Bu yazılara vesile olduğum için İngilizce bilmeme malamatlığımı aldırmadım ama Musa Dayım'ın attığı gül kanattı. O beni hangi yazısıyla malamat etmedi ki?

Dezzesinin oğluna satı gücü yetmez, Halis Hocam'ın da kurşunlamasından korkar (Katilden beter olan fitne, Çukurova'yı yazmaya vesile olacaksa mübahtır -Tecirli Atasözü- Ozan Ede, sen bilirsin bu atasözünü), sıra Tecirli'ye geldi mi vurdukça tozudur. Ne ağrıyı bilir ne sağrıyı, canı sağolasıca.

Fakat bu "söz keşiği" tek elde değildir. Bir gün de bize sıra gelir nasıl olsa.

Evet, uzattığım söz bitiriyorum.

İngilizce bilemediğim için kitaba girmeyen o yazı aşağıdadır.

*

OSMANİYE (ÇUKUROVA) SÖZLÜ KÜLTÜRÜ Hk. (B. İşlek) ⁽⁶⁵⁾

Osmaniye, Düziçi ilçesi, Pirsultanlı köyündenim. Çocukluğum; Karacaoğlan, Köroğlu, Elbeylioğlu, Âşık Garip türküleri dinleyerek geçti.

Sonra başka bölgelere gittim. Düziçi folkloru ve türkülü hikayeleri, pek çok ülkenin folkloru zenginliğinde ve hacminde dediğim zaman, çoğu

⁶⁵ Önce, Mayıs 2016'da Horanta üyelerine, sonra Temmuz'da Korkut Ata Üniversitesi'ndeki sempozyuma gönderilen yazı.

kişiler “öyle şey olamaz, abartıyorsun” dediler. Derlemelere başladığım zaman hiç de abartılı konuşmadığımı anladım.

Âşıkları, kaynak kişileri ve onların dağarcıklarını yakından tanıyıp görünce bölge folklorunun düşündüğümünden daha da zengin, derin olduğunu gördüm. Bu hacimdeki bir folklor ayaküstü denecek bir zamanda derlenemezdi. Ben de bir kaydedici kiraladım. Âşıklarla video kayıt programları yaparak yıllarca süren bir çalışma başlattım.

Ulaşabildiğim yaşayan âşıklar; Hafız (Mustafa Köse), Karayiğit Osman (Osman İper), Tus Mustafa (Mustafa Çabuk), Mehmet Öztürk, İspir Onbaşı (İspir Mehmet Koç)'dan ve diğer kaynak kişilerden 200 saatten fazla bir süreyle kayıtlar yaptık. Mehmet Öztürk ve İspir Onbaşı vefat ettiler. Sonra, derlemelerimiz diğer kaynak kişilerle sürdü.

Bütün bu çalışmalar sonunda ciddi bir kaynak birikimi oluştu. Bu derlemeleri şöyle listeleyebiliriz:

Âşık Mustafa Köse'den, Karayiğit Osman'dan, İspir Onbaşı'dan, Mehmet Öztürk'ten, Mustafa Çabuk'tan

Âşık Mustafa Köse'nin Anlattıkları

- 1-Han Mahmut Hikâyesi,
- 2-Âşık Halil Hikâyesi
- 3-Beyoğlu Hikâyesi,
- 4-Güheri Hikâyesi,
- 5-Hurşit Hikâyesi,
- 6-Körezek Ağıtı,
- 7-Koroğlu Kolları (İlk Kol, Bolu Beyi, Gürcistan Seferi, Turna Teli, Revan Seferi, Şam Seferi),

- 8-Âşık Hacı,
- 9-Gündeşlioğlu,
- 10-Bey Böyrek,
- 11-Elbeylioğlu,
- 12-Yoz türküler.

Âşık Karayiğit Osman'ın Anlattıkları

- 1-Hüseyin'in Hikâyesi,
- 2-Âşık Garip Hikâyesi,
- 3-Elbeylioğlu Hikâyesi,
- 4-Erzurumlu Güveye Ağıt,
- 5-Deli Boran,
- 6-Ahmet Bey,
- 7-Güheri,

- 8-Ali Paşa,
- 9-Öksüz Ali,
- 10-Koroğlu Kolları (İlk Kol; Turna Teli, Gürcistan Seferi, Moskova Seferi, Güzel Ayvaz'ın Kaçırılması, Kıratın Kaçırılması),
- 11-Yazıcıoğlu,

- 12-Bey Böyrek,
13-Han Mahmut,
14-Esmahan,
15-Hurşit,
16-Karacaoğlu,
17-Gündeşlioğlu,
18-Güzel Ahmet,

- 19-Dadaloğlu,
20-Yoz türküler,
21-Âşık Halil Hikâyesi.

İspir Onbaşı'nın Anlattıkları

- 1-Kan Kalesi Cengi,
2-Âşık Bekir'in Hikâyesi,
3-Yazıcıoğlu'nun Hikâyesi,
4-Karacaoğlu,
5-Bezirgân'ın Hikâyesi,
6-Sonu Gelenin Hikâyesi.

Âşık Mehmet Öztürk'ün Anlattıkları

- 1-Kamberoğlu,
2-Gündeşlioğlu,
3-Esmahan.

Âşık Mustafa Çabuk'un Anlattıkları

- 1-Güzel Ahmet Hikâyesi,
2-Koroğlu Kolları (Şam Seferi,
Turna Teli, Horasan Seferi,
Yemen Seferi, Moskof Seferi,
Dağıstan Seferi, Koroğlu'nun
Ayvazı Kaçırması, Koroğlu'nun
Esir Düşmesi),
3-Helvacı Güzeli,
4-Esman ile Zeycan,
5-Öksüz Ali,
6-Elbeylioğlu,
7-Paşaoğlu Necip,
8-Hurşit,
9-Bey Böyrek,
10-Âşık Halil,
11-Esmahan,
12-Kamberoğlu,
13-Güheri,
14-Han Mahmut,
15-Mail,
16-Genç Osman.
*

Bunlardan bir kısmı kitaplaştırıldı. Bu bağlamda çıkan kitaplarımız:

- 1) Çukurovalı Karacaoğlu / İsmail Gökem-Ozan Tülüce (2008)
- 2) Tekeden Teleme Çalmak / Bekir İşlek (2009)
- 3) Bir Cerene Av Olmak / Bekir İşlek (2010)
- 4) Seksen Kapiya Doksan Değnek Çalmak / Bekir İşlek (2012)
- 5) Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak 1 (2016, Bir gurup Çukurovalı ile Horantacak yazılmıştır.)
- 6) Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak 2

Bu kitapları yazarken eli kalem tutan Çukurovalı bazı dostlarımızı da derlemeye ve yazmaya teşvik ettik. Daveti ciddiye alan arkadaşlarla bir

Yazıcı Horantası (Ailesi) oluşturarak Yukarı Çukurova'yı hallaç pamuğu atar gibi attık. Arkadaşlarımız, aynı ağıdı farklı kaynaklardan derleyerek yazıya aktardılar. Bir yıl gibi kısa bir zamanda Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak 1 ve 2 ismini verdiğimiz biri 500 sayfaya yakın diğeri 350 sayfayı aşan 2 cilt eser çıktı ortaya. Umarız ki devamı gelecektir.

Derlediklerimizin çoğu folklor ürünü. Aynı zamanda bölgenin özel tarihini, daha fazla da sosyal durumunu çarpıcı bir şekilde ortaya koyan ürünler oldu.

Bize göre Çukurova Folkloru derlenmeye devam edilirse daha yüzlerce saati aşacak hazineler bulunur, ciltler dolusu kitaplar yazılır. Zira, 'Cenupta Türkmen Oymakları' usta anlatıcılarını ve asıl kaynaklarını giderek kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olmakla birlikte, hâlâ yerli yerinde duruyor, denilebilir.

Çukurova'da hâlen, her köyde saatler süren, başka bir ifade ile ciltler dolduracak sözlü ürünlerin mevcut olduğunu biliyoruz. Ben, Aydın'da ve İzmir'de yaşıyorum. Ne zaman Düziçi'ne gitsem, imkânlar yaratıp kayıt yapmaya çalışırım. Bunların ne kadar değerli olduğu, son kitaplar, Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar 1 ve 2, okunarak görülebilir.

Bölgede, A. Rıza Yalın başta olmak üzere, Pertev Naili Boratav, Ruhi Su, Halil Atılğan gibi yerli, Bela Bartok, bay ve bayan Reinhard'lar gibi yabancı pek çok araştırmacı, derlemeler yapmıştır. Tarafımızdan Ruhi Su arşivine ulaşamamıştı. Boratav Arşivi ise, İstanbul'da Toplumsal Araştırmalar Vakfı'nda âcilen tasnife muhtaç bir şekilde beklemektedir.

Asıl önemlisi, Berlin Müzesindeki Reinhard'lar arşivi bilinmekle birlikte Türk araştırmacılar tarafından henüz incelenememiş, yazıya aktarılamamıştır.

Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki -başka derlemecilerimiz de olmuştur ama- bölgede en geniş ağıt derlemelerini Prof. Dr. İsmail Gökem yapmış ve Türk Edebiyatında Ağıtlar: Çukurova Ağıtları (2001) adıyla kitaplaştırmıştır. Keza Gökem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları: Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı (Ankara 2000) kitabında görüleceği üzere Düziçi'nde Âşık Mustafa Köse'den âşığın bildiği bütün halk hikâyelerini derleyerek bir ilki gerçekleştirmiştir.

Biz oluşturduğumuz yazıcı horantası ile derlemeye ve yazmaya devam ediyoruz.

Bölge kültürü; ağıtlar, efsaneler ve halk hikâyeleri incelendiğinde, bu ürünlerin bölgeye, ülkeye ve insanlığa söylediği, söyleyeceği pek çok yeni şeyin olduğu kolaylıkla görülebilir.

Meselâ, Düldül dağının en az üç efsanesi mevcuttur.

"Anne, komşuya taziyye git, ama hissene düşen kadar ağla, dön" diyen kızın paylaştığına iyi bakmak gerekir.

Bilinenin tersine bizim eşkıyalarımız, yolunu kesip soymaya çalıştığı ağanın cebinden şayet para çıkmazsa -ödünç de olsa- ona harçlık vermiştir.

Yemen ağıtlarının ve şimdilerde yakılan başka ağıtların pek çoğu, bu yörede söylenmeye devam etmektedir.

Hâsılı, Osmaniye’de, kültür değerleri araştırılıp tespit edilip değerlendirildiğinde, kültürel dirilişimizi yeniden sağlamaya tek başına yetecek güçte bir zenginliğin var olduğu görülecektir.

OSMANİYE’DEN (SEMPOZYUM GÖREVLİSİNDEN) GELEN YAZI ⁽⁶⁶⁾

Tarih: 07 Temmuz 2016

Kimden: osmaniyesempozyumu@osmaniye.edu.tr

Kime: didimnoteri@mynet.com

Konu: **Bildiri Tam Metin Yazım Kuralları Hk.**

Değerli Yazarlar,

Sempozyum Tam Metin Bildiri Kitabı için editör incelemesi sürecinin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Belirttiğimiz son tarihe kadar bize gönderilen metinlerin tamamı, yayın için uygun formatta hazırlanmıştır. Ancak, bu inceleme esnasında tarafınıza ait bildiri metinlerinin tam metin yazım kurallarına uymadığı tespit edilmiştir. Lütfen metninizi **11 Temmuz 2016 Pazartesi** gününe kadar bize iletiniz.

Yayincımız ile yapılan anlaşma gereği **bu tarih son metin teslim tarihi olarak tespit edilmiş olup, daha sonra gönderilecek metinler yayında yer alamayacaktır.**

Ekteki **tam metin bildiri yazım kuralları çerçevesinde** genel olarak tespit edilen hataları aşağıda sizler için yazıyoruz. Bunların dışında metninizi tam metin yazım kurallarına bakarak son kez kontrol etmeyi unutmayınız:

- Bildirinize Türkçe ve İngilizce özet ile birlikte yine Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeleri eklemeyi unutmayınız.

⁶⁶ Sempozyum görevlisinden gelen bu yazının yazım ve noktalmasına müdahale edilmemiştir.

- Bildirinizde kaynak gösterimini **dipnot şeklinde değil metin içi atıf kurallarına** uygun şekilde yapınız.
 - Bildirinizde var ise şekil, grafik, fotoğraf ve tabloları **uygun başlıklarla** metin içinde belirtiniz.
 - Bildirinizde akademik yazım kuralları çerçevesinde **Giriş, Ara Başlıklar ve Sonuç düzenini** takip ediniz.
- Anlayışınız için teşekkür eder, iyi çalışmalar dileriz.

SEMPOZYUM GÖREVLİSİNDEN GELEN YAZIYA YANIT (B. İşlek)

Tarih: 11 Temmuz 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Kime: osmaniyesempozyumu@osmaniye.edu.tr

Sayın Sempozyum Yöneticileri,

Osmaniye çevresinde 300 saatlik folklor derlemesi yaptım. Derlemeye devam ediyorum. Bunların bir kısmını, masraflarını cebimden karşılayarak dört kitapta topladım.

Böyle bir çalışmayı devletimizin hiçbir kurumu yapmadı, yapamazdı.

İngilizce bilmiyorum. Böyle olunca, size gönderdiğim yazının başına konulacak İngilizce metni de gönder(e)miyorum. Hazırlayıp size ilettiğim metin, bu yüzden, yayınlanacak kitapta yer alamayacak.

İngilizce bilmenin bütün bunlardan daha önemli olduğunu ben de kabul ediyorum.

İşinizi zorlaştırdığım için üzgünüm.

Kolaylıklar diliyorum.

Bekir İşlek.

O BELDE(OSMANİYE)'DEKİ SEMPOZYUM ve TİRŞİK GÜNÜ (M. Tolu)**Tarih:** 02 Temmuz 2016**Kimden :** musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Benim Yunus Emre yürekli, Veysel Karani firkatlı arkadaşım,

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nce düzenlenen sempozyumun şartlarına ve uygulanan ambargolara üzuldüm ama şaşırmadım. Sonuçları itibarıyla çok önemli olmamakla birlikte, sürdürülen marazi davranışlar ve uygulanan “el değer etek değmez” yöntemi kolaycılıklar bakımından tam da yurdum insanını anlatıyor; işte bu, önemli. Nasıl bir kıstas içindeler bilemem ama halk kültüründen bir metnin, bir derlemenin, bir değerlendirmenin en az on sayfa olması ve yarıya yakının da İngilizce ile yazılması zorunluluğuna ömrümün sonuna kadar kimse ikna edemez beni.

Katılma koşulları bir anlamda son yıllarda uygulanan devlet ihale yöntemlerine çok benziyor. Aranılan şartlara bakılırsa sempozyumun amacı; aralarında siyasi, ailevi ve de çıkar ilişkisi içinde bulunan, tarifli ve önceden belirlenen dar bir kadronun öne çıkarılıp ödüllendirilmesi gibi gözüküyor. Organizasyonu düzenleyenlerin, folklor araştırmaları yapmış, bu konuda kendi imkânlarıyla binlerce sayfalık kitaplar yazmış, bir alaylının tecrübelerinden yararlanmak, gösterdiği özverilerin gelecek kuşakları motive etmesini sağlamak gibi bir amaçlarının olmadığı, böyle bir şey düşünmedikleri anlaşılıyor.

Olay, üniversitelerimizin hangi havada, hangi anlayışta olduklarını yansıtmaları bakımından tipik bir örnek. İnsanından ve hayatın gerçeğinden kopan bir arayış görüntüsü. Özünde değil, süsünde olan bir hoşamatlık ve de dostlar alışverişte görsün mizansen. Deli Dumrul'un köprüsünden geçemeyecek zatların, Dede Korkut abası altındaki “ekmek elden su gölden” rahatlığı ve sorumsuzluğu bana göre.

Ama bu olaydan ders almadınsa (camide ayakkabısı çalınan garibanın yarın yine aynı yere gittiği gibi) aşağıdaki meseller umarım aklına başına getirir de sistemin yozlaşan yüzüne bir daha yaklaşmazsın!

*

Ali dayımın yiye bir danası varmış Ede. Ağıl, aşma, hendek, kandak dinlemeyen yiye bir dana. Nerede bir yeşillik görse dalarmış. Ekine, kozaya, küncüye... Emmi dayı çok şikâyetçilermiş bu danadan ama Ali dayım da bin dereden su getiren tavırlarla; danayla baş edemediğini, bundan ökün olmayacağını bildiğini, şöyle biraz etlenip butlanmasını beklediğini, o zaman satacağını söyleyerek savarmış komşuları başından. Dananın masrafsız ve zahmetsiz kendi karnını doyurmasına içten içe sevinirmiş ama

başına bir kaza gelir diye de kaygılanırmış. Korktuğu başına gelmiş sonunda.

İki gün önce Karataşlık'taki ekine atlarken karnına bir kaşşak batmış. Oracıkta ölüvermiş de ağılın üzerine bir heybe serilmiş gibi kalmış. Gören komşulardan biri haber verdiğinde, bastonunu kapıp Karataşlık'a koşan dayım, manzarayı görünce oturmuş aşmanın dibine, ancak bir kıtası elimize ulaşan şu destanı/ağıtı yazmış yiye danasına:

*Yenil derdim yenilmezdin
Ekine fırsat vermezdin
Dostu düşmanı bilmezdin
Oh oldu danam oh oldu*

Bu, benim dayımın dersiydi. Bir de senin dayının dersi var sana. Bak iyi dinle.

Dayın Tembel Ağa, bir çeltik biçiminde at oynatıyormuş salakta. Hasadı bekliyor. Şekeresini alacak Zülfikaroğlu'ndan. Yakınlarından delikanlı Bayram rahat durmuyor, ona buna sataşıyormuş salağın kalabalığında. Tembel Ağa, Bayramı gözüyle ve sözüyle birkaç kez uyarsa da Bayram dengeleri hesap etmeden yine sataşmış Dırdıbtılı delikanlısının birine. Birden alevlenen kavgada, kalabalık ve örgütlü Dırdıbtılılar, Tembel Ağa'nın müdahalesine fırsat vermeden çeltik tavaasında tepelemişler Bayram'ı. Yetişen Tembel Ağa Bayram'ın durumuna çok üzölmüş, öbür gençlere de çok kızmış ama olan olmuş bir kere, yapacak bir şey yok. Hırsını alamayınca çekmiş kırbacı, her şaklattığında Bayram'ın sırtında tekrarlıyormuş aynı cümleleri:

“Demedim mi Bayram? Yenil dedim Bayram. Demedim mi Bayram? Yenil dedim Bayram.”

Bak bir tane daha anlatayım sana. Çınargeçidi Piknik Alanı'nın buz gibi pınarlarında soğuttuğu rakırlarla kafayı bulunca bizim Hacı Hasanlar'dan biri, doğacak panik ve korkudan ilkel zevklerini daha da tatmin etmek için ya da mübalağa bir temaşa olur düşüncesiyle, ateşlediği yarım lokum dinamiti Abdal çadırının ibiğine bırakıvermiş. Patlayan güröltü maksadını aşınca mahkemelik olmuşlar Davulcubaşı'yla. Özür, minnet, aracı, ağa, bey dinlemeyen emmioğlu Osman Ağa, ille de cezalandırılmasını istiyormuş bu sorumsuz sergerdenin. Şahitlerden biri de meczup, gariban Fatoş Ahmet.

“Biz çadıra değil büvete attık dinamiti. Çadıra kazara düştü” demesi için Ahmet'i yalancı tanık tutmuş bombacı emmi. Fakat Ahmet bu. ‘Karakolda doğru söyler mahkemede şaşar’.

Hâkim, “Olayı anlat. Dinamit nasıl düştü çadıra?” diye sorunca; “Hâkim Beğem, ben bu şerefsiz, alçak, anasını ...ğim emmime; ‘Emmi dinamiti

boşa harcama. Bu bütetden balık çıkmaz’ dedim. Ama dinletmedim; bildiğini yaptı.” demiş.

Aslan Yeğenim,

Fatoş Ahmet’i dinlemeyen çılgın Hacıhasanlı’dan ne farkın var? Ben sana demedim mi “Bu bütetden balık çıkmaz. Dinamitine yazık!” diye?

Fakat sana iki ay önce, O beldede (Osmaniye’de) yaşadığım bir olayı anlatayım da yüreğin hafifler, teselli bulursun belki bizim düştüğümüz irezillikten:

İsmail Arslan aradı. “Osmaniye’de Andırınlılar tırşik günü düzenlemişler. Bizi de davet ediyorlar. Hem hısım akrabaları görür hem de kitaplarımızı münasip dostlara armağan ederiz. Beyninle, belleğinle gelmesen bile, bedenine katıl. Rahatsızlığım nedeniyle araba kullanamıyorum. Hiç olmazsa şoförüm olmaz mısın?” deyince; “Aman ağabey, ne demek; emrin olur.” yanıtıyla karşıladım üstadımı. Günü gelince de lacileri giyinip Cumhuriyetin sembolü al beyaz kravatı özenle bağladım boynuma.

Uzatmayayım; vardık şenlik alanına. Maşallah! Binbir ayak. Köleli’den, Gökahmetli’den, Sumaklı, Senir, Balk, Boğazören ve daha adını sayamadığım Andırın’ın onlarca köyünden kopup gelen hemşerilerim düğün çalar sevinciyle kıpır kıpırlar âlim Allah. Kısaca yiğidin harman olduğu yer olmuş, Mehmet Emin’lerin Çiftliği’nin yerine yapılan panayır alanı.

Beş dakika geçmeden damlamaya başladı parası cebinden çıkmayanların bindikleri pahalı otomobiller. Bir örnek siyah renkte, hepsi de özel sürücülü ve istisnasız korumalı. Kim mi bunlar? Osmaniye’nin (iki partiden) dört milletvekili. Osmaniye Belediye Başkanının partisinden Kahramanmaraş milletvekiliyle toplam beş Parlamento üyesi, Osmaniye Belediye Başkanı, sekiz on kişilik meclis üyesi, bir de Vali Yardımcısı...

Nedense herkes ona “Sayın Valim” diyordu. Oysa adam daha kaymakam kadrosunda değil mi?

Ayrıca, demokrasimizin olmazsa olmazı(!) siyasi partilerin il başkanları (HDP hariç).

Bunları nereden biliyorsun dersin, çok şükür hiçbirini tanımıyorum! Hepsini tek tek, Muhteşem Süleyman’ın huzura kabul ettiği Venedik Doç’u gibi takdim ettiler, ondan biliyorum.

Buna da alışıyor insan. Ama bu tanıtım ve takdimler sürerken bir kedi sessizliğinde yerleşen mehter takımının aniden başlayan ve de en az 5.000 desibellik gâvur icadı(!) bir ses düzeniyle yaydığı gürültü ve kakofoniye dayanan canlar öğünsün.

Yarım saat süren bu zulüm bitti derken o az önce övgülerle takdim edilenlerin en az on, on beş dakika süren; günden, gündemden azade,

yalnızca hamaset yüklü, etnik motifli, bolca din iman soslu ve de aleni ayrıştırıcı nutukları...

Bitti, kurtulduk! Şimdi Andırın'dan, Geben'den, Düldül'den, Tırıl'dan ve günün sahibi tirşikten söz edilecektir umudundayken ceketinin üç düğmesi ilikli sunucu aslan hemşerim; "Kıymetli misafirler, sevgili hemşerilerim. Şimdi Kuran-ı Kerim tilavet edilecektir inşallah." demez mi?

Hayda... Gel çık işin içinden.

"Ne kötülük var bunda?" diyebilirsiniz. Peki, ne iyilik var bunda? Bu kadar ucuz mu Allah'ın kelamı. Bu kadar sıradan mı? Kuran'daki her sure; bir emir, bir ibadet, bir rehberse, yeri mi kardeşim? Bu kadar kutsal olan inancın, ifadesi için bu kadar namüsaıt bir zemini ve zamanı kullanarak yapılan bu saygısızlık ve lakaytlık kimin haddine? Cami değil, Cuma değil, cenaze değil, mezarlık değil, türbe değil; tirşik günü efendi! Ve de sıradan bir hemşeri toplantısı. Davul çalınacak yerde ne diye bu zıtlık?

Okunan kıraatı, kim anladı diye sormayacağım. Kim dinledi Hafızı? Kim çüşa huş oldu gönülden? Kim günahlarıyla, suçlarıyla yüzleşti? Kim haksız kazancını, hırsızlığını, vergi kaçacağını, adaletsizliğini sorguladı? Hangisinin aklına geldi beceriksizliği ve liyakatsizliği?

Özet olarak, al birini vur ötekine. Memleketimden insan manzaraları işte... Sevgiyle kal. Hoşça kal...

EĞİTİM ŞEFİ MEHMET GÖL (M. Tolu)

Tarih: 13 Haziran 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Düziçi İlköğretmen Okulu'ndan saygıdeğer öğretmenim Mehmet Göl ile yarım asır önce başlayan, öğretmen öğrenci ilişkisi ve sonrasında devam ettirdiğimiz dostluk ve arkadaşlıktan her zaman onur duydum. Babacan tavırları, yüksek hoşgörü eşiği, demokrasi ve siyaset anlayışındaki şeffaflıktan, yoldaşlarına gösterdiği sadakatten daima ders aldım. Cihana gelmiş iki büyük Mustafa'yı anlama ve yorumlama konusundaki sağlam ve sabit fikirlerimin ilk ışığı oldu Göl Hoca'm. Faşizmin eli değnekli gezdiği, kardeşkanının sokaklarda aktığı bir dönemde, üstlendiği Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü görevindeki yetkilerini, yoksul Anadolu çocuklarının geleceği için tereddütsüz kullandığına şahit oldum. O kara günlerde ailesine, çocuklarına hatta canına yapılan kast ve komplolara karşı gösterdiği direncin ve cesaretin sırdaşı olmak bahtiyarlığını yaşadım.

Adana İl Kültür Müdürlüğü döneminde, zayıf hükümetlere ve yozlaşan bürokrasiye rağmen, bütün çalışmalarında ama öncelikle ören yerleri ile müzelerin yağma ve mezbeleliğine karşı duruşu ve dirayeti takdire şayandır.

Emekliği döneminde bitmeyen bir enerji ile demokrasi ve çağdaşlık yolunda gösterdiği inadı, yolumuzu aydınlatan ışığı, onlarca yıl süren bu güzel dostluk döneminde aileme ve şahsıma gösterdiği fedakârlığı, yakınlığı... Minnettarım.

Hem güzel hem acı çok anılarımız var Göl Hoca'mla. Her dönem birlikteliğimizin oluşturduğu tortuların izi ve ağırlığı var belleğimde. Bazıları özel, anlatıl-a-maz! Ama toplumsal olanları anlatmakta, yazmakta, bizden sonraki kuşaklara aktarmada bir beis olabilir mi?

İşte onlardan ikisi:

*

Dinbilgisi Dersinde Yazılı Sınav Nasıl Yapılır

Ders çizelgesi hazırlamak, özel günleri kutlamak, kültürel ve sportif yarışmaların programını yapmak, öğrenci temsilciliği ve kol başkanlarının seçimini organize etmek, sınıf öğretmenleriyle ders kitaplarının dağıtımını koordine etmek, stajyer öğretmenleri görevli oldukları okullarda denetlemek ve gözetmek, sık sık yangın alarmı çaldırarak öğrencileri ve öğretmenleri bu konuda idmanlı kılmak, “Bilge” dergisinin, sansür(!) kurulu başkanlığını yürütmek, başka okullarla seyahat, kültürel ilişkiler ve spor karşılaşmalarını düzenlemek, disiplin kurulu çalışmalarına katılmak, öğrencilere gelen mektupları-özellikle eski mezunlardan gelen mektupları okuyup şüpheli işleri(!) ve öğrencileri takip etmek, Pazartesi sabahı, Cuma akşamları bayrak törenlerinde okul müdürü adına, haftanın yol haritası hakkında bilgi vermek ve töreni yönetmek, öğrenci temsilciliğinin sinema salonunda oynatacağı filmleri övmek, bu arada Haydar'ın sinemasına gidenleri enselemek, iki güne bir Ağlayan Kaya veya iki yatakhane arsındaki çamlıkta sigara içen gariban öğrencilerin paketlerini toplamak, bunlardan Samsun, Palmall, Kent, Yeni Harman markalarını tiryaki öğretmenlere; Bafra, Birinci ve Yenice markalarını Göllü Uşağı'nda Sağır Hacı'ya “Kaba Havası” çalan edelere dağıtmak, istinasız bütün anonsları yapmak, güvendiği ve sevdiği öğretmenlerin izdivaçlarına yardımcı olmak, mezun öğrencileri arasındaki evliklere, önce dünür gitmek sonra da yüzük takıp nikâh şahitliği yapmaktan⁽⁶⁷⁾ vermekle görevli olduğu derslere girmeye vakit bulamaz, arada bir yazılı sınav yaparak kapatırdı açığı.

İşte o yazılı sınavlarda:

⁶⁷ Sıkıyönetim zamanları ve siyasetin gerilimli günlerindeki ek görevler dâhil edilmemiştir!

1-Dersin bitimine on beş dakika kala sınıfa girilir. Sınav kâğıtları yoklama yerine de geçeceğinden, bu işe zaman harcanmazdı.

2-“Yerlerinize oturun. Herkes bir dosya kâğıdı (A4) çıkarsın yazılı yapacağım!” komutu verilir.

3-Öğrencilerin “Hocam bize hiç ders anlatmadınız ki; ne soracaksınız?” feryat ve itirazları dikkate alınmayarak; “Derse girmeye ne hacet. Hepiniz dini bütün ailelerden gelen Müslüman evlatları değil misiniz? Soruları zaten kolay soracağım”

4- “Soru 1- Ananın adı nedir?

Soru 2- Babanın adı nedir?

Soru 3- Ne zamandan beri Müslümansın?

Soru 4- İslam’ın şartı kaçtır?

Her soru 2.5 puan. Beş dakika içinde kâğıtları toplayacağım. Çünkü kâğıtlarınızı burada okuyup notlarınızı yüzünüze karşı tebliğ(!) edeceğim.

5- Kâğıtlar beş dakika içinde toplanır ve değerlendirme, gizli yazım, açık okuma usulüne göre sınıfın huzurunda yapılır.

Örneğin; öğrenci Mustafa Çiftçi’nin sınav kağıdı hep beraber okunur:

“1. soruya, ananın adı ‘Gülizar’ yazmışsın. Olmaz! ‘Havva’ yazacaktın. Ama Havva yazsan da kabul etmezdim. ‘Hz. Havva’ olacaktı.

2. soruda aynı hatayı yapmışsın. Zaten, tek başına ‘Âdem’ cevabı yetmezdi. ‘Hz. Âdem’ olacaktı.

3. soru, aleni yanlış. İnsan doğduğu günden bu yana değil, ‘kalubela’dan beri Müslümandır.

4. soruyu doğru kabul ediyorum. ‘Namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, zekât vermek ve kelim-i şهادet getirmek’ İslam’ın beş şartıdır. Bu soruyu, ‘savm, salat, hacı, zekât, kelime-i şهادet’ olarak yanıtlayanları da doğru kabul edeceğim.

Örnek olarak bir kişinin kağıdının okunması hocama göre yeterlidir.

Bu doğru cevaplara göre, sanırım herkes 1. dönem karne notunu öğrenmiştir. Şimdi benim bir toplantım var. Zaten zil de çalmak üzere. Sessizlik içinde duracağınızdan eminim. Yalnız gördüğüm kadarıyla din dersinden durumunuz zayıf. 2. dönem biraz daha gayretiniz gerek!”

Hedef 3. Bina’daki Eğitim Şefliği odası...

*

Totem Ve Totemizm Nasıl Anlatılır

Teneffüs zilinin çalmasına 10 dakika kala girdi sınıfa. Hemen başlayan bir sessizlik ânının bir iki dakika keyfini çıkardıktan sonra:

“Hepinizin burada olduğunu biliyor ve olmayanları da burada kabul ediyorum. Yoklama defterini kaldırınız!

“Arkadaşlar, bugünkü dersimizin konusu; Totem ve Totemizmdir. Esas olarak klan tapınma biçimi olup seninle aynı soydan geldik ve kardeşiz

duygu ve sadakatini ifade etme çabasıdır. Her şeyden önde bir ad, somut bir varlık ve bir işarettir.

“İlkel bir inanç ve ibadet şekli olup kökeninde korku ve bilinmezlik vardır. Korkulandır, koruyandır. Sevilendir, sayılandır totem. Totem atadır, anadır, kardeşir. Totem bir ağaçtır, bir attır. Totem bir ittir. Totem bir ottur.”

Bunları dedikten sonra hızını alamadı hocam; bakışlarını ön sıralarda oturan kız arkadaşlarımıza yönelterek; “Totem bir Necla Gök’tür, totem bir Hatice Yaman’dır. Ders de burada bitmiştir.” diyerek çalan zille birlikte yürüdü gitti 3. Bina’ya doğru.

“ÇOBAN KÂHYA” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 16 Ağustos 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Yaz rehavetiyle herkes sessizliğe bürünmüşken Musa Can, güzel yazılarından biriyle daha bizi dürttü.

Ekte Andırın’ın ileri gelenlerinden Çoban Kâhya ile ilgili bir yazı okuyacaksınız.

Benim bir kaynakta okuduğuma veya Musa’nın bir başka zaman anlattığına göre, Kadirli’yi işgal eden Çaylak Fransız Teğmene de ağır bir dersi vardır Çoban Kâhya’nın.

Canlar, Ozan Edem daha iyisini bilir; "araştırmacı yazara" bir kaynak gösterdin mi hemen peşine düşer ve Ellek'te bile olsa arar, bulur, yazar.

Musa kardeşimiz bu "araştırmacı yazar" ünvanını daha benim kitaplarda misafir iken bile hak etmiştir ama şimdi hakkını verir mi bilemem.

Musa'ya hepiciğiniz adına ve özellikle Gökahmetli Ağa dayılarım adına teşekkür ediyorum.

Selamlar, saygılar.

ÇOBAN KÂHYA (M. Tolu)**Tarih:** 13.08.2016**Kimden:** musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Söz erbabı, sofrası sahibi, kırk yıllık muhtar Çoban Kâhya hakkında ulaşabildiklerimi okuyunca, dayılarını yeniden değerlendirirsin diye düşündüm aslan yeğenim! Çoban Kâhya bu topraklardan rüzgâr gibi geçen insanlara güzel bir örnektir. Bir asır sonra bile sözleri dillerden düşmeyen, anısı gönüllerde yaşayan, anlatılması, yazılması zor bir bilge. Işıklar içinde uyusun...

*

Bahadırlı Aşiretinin kışlağı esas olarak Reyhanlı'dır. Yaylakları Amanos dağlarıdır. 19.Yüzyıl ortalarında birkaç oymak, Ağyol'dan Andırın ve Meryemçil Beli civarına yeni yaylaklar aramak üzere Ceyhan nehrinin batısına geçerler. Bu grup içinden Ahmet Kâhya ve Mehmet Kâhya kardeşler mahiyeti ile birlikte geriye dönerlerken mola verdikleri Andırın'ın Üzücek mevkiinde, bir karantinaya maruz kalırlar. Bölgedeki hayvanlarda 'tabak' hastalığı salgını vardır. Bu nedenle, sürü sahiplerine göç ve hareket yasağı getirilir. Kışı Andırın'ın yumuşak ve nemli ikliminde geçiren aşiret üyeleri ekoloji ve bitki örtüsünden çok etkilenirler. Yağış Reyhanlı'yla karşılaştırılmayacak kadar fazladır. Bu nedenle bitki örtüsü zengin ve hayvanların yayılımı için çok elverişlidir. Birkaç sene daha kalınca burayı yurt edinmeye karar verirler. Ceyhan nehir yatağı çok verimli topraklara sahiptir. Meryemçil eteği Geben, Kaleboynu, Sisne, Bunduk havzasındaki koyaklar yaylak için çok müsaittir.

Andırın'da kalmalarının diğer bir nedeni de o dönemde Maraş vilayeti adına, Andırın ve Kadirli havzasını yöneten Kerim Kızı Kara Hatun'la kısa sürede oluşan dostluklarıdır. Bölgenin otoriter yöneticisi Kara Hatun'dan gördükleri himaye, Üzücek ve Karatepe çevresinde kalıcı olarak yerleşmelerinde önemli bir faktördür. Hatta Ahmet ve Mehmet Kâhyalardan gelecek neslin soyadlarının "Balcılar" olmasındaki neden de Kara Hatun'a hediye ettikleri baldan dolayıdır. Yayla dönüşünde Meryemçil'den, Elmadağı'ndan, Geben ovası ve Seğ yaylasından ürettikleri kaliteli ballar nedeniyle Kara Hatun, Bahadırlılardan bahsederken "Bizim Balcılar" diye tanımlarmış onları.

Çoban Kâhya, Bahadırlı aşireti beylerinden Ahmet Kâhya'nın oğludur. Doğum tarihi tam olarak bilinmese de ölüm tarihi kesindir: 1938. Yetmiş yaşlarında öldüğü söylendiğine göre 1870'li yıllarda doğmuş olmalı. Asıl adı Mehmet'tir. "Çoban" lakabı, birkaç düşük yaptıktan sonra, annesinin

kutsal sayılan ve adı “Ermış Çoban” olan bir türbeye yaptığı adaktan sonra doğmasından kaynaklanmaktadır. Ahmet ve Mehmet kâhyaların ölümünden sonra ailenin sevk ve idaresi Çoban Oğlana kalmıştır. Çoban Kâhya, aşiretin kontrolü altında bulunan Bahadırılı köyünde aralıksız kırk bir yıl muhtarlık yapmıştır. O günün Bahadırılı sınırları içinden bugün Kadirli’ye bağlı Karatepe, Kızıusuflu, Dikenli, Bekereci köyleri ayrılarak ayrı bir muhtarlık bölgesi olmuşlardır.

Hayatı, başta işgal günlerinde Fransızlarla ve yerli işbirlikçi Ermenilere karşı olmak üzere hep mücadele içinde geçmiştir. Eşkiya takibinde, Pepe Nazmi’yle işbirliği içinde Cumhuriyet’in kurulmasında ve düzenin sağlanmasında büyük çabalar sarf etmiştir. Hazırcevap oluşu, espri yeteneği ve ironileri, Yukarı Çukurova’da dilden dile bugüne kadar gelmiştir. İdare ve yargı erkiyle dost olduğu kadar onlarla uğraşmak, onlara ulaşmak ve köyünün, köylünün sorunlarını ifade etmek için mizahı, taşlamayı hiç elden bırakmamıştır.

Halbur yaylasındaki mezarı, soyguncular tarafından açılmış, hece taşı bile çalınmıştır.

Çoban Kâhya’nın, dünden bugüne, dilden dile bize ulaşan, üç hatırası ve güç duruma düşürüldüğü üç tuzağa karşı, nezaket ve espri ile verdiği hazır cevapları okuyacaksınız.

*

Daha Andırın’ın kaza olmadığı, ‘meclis-i umumi azasının davar gütmekten’ gelmediği, hatta ‘iki dükkânla bir fırın’dan bile yoksun olduğu günlerde Çoban Kâhya, Nalçeken’e her yıl aynı tarihte yaylaya çıkar. Dost Andırın Nahiye Müdürü, Eşref’in Çınarı mevkiinde karşılar Kâhya’yı. At üstünde birlikte yol alırlarken çalı dibinde bırakılmış kocaman bir insan dışkısı ikisinin de gözüne ilişir. Müdür, müstehzi bir gülümseme ile “Kâhya, gördün mü Kürtüllü’nün marifetini? Adam muhtar kellesi kadar defî hacet etmiş” der. Ortamı uygun bulmayan Kâhya, pas geçer, duymamış pozisyonuna bürünür. Kasabada birlikte yiyip içtikten sonra, Müdür hatırlı konuğunu yaylasına uğurlar.

Havalar iyice ısınıp da meşhur zopur ve pus, teslim alınca Andırın’ı, Kâhya diğer zevatla birlikte Nalçeken’e davet eder nahiye müdürünü.

Çadırlar kurulur, koçlar kesilir, baklavalar bağlanır. Sakız kokulu mezleğe (gökmar) dalıyla kapatılmış uzun haymaların gölgesinde servis edilir öğle yemeği. Konuklarına ahşap kaşıkları (metal kaşık yok o zamanlar) kendi elleriyle dağıtan Kâhya, nahiye müdürünün önüne orta boy bir çomça (ahşap kepçe) bırakır. Herkesin dikkatini çeken bu ayrıcalığın sebebini sorunca müdür: “Müdürüm, on beş gün önce imrendiğin o kâhya kellesi gibi b.ku çıkarabilmen için, böyle bir kaşıkla yemeniz gerekir.” diyerek karşılığını verir yayla yolunda yediği lafın. (O sözün, “Müdürüm,

on beş gün önce gördüğün o kâhya kellesi gibi b.k ancak bu kaşıkla yenir” biçiminde olduğu da anlatılır.)

*

Kâhya’yı faka bastırmak isteyen bir başka kişi Kadirli hâkimidir. Zekâsına ve kurgusuna çok güvenen hâkim şahitlerle birlikte yatılı misafiridir Kâhya’nın. Akşam yenilir içilir. Söz, sohbet, türkü, Siret faslından sonra yatma saati gelir.

Hâkim Bey’in, kurnazlığını denemesinin tam vaktidir:

-Kâhya, bize şu saate kadar gösterdiğin konukseverlik ve cömertlikten çok memnun olduk. Ama ben ve mahiyetim yatağına düşkün insanlarız. Döşek, yastık neyse ama mutlaka o.uruk değmemiş yorgan isteriz, der.

Kâhya, durumu anlamış, tuzağı görmüştür:

-Tabi hâkimim, emriniz olur. Siz bizim ünümüzü yeteri kadar duymamışsınız demek. Biz sizin gibi kıymetli konuklarımızı hiç o.uruk değmiş yorganda yatırır mıyız” diyerek rahatlığını gösterir.

Hâkim, Kâhya’nın bunu nasıl becerdiğini/becereceğini veya buna nasıl ikna olacağını merakla beklerken, serilen her yatağa bir de kamış koyar Kâhya’nın adamları. Yatmadan önce Kâhya gerekli açıklamayı yapacaktır elbette:

-Hâkim Bey, malûmunuz bizim hane misafirsiz kalmaz. Yorganların arzu ettiğiniz nitelikte ve temizlikte kalabilmesi için yatanların .ıçlarına soktuğumuz bu kamış sayesinde bu güne kadar bu yorganlara hiç o.uruk değmemiştir. Biraz temkinli yatarsanız, sizden sonra da değmeyecektir. Siz yatınca gençler gereğini yapacak. Allah rahatlık versin, diyerek çekilir odasına⁽⁶⁸⁾.

*

Kâhya Kadirli’de işlerini bitirince Çamlıkahve’de dinlenir. Kâhya’nın Çamlıkahve’de olduğunu duyan Kadirli Kaymakamı, onun hoşsohbeti ve nükteleri için hemen yanına koşar. Bu arada hazırcevap, laf altında kalmaz, ünü yaygın Kâhya’ya bir taş atmak amacıyla hazırladığı bir kurgusu vardır kafasında.

Kâhya, Kaymakam Bey’i karşılar ve masasına buyur eder. Hâl hatır sormalardan sonra kahveler söylenir. Güne dair sohbetler devam ederken, sigaralar tellenir. İlk yudumlar tadılırken damaklarda, Kaymakam fırsatı yakaladığını düşünmektedir. Aralarında şu konuşma geçer:

⁶⁸ Bu hikâyeye 1. Ciltte değinmemize rağmen, orada anlatıldığı kadar “adamin biri” olan kahramanın zamanın Kadirli Hakimi olduğu kesinleştiği için; tekrar edilmiştir.

-Kâhya, çok sevdiğim köpeğimin bir hastalığı var. Bir türlü tedavi edemedik. Sizin işiniz gereği bu konudaengin tecrübeleriniz vardır. Hayvan hastalıklarını baytarlar kadar bildiğinizi işittim.

-Geçmiş olsun nesi var zağarın?

-Günden güne eriyip gidiyor. İshalini durduramadık. Aynen şu içtiğin kahve gibi çıkarıyor.

Mesele anlaşılmıştır. Kurgunun şifreleri çözülmüştür. Hiç bozuntuya vermeyen Kâhya, hüpürdeterek derin bir yudum daha aldığı kahvesini ağzında ezerken:

-Aman beyim! Bütün kaygınız bu olsun. Siz hiç merak etmeyin. Şimdi ben ona bir muska yazarım, dışın kesmez b.k.s.çar diyerek kapatır sohbeti.

*

Kadirli'deki Fransız işgal kuvvetleri komutanı Kâhya'yı acil olarak makamına ister. Bu çağrıyla bekleyen Kâhya komutana söyleyeceği söze, göstereceği tavra hazırlıklıdır.

Çok sert karşılar komutan Kâhya'yı. “Buyur, otur” demeden namlusu yukarı, kabzası aşağı kuburuna soktuğu tabancası dikkatini çeker. “Silahın ruhsatlı mı” diye çıkışır. Kâhya'nın verdiği ruhsatı inceledikten sonra; “Peki, neden namlusu yukarı?” diye sorar.

Kâhya; “Silah bu komutan! Gücünü göstermek onun da hakkı. Onun da ağzı havalarda, işgal kuvvetleri komutanı gibi.” diyerek karşılar tehdidi.

Komutan, bu cesareten etkilenir; oturup konuşurlar esas meseleyi:

Komutan, Kâhya'yı çetecilikle suçlamakta, silahlı adam beslemekle itham etmektedir.

Kâhya; yanlış bilgilendirildiğini, sabır ve metanetle Fransızların buraları terk edecekleri günü beklediklerini ifade eder.

Terk etme lafına itiraz eden genç yüzbaşı, “Bunu nereden çıkarıyorsunuz. Çukurova artık Fransız toprağı, Fransız müstemlekesidir.” deyince, bunun ham hayal olduğunu, bu milletin bir ferdi dahi sağ kalırsa burada hiçbir yabancının barınamayacağı gerçeğini yüzüne şamar gibi indirir Komutan Tayarda'nın.

*

Benzer bir hatırası da eşkıya takibi taburunun komutanı, Yüzbaşı Nazmi Bey'ledir. Divan-ı Harp yetkisi ile donatılan komutan, hem yakalamakta hem de yargılamaktadır. İşe eşkıyalardan önce, yardım ve yataklık edenlerden, kendi adına silahlı adam barındıran ağa, eşraf takımından başlar Nazmi Bey. Çoban Kâhya da zanlılar arasındadır. Bu amaçla bir manga askerle Kâhya'yı soruşturmak, etrafı tetkik etmek amacıyla Bahadır köyüne gelir Nazmi Bey. Kâhya köylüleriyle karşılar müfrezeyi. Atlar bağlanır, minderler serilir koyu gölgelere. Ama Nazmi Bey'in ağzını bıçak açmamaktadır. Ne “hoş geldinize” ne de hal hatır sorulmasına cevap

vermektedir. Karşılıklı her iki taraf da birbirini tartmakta ve hava gittikçe ağırlaşmaktadır. Hatta Nazmi Bey, yapılan ikramları bile kabaca reddetmektedir.

Durumdan sıkılan Kâhya, adamlarından birkaçını gizlice köyün içine yollar. Az sonra başları kadınların çok renkli bohçalarıyla bağlanmış, sekiz on eşek ortalıkta dolaşmaya başlar. Sessizlik devam ederken; bu görüntü Nazmi Bey'in doğal olarak ilgisini çekecektir:

“Eşeklerin başının bağlanması da ne demek Kâhya? Nerden çıktı bunlar? Ne anlatmak istiyorsun?” diye sorunca:

“Aman efendim, kusura bakmayın. Burada bulunmamaları gerekiyordu. Bunlar bizim köyün, çok nazlı, konuşmaz ve boğazı kravatlı söylemez efendileri. Haşa size karşı bir tavrımız olamaz.” der.

Durumu anlayan Komutan gülererek çözülmüş, dostluk ve işbirliği ortamı oluşmuştur aralarında.

*

Kâhya'nın, hazırcevap oluşu, espri yeteneği ve ironileri, Yukarı Çukurova'da dilden dile bugüne kadar gelmiştir. İdare ve yargı erkiyle dost olduğu kadar, onlarla uğraşmak, onlara ulaşmak ve köyünün, köylünün sorunlarını ifade etmek için mizahı, taşlamayı hiç elden bırakmamıştır.

*

YİNE ÇOBAN KÂHYA (B. İşlek)

Tarih: 24 Ağustos 2016

Kimden: *didimnoteri@mynet.com*

Sevgili Musa,

Ailenle ve Çoban Kâhya ile ilgili çok güzel metinler çıkarıyorsun.

Biraz daha gayretle, o çaylak Fransız 'ın büyük bir kibirle Çoban Kâhya'nın köyüne kadar geldiğini, ne var ki çok kısa bir sürede bütün köy çevresinin sarıldığını görüp kuyruğunu kıstırarak dönüp gitmek zorunda kaldığını da bulabilirsin.

Ben de bulabildiklerimi ekli dosyada yazdım.

Çoban Kâhya öykülerine geçebiliriz...

Bizim Bekir Dağsever'in nereden, nasıl derleme yapacağı hiç belli olmaz. Adamın Kadirli'deki Çoban Kâhya'dan bile haberi var. Dağsever bir ara bana fotokopiler vermişti. Fotokopilere bakınca iki başlığın Çoban Kâhya ile ilgili olduğunu gördüm. Bu günlerde konumuz olunca paylaşayım bari dedim:

1. Heyka

Çoban Kâhya bir gün Kadirli'de bir kahveye gelir. Kahve kalabalık. Oturacak yer ararken bir masada iki kişi görür. Yanlarına yaklaşırken dizi masaya değer. O iki kişinin önlerindeki kahvelerin köpükleri biraz dökülür.

Bunun üzerine Çoban Kâhya'nın karşısındaki adam, "Ulan seninle eşşek arasında ne fark var bire" der.

Çoban Kâhya, adamla kendi arasını karışlar; "Benimle eşşek arasında 3 karış fark var" der.

Bunun üzerine adam hemen kahveciyi çağırır; "Bu adama kim derler?" sorar. Kahveci de "Çoban Kâhya derler" der.

Adam hemen altındaki sandalyeyi verir, kendisi başka bir sandalye bulur ve kahveciye acele bir okkalı kahve getirmesini söyler.

2. Heyka

Bir gün Andırın'a Kayserili bir kaymakam tayin olur. Çevresindekiler, kaymakama: "Kaymakam bey, bizim burada Çoban Kâhya isminde meşhur bir adam var. Çifte tabancayla gezer, hoşsohbet, nüktedan bir adam. Buna ne jandarma ne polis... Kimse karışamaz." derler.

Kaymakam, Çoban Kâhya'yı merak eder, çevresindekilere illâ şu adamı bir görelim der. Kaymakamla beraber üç beş kişi Çoban Kâhya'ya misafirliğe giderler. Yemekten sonra kaymakam, "Yahu biz senin ününe geldik, bir şeyler anlat da dinleyelim" der.

Çoban Kâhya, kaymakamın Kayserili olduğunu öğrenmiş: "Valla kaymakam Bey, biz malcılıkla geçiniriz. İşimiz gücümüz bu. Bir gün iki üç ineğimiz kayboldu. Yatsıdan sonra hanımla aramaya çıktık. Ot, kuşak boyu. Sabaha yakın inekleri bulduk eve getirdik. Hanıma dedim ki 'Hanım, sabah yaklaştı, ateş yakıp ısınmaya gerek yok. Yüz yüze yatalım. Sen iki elini benim arama sok, ben de iki elimi senin arasına sokayım, öylece uyuyalım.' dedim ve öyle yaptık. Sabah oldu, uyandık. Elimi çektim bir kokladım ki pastırma yemiş Kayserili ağzı gibi kokuyordu. Ne olsun işte..."

Şimdi torunu sıfatıyla bu heykayı yazmak bana yakışır mı? Açacak Omar'ı nasıl yazıyorsak her şeyi elimizden geldiğince yazmak görevindeyiz⁽⁶⁹⁾.

⁶⁹ Cerit Aşireti, 1606-1607'de konup-göçtükleri mahallerde yağmacılık yaptıkları ve arkalarında hiçbir şey bırakmadıkları için kendilerine "Sil-süpür" adı verilen 2000 hanelik bir gurup ile birlikte Revan Kalesi önlerinde Safevîlere katılmıştı. Dr. Tufan Gündüz, "Anadolu'da Türkmen Aşiretleri, ISBN 975-96363-0-1 sh: 58.

Bu Andırınlılar "beterini" bilmiyorlar Halis Hocam. Beteri böyle. Yaşasın Tecirliher...

ÇUKUROVA'DAN AYNALI ANLATILAR (1) (M. Tolu)

*Tarih: 24 Ağustos 2016**Kimden: musatolu@gmail.com*

Sevgili Bekir,

Yakınma mıdır yoksa şükür ifadesi mi; “Bereket versin Andırın’ın çalısına; elbiseli girdik, çıplak çıktık!” demiş adam.

Aynı düşünce tarzıyla; bereket versin Akdeniz’in güneşine, sıcağına. Horanta zevk-i âleme daldı da sahne bize kaldı. Bir de Andırın’da olunca insan; verdikçe veriyor Allah. Ses alma cihazını gözlük kabının içine sakla, var otur Kışla Bahçesi’indeki herhangi bir çokuntuya. Laf, hiciv, taşlama, ağıt... Hangisini beğenirsen doldur heybeni.

Ummadığın, beklemediğin tiplerin hepsi birer Bal Mahmut, İncili Çavuş ya da Hoca Nasrettin. İşin en iyi yanı da minnete hiç gerek yok. Birazcık gazlayıp, aralarına minicik bir rekabet sokabilirsen; değme keyfine lafın. “O dediğin öyle değil İsmehel” veya “sen onu yanlış duymuşsun ede” ya da “Bu olayı ben de babam rahmetliden, şöyle dinlemiştim” gibi doğrulamalara, çapraz sorgulamalara da doyum olmuyor hani...

Bu güzel anılardan birkaçı ekli dosyada. Deşifre edilecekler de sırada.

Sevgiyle kal, Hoşça kal.

*

Değişik Bir Dilek

Ebemin çevresinde üç gelin vardı. Bir tanesi Hüseyin Amcamın eşi Tokmaklı’dan (Yeşilova) Demirci Ali kızı Hüsne Gelinbacım, diğeri Paşa Amcamın eşi (Emmi kızı) Altıparmak İsmail’in kızı Güllü Gelinbacım, üçüncüsü Yusuf Kâhya kızı anam Eşemen Gelin’di. Çok yakın komşuyduk, bir arada, bir evdeydik adeta. Arada bir ufak tefek nizalar, nazlar olsa da iç içe ve tek aile gibiydik.

Ebem, genç yaşta dul kalmış, kocasının ölümünden sonra dört çocuğundan ikisini erken kaybetmiş, hayatı hiç ciddiye almayan bir Türkmen kadınıydı; en çok bir Türkmen kadar inançlıydı, dünyaya boş vermiş, ahiret korkusunu yenmiş havalarında... Sözünü hiç sakınmaz, aklına geleni söyler, sıradan erkekler kadar da küfürbaz ve galiz kelimeleri kullanmaktan hiç çekinmezdi. Sevmedikleri veya taş atıp takılacaklarına akla gelmedik lakaplar, yakıştırmalar yapıştırırdı. Ama bu davranışı aile üyeleri içinde veya dostlar arsında hiçbir küskünlüğe, gocunmaya sebep olmazdı. Kırk yaşına varmadan ölen dedeme; “Kendine bakmadı sinniyesice. Av, atıcılık peşinde koştu da hem beni hem de çocuklarımı perişan etti.” diye rahmetten ziyade zahmet okurdu.

Genellikle bu üç gelinin babalarından da sevgi ve iyilikle bahsetmezdi Ebem. Dünürlerinin lakaplarını sık sık değiştirerek kulp takmaya uğraşırdı

onlara. Bunlardan önce Hüsne Gelinbacımın babası Ali Dede rahmetli oldu. Hüsne Gelinbacımın yası bitti bitmedi; Ebem bir gün sevinçli bir ifade ile “Felek felek! Ali’yi teptin deliğe. Sıra Yusuf ile İsmehel’de” demez mi?

Ben bir şey anlamadım ama gelinler birbirine bakıp dudak büktüler.

Ebem yaklaşık sekiz, on yıl sürdürdü bu dileğini. Sonra, Güllü Gelinbacımın babası İsmail Dedem rahmetli oldu. Bir iki hafta sonra ebem önceki nakaratını değiştirerek; “Felek, felek! Ali ile İsmehel’i deliğe tepen felek. Sıra Yusuf’ta” demeye başladı.

Ben ancak o zaman anladım bu dileklerin amacını.

Ebem Yusuf Dedemi her andığında veya Dedemin her lafı edildiğinde hep aynı sevinç ve yakarıyla “Ali ile İsmehel’i deliğe tepen Felek! Sıra Yusuf’ta” diye tekrarlardı o dileğini, durmadan hedef gösterdi Azrail’e Yusuf dedemi. Yaklaşık on beş yıl yalvardı, Yusuf’u da deliğe tepsin diye ama kabul olmadı bu ezeli dileği. Felek önce kendini gönderdi Ali ile İsmehel’in yanına, sonra da Yusuf’u on beş yıl bekledi o kara delikte ebem...

*

Soluğunu Dinlerim

Elinin ağırlığı bir yana, zor yayla şartlarında, kimi kucakta, kimi kundakta üç dört çocukla başedemeyen Elif Gelinbacım, mecburen yardım isterdi sekiz yaşındaki büyük kızı Miyase’dan. Kendisi bir çocuk olan Miyase’nin ilgisizliğine ve yetmezliğine çok kızan Elif Gelinbacım, bunaldııkça o bilinen tehdidine başvururdu çaresiz:

“Miyase! Gelirsem, soluğunu dinlerim Miyase!”

Bu, Miyase sana öyle bir vurur düşürürüm ki sonra da öldü mü yaşıyor mu diye nefesini kontrol ederim, anlamında. Ölümçül bir uyaradır...

*

Roma Rakamları

Hasan Yaycıoğlu bir türlü ders çalışmadı. Önden ağabeyi Gökhan eğitim konusunda yolu aralamasına rağmen, Hasan o yolun yolcusu olamadı bir türlü. Hasan’ın üniversiteye gitme konusunda ümidini kesen Av. Mehmet Yaycıoğlu, hiç olmazsa liseyi bitirebilmesi için bir hayli öğretmenle tanışmak(!) zorunda kaldı.

Hasan’ın biyoloji dersinin bütünleme sınavı için öğretmenine yine ricada bulunur Avukat:

“Hocam, bu tembelden kadı, kaymakam olmayacağını ben de biliyorum. Siz de kurtulun ben de kurtulayım bu yaramazdan. Geçerli bir not verin de bitirsin şu okulu. Askere göndereceğim. Bari bir diploması olsun” der.

Öğretmen, “Mehmet Ağabey, sınav kâğıtlarının şekli değişti. İsimlerin yazıldığı yeri sınav esnasında kapatmak zorunluluğu getirdi komisyon. Okuduğum kâğıdın Hasan’ın olduğunu bilemem ki yardımcı olayım” deyince, Avukat:

“Hocam her zor işin bir kolaylığı, her tedbirin bir eksik yanı mutlaka vardır. Bu işi Hasan’a bırakırsak ikimiz de çok bekleriz daha” der.

Çözümü yine de, “O zaman kâğıdını tanıyabilmem için, cevapları Roma rakamlarıyla yazsın. Bir aksilik çıkmazsa yardımcı olurum.” diyerek öğretmen bulur. Anlaşırlar.

Eve bir engeli daha aşmanın mutluluğu ile dönen Avukat, Hasan’ı yanına çağırarak, “Hayırsız adam, yine bana not dilendirdin. Biyoloji öğretmenine konuştum. Sınav kâğıtlarında isimlerinizin üstü kapatıldığı için, kâğıdını tanıyamayacağını söyledi. Ancak cevapları Roma rakamlarıyla yazsın da bir işaret olsun. Belki o zaman bir şeyler yapabilirim dedi.” deyince Hasan; “Tamam da ben Roma rakamlarını bilmiyorum ki baba” demez mi?

*

Yenisini Al Emmioğlu

Şor erbabı İsmail Temel anlattı.

“Emmioğlu Osman, kabaklarını yedi diye bahçede yakaladığı ineğimizin kuyruğunu, Bostanlı demircilerinin kılıçtan da keskin yülediği tahrayla koparıvermiş. Annem, babam hiç umursamadılar ama kardeşim Zeki, hiç birimizin haberi olmadan, “Bunu kesene komam Osman” diye aht etmiş. Birkaç gün sonra bir koyakta kıstırdığı Osman’ı ineğin kuyruk acısıyla iyice bir hırpalamış. Hatta kontrolünü kaybederek bir çaltaklı değnekle, ha deyip vurunca suratına; Osman’ın avurdu delinmiş.

“Akşam olunca hiçbir şeyden habersiz otururken emmim, Osman’ı da yanına alıp bize geldi. Babamın daha ‘Ne olmuş bu çocuğa?’ demesine kalmadan olayı acındırarak ve öfke ile özetledi.

“Bir müddet sessizce, bir Osman’a, bir Zeki’ye bakan babam; Emmi uşağına dönerek ‘Emmioğlu, çok üzuldüm. Yeni haberim oldu. Ama inan ki bu konuda Zeki’yi ne kıskırttım ne örgütledim. Yapacak bir şey yok. Ancak, ben avurdu delik oğlan istemem dersin; Osman bizde kalsın, Zeki de dâhil benim oğlanlardan beğendiğini al götür.’ dedi.”

*

Öldürseniz Bile

Durna Memmet, komşu Anacık Köyündendir. Genç yaşta kaybettiğimiz o yüce gönüllü insan, oadaki bütün köylerin kamyoncusuydu. Orta büyüklükteki BMC’siyle Andırın’ın ürününü, ormanını, odununu taşırdı durmaksızın. Bazen de tayini çıkan memurların veya kentlere yerleşen köylülerin ev eşyalarını götürürdü uzak beldelere.

Yetmişli yılların siyasi ayırımı ve kamplaşmasından o da almıştı nasibini. ‘Kıbrıs’ı Makariyos’tan kurtaran’, o günlerin başat ürünü pamuğa beklentilerin çok üzerinde taban fiyat belirleyen, uygulanan ayırımcılıkla yıllardır sol görüşlü ailelerin evde bekleyen gençlerine, parti kanalıyla

(Gardiyanlık, ormancılık, öğretmenlik veya KİT’lerde elaman olarak)iş bulan, Amerika’ya açıkça posta koyan.. Bülent Ecevit hayranıydı.

O zaman zaten ülkemizde siyasi parti taraftarlığı, parti adlarından ziyade liderlerinin isimleriyle ifade edilirdi. Milli Nizam veya Selamet partililer, Erbakancı; Adalet Partililer, Demirelci; Cumhuriyet Halk Partililer, Ecevitçi; Milliyetçi Hareket Partililer de Türkeşçi ya da Andırın ağzıyla ‘Türkeççi’ biçiminde tanımlanırdı.

Kilis’in Türkmen köylerinden birine tayini çıkan bir sağlık memurunun ev eşyalarını yükleyen Durna Usta ikindiüstü varabilir köye. Kasaba büyüklüğündeki bu köyde birkaç bakkal ve kahvehane vardır ama yükü indireceği sağlıkevi ve lojman nerede? Akşamdan geri dönme isteğinde olan Durna Usta acele etmektedir. Müsait olan ilk kahvehanenin önünde durarak hem lojmanın yerini öğrenmek istemekte hem de eşyayı teslim edeceği kişiyi bulmak telaşındadır. İçeriye girer ama konuksever Türkmen geleneklerine göre bir bardak çay içmeden çıkmak yoktur. “Sen merak etme. O adamı bulur, yükü indirir, seni akşamdan göndeririz. Hele soluklan, bir çayımızı iç de öyle.” derler. Bundan sonrasını şöyle anlattı Durna Usta:

“Ayaklarım kırıla, lastiğim patlaya, frenlerim tutmayaydı da o kahvenin önünde durmasaydım! İçeri girdim ki duvarlar bir baştan bir başa Türkek ve Bozkurt fotoğraflarıyla kaplanmış. Eğri bıyıklı, koska duruşlu beyler kös gelmiş oturuyorlardı ikişer, üçer sandalyede. Her birinin elinde Oltu taşı veya kehribar tespihler, on saniye bir takla atıyordu kalın kaşlı altın yüzüklü parmaklarında. Mecburen oturdum ama nefesim kesiliyordu korkudan. Buradan canlı çıkamayacaktım! Dışarıda bekleyen çok sevdiğim kırmızı kamyonuma bir daha binebilecek miydim? Bir daha sular gibi akabilecek miydim Kanlıgeçit enişinden? Ya da çocuklarımı tekrar görebilecek miydim? Ne kadar olumsuz, karamsar soru, ne kadar akla gelmedik kötü ihtimal varsa kaplamıştı beynimi, belleğimi. Ama yine dik durup, yiğitçe ölmek(!) vardı şüphesiz. Gösterilen, cınardan yapılmış Antep sandalyesine kurularak oturdum. Bir taraftan çayımı yudumlariken, bir taraftan da sigaramı çekiyordum derin nefeslerle. Üst üste attığım ayaklarımı gerebildiğim kadar uzatıyordum.

“Hoş beşten, on beşten sonra ufak bir şecere sorgulamasından geçirildim. Nereli idim? Andırın yayla mıydı? Bu Andırın’ın odunu, tomruğu hiç bitmez miydi? Neden plakam 01 idi? Yavaş yavaş ana soruya yaklaştığımızı hissetmeye başlamıştım. Kontrolü kaybetmemeye çabalıyordum ama terlememe, ağzımın kuruluşuna bir türlü engel olamıyordum. Ve gecikmeden patladı esas soru:

“-Tamam, Kaptan... Her şey güzel de hangi partilisin?

“Eyyvah! Demedim mi şimdi bu soruyu sorarlar diye? Kapı uzak, ulaşamam. Dışarıya çıkabilsem, arabaya yetişemem. Arabaya yetişsem de

kurtulamazdım. Teke tek olsa dahi buradaki zebanilerin(!) birine bile az gelirdim. Trenin altında kalsa bile kırılmayacak kadar sağlam, on kilo ağırlığında şu sandalyelerden bir tanesinin başıma inmesi yeterdi. Kurtuluşumun imkânsız, işimin bittiği kesindi ama yine de şansımı denemeliydim. Bir B planım vardı elbette.

“Bir an durdum, başımı kaldırmadan (Duvardaki fotoğrafları görmemiş olma yanıltması amacıyla) soruyu soran ve karşımda oturan hilal bıyıklıyı bir iki saniye keserek içimden sen kurtar beni Yaradan dileğiyle yumruğumu masaya var gücümle indirdim. Sesimin çıktığı kadar bağırarak:

“Ulan isterseniz beni burada öldürün! Ben anadan doğma, babadan miras Türkeççiyim, deyince bir alkış tufanı koptu çevremde.

“Oluşturulan imece sayesinde arabanın boşaltılması yarım saat bile sürmedi. Kontağı çevirdiğim andan itibaren; Gavurdağları’nın zirvesi, Aslanlı Beli geçinceye kadar arkama bakmadan yüklendim gaza...”

*

Kadirli’yi Satın Alır

Halam Rabia’yı uzak akrabamız Ömer Emmi, oğlu Osman’a istemektedir. Anabat köyünden Çukurova’ya geçişlerinde, yol üzerindeki enişterisi Altıparmak İsmail’e uğradığı zamanlarda gördüğü, bu beserek, becerikli ve sevimli kız gelini olsun arzusundadır.

Ön görüşmeler, kızla oğlanın tanışmaları ve de ilk dünürçülük aşamaları tamamlanmıştır. Sonuç olumludur. Omar Ağa ikinci gelişinde işi bitirme, tatlıyı yiyip, gelinliğine yüzüğü takma niyetindedir. Belirlenen günde ortak hısımların da katılımıyla ikinci kez gelmiştir İsmail Ağa’nın evine.

Yenilir içilir, söz “eşekle darının lafı”na gelir. Kız babası da kararını vermiştir ama küçük bir şartı vardır. Geleceğin ne getireceği belli olmaz! Kızının Kadirli’de yaşayacağını biliyor ama işsizliklere ve istikrarsızlıklara karşı kasabada bir evleri, hiç olmazsa genç evliler adına bir arsaları olsun istemektedir.

İstek makuldür, mantıklıdır ama o günün şartlarında “tamam” denecek kadar da kolay iş değildir. Omar Ağa ise altın bilezik gibi gördüğü oğlunun ağır vasıta sürücü belgesine çok güvenmektedir. O’na göre oğlu, çok kısa sürede arsa da ev de alacaktır. Hatta kendi kamyonun da çekecektir bir acentadan. Ama şimdiden söz vererek, kendisini bağlamak niyetinde değildir. Aslında böyle bir ön şartı da şık ve gerekli görmemektedir.

Birlikte gelen emmi oğulları İsmail Amcalarını yumuşatmak ve bu şartı kaldırmak için devreye girerler. İyi temennilerle, çocukları bir başgöz edelim; gelecek günlerde evin de arabasının da eşyanın da olacağını söylerler.

Bir sessizlik, ağır bir hava kaplar ortamı. İş, bir anda limonileşir. Akşamdan beri bir köşede oturan, hiç söze karışmadan sessizce babasının kararını bekleyen Durdu Amcam, daha fazla dayanamayarak; “Baba! Kız

senin, karar senin. Ben de kardeşim de kararına uyarız. Ancak ileri sürdüğün şart iyi bir fikir değil. Uygun görüyorsan, istiyorsan, herkes hayırlı olsun demeni bekliyor. Değil bir arsa, bir ev, adamın gücü yetse oğluna Kadirli'yi satın alır” diyerek kurtarır durumu!

Bu tavırdan sonra mecbur kalıp İsmail Ağa'dan “Verdim gitti. Hayırlı olsun o zaman” sözünü duyan Omar Ağa, tatlıyı yiyip gelinliğine yüzüğü takınca, vedalaşma merasiminde döner döner minnetle kucaklar Durdu Amcamı.

*

Sıkışık Zamanlar Pazarlığı

Otoban ve E5 yolu açılmadan önce, tarihi Taşköprü üzerinden Seyhan nehrini batıdan doğuya geçince sağa saparsanız Karataş'a, doğru giderseniz Ceyhan'a, sola yönelirseniz Kozan istikametine gidersiniz. Kozanyolu, üzerinde aynı zamanda köylü garajı olduğu için ekonomik canlılığı kıpır kıpırdır. Ürünlerini satan köylüler, evlerine dönmeden önce tarımsal girdilerini, alet ve avadanlıklarını; koşu takımı, saraciye malzemeleri, çuval, ip ve benzeri ihtiyaçlarını bu çarşıdan karşılarlardı.

Genç yaşta emekli olan ziraat teknisyeni Hüseyin Bey, Kozan Caddesi'nde küçük bir zirai ilaç bayisi açmıştır. Tecrübesi ve olgun tavırları nedeniyle, köylüler tarafından kısa sürede sevilen ziraatçı Hüseyin, caddenin aranan esnaflarından bir olmuştur. Fiyatlardaki istikrarı ve ticari hoşgörüsü herkes tarafından takdir edilmektedir. Hüseyin, dini bütün bir insandır. Öğle ve ikindi namazlarını dükkânının içine serdiği bir seccadede kılar. Müşterileri namaz vakitlerinde gelmiş olurlarsa dükkâna, onun ibadetini bitirmesini, saygı ve sabırla beklerler.

Fakat bazen kesişen zamanlar vardır hayatta. Tam köy dolmuşuna bineceği anda, unuttuğu bir ilaç için acilen Ziraatçı Hüseyin'e koşan köylülerden biri, onun namaz edasına denk gelir. Namazın bitmesini beklemeye zamanı yoktur. Yolcularını bindiren minibüs, Köylü Garajı'nda kendisini beklemektedir.

Adam, adını ve dükkânın hangi rafında olduğunu bildiği ilacın paketini eline alarak kıyamda duasını okuyan Hüseyin'in karşısına geçer. İşaret diliyle, fiyatını sorar.

Hüseyin Tanrı ile bağlantısını koparmadan, yani duaya ara vermeden, sol eli üzerinde bağlı sağ elinin iki parmağını kaldırarak “iki lira” olduğunu (işaret) söyler.

İndirim isteyen alıcı, sağ elinin işaret parmağını havaya kaldırarak sessiz sorar: “Bir liraya olmaz mı?”

Hüseyin Bey, duasını kesmez; yine sol bileğine bağlı sağ elinin işaret ve orta parmağı arasına başparmağını kısıtırarak ileriye doğru itip kaşlarıyla, “Olmaz!” der. Rükû pozisyonu alır. İlacın etkisine ve Ziraatçı Hüseyin'in

doğruluğuna inancı tam olan çiftçi, iki lirayı şingirdatarak masanın üzerine bıraktığı gibi kalkmak üzere olan köy dolmuşuna doğru koşar.

*

Camuzu Büvelek Tutar mı

İskambil masasında herkes aynı olgunluğu ve sabrı gösteremez şüphesiz. Bazıları yenilmekten hiç hazzetmedikleri için çabuk hırçınlaşır. Bazılar el atma sırasında dakikalarca düşünerek çıldırtır ötekileri. Bazen de kazananların aşırı övünmeleri ve gereksiz takındıkları tavır, rakiplerin tahrikine sebep olabilir. Bu nedenle uyumlu, hoşgörülü, soğukkanlı ve hızlı el atanlar kahvehanelerin, oyun salonlarının tercih edilen, aranan oyuncularındır.

İşte, Av. Mehmet Yaycıoğlu tam da böyle rakiptir. Sakindir, hızlıdır. Ara sıra mırıldandığı nihavent şarkıları saymazsak oyun esnasında sesi duyulmaz. Ama bir gün onun da sigortası atar: “Aman bee usandım bu mızıkçılığınızdan. Şu oyunu bir kere de adam gibi oynayın...” benzeri serzenişte bulunur.

Beklenmeyen bu davranışı fırsat bilen Abazaoğlu Durdu Bey, oyundaki hoşgörüsüne güvenerek sakin bildiği Avukata döner:

“Ne oluyor Memmet? Ne bu öfke? Ne bu hal? Hem camuzu büvelek tutar mı yeğenim?” der.

*

İt, İte Nasıl Kırdırılır

Andırın’lı anlaşmazlığa düştüğü hısımlarıyla zevk ve heyecan içinde mahkemeleşirken, karşı tarafın avukat tutmasına hem öfkelenmiş hem de kaybetme duygusuna kapılmış. Ne güzel kendi aralarında sürdürdükleri bu keyifli mücadelede, orantısız güce başvurmanın ne gereği vardı!? Ama pes etmek yok.

Olayı duyduğunun ertesi günü soluğu kasabada alacaktır. Oyunu bozdu diye, rakibi için türlü çeşitli kurgular içinde beklerken, duruşması biten Avukat Mehmet Yaycıoğlu ofisine döner. Avukatın daha “hoş geldin, hayrola?” demesine bile fırsat tanımadan bir çırpıda anlatır derdini: “Ağam oğlu! Şu bizim alçak hısımlar, devam eden dava için utanmadan Ali Nuhoğlu’nu avukat tutmuşlar. Kararlıyım, ben de seni tutup ite ite kırdıracağım!” diyerek uzatır kimliğini.

*

Avukatlıktan noterliğe transfer olmakla, ne kadar şanslı olduğunu gördün mü Bekir’im. Şimdiye kadar hangi kırımlara kurban giderdin gayri?

Yaradan kırım ve kıyımlardan esirgeye seni...

*

O Zaman Elham Çal

Anlatılışı, kahramanları çok farklı da olsa, yıllardır ovanın dilinde olan bu hikâyeyi 1. cilt yayımlandı, yazamadık, 2. cilt tamamlandı, yazamadık. Değişik açılardan çekincelerimiz ve engellerimiz oldu. Biz de ekşitip mayalanmasını sabırla bekledik yıllarca. Şimdi olgunlaştı, tatlandı ve zamanı geldi. Bir daha atlama şansına sahip değiliz.

*

Afşin'e bir dost davetine giden Andırın Ağaları; Abazalıoğlu Fikret, Uslu Serter, Çatalpınarzade Abdurrahman'ın, gönül yoldaşları... Zurna ustası Yoscu da yanlarındadır. Üstat Yoscu hem Afşin'deki toyda, düğünde, hem de dönüş yolunda çok gereklidir. Ziyadesiyle yenilip içildikten sonra hazırlıklarını yapıp her türlü tedariklerini gözden geçiren ekip, akşamdan tutarlar Andırın'ın yolunu. İki-üç saat boyunca kat edecekleri bu tarihi Ağyol'da daha demlerini ak edecek, el yüz yıkanıp ayıkılacak, başında çalınıp söylenecek, oluklarından buz gibi berrak sular akıtan onlarca pınar vardır. Temmuzda bile ellerinle kulaklarını, nefesinle de ellerini ısıttıran Meyremçil Beli vardır aşılacak. Dolunayda seyrine doyulmayan Geben Ovası'ndan, Halbur Gediği'nden geçilecektir daha.

Göksun'un Değirmendere beldesinde tütün ve su molasını yenileyen kafadarların kulağına üstat Yoscu; bozlakları, barakları kesintisiz üflemektedir. Değirmendere geride kalırken birden kesilir zurnanın sesi. Öndeki Uslu Serter "Ne oldu yahu? Neden kestir?" diye sorunca yaptığı işin doğruluğundan zerrece şüphe etmeyen Yoscu: "Mezerlikteyik Hocam!" der.

Bu tavır geçerli bir neden gibi gözükse de Çatalpınarzade Abdurrahman'ın teklifi ve isteği de hiç göz ardı edilecek gibi değildir. **"O zaman bir Elham(Fatiha) çal usta"** diyerek yol alırlar, soğukluğu dillere destan Adıyaman Pınarı'na doğru...

*

Eniştelerin Trampası

Eniştelerle tarla bölümünden dertli, Andırın Ağalarından biri, bir düğün sofrasının ileri saatlerinde, durmuş durmuş, duramamış da yine eniştelerine sataşmış, o anın fırsatıyla:

"Usandık arkadaş şu eniştelerden. Adamlara tarla beğendiremiyoruz. Parselin aşağısından veriyoruz, otlu diyorlar; yukarısından veriyoruz; taşlı diyorlar" diye garanınca bu konuda en az arkadaşı kadar yaralı diğeri, ağa oğlu avukat:

-Ne yakınıyorsun emmioğlu? Kim senin tarla beğenmeyen eniştten?

-Aman Emmioğlu, hangi birini sayayım ki mesela Hanım Ablamın eşi Recai Parlak.

Avukat, müstehzi bir gülümseme ile karşılaşmış salak dağıtan ağa oğlunu. "Beğenmiyorsan değişelim." diye bir teklifte bulunmuş.

-Olabilir. Senin enişten kim?

Avukat: Benim Eniştem, Çatalkılıçoğlu Akbaş Mustafa" deyince enişte vurgunu ağa oğlu:

-Yok, Ağam Oğlu, yine de eniştemden memnunum, kaderime razıyım! Sen trampayı başkalarıyla yap, diyerek sıyrılmış beladan.

ÇUKUROVA'DAN AYNALI ANLATILAR (2) (M. Tolu)

Tarih: 16 Kasım 2016

Kimden : musatolu@gmail.com

Bekircan,

Şems-i Tebrizi, hepsi de noktasına, virgülüne kadar gerçek olaylardan derlenen bazı Andırın hikayelerini 3. ciltte 'Aynalı Anlatılar' alt başlığında topladı. Her biri kendi konusu içinde sözü, imayı, dersi, öğüdü, direnişi, terbiyeyi, töreyi.. anlatan hikayeler. Ama bu "aynalılar" Andırında maşallah pıtrak gibi kardeş. Yani sözün gen merkezi sayılan Düldül'le, Karatepe arasındaki o bitek topraklarda 'pir pirim gimi bitmiş, şıkırdım gimi tutmuş' yoğunlukta. Elimize geçmişken; şu engin Çukurova'nın bin renkli kültür bahçesine fideleyelim bu endemik çiçekleri de orada kök salıp, kol atıp büyüsünler, çoğalsınlar...

*

Mahmut Çavuş'un Kör İneği

Andırın eşrafından Mahmut Çavuş, çalışkan, becerikli bir insanmış. Ermeni ustalarından öğrenmiş olmalı ki; yemeni dikmekte çok mahir olan Mahmut Çavuş'un zanaatkârlığı kadar esnaflığı da ünlü ve övgüye değermiş.

Dar ikinci bir celep gelmiş Mahmut Çavuş'un ineğini satın almak için. Gözüne kestirdiği toy alıcıya fırsat tanımadan göklere çıkarmış ineğinin özelliklerini.

-Günde bir satır(kova) süt verir.

-Önüne ne koysan yer.

-Kadın-erkek, bildik-yabancı ayırmadan kim olsa sıktırmam (sağdırmam) demez.

-Yılda bir dişi buzağı doğurur.. diye devam ederken,

İneğin kusurunu yakalayan övgü yağmuruna altındaki celep:

“Emmi hepsi güzelde ineğinin bir gözü de kör mü ne?” deyince; bütün karizması dağılan ve ineği istediği fiyata satamayacağını anlayan Mahmut Çavuş,

“Gözünü ne edicin bre oğlum? Ayın aydınlığında (dolunayda) tentene (nakış) mi işledicin?” diyerek sonlandırır pazarlığı.

*

Dövüş Bizden Paydos

Yaylamız Beççeğez veya diğer adıyla Göz, Camuzluk Köyü’ne bağlı Soğancılar mezrasındadır. Soğancılar, Bal’lar, Çot’lar,, Gök’ler, ve adını aldığı Soğancılar ailelerinden oluşmuş, iç içe yaşayan küçücük bir yerleşim yeridir. Birbirleriyle akrabalık ve hısımlık bağları olsa da haftayı geçmez aralarındaki kavganın, çekişmenin devinimi. Hele ki yaz ayları gelip de hareketlenince yaşam, üretim faaliyetleri (Harman, ekin, su ve hayvan otlatma) hızlanınca her ikindiüstü bir **“Bedir Savaşı”** leşkeri sayısında kızgın adamın birbirine girmesi an meselesidir.

Baskın aile, Soğancıların lideri Şaşoğlu İbrahim Ağa canı isterse; bin tevir bahane bulur kavgaya, dövüşe. Ötekilerin de eli armut toplamıyor tabi! Teke tek karşı koyamaları da İbrahim Ağa’nın sopasına, geliştirilen taktikleri, oluşturulan ittifakları vardır kendi aralarında...

Gün ışığında yapılan meydan dövüşleri bazen gün batımına sarkmakta veya yeniden başlamaktadır gece karanlığında. Gündüz gözüyle baş edemedikleri Soğancılar karşı bu sefer hazırlıklı olan Bilal, kimsenin kimseyi pek seçemediği kavganın tam ortasında, Yaratana sığınıp bir avuç acı toz biberi savurunca gözüne; dayanılması imkânsız acının etkisiyle çeker beyaz bayrağı takanın tepesine İbrahim Ağa; **“Emmi-dayı değil miyik? Dövüş bizden paydos!”**la teslimiyetini ilan eder.

Ama bu ateşkes büyük ihtimalle yalnızca bir günlüktür!

*

Bilal’den İstenen Yumurta

Hacı Ahmet Ağa, yakın arkadaşları Bilal’le. H.Ahmet Ağa’nı evi köyün ‘sehil’inde, Bilal’n evi yaylasındadır. Birbirleriyle yardımlaşır, dayanışır. Muhtarlık seçimlerinde, düğünlerde, arazi anlaşmazlıklarında, kız kaçmalarında ittifak içindedirler. Zaman zaman mevsim meyvelerini de bölüşmeden boğazlarından geçmez hani!.. Tabi ki çok sık konuk olurlar birbirlerine...

Bir güz günü Bilal’in takasında keyif çatmaktadır iki arkadaş. Hacı Ahmet Ağa vermesine yığittir ama almanın, istemenin de erbabıdır. Laf güncel olaylarla sürerken; önceden hazırlanmış istek yağmurunun ilk çilentileri düşmeye başlar... Bilal da zaten sağanağa hazırdır...

-Bilal, Mübarek Bayrama şurada ne kaldı ki? Bir koç versen de biraz beslesem, emeğim sinse, şöyle bir semirtsem iyi olmaz mı?

-Ağam lafı mı olur; ama inan geçen yıl tokluyken sattık. Damızlık bile yok.

Atış karavana. Fakat pes etmek var mı? B planı hazır.

-Bilal'im yakında çocuklar çifte başlayacaklar. Öküzlere sap, saman buluruz da bir avuç bile küşne yok. Bilirsin ki; küşnesiz ahırın öküzü saban çekemez.

-Ağam bir koca tarla ekdim ama adı batası'nın (Domuz) elinden alamadım. İnancın olsun bir tutam bile yolmadık bu yıl.

İlk on dakikada iki gol. Bilal, Ağasından da hazırlıklı. Bütün hatlarıyla savunmada!

-Canın sağ olsun Bilal'im. Karaböcük (domuz) akını da bizim şanssızlığımız... Bilirsin eve gelen misafirin haddi hesabı yok. İyi kötü bir sofraya seriyoruz, karınlarını doyuruyoruz. Fakat laf uçlanıyor, sohbet uzuyor, geceler bitmiyor; yatsılık yemeden yatmıyorlar... Ede gozları çırttın mı gozları? Bir torba ayır da misafirlere yüzümüz olsun. Tarhana ile ikram ederiz.

-Ağam beni ataşlara atıyon. Vallahi billahi hiçbir dala çibık sallamadık. Gozları geçen yıl çiçekte tolu vurdu...

Durum sarpa sarmaktadır. Bilal çok çetin hazırlanmış bu sefer. Ama boş çıkmak var mı?

-Bilal zamanlı zamansız gelene, karakol çavuşuna, öğretmene, tahsildara, tavuk, horoz ne bulduysak çaldık bıçağı. Yavrum evde ibiği kırmızı bir tane horoz kalmamış. Seninkiler cins olur bilirim. Hava kararmadan bir horoz tuttur da giderken unutmayayım.

-Ağam değil horoz, evde iki ayaklı, kanatlı canlı koymamış bizim hatun. Bir evlek ıspanak için hepsini satmış...

Rivayet olunur ki; bir şişe kızılçık şurubundan, bir parça pestile, ondan da bir taze yumurtaya kadar inen istek ihalesi hep Taş Döldül'e çarpınca; H. Ahmet Ağa '**Bilal kurbanın olam, yorulдум, kesildim, öleceğim vallahi! Söyle neyin varsa onu isteyeyim**' diyerek sonlandırır lafı.

*

Apo'yu Asmasınlar(!)

Sevgili Arkadaşım Lahir Baran'ın annesi Duran Teyze ameliyat olmuş. Diz eklemlerine yapılan müdahale ve takılan protezler çok yakmış canını. Abdullah Öcalan'ın Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirildiği günler de nekahet dönemine denk gelmiş. Adana'dan Tokmaklıdaki evine gelince malum ziyaretçi akını sükun etmiş. Gelen komşular, "Geçmiş olsun. Nasılsın?" gibi mutat ifadelerden sonra tek gündem, Öcalan'ın durumunu konuşuyorlarmış. Farklı görüşler olsa da Öcalan'ın asılması konusundaki ortak fikre herkes ittifak içinde katılıyormuş. Sabah akşam bu

tartışmalardan bıkan, diğer kadınlarla birlikte kendisinin ne düşündüğü hiç sorulmayan, esas olarak da dizlerindeki ağrıya dayanamayan Duran Teyze bir fırsatta; **“Aman kurbanınız olayım komşular. Ne olur hükümet(!) Apo’yu asmasın. Dizlerinden ameliyat ettirsin”** diyerek, bugün hâlâ farklı zeminlerde, zıt görüşlerle devam eden bu tartışmaya belki de en özgün çözümü önerir.

*

Hayri Dövüş Çeviriyor Öğretmenim

Rahmet ve minnetle andığım Ali Köse, Köy Enstitüleri projesiyle başlayan okuma yazma seferberliği çerçevesinde, askerliğini çavuş olarak yapanlardan yetiştirilmiş eğitmenimiz idi. Birinci sınıfta beni de okutan öğretmenimizin pedagojik bir alt yapısının olmamasına rağmen, okuma yazma ve aritmetik öğretmedeki başarısı hayretler vericiydi. Beşbucak (eski adı Araplar) Köyü’ndeki 1944 yılında terk edilmiş bir damda başlattığı eğitim atılımında yüzlerce okuryazar yetiştirmek, bir o kadar köy çocuğuna da iş, ekmek kazandırmak gibi yüce bir onura sahiptir. Köyümüzde kaldığı yirmi yıl boyunca köyden, aileden biri gibi davranarak velilerle ve öğrencileriyle uyumlu ve verimli bir beraberlik sürdürdü. Tayinini kendi köyüne aldırıncaya kadar biz çocuklar O’nu hep bizim köylü sanırdık.

Öğretmenimiz gayretliydi, disiplinliydi; biraz da sert tavırlıydı. Dayağın, eğitimin bir aracı olduğuna inanlardandı sanırım. Daha işin başında (kayıt olurken) velilerden “Eti senin, kemiği benim” anlayışıyla açık çek aldığı için de, öğrencilerine davranışlarında çok rahattı.

Bir yöntemi daha vardı öğretmenimizin ki; bu da kendine göre eğitmenin, öğretmenin bir yoluymuş belki!?. Sözlü sınavlarda, doğru cevap alamadığı soruyu, bir başka öğrenciye sorar, ikinci öğrenci soruyu doğru cevaplarsa; doğru yanıt veremeyen birinci öğrenciye bir tokat atmasını istemek gibi garip ve yerine getirilmesi zor durumdu bu.

Öğrencilerinden Hayri, bir dört işlem problemini çözemeyince, aynı soru için Rüstem’i kaldırmış tahtaya. Problemi doğru çözen Rüstem’e o değişmez talimat gecikmemiş öğretmeninden. “Hayri’ye bir tokat at da çözümü unutmasın bundan sonra” demiş. Rüstem’in “Vuramam, yapamam!” deme şansı yok. Çok iyi bilir Hayri’nin çetin ceviz ve bulaşıcı şer olduğunu. Öğretmen emri filan dinlemez, karşılığını ilk fırsatta verir. Ama çaresizdir. Bu işin sonunda bir bela olacağını bile bile yine de usçağalıktan bir şipiletir arkadaşının yanağına. Duruma daha ilk saniyeden hazırlıklı olan Hayri, öğretmenin görmez tarafından yakaladığı fırsatı kaçırmayarak, indirir tokadı Rüstem’in yüzüne... Hiç suçu olmadığı halde, hatta arkadaşına istemeden usulca vurmasına rağmen gözlerinden çinkılar çıkan Rüstem yarı yakınma, yarı şikâyetle **“Ama öğretmenim, Hayri dövüş çeviriyor!”** diyebilir ancak.

ÇELTİK ÜVEZİNDEN ÖLEN OLMAMIŞ MI (B. İşlek)

Tarih: 29 Ağustos 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa Dayım, son yazısında Yayıcıoğlu Ağalarını öyle bir yazdı ki mübarekler sanki "ağa" değil "maraba" ya da melek.

Musa, "ya duyuk, ya okuyuk, ya da görük" ama hiç inceleme yok. Andırın'ın "Kışla Bahçesinde" "ağzı ayrık" şor dinlemekten başka yaptığı bir şey yok.

‘İnceleme n'oluyor?’ aslan yiğenim diyecek şimdi.

İnceleme şu oluyor Sevgili Dayı:

Andırın düzünün en önemli sosyal, evet öncelikli olarak ekonomik değil, sosyal olaylarından biri de meşhur "çeltik argı’dır".

Düzü bir uçtan bir uca kazıp çeltik eken "ağalar" karıncayı bile incitmeden mi yapmışlar bu işleri?

Başka bir soru da sevgili Dayı, koskoca Andırın düzünde bu çeltiğin üvezinden, sıtmasından hastalanan ölen bir Allah'ın kulu yok mu?

Varsa o zaman nerde bunların "ağıtları", kısa heykaleri?

Kemal Emminden eksiğin yok fazlan var; bunları da yazabilirsin, yazmalısın.

Yazmazsan ne mi olur?

"Ulan Tecirlinin Delileri" bu Musa Tolu'yu göklere çıkarmışlar ama avanaklıklarından" deyip arkamızdan "Teneke" çalarlar sonra.

"Kışla Bahçesindeki" Manasçılara bir de bunları sor bakalım ne deyciler.

Evet "deliyim" Dayı. Mektup, sabaha karşı 04.00’te yazılıyor. Hemi de belayım arkadaş.

Hem çeltikçi "ağaları" *arı sili* edip, hem de "yan gelip yatamazsın".

Bana bir düzine, "çeltik arkı" ya da "sıtma ağıdı" bulmadan mektup yazma galan.

Selam ve saygıyla.

YAZ REHAVETİ (A. Ozanemre)**Tarih:** 30.08.2016**Kimden:** aliozanemre@gmail.com

Sevgili Horanta'nın sayısal çoğunluğu, rehavetin neresindesiniz?

Kımıldayın biraz, yattığınız yerden de olsa bir gözünüzün kapağını aralayın gayrı lütfen.

Bunları bu yaz ağıtlar üzerine birkaç yazı çiziktirdim diye söylemiyorum.

Harantabaşı'nın şivşirmeden de öte kışkırtmasıyla Musa kardeşim coştur gidiyor.

Yoksa "Musa yazıyor işte, yeter" mi diyorsunuz?

İki kardeşim, tatlı tatlı tokuşup duruyorlar. Bu tokuşmalardan da güzellikler yağıyor üstümüze.

Yoksa siz bunları ölütoprağı mı sanıyorsunuz?

Gelen iletileri ve eklerini okuyorsunuzdur.

Musacan'ın sonsuz bir coşkuyla yazdıklarını hep sevmişimdir. Ancak Bekir Can'ın Tolu'ya yönelik şu sorusunun ben de arkasındayım. 30.08.2016 tarihli (son) iletilinde ne diyordu Horantabaşı:

"Koskoca Andırın düzünde bu çeltiğin üvezinden, sıtmasından hastalanan ölen bir Allah'ın kulu yok mu? Varsa o zaman nerde bunların 'ağıtları', kısa heykalleri?"

Bir de yakıcı uyarı:

"Bana bir düzine, 'çeltik arkı' ya da 'sıtma ağıdı' bulmadan mektup yazma galan."

Hiç kuşku yok bunlar, güzel çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamaya yönelik sevgiyle söylenmiş sözlerdir.

Musa kardeşimin, bunun da altından ne güzel çalışmalar ortaya koyarak kalkacağına inanıyorum.

Bana gelince;

"Yüreklerde İnce Sızı Ağıtlar" ana başlığı altında yazdığım bu ileti ekindeki 4. yazıyla ağıtlara genel yaklaşımı bitiriyorum. Bundan sonrakiler, daha özel ağıtlar ve başka folklor ürünleri olacak sanırım; sizlerle birlikte...

Sevgi, saygı ve selamlarımla...

ÇUKUROVA TARİHİNDEN PARÇALAR DA YAZILIYOR (B. İşlek)

Tarih: 31 Ağustos 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa Can ile yazışmalar ve varışmalar devam ediyor.

Ben, bu işin köşkeri olarak en sevdiğim deriyi yere çalmaya çalışıyorum. Bir de "boynuz" olmak kolay değildir. "Kulağı geçerken" ufak tefek eziyetlere "kulak asılmaz".

Bunlar ne ki? Asıl mekteplilerin eline düşmemek lazım. Ben "alaylı bir boynuzken", mektepliler bana iki satır bir dip not için 600 sayfa okuma dersi verdiler.

Kötü mü ettiler? Asla! Onlara minnettar ve müteşekkirim.

Tecirtilerin heykelini dikmesini hak etmek bu yollardan geçiyor Musa Can.

Bir de yazacakların çok önemli sevgili Dayı. Bunu her gün biraz daha fark ve taktir ediyorsun.

Hâsılı Musa Can'ı da "şorun delisi" tuttu ya belasını buldu galan.

Benim havalara girip kesin komutlarla "ödevler" vermeme veya gıv vermeme gerek yok.

Neticede ne oluyor, birkaç satır Çoban Kâhya, onlarca sayfa Hacı Ahmet Ağa yazıyor. Sülalesinin tarihi ortaya çıkıyor. Ama Musa bunu çok güzel yapıyor. Sanki aile tarihini "günlükler" halinde yazıyor. Böylece Çukurova Tarihinden de parçalar yazmış oluyor.

Bir üleşten arta kalan deriden, gönden bir çarıklık parça kapabilmek için herkesin birbirini kollaması nasıl bir sosyal ve ekonomik tarihtir?

Bunu, bir gün erbebisinin eline geçerse ancak o takdir eder canlar. Yaptığınız iş, yani yazdıklarınız önemlidir.

Demek ki neymiş, Kemal Torun? (Kemal Musa Can'ın ilk torunudur, Allah bahtını açık etsin.)

Dedelerimiz bir zamanlar yani iki nesil önce hem malzeme hem de teknolojik olarak o kadar yoksullar ki ilkel bir çarık için neleri göze alıyorlar...

Millet ve memleket sevgisinin en güzel örneği, bizim şu aşlanlıkla (şakadan) gibi yazdıklarımızdan ibaret. Gücümüz dahilinde yapabildiğimiz en iyi iş budur.

Ozan Edemin dediği gibi yazabileceklerimizi yazmaya devam etmeliyiz.

Selam ve saygıyla...

“ANDIRIN AĞALARI SU BÖLÜŞÜMÜ VE ÇELTİK” YAZILARI Hk. (B. İşlek)

Tarih: 14 Eylül 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa Can Çukurova'nın Andırın Ağalarını hemi de son Çukurova ağalarını siyasi ve sosyolojik tahlillerini de ekleyerek çok güzel yazmış.

Nerdeyse Kemal Emmisini geçecek. Geçecek de sadece ayıp olmasın diye gevşek tutmuş işi. Siz deyin ertelemiş az biraz.

Aferin Dayıma.

Aslında az biraz tütün ve arakı gayreti ile daha ne yazılar çıkarır ama biraz yornuklanması lazım.

Dezzesi oğlu İsmail Arslan'a attığı pas yerini nasıl bulur bilemeyiz. İsmail Hoca'nın yeri dar, bilgisayarla arası iyi değil, yoksa Musa'dan daha çok malzemesi vardır zulalarında.

Ozan Ede, bu iş burada bitmez; başlar. Musa, Andırın'ın Kışla Bahçesinde ses cihazlarını çeltik ağaları ile ilgili şorlar için açacak bundan sonra. Anlatırları biraz daha eşeleyecek, bu vadide daha anlatılan kim bilir neler vardır diye.

Acele etmeyeceğiz.

Musa Can, Kemal Emmisinden beş adım ilerde bence. Ve on kere daha Çukurovalı.

Şu diyaloga bakar mısınız:

“Hacı Ahmet Kabalcı, Zülfikaroğlu Ali Bey’e:

-Beyim, ben bir binek taşıyım. Atınıza, üzerime basmadan binmeye kalkarsanız ayağınıza çamur bulaşır, b.ka basarsınız. Ben bir gedikte ulursam başıma kırk tane çakal toplanır. ‘Vermiyom tarlamı, ne isten benden’ demedim size, deyince Ali Bey:

-Söyledin Kabalcıoğlu. Hepsi hafızamda. Ama bu ark ne pahasına olursa olsun buradan geçecek, diye dayatır.

-Anladım Beyim. O zaman buradan iki cenaze çıkacak. Sizinki ciple, benimki çulla... Kabristana. Bilesiniz ki farkımız bu olacak. Ondan sonra huzurda ikimiz de eşit şartlarda olacağız. Elinizden geleni yapın.

Hacı Ahmet Ağa böyle deyince Ali Bey, iktidarın gücü ve hukuk tanımaz tavriyla tedbir koydurup jandarma kuvvetiyle geçirecektir arki.”

Ozan Ede, bu diyalogu “Çukurovalı” yapan, diyalogun şurasıdır Tecirliye göre:

“O zaman buradan iki cenaze çıkacak. Sizinki ciple, benimki çulla taşınacak kabristana. Bilesiniz ki farkımız bu kadar olacak. Ondan sonra huzurda ikimiz de eşit şartlarda olacağız.”

İlk üç cümlede sonuna kadar sosyal gerçekçilik... Yani Kemal Emmimizde, Dünyanın her yerinde söylenebilecek sözler var ama son cümle Çukurovalı, "yerli" Ozan Ede. Sevgili Farsaklı, bu yerliliği fark edemezsek Çukurova'yı fark edemeyiz. Her zaman ifade etmeye çalıştığım gibi bunun dindarlıkla ilgisi yok.

15 Temmuz (2016) cangamasında, fitnesinde, katakullisinde beş vakit namazlı bir Düziçili ne diyor biliyor musun?

"Ulan bundan sonra Sübhanekeyi bile doğru okuyanın anasını avradını
"

Çukurova farkı budur.

Musa Can, devam etmeliyiz.

Selamlar, sevgiler.

ANDIRIN AĞALARI SU BÖLÜŞÜMÜ VE ÇELTİK (1) (M. Tolu)

Tarih: 12.9.2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Bekir Can,

Sevgili Horanta,

Bir taraftan Bekir kardeşim, diğer taraftan Şems-i Tebrizi, çeltik ve Andırın Ağaları için bu kadarcık hikâye de neymiş? Yetmez! 'Devam et' babından gıv ve baskılarına ara vermiyorlar; görüyorsunuz. Ancak bildiğiniz gibi "bir deriden bir post çıkar" demiş atalarımız. Size yalan mı söyleyeyim, o meşhur kazan'ın dibinde bu konuda ağzı bağlı küçücük bir çıkın durmuyor değil. Ama 'kişi haddini bilmeli' düsturundan hareketle benim de büyüğümü, küçüğümü bilmem gerekmez mi?

Bu konunun erbabı pusuda dolu tüfek bekliyor arkadaşlar. Köyü, aile ilişkileri, bizzat bu konuda verdiği öncü mücadele vb ölçütler dikkate alınırsa sizce de bu iş sevgili teyzem oğlu İsmail Arslan'a düşmez mi? Siz, konuyu açık ihaleye çıkarın, bakın ne peyler sürecektir Arslan bu mezata. Hık-mık derse de inanmayın; kaç tane çeltik, sergen hikâyesi okudum kirli çıkınında. Yok, yine de devam ederse bu ateh ve ehli keyf tutumu, biz de bildiklerimizi kendisinin adına döküveririz ortaya.

*

Cumhuriyet; Mustafa Kemal'in dehası, Osmanlı'nın artık paşaları, İstanbul'un İttihatçıları, Anadolu'nun ayan, mütegalibe ve ulemasının işbirliği ile kurulabildi. Fakir Anadolu çocukları canlarını vererek;

İttihatçılar, örgüt deneyimlerini devreye sokarak; ayan, ağa takımı da paralarını ortaya koyarak kazanıldı Kurtuluş Savaşı.

Yeni devletin kurulmasıyla birlikte başladı paylaşım savaşı ve kurucular arasındaki rekabet. Bu amaçla eşkıya besledi ağalar. Bu nedenle 1933 yılına kadar (Dersim 1939) asayiş ve hâkimiyet kurulamadı memlekette. Bu kaosa bir de düvel-i muazzama ile sabık padişahın çomakları sokulunca Kuruluş, Kurtuluş'tan çok daha zor ve zahmetli oldu.

Yeni devlet, İstanbul efendilerine bürokrasiyi, Kurtuluş'a katılan paşalara rütbeleri, mütegalibeye ülkenin topraklarını vererek ödeyebildi borcunu.

Medenî kanun, okuma yazma seferberliği, tedricen özgürlük, daha kestirme bir ifade ile kâğıt üzerinde bile olsa yurttaşlık haklarından başka maddi olarak halka verecek bir şey kalmamıştı ortada.

Bunun ezikliği ve mahcubiyetini çeyrek yüz yıl yaşadı kurucu kadro. Telafi için; Köy Enstitüleri projesi, toprak reformu girişimleri, feodaliteyi pasifize etmek için alınan önlemler yaraya merhem, derde çare olmadı. Ondan sonrası malum... Kuruluş'un başında yapılamayan işlerin, alınamayan tedbirlerin sıkıntısı katlanarak aktarıldı kuşaktan kuşağa. Hürriyet, eşitlik ve kardeşlik uğruna Kurtuluş'takinden çok can verdi halkın çocukları bu topraklara ve bu, hâlâ devam ediyor. Kurbanlıklar...

Kamber Rişvanoğlu anılarında; Yüzbaşı Osman Tufan'ın önderliğinde Çukurova'nın işgaline karşı yapılan çete savaşlarında, Yaycıoğlu İbrahim Ağa'nın 5.000, dedesi Araboğlu Ali Bey'in de 2.000 altınla Kuvayı-i Millîye'ye maddi katkıda bulunduklarını yazıyor.

Andırın'da siyasi partilerden biri, ön seçimle milletvekili adayı belirliyormuş. Köy delegelerinden biri, sandığın başında Kinyas Ağa gibi oturan ilçe başkanına uscalıktan; "Başkanım, adaylar kim? Hangisi münasip? Kime verelim oyumuzu?" diye sormuş.

Başkan, kendinden oldukça emin; "Valla emmioğlu, adayları ben de çok iyi tanımıyorum. Ama parayı az verene az oy, çok verene çok oy veriyoruz" demiş.

İşte Cumhuriyet hükümeti de aynı anlayışla dağıttı araziye ve suyu. Parayı çok verene çok, az verene az verdi. Verilen canlar, akıtılan kanlar bölüşümde hesaptan sayılmadı. Önce arazileri bölüştü eski mültezimler ve ayan. Sonra da sulara el koydular. Tek parti döneminde bölgenin siyasi gücünü tekelinde tutan Yaycıoğulları için ark çekmek, suyu sahiplenmek konusunda bir engel yoktu. Hem sağ sahiline, hem sol sahiline tartışmasız ve itirazsız çektikleri arklarla tek başlarına yıllarca kullandılar Andırın Çayı'nın halka ait suyunu.

Zülfikaroğullarının suya ortaklığı o kadar kolay olmadı. Öncelikle yirmi beş yıl beklediler siyasi gücün el değiştirmesini. Güç ve otorite Yaycıoğullarının elindeyken teşebbüs bile edememişlerdi. Sonra tesisi zor

bir güzergâh seçmek zorunda kaldılar, daha çok harcamada bulundular, daha çok zaman gerekti. Bunların dışında Yaycıoğluları, arkın geçeceği yerdeki arazi sahiplerini koruyup kollayarak örgütlediler ve Zülfikaroğluna karşı kışkırttılar.

Kitabımızın 2. cildinde bahsettiğimiz “Ark Davası” taşlamasında atladığımız bir diyalogu yazmakta yarar var sanırım:

Zülfikaroğlunun arkı, Maraş Deresi kavşağına gelince önüne durdu Kabalcılar. İş, mahkemeye düştü.

Zülfikaroğlu, Beşbucak Köyü’nde beklemediği bir dirençle karşılaştı. Minnetler, rüşvetler, araçlar fayda etmedi. Arkın geçmemesi için Yaycıoğlu’nun desteğiyle direndi ve dikeldi CHP tutukunu Hacı Ahmet Kabalcı. Keşif alanında Ali Zülfikaroğlu’na karşı koyduğu tavır, aralarındaki gerginliğin boyutunu gösterir:

Hacı Ahmet Kabalcı, Zülfikaroğlu Ali Bey’e:

-Beyim, ben bir binek taşıyım. Atınıza, üzerime basmadan binmeye kalkarsanız ayağınıza çamur bulaşır, b.ka basarsınız. Ben bir gedikte ulursam başıma kırk tane çakal toplanır. ‘Vermiyom tarlamı, ne isten benden’ demedim mi size, deyince Ali Bey:

-Söyledin Kabalcıoğlu. Her sözün hafızamda. Ama bu ark ne pahasına olursa olsun buradan geçecek, diye dayatır.

-Anladım Beyim. O zaman buradan iki cenaze çıkacak. Sizinki ciple, benimki çulla taşınacak kabristana. Bilesiniz ki farkımız bu kadar olacak. Ondan sonra huzurda ikimiz de eşit şartlarda olacağız. Elinizden geleni yapın.”

Hacı Ahmet Ağa böyle diyecek ama bu sefer de Ali Bey, iktidarın gücü ve hukuk tanımaz tavrıyla tedbir koydurup jandarma kuvvetiyle geçirecektir arkı.

Tarımsal mekanizasyona sahip olana kadar toprak ağalarının bitkisel üretiminde kadınıyla erkeğiyle onlarca yıl angarya çalıştı köylüler. Bir kısmına da hayvanlarını, sürülerini güttürdüler. Atlarına, ahırlarına baktırdılar. Feodalitenin en erken elemine olduğu Andırın’da bile adları, ağaları adına yaptıkları işlerden miras kalan birçok isme ve şahsa ben bile geldim yetiştim: Naharcı A. Tosuncu B. Seyis C. Camuzcu D. gibi... Dahası, Orman Bakanlığı kuruluncaya kadar (1946) Andırın’ın kolan dolanmaz kamalaklarını, başı görünmez gökнарlarını bedelsiz kestiler. Köylülere de bedava işçiliğini yaptırdıkları yetmezmiş gibi bir de kendi kağnılarıyla istasyonlara kadar taşıttılar, karın tokluğuna.

Ağalar, önce çeltik ektiler açılan arazilere.

Çeltik tarımı Yaycıoğlu ve Zülfikaroğlu ailelerinin tekelinde kaldı; başladığından, bittiği güne kadar.

İlk ortakları ve danışmanları Maraş'tan geldi. Evliya Mustafa Efendi, her iki aileye de yol gösterici oldu. Sulama ustalarını (sakaları) istinasız Maraş merkez köylerinden temin ettiler.

Omuzlarında Maraş beli, ayaklarında ak bezden şalvarlarıyla ağaları adına teslim aldılar Andırın'ın çaylarını, derelerini. Sakabaşı, yetiştirme sezonu boyunca çeltik salağında ağanın vekili, sevk ve idareden sorumlu tek yetkiliydi.

Kaynağını Sarımsak Dağı eteğindeki Haştırın mevkiinden alarak Andırın ovasını ortadan ikiye bölen Andırın Çayı'nı (Ulus) onlarca yıl tek başlarına kullandı Zülfikaroğlu ve Yaycıoğlu aileleri.

Amerikan çeşidi akala, Türkiye'ye geldikten sonra başladı Andırın'da sulu pamuk ekimi.

İşte budur miladı su kavgasının.

Sahipler, geniş çeltik üretim alanlarından artan suyu, ihtiyaç duyan köylülere fahiş fiyatlarla sattılar. Kuralı çiğneyenler, önce saka teröründen aldı nasibini.

Çeltik salaklarını, kapıkulu askerleri gibi korudular, örgütlü ve silahlı saka güruhu. Bunun yetmediği anlarda on, on beş yıl önce kaçak tütün içtikleri için sık sık ziyaret ettikleri karakolların izbe ve loş nezarethanelerinde yine jandarma dayağından geçirildi su hırsızları(!).

Particilik, adam kayırma ve yandaşlık, gergin sosyal olaylar yaşattı bölünmüş, parçalanmış bilinçsiz köylülere. Halkın su kaynakları, ihtiyacı olanlara parayla satıldığı gibi seçimlerde de rüşvet ve şantaj aracı olarak kullanıldı.

Fakat feodalitenin kaderi yenilgiye mahkûmdur. 1961 Anayasası'nın özgürlükçü ruhu ve 68 kuşağının bilinçli mücadelesi yeni bir dönemin ayak sesleriydi. CHP'nin sol açılımı, TIP'in sosyalist söylem ve eylemleri olayların akışını ve hak arama yöntemlerini yeniden belirledi ülkede.

“Toprak işleyenin, su kullananın” sloganının araladığı kapıyı kapatmaya gücü yetmedi mütegalibe artıklarının. Çaresiz duruma el koyan devlet, Keşiş ve Andırın çaylarının kullanma hakkını 1973 yılından sonra hak sahiplerine teslim etmek zorunda kaldı. Ve geride kalan kırk sene içinde bilinen ağalığın ve feodalitenin izi kalmadı Andırın'da, Kadirli'de ve Çukurova'da.

Özetle, bu süre içinde arazilerin yarısından fazlası el değiştirdi. El değiştiren arazilerin, çiftliklerin yarısından çoğu da yeni varıl eski yarıcılara, marabalara geçti. Çünkü tarih tankının çelik paletleri yavaş ama engel tanımadan yol aldı menziline doğru!

ANDIRIN AĞALARI SU BÖLÜŞÜMÜ VE ÇELTİK (2) (M. Tolu)

Tarih: 13 Eylül 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Cumhuriyetle başlayan, su ve toprak bölüşümü şekil değiştirerek bugün de devam ediyor aslında. Dün çeltik salakları için ağa ve mütegalibeye rüşvet verilen su kaynakları, bugün HES'ler adıyla yandaşlara ve işbirlikçi kompradorlara peşkeş çekiliyor. “Ordu’nun dereleri” gerçekten de yukarı akıtılıyor, para için. Dün düzene ve iktidara kırsaldan sahip olan feodalite, vahşi kapitalizmin de yardımıyla varoşlardan aldığı kontrolsüz güçle kentlerde rant üstüne rant öbekleri yaratıyor.

Kırk yıl öncesinin ülke bütçesi kadar rakamlara, metropollerde bir daire ya da bir dükkân alınamıyor artık. Göller, sulak alanlar bin bir desise ile kurutularak üç beş açgözlü zübüğün çıkarı için katlediliyor; doğanın dengesi bozuluyor; beslenme zincirinin halkaları koparılıyor. Böylece, gelecek kuşakların yaşamları tehlikeye atılıyor.

Uluslararası sermayenin saygın murahhaslarını ya da riyakâr Petro dolar milyarderlerini konaklatmak, konuşturmak için Akdeniz’in, Ege’nin el değmedik koylarına bir kibrit çakımı ateş yetiyor artık. Çaka Bey’in, Turgut Reis’in kaptanlığında levent kanlarıyla kızıla boyanan bükler, şimdi “her şey dâhil” uşaklıklar için alazlara büründürülüyor. Veya “kat karşılığı” rüşvetler için defalarca değiştirilen imar planları sayesinde ata mirası yalılar, köşkler, kasırlar.. “elektrik kontağı kazası”na kurban ediliyor.

Ama biz bugünkü vaziyeti, daha objektif ve önyargısız yazılır diye bir sonraki kuşağa bırakarak yaklaşık yüz yıl önce olanları, yaşayanlarından dinlediğimiz ve bir kısmına şahit olduğumuz kadarı ile not düşelim tarihin silinmez sayfalarına.

Ekli dosyada, Kurtuluş’tan sonra başlayan Kuruluş yıllarında ülkemizin hemen her yerinde yaşananlara benzer bir Andırın örneği var.

O yıllardaki adil olmayan bölüşüm ve fırsat eşitsizliği, bak bugünlerde hangi sancılara yol açtı?

Yaşadığımız ayrışma ve ayrışmanın neden olduğu terörün, güvensizlik ortamının tez günlerde bitmesi, binlerce yıldır kanla karılan bu toprakların Fırat’la, Dicle’yle, Ceyhan’la, Seyhan’la sulanması dileğiyle sevgiler, selamlar.

ÇUKUROVA'DA TENEKE BÖYLE ÇALINIR (B. İşlek)**Tarih:** 10 Ekim 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Bir süre önce "Teneke, Çukurova'da Çeltik Ağaları ve Masumiyetleri" başlıklarını yazmaya başlamıştık.

Musa'nın yazısından sonra İsmail Arslan'ın da yazısını bekliyorduk.

Biz, Horantacak, bir yönüyle, üstadımız Yaşar Kemal'in derleme ve Çukurova ağalarını yazma konusundaki çıtasının neresinde olduğumuza bakıyoruz.

Aşağıda, İsmail Arslan hocamızın yakında yayınlanacak "Düşten Gerçeğe" kitabında yer alacak çeltik öykülerini okuyacaksınız.

Böylece Çukurova hakkında yazılan romanlarla, yaşananları da yan yana görmüş olacaksınız.

Bizimki bir tespitten ibaret. Yaşar Kemal'in yazdıklarını zenginleştirecek ve renk katacak tespitler. Bir yönüyle de bir romandan daha fazlası nasıl yaşanır tespiti.

Bu güzel öykünün yanında, bundan sonra yazılacak olanlar, hep eksik kalacaktır. Öylesine zengin bir öykü yaşanmış ve İsmail Arslan hocam bu öyküyü başarıyla yazıya aktarmış.

Tebrik ediyoruz.

Buyrun "Teneke"yi bir de İsmail Arslan'dan okuyun.

Selamlar, saygılar.

ANDIRIN'DA ÇELTİK SERÜVENİ (İ. Arslan)**Tarih:** 09 Ekim 2016**Kimden:** ataarslan01@hotmail.com**Hacı Bey'i Kim Vurdu**

1930'lu yıllar...

Maraşlı Evliya Mustafa Efendi, Aşağı Andırın ovasını ilk kez görür; gümrah sarmaşıklarla örülü meşelerin kapladığı münbit, bitek ovaya hayran kalır. Irmakların, çayların, derelerin aktığı ovada ne de güzel çeltik olur, diye düşünür ve arayışa girer.

Dağlardan sekerek gelen Andırın Çayı, Keşiş Çayı, irili ufaklı dereler, güneyde Ceyhan, boydan boya ovayı kuşatmıştır. Sulardan faydalanmayı

kimse bilmez, akıl etmez. Zaten makineleşmiş toplu ekim-dikim işi de yok. Çaylar, ırmaklar boşu boşuna öylece akar.

Maraşlı Evliya Efendi, ünlü bir çeltik ekicisi. Ekicisi ya, avı yerlisiyle avlamak gerek.

Zülfükaroğlu Hacı Bey'e ortaklık önerir, kabul edilir.

Zülfükaroğlu, yörede sevilip sayılan, Kuvayi Milliye döneminde çete komutanlığı yapmış, dişli ve güvenilir bir dost.

Maraş'tan yüzlerce ağ şalvarlı çeltik sakası getirilir. Deli tütün ve meşe külünden yaptıkları Maraş otuyla kafayı bulan çeltik sakaları, bel kürekleriyle işe koyulur.

Ovada, o gümrah meşe ağaçları kesmekle bitmez. Ateş atılır, aylarca hopur yakılır. Bitki örtüsüyle birlikte o toprakların kadim canlıları da yok edilir. Ovanın üstünden yıllarca sis ve yanık kokusu gitmez.

Maraşlı sakalar, Andırın düzünü, boydan boya çeltik tavası yaparlar. Çaylıoğlu, sakalara karşı durur. Tarlasını çeltik ekimine vermek istemez. Yanında yeğeni delişmen Fakı da vardır. Kındıra Fakı, cesur, kavgacı, eline çabuk. Sakaların karşısına dikilir. Dikilir ya, yüzlerce sakayla baş edilir mi? Bel küreği ile Fakı'yı al kanlara belerler.

Fakı, yemin etmiştir: "Bu çeltiği size ağız tadıyla yedirmem." dediği söylentisi yayılır.

Yörede Kındıra Fakı'nın husumetinden çekinilir. Onun gözükanlı eşkiyaları püskürtüp babasını kurtarma öyküsünü bilmeyen yoktur:

*

Bir gece, Kındıraların Balk yaylasındaki çadırlarını eşkiyalar basar. Fakı'nın babası, Hasan Ağa'nın varlıklı, küpler dolusu altınlarının olduğu söylenir. Eşkiyalar, yaylada işkence ederler Hasan Ağa'ya. O da, çaresiz el-aman eder:

-Altınlar kışlak evde, gidelim orda veririm, der.

Eşkiyalar, Hasan Ağa ile oğlu Fakı'yı çıplak atlara bindirirler. Kaçamasınlar diye de ayaklarını atların karnının altından bağlarlar. Yayla ile kışlak ev arası üç-dört saatlik mesafe. Yüksek dağlar aşılarak ovaya inilecektir.

Kışlak evlerine yaklaşıncı Fakı, ayaklarını çözer ve attan atladığı gibi ormana karışır. Eşkiyalardan önce eve gelir, aldığı mavzerle ateş eder. Eşkiyalar yaralı kaçır; Fakı, babasını da evdeki altınları da kurtarır.

Fakı'nın bu cesur hareketi yörede herkesin dilindeyken, Maraşlı sakalar, onu al kanlara belemişlerdir.

"Fakı bunun öcünü alır", "Fakı kanını yerde koymaz", "Fakı kininden vazgeçmez" benzeri sözler, dilden dile dolaşır.

Güz gelmiş, çeltiklerin boz renkli başağı, kehribara dönüşmüştür. Yüzlerce orakçı, şelekçi, başakçı, patozcu, elci, sergenci, süpürgeci ile

harman işleri bitmiştir. Telis çuvallar, develere yüklenip Ceyhan'daki fabrikalara götürülmeye hazır. Sergenin yanında, argın kenarında çadırlar kurulmuş; bıldırcın, turaç eti ile pirinç pilavları yenmiştir. Şakalar, yarenlikler, türküler, hikâyeler gırla.

Hacı Bey, devecibaşına takılmaktadır. Sabaha karşı çuvallar yüklenecek. Develerin bir kısmı ihmiş, bir kısmı ayakta, yük öncesi son yemleri verilmiş, köpük saçan ağızlarıyla geviş getirmektedirler.

Deveciler, Aydınli Yörüklerdir. Şaman geleneğini sürdürürler. Hacı Bey, deveci başına:

-Kuvayi Milliye'ye çete toplamak için dolaşırken, Meryemçil yaylasında bir Aydınli çadırında misafir kaldım. Gece yatarken, şuramda bir yanma oldu, elimi attım, kocaman bir bit yakaladım.

Böyle derken tam da eli ile gösterdiği sol döşünün üzerinde, bir ipilti (ışığı) parlar, söner.

Karanlığın içinden gelen kurşun, Hacı Bey'in sol döşüne saplanmıştı.

Hacı Bey, vurulmuştur. Kuvayı Milliye'nin yaman çete komutanı, oracıkta can verir.

Gece karanlığında ve o hay-huy içinde, kurşunun nereden geldiği, vuranın kim olduğu görülmez. Ancak argının içinden Kındıralara doğru kaçan birinin ayak cipiltisi duyulur. Arkasından kimse gidemez.

Acı haber, tez duyulur. Yer gök insana keser. Kındıra Fakı'nın evi kuşatılır. Fakı, silahını çeker:

-Yaklaşmayın, ben vurmam, canından vazgeçen gelsin, der.

Kalabalıktan sesler gelir:

-Fakı, sen vurmuşsan arkın suyundan şalvarın ıslanmıştır. Vurmadıysan kurudur, gelip bakacağız, derler.

Fakı:

-Benim belirlediğim dört kişi dışında kimse gelemes deyip gelmesini istediği yörenin gedik adamlarından Mustaap Oğlu, Darendeli Hacı Ali Ağa, Gafar Ali ve jandarma komutanının adını söyler. "Başka kimseyi yaklaştırmam" der.

Sabaha karşı Kındıra Fakı'nın evine gelen dört kişi, şalvar ıslak mı değil mi bakmak isterler. Fakı'nın eşi Dudu Gelin, bir bohça çıkartıp gelenlerin önüne atar. Fakı'yı soranlara Dudu Gelin:

-Fakı yok, der.

-Buradaydı.

-Gitti.

-Bu çıkında ne var?

-Açın görün, der.

Açılan bohçada Fakı'nın çeltik sakaları tarafından dövüldüğünde, giydiği kanlı giyitleri vardır.

-Fakı'nın giydiği şalvar bu!

Gidenler, bu çıkınla ne demek istendiğini anlayarak hiçbir şey söylemeden oradan ayrılırlar.

Fakı, eşkiyadır artık. Yanında yarenleri de vardır. Halk arasında “O efsunludur, boynunda hamaylı var, Fakı'ya kurşun işlemez” söylentisi yayılır.

Bir süre sonra Fakı'yı, dağlarda birlikte dolaştığı eşkiya arkadaşı vurur.

“Yıkanırken boynundaki hamaylıyı çıkartmış da eşkiya arkadaşı kalleslikle Fakı'yı öyle vurmuş” dendi.

Genç yaşta iki çocukla dul kalan Fakı'nın eşi Dudu Gelin, teyzesinin oğlu olan babamla evlenir. Bir oğlu da bu evliliğinden olur. Önce Dudu, bir yıl sonra da anasız kalan çocuk ölür.

Hacı Bey'i Fakı mı, başkası mı vurdu bilinemez. Vuran sırlarıyla karanlığa karışır.

*

1970'li yıllardı.

Anacık köyünün kumsalında çeltik tavalarından arta kalan suyla pamuklarımızı sulayabilmek için nöbet bekliyorduk. Bir haymanın altında dinleniyoruz. On onbeş kişi kadar varız. Tanımadığımız yaşlıca bir adam geldi, yukarı köylerdenmiş. Bizimle biraz oturdu, çay içti. Durup dururken adam:

-Eeee! Kimsenin ahı kimsede kalmaz. Züfükaroğlu Hacı Bey'i vuran, iki gün önce Osmaniye'de, caminin b.k kuyusuna düşüp öldü, dedi.

Orada oturanlardan hiç kimse, Hacı Bey'i tanımazdı. Yalnızca adı ve ağıtları bilinirdi, bir de vurulma öyküsü. Hacı Bey öleli, kırk yıl olmuştu. Şüpheli Kındıra Fakı da öleli yıllar olmuştu.

Gerisini kimse sormadı. Yalnızca “eden bulur” sözü üzerine yoğunlaştı herkes. Hiçbirimiz bu sır küpü adam kimdi, söylediği yalan mıydı doğru muydu, sorup öğrenmeyi akıl edemedik. Hacı Bey'i kim vurmuştu...

Sevgili Horanta, sevgili dostlar. Sizlere epeydir yazamadım. Musa ile Bekir İşlek'in şivşirmesiyle Andırın'da çeltik ekimiyle ilgili yazma sorumluluğu bana düştü. Yeni bir şeyler yazmadım ama basıma hazır hale getirdiğim “Düşten Gerçeğe” kitabımdan amaca uygun olacağını düşündüğüm bir bölümü gönderdim. Saygıyla.

Hacı Bey Ağdı

*Atın iyisine biner
Ak çağşaklı yurda konar
Böyle yiğit vezir emmim
Evine kaymakam iner >>*

*Ağalar geldi oturdu
Çeltiğin suyu tutuldu
Bin atına sür git emmi
Çeltik Mersin'e döküldü.*

*Şura atının bineği
Bura kazının tüneği
Kadan alam vezir emmi
Issız kaldı ağ konağı*

*Mehmet ergen Ali ergen
Üstündeki telli yorgan >>*

*Bin atına süer git emmi
Soyka kalsın böyle sergen*

*Patoz gelmiş salağına
Kan bulaşmış bileğine
Ne yatıyor vezir emmim
Vali inmiş konağına*

BODRUM ÇOKUNTUSU NEDENİYLE DAĞSEVER'İN DİRDİ (B. İşlek)

Tarih: 23.9.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Yaklaşık iki yıldır Horantacak Çukurova Folkloru yazmaya çalışıyoruz.

Bu sene bir icat çıkarıp Açaacak Omar'ın torunu Halis Ağanın Bodrum'daki yalısında(!) horantacak çokuntu yapmaya karar verdik. Bir şenliktir sürdü gitti. Ama eksikimiz vardı: Bir aşlanıktan sonra kendini “Horantabaşı” ilan eden Abdullah Budak ile Düdül'ün Delisi Bekir Dağsever aramızda yoktu. Onlar, yerindiler biz de onları özledik.

Abdullah Hoca, biz olmadan Horanta nasıl toplanır diye garanmış Dağsever'e. Dağsever de bunu onların yanına koymam deyip bir taşlama döşenmiş. Taşların en büyükleri de Halis Hocama idi. Halis Hocam da hemen karşı taşlama ile cevabı yetiştirdi. (O günlerde Farsaklı Gara Bekir (Bekir öğretmen) de rahmetli olmuş.)

Ozanemre ile horantası Anşa Gelinbacım, bu taşlamaların edebi değeri hakkında değerlendirme yapıp kitaba girip girmeyeceğine karar verecekler elbette. Biz şimdilik taşlamaları paylaşalım bakalım.

Aldı Bekir Dağsever:

*Zeval olmaz derler bizde elçiye
Kırık yeri tabip alır alçıya
Yaptığımız etik değil ölçüye
Budak Başkan size kızmış ağalar*

*Dede yurdu Asyaları gezmişler
Didim'deki Tecirli 'yi sezmişler >*

*At hırsız Açaacak 'ı yazmışlar
Budak Başkan size kızmış ağalar*

*Budak Başkan Düziçi'nde kahırlı
Musa Tolu telefonda tehirli
Dağsever de size burdan kahırlı
Budak Başkan size kızmış ağalar*

*İsmail Aslan da Musa'ya kuzen
Avukat mı ola Başkan'ı üzen
Böyle ayrılıktan bozulur düzen
Budak Başkan size kızmış ağalar*

*Arada Başkan'a telefon edin
Lafı olmaz bizde yabanın yâdın >*

*Horanta Baş'ın yanına gidin
Budak Başkan size kızmış ağalar*

*Şimdi ne yaptınız sizler orada
Duydunuz mu neler oldu burada
Bekir Hoca göçtü gitti arada
Budak Başkan size kızmış ağalar*

DAGSEVER'E YANIT (H. Açacak)

Tarih: 01 Ekim 2016

Kimden: halisacacak.80@hotmail.com

Bre Dağseven

*Sana derim sana bre Dağseven
"At hırsızı" diyenleri çok gördük
Atıkları iftiralar yüzünden
Divan kurup hesabını çok sorduk*

*Ermeni'nin sözlerine kulak ver
"Onlar atlarıyla, çınara çıkar"
Sen uyuz atını al koynuna sar
Palavracı çenesini çok yorduk*

*Duymadın mı Ahmet Cevdet ne dedi
Tecirliiler, özel ata binerdi
O atlar ki yorgunluğu bilmezdi
Hazımsızın kafasını çok kırdık >*

*Ulu soyum, kend'i içinde özgürdü
Tecirliiler, o dönemin gülüydü
Kadınları yiğitlikte ünlüydü
Lafçıların defterini çok dürdük*

*

"DAGSEVER'E YANIT" Hk. (O. Gökçe)

Tarih: 02 Ekim 2016

Kimden: bilim.ege@gmail.com

Sayın Horanta Beyi ve Üyeleri,

Ben yalnızca yaşımın verdiği hatıra binaen sizlere söylüyordum: Tecirliiler yaman insanlardır. Değmeye gelmez.

Sayın Dağseven'e kendisinin o güzel sataşma dizeleri için ve ayrıca yukarıdaki dizelerin yazılmasına vesile olduğu için teşekkür ederim. Diğer yandan daldan bir kuru yaprak düşse bile Tecirliliği tutan ve böylesi şiirler yazan Halis Hocama da çok teşekkür ederim. Hepinize selam sevgi ve saygılar sunarım.

“AÇACAK OMAR EFSANESİ” Hk. (B. İşlek)**Tarih:** 04 Ekim 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Halis Açaçak yeni ataklarla Dedesi Açaçak Omar'ın efsanelerini anlatmaya devam ediyor.

Aşağıda bir tanesini okuyacaksınız.

Ama benim beklediğim asıl efsane, yazmayı vaadettiğidir.

Bütün bunlardan sonra Açaçak Omar Efsanesi, Koroğlu efsanesini geçmiş bulunmaktadır diyebiliriz erenler.

Amanı bilir misin Halis Hocam sıkı dur, yazmaya devam et.

Selamlar, saygılar.

AÇACAK OMAR EFSANESİ (H. Açaçak)**Tarih:** 04 Ekim 2016**Kimden:** halisacacak.80@hotmail.com

Horantaya katıldığımdan bu yana yazmak istediğim şeyleri, sürekli Tecirli savunması nedeniyle yazamadım. Yine bir Açaçak Omar'ın öldürüldüğüne dair ağıt ve söylenti nedeniyle bu satırları yazmak zorunda kalıyorum:

Açaçak Omar Bir Efsanedir Destandır

Sizin çıkardığınız söylentide, kim olduğunu bilemediğim birisi, "Açaçak Omar'ın üç keçi çalarken öldürüldüğünü" rivayet edip ağıdını okumuş. Siz de inanmışsınız.

Sevgili Arkadaşlarım,

Nüfusu on bine ulaşan, herkesin korkulu rüyası Tecirli aşiretinin beyi Açaçak Omar, 'keçi hırsızlığı'na çıkar mı? Akıl var izan var. Hiç genç kalmamış da Açaçak Omar bizzat kendisi mi gitmiş hırsızlığa?

Buna kargalar bile güler.

Bir başka masal da İsmail Hoca'nın kitabına koyduğu öldürülme olayı...

Açaçak Omar, bir ağanın sığırını sürüp kaldırmış. Sayıca çok az bir sürü. Kırmacılı'nın orada sığırı sürülen ağa bunlara yetişmiş ve çatışmada Açaçak Omar öldürülmüş. Onunla birlikte Tecirlileri de kırıp geçirmişler. Kırmacılı adı da oradan geliyormuş.

Bunlara benzer bir yığın olay anlatımı var. İşte bu nedenle "Açacak Omar bir efsanedir" diyoruz. Şu an bana ulaşan yirmiye yakın öldürülme olayının anlatımı var. Eğer Açacak Omar kaybolsaydı, mutlaka dini bir türbesi olur, ondan yararlanmak isteyen din adamları ve politikacılar kuyruğa girerdi.

Açacak Omar'ın nasıl öldürüldüğünün tek gerçeği vardır. O da Osmanîye Kültür Müdürlüğünün arşivindedir. Bir kopyası elimde. Daha önce de değindim olay şöyledir:

Açacak Omar'ı öldürmek isteyen bir Avşar ağası, "Aradaki düşmanlığı bitirip, barışalım." diye bir teklif de bulunmuş. Omar bu teklifi kabul ederek verilecek dostluk yemeği için Avşar beyinin oymağına bir heyetle gitmiş. Avşar beyi yemeğin yeneceği çadırın dışına iki oğlunu çapraz ateş edecek şekilde pusuya yatırmış. Yemek sonrası, çadır çıkışında Açacak Omar'ı vuracaklar.

Çadır içindeki davranışlardan şüphelenen Omar, arkadaşlarına durumu işaretlerle anlatır ve "Ben dışarıyı kontrol etmeye çıkacağım, siz içerdekilere sahip olun." diye vücut diliyle anlatır.

Dışarı çıkınca kurulan pusunun ayırdına varır ve ikisini de vurur. Arkadaşları da içerdekileri teslim alırlar.

Yıllar süren tuzak kurmalar, yalnız düşürmeye çalışılan planlar ve kovalamacının ardından Omar'ı tek düşürürler ve Andırın'a geçerken ırmak kıyısında vururlar. Yaralanır ve bir çalıya sığınır. Onu kaybedenler onur kırıcı küfürlerle aramaya başlarlar. Onuruna çok düşkün olan Açacak Omar'ın yanından geçenler ağır küfürlerle adını anınca "Gelin, buradayım." diyerek yerini belli eder. Arayanlar bu sesi gaipten gelen ses zannedip kaçmaya hazırlanırken Omar, yaralı olduğundan elini kaldıramayınca ayağının birini yukarı kaldırıp arayanlara görünür.

Alıp Avşar obasının meydanına götürürler.

Avşar ağası "Açacak, senin için bir gözüne ateş etsen diğerini kırpamaz, diyorlar ama bak ben nasıl kırptıracağım" diyerek kabağa doldurduğu barutu bir gözünde patlatır.

Sonunda işkence ile öldürülür, ölüsünün başına oturan Avşar ağası saatlerce ağlar: "Açacak... Senin gibi yiğit bir adama kıydım. Ama bak benim iki oğlum geri gelmedi" diyerek akılsız başını yumruklar.

İşte böyle ağalar, beyler...

Bir efsane adamın öldürülüş biçimi olayı budur. Belgeye dayalıdır ve benim obamda da dedemin ölümü böyle anlatılır.

Sırası gelince de Avşar ağasının ağlayıp sızlamasına bakılmamış, bir gece baskıyla Açacak Omar'ın intikamı alınmıştır.

*

Peki, 'Kırmacılı' adı nereden gelmektedir?

Köyü ilk kuranların arasında Ali diye birisi varmış. Tüfek tamir edermiş. Köy birkaç haneymiş. Ali Usta, kırma tüfekler icad edilince, bu tip tüfeklerin daha iyisini yaparak ünlenmiş. Tüfeği bozulan ya da tüfek almak isteyen "Kırmacı Ali'nin yanına gidiyorum" diye yola çıkarmış. Köyün adı, önce "Kırmacı," sonra da "Kırmacılı" biçiminde söylenir olmuş.

İsmail Arslan arkadaşımız az kaldı dedeciğimi, üç-beş keçi için öldürtecekti!

Açacak, bir efsanedir, hayatı destandır. Aradan bunca yıl geçmesine rağmen adından söz ettiren zeki, becerikli, yiğit biridir. Onun döneminde aşiret gönençli yıllar yaşamıştır.

Sonraki mektubumda, "Ben, üç atın bukağısını çözene dek birini yularlayacak adam bulamadım yanıma." diyen Açacak Omar'ın bu sözle neyi anlattığına, ne kastettiğine ışık tutacağım.

Horantaya selamlar...

“ŞU BUKAĞI KONUSU” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 05 Ekim 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Halis Hocam, savunma babında Açacak efsanelerini yazmaya devam ediyor. Aşağıda bu efsanelerden birini daha okuyacaksınız.

Halis Hocamın biraz daha açması gereken bir nokta var. Yazıdaki: "Bir ağa konağına giden elçinin eli boş dönmesi halinde, fazla zayıat vememek için kötü hava koşulları beklenirdi." ve "Tecirli bir ağaya haber salar, şu kadar davar gönder, diye." ifadeleri önemli.

Eğer adam, "emri" yerine getirmezse, baskını hak eder. Tecirli, hava şartlarının kötü olduğu bir günde yapacağı baskınla, verilmeyeni alır.

Kendisine haber salınan ağa, "Bu havada Tecirli baskını mı olur?" deyip koruma tedbirlerini kaldırır. Ama "kurt puslu havayı sever."

Şimdi Musa Can kalkacak, bir Tecirli çıkmış, diğer Tecirliyi övüyor diye mızıkçılık edecek. Canı sağolsun ama gelecek çokuntuda, Datça seferinde Bodrum'un mavi sularına Halis Hocam, Musa'yı fırlatırken bu sefer engel olamam. Ona göre.

Selamlar, saygılar.

ŞU BUKAĞI KONUSU (H. Açıacak)

Tarih: 04 Ekim 2016**Kimden:** halisacacak.80@hotmail.com

Açıacak Omar'ın öldürölüşü ile ilgili yazıyı hemencecik Horantaya duyurman, beni tetikledi. Üstelik bu mektubu bekliyor olman, beni yeniden bilgisayar başına oturttu.

Sevgili Horanta,

Açıacak Omar'ın "Ben, üç atın bukağısını çözene dek birini yularlayacak adam bulamadım yanıma." sözü, yıllardır hırsızlıkla nitelendirilmiştir. Bu suçlama, Açıacak'ı çekemeyenlerce özellikle yapılmıştır.

Çocukluğumda, 'Terzi' lakaplı komşumuz Mehmet Dikici, Tecirliler hakkında bana çok şeyler anlatmıştı. Söze, "eski yaşamımızda" diye başladı.

Açıacak Omar'la ilgi olarak da şunu da anlattı:

"Tecirliler, akşam uyuyacakları zaman, atlarını diğer aşiretler gibi bukağılayıp yatarlardı. Bu, saldırıya uğramaları halinde büyük bir zaafdı. Çünkü bukağılanan atın ayaklarını çözene dek düşman istediğini yapardı. Attan yararlanamayan, atlıya karşı bir şey yapamazdı. Bu nedenle aşiretler bukağıyı çabuk çözen insan yetiştirirlerdi. Hatta şenliklerinde 'bukağı çözme yarışmaları' yapılırdı.

"Tecirlilerde gece savunma sistemi şöyleydi:

"Obanın çevresine bir atlı ve silahlı bekçi, bir de davulcu koyarlardı. Aralıklarla konan bu ikili savunmanın sigortası sayılırdı. Bu planda silahlı adamdan çok, davulcu önemliydi. Aşirete yapılan bir baskında davulcu "gelberi" diye bir hava çalardı ki bu, obaya verilen bir alarmdı. Davulcu bu havayı çaldığında diğer davulcular da aynı havaya katılırdı. Saldırının yapıldığı yönde bulunan davulcu gelberi çalmayı sürdürürken diğerleri üç beş dakika sonra çalınan havayı değiştirirdi. O zaman saldırının hangi yönden geldiğini bütün aşiret bilirdi. Böylece saldırıya karşı koyma daha seri ve örgütlü olurdu.

"Şimdi asıl merak edilen konuya gelem:

"Aşiret Beyi olmasına karşın Açıacak Omar'ın böyle baskınlarda asıl görevi bukağı çözmektir.

"Aşiret, bu saldırıları savmada deneyimli. Görev dağılımı ve kimin ne yapacağı belli olduğu için de bir yöneticiye ihtiyaç yok. Onlara gerekli olan ayağı çözülmüş bir attı. İşte bu anlarda Açıacak Omar, bukağıyı öyle hızlı çözmüş ki dillere destan..."

İşte o telaşa söylenen bu söz yıllardır, bir iftira olarak sürüp gitmektedir.

Sevgili Horanta,

Tecirlielerin nasıl bir ata bindikleri belli ve belgeli olarak karşımızda. Atlarını kendileri yetiştirir ve başkalarına da satmazlardı. Durum böyleyken neden at çalsınlar ki? Her fırsatta söylüyoruz. Onların derdi at değil et ve süt... Çalınacaksa ne güne duruyor inekler, keçiler koyunlar...

Terzi amcanın söylediğine göre iyi ata "uyuz" derlermiş. Atları, dayanıklı ve ayağına çabuk atlanmış. Bir ağa konağına giden elçinin eli boş dönmesi halinde, kırk atlı konağı sarar, muhafızları etkisiz hale getirip malları sürerlermiş.

Bu baskınlara kadınların da katıldığı bilinmektedir. Onlar, çevre güvenliğini sağlarken erkekler de asıl işleri yerine getirirlermiş.

Sanırım, Tecirli tarihine tuttuğumuz bu küçücük ışıkla, karalama iddiaları yanıtlandı.

Biz kendimizden eminiz. Diğer aşiretleri de iyi tanırız!

Sevgi ile kalın.

ÇUKUROVA/DÜZİÇİ TARİHİYLE İLGİLİ ÖYKÜLER⁽⁷⁰⁾ (A. Ozanemre)

Tarih: 27.10.2016

Kimden: aliozanemre@gmail.com

1)Pusu

*Oy elinde oy elinde
Ağam ellerin dilinde
Hocçuk Koca'yı vurmuşlar
Karıncalı'nın Bêli'nde
(Anonim)*

Reis Efendi, sıkı tembihlemişti:

“Aman ha! Gözünü seveyim Hocçuk Koca oğlum! Aman derim, başka demem! Eşeğinizi de al. Anan torbana bazlama koysun. Bizimkilerden biriyle karşılaşsan bile ağzından bir şey kaçırma. Kurbanlık koyun getirmeye gidiyorsun, unutma. Aman ha! İşimizi bozma; tatlı canını düşün. Aman...”

⁷⁰ 2003 yılında yazılmış olan bu bölümdeki öyküler, A. Ozanemre'nin yayımlanmamış “Türk-Ermeni Öyküleri II” dosyasındandır.

Bıyıkları yeni terlemiş Hoccuk Koca, genişçe bir patikada gönülsüzce ilerleyen eşeğine binmiş, onunla konuşa konuşu yol alıyor karanlığın sarıp sarmaladığı bir ormanın içinde. Koca gövdesini salıvermiş, eşeğinin yürüyüşüne. İçindekileri bir kendisi bilir...

Şaşılacak şey... Gecenin içine esen hafif rüzgârda tepesi sallanan her çalı bir adam... Ya da her çalının dibinde biri var. Tosbağa tıslıyor, kimileyin çalılardan pır diye bir kuş uçuyor; sanki kalbi duracak. İyi ki türkü çağırmayı, ıslık çalmayı biliyor.

Bir de Hoccuk Koca olacağı; bendeki şu ödlekliğe bak dedi içinden. Korkacak ne var? Buralar hep bildiğim yerler. Bir saate kalmaz varırız Kokarpınar'a. Emaneti sahibine verdikten sonra "Geç oldu, ben gideyim." derim; herhalde "Güle güle" demezlerdi gece bir yarısı. Orada yatar, sabah olunca döner, hayvanları yaylıma çıkarırdı her günkü gibi.

Uysal boz eşeği yanında, demirci dövmesi bıçağı kuşağına sokulu. Korkacak ne var?

"Korkacak ne var?" diye mırıldadı.

Bildiği türküler, hımırtıya benzer bir sesle okuyor, bitirdiklerini ıslıkla yineliyordu. 'Korkacak ne var' sarmalında gece yarı olmadan ulaştı köye.

Köyün alt başındaki evlerin köpekleri karşıladı Hoccuk Koca'yla eşeğini. Köpek havlamalarıyla irkildi, sarsıldı ama belli etmemeye çalıştı:

"Hoşt bre hoşt! Evin başına yıkıla. Şunlara bak!"

Sesini olduğundan daha kalın çıkarmaya çalışıyordu. Köye gelmişti işte. Yüreğinde bir sevinç dalgalandı. Boz eşek, köpeklerin sesiyle yerinde çakılıp kalmış, kadife tüylü koca kulaklarını kızgın köpeklere dikmiş, dört ayağının üstünde anıt görüntüsü almıştı.

Ağzında acı bir kuruluk, kulaklarında alevsi bir sıcaklık duyumsadı. Korktuğu ya da çok sevindiği anlarda hep böyle olurdu.

"Kim var orada?"

Azarlayan bir erkek sesiydi.

"Ben" dedi Hoccuk Koca. "Harap'tan Pambık Karı'nın oğlu Mustuk. Muhtar Emmigile gidiyorum. Anama bir kurbanlık verecekmiş de..."

Karanlıktaki sesin sahibi, daha yumuşak: "Öyle mi?" diyerek ortaya çıktı. Elinde sopaya benzer bir şey vardı. O şey, gecenin karanlığında ışığı nereden alıyorsa, bir iki parıldadı. Anladı Hoccuk Koca. Anlayınca sevinç kapladı içini. Bir şeyler söyleyecekti; ondan önce konuştu adam:

"Doğru yukarı çık. Camiyi geçince sağdaki ev."

Köpeklerin tehdit dolu havlamaları azalmış, boz eşek de ilk gerginliğinden sıyrılmıştı.

Hoccuk Koca, boşlukta sallanan ayaklarıyla eşeğin karnına yavaşça vurdu. Eşek yürüdü. Caminin biraz yukarısındaki iki katlı evin üst kat sofasında bir ışık belirdi. Işık, bir karaltı eşliğinde avluya indi. Yaşlı bir

adam... Elindeki çıra, görmek istediği Hoccuk Koca'dan çok, kendisinden büyük ak sakalını aydınlatıyordu. Avlu girişine dek geldi. Muhtarın babası olmalıydı:

“Gel oğlum gel.” dedi.

Hoccuk Koca'yı mı, kendi gölgesinde beliren delikanlıyı mı çağırıyordu, belli değil.

Daha usuldan, Hoccuk Koca'nın duyabileceği bir sesle:

“Osman yukarıda, gel.” dedi.

Hoccuk Koca eşeğinden indi. Yaşlı adamın gölgesinden çıkan delikanlı, eşeği ahıra çekti. Bu bölge çetesinin önderi muhtar Osman, yukarıda onları bekliyordu. Merdivenleri çıkıp içeri girdiler. Muhtarın konuk odası...

Önce laf olsun türünden hâl hatır soruldu. Konuğun aç olmadığı anlaşıldı. Yine de bir tas ayran içerdi. Sözü uzatmayıp konuya girdiler:

Reis Ağa'nın gani gani selamları vardı. Haber sağlam yerden... Bir iyice sıkışınca tutunamayacağını anlayan Ermeni çetecileri -bilindiği üzere- “Aman yetişin. Çoluk çocuk hepten kırılacağız. Bize de cepbane, ille de takviye gönderin.” diye haber salmışlardı Fransızlar'a. Antep'e giden cephanenin birazı da Yarbaşı'nda incekmiş. Cepbane ve istenen takviye yola çıkmış, ilk trenle geliyormuş. “Reis Ağa dedi ki: ‘Ne edip etsinler, gün bugündür, uygun bir yerde pusu kursunlar. Allah bizimle.’ Ha... Bir de dedi ki Karıncalı'nın Beli en uygun yermiş... Gayrı siz bilirsiniz...”

Hoccuk Koca, son tümceyi, kendi sözüymüş gibi söylemişti. Biz de büyüdük gayrı dedi içinden. Kendisiyle gurur duyuyordu. Söyleyeceklerini bitirdikten sonra geri dönecekmiş gibi kalkmaya davrandı; bırakmadılar: “Her çalı dibi Ermeni çeteci kaynıyordu. Burada kal.” dediler. “Yarın sabah erkenden yola çıkarsın. Böylesi daha iyi.”

Hoccuk Koca, öneriye gönülsüzce uydu:

“Eh, madem, öyle olsun.”

Birbirlerini esenleyip yataklara çekildiler...

Uyandığında, yorganının güllerine pencereden güneş vurduğunu gördü. Anasının yanında, kendi yatağında yatmakta olduğunu sandı önce. Uyumuş kalmışım diye düşündü. “Ana! Ana! Niye beni?...” diyecekti; nerede olduğunun ayırmasına varınca telaşlandı; kalktı. Akşam yatarken sadece abasını çıkarmış, gündüzkü giysileriyle girmişti yatağa. Maraş dokuması nakışlı abası başucundaydı. Alıp giydi, kapıyı açtı.

Ev halkı uyanmış. Sabah yemeği için sofraya kuruluyor.

Muhtar Osman Ağa, yanına geldi:

“Mustafa!” dedi, durdu. Hoccuk Koca'nın gözlerinin içine bakıyordu. “Sen de kocaman delikanlısın. Reis Ağa'nın haberi doğru. Başka yerden de öğrendik. Tren, bildiğimiz yüküyle... Öğleye doğru bizim istasyonda...”

Kocaman delikanlısın. Bir kişi, bir kişi. Silahımız var. Sen de bize katıl, istersen... Yok, eğer...”

Hoccuk Koca, Muhtarın sözünün gerisini anlamıştı. Düşünmedi bile:

“Elbet Osman Ağa’m. Hay hay! Kaç kişiyiz?”

Bunları, sanki kendisi değil de bir başkası söylemişti.

On iki olacaktı; onları istasyona ulaşmadan durdurmaya yeterdi bu sayı...

Osman’ın bir kolu Hoccuk Koca’nın omzunda; sofraya başına vardılar. Dört erkek oturdu sofraya. Kadınlar, arada bir gelip gidiyor, hizmet görüyorlar; bildiklerini bilmiyorlarmış gibi davranarak...

Sofra bu sabah olağanüstü zengindi. Peynir, çökelek, yağ, tarhana çorbası... Mısır unundan taze yapılmış kırmızı bazlamalar da geldi. Yiyip içtiler, pekmezin de şöyle bir tadına baktılar.

Dört kişinin ikisi katılacaktı pusuya. Dördünün de kafasında başka kaygılar:

Osman, ‘başıma bir iş gelir de ölürsem dul eşim iki çocuğu bırakıp başkasıyla evlenir mi’; babası, ‘oğlanın başına bir iş gelirse halimiz nic’ olur’; kardeşi, ‘biraz daha dil döksem benim de katılmama izin verirler mi’; Hoccuk Koca, ‘anam, hayvanları bugün kime güttürür acaba’ diye düşünüyordu.

Osman’la Hoccuk Koca dışında herkesin yüzünde gözle görülür bir sıkıntı vardı. Yine de kimse kimseyi azarlamıyor, kimse bir başkasına bir şey sormuyor. Hatta doğru dürüst bir konuşan bile yok. İki kız, bir gelin, bir kaynana evin en geniş odasında, elleri birbirlerine sokulmuş, yere bakıyorlar. İki küçük çocuk, her zamanki gibi yaramaz...

Osman önde, Hoccuk Koca arkada “Hoşça kalın.” deyip çıktılar.

Onları, “Haydi! Allah yardımcınız olsun.” diyerek uğurlayan büyükbaba, durmadan sakalını sıvazlıyordu. Başkaca ağız açıp bir şey söyleyen olmadı. Osman’ın annesi, ağladığını göstermemek için içeri girdi.

Çeteciler, köyün yukarısında, orman içindeki kayalıkta buluştular. Pusu yerine kimin nereden ve nasıl gideceği, kimlerin yanlarında ne götüreceği bir iyice konuşuldu. Kimlerde hangi silahların bulunacağı önceden belirlenmişti.

Hoccuk Koca’ya bir “beşli” verildi.

Silahlarını olabildiğince saklamaya çalışarak dağıldılar. Her biri ayrı bir yöne... Osman’la Hoccuk Koca, kasabaya gideceklermiş gibi yola indiler.

Donanımlı on iki adam, köyün aşağısındaki istasyonun birkaç kilometre uzağında, Karıncalı’nın Beli denilen yerde buluştular. Ormanlık yamaçta giderek yükselen demiryolunun, demiryolu köprüsünün kurulduğu derenin üst yanındaydılar. Yolun aşağısı nasıl uçurumsa, yukarısı da öyle dik bir

yamaçtı. Yarmaları birbirine küçük köprüler bağlıyordu. En uzun köprü, en büyük yarmanın üstündeydi. Köprü biter bitmez yol, önce sola, sonra sağa kıvrılarak yükseliyor, ormana karışıp gözükmez oluyordu.

Kuşluk vaktiydi. Kazma, kürek, balta ve tahra da getirmişlerdi. Elbirliğiyle çalışmaya başladılar. Tam bir imece...

Köprünün bitiminden başlayarak bir ray demiri boyunca yola ağaç devirdiler, aralara çalı bastılar, üstlerine taş döşediler, toprak kürüdüler. Ağaçların, çalıların, taşların ve toprağın yola yığılması uzun sürmedi. Öyle çalıştılar ki iş, neredeyse bir anda olup bitti. O kesimde seki diye bir şey kalmadı.

Aşağıda iki gözcü bırakıp köprünün yukarisına, orman içine çekildiler. İşaret verildiğinde ne yapacağını herkes biliyordu. Şimdi bekleme zamanı...

Osman, bilinen şeyleri mırıltıyla anlatıyor, öbürleri sessizce dinliyor:

Yokuş, ta aşağılardan başlıyor ya! Ne kadar odun kömür atılsa, trenin hızı artmaz. Çeken lokomotif, köprüyü geçer geçmez tren duracak. Trenin durmasıyla üç dinamit, iki el bombası olabildiğince vagon içine atılacak; ardından yaylım ateşine geçilecek. Bu ilk ve tek vuruştan sonra düşman toparlanmadan Osman “Allah Allah!” diye bağırarak; bu, “çekiliyoruz” demektir. Öbürleri de “Allah Allah!” diye bağıracaklar. Arada bir dönüp ateş ederek pusu yerini terk edecek, tepenin ardında buluşup dağların ormanlarına karışacaklar.

Ölenler şehit olup doğruca Cennet’e gidecek, sağ kalanlar birbirlerinden kopmamaya çalışarak olabildiğince köye doğru...

Yaralanan olursa onlar köyde kalmayacak, dağdaki çetecilere götürülecek.

Düşman, en azından elini kolunu sallaya sallaya gelemeyeceğini anlayacaktı o zaman. Belki de geri dönerdi.

Üç dört saattir bekliyorlardı. Orman yine derin, kuşlar yine kendi hallerinde... Aşağıdaki demiryolu köprüsünün rayları ince, uzun iki gümüş çubuk olmuş, güneşten aldığı ışığı saçıyor.

Vakit öğleye yaklaştı, tren bir türlü gelmek bilmedi. Oysa şimdiye gelmiş olmalıydı. Acaba pusu kurulacağını öğrenmişler de sevkıyatı ertelemişler miydi?

Başta Osman olmak üzere ileri gelenler, ne olursa olsun yardımın gönderileceği görüşündeydiler. Belki de yük ağır olduğu için gecikmişti tren.

Gün ikindiye döndü; gözcülerin gözleri yoruldu. Ne tren geliyor, ne zaman geçmek biliyor. Bir saate kalmaz gün kararır; ondan sonra gelen trene bir zarar vermenin olanağı hemen hemen kalmazdı.

Yukarıdakiler de sıkılmaya başlamış olmalılar ki içlerinden biri hafiften bir barak havası tutturdu. Ona, Hoccuk Koca da katılacak oldu. Osman'ın uyarıcı bakışı ikisini de susturdu. Tam bu sırada bir uzun iki de kısa olmak üzere tren düdüğü sesi duyuldu. Ardından çakal uluma sesleri...

Biraz daha toparlandılar. Belirlenen yerlerde vaziyet aldılar. Osman'la Hoccuk Koca, köprü'nün girişine yakın, ancak ikisini koruyabilir irilikte bir kayanın arkasındaydılar.

Tren, kara bir dumanın altında inleyip puflayarak büyük bir gürültüyle geliyordu. Bitmeyecekmiş gibi uzun bir fren sesiyle durdu. Ormanın içi, derelerin koyakları metal sesiyle doldu. Onu kesik kesik ötmeye başlayan tren düdüğü'nün çığlığı bastırdı. Ardından büyük bir patlama, ikiye böldü trenin çığlığını.

Kulakları sağır eden patlamaların sesleriyle yankılandı dereler, yamaçlar, çam ormanı. İlk ses, trene atılan ilk dinamitten gelmişti. Tren, beklenen yerden biraz geride durduğu için, fırlatılan dinamit lokumu, istenilen yere ulaşmamış, ancak lokomotifle çarpabilmiş; oradan aşağıya, köprü'nün ilk ayağının da aşağısına düşüp patlamış, ortalığı mavi-beyaz bir duman kaplamıştı.

İlk patlamayla hiçbir şeye hiç kimseye bir zarar verilememişti ama trende büyük bir karışıklığa yol açılmıştı. Bu, dışarıdan bile anlaşılabilirdi.

İkinci üçüncü dinamitler hedeflenen yerlerde patladı; el bombalarından biri de vagonlardan birinin içinde... Canını kurtarmak kaygısıyla dışarı fırlayanlar oluyordu. Bunlar, dışarı çıkar çıkmaz ya bir kurşun yiyerek düşüyor ya da bastığı yerde duramayıp yolun altındaki uçurumda çalılara karışıyorlardı. Üçüncü dinamitin patlamasından az sonra lokomotifle ona bağlı ilk vagon, vidaları sökülmüş raylarla birlikte yuvarlanıp gitti uçuruma.

Çeteciler, hedefli hedefsiz ateş ediyorlardı. Bu sırada, uçuruma yuvarlanmamış vagonlardakiler de toparlanmış, karşılık vermeye başlamışlardı. Hem de peş peşe atış yapılabilen silahlarla. Kurşun yağmuru karşısında savunmaya geçti pusudakiler.

Ne olabilmişse olmuştu. Güneş dağların ardına düşüyor, gölgeler koyulaşıyordu. Yamaçlardan trene ateş edenlerin barut yalımları yer belli etmeye başlamıştı. Durmak zamanı değildi.

Osman'ın "Allah Allah!" çığlığını, çetecilerden bazıları yineledi.

Siper edindiği yerden yanlamasına ateş edip dururken ayağa kalkarak kayanın üstünden nişan alan Hoccuk Koca'nın haykırması, hepsinden gürdü.

Osman'ın yüzüne pelteye benzer bir şey sıvandı. Hoccuk Koca haykırmış ama tüfeğinin sesi duyulmamıştı. Ateş edecekken durup Hoccuk

Koca'ya baktı Osman. Delikanlı, kafatası parçalanmış, kayanın üstüne yağlı peynir topakları gibi bir şeylere doğru uzanmış yüz üstü yatıyordu. “Beşli”si kanlar içinde...

Osman, omzunda bir yanma duyumsadı. Yine de ateş etti; yanan yere elini bastırarak kendini uygunca bir yere attı. Tırmalayarak yukarıya, ormanın derinliklerine çekti kendini. Tepeye doğru çıkarken çevresine dolu gibi düşen kurşunların toprağa, taşa çarpma seslerini duyuyor; yaprakların yanışını görüyordu. Tepeyi kendisinden önce aşmış üç arkadaşını buldu. Az sonra beş kişi daha sıyrılıp çıktı ormandan. İki gözcü, bir Hoccuk Koca üç kişi eksiktiler. “Hoccuk Koca şehit düştü!” dedi, çok doğal bir şey söylüyormuş gibi. Avucuyla bastırdığı omzundaki yaradan kan sızıyordu elinin üstüne. Sesindeki doğallığa kendi de şaşıtı. Arkadaşlarına baktı, yaralanmamış tek kişi yoktu. Kimi ağır yaralıydı.

Peki, Hoccuk Koca'nın ölüsünü alabilecekler miydi; yok.

Gözcüleri gören olmuş muydu?

Yok...

Var olabilmek umuduyla ormanın ağaçlarına karışmadan önce Osman:

“Yarası ağır olmayanlar, yaralılara yardım etsin!” dedi.

Boynundan sızan kandan habersiz, “Bacağım kırıldı.” deyip duran bir yaralıyı kendi yaralı omzuna aldı, köye doğru yaylanarak yürümeye başladı. Ötekiler de kimin kime yardım ettiği belirsiz, onu izlediler.

Gerideki silah sesleri giderek azalıyordu.

*

2) Meşe Palamudu

*Düldül 'ün alaca karı
Azganın çiçeği sarı
Mor kekili kana batmış
Farı anam bacım farı*
(Anonim)

Sizin anneniz meşe palamudu yedirdi mi çocuklarına ekmek yerine? Babanız herkesin içinde ağladı mı? Ununuz bulgurunuz bitti mi baharı karşılarken? Bizimki o güne değin bitmemişti.

Babam dün akşama doğru, başını omuzlarına gömüp gitti. Küçük kardeşim nereye gittiğini sordu. -Doğrusu, bu soru annemin sorusuydu. Kaş göz ederek kardeşimin böyle bir soru sormasını sağlamıştı annem.- Babam yanıtlamadı soruyu. Oysa hepimizi kırıp geçirse, kardeşimi kırmazdı. Gitti. Bilmediğimiz bir şeye karar vermiş olmalıydı. Yine kamburu kabarmış, boynu omuzları arasında gözükmeyen olmuştu. Ne zaman böyle olsa sesini yutar babam. Bize, beklemek düşer.

Annem, ya çetecilere karışacak ya bir hâl olacak, diyordu.

Dört gün dört gece göstermedi kendini. Sonra, gündüzleri geldi, gece gitti yine.

Üç dört yıl önce... Çocuk sayıldığım zamanlar... Adı, Hacı Hasan'dı. Maraş'ın, Urfa'nın, Antep'in hele de Adana'nın düşmesinden sonra sırtında böyle bir kambur çıktı. 'Kambur Hasan' demeye başladılar. Ense gerisindeki bu kahrolası kabarık bir daha gitmedi. Şimdi, sadece 'Kambur' diyorlar.

O günden bu güne dört güz geçti aradan, dördü de bereketsiz. Üç kış yaşadık, üç karakış, dördüncüsü ekmeksiz soframızda. Üç yaz geldi geçti üçü de yaktı geçti. Bahar... Baharın biri bile bahara benzemedi. Üst üste koy topla bunları, üç koca yıl eder; bir de yılın yarısı.

Annem, bu da geçer; böyle gitmez diyordu babamın kamburu kabardıkça.

Onun hesabına akıl sır ermez.

Adana'ya kar yağmış dediler; bizim kasabada kimse inanmadı; ben inandım. Adana-Kömürler arasındaki tren yolunda binlerce köprü varmış irili ufaklı. Raylar kendi kendine sökülür, köprüler durduk yere yıkılmış.

Elbet sökülür, elbet yıkılır. Onların da canı var değil mi? Onlar da bekler kendi babalarını. Neden? Çünkü onlar da acıkır...

Açlıktan kimse ölmemişmiş bu dağlarda, ovalarda. Ne var ki kış elini eteğini toplayıp bahar sarıya çalan yeşil yaprakların tomurcuğunda kendini göstermeye başladığında her yıl, hemen hemen herkes için bir kıtlık... Yaza çıkıncaya dek. "Üç beş bezirgân sözüm dışında."

(Bu söz annemin.)

Ekinler bu yıl, bir başka güzel çıkmış topraktan, ekin değil bereketmiş fişkırır.

Herkes böyle diyormuş, biz de öyle diyoruz.

Bizim kasabanın çetesi de ekinlere benzermiş. İstekli, genç, yeşil... Hem de beklenen ordunun öncüsüymüş. “Reis, ahir zaman hıdır, Hızır Aleyhisselam.”

(Bu söz babamın.)

Görmedikse de inandık iman getirdik hepimiz ki düşmanın da canı varmış. O da senin benim gibi korkuyor, kimileyin yenilip geri çekiliyormuş; ölüyormuş da.

Bilmem bunun ayrımına varılmasından; bilmem Maraş’tan, deneyimli çetecilerin bir çift makineliyle, bir de dolma tüfekleri, barut kabaklarıyla gelip bizim çeteye katılmalarından... Bilemem gayrı... Kasabamızın çetesi, ne Ermeni çetecilerine göz açtırıyor, ne kasabayı yıllardır elinde tutan Fırınsız-Ermeni güçlerinden sakınıyormuş.

Babam öyle diyor, annem onu gözleriyle onaylıyor.

Tanrı, bizimleymiş; inanırım...

Maraş’taki kanlı çarpışmaların semeresini verdiğini söylüyor babam.

Ne akla hizmetse, ta nerelerden kalkıp Fırınsıza katılan ellik Ermenileri, bir de onlara evlerini, kucaklarını açan yerliler, tutunamamışlar. Tutunamayıp korkunç kayalar arasından ak köpüklü suların fişkırıldığı Ahırdağı’nı; çakal, kurt, ayı, domuz yatağı Berit Dağı’nı; nakışlı, kısa kollu, kalın, kaba dokuma abalarıyla ve boz şalvarlarıyla ve dolamalı kuşaklarıyla ve kuşaklarında kamaları ve toplu tabancalarıyla Maraşlıları; bakır kazanları içinde ustaların çalıştığı bedestenli Koca Maraş’ı; binlerce oğlağa, kuzuya, buzağıya, sıpaya, taya oluk oluk süt veren Kavlaktepe’yi; uçsuz bucaksız sazlığıyla Gavurgölü’nü bırakıp gitmişler. Oradan kaçıp canını kurtaranların bir bölümü çifte makinelinin önünde -ona ‘mitralyöz’ diyorlar- dağları, dereleri aşarak ötekilere katılmış. Ama görünen köye kılavuzun gereği yokmuş. Kendi ettiklerinin cezasıymış çektikleri. Daha da çekecekleri varmış.

Makineli iki tüfek, keklik gibi öten iki mitralyöz... Kimi, Kuvayı Millicilere Mustafa Kemal Paşa’nın gönderdiğini söylüyor; kimi düşmana yapılan baskınlardan ele geçirildiğini... Hangisi doğru, bunu kimse bilemedi. Yalnız, şunu herkes görmüş ve bilmiş ki bu iki tüfekten sonra çakmaklı karatüfeklere güç yetmez olmuş. Ağızdan dolma yivsizler, birer karabasan olmuş, makineliyle yarışıyormuş.

“Şaşırdım kaldım.” diyormuş çetenin en yaşlısı. Her attığında bir düşman deviren, ama nişan aldığını değil de hep bir başkasını vuran, bu nedenle de Çanakkale’den beri adı “Tapsız”a çıkan bu koca, ilk cephesi

Çanakkale’de çeliğine su almış, deneyimini Yemen’de bilemiş. Yediği onca kurşuna karşın ölmeyip ‘o mübarek günü’ göreceğine olan inancını dipdiri ayakta tuttuğundan böyle yaşamış, yaşlanmış. “Şu üç dört yılın her biri, bir asır geldi bana.” diyormuş. Bu sözü, son günlerde iyice sıklaştırmış. Bir de durup durup yinelermiş:

“Düşmanın topu, bizim karatüfeğin mermisiyle baş edemiyor. Şaşırdım kaldım vallahi.”

Bunu derken ak sakalının örtemediği kırmızı damarlı yanağında güller açarmış.

*

“Malum Köprü” olayından sonra Fırınsız, işi, daha bir sıkı tutar olmuş, hat boyunca çıkarılan müfrezelerin sayısını arttırmış.

“Bir kapışma olacak ki tam olacak” diyormuş herkes.

Gözcü müfrezeler, dilden dile telden tele bildirmişler ki: “Tren yola çıkabilir. Çünkü raylar yerli yerinde, köprüler güvenli, yakın yerlerde düşman çetesi yok. Çeteler arası çarpışma, Sabunçayı çevresinde sürmekte olup kasaba bütünüyle bizim elimizdedir. Malum Köprü’de de gerekli onarım yapıldı...”

Kimi raporlar, biraz başka şeyler içermekte:

“Gereken yardım bir an önce kasabaya ulaşmazsa yarının ne getireceği belli olmaz. Maraş’tan hayli çeteci gelmiştir. Kasabayı elimizde tutuyoruz ama çevremizdeki çember her gün daralıyor. Yardım yetişmezse boğulup gideceğiz. Maraş’takinden bin beter... Gecikilmeye...”

Ekinler yeni çıkmıştı. Henüz bir karış boyunda iştahlı bir yeşillikti bütün ova. Ovaryı kuşatan dağların yamaçlarında tepiler, cilpirtinler, dere boylarındaki çınarlar sarı yeşil tomurcuklarını tüylü yapraklara dönüştürme çabasındaydı.

Küçük bir istasyon şefliğinin telgraf makinesinden çıkan tıkırtı, işgal altındaki birimlere, Adana Merkez Komutanlığı Fırınsız Karargahına, Fransa’ya, bütün dünyaya ulaşmış. Ankara’ya da...

“Bu kerre de Kanlıgeçit’teki malûm demiryolu köprüsü, içi asker dolu büyük bir tren katarıyla uçuruma yuvarlanmış olup ana damarımız kesilmiştir. Sabotajın ardından gerçekleştirilen operasyonda ele geçirilen çetecilere, çetecilere ölümüne yardım ve yataklık eden yerli halka ne yapılırsa yapılsın, bataklığın giderek derinleştiği... Tutuklamanın, yargılamanın, mahkûmiyetin, mahkûmiyete gerek kalmadan yerine getirilen infazın.. hiç ama hiçbir caydırıcılığı yoktur... Yerli Ermeniler’deki yılgınlık zayıfatı artırmakta olup... Amaca, bu yolla varılamayacağı anlaşılmıştır. Daralan çemberden kurtuluş için barışçı bir yol izlenmeli, ekonomik üstünlüğümüzden yararlanmalıyız.”

*

Sizin anneniz meşe palamudu yedirdi mi çocuklarına ekmek yerine? Babanız herkesin içinde ağladı mı? Ununuz bulgurunuz bitti mi baharı karşılarken? Bizimki o güne değin bitmemişti. Sayısız kurşunla ölmemiş Tapsız'la babam Kambur'un rayları sökerken köprüden düşüp öldükleri güne değin... O gün, kasabada, annemden başka herkes sevince boğuldu. Üzüntüye boğulan bir tek annemdi. Tapsız'ın kimsesi yoktu ki ona üzülen olsun. Ben, ona da yandım.

Herkes, ağızbirliği etmişçesine “Kambur’la Tapsız, kanatlanıp uçmuşlar” diyordu.

Biz o günden sonraki yıllarda da bir süre daha meşe palamudu yedik, unumuzun bulgurumuzun bitmeye yüz tuttuğu bahar başlarında. Şimdi, babamın yerine ben ağlıyorum, ağladığımı anneme göstermiyorum.

*

3) Çolak Hacı Köprüsü

*Kara tren gelmez m'ola
Düdüğünü çalmaz m'ola
Gurbet ele yâr yolladım
Mektubumu salmaz m'ola
(Anonim)*

Baharın ilk günleriydi. Çolak Hacı Köprüsü'nün yıkıldığı günler...

Bahar başlarında ortaya çıkan kıtlık, yine gelip arsız bir konuk gibi çöreklenmişti Gâvurdağı yöresinde Türkmen sofralarına. Çöreklenmişti ama, açlığa yokluğa aldırان da pek yoktu.

Güney'i, Fransızlar, İngilizler'den 'teslim alalı' neredeyse üç yıl olmuştu. Bu sürede, aralıklarla yaşanan çatışmalar, özellikle son aylarda önemli boyutlar gösteren çarpışmalara dönüşmüştü.

İki yandan da düşenler, düşüp bir daha ayağa kalkamayanlar olmuştu nice. Sağ kalanlar, her düşeni aynı toprağa gömmüştü; birini güneye, öbürünü doğuya yatırarak...

İşgal genişleme eğilimindeydi; direniş giderek daha örgütlü...

Bu direniş öyle bir direniş olmalıydı ki dünyanın ta öteki ucundan gelip ocağımızın külünü tepeleyenlerin bir daha geri dönüp bakacak yüzleri kalmamalıydı. Toprağının insanına ihanet eden Ermenileri de alıp gitmeliydiler; yerli işbirlikçilerini de...

Daha dün değin Ermeni bir arkadaşının sofrasına, kendi sofrasına oturur gibi çekinmesiz oturan, Ermeni dostlarını kendi evinde günlerce ağırlayan, bugünse çeteye katılmaktan başkaca yolu kalmadığına inanan Çolak Hacı da böyle düşünüyordu şimdi.

Mevsim, yaylacı Yörüklerin göç hazırlığı yapma zamanıydı ama obalarda yaprak kımıldamıyordu. Ortalık, pulat gerginliğinde... Anlaşılan, daha öncelikli işleri vardı. Oğlaklar, kuzular meleşip sıpalar yumuşacık çifteler attıkça "Hele bakalım..." diyorlar, burunlarını yere dikip içlerini dinlemeye geçiyorlardı. Kediler, köpekler bile olacakları bekliyor olmalıydılar ki onlarda da gözle görülür bir "dur bakalım ne olacak" havası vardı.

Çerçiler mi çoğaltıyor, rüzgâr mı getiriyor bilinmez; her gün bir yerden yeni bir haber geliyordu. Birinden minicik bir fısıltı çıkıyor, bin kulağa davulla zurnayla ulaşıyordu. Kim görmüş, kim söylemiş; bunu ne soran vardı ne arayan:

"Cemaat yatsı namazından dağılınca camide yeşil sarıklı adamlar görülmüş."

"İngiliz, Fransız'a yardıma geliyorum, dayan demiş."

"Öndekinin elinde yeşil sancak varmış."

“Ellik, hükümet içinde hükümet olmuş.”

“Arkadakiler yalın kılıçmış.”

“Ankara demiş ki size güveniyorum...”

“Tekbir sesleriyle dağılmışlar manga manga.”

“Kimi dağlara çekilmiş.”

“Kimi ovayı tutmuş.”

“Adana’dan kaçıp dağlara sığınanlar Kuvvacı Tufan Bey komutasında geri dönmüşler.”

“Tufan değilmiş komutanın adı, Doğan’mış.”

“Antep sokakları ceset doluymuş.”

“Karayılan da Şahin Bey de ölmemiş.”

“Ölmüşlermiş de geri dirilmişler.”

“Maraş’ı yine kuşatmış gâvur.”

“Daha kuşatmamış da kuşatacakmış.”

Yöre insanın yüreği; neresi doğru, ne kadarı uydurma olduğu belirsiz söylentilerle bir demirci körüğü olmuş, bir şişiyor bir iniyordu.

Benzer söylentiler, işgal ordusunun Adana merkezine de geliyordu. Doğru ya da değil, bütün bilgiler bir yerde toplanıyor, kıldan ince kılıçtan keskin inceleniyor, bütün veriler değerlendiriliyordu merkezde.

En sevindirici bilginin de gerisinde bir duman, o dumanın derinlerinde arkası bir türlü görülemeyen karanlık...

Korku; iki yanda da namlunun soğuk demirine, çamın iğne yaprağının yeşiline, incir ağaçlarının patlamakta olan sütlü tomurcuğuna yapışmış çıkmıyordu. Üstün güçlerine karşın işgalcilerin korkusu, kara köylünün korkusundan da büyük...

“Şuçluluğun getirdiği korkaklık bu.” diyordu güngörmüş Çolak Hacı. Oradakiler, her zamanki gibi başlarını sallayarak onaylıyordu onu.

Hiçbir korku belirtisi göstermeyen yalnızca çıplak ağaçları renklere boğmuş çiçeklerdi. Badem, şeftali, erik ağaçlarının pembe beyaz; bir de, görseydi Vangoh’un hayran kalacağı kesin, kızılıcığın sarı çiçekleri... Aşağıda, korkusundan morarmış menekşe, koksun mu kokmasın mı bilemezken, gelincikler ölenlerin kanlarını bayrak etmiş dalgalanıyordu.

Fıransız’ın canı, herkesin canından daha tatlı olmalıydı. Kendileri, olabildiğince atış menziline geride durup Türk çetelerinin önüne Ermenileri, daha çok yerli Ermenileri sürdüklerine göre...

Fransız, ne yaptıysa istediğine ulaşamadı, diyordu aklı yetenler. Serçelerin yayılımı ovalar, dallarında sincapların oynadığı uğuldayan dağlar bütünüyle bizimmiş daha. Denildiğine göre bütün Güney’de ancak belli başlı merkezleri ele geçirmiş Fıransız. Bir de genişliği birkaç metreyi bulan tren hattını...

Hat boyunca ormanı ne denli kesseler, kestirseler, hızlarını alamayıp tümünden yaksalar da her taşın, her tepenin ardı ölümmüş onlara. Her köprü altı, ince ayarlı bir tuzak... Daha geçenlerde onca ateş gücü bir işe yaramamış.

“İlle de Çolak Hacı Köprüsü” diyorlarmış.

“Üç beş baldırı çıplak çetesi” diyorlarmış.

“İlle de Çolak Hacı Köprüsü”

“Silah, cephane ve adam dolu treni durdurup ateş yağdırdılar üstümüze” diyorlarmış.

“İlle de Çolak Hacı Köprüsü”

“Arkalarında yalnız iki ölü bırakarak çekip gittiler” diyorlarmış.

“İlle de Çolak Hacı Köprüsü”

“Lokomotifle ona bağlı vagonların içindekilerle birlikte dereye uçuşması, zayıyatımızı çok artırdı” diyorlarmış.

“İlle de Çolak Hacı Köprüsü”

Ankara’da Kemal Paşa çözmüş düğümü. Yine bir bahar başlangıcında Fransızlar, onlarla birlik olan yerli yabancı Ermeniler çekilip gitmişler, çoğu bir daha dönmemesine.

Annem babam da kendi annelerinden babalarından duyup öğrenmişler. Onların dediğine göre asıl suç, Fransız’a şımarıp kendi devletine, milletine başkaldıran Ermenilerdeymiş. Böyle bir kalkışma çıkmazına girmeselermiş onlara kaşının altında gözün var diyen yokmuş. Onlar da senin benim gibi bu yurdun çocuklarından sayılırmışlar.

Kendi kendimle baş başa kalıp düşündüğümde suçlu olduklarına ne denli inansam da içim yanar Anadolu Ermenilerine; yanan içimin bir yerlerinde bir tel kopar. Değil mi ki ana ata yurdunu bırakıp yaban ellere göçmek zorunda kalmışlar... Olup biten her şeye karşın elimde olsa Anadolu’dan giden bütün Ermenilerin çocuklarını toplar getiririm. “Gelin kardeşim, bu ülke size de yeter, bize de, daha başkalarına da. Geliniz, oynatmayalım kendimizle” derim. “Şimdilerde ne Çolak Hacı’yı anımsayan var ne de Köprüsünü. Gelin, o köprü, sizin de köprünüz olsun...”

O GÜZEL ROMANLARIN HİÇBİRİ OLMAYACAKTI (H. Açacak)

Tarih: 01 Ekim 2016

Kimden: halisacacak.80@hotmail.com

Komünist

İnce Memed'i ya ilkokul son sınıfta ya da İlköğretmen Okulunun birinci sınıfında iken okudum. Kitabı okuduktan sonra o olayın vahametini daha iyi anladım.

Henüz ilkokula gitmiyordum. Yaşıtlarımla köy meydanında bulunan üç kahvehaneden biraz uzak dut ağaçlarının altında, taşlardan kamyon benzettiğimiz oyuncaklarımızla oynuyorduk.

Kentler arası yol köyün dışından geçtiğinden, işi olmadıkça köy içine taşıt girmez. Girse olağanüstü bir hal var demektir.

Yaz aylarının başladığı bir gün öğleden sonra, jeep diye bilinen, ancak toprak ağalarının sahip olabildiği bir araç, köyümüz Kırmıtlı'nın meydanındaki Arap'ın kahvesinin önünde durdu. Araçtan inen kişi kahvedekilere bir şeyler söyledi. Konuşması biter bitmez köylüler, köyün kuzeyinden akıp giden Ceyhan ırmağına doğru koşmaya başladılar.

Oyunu bırakıp aracın yanına vardık. Ama konuşmalardan bir şey anlamadık. Pek telaffuz edemediğimiz bir söz dolaşıyordu insanların dilinde: "Komünist!"

Çekinerek, çocuklara anlayışlı davranan Terzi Mehmet'e yanaştım:

"Ne olmuş Terzi Emmi?" diye soruverdim.

Dünya tatlısı terzi emmim:

"Az önce buradan bir adam geçmişti oğlum. İşte o adam komünistmiş." dedi.

Terzi Mehmet de dahil, oradakilere hiçbirimiz, 'komünist nedir' diye soramazdık. Küçük olduğumdan köylülerin arkasından gidemedim. Belli ki geri döneceklerdi. Kahvede kalan üç beş ihtiyarın yanında oturup beklemeye başladım.

İlk gelenler çok heyecanlıydı:

"Yakaladık Komünisti. Getiriyorlar. Öte yüze geçemedi."

"Nasıl oldu?" diye sordu yaşlılardan biri.

"Komünist, gemiye binmiş. Çeti Hüseyin, gemiyi tam hareket ettireceği sıra yetişti. Böke Mahmut, gemiye atlayıp saldırdı Komünist'e. Bir tokat çekti ki.. görecektiniz. Boyu da yetişmedi, sıçrayıp vurdu. Gemici, Mahmut'u omuzlarından çekip fıldırattı attı bir kenara. 'Bu gemiye binen herkes, benim himayemdedir. Gemimde adam dövdürmem.' dedi."

Herkes Çeti Hüseyin'e kızdı. Ben de onlara kızdım. Çünkü Gemici, benim babamdı. O ne yaparsa doğruydı. O adamı kayırmışsa, bunda da haklıydı. Oldum olası babamı sevmeyen birkaç kişi hâlâ söyleniyordu:

“Bak hele şu Çeti'ye...”

“O Komünist'i ne diye kayırmış ola?”

“Kendi de mi komünist acep?”

“Başka neden kayırsın?”

“Zorla aldılar adamı Çeti Hüseyin'in elinden.”

“Vermem de vermem, diye epeyce direndi ama dövülmeyeceğine dair söz verilince bıraktı; yoldalar, geliyorlar.”

Komünist, köy meydanına getirilmeden orası ana-baba günü oldu.

Haber evden eve ne de çabuk yayılmış! Neredeyse köyün tamamı gelmişti. Biraz sonra da Komünist'i getirdiler.

Genç bir adam. Esmer, bir gözü kör. Korkusuz görünüyor, kendinden emin birisi. Belli ki yorgun, uykusuz, belki de aç.

Bizler komünist'i incelerken köyün yaşlılarından Eminece, kalabalığı yara yara en öne geldi. Gözleri pek iyi görmezdi. Komünist'e iyice yaklaştı. Sonra da halka dönüp:

“Eeee... Anam... Adammış taman!..” dedi.

(Bugün bile bizim köyde, hayret edilen bir şey için hâlâ söylenir Eminece'nin bu sözü.)

Bir süre sonra jeeple gelen Ağalar ayağa kalkıp:

“Allah sizden razı olsun. Bize yardımcı oldunuz. Bu iyiliğinizi unutmayacağız. Emanetimizi verin, gidelim artık.” dediler.

Bütün gözler Komünist'e çevrilmişken o, aşağı yukarı şunları söyledi:

“Benim hiçbir suçum yok. Yıllardır tarlalarda çeltik bekçiliği yaparım. Ben sizin iki köy ötenizde, kız alıp kız verdiğiniz, yarısı hissınız olan Göğceli köyündenim. Sizlere daha yakınım. Beni bu adamlara teslim etmeyin. Bunlar beni köyü çıkar çıkmaz öldürüp bir çukura atarlar. Eğer bir suçum varsa karakola götürün. Cezam neyse devlet versin. Sizin atalarınız yiğit insanlardı. ‘Bir kuş bir çalıya sığınır.’ O çalı kuşu saklar ve atmacaya teslim etmez. Şu durumda ben de size sığınmışım. Beni bu adamlara teslim eder de bunlar beni öldürüp bir çukura atarlarsa yemin ediyorum, öbür dünyada iki elim yakanızdadır.”

Köylüleri bu konuşmadan etkilendiler.

Onlar, yiğitliği dillere destan, Osmanlı'ya kafa tutup haklarındaki fermanı geri çevirmiş Tecirli aşiretine mensup insanlardı. Çalı ile kuş misali tam da Tecirlinin duygularına hitap ediyordu.

Özellikle kadınlar ‘Adam doğru söylüyor, suçu varsa karakola götürülsün.’ biçimindeki fısıldaşıyorlardı. Yaşlılardan biri ayağa kalkarak:

“Ağalar! Kusura bakmayın. Size bu adamı veremeyiz... Öteden beri geleneğimiz böyledir. Bu adamı size verirsek atalarımızın kemiği sızlar. Varın yolunuza gidin. Allah selamet versin.” dedi.

Jeeple gelenler sertleşti:

“Ne demek gelenek görenek. Size bu adam ‘komünist’ diyoruz; görüldüğü her yerde başları ezilmeli bunların. Verin bize!”

Köylüler hakarete varan sözlerle karşılık verdiler, ağaların buna benzer konuşmalarına.

Bu kez de Terzi Mehmet ayağa kalkıp köylüleri susturdu, ağalara döndü:

“Varın gidip işinize gücünüze bakın gardaşım! Bu köylü, bu adamı size teslim etmez. Başınıza bir iş getirmeden varın, gidin...”

Terzi’nin bu kararlı konuşmasından sonra ağalar çaresiz kaldılar ve büyük bir öfke içinde araçlarına binip gittiler.

Onlar gittikten sonra köylüler, çok merak ettikleri şeyi sordular Komünist’e:

“Gemi ile karşıya geçsen ne olacaktı? Bu adamlar seni öte yüzde daha kolay yakalardı. Hem övünmeyelim ama öte yüzün insanı seni onlara teslim ederdi...” dediler.

“Allah sizden razı olsun. Size can borcum var. Emin olun bu adamlar beni öldürürlerdi. Canımı kurtardınız. Öte yüze gelince: Irmağı geçip Bahçe köyüne ulaşmaya çalışıyordum. O köyde vekil öğretmenlik yaptım. Yetişkin öğrencilerim var. Onlar beni korur diye düşünmüştüm. Ağalar gitti, siz beni karakola teslim edin.” diye yanıtladı.

Köylüler, kendi aralarında hımırdaşıp işaretleştiler ve sonunda kararı verdiler:

“Madem Bahçe köyünde öğretmenlik yaptın, orada canın güvende olur, gençler seni gemiye kadar götürsün. Ondan sonrası senin bileceğin. Allah selamet versin, yolun açık olsun.” dediler.

Komünist ayağa kalktı, herkesle el sıkıştı. Hatta Böke Mahmut’la da...

Gençler, Komünist’le sohbet ede ede gemiye kadar gidip kendisini Çeti Hüseyin’e teslim ettiler.

*

Yıllar sonra İnce Memed’in kapağındaki fotoğrafı gördüğümde şaşkına dönmüştüm. Bizim “Komünist”in fotoğrafıydı. Ve o gün yiğit köyüm Kırmıtlı o Komünist’i ağalara teslim etseydi bugün Yaşar Kemal diye bir yazar, dolayısıyla İnce Memed diye bir roman olmayacaktı; onun yazdığı on binlerce sayfalık birbirinden güzel öbür kitaplar, yazılar da...

ANDIRIN ÇETE ÖRGÜTLENMESİ VE AĞITLARDA KALANLAR (İ. Arslan)

Tarih: 06.01.2017**Kimden:** ataarslan01@hotmail.com

Asya'nın zenginliklerini Avrupa'ya taşımak için Akdeniz'e uzanan tarihi kervan yolu Ağyol (Akyol), Andırın'dan geçmekteydi. Andırın sınırları içinde, ticaret kervanlarının güvenliğini sağlamak adına yapılmış, yol güzergahına hakim, irili ufaklı 17 kale vardır. Ağyol, Fırkayı Islahiye öncesinde, konar-göçer Türkmen aşiretleri döneminde, Çukurova'yı Uzunyayla'ya bağlayan göç yolu olarak da bilinir. Milli Mücadele döneminde, özellikle Çukurova'nın kurtarılması için çete örgütlenmesinin yapıldığı Andırın, konum itibari ile jeostratejik bir öneme sahiptir.

Tarihte denizci kavimlerin gemi yapımında kullandıkları ve Ceyhan Nehri üzerinden salla Akdeniz'e taşıdıkları sedir tomrukları Andırın'dandır. Hicaz Demiryolu'nun yakıt ve treves ihtiyacını karşılayan odun ve kerestenin yine Andırın dağlarından sağlandığını biliyoruz.

Ermeniler için düşler ülkesi sayılan Çukurova'nın, o günkü adıyla Kilikya Ermeni Krallığının son kralı VI. Leon, 1375 yılında Memlük Türkleri tarafından, Andırın'a bağlı Geben kalesinde yakalanarak Kahire'ye götürülür. Leon'un Geben'de yakalanmasıyla, Çukurova Ermeni Krallığı düşü sona erse de Ermeniler, hayallerine son darbenin vurulduğu Andırın'ı ve Geben'i unutmazlar. Ne mi yaparlar? Ağıtlardan soralım.

Bir ağdın hikayesi şöyle:

Yıl 1895, Geben, Sisne ve çevre köylerdeki Ermeniler, Zeytun'dan aldıkları güçle bir kez daha acımasız çullanmışlar Geben üstüne. Öldürdükleri onca insandan sonra, seçtikleri 7 gelini de alıp gitmişler. Bir gün sonra dağda ölüleri bulunan gelinler, salla köye getirilip yan yana yatırılmıştır ki o anda unutulmaz bir dram gerçekleşir. Öldürülen gelinlerden birinin bebeği, emekleyerek yan yana yatanlar arasından kendi anasını bulur, iki günün açlığı ve özlemiyle emmeye başlar. Gerisi ağıttan:

*Akşamın bir yel esti
Yatsıyan gavur bastı
İnsaflı yok kara gavur
Yedi gelin birden kesti >>*

*Aldım geldim bebek seni
Yeşilyurdun yakasından
Elleri emmeyen bebek
Bildin m'ana kokusundan*

Yıl 1910. Ermeni baskınlarından yılan Andırınlıların Mustantık'ı Abazaoğlu Durdu Bey'in evi de Geben'dedir. Durdu Bey; Geben, Sisne ve Bunduk yöresinde bulunan ve çevre köylere sürekli baskınlar yapan Ermenilerin Zeytun'a sürgün edilmesi için hükümete rapor ve dilekçe gönderir. Bunu duyan Ermeni çeteleri, Geben'i bir daha basar, birçok

insanla birlikte Abazoğlu Durdu Bey'i de öldürdükten sonra gözlerini kama ile oyarlar.

Ağıtlarda kalanlara bakalım:

*Evinde yeşil sandığı
İçinde altın fındığı
İstanbul'a haber vermiş
Hükümetin mustantığı*

*Hota Durdu Bey'im hota
Silkinir binerdi ata
Öldürmüşler Durdu Bey'i
Süngüyünen düрте düрте*

*Andırın'ın altı bayır
Tüfek öter cayır cayır
Çiçekli'ler yok muyudu
Andırın'ı aldı gavur >>*

*Öldüğünü beyler duymuş
Asbabını gavur almış
Gavurumuş zalim düşman
Gözüün gamayınan oymuş*

Yıl 1919. Osman Tufan Paşa'nın deyimiyle Andırın, konum olarak Çukurova'nın karnına bir süngü gibi saplanmıştı. Sınır komşuları olan Maraş, Osmaniye, Düziçi, Kadirli, Kozan, Feke, Saimbeyli (Haçın) işgal altındadır. Yerli Ermenilerden çok çekmiş olan Andırın'a şimdilik Fransız askeri ayak basmamış olsa da eli kulağındadır. Kaldı ki işgalciler yalnızca Fransızlar değil, Fransız destekli Ermeni çeteleri de işin içinde. Endişe ve yılgınlık, bir karkuş, bir zulüm, bir illet gibi çullanmıştır halkın üstüne. Kul bunalmayınca Hızır erişmez denir ya, işte öylesine yetişir 1920 yılının ilk aylarında bu kurtarıcı Andırın köylerine.

Dağlar kar, memleket işgal altındayken Aşağı Andırın'da Yayıcıoğlu İbrahim Ağa'nın odasına üç Tanrı misafiri gelir. Gelenlerden biri Kozan eşrafından Kurdoğlu Hulusi Bey ki Ağa odasında daha önce de kalmıştır. Diğeri, Feke taraflarından eşkıya Arap Ali'dir. Üçüncü konuk ise kendini 'Hafız Bekir' olarak tanıtan garip bir yabancısıdır. Konukluğun sabahında, Kurtoğlu Hulusi ve Arap Ali, heybelerindeki Kuvva-yı Milliye bildirileri ve İrade-i Milliye gazeteleri ile memleketlerine uğurlanırlar. Hafız Bekir, İbrahim Ağa'nın evinde kalır. Gelenektir, konuğa nerden gelip nereye gittiği ve ne zaman gideceği sorulmaz. O Tanrı misafiridir, atına arpa, kendisine şekerli kahve verilir.

Gizemli konuk, Sivas'tan Mustafa Kemal'in gizli görevle gönderdiği Üsküp doğumlu Yüzbaşı Osman Tufan'dır. Görevi, Çukurova'nın Doğu Kilikya bölgesini yani Seyhan Nehri'nden başlayarak Doğu Çukurova'yı işgalden kurtarmaktır.

Kayseri Develi'den satın aldığı Maraş abası, Tomarza şalvarı giyitleri ile kendini yerli halka benzetmiştir Osman Tufan. Bir atı ve beylik tabancasından başka görünürde bir şeyi yoktur. Tahta bavulunu, Develi'de Kamberli Osman Efendi'ye emanet bırakmıştır. Tanımadığı bu bölgede,

kendini bir top ışık gibi bilinmez karanlığa savurmuştur. Balkanlarda kalmış memleketi Üsküp nere, Andırın nere?

Yalnız o muydu bu kavganın öncüleri?

Maraş'a Kılıç Ali, Antep'e Şahin, Düziçi taraflarına Yörük Selim, Çukurova'ya Kozanoğlu Doğan, Batı Çukurova'ya Tekelioğlu Sinan, Mustafa Kemal'ce verilen takma adlarıyla salınmışlardı. Kendisi de 'Aydınlıoğlu Tufan' adıyla Andırın düzüne gelmiş. En büyük gücü ve en büyük varlığı, zulasında kutsal bir sır olarak taşıdığı Heyeti Temsiliye'nin verdiği özel yetki belgesiydi.

Çukurova işgal kuvvetleri ve yerli işbirlikçiler, etrafta bulundurdıkları adamlarıyla kimseye göz açtırmıyorlar, nerede ne olmuşsa haber alıyorlardı. O nedenle Osman Tufan, kendisini Hafız Bekir adıyla gizliyor, etrafı tanımaya çalışıyor, Mustafa Kemal'in verdiği talimatlar doğrultusunda işgal alanlarında bulunan yurtseverlerle haberleşme olanakları arıyordu.

Maraş'ta çete savaşı çoktan başlamıştır. Evinde konuk olduğu İbrahim Yaycıoğlu'nun damadı Hacı Evliya Efendi, Maraş'ta Ermenilerle girdiği bir sokak çatışmasında şehit düşmüştür. Damadın şehitlik haberi, yalnızca Yaycıoğlu ailesinde değil, tüm Andırın'da üzüntü ve öfkeyle karşılanır. Ağa odasında artık her gün ne yapılması gerektiği konuşulmakta, bir çare, çözüm yolu aranmaktayken, olanlar olur. O Maraş abası ve Tomarza şalvarı giyimli halim salim Tanrı misafiri Hafız Bekir, yerinden doğrulur. Zulasındaki Heyeti Temsiliye'nin yetki belgesini göstererek umudun bitmediğini, memleketin sahipsiz olmadığını, yakında kırk bin kişilik Yeşil Ordunun Döldül dağının arkasından işgal altındaki Çukurova'yı kurtarmak için geleceğini, kendisinin öncü olarak görevlendirildiğini duyurur; Aydınlıoğlu Yüzbaşı Osman Tufan olduğunu da açıklar. Oradakiler, sevinç ve gözyaşları içinde birbirlerine ve genç Osman Tufan'ın eline sarılarak emre hazır olduklarını söylerler.

Yeşilordu diye bir gücün olmadığı gerçeğini 'Kozan Mutasarrıflığı ve Mülhakatının Kurtuluşu' adlı kitabında, sırdaşım dediği Yaycıoğlu Ali Ağa ile paylaştığını yazmaktadır.

Ne yapılacaksa orada bulunan yoksul halkın kendi öz gücüyle yapılacaktır. O nedenle de cesareten öte feraset gerekiyordu.

Balkan savaşlarından, Hareket ordusundan, Irak cephelerinden, Rauf Orbay'la birlikte yola çıktıkları Ege örgütlemelerinden; Amasya'dan Erzurum'a, Erzurum'dan Sivas'a varan Anadolu'daki kongre süreçlerinde Mustafa Kemal'le birlikteydi ve deneyimliydi. Ancak Osman Tufan, tanımadığı bu bölgede, elindeki sıfır güçle yoksul halktan nasıl bir çete oluşturacak ve Çukurova'yı nasıl kurtaracaktı?

Osman Tufan; aklını ve deneyimlerini, en önemlisi de vatan sevgisini kullanarak yöre halkına güven verdi, onları örgütledi ve kurtuluşa inandırdı. Emrinde askeri ve silahı olmadığı halde bu işi nasıl mı başardı:

Sivas'ta yabancı gazetecinin Mustafa Kemal'e, ordunuz yok, silahınız yok, cephaneniz yok, halk yokluk içinde, buraya gelirken sokakta yalın ayak gezenleri gördüm, başkasının yardımı olmadan siz bu ülkeyi nasıl kurtaracaksınız, diye sorduğunda Mustafa Kemal: "Ordu yok, kurulum; para yok, bulunur; silah yok, alınır. Söz konusu vatansa gerisi teferruatır." sözünün şahididir. O da aynı inanç ve kararlılık içinde Andırın'da çalışmalara başlar. Osman Tufan öncülüğündeki çete örgütlenmesi şöyledir:

Doğu Kilikya Kumandanı: Aydınlioğlu Tufan, Grup Kumandanı: Yaycıoğlu İbrahim Ağa, 1. Bölük Kumandanı: Abazaoğlu Abdurrahman, 2. Bölük Kumandanı: Yaycıoğlu Ali Ağa, 3. Bölük Kumandanı: Zülfikaroğlu Hacı Bey, 4. Bölük Kumandanı: Bayazitoğlu Musa Bey, 5. Bölük Komutanı: Yüzbaşı Şakir Bozdoğan, İaşe İşleri Reisi: Nebi Efendi, İaşe Memurları: Süleyman Tecirlioğlu, Ahmet Tecirlioğlu, Kenan Efendi (Kayran), Bekir Ağa (Berker), Bursalı Hacı Çavuş, Derviş Efendi, Gürcüoğlu Hasan, Hacı Karamaça, Merkez Sevkıyat: Süleyman Ağa (Yaycıoğlu), Sihiye Heyeti: Halil Çavuş ve elemanları, Tabur Ağırlığı: Abdil Ağa (Gökahmetoğlu), Takım Kumandanları: Balklı Celil Hoca, Sarıfakı Ahmet Hoca, Kabağaçalı Ahmetçik İbrahim, Süvari Takımı: Erzinlioğlu Ali Kahya, Andırın çetebaşılardan diğerleri de şöyle: Sancaktar Çerkez Uzun Salih, Kümbetirli Üzeyir Ağa, Çerkez Nuri Çavuş, Abazalı Mehmet Ağa, Araboğlu Süleyman (Rışvanoğlu), Turabi Garip, Muhtar Ali, Bekir Ali, Mulla Osman, Pehlivan Ağa...

Yukarıdaki örgütlemeyen sonra yapılması gereken iş, elde bulunan çete, silah ve at sayısının tesbitiydi. Bölük komutanlarının her biri atlı, yaya ve silahlılardan oluşan 100'er kişi temin edecekti. Rekabet içinde olan Andırın Ağaları, mahcup olmamak ve aşağı kalmamak için gayret içindeydiler. Andırın'da birşeyler döndüğü duyumunu alan İşgal komutanı Tayarda ve Mösyü Subi, ajanları aracılığı ile bilgi topluyorlardı. Onları kuşkulandırmamak gerekiyordu. O nedenle mevcut silahları ve silahlı kişileri tespit için, Ağa'nın tarlalarına domuz dadanmış, sürekle avı yapılacak, elinde silahı olan silahıyla, olmayanlar kıya ve ava katılmak üzere Kesim köyünde toplansın, haberi gönderilir. Sürekle avına katılanlar, bölük komutanlarınca çete örgütlenmesine kazandırılır.

Osman Tufan, Ağa odasında bulunanları heveslendirmek için, İşgal komutanı Tayarda'nın atını almış olsak Müderris Hacı Ahmet Efendi'ye, Nürpet Komutanının atını da Ali Ağa'ya verirdim, der. Ali Ağa, akıl eder ve bir gün sonra çeteleriyle Nürpet karakoluna baskın yapar. Komutan kaçır, canını kurtarır. Karakoldaki jandarmalar atlarıyla karargahın kurulduğu

Andırın'ın Kesim köyüne getirilir. Bu baskını duyan işgal bölgesindeki karakollarda bulunan Türk jandarmalar, gönüllü olarak silahları ile birlikte Osman Tufan kuvvetlerine katılır. Serezli Hüseyin Çavuş komutasındaki 20 kişilik gönüllü jandarma, Osman Tufan'ın emrinde eğitilmiş ve ilk çekirdek vurucu gücü oluşturur.

O günlerde, Çukurova'dan Osman Tufan'a raporlar gönderen Sarıbahçeli Ahmet Ağa, Fransızlar tarafından yakalanır ve asılmak üzere Ceyhan'a götürülürken arkadaşı Avcı Mehmet tarafından kurtarılır. İki Fransız askeri yaralanır, gerisi kaçır. Andırın'a sığınan Ahmet Ağa'nın ailesinin işgal alanından çıkartılması gerekmektedir. Durumun aciliyetini bilen Osman Tufan, Bayraktarı Uzun Salih, Serezli Hüseyin Çavuş, Muhtar Ali, Pehlivan Ağa, Avluklu Ahmet Torun'u görevlendirir. Canları pahasına da olsa Sarıbahçeli Ahmet Ağa'nın eşi ve çocukları kurtarılacak, Fransız karakolları basılacak, silahlarına el konulacak, telgraf telleri kesilecek, Fransız karakollarında görev yapan Türk, Çerkez ve Kürt jandarmalar Andırın'a getirilip çetelere katılması sağlanacaktır, emrini verir.

İşgal bölgesine Andırın'dan gönderilen tim, üç-beş gün içinde, Ahmet Ağa'nın ailesini kurtarmış, telgraf tellerini kesmiş, karakolları basmış olarak develer yükü silah ve cephaneyle geri dönerler. Bu baskın Çukurova ve Andırın'da düşmana korku, halka cesaret ve umut vermiştir. Andırın çeteleri, Maraş-Antep işgal güçlerine silah, cephane ve erzak götüren tren yolunu da Yarbaşı'nda bozarak, ulaşımı engeller. Kozan'dan Haçın Ermenilerine silah ve cephane taşıyan 92 katırlık ikmal kolu, Osman Tufan'ın yönlendirdiği 30 kişilik Deli Hacı Ağa çetesi ve yöre halkının katkısıyla Kargapazarı düzünde vurulur.

Andırın'da oluşturulan çeteler, Yüzbaşı Osman Tufan komutasında sürekli eğitime tabi tutulur. Çeteye katılanların çoğu kendi silahını kendileri bulur. Yörenin ileri gelen din adamları, vatanın kurtuluşu için öküzünü satıp silah almak en büyük ibadettir, fetvasını vermişlerdir. Çetelerin kıyafetleri yörenin yerli kıyafeti olan aba, şalvar ve çarıktır. Kumandanların rütbesi mermidir. Takım komutanının döşünün üzerinde bir mermi, bölük komutanlarında iki, grup komutanında üç mermi vardır.

Çetelerin yemekleri halktan toplanan erzaklarla toplu karavana şeklinde verilmektedir. Yerli çeteler kendi evinde yatmaktadır. Yaycıoğlu İbrahim Ağa'nın dağarcığında bulunan birçok belge ve kayıtlardan ikisini örnek olarak bilginize sunmak isterim:

BELGE 93:

*“Andırın Grup Kumandanı Yaycıoğlu İbrahim Ağa'ya,
Andırın nahiyesinde Kuvayı Milliye için bağış kampanyasında 15.4.1920
de toplanan bağışların listesidir:*

3281 şinik buğday, 65 adet sığır, 512 adet davar, 520 şinik arpa, 66 adet çuval, 16 dirgen, 19 helke, 280 kaşık, 12 kazma, 10 kürek, 29 çuval çadır, 21 adet karavana, 649 kıyye yağ.

Canıyla çete örgütlenmesine katılan Andırın halkı, sofrasındaki son lokmayı da ortaya koyar, Kuvayı Milliye'ye verir. Bu özveriden etkilenen Osman Tufan, Andırın Grup komutanlığına duygularını şu notla bildirir:

BELGE 94:

Andırın Grup Kumandanlığına,

Andırın yöresinin vatanperver insanları tarafından Kuvayı Milliye'nin iâşe ve diğer ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere teberra ettikleri eşya ve erzakın miktarı yukarda yazılmıştır. Küçük bir miktarda büyük bir kıymette verilen iâşe hamiyetli ahalimizin, vatan yolunda can ve mallarını feda edeceklerine büyük bir misal göstermiştir. Bu muntika insanlarını takdire şayan gördüm. Bütün dindaşlarımıza bu numune-i hamiyeti ilan ediyorum. (15 Nisan 1920) TUFAN.

Halkın, vatani kurtarmak için neler verdiğini ve o fedakarlıkların hangi titizlikle sarf edildiğini başka belgelerde de görebiliriz.

Andırın'da kurulan çeteler, Zülfikaroğlu Hacı Bey Bölüğü ile Osman Tufan komutasında Haruniye-Düziçi çarpışmalarına katılmıştır. Kadirli'nin savaşız boşaltılması için şöyle bir mizansen hazırlanır: Kadirli ve Kozan işgal komutanlığınca Andırın'da çete örgütlenmesi yapıldığı duyumu alınmıştır. Kırk bin kişilik yeşil ordudan da söz edilmektedir. Bu söylentinin gerçek mi yoksa psikolojik bir taktik mi olduğu konusunda bilgiye ihtiyaçları vardır. Andırın'la Kadirli'yi ayıran sınır Keşiş çayı çok az yerden geçit vermektedir ki oralara da Fransızlar karakollar kurmuşlardır. Geliş gidişler, işgalcilerin kontrolündedir. Sınır karakollarından yapılan izleme ve gözlemler sonucunda işgal kuvvetlerine verilen raporda Andırın düzü hava karadıktan sonra hareketlenmekte ve kıpır kıpır binlerce asker kaynaşmaktadır. Andırınlılar bu algıyı oluşturmak için akşamları her yerde ateşler yakmakta, ne kadar hayvanları varsa onların boynuzlarına yanan çırılar bağlayarak dolaştırılmakta, hareket halindeki binlerce hayvanın gece uzaktan görünüşü, işgal komutanının 'on binlerce askerin Andırın düzündeki bulunduğu' raporuna dönüşmektedir.

Durumun gerçek olup olmadığını anlamak için Tayarda, yakın dostu ve Yaycıoğlu İbrahim Ağa'nın da bacanağı sayılan Darendeli Mustafa Ağa'yı Andırın'ın Kesim köyüne gönderir.

Kadirli tarafından kimselerin gelemediği bu dönemde Mustafa Ağa'nın istediği zaman elini kolunu sallayarak Andırın'a gelmesinden Osman Tufan işgillenir ve kanaatini, Yaycıoğlu Ali Ağa ile paylaşır. Ali Ağa da aynı düşüncededir. O zaman ava çıkan avlanmalıdır ki işte tarihi kurgulama o

anda yapılır. Yörede kimsenin bilip tanımadığı iki kişi bulunur, bunlara askeri kıyafet giydirilir ve at koşumları ordu malı nizamındadır. Yeşil Ordu komutanının ağzıyla şöyle bir mektup yazılır ve çok uzaklardan geliyormuş gibi kan ter içinde mektubun Osman Tufan'a verilmesi istenir. İşi Ali ağa organize eder.

Karargâh olarak kullanılan Ağa odasındaki sohbette Tayarda'nın ajanı Darendeli Mustafa Ağa da vardır. Mustafa Ağa, söze girer ve yapılanları küçümseyerek; "Teh!.. Şimdi siz, koskoca Fransız ordusuyla başa mı çıkacaksınız, Fransızlar gelirse sizleri ipe çeker." Deyince, bir köşede sessizce oturan Osman Tufan, Maraş Abasının altında gizlediği tabancasını çekerek yerinden ok gibi fırlar ve tabancayı, Mustafa Ağa'nın ağzına dayayarak "Aç ağzını! Ağzının içinden vururum seni." diye gürlür. Bu olumsuzluğun Yaycıoğlu İbrahim Ağa'yı üzeceğini düşünen oradakiler, araya girer ve daha fazla hırpalatmadan Osman Tufan'ı sakinleştirirler.

Canını kurtarmış olan ajanın süngüsü düşmüştür. Yaşanan olaydan sonra meclisin tadı kaçmıştır ki o anda dış kapı şiddetli bir şekilde çalınır, ardından bir ses: "Postaaa, Hafız Bekir Efendi burada mı?" diye sorar. İçeri giren bir askerdir, selamdan sonra elindeki zarfı Osman Tufan'a verir. Odada bulunan herkes ne ola ki diye merak içindedir. Osman Tufan Mektubu sessizce okur ve yüzü ıştır, sevinç içindedir, mektubu Yaycıoğlu Ali Ağa da okumaktadır ki büyük ağabeyi ve grup komutanı Yaycıoğlu İbrahim Ağa, bu durumdan alınmıştır. Önemli şeyler oluyor, yaş ve konum olarak kendinden daha küçük kardeşi Ali Ağa okuyor da bu önemli sır kendisinden saklanıyor, diye düşünür. Öfkeyle Ali Ağa'nın okuduğu mektubu alır ve sessizce okumaya başlar. Mektubu yarıladıktan sonra, ayağa kalkıp: "Ne var bunda, neden saklıyorsunuz, işte beklediğimiz haber bu değil miydi?" diyerek mektubu yüksek sesle okur.

*

Mektupta şunlar yazılıdır:

Doğu Çukurova Bölgesi Komutanı Hafız Bekir Hazretlerine,

Kırk bin kişilik süvari ve piyade kuvvetlerimle Meryemçil Belini aşarak Geben Ovasında karargah kurdum. Ağır topları Meryemçil Belinden aşmak zor ve meşakkatli oldu. Geben Ovasında birkaç gün istirahate mecbur kalacağız. Burada sular buz tuttuğu için değirmenler çalışmamaktadır. Hazırlığımızı tamamladıktan sonra Aşağı Andırın'a ineceğim. Biz gelinceye kadar bin çuval un, bin çadırılık kazık, bin takım nal, yeteri kadar arpa, saman gibi ihtiyaçların teminini rica ederim.

Yeşil Ordu Komutanı Osman Tufan (İmza)

*

Odadakilerde bir sevinç ve kucaklaşma olur.

Osman Tufan, o anda şu açıklamayı yapar: Arkadaşlar, çok şükür kurtulduk. Yalnız bu haberi burada bulunanlardan başka kimse bilmeyecek. Boşboğazlık eden olursa cezası idamdır. Yeşil Ordu'nun geldiği haberi Fransızların kulağına giderse hem tedbir alırlar hem de silah ve cephaneliklerini kaçırlılar. Aman ha ağzınızı sıkı tutun, der.

Orada bulunan Darendeli Mustafa Ağa da alınan haberden sevinmiş görüntüsü verir ve bu muştuyu bir an önce Kadirli Kuvayı Milliyecilerden Müftü Efendi ile Tevfik Coşkun Bey'e ulaştırmak istediğini söyler. Buna inanmış gibi görünen Osman Tufan, haberin Fransız komutan Tayarda'ya ulaşacağını bilir ki zaten amacı da odur. Gitmesine izin verilir.

Mustafa Ağa haberi ve Andırın'da gördüklerini işgal komutanlığına bildirir.

Ertesi gün Keşiş çayı boyunca Fransız karakollarına yakın yerlerde davullar çaldırılır, sinsin ateşleri yakılır, şenlikler ve kalabalık gösteriler yapılır. Yeşil ordunun Andırın'da bulunduğu ve Kadirli'ye yürüyeceğine inandırılan Adana işgal komutanı Bremon'dan “Derhal Kadirli'yi tahliye ediniz!” emri gelir.

Andırın'da yapılan bu mizansen ile Kadirli savaşı boşaltılır. 7 Mart 1920 günü, 700 kişilik Andırın çetesi, Kadirli'ye girer.

Kadirli'nin boşaltılmasından sonra, sıra işgal altındaki Kozan, Feke, Saimbeyli, Ceyhan, Osmaniye'ye gelmiştir ki bunların hepsinde Andırın çeteleri, Osman Tufan'ın en vurucu gücü olmuştur. Andırın Çetelerine ilişkin gerçeği Yaycıoğlu İbrahim Ağa'nın dağarcığında bulunan belgelerden görelim. Aslı Osmanlıca olup Dr. Necat Yaycıoğlu tarafından Türkçeleştirilen belge, Osman Tufan Paşa tarafından Andırın Grup Komutanı İbrahim Yaycıoğlu'na çekilmiş bir telgraftır. Çukurova'da, Karboğazi'nde Fransızlar (Menil Taburu) teslim alınmış, bunun üzerine Fransızlarla 20 günlük bir ateşkes imzalanmıştır. Bundan yararlanan Osman Tufan, aylardır cepheden cepheye koşan Andırın çetelerine ürünlerinin hasadı için bir ay izin vermiştir. Maraş çete komutanı Aslan Bey'den gelen yardım çağrısı üzerine Osman Tufan, izinli gönderdiği Andırın çetelerinin durumuna ilişkin Aslan Bey'e, Binbaşı Kozanoğlu Doğan Bey'e ve bilgi için Andırın grup komutanı Yaycıoğlu İbrahim Ağa'ya şu telgrafi çeker:

BELGE:3

Tufan Bey'den Kozan Andırın Grup Komutanı Yaycıoğlu İbrahim Ağa'ya,

Şimdi de Maraş sorunuyla karşı karşıyayız. Andırın çeteleri her yere çağrılıyor. Dünyayı Andırınlılar mı kurtaracak? Kadirli, Kozan, Ceyhan, Osmaniye ve Haruniye. Bu kez de Maraş ve Islahiye. Bakalım daha başka nereye isteyecekler. Doğrusu, bütün buralara yetişemeyiz. Kars'ın (Kadirli)

ve Sis'in (Kozan) durumunu biliyorsunuz. Buradan çekilen düşman, birkaç gün sonra yeniden saldırırsa ne yapacağız? Nitekim Ermeniler Adana dolaylarında Müslüman-Türk köylerini yakmaya ve yok etmeye başladılar. Şimdi Sis'te yeni örgütlenme yapıyorum. Daha sonra ovaya inmeye çalışacağım.

Ana kuvvetimiz Andırındadır. Tarım işlerinin biraz yoluna girmesi için, onlara kısa bir izin verildi. Eldeki kuvvetler, bölüklerde toplansın. Yeni bir hareket için hazırlıklar yapılsın. Islahiye'ye yardım konusunu, Doğan Bey'le görüşüyorum; Doğan Bey'den ve Aslan Bey'den cevap gelinceye kadar merkezlerinizde hazır olunuz. Tanrı göstermesin, Islahiye tarafında bir bozgun olduğunu iştirseniz o zaman yardıma koşarsınız.

Yiyecekleriniz ne durumdadır? Onlar da hazırlansın.

Sis-Andırın hattındaki telgraf bağlantısını kurun ve kontrolde tutunuz.

Bölük kumandanlarına ve bütün arkadaşlara selam ederim efendim.

(İmza, 23.06.1920)

Kuvayı Milliye Komutanı Tufan.

*

İşgal sahası dışında kaldığı için Milli Mücadelenin en güçlü çete örgütlenmelerinden biri Andırın'da yapılmıştır. Ne yazık ki Andırın çete örgütlenmesi ve Milli Mücadeleye katkısı görmezlikten gelinmiş, hak ettiği değeri bulamamıştır.

Andırın çetelerinden savaşlarda yiğitlik gösterenlerin hakkı, TBMM'ce verilen madalyalarda ve yakılan ağıtlarda kalmıştır.

*

Andırın çete örgütlemesinde bölük komutanı olan Yayıcıoğlu Ali Ağa'nın ölümü üzerine kızı Mahire'nin ağıtlarından bir dördlük şöyle:

Aman söyletmeyin beni

Yaralarım gayet derin

Zafer kazanan babamın

Tarihte yerini görün

Kurtuluş'tan sonra Kozan'ı yönetmekle görevlendirilen Andırın çete kumandanı Musa Bey'in ölümü üzerine eşi Fadime Hatun'un söylediği ağıttan bir dördlük şöyle:

Bomba boynunda takılı

Süngü belinde sokulu

Beyim Manastır kralı

Katolikos ellik vekili

Yine Musa Bey için bacısının yaktığı ağıttan iki dörtlük şöyle:

*Çeteleri çek kardeşim
İstihkama dök kardeşim
Manastır'ın kalesine
Bayrağını dik kardeşim >>*

*Ağ kardeşim beğ kardeşim
Tuğan Bey'e teğ kardeşim
Çetelerin toplanmışlar
Gururlusun öv kardeşim*

Bir örnek de çetelerin bölük komutanı Zülfikaroğlu Hacı Bey için söylenen ağıttan bir dörtlük şöyle:

*Patos salaktan yürüdü
Duman dağları bürüdü
Ne yatıyon vezir emmi
Düşman ayağı yürüdü
**

Sevgili dostlar, Günümüzde yine dağlar dumanlıdır. Şehitler adına ağıtlar yakılmaktadır. Yine iç ve dış düşman sinsi, yine gözü vatanımızdadır. Yatmanın değil, yekinmenin ve Kuvayi Milliye ruhunda birleşmenin günüdür.

DÜZİÇİ YÖRESİNDE DÜĞÜN ÂDETLERİ ⁽⁷¹⁾ (D. Bülbül) ⁽⁷²⁾

Tarih: 27.01.2017

Kimden: dvtbulbul@yandex.com

Çukurova'nın doğusunda kurulan Düziçi ilçesinin tarihi kökenleri tam olarak tespit edilmiş olmakla birlikte ilk Türk ve İslam yerleşimi VIII. yüzyıla kadar dayanıyor. Öncesinde; Geç Hitit Dönemi'nde buraların bir yerleşim alanı olduğuna dair buluntular elde edilmiştir. Yörenin geçmişinde; Büyük İskender'in Asya fethinin, Haçlıların I. ve III. Seferlerinin, Ermenilerin Kilikya'ya gelişlerinin, Abbasi halifesi Harun-ür Reşit yönetiminin izleri vardır. İlçenin, "Haruniye" olan önceki adı da

⁷¹ Bu yazı, 2006 yılında Yrd. Doç. Dr. Faruk ÇOLAK danışmanlığında hazırlanan "Düziçi'nde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak oluşturulan ve tam hali, Çukurova Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Kış 2016, s. 164-170'te "OSMANİYE'NİN DÜZİÇİ İLÇESİNDE EVLENMEYE BAĞLI İNANÇ VE RİTÜELLER" adıyla yayımlanan makaleden özetlenmiştir.

⁷² Bilim Uzmanı, Millî Eğitim Bakanlığı, e-posta: dvtbulbul80@gmail.com

halife Harun Reşit'ten gelmektedir. Bölge, önce Anadolu Selçuklu devletine, Yavuz Sultan Selim'in Mısır zaferiyle de Osmanlı topraklarına katılmıştır.

İdare bakımından Maraş sancağına bağlı Bahçe ilçesinin nahiyesi olan Haruniye 1878'de de Adana iline bağlanmıştır. I. Dünya Savaşı ardından, önce İngilizlerin, sonra Fransızların işgaline uğrayan bölge, yerli ve işgalcilerle gelen Ermenilerin etkinlik alanına girmiştir. İşgalden 28 Mart 1920'de kurtulan 'Haruniye', 29 Kasım 1983'te Düziçi adıyla ilçe statüsü kazanmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi bugüne kadar birçok medeniyetin etkisinde kalan bölge, son yıllara kadar göç alışverişi olmamasından dolayı kültürel olarak dış etkenlere kapalı kalmıştır. Bu özelliğinden dolayı Düziçi ilçesi, Türk örf, âdet, gelenek, görenek ve inançlarını günümüze kadar korumasını bilmiştir. Ancak, yörenin kültür mirası, yeterince araştırılıp incelenmemiştir.

Türklerde Aile ve Evlilik Kurumlarının Önemi

Toplunun temel öğelerinden biri olan aile; türünü sürdürmek gereksiniminden doğan, üretim-tüketimde bulunmak gibi ekonomik, çocuğun toplumsallaştırılması, eğitimi, korunması, sevgi, serbest zamanların değerlendirilmesi gibi pek çok işlevlere sahip, bütün toplumlarda en fazla evrimsellik gösteren bir kurumdur (Tezcan, 2000: 13). Toplum, varlığını sürdürebilmek için değerlerini ve normlarını (âdetleri, örfleri, görenekleri ve gelenekleri ile kanun ve yönetmelikleri vs.) insanlara benimsetir (Nirun, 1994: 69).

Tarihin ilk devirlerinden beri var olan aile kurumu, bütün topluluklar için önemli olduğu gibi, Türkler tarafından da değer verilen, devletin ayakta kalabilmesi için üzerine titrenen, önemsenen toplumun en küçük yapı taşıdır.

Türklerin sosyal dokusuna yakından baktığımızda gelişmiş ataerkil bir aile yapısı olduğu görürüz (Ögel, 2001: 237). Bundan dolayı baba, ailede önemli bir fonksiyona sahiptir. Bireylerini korur, besler, giydiren. Devletin ve ordunun da temelidir...

Ailede ilk aşama, evliliktir. O da toplumsal kabul gören cinsel ilişkinin saptanması ve bunlarla ilgili normlar, kurallar zinciridir (Tezcan, 1997: 70).

Türklerde evlenmeye, "ev bark sahibi olmak" denilmektedir. Bark, Orhun Kitabesi'nde "mabet, ibadet edilecek yer" anlamındadır (Gökalp, 1995: 255). Eskiden beri, "koşulma, dirlik, derim" veya "tırıglı" yani birlikte yaşamadır. Karı-koca artık bir bütün ve tek vücut olmuşlardır. Ev ve yuva, "ocak"la sembolize edilir. Örneğin, Yakut Türklerinde

evlilik, “sönmez bir ateş yakmadır”; gelin ise “evi aydınlatan bir ateştir” (Ögel, 2001: 253-254).

Düziçi’nde Evlilik Âdetleri

İnsan hayatının önemli dönüm noktaları vardır. Doğumdan ölüme kadar olan bu süreçte, kültür unsurları insanı çepeçevre sarar. Bu süreç, birçok âdet, gelenek, görenek ve inançları içinde barındırır. Bu kavramlar, insanı yalnız bırakmadığı gibi koyduğu normlar yoluyla toplum içinde kişiyi uymaya zorlar. Daha önemlisi onu, başına gelebilecek kötülüklerden korur. Bunlar, günümüzde etkisini hâlâ sürdürmektedir:

Bu uygulamaların amacı, insanı, hayatı boyunca ve özellikle dönüm noktaları olarak gördüğümüz doğum, evlenme, ölüm sırasında belli kalıplara sokmaktır.

Düziçi, son yıllara kadar çağın hızlı değişimlerine rağmen, kültürel değerlerini öz itibarıyla belli ölçüde de olsa koruyabilmiştir. Bunda dışarıdan göç almaması en önemli bir faktördür. Eski yaşam biçimleri, yörede hâlâ kabul görmektedir.

Çocuklar, belli bir yaşa geldiklerinde onların yuva kurmaları istenir. Geciken evlenmeler, aile büyükleri için bir sorun olur. Çocuklarının kismetlerinin kapalı olduğuna inanan aileler, dinî ya da geleneksel birçok uygulamaya başvurur. Başka yerlerde de görülebileceği gibi ilk akla gelen, ziyaretlere gitmek, orada bazı ritüelleri yerine getirmek şeklinde olur.

Eski inanç sistemindeki atalar ve ağaç kültü ile ilişkili olan bu uygulamada, ziyaretteki ‘evliya’dan yardım istenir, ağaca çaput bağlanır. Yörede böylesi ziyaret yerlerine sıkça rastlamak mümkündür. “Ökkeşiye, Tılan, Kaniştepe, Kızılkaya.. gibi.

Bölgede sürdürülen bir başka gelenek, “toy”. Düğün yaklaşırken düğün sahibi, görevlileri belirler, kullanılacak malzemeleri temin etmeye çalışır. Bir hafta öncesinden başlayan bu hazırlıkların ilki düğün ekmeğinin yapılmasıdır. Sonra, düğün alanın hazırlanıp düzenlenmesi gelir. Tabak, kaşık, sandalye temin edilir. Davulcuların, abdal ağasının, sağdıcın, kahvecinin belirlenmesi de bir hafta öncesinde saptanır. Kız evindeki kına yemeği için gerekli erzak (fasulye, dövme, soğan, bulgur vb) yanında bir de kına keçisi hazırlanır.

Düğünde en önemli iş, yemeğin hazırlığı ve sunumudur. Aşkanacı denilen yemekçiler belirlenir. Düğüne gelenler düğün evinde pişirilen yemeği yerler; evlerde yemek pişirilmez. Bu, düğün sahibine itibar kazandırır. Düğünlerde yemeğe verilen bu önem, eski Türk kültüründeki toy geleneğinin bir uzantısıdır.

Yöredeki uygulamalarıyla benzerliğinin olduğunu düşündüğümüz bu inanç, davetlilere bir çeşit meydan okuma, cömertliği ve zenginliği gösterme olarak düşünülmelidir (Aslan, 1991: 54). Aslında Oğuz geleneği olan yağma kültüründe de bu uygulamanın benzer noktalarını görmekteyiz. Burada kımızların sağdırılıp tepeler gibi etlerin yığıldırıldığı ve herkesin doyurulduğu şölenlerde, güreşler, yarışlar, eğlenceler hep yemekten sonra olmaktadır (Eröz, 1996: 99). Gökalp'e (1995: 226) göre "toy"ların en büyüğü, düğün toyudur. Düziçi'nin düğünlerinde de yemekten sonra halaylar çekilmekte, bazılarında güreşler yapılmakta, ayrıca çeşitli köy seyirlik oyunları oynanmaktadır. Bu yönüyle eski Türk geleneği olan toy geleneğinin yöremizde de uygulandığı görülmektedir.

Düziçi'nde de, "ocak" kavramı ile aile kavramı arasında bir bağlantı görülmektedir. Evde yanan ateş o kadar değerlidir ki, ocağa tükürülmez, saygısızlık edilmez. Ayrıca, yörede söylenen "ocağın sönsün", "ocağın kararsın" sözleri aslında ocak ile aile kavramının aynı anlama geldiğinin işaretidir. Diğer taraftan Düziçi yöresindeki düğünlerde yapılan kına gecelerinde, kına tepsisindeki mumların yakılarak gelinin üzerinde tutulması; ayrıca akşamları meydana büyük bir "sinsin" ateşi yakılıp üzerinden atlanması ve etrafında çeşitli oyunlar oynanması eski Türk inanç sistemindeki ateş kültü ile bağlantılıdır.

Düziçi'deki kına gecelerinde mum yakma olayını Elazığ ve çevresindeki "çayda çıra" oyununda da görmekteyiz. Buradaki oyun bir uğura dayanmaktadır. Gülensoy'a (1984: 43) göre bu durum, Türk mitolojisindeki "ışık" motifi ile ilişkilidir; çünkü Türk mitolojisindeki ışık, Tanrı'nın nurudur. "Kut Dağı" denilen dağ da bu ışığın indiği yerdir. "Kut" kelimesi bir kavram olup, "saadet, mutluluk" demektir. Kut'un düştüğü yer kutsallaşır. "Kut taşı" kutlu bir cisim, hayrın ve uğurun sembolüdür.

Düziçi'nde gelin getirmeye Pazar günü gidilmektedir. Buna "gelinci gitme", "gelin getirme" gibi isimler verilir. Gelin getiren kişilere "seğmen" denir. Seğmen, kız evine yaklaştığında, kız tarafı, gelini alabilmeleri için bazı şartlarının olduğunu söylerler. Bu şartlar arasında, silahla vurulması zor bir hedef gösterilir. Bunun silahla vurulması istenir. Hedef vurulamazsa, bedensel değişik cezalar verilir. Şaka yollu bu cezalar bazen, kavgaların çıkmasına neden olabilir.

Şartların yerine getirilmesinden sonra, kız tarafıyla oğlan tarafı kucaklaşıp kız evine birlikte gelirler. Burada oyunlar oynanır, yemekler yenilir. Aslında bütün bu zorlamaların altında, eski Türk kültürüne bağlı bir inanış yatmaktadır. Bu inanışta, kız evine ait atalar ruhu ile ev üyelerinin memnuniyetini kazanma isteğinin, eski Türklerin savaşa gider

gibi düğüne gitme, kızı zorla kaçıtır gibi alma âdetini görmekteyiz (Şimşek, 2003: 27).

Gelin alındıktan sonra yolda bazı uygulamalar yapılmaktadır. Gelin, baba evini unutsun diye kız evine gidilen yoldan geri dönülmemesi, mezarlığın etrafından dolaştırılması gibi... Ayrıca, yolda köprü varsa gelinin, arabadan attan indirilip halay çektirilerek karşıya geçirilmesi, eski Türk inancındaki su kültü ile irtibatlandırılmaktadır.

Gelin alayı daha sonra davul zurna eşliğinde oğlan evine gelir. Burada evin kapısının önünde duran gelinin üzerine, kaynana tarafından bir tabakta karıştırılan para, şeker, buğday, mısır, arpa, leblebi, kuru üzüm.. atılır. Atılanlar, çevredekilerce kapış kapış toplanılır. Burada gelinin başına atılanların çeşitli manalarının olduğuna inanılır. Para, zenginliği temsil ederken tahıllar, bolluğu, üremeyi; şeker ve yemişler, ağız tadının, mutluluğun simgesi olarak kabul edilir.

“Saçı” adı verilen bu geleneğin kökeni eski Türk inançlarındadır (Şimşek, 2003: 28). Şamanizm’e dayanır; buna Orta Asya Türklerinde, “saçuv” veya “çaçılama” denilmektedir. Ulu Yüz Türkleri, eskiden gelinin atının yele ve kuyruğuna kırmızı saçarlarmış. İslâmiyet’ten sonraki gelişmede bu durum “un serpme” şeklini almıştır. Para, çörek, şeker ise daha sonraları ortaya çıkmıştır. Su serpme Başkurlarda görülmektedir. Anadolu’da buna “gelin uğru” da denilmektedir. Un saçısına ise Özbekler “yüz akı” demektedir (Ögel, 2001: 267-268). Kısacası bu inanca eski Türkler, yabancı soya mensup olan bir kızı, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayininin kalıntısı olarak bakmaktadır (İnan, 2000: 167).

Üzerine saçılar serpilen gelini, evin içine hemen almazlar. Kapı eşiğinde geline bazı uygulamalar yaptırılır. Gelin, eline verilen su dolu şişeyi, bardağı, narı evin kapısına ya da yere vurarak kırar. Burada bardağın, şişenin veya narın kırılması, gelinin eve uğur getireceği anlamında yorumlanmaktadır. Gelinin kapı eşiğinden geçerken yaptığı uygulamalardan biri de, avucuna verilen tereyağını kapıya sürmesidir. Yağın kapıya sürülmesi, gelinin tatlı dilli olma isteğidir. Bir başka uygulamada ise, kız evinden getirilen çiviye geline giriş kapısına çaktırılmasıdır. Çivi çakma uygulamasında verilen mesaj, gelinin kız evinde aldığı güzel huyu oğlan evine aktarması dileğidir.

Kapı eşiğinde yapılan uygulamaları, gerçek şekliyle düşündüğümüzde hiçbir anlamı yoktur. Bunları değerli kılan sembolik anlamlarıdır. Kapı eşiği, Türk kültüründe her zaman kutsal sayıldığından, aileye yeni katılacak olan gelin, bu tür uygulamalarla bir nevi kutsanmış ve

kötülüklerden arınmıştır. Bu şekilde eve girmesi sağlanmaktadır (Şimşek, 2003: 29).

Düziçi’nde gelin, yeni geldiği evde evin büyükleri ile özellikle kayınbabasıyla bir müddet konuşmaz, onların bulunduğu ortama gelmez. Kayınbabası ancak bir hediye verirse onunla konuşmaya başlar. Buna yörede “gelinlik etme” denilmektedir. Türk kültür unsurları içerisinde olan atalar kültü inancını, bu pratikte görebiliriz. Eski Türk inancına göre, cedd-i ala ruhu, öz soyuna sokulan yabancı kadınlardan hoşlanmamaktadır. Gelin, çocuk doğuruncuya kadar kayınbabasının çadırının kapısının yanında oturmaya mecburdur. Kocasının mensup olduğu oymağın adını (yani “cedd-i ala” adını) söylemesi uygun görülmemektedir (İnan, 1998: 310). Bu inançta, büyüklerle konuşmama ve onların adının söylenmemesinin uğursuzluğu engelleyeceği düşüncesi vardır. Büyüklere ve özellikle kayınbabaya saygının altında yatan düşünce bu işlevi ile karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Düziçi ilçesinde yaptığımız araştırmalar neticesinde görülen evlenemeyen kişilerin kismetlerinin açılması için ziyaret yerlerine götürülmeleri ve ağaçlara çaput bağlama uygulamaları, düğünde misafirleri en iyi şekilde ağırlama çabası olan “toy” geleneği, ateş ile ev arasındaki bağlantıyı anlatan “ocak” kavramı, kızı almak için gidilen gelincilerin kız evi yakınlarınca yapılan şaka yollu zorlamalar, gelinin oğlan evine geldiğinde çeşitli manalara geldiğine inanılan bazı maddelerin atıldığı “saçı” geleneği, eski Türk kültüründe kutsal sayılan ev eşiğinde, geline uygulatılan bazı pratikler ve gelinin ev büyükleri ile konuşmaması (gelinlik etme) inancı gibi bütün bu inanışlar, eski Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Gördüğümüz bu uygulamalarda inanç, insanlara yol gösteren, teşvik eden, cezalandıran velhasıl insana bütünüyle hükmeden bir sistem zinciridir.

Araştırmamızla görülmüştür ki eski Türk inanç sisteminin uygulamalarının yansımaları, günümüz şartlarında varlıkları azalsa da Düziçi ilçesindeki etkisi devam etmektedir⁽⁷³⁾.

⁷³ Düziçi-Andırın yöresinde düğünle (evlenmeyle) ilgili bu yazının konusu, daha önce yayımlanan ÇFÜM 1’in 353-359 sayfaları arasında 30 alt başlık altında yer almıştır.

“YİNE AYNALI ANLATILAR” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 20.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa kardeşimiz, tekrar ana "susaya" muhteşem bir dönüşle döndü.

Birlikte yazmaktan, sataşmaktan, belki sözle dayak yemekten mutluyum.

Dostu, yeğeni olmaktan mutluyum.

Kadim bir sosyal olay olan gelin, kayınbaba veya gelin ebeveyn ilişkilerinden bir kesiti bu kadar güzel şiirlerle, atışmalarla yaşamak Çukurovalı'nın güzelliği, söyleyiş gücü, biz ise bunları yazıya aktarıp tarihe mal ederek aynı güzellikte bir görev ifa ediyoruz. Yaşa Musa Can. Senin heykelerin "aynası" böyle daha bir "sır"lı, daha bir gösterişli.

YİNE AYNALI ANLATILAR (3) (M. Tolu)

Tarih: 20.12.2016

Kimden : musatolu@gmail.com

Her olayda bir püf noktası, her maddede bir öz, her hücrede bir çekirdek olduğu gibi sosyal algılarda, fiziksel ve biyolojik arzulara her an bir seçicilik içindeyiz. Pilav üstü bir sunumda herkesin gözü tavuğun budundadır. Bir üleşte hepimiz, yanımızdaki tabaklara bakarız, karpuzun göbeği kime kismet diye?

Omar oğlumun eyisi

Osman gölgenin koyusu

Ben Allah'a ası mıyım

Etiler başı gayısı

ifadesiyle koymuş çileli ana delikanlıları arasındaki beğeni farkını.

Ya da;

Fatma ile Döndü idi

Kızımın işe yararı

Fatma'yı gelin verirken

Çifte basarım hararı

deyişle anlatmış, söz konusu çocukları bile olsa aradaki tercihi.

Süleymaniye de aynı ellerin ürünü ama Sinan, Selimiye'dir.
 Bafra, Söke her daim gölgesinde kalır Çukurova'nın.
 İstanbul, Boğaz'ın gerdanlığı ise Ankara Türkiye'nin kalbidir.
 Hindistan tacın incisiyse; Tac Mahal da mezarların Kâbe'si değil mi?

İşte '**aynalı anlatılar**' diye adını güzelleştirdiğimiz, fıkralar, taşlamalar, göndermeler de Türk halk kültürünün incisi, elmasıdır. Hatta tuzu biberi, karanfilidirler o tadın, o çeşninin. Hazırlıksız, düşünmeden, araştırmadan, danışmadan; sevgisini, nefretini, savunmasını, aşağılamasını.. ışık hızıyla, saniyeler içinde ifade etmesinin, gücü ve güzelliği karşısında, şapka çıkarılıp eğilinmez de ne yapılır? En fazla bir cümle ile bazen iki satır veya bir dörtlülle, zaman darlığı içindeyse hatta bir kelime ile anlatılan meramlar, alınan ahlaklar, intikamlar, vurulan taşlar ve sonunda tadına doyumlanmayan hazlar...

Yani bu kadim toprakların taze çimen kokusu ve garip halkımın parolası, bayrağı, kimliğidir aynalı anlatılar.

*

İsmet Paşa'nın Eski Gözlüğü

Hökel Ömer, Andırın'da esnaftı. Tipik özelliklere sahipti. Ağa, eşraf takımından hiç hazzetmez, fırsat buldukça kasabanın baş belası gördüğü bu sınıftan olanların büyüklerini Ankara'daki İsmet Paşa'sına şikâyet ederdi. Ölmeden mezarını yaptıracak kadar cesur, sattığı fare kapanlarının sağlamlığını ispat için yakaladıklarını dükkanının vitrininde sergileyecek kadar da rahatı.

*

Erdal İnönü'nün siyasete atılması ömrünün son yıllarında yaşamına büyük bir umut ve sevinç kaynağı olmuştu. Erdal Bey SHP genel başkanı olunca, yeni liderine tereddüt etmeden yazdığı mektupta; Kuva-ı Milliye'den, Atatürk'ten başlayan CHP'liliğini övdükten sonra sadede gelerek *"Yaşlandım Paşamoğlu. Gözlerim iyice yitirdi ferini. Omar Emmün senin dal boyuna kurban olsun. Paşa'dan kalan gözlüklerden bir tanesini göndersen de hem hatıra olsa hem de dünyam açılma devletlim..."*

Ne iyi olur (!)

Samimiye yürekten inanan Erdal Bey, mektubu hemen o zamanki Kahramanmaraş il Başkanı Mehmet Parlakyiğit'e havale eder. Eklediği talimat şudur. *"Ekte, adresi belirli Ömer Kaya, özel bir araçla evinden alınarak tam teşekküllü bir hastanede, uzman hekimlere muayene ettirildikten sonra gerekli ilaç ve protezlerinin temin edilmesi hususunda gereğini rica ederim."*

Bu denli İsmet Paşa sever, anasının gözü, hinoğluhin, Kuva-ı Milliye’den teberik, ‘CHP’nin küçük Malatya’sı Andırınlı bir baba dostuna, anında yapılmaz mı o gerekli işler, işlemler?

Yapılır. Yapıldı da zaten...

*

Olay Adli mi, Tıbbi mi

Dostlarını, yakınlarını çok seven sevgili arkadaşım Şerife Hanım, gençlere örnek olsun, akrabalık ve hısımlık bağları pekişsin diye aileler, meslektaşlar arası yemekler, piknikler tertip eder. Veya evinde sık sık sofralar hazırlardı dostlarına.

Bu ev davetlerinin birinde masanın konukları, amcaoğlu Dr. Ahmet, diğeri damadı Cumhuriyet Savcısı Erdem’dir. Balıklar, baklavalar, soğutulmuş Yeni Rakılar, ehl-i keyf taslarla servis edilmiştir. Her detayı, her dekor ve bezemeyi, son defa gözden geçiren Şerife Hanım gençlere, “Buyurun, yemekleri soğutmayın” uyarısını yaparak kimin hangi sandalyeye, hangi tarafa oturacağını koordine ederken acı acı çalan telefon tirinimi bozmuş. Her olayda, her müşkülde başvurulmuş adres yine aranmıştır. Hızır(!) eli kanda olsa da yetişecektir.

Şerife Hanım’ın heyecan ve telaşla yaptığı konuşmalar hem doktoru hem de savcıyı gizli bir tedirginliğe sürüklemeye yetmiştir. Çünkü bu saatteki panik ya adli ya da tıbbi!

Herkesin kulak kesilip nefesini tutarak dinlediği diyalog, Şerife’nin “Siz orada bekleyin. Bir yere ayrılmayın. Biz hemen geliyoruz.” talimatıyla bitmiştir. İki delikanlının da eli yüreğinde. Balıkların buğusu, nar ekşili, sarımsaklı roka salatasının taze kokusu burun direklerini titretmektedir. Bir de uzun cam bardaklarda terleyen rakı...

Başlarına gelen bu felaket(!) birini bu ziyafetten mahrum bırakacaktır. Ama hangisini?

“Şerife Ablamın, ‘Arkadaşım Zeynep’i bankamatikte dolandırmışlar. Yürü damat, gidiyoruz!’ demesiyle; dünyalar benim olmuştu. Nadir de olsa olay bu sefer tıbbi değil adli idi” diye halâ damağında buğulu balıkların tadı ve buz gibi rakının esrikliği ile ağız kulaklarında anlattı Dr. Ahmet, o gece atlattığı tehlikeyi ve denkte bir düşen şanslılığını...

*

Kabalcılar Angaryası

Babamın amcası İbrahim dedem, gözü pek atılgan bir insandı. El işlerinde tatminkâr bir becerisi vardı. Kasaptı, seyisti, köşkerdi iyi balta kullanırdı. Ancak çabuk gaza gelir, “Bu işi en iyi İbrahim yapar” lafı gözünü karartırdı. Yusuf Dedem de bu zafiyetini çok iyi bildiği kayınbiraderi İbrahim Ede’sini her zor işine ortak ederdi.

Yusuf Dedem yıllardır başıboş gezen; nal, yular, eyer, semer görmemiş tayının eğitilmesi için yine İbrahim Ede'sinden yardım ister. "Ede bu huysuz senin elinde kedi olur. Bunu ancak sen yola getirirsin" diye gerekli yağlamayı ihmal etmez. Mahallenin gençlerinin imece gayretiyle ahıra sürülen yıldıya İbrahim dedem elinde bir kementle sokulur. Bu esnada Yusuf dedem, bu işin sonu ne olacak merakıyla seyre gelen çocukları, hanımları, gelinleri, İbrahim'in görmez tarafından, öte durun, yaklaşmayın işaretiyle ısrarla uyarır. Ahırdan taraftaki gençlere, İbrahim'e duyurmadan, "Uzak durun oğlum! Ölürsen de İbrahim ölsün" der.

Bu demde, ahırda boynuna zor bela attığı kementle İbrahim dedem tayı dışarı çekmektedir. Yabanıl hayvan korkmakta, ürkmekte ve direnmektedir. İbrahim de tay kadar inatçı, onu kedi gibi(!) uysallaştırmaya o denli kararlı. Çekişme devam ederken tay bir fırsatta alır yatırır Kümbet'e doğru. Ama İbrahim ipi tutmakta ısrarlıdır ve de kontrolünden çıkan tayın arkasında sürüklenmektedir. Bu mücadelede önce börk düşer kafadan. Sonra başı bir kayaya çarpar. Tay dört nala uzaklaşır ovaya doğru.

İbrahim dedem, iki büküm, emekleyerek ayağa kalkar. Elini, keline bir gezdirip kafasının kırıldığını anlayınca pes etmiştir, iş bitmiştir, Kediye döndüreceği, yıldı gününü göstermiştir yılların kibirli seyisine. Avluya girerken; Yusuf dedemin yüzündeki hınzır tebessüm de ayan beyan değil mi? Dayanamaz ve zıvanadan çıkar: "**Ulan, usandım bu Kabalcılar'ın angaryasından. Bütün zor işlerini bana yaptırırlar da ancak avratlarla yatarken beni çağdırmazlar**" diyerek bir elinde börk, bir elinde sako yol alır Yanıkharman'a doğru.

*

Dedesi Gelmiş Dedesi

Yurdum insanın başından geçen olayları öğrenirken, anlatırken, yazarken tercihimiz hep en eskisinden yani antikasından yanadır. Ama kahramanları bilinmeyen, bu hikayedeki gelin-kayınbaba hesaplaşmasının yaşı konusunda bir bilgiye sahip değiliz. Yeri konusunda ikilemeyiz. Yine de bu olayın geçtiği ılık alanlara, Toros'un, Amanos'un sihirli gölgelerinin düştüğünden hiç şüphemiz yok.

*

Oğlundan çok torununu özleyen dede, köfteli kömbeli, narlı ayvalı heybesini sırtladığı gibi uçarcasına gitmiş uzak beldedeki oğlunun evine. Oğul, işte olduğu için kapıda karşılamış cevval gelin kayınbabasını. Bir öğün yedirmiş, içirmiş, havlusunu tutmuş, seccadesini sermiş bütün hızı ve marifetiyle. Kucaklarından inmeyen, sevilidikçe şımaran şehzadeleri de neşe katmış sohbetlerine. İkinci çaylarını da içtikten sonra, anasının kızı mı, yoksa anasının gözü mü taze gelin, kucağına aldığı çocuğa şu ninniye söylemiş:

*Dedesi dedesi gelmiş
Hemi çok göresi gelmiş
Yiyip içip yatmadan da
Hemencik gidesi gelmiş*

Böylece gelin, hoş bir ezgi ve bariz bir iştahla anlatmış derdini. Bu denli ustaca, bu kadar diplomatik, bu nezakette bir göndermeden daha âlâsı olabilir mi?

Başka ne diller döktüyse bilemiyoruz ama çocuğu uyutamayınca, dede duruma müdahale etmek zorunda kalmış:

“Ver gelinim, ben o işin erbabıyım. Bunun babasını da hep ben uyuturdum” diyerek, torununu kollarına alan saf ve pehlül(!) kayınbaba, cin eniği gelininin verdiği ayaktan devam etmiş:

*Dedesi dedesi gelmiş
Hemi çok göresi gelmiş
Bizim oralar pek yaman
Kış boyu kalası gelmiş*

Dede, eşkere etmiş misafirlik takvimini, indirmiş beline him taşını, ninni ustası, türkü dostu akıllı gelininin...

“KAFKAS TECİRLİLERİ” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 08.03.2017

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Aşağıda Osman Emmimin Tecirliler ile ilgili güzel bir araştırmasını okuyacaksınız.

Yazıya tamamen katılıyorum.

Düldül Dağı Efsanesi, Kaplıca Efsanesi ve benzeri pek çok söylenti ve geleneklerin Düziçi Tecirlilerinin Alevilik geçmişleri hakkında ciddi ipuçları verdiğini önceki kitaplarımızda yazmıştım. Horantaya ikide bir Çukurova'da dinî hayatın geçmişi daha bir yakından incelemeliyiz teklifimin ne kadar yerinde olduğu Osman Emmimin yazısında açıkça görülüyor.

Teşekkürler sevgili Hocam.

Selamlar, saygılar.

*

KAFKAS TECİRLİLERİ (O. Gökçe)**Tarih:** 08.03.2017**Kimden:** bilim.ege@gmail.com

“Merhabalar, ‘Tecirli’ ile ilgili yazınızı okuduktan sonra, bizim memleket Ardahan-Damal’ın da 10 adet Tecirli, Türkmen-Alevi köyü olduğundan haberdar mısınız diye soracaktım. Eğer haberdar değilseniz buradan bildirmiş olayım.

Saygı ve muhabbetlerimi gönderiyorum.

Aşir Özek, 27.05.2016”

*

Aşir Özek, Hamburg’da yaşayan Ardahan İli Damal İlçesi’nden bir şair ve ses sanatçısıdır(<http://www.asirozek.com>). web sayfamdan Tecirli’lerle ilgili yazılarımı okuması üzerine bana yazdığı yukarıdaki mektuptan sonra ayrıca yazışmalarımız oldu. Kendisine teşekkür ettim, telefonumu verdim. Adının bendeki çağrışımını önemsediyimi yazdım ve bana Damallı Tecirli’ler konusunda yapmak istediğim inceleme için yardımcı olmasını rica ettim. Şu yanıt geldi:

*

Üstadım,

“Biz, Damal ve Hanak kazalarının sayısı 22-23’ü bulan Türkmen Alevi köyleriyiz. Aynı soydan gelmiş olmamıza karşın inanç bağlamında ufak tefek farklılıklar görülür. Aslında ‘Tecirli’ adlandırması, bir grup köy için kullanılmaktadır. Onlar, bu durumu bir hakaret olarak algılıyor ve kabullenmiyorlar. Ben de bunun nedenini pek anlamış da değilim. Dolayısı ile sizin “Tecirli” tezinize uygun olarak bu insanların Maraş ve civarından gelen bir aşiret olduğu kanaatindeyim. Çok merak ediyordum. Sizin yazınız bana bir dayanak oldu. Saygılar, aşk ile.” (29.05.2016)

*

Aşir Bey’e bu konuyu incelemek istediğimi, kendisinin Tecirli olup olmadığını ve bu konuda bana yardımcı olabilecek kişiler var mı diye sordum. Şu yanıtı aldım:

“Eyvallah üstadım,

O manada bir ayrıştırmanın kesinlikle tarafı olmasam da, biz Tecirli değiliz. Tecirli dediğimiz akraba köylerimiz ile aramızda çok ufak inançsal fark var ve hepsi bu kadar... Bu inançsal farktan ötürü onlar bize Bektaşî derler ki biz aslında Bektaşî de değiliz. Zira bizde dedelik var oysa Bektaşîlik’te dedelik yoktur. Ama biz de büyük ihtimalle Tecirli aşiretindeniz...

Size bu konuda Damal Belediyesi ya da Milli Eğitim İlçe Müdürü Yalçın Us Bey sanırım yardımcı olur. Bunlarla ilişki kurunuz.”

*

Sn. Aşir Özek, bana, “köyümüz, akrabalarımız ve aynı zamanda da Tecirli denilen bir köye ait” olduğunu belirttiği bir CD gönderdi. Gönderiyi izledim. Yapılan çekimin başlığı “ALEVİ TÜRKMENLER-DAMAL KÖYÜ-(ARDAHAN-KARS) EL YAPIMI BEBEK ÜRETİRLER” biçimindeydi. Alt ve ara başlıkları da:

“Anadolu’nun her yerinde Alevi Türkmen kültürü yaşatılmaktadır. Yaşayan Aleviliğe güzel bir örnek;

Bir Usta Bin Usta-Ardahan Damal’da Bez Bebek Yapımı;

Damal, Doğu Anadolu Bölgesi’nin kuzeyinde, Gürcistan sınırında, Ardahan İline bağlı küçük bir ilçedir. Yörede geleneksel yaşam tarzının etkisi görülmektedir”

*

Aşir Özek ayrıca bir adet de kendi videosunu göndermişti. Ona şunu yazdım:

“Her iki filmi de izledim. Kendimi köyüm Ericek’te hissettim. Tekrar teşekkür ederim. Sevgi ve saygılarımla.”

Belgeselde şunları gördüm:

1.Giyinişler; üç etek, kutnu giysiler, desenler, ağızlar, kullanılan sözcükler benim köyüm Ericek’tekinin aynısı idi.

2.Şu sözcük ve kavramlar bizde de aynısıyla kullanılır:

-Kolçak: Kadınların iş yaparken kollarına geçirdikleri kolluk.

-Hayvanlara basma çekmek: Kış aylarında yedirmek üzere dağdan hayvanlara meşe dalı kesip getirmek.

-Deri basmak: Tulum çıkarılmış derilere peynir, çökelek basmak.

-Mavı: Mavi.

-Yağlık: Mendil.

-Cücük: Cıvcıv.

-Görsetmek: Göstermek.

-Döş: Bağır.

-Şindi: Şimdi.

-Oturuyoruk: Oturuyoruz.

-Göyermek: Çimlenmek, yeşillenmek.

-Oklava ile yufka açmak.

*

Sonra, Yalçın Us, Emekli Öğretmen Sayın Erol Özer ve dört köy muhtarıyla telefonlaştık.

Yalçın Us, *Sarıkamış dahil o yörede çok büyük bir Tecirli nüfusunun yaşadığını, Damal ve çevresinde 21 köyün Tecirli olduğunu, Öğretmen Erol*

Özer'in bu konu ile ilgilendiğini, kendisinin de Gündeşli Obası'ndan olduğunu söyledi.

Erol Özer, konuyla ilgilendiğini, bazı çalışmalarının olduğunu söyledi. Ayrıca Oradaki Tecirli'lere "Hüseyinî Tecirli'ler" dendiğini, Bektaşilerle Cemlerinin küçük ayrılıklar dışında aynı olduğunu, Elbistan Yapalak köyünden gelenlerin bulunduğunu ve bazılarının "Maraşaltı Tecirli'leri", diğer bazılarının da "Gündeşlioglu Tecirli'leri" dendiğini anlattı.

Bu konuyla ilgili ayrıca yaptığım araştırmalarda şu bilgilere ulaştım:

1-Damal ve yöresi Orta Asya'dan batıya göç eden Türk boylarının geçiş yolu üzerindedir. Damal'ın da içinde bulunduğu ve Ardahan adı ile bilinen bu bölgeyi 1064'te Sultan Alpaslan Selçuklu topraklarına katmıştır.

Akkoyunlu Uzun Hasan döneminde, 1453'te Maraş yöresinden gönüllü olarak giden Dulkadurlu topluluğu, Ilgar ve Cin Dağlarını yaylak edinip zamanla Damal bölgesinde köyler kurmuşlar.

Buna göre, Damal Tecirli'leri 1453'te de Tecirli adını taşımaktaydılar. Yöre halkı Maraş şivelerini günümüzde de korumakta ve kullanmaktadırlar. İnançları Hüseyinî-Bektaşî Aleviliğidir.

2-Damal halkına "Dadali Türkmenleri" de denilmektedir. Damal'ın geleneksel Türkmen Bebeği 2001'de Japonya'da düzenlenen en iyi yerel kıyafetler yarışmasında birinci seçilmiştir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Damal>).

3-Bir kaynakta "Sultan Gözükızıl Ocağı'nın talipleri Ardahan Damal çevresindeki Tacirli(Tecirli) Türkmenleridir. Tacirli Türkmenlerinin mürşitleri Gaziantep'te yaşayan İmam Musa-i Kazım Ocağı dedeleridir" bilgisi verilmektedir (Alavilik Araştırmaları Dergisi Yaz/2011, Sayı 1).

4-Ayrıca; Y. Kalafat'ın, Berikan yayınlarında çıkan *Balkanlardan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları*, "Dadalılar-Dedeliler" (Ankara, 2006) adlı eserinde şu bilgiler verilmektedir:

-Dadali Türkmenleri Alevi inancındadırlar-Ardahan ilinin Damal ilçesi çevresindeki Alevi inancında olan köyler Eskikılıç (Kirpeşen), Obrura (Çıkara), Üçdere, Kalonderdere, Aşağı Gündeş, Yukarı Gündeş, Seyitveren, Tepeköy, Ortaköy (Erzede), Burmadere (Sort), Deveköy, Yukarı Damal, Aşağı Damal, Küçük Damal, İkizdere'dir.

-Damal sözcüğünün kökeni *dam* yani ev ve *al* olabilir.

-Dadali Türkmenleri Bektaşî Kolu ve Hüseyinî Kolu olarak ikiye ayrılır. Adları verilen köylerde her iki kolun müntesipleri karışık bir biçimde yaşarlar. Tecirli'lerin bağlı olduğu Hüseyinî Kolu mensupları Gaziantep ve Maraş'tan gelmişlerdir.

-Dadali Türkmenlerinin küfür kültürleri yoktur, beddua da etmezler, "Ulu Mevlaya saldırm seni" derler.

-Dadali sözcüğünün *Dedeli* sözcüğünden geldiği savı da bulunmaktadır. Dadaloğlu'nun da bir Dede bağlantısı olduğu düşünülmektedir.

-Dadalıların bu bölgeye Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelmiş olabileceği ileri sürülmektedir.

-Dadali Türkmenlerinde Turna Semahı, Kırklar Semahı, Ağır Semah, Akşam Semahı gibi semahlar vardır.

-Dadali Türkmenlerinde de ağıtçı kadınlar geleneği vardır.

-Karga uğursuz sayılır, güvercin sevilir.

-Kaşınan çocuklara “kurdeşen olmuş” denir.

-Sünni kesimle evlilik yapmazlar.

-Dillerinde ve yaşamlarında koç katımı, yüzük oyunu, bildir sözcüğü gibi kavram ve sözcükler yer alır.

Kafkas Tecirlileri diye adlandırdığım Ardahan İli Tecirlileri ile ilgili olarak yukarıya aktardığım önbilgiler bu konuda bana bir başlangıç oldu. Konunun biraz daha ayrıntılı incelenmesi için yol aradım. Damal Milli Eğitim Müdürlüğü görevinde de bulunmuş olan Emekli Öğretmen Sayın Erol Özer ile iletişim kurmaya çalıştım. Önce telefonla ve daha sonra da yüz yüze görüştüm. Birlikte bir çalışma yapmamız konusunda görüş birliğine vardık. O çalışmayı daha sonra gerçekleştirmek umudu ile bu birinci bölümü iki dörtlülük bir şiirle bağlıyorum:

Bir Ucumuz

*Bir ucumuz Rakka'da Arap elinde
Bir ucumuz Batı'da küffara değer
Koç kuzular sulanır Gökçe Gölü'nde⁽⁷⁴⁾
Başımız güneş batmaz dağlara değer*

*Altaylar'dan yürüdük Altaylar aştık
Nice cirit oynadık Palandöken'de
Çok yiğitler yitirdik pek çok savaştık
Ağutlarımız ağlar şafak sökende*

(<http://www.osmangokce.com/kategori-blogu/617-kafkas-tecirliler-bir-8.03.2017>)

⁷⁴ Gökçe Gölü, Kitab-ı Dede Korkut'ta “Gökçe Deniz” adıyla geçer. Gölün yerleştiği bölgede 20. yüzyılın sonuna kadar Azerbaycanlılar yaşamıştır. Resmi evrakta 1930'a kadar “Gökçe Gölü” adıyla kaydedilmiştir. Şimdi artık Ermenistan sınırları içerisinde ve yeni adı da Sevan olmuştur. Kafkasya'nın en büyük gölüdür.

Söyleşiler, Yazışmalar, Yazılar

PAZAR DAĞILDIKTAN SONRA (B. İşlek)

Tarih: 03 Mayıs 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Selam Ozan Ede,

İzninizle Horanta'nın üçüncü cildine başlıyorum arkadaş.

Abdullah Budak, benim için en büyük terapi kaynağıdır. Az önce telefonda aşağıdaki fıkrayı anlattı.

Konu sadece terapiden ibaret değil elbette. Olay, "Bir şeyi pazar dağıldıktan sonra almak" deyimini ve kullanma şeklini anlatıyor.

Bir sürü iş var, çok da yorgunum ama beni aşağıdaki fıkra kadar dinlendiren başka bir şey olamaz.

Daha ikinci ciltten yornuğun çıkmadı biliyorum amma sadece paylaşmak istedim. Acelemiz yok Ede. Dışlığı gelmeyen, yazarak dinlenmek isteyen yazsın paylaşınsın. Sonra bakarız.

Selamlar, sevgiler.

*

Pazar Dağıldıktan Sonra Avrat Almak

O tarihlerde Düziçi'nin adı Haruniye imiş. Hacılar, küçük bir köymüş.

Gökçayır'dan, Alibozlu'dan Haruniye'ye gelenler yaya gelip giderlermiş.

Gökçayırılı'nın biri epey geç evlenmiş. Bulabildiği, çok da güzel bir hanım değilmiş. Hiç evlenmeyen erkeklere "gavur ergen kalmak" gibi ağır bir sıfat da yüklenir buralarda.

Bu Gökçayırılı bir gün Haruniye'den hayli geç bulduğu, kara kuru acar hanımıyla dönerken, Yeniceharuniye Köprüsünde Kır Halil'in arkasından yetişmiş.

Kır Halil haline göre şiir yazan, türkü çağırın dili laf yapan biriydi.

Hoş beşten sonra :

- Halil Emmi bu hanımı da yeni aldım demiş. Kır Halil yarım dönerek hanıma bir bakmış:

- Hayırlı olsun yeğenim amma bunu sanırım pazar dağıldıktan sonra almışsın demiş.

HOŞ GELDİN 3. CİLT ve İKİ KÖR, İKİ EVLİLİK (M. Tolu)

Tarih: 23 Mayıs 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Aziz Dost,

İkinci cilt bugün bitti. Ama öyle bir bitti ki tarifi zor, tanıımı imkânsız! Atom sığınakları kadar derine gömdük onu. Basınç tankları kadar tahkim ettik bütün bileşenlerini. Aynı zamanda kehribar damlasında hapsolmuş mavi bir kelebek gibi süsledik, parlattık. Pareolara sarılmış Hawaii’li Latin kızları kadar sevimli, Sarayburnu’ndaki sünnet çadırında, lalasının kucağında sırasını bekleyen şehzadeler kadar şımarttık onu. Ve son düğümüne öyle bir sıcak tuğra bastı ki Şems-i Tebrizi, ne Levni’ye ne de Firdevsi’ye yapacak bir şey kaldı.

Horantanın emekleri de hakları da titanyum terazilerde tartıldı. İyi ki karniyarik yaratılmıştı ki son buğday tanesi bile keskin kılıçlarla ikiye ayrılarak pay edildi sofradakilere. Yalnızca horanta üleşinde değildi adalet. Görünen değer olarak veya rumuzlarla, imalarla adı geçen herkesin onuru ve hakkı tescil ve takdir edildi bu kovgunda. Ak kâğıt üstüne kara damlalarla düşünce sözcükler görülecektir ki Katolik nikâhlarının iki binlik yıllık ayını gibi, söyleyecek sözü olmayan herkes susacaktır.

2. cilt hayırlı olsun.

*

Aşağıda anlatılan iki kör /iki evlilik hikâyesini üçüncü cilde yol yordam olsun diye düşündüm. İsteyen birinci evliliğin, isteyen ikinci evliliğin penceresinden bakabilir dünyaya. Bu kısacık meseller birbirine zıt gibi görünse de aynı zamanda birbirini tamamlayan bir bütünlüğe sahiplerdir diye bakabiliriz yaşama ve olaylara. Bu örneklerin sana da boş / dolu bardaklardan daha anlamlı geleceği umduyla; 3. cilt de hayırlı olsun...

Sevgiyle kal. Hoşça kal.

*

İki Kör, İki Evlilik

Adam fırsat bulduğu her anda karısının, özellikle kör gözünü öpüyormuş. Vedalaşırken, kavuşunca, sevinince, sevişirken ille de kör gözünü... Kadın rencide edilme hissiyle eşinin bu tavrına alınıyor, üzülyormuş ama tepkisini de dışa vurmuyormuş. Sebebini çok merak etmesine rağmen bu konuda hiçbir şey sormuyormuş kocasına. Zamanla bu durumun değişeceğini, bir gün sağlam gözünden de öpeceğini en azından ısrarla görmeyen gözünden öpmesinin nedenini açıklayacağını umuyormuş.

Yıllar uzamış gitmiş. Daha çok ısınmışlar birbirlerine. Çoluğa çocuğa karışmışlar. Karşılıklı emekleri daha da yüceltmiş, perçinlemiş sevgilerini. Ama adamın tavrı hiç değişmemiş, her fırsatta ısrarla görmeyen gözünden öpüyormuş eşini. Kadın yıllardır sürdürdüğü sabrının sonuna gelmiş artık. Biraz da isyan ve kahrıyla yine kör gözüne eğilen kocasını durdurarak:

-Efendi, benim bir gözüm daha var. Hem de gören bir gözüm. Yıllardır bekliyorum ve merak ediyorum; neden öpmek için kör gözümde ısrar ediyorsun?

Bu soruyu bekliyormuşçasına, hiç tereddüt etmeden cevap vermiş adam:

-Bana ne senin gören gözünden. Ben senin görmeyen gözünün tutkunuyum, görmeyen gözüne minnettarım. Senin o gözün kör olmasaydı seni bana verirler miydi? demiş.

(İyi demiş değil mi?)

*

Bir garip evlilik işte! Görüşmeden, tanışmadan yani görücü usulüyle yapılan, gün ışığında bir kerecik bile yüz yüze gelinmeden yıllarca süren bir evlilik. Karşılıklı isimlerini bile bilmeyen -belki de kullanılmadığından zamanla unutulmuş- bir evlilik. Aralarında hiçbir sorunun, ağız dalaşının hatta yüksek sesle bile bir hitabın, bağırışın, çağırışın olmadığı bir evlilik. Komşusuz, akrabasız, dedikodusuz, gıybetsiz, asude bir evlilik. Hasretliğin, hasetliğin, kıskançlığın, kakıncın, yerinmenin, yarışmanın, övünmenin olmadığı bir evlilik...

Adam her sabah gün doğumundan önce gider işine. Kadın, kocası gittikten sonra kendisine düşen işleri tastamam eder akşama kadar. Adam her gün aynı saate gün battıktan sonra döner evine. Öğle yemeği dışındaki öğünlerde hep evindedir yemek vaktinde. Her akşamki alışkanlıkla çalar kapıyı. Doğal olarak açar kapıyı kadın. Hiçbir şey demeden alır elindeki paketi, adam içeri girmeden döner gider mutfığa. Bu alışkanlık hiç değişmemiştir evlendikleri günden beri. Çalınan kapı, alınan paket. Hazırlanmış sofra ve diğer aşamalar...

Bir gün yine tıklama sesiyle ayaklanan kadın sol eliyle açarken kapıyı, eğilerek uzatır sağ elini adama doğru. Yine paketini alacaktır ve mutfığına dönecektir. Ama bir aksilik vardır bugün. Adam paketsizdir, hediyesizdir.

Yılların alışkanlığı ile uzattığı eli boşlukta kalınca, ilk defa yüzüne bakar kocasının. “Ne oldu, ne oluyoruz, elin neden boş?” sorgulamasıyla kaldırıncı başını, elinin boş kalması kadar ikinci bir şokla karşılaşır. Bugüne kadar bir kerecik bile bakma ihtiyacı duymadığı ve görmediği bir durumdur bu. Bir an durur ve söyler hükmünü/fikrini, yapar tespitini:

“Ee... Gözüne s.çayım! Bir gözü de kör mü ne?” diyerek yolların mutfağına...

KIZ KAÇIRMAK VE TAHİR AMCA (M. Tolu)

Tarih: 25 Mayıs 2016

Kimden: musatolu@gmail.com,

Sevgili Bekir,

‘Söz vaktinde açılır’mış ya bizim Anadolu sohbetlerinde. İşte bu mektup da tam zamanına denk geldi. Validebağı Öğretmenler Hastanesine gideli, günü güne tam kırk yıl oldu. 25 Mayıs 1976’dan Mayıs 2016’ya, tam kırk yıl işte. Tedavi süresi içinde birçok ilkler yaşadım doğal olarak. O günkü “Güzel İstanbul”u gördüm her şeyden önce. Bugünün İstanbul’u ile kıyaslanamaz güzellikteki doğal ve tarihi dokusunu koruyan mirastan ne kaldı geriye? Rant uğruna Vandal saldırılarla o güzel silüetini bile hançerlediler. Şimdi elimizde tam da bilim kurgu filmlerinin setine dönüştürülen bir enkaz var, İstanbul enkazı...

Başka ilkler, başka anılar da oldu tabi. Ama ha deyince hatırlamak ya da yazıvermek zaman ve sabır istiyor. İşte bir tanesi aşağıda.

İnsanımızın, ırk, din ve mezhep bazında bölünmeye, parçalanmaya ve de birbirini boğazlamaya hazırlandığı şu günlerde hem ırk hem de mezhep ayrılığı içinde olmamıza rağmen o günlerde yaşanan, kaynağını insanlıktan ve yurttaşlıktan alan bir dostluk hikâyesi bu.

Sevgiyle kal. Hoşça kal.

*

Sen Bir Kız Kaçırıp da...

Uzun bir hastalık dönemi geçirdim gençlik yıllarımda. “Yârin yanağından gayri her şeyde ortak” ilkesine bağlı olarak, en sevdiğim arkadaşım ile bölüştüğüm sayrılık beni yüz altmış gün mahkûm etti yatağa. İki yıl da ilaca ve diyete.

Cumhuriyetimizin büyük Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati’nin padişah mülkünden öğretmenlere ve öğrencilerine kazandırdığı Validebağı Sanatoryumu’nun varlığı sayesinde kurtuldum amansız ince hastalıktan.

Üsküdar İlçesi'nin Koşuyolu semtinde kurulmuş Validebağı Sanatoryumu ve sonradan eklenen sağlık meslek lisesi, on binlerce öğretmen, öğretmen aileleri ve her kademe okuldan öğrencileri hayata döndürdü.

Hastalığın ilk birkaç haftasında uygulanan yoğun tedaviden sonra geriye kalan iş, sosyal devletin bize sağladığı zengin sofralarda tıka basa beslenmektir. Ülkenin her bölgesinden, hatta Türk üniversitelerinde okuyan yabancı öğrenciler, öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın kadrosundan hastalar ve personel yakınları vardı sanatoryumda. Unutulmaz anılar kaldı hatıralarda. Mayıs'ta Boğaziçi'ni pembeye boyayan erguvanlar, hem gözlerimizi hem de gönüllerimizi tahrik etti. Hatta her derde derman aşklar, sevdalar alevlendi ulu ıhlamların gölgesinde. Bir ömür süren evliliklere yol verdi, köprü oldu Validebağı birlikteliği. Dostluğuna doyamadığım sevgili arkadaşım Hüseyin Darıcı (O'nu Rahmet ve özlemle anıyorum), işte bu günlerde meftun oldu Tatar-Rumeli melezi dünya güzeli yengem Nurdan'a.

Candan dostluklar oluştu kalplerde. Bir cephe savunma hattının siperleri gibiydi koğuşlar ve kür yatakları. Hatta elit bir timin neferleri kadar yakındı birbirine hastalar. Ve de eli tutan, gücü yeten herkes, ihtiyacı olan her hasta arkadaşının hizmetkârıydı. Geçmişte yatılı okullarda bile görmediğim bölüşüm ve dayanışma anları yaşadım tedavi döneminde. Belki içinde bulunduğumuz duygusal dönemin etkisi, belki de o yılların ruhuna uygun bir birlikteliktir bu.

*

Hafta içi çok sıkı uygulanan tedavi ve kür seansları, hafta sonları ziyaretçilerin akını ve ihtiyaçların giderilmesi bahanesiyle verilen izinlerle şenliğe dönüştürdü. Sağlık ve maddi durumları iyi olan hastalar klasik "Hababam Sınıfı" taktikleri ile dışarı çıkmanın bir yolunu her zaman bulurlardı. Zaten Validebağı Sanatoryum'u o günlerde çekilen Hababam Sınıfı serisi filmlerin doğal setiydi. Okula dönüştürülen Adile Sultan Kasrı'nın her kaldırımında, her merdiveninde kameralar vardı. Üstat Ertem Eğilmez'den, Kartal Tibet'e, melek yüzlü Adile Ana'dan, kavuklu Münir Özkul'a, onlardan da Kemal Sunal ve Şener Şen'e kadar bütün kadro ile iç içeydik İhsan Mermerci Pavyonu'nun arka bahçesinde. 29 Mayıs İstanbul'un Fetih kutlamaları şerefine, Üsküdar Musiki Cemiyeti'nin; sanatoryum bahçesinde biz hastalar için verdiği Türk Sanat Müziği konserinde ağaların ağası Hulusi Kentmen amatör bir ruhla fotoğraf çekiyordu o gün. Dün gibi kulaklarımda her renkten çiçeklerle süslenmiş sahnede:

"Bir kızıl goncaya benzer dudağın

Açılan tek gülüsün sen bu bağın" ezgisini meşk eden adını bilmediğim sanatsever ela gözlü dilberin dillendirdiği şarkı.

*

Bir öğretmen yakını vardı ikinci servisteki koğuş arkadaşlarımdan. Tahir Ölmez. Siirtli bir öğretmenin babası, tipik bir Anadolu insanıydı. Candan, babacan ve kalender gönüllüydü. Geleni gideni yoktu. Kendisi de çok çıkmazdı dışarıya. İstanbul'a her inişimde Tahir Amca'dan isteklerini sorardım. Okuma yazma bilmediği için, mektuplarını yazar, postalar, gelen mektuplarını okurdum; kaç tekrar isterse. Bu sadakat, sırdaşıktan ve gösterdiğim saygıdan çok onore olur, çok severdi beni Tahir Amca.

Bir Pazar akşamı dönüşü siparişlerini teslim ettim para üstüyle birlikte. Cumadan gelen bir mektubunu tekrar okuttu bana. Ayrılmak için iznini isterken, tarifi zor bir minnet duygusuyla:

"Ah aslanım. Sana ne yapabilirim de borcumu öderim, diye haftalardır kafa yoruyorum. Ama hiçbir şey bulamıyorum. Ne vaat etsem sende var. Okumuşsun, gençsin, istikballisin maşallah! Ama bugün aklıma bir şey geldi. Allah'tan dileğimdir ki sen bir kız kaçırıp da bizim Siirt'e gelesin. Gelesin de Tahir Amca'nı bulasın. Ben seni kırk yıl koruyup beslemez miyim?" demişti.

Ya işte, varını verenin utanacak nesi olur ki!

*

Bu özgün ve özlük hakkımı kullanmalı mıydım bilemiyorum! Tahir Amca büyük ihtimalle rahmetli olmuştur. Işıklar içinde uyusun. Mümbit Anadolu toprağı sıkmasın onun duygu dolu bedenini. Ama bizden sonraki nesillerin, Siirt'ten, Bitlis'ten, Van'dan yarım yüzyıl sonra bile hasret ve şükranla özlenen Tahir Amca'ları olacak mı? Ya da sevdikleri delikanlıların kız kaçırıp da kendilerine sığınmasını duayla bekleyen kartal kanatlı hamileri, o yüce dağlarda bulabilecekler midir batılı yiğitler?

BİR KIZ KAÇIRMA OLAYI (B. Dağsever)

Tarih: 08 Haziran 2016

Kimden: bekirdagsever@hotmail.com

Düziçi Gökçayır köyü Tabaklar mahallesinden Osman İren (Musa Osman) evinin ihtiyaçları için kasabaya indiği bir Cuma günü sekiz kişilik grup Musa Osman'ın evine baskın yapıp büyük kızı Selver'i sürüye sürüye kaçırlar. Sekiz zorbaya karşı gelmek ne mümkün? Üstünü başını paralayıp başına silah dayayarak Çitli köyü arkasındaki Düldül dağından aşırıp eski adıyla Zindeğen (şimdi Yeşilyuva) köyüne varırlar. Fakat arkalarında takipçileri vardır: Jandarma, Muhtar, köylüler...

Takipçiler, Zindeğen’de ufak bir çatışmanın ardından kızı kurtarırlar.

Kız eve getirilir ve başka biriyle evlendirilir.

Musa Osman’ın Selver’den başka, köylünün yetişkin saydığı iki kızı daha vardır. Biri Anşa (Ayşe) diğeri Fatma (Fadime). Bu kızların da başına bir iş gelir diye korkan Musa Osman ortanca kızı Fadima’yı Pirsultanlı köyünden Mustafa Erdem’e (Höçük Mustafa) başlık parası taksitli olarak acele tarafından verir. Fakat Fadime daha evlenecek yaşta değildir. Kız gece gündüz ağlar. Ara sıra küçüğü Ayşe’de bu Fadime’nin ağdına katılır. Beraber ağlaşırlar.

Bu acıklı olay köy yerinde her tarafa duyulur.

Fadime’yi aynı mahalleden evli üstelik çoru çocuğu olan Çiçce Ali de kuma olarak almak ister. Kıza, kızın babasına dünürçüler, minnetçiler gönderir. Fakat Çiçce Ali’ye kız da babası da olumlu bir cevap vermezler.

Aynı mahalleden Koca Fadima (Fatma Tabak) şu yakımı söyler:

*Ayşe ağlar Fatma ağlar
Gene dumanlandı dağlar
Getmem deme hatın kızım
Ta Boşnak’tan geldi beğler*

*Kimse yemez torba ununu
Höçük kestirmez donunu
Gitmem deme hatın kızım
Çiçce Ali aldı ününü*

*Fadima’yı şaşırdılar
Lalelikten aşırıdılar
Yazık oldu genç yaşında
Bir kötüye düşürdüler >>*

*Tabaklarda koca çınar
Yel eser yaprağı döner
Höçük almış getmiş kızı
Çiçce Ali’de mermi sürer*

PUSUDA BEKLEMEDEYİM (A. Ozanemre)

Tarih: 25 Mayıs 2016

Kimden: aliozanemre@gmail.com

Bekircan,

Sağ olsunlar, sağlıklı olsunlar... Dağsever kardeşimin destanından da, sevgili Abdullah hocamdan, dahası ilk yitik gözlükten, ikinci yitik (unutulan) peşkirden.. haberim var. Bak istersen Budak abimin cep telefonu iletişiyle gönderdiği (1. dörtlük kendisinin, öbürleri anonim, belki sana da göndermiştir) birkaç dörtlüğü şuracığa yazıvereyim önce, yazıvereyim de gönlüne biraz daha gam dolsun; yer varsa:

*

"Çaldırır ararım cevap alamam
 Ali abim acep bana döner mi
 Ne iş yapar nerelerde bulunur
 Canım abim acep bana döner mi
 *

Elinde de su bardağı
 Avhuda yeşil ördeği
 Varım söylen güveyine
 Beklemesin boş gerdeği
 *

Bilbil tikene konar mı
 Öldü desem el gınar mı
 Sorun hele Hacca Kız'a
 Boş seğmen geri döner mi
 *

Evlerinin önü ekin
 Yekin Sar'aslanım yekin
 Ağlamaya ar ediyom
 Düşmanların evi yakı
 *

Gözlük bulundu"
 *

Belki de 3. cildimizin dolguları arasında yer alacak -gönderdiğin- yazıları, yazışmaları dikkatle okuyorum. Ben mi, ben şimdilik pusukmuş gibiyim. Belki 2. cildin düzelti çalışmaları yordu, belki de horantamız milleti yelini alıp atılsın verilerin sonsuzca kaynaştığı kum havuzuna (halkımızın kültür denizine). Eh, elbet benim de çakıl taşlarım var eteğimde...

Dağsever'in destanında gardak yerler var, hele zamanı gelsin bakalım, onda da 'restore' için kolları sıvarız evelallah.

Musa kardeşim yine almış ivmesini, yazıyor; her zamanki gibi güzel yazıyor. Bu arada belirtiyim ki Musa'nın yazdıklarıyla ilgili olarak benim düzelti çalışması yapmama gerek yok. Neden? Nedeni şu: O düzelti çalışmasını ben yaptıktan sonra Musa, başta kendi yazdıkları olmak üzer bir değil iki kez gözden geçiriyor yazılanları ve ne edip edip düzeltilecek birçok husus buluyor arkadaş. Boynuz kulağı geçti gidiyor anlayacağın.

Önemle belirtmek istediğim bir şey daha var; seninle ilgili. O da şu: Yazılar, yazışmalar yakında Gavurdağı yağmuru, dolusu gibi dökülür, biliyorum. Bunları lütfen sana geliş sırasına göre ayrı bir dosyada boncuk gibi diz lütfen. Sonra iğneyle kuyu kazmak bana kalıyor.

Fesbuk'ta 3 Tecirli'yi yan yana görmüş, beğenimi belirtmiştim. Kıskanmadım desem yalan gibi bir şey olur. Güzel İzmir'in güzellikleri içinde öyle 3 Tecirliyi tesbih danesince dizilmiş görür de insanın içinden kıskanmaya değilse de imrenmeye benzer şöyle bir esinti geçmez mi; geçer.

Sefanız bol olsun...

Şimdilik bu kadar.

Horantamıza, ayrıca hane halkına sevgiler, selamlar...

Dilerim her şey gönlünce olur...

ÖDEVİMİZ (B. İşlek)

Tarih: 25 Mayıs 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Selam Ozan Can,

Önce ödevimle ilgili olarak bütün yazıları tarih sırasına koyuyorum belirteyim. Hatta arada çıktı da alıyorum.

Dağsever'e k.çını sıkmadan yazdığı gönderiler için öğüt vermişsin, onu uyarmışsın. O da işin farkında ama bir bilgisayarı bile yok garibin. Belirttiğin gibi bazı dosyalara sonra bir daha ve sıkıca bakmak gerekecek.

3. cilt için bol şanslar ve kolaylıklar diliyorum.

Selamlar, sevgiler...

UNUTULAN PEŞKİR VE DİĞERLERİ (B. İşlek)

Tarih: 26 Mayıs 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Seviyeli sataşmalar ve göndermeler dostlukların daha da koyulaşmasına ve güzel metinlerin çıkmasına yarıyor.

Musa'nın Halis Hoca hakkındaki yazısını nehir söyleşi şeklinde yapacak olması çok hoş olur. Bunu bir söz verme olarak kabul ediyoruz ve uyarıyoruz Musa Canı: Tecirli'ye söz verildi mi tutulur. Sözünde durmak bir yana Musa'nın bunu büyük bir keyifle yapacağını düşünüyorum.

Ben tercübe (tecrübe) ettim.

İlk sözü Tecirliilerin her konuda "masum" olduklarını söylemek olursa gerisi gelir.

Peki ne gelir gerisinden?

Halis Hocam İzmir'de bana anlattı: Tecirli yaylaya göçerken yolun kenarında bir mısır tarlası görmüş. Hemen ataşlar yakılmış ve tarlada ne kadar mısır somağı varsa anında "firik" olmuş.

Tecirlinin "mağduru" genelde Andırınlıdır. Bakmışlar tarlada sadece boş sap kalmış. Demişler ki bu sap Andırınlının işine yaramaz. Bari bir iyiliğimiz olsun diyerek sapları da hayvanlarına yedirmişler. Sonra da "Bre ulan, bu tarlada ekili bir şey var mıydı?" deyerek kendi aralarında eğlenmişler.

"Elcevap yoktu; karar oybirliğiyle 'ibra' edilmiştir!"

Tecirli olduğum için söylemiyorum; bu ibra, Tecirliyi, sıratın kıldan ince kılıçtan keskin köprüsünü evliya hızıyla geçirecek bir ispattır.

Yani Musa Can Halis Hoca'yı yazarken çok eğlenecek.

Telif konusuna gelince:

Bana fısıldadığına göre, Musa'nın yazacağı biyografisi nedeniyle Halis Hoca, Musa'dan beş kere hacca götürecek miktarda bir telif ücreti isteyecek-miş.

Elbette ki Musa, Tecirli farkından dolayı üste ödeyecek. Ödemezse biz almasını biliriz. Halis Hocam, benim gibi "murt çalışsı" ile kandırılacak Tecirlinin sefili değil. Açacak Omar'ın torunu.

Bizim eke Bekir (Dağsever), Horantaya bir "köz saydırsın" da nazar değmesin bari.

Selamlar, saygılar.

UNUTULAN PEŞKİRDEN SONRA (B. İşlek)

Tarih: 29 Mayıs 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Halis Hocam,

Musa bugünlerde Ozanemre ile meşgul. Bu nedenle, verdiğim pası gole çevirme gibi bir fırsatçılığı düşünmez.

Bir de Tecirli'nin Bilgesi Osman Emmim kaşlarını çatmış diyor ki:

"İsnat her ne olursa olsun, Tecirli'nin tarihi satırı satırına yazılmazsa, yevmil kıyamette iki elimi yakanızdan pıttıramazsınız."

Benden demesi.

Musa laf eder diye "şanlı" tarihimizi yazamayacak mıyız?

Yiğit olsalardı da darılarına sahip çıksalardı.

Biz de "Andırınının darı firiğini hem de kazanıyla kahramanca nasıl aşırıldığımızı" hatırlattığın üzere kitabın ortasına koyduk.

Tecirileri mahana edip Andırınlıların tarihinin son satırına kadar yazılmasına vesile olduk.

Tecirlinin bu iyiliğini Andırınlılar kaç araba darıyla veya hangi gölük sürüsüyle ödeyebilirler bakalım?

Selamlar, saygılar.

UNUTULAN PEŞKİR VE DİĞERLERİ (M. Tolu)

Tarih: 26 Mayıs 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Horanta üyelerinin bu kadar hoşuna gittiğine göre demek ki bana malumatlık bayağı yakışıyor Ede! Neşenizi harlamak için arada sırada bu tip dramalara zemin hazırlamaya karar verdim. Dostlarım haksız da sayılmazlar aslında. O seferde unuttuğum bir peşkir olsaydı keşke. O günkü dönüş yolunda teyzemlerde hırkamı, Abdullah Hoca'mda havlumu, Osmaniye'de bacımın vestiyerinde montumu unuttuğumu itiraf edersem daha çok destanlar yazarsınız eminim.

Konu kitleyi çeken Karac'oğlan torunu Dağsever fırsatı kaçırmamış ama unuttuğu bir şey var. "Berit'in Gözyaşları"nda anlatmıştı Osman Hocam. Gümüş Ana'nın üstüne Margıl Kızı Asiye Hatunu kaçıınca Göo Omar, Hocamın dayıları, enişterini yok etmek için izin istemişler babaları Hacı Kâhya'dan. "Bacımızın hiçbir eksigi de yok, hatası da. İzin ver şu Omar'ın işini bitirelim" diye. Bıyık altından gülmüş onur ve öfke dolu oğullarına Hacı Kâhya. "Oturun oturduğunuz yerde! Omar'a bu kadar delilik az bile" demiş. Bakın da ders alın Anadolu hoşgörüsünden! Haksız yere kız kaçırarlara bile yol verilirken hangi törenizi çiğnedim, hangi ananenizi yok saydım da dara çekiyorsunuz beni? Yani Bekir'lerim bu kadar deliliği ve dalgınlığı çok mu görüyorsunuz bana?

Hem o peşkiri Abdullah Hoca'mdan acilen o saat istedim. Ama bana verdiği cevaba hazır olsun Horantanın azaları! "Bu peşkiri ne sana ne de başkasına veririm. Yıkatan saklayacağım onu Yusuf'un gömleği gibi" dedi. Rahmetli Demirel "Va mı başka izah taazı?" derdi ya hani şimdi soruyorum benim unutkanlığıma teneke bağlayıp, türkü yakanlara, "Va mı başka bir sözünüz?"

*

Sen Şems-i Tebrizi'nin beni övmelerine pek kulak asma! “Gâvurun gâvuru” bu düzeltme, editörlük işinde daha çok mürekkep yalamam gerektiğinin farkındayım. Ve de bir tutulursan bu sevdaya işin gerçekten zor Ede. İlan levhalarından tut da gazete yazılarına kadar “nerede bir yanlışlık bulurum” takıntısı çekilecek gibi değil. Ama bu konuda Ayşe Abla'mın bana gösterdiği ilgi ve verdiği cesaret her şeye değer. Tebrizi'nin, Taptuk gibi “Bizim Musa mı?” demesine daha çok zaman var gibi geliyor bana.

*

Bu günler sosyal medyada bir gönderi var. Özet olarak: İki Yahudi bir araya gelirlerse şirket kurarlar, iki Türk bir araya gelirlerse devlet kurarlarmış! Bu iki birliktelik de zararsız. Ama üç Tecirli bir araya gelip de bir beldeye hele de yukarıdan bakmışlarsa Allah yardımcısı olsun orada yaşayanların! Hiç hayra alamet sayılmaz bizim buralarda...

*

Halis Hoca'm hakkında uzun bir yazı değil amacım; kalın bir kitap yazmak gönlümden geçen. Bir nehir söyleşi yapmak için can atıyorum. Hatta Balkan gezisindeki birlikteliğimizde İsmail Arslan benim adıma bir yoklama yaptı ama nal gözü çıktı sonuç. “Bu konuda başka teklifler de aldım. Beni yazacak çok. Ama daha kararım kesin değil” diyerek telif hakkı işaretinde bulundu. İsmail Ağabey de kulağıma eğilerek “Gördün mü yine piyasa kızıştırıyor!” deyince çekince de kaldım mecburen. Bir de kötü bir huyu var Açacak Torunu'nun; ikide bir karakola gidiyor! Daha açıkçası “dövüşe çeviriyor!” işi, aşlanığı...

*

Eşemen Teyze'nin seni murt çalışısıyla savdığını sanmasına olan tepkisini; portakal tomurcuğu göndererek ve Hebil (yabani bir yasemin türü) çiçeği göndereceğimi söz vererek hafifletebildim. Anam da dersini Ebem'den alık! Geçmişte o rahmetli söylerdi adam olamayacağımı (Sana atılan tuza yazık!), şimdi de çok yaşayası anam söylüyor sarık kabartmadığımı... Ama sen onlara bakma sevgili arkadaşım. Bir kız kaçır da sığın bana; seni kırk yıl saklamaz mıyım Andırın'ın kamalak kokulu koyaklarında?

*

Şu horanta buluşmasının lafı çok edildikçe menzili uzar. Bence Haziran içinde (veya Ramazan Bayramından hemen sonra) Bodrum/Didim.. fark etmez bir araya gelelim. Çok güzel anlar yaşayıp, çok anlamlı hatıralarla döneceğimizden hiç şüphem yok.

Bu kadar savunma bu günlük yeter. Yarın kazanın dibine, ya da sandık içlerine bakarım.

Sevgiyle kal. Hoşça kal.

NE KALALIM, NE OLALIM (M. Tolu)

Tarih: 28 Mayıs 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Yılmaz Güney'in Haysiyetsizliği(!)

70'li yıllarda ülkemizde sinema salgını yaygındı. Yeşilçam filmleri haftalık üretilirken sinema salonları kasabalara hatta köylere kadar yayılmıştı. Dönemin jönü tartışmasız Ayhan Işık'tı. Benzerleri de vardı tabi; Ekrem Bora, Göksel Arsoy gibi... Ama benzemeyenler de vardı Yılmaz Güney gibi... O günün filmleri çoğunlukla aynı konuları -zengin kız, fakir oğlan- içerirdi. Halkın gerçek yaşamından, ülke sorunlarından uzak veya yabancı orijinallerinin kopyaları biçimindeydiler. Ne diye bilemiyorum ama bu tip filmlere de “salon filmleri” denirdi! Sinema sanatımızda Metin Erksan, Atıf Yılmaz gibi yönetmenlerle başlayan gerçekçi ve sosyal içerikli yapıtları, Yılmaz Güney, hem oyuncu hem yönetmen olarak güncelleştirip insan odaklı, siyasi ve sınıfsal içerikli bir çizgiye taşıdı. Türk insanının bildiği tarzdaki filmlerde başrol oyuncusu; her zaman güçlü yakışıklı, bileği bükülmez, dayak yemez, hatta kavga sahnelerinde elbisesi bile kirlenmez, buruşmaz yiğit delikanlılardı!

Bu sinema tutkusundan benim köyüm de nasibini almıştı. Komşu köy Tokmaklı'da derme çatma açılan yazlık salon, dolup taşıyordu her gece. Benim ortaokulda okuduğum yıllardı. Her yaz yayladan fırsat buldukça akşamları sinemaya giderdik üç km. uzaklıktaki Tokmaklı'ya.

Şimdi adını ve Yılmaz Güney'den başka oyuncusunu dahi hatırlayamadığım filmin finaline doğru bir kavga başladı. Ali'yi -Yılmaz Güney- araya alan çete temizinden bir dayak döşediler garibana. Sökmedi delikanlılık. Başrol oyuncululuğuna da bakmadılar; Ali'yi çamurlara belediler, hınçla ve zevkle dövdüler.

Bir veya iki sıra rakamda oturan, adlarını sonradan öğrendiğim, Pepe İbrahim, Ofo Ali, Kör Amil, Korucuoğlu Ali ve birkaç arkadaşı, Ali'nin dayak yememesi için çok çaba harcadılar beyaz perdedeki görüntüye.

"Arkana bak Ali!"

"Ali kafasına vur!"

"Arkana duvara ver!"

"Ali bıçağa dikkat et!" gibi yürekten destekler ve taktikler fayda etmedi. Kan revan içinde ölümüne serili kaldı yerde Ali.

Görüntü Ali'nin cansız bedeninden yavaş yavaş uzaklaşarak titreyen “SON” yazısıyla bitti. Salon boşalıyor. Daracık merdivenden iniyoruz. Az önceki taraftar grubu çok üzgün ve dayağı kendileri yemiş gibi bitkinlik

içinde iniyorlar basamakları. Ve içlerinden biri durumu veciz bir teselli ile özetledi:

"Bu Yılmaz Güney, haysiyetsizin teki arkadaş! Ayhan Işık olsa o dayığı yemezdi."

*

Halil Acar'ın Hırsızlığı(!)

Nüfusu iki bin kişiyi geçen köylerin namını değiştirerek "Belde" yaptılar 90'lı yılların Türkiye'sinde. Bu beldelerde de belediye teşkilatı kurup seçimlerle başkan ve meclis üyeleri belirlendi. Bu yapılanmanın amacı o günler çokça sözü edilen âdem-i merkeziyetçilik çabaları mıydı yoksa Turgut Özal'ın bir çeşit seçim taktiği miydi, bilemiyorum?

Adana'nın Kozan çıkışındaki büyük köylerinden Buruk'ta da iddialı seçimleri yakından tanıdığım öğretmen ağabeyim Halil Acar kazandı. Sembolik değeri nedeniyle sonuçlara çok sevinmiştik. Halil Ağabey'e elimizden gelen desteği verdiğimiz için kazanmanın mutluluğunu da paylaştık zafer coşkusuyla.

Aradan iki ayı aşkın bir zaman sonra çiçeği burnundaki başkanla bir grup arkadaş keyifli akşam yemediğinde yine bir aradaydık. Söz döndü dolaştı Buruk Belediye'sine geldi. Başkana sordum:

-Halil Ağabey! Neler hazırladın Buruk için? Hangi projeler var gündemde?

-Musa'm projeler de hazır, yapılacak işler de belli, para da var ama ben ikilemdeyim.

-Ne için?

-Gerçekten çalışıp üretip alt yapıyı tamamlayıp "Hırsız Başkan" mı olayım, yoksa hiçbir şey yapmayıp günümü gün ederek "Tembel Başkan" mı olayım, kararımı daha veremedim!

*

Bu mesellerden sonra son günlerde ülkemizin durumuna bakıp (ya da yapılan bazı itham ve tahriklere karşı);

1-Dayağı yemeyip Ayhan Işık mı kalalım, yoksa ölümüne dövüşüp Yılmaz Güney mi olalım?

2-Elimizden gelen her işin en iyisini yaparak/yapmaya çalışarak paragöz, hırslı, hırsız mı olalım, yoksa günümüzü gün ederek "Çevir yatsın, yıllık yetsin" anlayışıyla tembel mi kalalım?

NE KADAR PUSU (M. Tolu)

*Tarih: 28 Mayıs 2016**Kimden: musatolu@gmail.com*

Can dostum, iş arkadaşım Hasan Cem Çalıcıoğlu anlatmıştı:

Dedesi Çalıcı Hasan Ağa, kaçak yaşadığı bir dönemde jandarma pususuna düşer. Bir arkadaşıyla birlikte Yılankale karşındaki Ceyhan Nehri kıvrımına saklanırlar. Kuşatma, arama saatlerce devam eder. Arkadaşı daha dış tarafta, kendisi suya yakın iç taraftadır. Ve bir dala tutunmuş vücudunun tamamı su içindedir. Gece yarısından sonra takip ve kuşatma kaldırılınca arkadaş, Hasan Ağa'ya "Etraf temiz, zabıtlar gitti. Çıkabilirsin" diye defalarca uyarmasına rağmen dedesinin sudan çıkmayıp ertesi günün kuşluk vaktine kadar beklediğini söylemişti. Arkadaşım, hikayenin arkasını şöyle bağladı:

"Peki, dede; 'jandarmalar gittiler, çıkabilirsin' diye arkadaşın seni uyarmasına rağmen arkadaşına mı güvenemedin de on oniki saat daha suyun içinde hem de gece vakti sabaha kadar bekledin, diye sorduğumda; 'Evlat, arkadaşına güveniyordum ama ya beni jandarmanın elinde kafasına silah dayalı olarak çağırıyorsa?' diye yanıtladı."

*

Sevgili meslektaşım, mektep arkadaşım, büyük kızımın adı sahibi; Nevin Yılmaz Sökün telefonumu çaldırdı geçen yıl. Otobandaydım ve de bir cenaze törenine yetişme telaşındaydım. "Şu an yoğun trafikte araç kullanıyorum. Müsait olunca ben sana dönerim" diyerek kapattım. Cenaze telaşı ve yoğunluğu nedeniyle dönmeyi unutmuşum. Ertesi gün ikindi vakti tekrar çaldırdı Nevin. Ben daha "Alo" bile demeye kalmadan; "Ulan Musa Tolu, yirmi sekiz saattir araba mı kullanıyorsun? Yeğinin Mustafa'nın düğünü var. Adana davetiyelerini sana göndereceğim. Hemen bir adres mesajla bana" dedi ve kapattı.

Hak etmiştim bu fırçayı, bu kalayı!

*

Şems-i Tebrizi "Pusudayım" diyeli kaç saat, kaç gün geçti Sevgili Bekir? Sence; bize mi güvenmiyor yoksa hâlâ araç mı kullanıyor? Ya da bu kadar fazla mı korkuyor cendermeden? Sevgiyle kal. Hoşça Kal.

SÜREKLİ SAVUNMA (H. Açacak)

Tarih: 30 Mayıs 2016**Kimden:** halisacacak.80@hotmail.com

Musa'nın "nal gözü çıktı" sözü ile İsmail Arslan'ın "gördün mü, piyasa kızııştırıyor" sözüne epeyce alındım ama Horantabaşı'nın "Tecirli'nin şanlı tarihi" sözü de beni ziyadesiyle mutlu etti. Yaşa bre gardaşım...

Bu yazımı gelecek ciltlere koymayın isterseniz. Son derece kişisel bir mesele olunca yalnızca horantayı ilgilendiriyor. Onlar bu meseleyi duydukları için savunmamı da görmeleri gerek. Ancak kararı size bırakıyorum. Duyursanız da olur duyurmasanız da.

Gelelim savunmaya: İsmail, benden cezaevi anılarımı istedi. "İsteyen başkaları da var" dediysem, piyasa kızıştırmak için değil. Biraz zaman istedim. Musa'ya nasıl "hayır" diyebilirim. Son derece kıvrak zekalı bir insan. Ama...

Daha cezaevine teslim için götürülüşüm sırasında, bulunduğumuz polis ringine, diğer sanıkları arkadaki kafes denen yere kelepçeli olarak kilitleyip beni kelepçesiz yanlarına oturtular. Hareketimizden az sonra gelen bir anonsla silahlı saldırgan iki kişiyi yakalamak için aracı terk eden sekiz polis, aracı bana emanet edip gittiler. Musa'cığım sen buna inanır mısın? İki haftada bir eşimin verdiği 5 lira ile geçinip adımın 'Dayı' olduğuna... İçerde bir koğuşa sigarayı bıraktırıp günde iki saat ders koyduğuma... Hırsızlar arasından "en iyi hırsız" seçmek için hakemlik yaptığuma... Vali Yardımcısının beni ziyarete geldiğine... Kedileri Sevenler Derneği kurup besili kedilerle ikinci katta serili çamaşırların arasından kedileri fırlatıp kot pantolon çalan hırsızları "yılın hırsızları" ilan ettiğime... İkinci müdürün karşımda ceket iliklediğine... Adana'da açılan "kitap fuarına, Onursal Başkan" seçildiğime... Ödevini yapamayan gardiyan çocuklarının ödevlerini yaptığuma... Koğuşun asayişinin müdür tarafından bana emanet edildiğine... Zaman zaman bunalıma giren Müdüre, bunalımdan çıkması için sohbet ettiğime... Şimdi bile ünlü gazetecilere verilmeyen "daktilonun" bana verildiğine... Hatta iki bayram üst üste hatırım için benim koğuşa mangal verildiğine... Üstelik cezaevimizin terör cezaevi olduğuna... Unuttum söylemeyi; karakolda, polis amirinin bana iki yalancı şahit bulup suçu tahrike sokarak cezamdan 4 yıl indirim yapıldığına... Avukat arkadaşlar bilir, yasaya rağmen, bana on yıl ceza verdikleri halde beni serbest bıraktıklarına... Şu an bir çırpıda aklıma gelenin bunlar olduğuna ve pek çok şey yaşadığuma...

İnanabilecek misin Musa Can... Yoksa "Tecirli'nin palavrası" mı diyeceksin. Bugüne kadarki tutumuna bakıyorum da şu yazıyı okurken bile

"palavra" dediğini duyar gibiyim. Seni suçlamıyorum. Ben olsam ben de öyle derdim. Ama bunları ispat edecek güçteyim. Hemen... Dilediğiniz an...

Cezaevinden çıkıp köye geldiğimde Kırmıtlı bana dört başı mamur, üstü güneş enerjili, beş kuruş harcatmadan ev yaptı.

Sana ya da İsmail'e neden "düşünüyüm" dedim; asıl neden şu: Yukarıda saydığım olayların psikolojik ve duygusal havasını ancak ben verebilirim çünkü. Bir başkasının bu olaylara inanması zor. Çoğuna "daha neler" diyerek, üstünkörü bir anlatımla geçiştirebilir. Bu bana sadece acı verir. Mario Levi ısrarla bunu benim yazmamı istiyor.

Kavgacılığımıza gelince... Size ne kadar böyle birisi değilim desem de boş. Zira, koskoca devletin hâkim albayı, üstelik 12 Mart döneminin İstanbul Sıkıyönetimin kudretli başsavcısını altı kurşunla delik deşik eden birisinin 'kavgacı değilim' sözüne ne denli itibar edilir. Ama sorarsanız yine de derim ki; "ben kavgadan yana değilim."

Son olarak derim ki beni Horantadan çıkarabilirsiniz.

"SÜREKLİ SAVUNMA" Hk. (B. İşlek)

Tarih: 31 Mayıs 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Ozanemre pusuyu uzatmasaydı, köşgerin hangi deriyi, neden yere çaldığı sorumuza cevap verirdi. Böylece Halis Ağam şu uzun ve kısmen gereksiz savunmasını yapmak zorunda kalmazdı.

Biz diyoruz ki, Musa horantada en çok Halis Hocayı seviyor. Bu yüzden en ağır şekilde takılıyor, hırpalıyor. Halis Hocam hemen zıplıyor. Ulan arkadaş benim bildiğim Tecirli bu güzel oyunu taplamalı ama Halis Hocam çok mu saf, saflığa yatıp karşı oyununu mu oynuyor anlayamadım.

Halis Hocayı sevmek için yüz yüze birkaç saat geçirmek yeterlidir. Biz de bu şerefe erdik ve ziyadesiyle mutlu olduk. Sadece Tecirli olduğundan değil tam aksine çelebiliğine, o engin tevazuuna, güzel kalpli duruşuna şahit olduğumuzdan sevdik. Tamam Tecirli usulü, ayının malak sevdiği gibi...

Halis Hocam, kalkmış, yok istenmiyormuş, yok galan yazmayacakmış. Bunların hiçbirini ciddiye almıyorum. Biz işimize bakalım. Halis Hoca ne yazarsa yazsın, ne Musa'nın ne de benim sevgimizi eksiltemez.

Ruhsati diyor ki:

Daha senden gayri âşık mı yoktur

Nedir bu telaşın vay deli gönül

Bu memlekette Halis Hocadan gayri Tecirli mi yok arkadaş? Tamam, Açacak Omar'ın torunusun ne âlâ.

Halis Hocamın savunma yaparken ki her dayanak, Tecirlinin aksakallısı Osman Emmimi sevindiriyor. Ben de öyle. Bir de bölge halkına bakalım ne düşünüyor?

Horantanın 1. Cildinde, Zırvana'nın Körü'nün, Tecirlili Açacak Omar'a hırsızlığın dersini verdiğini gördük. Sonra, Erzinli Gambır Tahsin; "Tecirliler Bozdoğanlının malıyan *beslenmişler*, Bozdoğanlı bişe yapamamış" diyor. İfadeye dikkat: *beslenmişler* diyor. Halkın nezdinde hırsızlık lafı asla yok. Güç var, kuvvetli olmak, alt edilememelik var, tamam yağma ve zorbalık da var. Peki Avşarlar nereye kadar uzanmışlar? Niğde'ye kadar. Adı ne bu "uzanma"nın? Yağma! Ee, sonra?

Gördün mü Halis Hocam, kimse "hırsızlık" lafına takılmıyor.

*

Halis Hoca'nın Edebiyatçılarca Bölüşülemezliği Beyanındandır

Musa Can, sen Mario Levi'yi bilin mi? Yani tarihte İlber Hoca ne ise edebiyatta da M. Levi o, diyebiliriz.

Senin ikide bir malak sever gibi davranıp damarına bastığın Halis Hoca, Mario Levi ile aşık atıyor, dikkat isterim. Sen şimdilik, iki Tecirli ile bir Farsaklı arasındasın, ona göre!

Buna rağmen Halis Hocam senin sevgini ve yeteneğini fark etmiş, "hayatımı belki ve ancak Musa'ya güvenebilirim" demekte. Tevazua bakar mısın? Sevildiğini bil, hocamın nasırları bir asırdır sızlıyor, basma üstüne. Ulan, adam sadece Açacak torunu değil, gözünü kırpmadan albay vurmuş, nasıl bir tehlikeyle baş başa olduğunu niye göremiyorsun?

Ben bu lafı duymamla sayfalar dolusu yağlar çekmeye başladım ki uluslararası altın madalyalı, erken hasat, soğuk sıkım, sızma zeytinyağlarına acımıyorum. Akıllı ol Musa Can. Açacak dedin mi beş dakika duracaksın.

Farsaklının ima ile bile olsa bir cümlecik yazdığını gördün mü hiç? Yazmaz. Akıllı adam.

Lafı şuraya getireceğim: Eğer Halis Ağamın hayatını senin dışında biri yazarsa, hemi Tecirlilik, hemi yeğenlik, hemi yarenlik hemi de murt çalışıyla savuşturduğunu sandığın sair haklarımı haram ederim. Ne et eyle, "çok ver az yalvar, az ver çok yalvar" (Nihayet acar bir deyim bulabildik Musa Can) Halis Hocanın hayatını yazma ihalesini kap. Amanı bilir misin?

Bence bunu en iyi sen yazarsın. Hemi de Kemal emmin gibi Nobelik kitaplar olur yazdıkların. Bodrum sahillerinde güz serinliğinde Halis Hocamın arakıları da cabası olur. Amanı bilir misin ihmal etme.

Selamlar, saygılar.

*

Çok ciddi not ve de tehdit: Halis Hocam, bundan böyle kazaren de olsa yok istenmiyorum, gruptan kopacağım gibi gereksiz laflar ederse Açacak torunu, Tecirli demem ben de yüzümü ‘görsedirim’ ona göre. Aşlanık edecekse başka laf mı yok arkadaş koskoca Çukurova düzünde?

EVLENMEK HER ZAMAN ZORDUR (M. Tolu)

Tarih: 03 Haziran 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

“Kimi su bulamazmış içecek, kimi köprü bulamazmış geçecek.” Bizden bir öncekiler zaten anlatılır gibi değil de biz bile evlenirken ne sıkıntılara katlandık, neleri göğüsledik bir hatırlasana. Hadi ben yine acele davranıp bir yasan etmişim ama sen o zamanlar, o kafayla az kalsın evde kalacaktın taman bre!...

“Şimdikiler de evde kaldılar, bu kuşak kolay mı evleniyor sanki?” dediğini duyar gibi oluyorum. Sana “doğru söylüyorsun Ede” demekten başka da bir şey bulamıyorum sözün açığı. Son on beş-yirmi yılda, gençlerimizdeki evlenme yaşı, ortalama 5-7 yıl daha uzamış. Uzmanları değişik sebeplerle izah etseler de geciken istikbal, onlarca yıldır süregelen ekonomik istikrarsızlık ve işsizlik iyice korkuttu, adam akıllı soğuttu gençleri evlenme ve yuva kurma çabasından.

Bizim kuşak ev, eşya, nişan, düğün masrafları için çok sıkıntılar yaşasa da sosyal devletin varlığı ya da iş imkânlarının çokluğu sayesinde daha bir cesaretli ve gözü karaydık bu konuda. Bir de o günkü ihtiyaçların mütevacılığı bu günkü imkân ve konforla karşılaştırdığımız zaman ne kadar da yokluk içinde başlamışız bu işe diyorum. Ama kariyer yarışındaki bu hız ve tüketim/borç ekonomisine dönük bu ivme de şimdikilerin başına az bela değil hani.

Yine de şimdiki gençleri bize göre daha şanslı sayıyorum. Bir konuğumuz geldiği zaman altıncı bardağı, yedinci kaşığı bulamadığımız veya bir halı taksitini bir yılda bitiremediğimiz ya da bir renkli televizyon için aylarca kupon biriktirdiğimiz günler; güle güle size...

Bütün çocuklarımızın komodinler üzerinde buzlu bardaklardan doyasıya su içmeleri temennisiyle, yaşı gelen her delikanlıya mutlu ve uzun evlilikler dilerim.

*

Adnan Ak öğretmen okulundan mezun olunca, ağa kızı çocukluk arkadaşı Aysel'e hemen dünür gönderir babasını. Geleceği parlak bu delikanlının isteğine 'yok' diyemez kız tarafı. Düğün hazırlıklarına başlarlar ama Adnan öğretmenin babasının çeyiz alacak parası yoktur. Akla yakın en iyi çözüm hemen maaşa bağlanan Adnan'ın kendi kredisidir.

Yeni bir ev için hangi eşyaların alınacağı konusunda köy çocuğu Adnan'ın net bir fikri yoktur ama bu konuda nişanlısının görgü ve birikimine güveni tamdır. Gelin adayı ve işbilir yengelerinden birinin rehberliğinde Adana'nın yolu tutulmuştur. Eşyalar, gelin adayı ve rehber yenge tarafından beğenildikten sonra Adnan Öğretmene düşen iş, borç senetlerini imzalamaktır!

Önce mutfak gereçleri alınacak. Bu bölümdeki eşyalar tava, tencere, tabak, kaşık, çatal gibi malzemeler olup itiraza ve tereddüde gerek yoktur. Senetler gönül rahatlığı içinde imzalanır. İkinci bölümde oda takımları; koltuk, kanep, masa ve benzeri eşyalar var. Hepsı de bildik şeyler, hepsı de gerekli. En önemli ve en heyecanlı reyon yatak odasıdır şüphesiz. Adnan Öğretmen, buradaki eşyalardan bazılarını çok iyi bilmektedir. Karyola ve yatak, odanın demirbaşlarıdır! Bir de gardırop vardır fonksiyonları tam olarak bilinen. Ama bu oda için başka eşyalar vardır ki nasıl kullanıldığı, neye yaradığı konusunda Adnan öğretmenin hiçbir fikri yok. Devreye giren işbilir yenge, eşyaları ve yararlılıklarını anlatmaya başlar. Adnan Öğretmen ikna oldukça listede işaretlenir.

“Buna şifonyer denir Adnan Enişte. İçine temiz iç çamaşırlar, mendiller konulur. Üstünde makyaj malzemeleri bulunur. Bu nedenle alınması zorunlu. Şifonyerle birlikte odayı tamamlayan bir ayna gerekli. Giyinirken gerek olduğu kadar, Aysel Gelin seni beklerken saçlarını bu aynada tarayacak. Bu bütünlüğü tamamlayan malzeme makyaj ve yüz bakımı için aynanın önüne oturulacak bir puf tabure de gerek.”

Açıklamalar Adnan Öğretmeni ikna etmiştir. Borcu boyunu aşsa da, onaylanır ve listeye dâhil edilir. Deneyimli yenge açıklamayı sürdürür:

“Adnan'im size iki tane de komodin gerekli” der. Adnan adını ilk defa duyduğu bu eşyaya itiraz içerikli ses tonuyla “O da nedir?” diye sorunca, anaç yenge devam eder:

“Komodin bir yatak odasında iki tane olur. Karyolanın iki başına birer tane yerleştirilir. Çekmecelerinde temiz çorap bulunur. Ama esas yararlılığı sehpa fonksiyonundur. Yatarken Aysel üzerine bir sürahi su ve bir bardak koyacaktır. Gece susadığın zaman mutfakta su ve çeşme aramanın ne manası var? Susuzluğunu gidermek için yanı başınızdaki sürahiden eşin suyu uzatacak sen de kana kana içeceksin.” Yenge bunları deyince imzaladığı senetleri nasıl ödeyeceğini bir an bile düşüncesinden atamayan

Adnan Öğretmen, hiç olmazsa bu masraftan kurtulmak umudu ve fırsatıyla “Ama yenge ben gece yatarken hiç susamam ki” der.

HORANTANIN SESİ/SESSİZLİĞİ (B. İşlek)

Tarih: 05.06.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Musa,

Horantadan ses alacağına pek umudum yok.

Ama senin "farkın" bu olacak.

Koşu bitmedi.

Farsaklı pusuda. Türkülü halk hikayeleri zulada. Biz biraz koşalım. Arkadan gelecek.

Tecirli geri kalır mı hiç? Benim zulada da Farsaklı kadar olmasa bile hababeri bir şeyler var ede. En az 50 sayfa.

Hemen yazayım, Âşık Mustafa Köse'nin yayınlanmamış türkü, ağıt ve hikayelerini yazıya aktarmıştım. Onlar bu kitapta yer almış olacak.

Bölümü yazarken daha geniş açıklarım. Âşığın başka kayıtları da var. Yeter ki ‘halım üstümde’ olsun.

Aslında, Kültür Bakanlığı bu Tecirli'ye 4 sekreter tahsis etmeli ki arşivin hakkından gelebilisin...

Sen bize bakma Ede. Dışlığın gelmediği zamanlarda hemen yazmaya başla.

Selamlar, sevgiler.

AĞZI KIZIL YAZILAR (B. İşlek)

Tarih: 11 Haziran 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Bekir Dağsever, ağzıkızıl yazılarını paylaşmak için patır patır ediyor.

Buyrun, aşağıda...

Sizlerde neler var kimbilir!

Sonra bakarız.

Olanı paylaşıyoruz.

Selamlar, saygılar.

*

ARGOLU... (B. Dağsever) ⁽⁷⁵⁾**Tarih:** 10.06.2016**Kimden:** bekirdagsever@hotmail.com

Biz mânileri, türküler, ağıtları.. kendimiz uydurup söylemedik. Her sanatın bir önde gideni, piri vardır. Öncekiler, söylemiş; biz de duyduklarımızı aktarmaya çalışıyoruz.

Zaten bu geçmiştekilerden Karacaoğlan hepsinin söylediğine bedel. Bakın hele büyük ozan eğmeden bükmeden kıpkızıl ne demiş:

*Yaylanın karından ak beyaz döşün
Uzanıp üstünde ölesim gelir*

*Tomurcuk gülünü verdi ağzıma
Yorgunsun sevdiğim em dedi bana*

*Gel sarılıp bir gecelik yatahım
Ah-ü zârım sende kalıp durmasın*

Bakın bir başkasının dediğine:

*Ala gözlerini sevdiğim dilber
Benim gönlüm sana düştü gürpeden
Eğil bir yol al yanaktan öpeyim
Camız suya s.çar gibi şarpadan*

Gelelim mânilere:

*Kendiri bıçakladım
Ucunu saçakladım
Anasının yanında
Kızını kucakladım*

*Oğlanın adı Ömer
Belimi sıktı kemer
Acemi sülük gibi
Önce memeden emer*

⁷⁵ Dağsever'in gönderdiği 'kızıl mâniler'den yazıya aktarılabilir olanlar alınmıştır.

*Karatavuk kanadı
Üstüne kuş tinedi
Dışın dökülsün oğlan
Ağ memeler kanadı*

*Ebelik yedim tuzunan
Sarıldım yattım kızman
Kızın babası köşker imiş
G.tüme dürttü bizinen*

ARGOLARIN ALICISI BAŞKA (M. Tolu)

Tarih: 12 Haziran 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir'ler,

Yüreğir ovasında, hafta sonu, bayram demeden, sarı sıcakta, ıslak Şubat'ta koşturduğum günlerde çok anılar edindim Çukurova'nın Selçuklulardan gelen Efendi Ağalarından.

Eski bir hazine avukatı olan İsmail Amca anlatmıştı:

"Şimdi Mehmet Nuri Sabuncu'nun çiftliğinin olduğu, Abidin Paşa'dan kalan araziler, hazinece satılığa çıkarılınca hemen Hacı Ömer Ağa'ya haber verdim. Arazinin boyutları, parsel durumu ve içinde yerleşik aileler hakkında gerekli soruları sorduktan sonra; 'İsmail Bey, bahsettiğin arazide birtakım sıkıntılar var. Bana uygun değil. Bu işin adamı ve alıcısı ancak Mehmet Nuri Bey olabilir. Siz O'na gidiniz' dedi."

Mânilere bakınca, aklıma geldi. O satırları ancak İsmail Temel yayımlayabilir! Bu malların tipik alıcısıdır eniştem. Dağsever İsmail Temel hocaya başvursun...

Selam ve sevgilerle.

ZOR DÜNÜRCÜLÜKLER, GÜZEL DÜĞÜNLER (M. Tolu)

Tarih: 22 Haziran 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Daha önceki yazılarımızın birinin başlığı “Evlenmek Zor İştir” biçimindeydi. Fakir Anadolu’da yaşamın büyük derdidir evlenmek. Ekonomik olarak, sosyolojik olarak, biyolojik olarak da zordur, derttir. Binlerce yıldır çözülemeyen sorunlar yumağıdır hâlâ. Başlığı var, berdeli var, beşik kertmesi var... Hepsi de vicdanın, mantığın, insanlığın ilkelerine ters. Yengesiyle, kayınıyla izdivaca zorlanan çiçeği burnunda delikanlılarımız, genç dullarımız vardır hâlâ. Günümüzde hiçbir gerekçeyle açıklanmayacak, açıklansa da kabul görmeyecek; insani, mantıki olmayan çok evlilikler vardır ne yazık ki.

Ama her şeye rağmen, evlatlarının izdivacını kolaylaştıran töre (anane) gibi kavramlara sarılarak satılmaya çalışılan kokuşmuş paketleri çöpe atan yiğit ve kalender babalar da var bu topraklarda. Bu toprağın anaları zaten sezgili ve yiğittirler bu meselede. Onlara söyleyecek kem sözümüz olamaz! Ataerkil toplumun zehirli safralarıyla yalpalayan babalara, gaza gelip gönül yıkan, can yakan zavallı agalaradır (ağabeyler, edeler) sözümüz. Ama zorlukları, açmazları, aşılmazları sağduyu ve sevgiyle çözüme kavuşturan atalara da rahmet ve minnet dolu şükranlarımız olmasın mı?

Ekli dosyada gönül adamı babaların övünülecek hikâyeleri var.

Yaşasın hoş görü, yaşasın duygudaşlık (empati) ve daim olsun bu topraklardaki dayanışma!...

Sevgiyle kal. Hoşça kal.

*

Kemal Bey’in Dünürcülüğü

Sevgili kardeşimiz Şerife -Allah gani gani razı olsun(!)- uzaklardan evlendi. Dünya tatlısı Tuncer, hepimizin baş tacıdır. Gümüş yıldönümü geride kalan bu evlilikte kızımızı hiç üzüp incitmediği için de sevdiğimiz eniştemizdir.

Şerife, karar verip de “Kayserili bir öğretmen ile evleneceğim ama delikanlı, Bektaşî” malumunu ilan ettiğine pek de sevinmemiştir Gözlüklü Ali Emmi. Araya ağabeyler, eniştelere girip Şerife’yi caydırmak için aba altından gösterilen sopalar, değişik dek ve tehditler hatta Feride Hatun’un nasihatleri boşa çıkınca kız isteme, söz kesme gününü tespit etmekten başka çare kalmamıştır. Ve evde Gökahmetli asaletine yakışır bir ev sahipliğinin işaret fişeği ateşlenmiştir bile.

Haber Kayseri'nin Karaözü'ne ulaşınca sevgili oğlunun evleneceğine duyduğu sevinçten daha öte bir mutluluk kaplamıştır kayınpeder Kemal Özdemir Bey'in yüreğini. Ünü Sarıoğlan Kazası sınırlarını da aşan Kemal Bey eğitimciliğinin yanında herkesin 'aman'ına el veren fedakâr, kalender ve çelebi bir insandır. Hemen bütün sosyal faaliyetlerin içinde olmasının yanında en önemli özelliği, kız istemelerin, dünürçülerin de başıdır o. “Bugüne kadar sayısız izdivaca sebep oldum. O malum, Allah'ın emri, peygamberin kavli ile başlayan hayırlı sözü oğlum için de ifade edeceğim” diye düşünerek heyecanlanmıştır bile. Engin Çukurova'nın gerdanlığı Osmaniye'de, biricik oğlu için yapacağı bu son görev O'nun jübilesi olacaktır

Beklenen günde Feride Hatun tam tekmiil ağırlamıştır konuklarını. Yüzük çorbaları, içli köfteler... Eliyle bağladığı baklavalardan sonra kahve servisini de tamamlayarak söz-sohbet nöbetini beylere devretmiştir. Herkes Kemal Bey'in kırırdamasını beklemektedir ama Ali Bey de tam tetiktedir. Gönülsüz olarak “He” dediği bu evliliğe karınca kararınca bir kılçık atacaktır elbet... Kemal Bey: “Ali Bey malum...” diyerek başlarken daha sözünü bitirmeden Gözlüklü Ali Ağa atılır:

“İzin verin Beyefendi. Size bir olay anlatayım, ondan sonra devam edersiniz” der ve şu hisseli kıssayı anlatır:

“Yatılı bir okulda öğrencinin biri valizini hazırlamış, okul müdürünün huzuruna çıkmış. ‘Müdürüm izin vererseniz, bir haftalığına köyüme gitmek istiyorum’ demiş. Müdür, bir öğrenciye bakmış, bir de hazırlanmış valize ve yanıtlamış öğrencisini: ‘Sen, kararını vermişsin, valizini bile hazırlamışsın. Ben git desem de gideceksin, gitme desem de gideceksin. Gitme diyeyim de niye kötü olayım? Git oğlum, dönünceye kadar izinlisin’ demiş.”

Bu kıssadan sonra Ali Bey: “Kemal Bey, bizim kız da valizi eline almış hazır ve nazır. Git desem de gidecek, gitme desem de gidecek. Gitme diyeyim de neden kötü olayım? Lütfen kendinizi yormayınız. Kızı verdim gitti, hayırlı olsun!” demiş.

Gelininden ve yeni hısımlarından memnuniyetini her defasında ifade etse de dünya âlemin oğluna kız isteyen Kemal Bey'in, kendi oğlunun izdivacında o anı yaşayamamış olması silinmeyen bir ukde olarak kalmış içinde...

*

Ali Karalık'ın Aydınlık Düşünü

O, arabasını satmak istediği, ben de ikinci el bir araba aradığım için bir galeride kesişti yollarımız Asi'nin delikanlısı Ali Karalık'la.

Bir çocuk masumiyeti vardı yüzünde. Harbiye'de pişirilmiş bir defne sabunu saflığı da dilinde, gönlünde.

Satmak istediği araba tam da benim aradığım nitelikte ve alabileceğim fiyat aralığındaydı. Satıcılıktan, pazarlamadan sektöründen geldiğim için, pazarlık hakkımı ve şansımı kullanmak niyetindeyim. Ama Ali Bey, ayağını mercimek kütüğüne dayadı da “tek fiyat, bir rakam” dedi, geri adım atmadı. Ben de hemen pes etmeyip sürdürünce ısrarımı Ali Bey, biraz daha yakın davranarak:

“Ağabey işin açığı ben aracıyım. Araç eşimin. Söylediği fiyattan indirim yapma yetkisine sahip değilim.” diye bir açıklamada bulundu. Ben de biraz daha yumuşayarak ‘Ergenim(!) ama evli halinden anlarım’ düsturuyula; “Tamam, anlaştık; bari şu eskimiş lastiklerini yenile.” deyince; “Meryem Hanım’a” iletileyim, onaylarsa sizden bin lira almam” diyerek elini uzattı.

Fiyatta anlaşmıştık ama teslimat ve ödemeler için bir sıkıntı çıktı ortaya. Karanlık Ailesi’nin almaya karar verdiği yeni aracın üretim bandında problem vardı, ya da talep fazlalığından piyasada bulamıyorlardı. Yeni aracı alıncaya kadar da bana satış yapamayacaklardı. Ama bu süreç iki ay sürdü. Ben o araçtan vazgeçmek niyetinde değildim. Karanlık’lar da istedikleri marka ve model konusunda kararlıydılar. Uzayan bu zaman dilimi içinde biz sık sık birbirimizi aradık. Ben araç derindeydim, onlar para...

Bir araya gelişlerimizde ondan-bundan konuşurken bir yığın özel hikâyelerimizi de bölüştük. Ali arkadaşımın eşinden ve evliliğinden bahsettiği bir sohbetimizde: “Seni kutlarım Aslanım. Hem hemşerin hem sevdiğin hem de doktor olmuş bir kızı kaçırmamışsın.” diyerek, aynı bölgeden, ortak kültür değerlerine sahip kişilerle yapılan evliliklerin, fazla sorun yaratmayıp daha başarılı olacağını ifade etmeye çalıştım.

Bu övme ve kutlamama bir gurur ifadesiyle ama derinden çekilmiş bir ‘Ahhh’la şöyle dedi:

“Aman ağabey, sevdiğimize kavuştuk ama neler çektiğimi bir bilsen...”

Sonra sözünü şöyle sürdürdü:

“Meryem’le Hatay’dan Adana’ya geliş gidişlerimizde tanıştık. Ben İnşaat fakültesindeyim, o tıp fakültesinde okuyordu. Bu yol arkadaşlığı zaman içinde duygusal bir yakınlığa evrildi. Sizin ifade ettiklerinizi ben de düşündüm, dikkate aldım işin açığı. Dilimizin, kültürümüzün, yeme içme alışkanlıklarımızın ortaklığı bir yana çok özgüvenli ve rahat bir kızdı. Açık sözlüydü, hiç kasıntısı, kompleksi yoktu. Tanıdıkça daha çok sevdim Meryem’i. Ama yakınlaştıkça da bir korku oluştu içimde. Ekonomik anlamda ağız açık bir makas vardı aramızda.

Zengin bir esnafın kızıydı Meryem. Çocukluğu, gençliği hep varıllık içinde geçmişti. Geniş villalarda, serin yaylalarda, altın kumlu sayfiye evlerinde büyümüştü. En lüks en iyi donanımlı arabalara binmişti baba ocağında. Hatta bir dönem, Meryem’e hissettirmeden boğuştu irademle. Sonu gelmeyecek bu izdivaca hiç niyetlenmesem daha iyi mi olacaktı?

Kabul olmayacak duaya âmin demenin anlamı var mıydı? Ama sevgi korku bilmiyordu. Engel tanı mıyordu aşk. Mezuniyetimizin son yılında kesinleştirdik kararımızı. Annesinden başka kimsesi olmayan, fakir ve yetim Ali olsam da “yüreğimin götürdüğü yere kadar” gidecektim.

“İşe başladıktan hemen sonra annemi, bütün korkularına rağmen yanıma alarak bir demet çiçek, bir paket çikolata ile çaldık müstakbel kayınpederimin kapısını. Hoş karşıladılar bizi. Büyük salonda puf koltukların yumuşaklığında içtik kahvelerimizi. Çok beklemeye tahammül edemedi annem; beyefendiye dönerek: “Allah’ın emri, peygamberin kavli ile” resmen istedi Meryem’i.

“Annemin titreyen sesi buza döndürdü içerideki havayı ve herkesi. Kısa bir suskunluktan sonra, kendisine gelen kız babası, ‘Yahu siz ne diyorsunuz? Hatun sen ne istediğinin farkında mısın?’ gibi sözlerle hem şaşkınlığını hem de meseleden habersizliğini koydu ortaya. Daha uzun bir sessizlikten sonra, ‘Olmaz Hatun. Denk değiliz!’ diyerek kapattı diyalogu. Yapacak hiçbir şey kalmamış gibiydi. Ailenin diğer üyelerinden de bizim ağzımızdan da bir tek söz çık-a-mıyordu.

“Meryem’i kaybettiğim düşüncesi benliğimi iyice kaplamışken bütün gücümü toplayarak bir çare umuduyla: ‘Efendim, bu durumu bir kere de rıza sahibine, yani Meryem Hanım’a sorabilir miyiz?’ deme cesaretini gösterebilmişim. Kayınpeder adayım, kendi fikrinden ve kızının kararından o kadar emin bir eda ile; ‘Tabi tabi! Neden olmasın?’ talimatıyla dizinin dibine oturttuğu kızına: ‘Yavrucuğum, bu Hatun Kişi yanında oturan delikanlısı için seni istiyor. Ne diyorsun?’ diye sordu.

“Herkes susmuştu; kimse nefes almıyordu. Vezûv’ün külleri altında taş dönmüş Pompeililer gibiydik. Meryem, uzun süre döşemeye baktı; ardından, yere indirdiği başını birden babasına döndürerek: ‘Babacığım, izin ver de elinizi öpeyim’ dedi.

“O böyle deyince derinden nefes alma ve çözülme kıpırtıları doldurdu salonu. Kayınpederimin gırtlığının derinliğinden damağına çarpan, oradan da odaya yayılan davudi ve müşfik sesi Antakya şivesiyle çınladı kulaklarda: ‘Yahu kardeşim, iş bitmiş de haberim yokmuş meğer.’

“Elini kızına uzatarak; ‘Madem öyle; önce sen öp, sonra da şu delikanlıya bırak elimi’ dedi.”

Yıllar önce olmuş bitmiş bir olaya ben de taptaze sevinçlerle katılmışım. Anlattıklarına aynı zaman dilimi ve ortak mekânda şahit olmuş gibi sarılıp kutladım Ali’yi: “Bravo damat! Sevgi budur işte. Başarı ve mutluluk hak edenindir” gibi sözlerle katıldım bu coşkuya. Ama Ali; “Dahası var ağabey. Düşünde yaşadıklarımı da bilmelisin.” diyerek devam etti:

“Bizim düğünler Harbiye’de yapılır. Standart birkaç parça meze ile ve çerez konulur masalara. İçenlere birer kadeh rakı, votka, alkol almayanlara

diğer içeceklerden bir bardak ikram edilir. Rakıya devam etmek isteyenler ücretini ödeyerek içki ve yiyecek talebinde bulunabilirler. Düğünler Harbiye'nin büyük lokantalarında yapıldığı için, ikram ve yiyecek temininde hiç sorun yaşanmaz. İşletmelerin alt yapısı buna müsaittir.

“Benim düğünüm böyle olsun istemiyordum! Çocukluğumdan beri kendi düğünümde içeceğin de yiyeceğin de sınırlı (limitli) olmaması düşünde ve arzusundaydım. Ama bunun bir bedeli vardı. Hem de bu bedel, benim gibi garibanlara ağır gelecek bir yükü. Benliğimle sürdürdüğüm bu savaşla gittim Subaşı Lokantası'na. İşletme sahibinden azami oranda indirim ve ödeme kolaylığı isteyecektim. Her şeyi açıkça konuşup pazarlık yapacaktım.

“Davetli sayısı, standart sunum, müzik, pasta v.b. diğer detayları açıkladı Edip Usta. Verdiği fiyatlar benim için de makuldü ama içki yine bir kadehle sınırlıydı. Gönlümü buna razı edemedim/edemiyordum bir türlü. Limitsiz içki ve ikram fiyatı ne olur diye sorunca; ‘Çok olur Ali’ciğim. Kimin ne yiyip ne kadar içeceğini bilemediğimiz için sana net bir fiyat veremem ama insanımızı tanımakta bir hayli tecrübem var. Bedava olursa sirke baldan tatlı olur ve bu hesap seni çok zorlar ve fazlasıyla aşabilir gücünü’ dedi.

“Çıkış arıyordum, hem kendimi hem de işletme sahibini ikna etme çabasındaydım. ‘Engin tecrübelerinize saygım sonsuz ustam. Ama düğünüme gelen bir çiftin buradaki masrafını, hediye getireceği bir çeyrek altın karşılamaz mı? deyince, ‘Belki karşılar ama herkes bir çeyrek takar mı ki?’ diye yanıtladı beni. ‘Senden başlayalım. Yengem bir çeyrek takmayacak mı bu geline?’ diye takıldım Edip Bey’e. ‘Feda olsun. Çeyrek değil yarım takalım ama bu masrafı kurtarır mı bilemem’ diye hem cesaretlendirdi hem de her şeye rağmen uyarmaya çalıştı beni.

“Ben kararlıydım. Her şey limitsiz olacaktı. Standart sunumun üstüne ekstralar ayrı hesaplanacaktı. Ustayla el sıkıştık, ayrıldık.

“Büyük gün gelip çattı. Düğün heyecanı bir taraftan, günün mutakat telaşı bir taraftan ve tören sonu çıkacak faturanın kaygısı diğer taraftan... Belleğim dağınık, yüreğim ve bedenim bir baskı altında eziliyordu. Biz gelin hanımla salona ulaştığımızda, alkışlar ve konfeti yağmurları arasında açılış dansını yaparken gözümü salonu dolduran kalabalıktan alamıyordum. Kimler gelmişti, takı ve hediyeler masrafı karşılayabilecek miydi?

“Hoş geldiniz faslından sonra verilen arada geldiler çalıştığım yol inşaatındaki iş arkadaşlarım. Patron vekili büyük şefin de gelenler arasında olması ayrıca mutlu etmişti beni. Hemen bir yer ayarlayıp oturttuk uzaktan gelen konuklarımızı. Diğerleri aileden sayıldığından yeni gelenler hemen dikkat çekiyordu. Benim ilgim de doğal olarak iş arkadaşlarıma yoğunlaşmıştı. Her şeyin limitsiz olması herkesi mutlu etmiş olmalıydı ki eğlence, şamata gırla gidiyordu. İş arkadaşlarım, hayranlıkla izlediler yalelli çekerek kızlı erkekli oynayan güzel Antakya delikanlılarını.

“Gelişlerinden çok onore olmuştum ama hemen gitmeye kalkmalarına da hem şaşırılmış, hem de bir eksiklik mi oldu diye birazcık kaygılanmışım. ‘Biraz daha kalın’ ısrarlarıma rağmen kalktılar. Patron vekili şef, gelini ve aile üyelerini kutlayıp hayırladıktan sonra, işletme sahibiyle tanışmak istediğini söyledi.

“Bir anlam verememişim ama hemen çağırttık Edip Usta’yı. Şef, tanışma memnuniyetini ifade edip leziz sunumlar için teşekkür ettikten sonra; ‘Beyefendi, bu salonun masrafı nedir? Yani düğünün maliyeti ne kadar?’ diye sordu. Sorudaki amacı anlayamadım doğrusu. Laf olsun diye söylenmiş bir söz ya da öylece bir merak diye düşündüm.

“İşletme sahibi de bocaladı bu soru karşında: ‘Vallahi beyim, net bir rakam söyleyemem. Yapılan ikrama göre hesabı sonra çıkaracağız.’ dedi.

“Şantiye şefim; ‘Olsun canım. Yine de yaklaşık bir maliyet ve fiyat vardır kafanızda. Ne olabilir?’ diye ısrar edince Edip Bey; ‘Sanırım on bin lira.’ diye bir rakam söyledi. Bu, yetti; elini ceketinin iç cebine götürerek çek defterini ve kalemini çıkardı, ‘HAMILİNE’ imzalı on bin liralık çek yaprağını Edip Bey’e uzattı.

“Hepimizde bir şaşkınlık ve suskunluk!

“Şef, ne yapacağını bilemeyen ve çeki almaya cesaret edemeyen lokantacıya; ‘Ne bekliyorsunuz bayım? Bu da bizim hediyemiz. Elimizi havada bırakacak değilsiniz umarım.’ deyince ancak kendine gelen Edip Usta, çeki şefin elinden aldı.

“Konuklarımı uğurlamak için ayağa kalktığımda olanlara hâlâ inanamıyordum. Düşte miydim, gerçekte miydim? Algılayamıyordum. Ama kimseye göstermeden ağlıyordum.”

-Peki, sonra ne oldu? Yapılan ödeme, masrafı karşıladı mı diye sorduğumda, o güzel günün sevincini ve gururunu tekrar yaşayan Ali:

-Ne demek ağabey, Fazlasıyla karşıladı. Artan iki bin lirayı garsonlara dağıttık, takılar da bize kaldı, dedi.

*

2. CİLTTE YAYIMLANMAYAN TEŞEKKÜR YAZISI Hk. (B. İşlek)

Tarih: 12 Temmuz 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Kitabımızın 2. cildinin basım sözü de Çukurova Belediyesi’nden alınmış bulunmaktadır.

Meğî geçen arkadaşlarımız Ozanemre, M. Tolu ve diğer dostlarımıza teşekkür ederiz. Darısı 3. cildin başına inşallah.

Musa Can, 2. cilde bir de güzel teşekkür yazısı yazmış. Devrik cümleler biraz fazla olmakla beraber yazılabilecek en güzel teşekkür yazısı olmuş, ellerine sağlık.

3. cilt bütün hızıyla sürüyor. 200 sayfaya yaklaştı.

Ozanemre'nin ve benim 100 sayfayı bulacak final yazılarımızla 3. cilt de bitti sayılır.

Yazısı olan acele etsin.

Musa Tolu'nun çok özel ve güzel yazıları “LÜPÇÜ”yü ve “Çukurova Belediyesi”ne TEŞEKKÜR”ü ekte gönderiyorum.

Selam ve saygıyla.

*

Teşekkür⁽⁷⁶⁾

Horanta, bazen birbirlerine centilmenlik ve iltifat ederek, bazen de kılıç/kalkan dövüşerek dört ayda bitirdi ikinci cildi. Daha detaylı tartışıldı konular. Daha da kızıştı aralarındaki tatlı rekabet.

Bu şevkte en önemli faktör, 1. cildin yüz ağartacak kadar alımlı ve hacimli biçimde ortaya çıkan sevindirici neticesiydi. Bu durum 2. cilt için beklenmedik bir isteklendirme oluşturdu bizde.

⁷⁶ ÇFÜM / Ağıdı Paylaşmak serisinin 2. cilt basım giderlerinin karşılanmış olması nedeniyle yazılan, aslında 2. ciltte yer alması gereken bu teşekkür yazısına, Çukurova Belediyesi'nin alçakgönüllü önerilerine uyularak o kitapta yer verilmemiştir.

Basılabilmesi açısından, 1. cildin inanılmaz bir şansı vardı. Bir kültür gönüllüsü Belediye Başkanımız, bir komut düğmesine dokunma hızında bitirdi işi. Bu arifane anlayış, ayrıca hız verdi çalışmalarımıza. Anlamlı ve anlaşılır yazınca, basılabileceği inancı ve güveni oluşturu yüreğimizde.

Bu inançla gittik Çukurova Belediye'sine. Gülen yüzler, dostane gözlerle karşılandı Horanta temsilcileri. Bir kahve içimi süre çok geldi Çukurova sevdalısı, Çukurova Belediye Başkanı Sayın Soner Çetin'in amacı anlaması ve noktayı koymasına. Başkan'ın kültürel çalışmalara duyduğu ilgi ve bu konuda yaptığı çalışmalar, bundan sonraki

araştırma ve yazılarımız için de yeni bir coşku ve heyecan oluşturdu. Hatta 3. cildin basımı için çalacağımız kapıyı şimdiden bilmenin sevinci yeşerdi içimizde...

Bu nedenle, yok olma tehlikesi taşıyan engin Çukurova'nın sonsuz sözlü kültüründen derlenen bir demet güzelliğin kitaplaşarak okuyucuya ulaşmasını sağlayan Çukurova Belediye Başkanı Sayın Soner Çetin'e, Horanta üyeleri ve bütün Çukurovalılar olarak teşekkür ederiz.

Yazıcı Horantası adına Musa Tolu.

LÜPÇÜ (M. Tolu)

Tarih: 12 Temmuz 2016

Kimden: mtolu@gmail.com

Son günlerde iyice takıldım “yurdum insanı”na.

Hepsi beni mi buluyor, yoksa benim kadersizliğimden bu tipler, bu tosunlar bana mı denk geliyor, anlayamadım! Veya bu üretmeden yiyen, durmadan kaytaran, insanlık, uygarlık imcesinde taşıdığı bir yumurtayı da kıran asalaklara karşı duyarlılığım mı arttı?

İki gün önce devlet hastanelerimizin birine gittim. İlgili doktor, hikâyemi dinleyip elle muayenesini yaptıktan sonra laboratuvara yönlendirdi. Kan alma ünitesinde kayıt işlemiyle birlikte, kan örneği alan sağlık teknisyeninin işini kolaylaştırmak için yeteri kadar tüp veriyorlar. Bir de otomatik makineden sıra numarası. Tüplerini ve sıra numarasını eline alan hasta salona yeteri kadar monte edilmiş sabit sandalyelere oturuyor. Sıra numarası takip etmek için de duvarda kocaman bir dijital ekran var. Kaosa, karışıklığa neden olacak bir durum yok görünürde.

Ama sorun bu dakikadan sonra başlıyor.

Bizim Allah'tan vergili, zengin devletimiz bu üniteye bir güvenlik memuru atamış. Askerliğini, komando olarak yapmış, doğarken bile annesini ve ebesini sanırım hayli üzüp uğraştırmış, çocukluğunun toraman tiplerden olduğu şüphe götürmeyen bir babayiğit bu. İki çimento torbasından ağır, hör iplikten ıstarlarda dokunmuş un çuvalı kadar kalın, saçları ile kaşları arasında tüysüz bir alından yoksun, bir çeşit bıyıklı, yengeç yürüyüşlü poposunun bir tarafında çelik kelepçe, bir tarafında lastik cop takılı bir zebella işte...

Sıra numaraları dijital ekrana yansıdığı/yansıtabildiği halde bu bulunmaz eleman, genel tuvaletlerin, merkez camilerinin ibrikçibaşı gibi sıra numaralarını yazan kuponları kontrol ederek tek tek topluyor. Yani kan alma odasındaki dört sandalye boşalınca bu, atasına binlerce kez rahmet olasıca yiğit, kan verecekleri içeri alma şefaatinde bulunuyor. Örneğin paravanın arkasındaki sandalyeler boşalınca büyük bir ciddiyetle, “232, 233, 234, 235” narasıyla, sırada olanların fişlerini alarak sürekliliği, yani bant üretimi sağlıyor. Memleket için ne faydalı işlerin yapılabileceğini gör işte!

Bu kadarla kalsak, âlâ! Ama aksilik bu ya, kan alan teknisyenler bazı hastaların damar yoluna hemen ulaşamayınca hafakanlar basıyor bu bulunmaz elamanı. Paravanın arkasındakiler duyacak ve salonda sırasını bekleyen herkesi, istinasız kendine baktıracak şiddette, kocaman kaşlı yüzüğü ile kayıt tezgâhının ahşap döşemesine “dannn/çaaat, dann/çaaat, daan/çaaatt” vuruyor.

Bir iki vuruştan sonra salavatla sokulup yanına, o kepçe kulağından birine fısıltı ile sordum:

- Bir sıkıntı mı var delikanlı?
- Önemli değil ağabey. Bir sıkıntı yok.
- Peki, neden vuruyorsun o zaman bu tezgâha?
- Canım sıkılıyor.

-Neden, neye sıkılıyor canın?

-Ağabey! İşin özü, biz burada çok yoruluyoruz. Bu yorgunluk da biraz gerginliğe neden oluyor, demez mi?

Dilim boğazıma aktı.

Aslanım(!), yerden göğe kadar haklıydı! Öyle bir beden, böyle bir beyin bu kadar yıpratılıp bu denli hor kullanılır mıydı? Çocuğun içinde bulunduğu içler acısı durumun, Soma ocaklarında maden kazmaktan, Kazlıçeşme’de ham deri yıkamaktan, Pendik tersanelerinde üzerinde nokta kadar kaldığı dev şileplere kaynak yapmaktan ne farkı vardı?

İyi ki tansiyonumu ölçmeyeceklerdi! Basınç, kesin olarak 19/20’yi geçmişti. Sessizce oturdum yerime. Bu çalışkan ve erdemli milleti kim böyle yalaka etti, kim yozlaştırdı diye düşünmeden edemedim.

Ama bu olay eski ve güzel bir hikâyeyi hatırlamama sebep oldu.

Lüpçü...

Lüpçü’nün hikayesi aşağıda:

*

Elbistan Ovası’nın ortasından, hançer yemiş bir yürekten fışkıran kan gibi saçaklanarak çıkan Ceyhan, Torosları aşmak için çok zor yollardan geçer. Yılan gibi kıvrılır, sülükler gibi yapışır Balk’ın Berke’nin kayalıklarına. Şişer, bunalır bu yalçınlıklarda. Amansız bir taktiptedir, acelesi vardır. Koyak arar, tünel açar, sıkışırsa granitleri pasta dilimi gibi keser; yol arar Andırın Ovasına süzülme için. Bir moladır Andırın düzündeki akış. Bir dinlenme, bir durulma, bir nefeslenmedir. Bir de Karatepe kışağını aşıp geride bırakırsa Castabala’yla, Asitivas’ın Fırtına Tanrı’sını ve onun koruyucusu Aslantaşları; değme keyfine kalan. Bundan sonra telaş arkasında, her zaman “bayramlığını giymiş Çukurova”nın temaşası önündedir. Cepkenleri el eden efe gibi başı dik, utangaç bir genç kız gibi tek tek atar adımlarını. Sonra da ver elini Akdeniz, bekle geliyorum okyanus.

İşte Ceyhan’ın düze inip, serilip dinginleştiği Andırın Ovası’nın Döldül eteklerindeki köylerden birinde askere gitme zamanı gelmiş bir delikanlının. Bu köyün hangi geçede olduğu net olarak bilinmemekle birlikte tarif edilen koordinatlara bakılırsa bu köy Dırdıbtılı olabilir. Ya da onun tam karşısındaki Pirsultanlı, veya Köleli. O da değilse Kuşçu. Belki de Yeşildere o delikanlının köyü.

İlk yoklama için tertipleriyle birlikte düğüne gider gibi gider askerlik şubesine. Kimlik tespiti, ağırlık, beden ölçüleri, sağlık kontrolü.. yapıldıktan sonra yazıcı tarafından asker adayına mesleği sorulur. Tereddüt etmeden, şak diye “Lüpçüyüm komutanım” der. Yazıcı onbaşı, adı söylenen mesleği ilk defa duymuştur. Ama pırıl pırıl tıraşı, gururla giydiği elbiseler, ortaokul mezunu ve batıdaki o ünlü kasabasının çocuğu olmanın kibri; “Bu lüpcülük nasıl bir iştir. Ne yapar, ne üretir” diye sormasına engeldir. Adayla

mülakatını bitirip dosyayı atar. “Ben bilemedim ama üstlerim mutlaka bilirler. Demek böyle bir meslek de varmış” düşüncesiyle rahatlar.

Birkaç gün sonra adayların dosyalarını inceleyen askerlik şube başkanı subay, bizim adayın meslek hanesinde “lüpcü” beyanını görünce irkilir. “Bu da ne demek? Çiftçi değil, çoban değil. Dülger değil, demirci değil. Berber değil, boyacı değil... Nedir bu lüpcülük? Eğitimli birinin mesleği de olamaz; çünkü aday üçüncü sınıfa kadar okula devam edebilmiş, ancak bir okuryazar durumunda.

Belki yazıcı onbaşı, kayıt anında bu çocuğun mesleği hakkında bilgilenmiştir ama ona soramaz ki... Ortaokul mezunu bir kasabalıdan, Harp Okulu’nu bitirmiş bir subayın bilgi alması olur mu? Hem bu anasının gözü onbaşıya böyle bir koz vermek hiç mantıklı ve doğru bir iş değil. Adamı diğer askerlere madara eder. Adayın kendisini çağırrsa, hiç olmaz. Bir haftada kasabanın diline düşmek var. Koskoca askerlik şube başkanı lüpcülüğü bilmiyormuş da, ta köyünden bizim Memmed’i çağırmış da.. demezler mi? İyisi mi sal dosyayı acemi birliğine, oradakiler düşünsün. Onlar sorsunlar.

Dosyası, Memmed’den önce gelir birliğine. Teslim olan askerimiz kepinin altında, postalının üstündedir artık. Tez zamanda temel eğitimi alarak çavuş kursuna katılmak, usta birliğine ulaşmaktır hedef. Ancak Memmed’in dosyası kendisi kadar rahat ve kararlı değildir. Personel dairesi tarafından yapılan tasnif ve incelemede sorumlu astsubay takılmıştır “lüpcü”ye bu kez.

Bu konuların tecrübeli başçavuşunun akıllı adamakıllı karışmıştır. Nedir bu lüpcülük? Bugüne kadar duymadığı, bilmediği bu esrarengiz meslek ne olabilir ki? Dosyada bir açıklama, alt bilgi olmadığına göre bu mesleğin anlamı, sevk eden şube tarafından demek ki biliniyormuş.

Eri çağırıp sorsa, olmaz. Bilmediği bir şeyi, bir köylüden öğrenmek, yılların personelcisine yakışır mı? Dönüp şubeye hiç sorulmaz. O, kasabadan başka bir yer görmemiş, süt çocuğu levazımcıyı güldüremezdi kendine. İyisi mi? Uğraşma, at dosyayı dolaba. Usta Birliğindekiler çeksinler kaygısını. Onlar sorsunlar...

Düzenli eğitim, bol karavana sayesinde acemi birliğini daha gürbüz ve dinç bir bedenle bitirdi lüpcü. Pazıları kalınlaştı, rengi bronzlaştı. Sparta savaşçıları gibi usta ve uzman bir asker olarak, dağıtımda ülkenin en büyük ordusunun, en büyük kışlasına gönderildi. Tabi dosyasıyla birlikte. Mutat kurallar değişmeksizin uygulanıyordu askerlikte. Memmet’in dosyası yine personel dairesi başkanlığının masasının üstünde diğerlerinden ayrılmış olarak bekliyordu. Başkan bütün kaynaklara başvurup, eski listeleri tek tek incelemesine rağmen; lüpcülüğün nasıl bir meslek olduğunu öğrenememişti. Günlerdir gözüne uyku girmedi yılların kurt personelcisinin. Bir not

düşülmeden, bir açıklama yapılmadan dosya bu aşamaya kadar gelebildiyse; hem önceki yetkililerin hem de bu beyanı yapan erin, bu meslek hakkında net bilgileri vardı. Ama dönüp hiçbirine soramazdı. Kendi komutanına da bahsedemezdi bu muammadan. Bütün çareleri düşündü ama bir yol, bir çıkış bulamayınca; pes etti arayıştan. Koydu dosyayı Genel Kurmaya giden kolilerin içine; onlar sorsunlar diyerek kapattı konuyu.

Dosya bu sefer Memmet'siz ulaştı büyük karargâha. Tasnif ve dağıtımdan sonra, inceleme heyeti başkanı tek tek elden geçirmeye başladı sicilleri. Önemli bulduklarını, ilginç kimliklileri ayırarak devam ederken; lüpcünün dosyasına takıldı kaldı. O da ne? Ne ola ki bu lüpcülük? Sevk noktasından, acemi eğitim alanından, usta birliğinden dolaşıp gelen bu ilginç meslek hiç soruşturulmamış, hiç açıklama yapılmadan buraya kadar ulaşmıştı. Dosyayı inceleyen üç alt kademe daire yetkilerinin hepsinin de gözünden kaçmış olamazdı. Demek ki; bundan önce tarama yapan yetkililer, lüpcülüğün nasıl bir meslek, nasıl bir iş kolu olduğunu biliyorlardı. Koca ülkenin milyona yakın askeri personelinden, istihbarat ve insan kaynaklarından sorumlu olan kendisi bilmiyordu bu gizemli mesleğin içeriğini. Alt kademeye katiyen soramazdı. Bu mutat hiyerarşiye, ast üst ilişkisine ters bir durumdu. Ne yapacağını düşündü ve kararını ilettiler emirlerine. İlgili asker Memmet, bir sorumlu nezaretinde en kısa sürede huzuruna getirilecekti.

Usta asker Memmet, bütün korkularına rağmen inanılmaz bir özgüvenle girdi komutanın odasına. Kısa künye takdiminden sonra, topuk selamının odayı dolduran tak sesiyle heykel gibi esas duruşta beklemeye başladı. Komutanın rahat ol ve otur komutuyla gevşeyen Memmet, bugüne kadar görmediği ve hayal edemeyeceği kadar büyük, yumuşak koltuklardan birine ilişti.

“Evladım sicil dosyanı incelerken, yoklama anında yazıcıya beyan ettiğin mesleğin çok dikkatimi çekti. Bundan önceki komutanlarından da soran oldu mu bilmiyorum ama ben gerçekten merak ettim. Nedir bu lüpcülük? Deyince; korkuları bir anda dağılan Memmet, boğazındaki tıkanmayı ve oluşan gıcığı temizleyerek başladı anlatmaya.

“Komutanım, Düldül'ün dibinden çağlayarak akan Cahan; bizim köye gelince; teleme gibi olur. Durağanlaşır, durulur, sesi soluğu kesilir. Derin büvetlerin etrafında yüzyıllık çınarların, söğütlerin gölgesinde, ateşi kısılmış bir süt kazanı gibi devinir durur kendi kendine. Ben her sabah koyunlarımı sabah ezanından önce kaldırıyorum ağıldan. Yealim, ot inanılmaz bereketlidir Cahan kırağında. Havanın biraz sonra Cehennem gibi yanacağını bilen koyunlar, birbirleriyle amansız bir yarış halinde saldırılar taze sürgünlere. Gün kuşluk olunca koyunlarım kendiliğinden yataklanırlar o ulu ağaçların gölgesine. Dizlerini ihmalarıyla başlarlar geviş getirmeye. Koyunları

yataklayınca ben de açarım azık çıkınımı anam ne koyduysa elinizin artığı; orada yan gelip yaparım kahvaltımı. Uykum gelmezse sıkılırım. Koyunları yalnız bırakamayacağıma göre; bir dışlıksızlık çöker üstüme.

İşte benim lüpcülüğüm burada başlar. O kadar çok yuvarlak çakıl taşı vardır ki gölgenin altında sayısı belirsiz! Her boydan seçtiğim bilye gibi taşları değişik hızda ve değişik derinliklere tek tek atarım. Hayatta severek yaptığım tek iş bu benim. O taşlar suya düştükçe; büyüklüklerine ve suyun derinliğine göre farklı tonlarda “lüp, lüüp, lüpp, lüüüppp...” diye çıkardıkları sesin hastasıyım. Çok hoşuma gider. Hangi büyüklükte taşın, hangi derinlikte nasıl bir ses çıkaracağını da benim kadar kimse tahmin edemez. En iyi yaptığım iştir diye; askerlik şubesinde bu nedenle “mesleğim lüpcülüktür. Ben lüpçüyüm” dedim diyerek bitirir izahını, ifadesini.

Memmet’i sabırla dinleyen külyutmaz komutan aldığı dersten o kadar etkilenmiştir ki; memleketine gidiş/dönüş süresi dışına olmak üzere, birliğine vardığı anda başlamak kaydıyla; on günlük izinle ödüllendirir usta lüpçüyü... Ve memleketin Harp Akademilerinde okuyanlar derslerini bir kez daha alırlar çarıklı erkândan!

“KAP KAŞIK BULAMAMAK” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 26 Temmuz 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa Kardeşimiz, Berlin'e gidiyor. Torunu Kemal'i görecektir. Bizden de selam ve öpücük götürüyor.

‘Ağzını ayırarak’ gezme, etrafına iyi bak, Kürk Mantolu Madonna’yı görmeden gelersen hesap veremezsin diye tembih ettim. Bakalım nasıl edecek.

Ömer Açıkan Torunu Halis Hoca'nın Bodrum'da Horanta'ya vereceği "Yaza Veda" partisi için bir yazı yazmış. Bu yazıda en ilginç ibare Tecirlili Halis Hoca'nın "Bey Torunu" olması.

Musa'nın, Tecirli'ye Bodrum ertesine kadar "ödünç" verdiğini bildiğim bu payenin Bodrum'daki bakıma bağlı olduğunu, aşağıda saydığı "ağalıklar" yapılmazsa, ifa edilmezse hangi "mahkemelik ithama" dönüşeceğini tahmin edebiliyorum.

İş kolay Halis Hocam,

Bu bizim Musa, ilk akşamdan "arakı sarhoşu" olmayacak mı? Olacak. Bizde de azıcık, eser miktarda Tecirlilik kaldıysa, bu çokuntunun bütün masraflarını Musa'dan çıkartmaz mıyız? Cüzdanı boş da gelse, hatta cüzdansız da gelse elimizden pırtabilir mi? Elimizden pırttırsak bilge Hocamız, Koca Berit Osman Emmimin karşısında yere bakmaz mıyız?

Bence bu iş, firiklerden de, gölüklerden de kolay olacak.

Peki, neden işi eşkereye döktüm?

Düşündüğümüz "yiğitlik" öyle oğrun oğrun gösterilecek bir yiğitlik midir?

Biz sayende "Zırvananın Körü"nden geri mi kalacağız? Yiğitliğin hası ilan edilerek eşkere yapılandır.

Diğer konuklarımız "masum"dur. Rahat olsunlar.

Şimdi, Musa'nın aşağıdaki yazısını okuyup, Tecirli'ye çektiği yağlara ve hoşamatlıklara bakalım.

Selam ve sevgiyle.

KAP KAŞIK BULAMAMAK (M. Tolu)

Tarih: 25 Temmuz 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Bey torunu Halis Ağabey biraz geç kalmış olsa da ağalığın gereğini yaparak, bir 'yaza veda' partisi tertiplemiş sezonu kapatırken. Ferman çıkarmış: "Horanta, Bodrum'da çadırımın altında toplansın!"

İki elimiz kanda, nar ekşisinin kazanı ateşte, yeğenimizin bayrağı dikilmiş olsa da el mecbur katılacağız.

Bizi en iyi yerlerde, en kallavi lokmalarla ağırlayacağından şüphe etmiyorum. Sayesinde görmediklerimizi görüp tatmadıklarımızı tadacağız. Dededen miras(!) ilkeyle olmasa da bir yolunu bulup bu organizasyon için gereken fonu, bir biçimde hazır ettiğinden hiç şüphe etmiyorum. Hatta bizleri yollarken günün anısına hazırlanmış özel hediyeler ve dış kiralılarımızın da heybelerimize konulacağını biliyorum.

Yani gelenek, görenek ve ağalık, cömertlik açısından bir kaygım yok. Ancak bu kadar adama nasıl "kap kaşık" yetiştirecek, onu merak ediyorum. Açıkçası aşağıdaki satırlarda okuyacağın gibi dayıların başına gelen kaza, Tecirli Beylerinin de başına gelmesin temennisindeyim!

Sevgiyle Kal.

*

Seydi Ahmet'in Hakemliği

Sofra sahibidir, hayırseverdir Andırın Ağaları. Konuksuz, nadirdir sofraya oturdukları. Hele akşam yemeklerinde ya kadim dostları vardır sofrada veya bir iki belki de daha fazla Tanrı misafiri. Sık gelirler bir araya. Eskiye dayanan, atadan miras saygın dostluklarıyla ilgili anılarını içtenlikle yâd ederler. Hoş olur sohbetleri. Çevresindekiler masa tenis maçı seyrederek gibi bir birinin ağzına, bir diğerinin ağzına bakarlar. Bu sohbetlerde günlük siyasi, dini, bölgesel konular konuşulur. Ama bu dost meclislerinde gizleyemedikleri rekabetleri ve karşılıklı hasetleri de yok değildir hani.

Kalabalık bir eş-dost oturumunda ağalardan ev sahibi, yapacağı hayır ve iyiliklerden söz açarak “Bu yıl çeltiği satınca camiye bir minare yaptıracağım” der. İkinci ağa hemen atılıp; “Ben de öğrenim yılı başlamadan okula bir derslik düşünüyorum” diyerek, öğünme yarışına katılır.

Hamlesine karşılık ev sahibi, durumun eşitliğini hazmedememiştir. Yeni bir atakla, kıştan önce Andırın Çayı'na bir köprü yaptıracağını açıklayıverir.

İhale yükselmeye başlamıştır. Sohbettekiler onun nereye varacağını kaçamak bakışlarla birbirlerine sorup merak etmektedirler.

Var mı altta, aşağıda kalmak bre? İkinci ağa, yastığını kucağına alıp oturduğu yerde daha da dikleşerek, “Tespiti çalışıyorum; bu yıl Andırın Düzü'nde gücü yetmeyen herkese bir kurbanlık salacağım” diyerek sürer peyini ortaya.

Birinci ağa, mahmuzu gözüne yemiştir. Bu akşam ki ihaleyi(!) kaybetmek üzeredir. Yeni ve inanılır bir vaat, daha orijinal bir harcama biçimi gerekmektedir. Aklına, Andırın'da her yıl Zafer ve Cumhuriyet coşkusuyla kutlanan 30 Ağustos Bayramı ve beraberinde düzenlenen, çok da ilgi çeken güreş müsabakaları gelir. Andırın'da en fazla sayıda insanın bir araya geldiği mahşeri bir kalabalık toplanır. Ağalığı, konukseverliği göstermenin kaçırılmaz bir fırsattır. Ve tam da alır yerinden yakalamıştır rakibini. Bu ihalenin üstüne ihale olamaz. Kendinden oldukça emin “30 Ağustos Bayramının tüm masrafı için kaymakamla görüşeceğim. Herkese yemek vermeyi düşünüyorum” diyerek işi bitirir kafasında.

İkinci Ağa gerçekten de afallamıştır. Nereden gelir böyle özgün işler bu adamın aklına? Duruma itiraz etmekten başka yol kalmadığını düşünerek “Yapaman Emmioğlu. O kadar adama yemek veremen” der.

Ağa künde aldığı rakibini pıtırır mı elinden? “Yaparım Ağam oğlu. 30 Ağustos'ta aç adam çıkarmam Kışla Bahçesi'nden” diyerek kararlılığını belirtir.

Ağalar arasında, yaparım/yapaman tartışması alevlenir. Sohbettekiler de bu yarış ve gerginlikten biraz tedirgin olmuşlardır. İki aslan birbirlerine acımadan saldırmaktadırlar arenada.

Konuklarını bu işi yapacağına inandıramayan ağa, mecliste bulunanlardan üstat zurnacı Seydi Ahmet'e dönerek; "Yapamaz mıyım Seydi Ahmet. Andırın'da bu yemeği veremez miyim?" diye sorar.

Herkesin bakışı aniden Seydi Ahmet üzerine odaklanır. Hakemliğinde mutabıktırlar ama üstat çok zor durumdadır. Bütün gözlerin kendisine çevrildiği bu dakika yaşamının çok kritik bir anıdır. O, kaç kişiye, hangi duygu ve coşku dolu anlarda zurna çalmıştır? O, kaç çeşit sarhoşu avutmuştur? 30 Ağustos güreşlerinin baş finalinde Köroğlu havasını kusursuz dile getirirken bile böyle heyecanlanmamıştır. Ne yapmalı şimdi? Hırslı ve iddiacı, gemi azıya almış bu beylere hakem olmak kolay mı? Ama o, gerçek bir sosyolog, hakiki bir insan sarrafıdır. Yılların birikimi vardır belleğinde. Mesleği ve konumu gereği bugüne kadar hiç kimseyi incitmemiştir. Hiçbirini diğerine ezdirip gücendirebilir mi? Hiç kıyabilir mi bu asil kalenderlere? Ev sahibinin sorusu karşısında bilge bir duruş, yumuşak bir eda ile ama yine de ağasıyla göz göze gelmeden:

"Eee, lafı mı olur dassağının bağına kurban olduğum ağam? Tabi verin, gücün mü yetmeyici? Sen değil Andırına, Maras'ın hepiciğine bile yemek verin. Ammaa, o kadar adama kap kasık bulaman gurbanım." diyerek her iki taraf arasındaki bu yarışmanın eşit skorla bittiğini ilan eder.

*

Bu hikâyenin başka bir anlatımı da, en azından kişilerin gerçekliği açısından önemli olup bir şaba atma meselesinden çıktığı rivayet edilmektedir:

Bir düğünde Çetiloğlu, 20'likle açmış ilk şabayı. Çoban Kâhya sıra kendisine gelince, 25 TL. ile katılmış bu imeceye. Bu duruma alınan Çetiloğlu, yeniden şabalanmak istemiş. Adet ve teamüllere uymayan bu davranış biraz garip karşılanıp zurnacı Seydi Ahmet de tereddüte düşünce, durumunu kurtarmak ve kendisine yapılan bu saygısızlığa gerekeni yapmak istemiş Çetiloğlu. Diğer zevata da bir şey söyleyemeyince, eli böğründe bekleyen Seydi Ahmet'i hakem tutarak; "Üstat, ben bu köyün karnını doyuramaz mıyım? Ben Andırınlıların tamamına sofraya seremez miyim?" diye üstelleyince, mahcup olmuş ve öfkeli ağasını onore etmek için Seydi Ahmet; "Eee, lafı mı olur dassağının bağına kurban olduğum ağam? Tabi verin, gücün mü yetmeyici? Sen değil Andırına, Maras'ın hepiciğine bile yemek verin. Ammaa, o kadar adama kap kasık bulaman diye korkarım gurbanım!" diyerek durumu düzeltmeye çalışmış.

DEYİMLERİMİZDEN (B. İşlek)

Tarih: 23 Ağustos 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Biz "çatacak yer aramak" lafımızı hiç kullandık mı?

Sen, hersin çıkana kadar yukardan herkesle dövüşüyorsun.

Tecirliherin hersi ancak, Andırınlı'nın firiklerini ve gölüklerini "talan" edip gereğini yaparak çıkar biliyorsun.

Eee.. Mesafe uygun olmayınca, yani gölüklerle firiklere ulaşamayınca Tecirlinin hersi "çatacak yer arayarak" çıkar.

Sayın okuyucu, "çatacak yer aramak", sıkıntılı veya sinirli bir haldeyken masumlara bile sataşmak, kavga etmek için bahane aramak anlamında kullanılır Çukurova'da.

"Varışmak" deyimini ise Abdullah Hoca açıklamak üzere bana emanet ettiydi geçen bayram. Hem de maalesef Açaacak Ömer'in yeni bir ağdını anlatırken, söylerken:

Türkmen Aliler ile Açaacak Omar, bir yerde karşılaşmışlar. Türkmen Aliler ileri geri epey konuşup tehdit edince birbirlerinin üstüne varışmışlar.

Açaacak Omar, hasmına, unutma ve iyi bil ki, şu gün, şu saatte geleceğim ve sadece sağlam ineklerinizi *süreceğim*, ona göre vuruşmaya da her şeye de hazır ol şimdiden söylüyorum demiş.

Sevgili Musa "süreceğim" lafına dikkat isterim. Bunu kaç kere yazdım. O zamanlar güç gösterisi "talan" ile "yağma" ile yani. Bozdoğanlı, Tecirlinin malıyla beslendiği için övünüyordu hani, 2. ciltte yazdık.

Türkmen Alilerin avratları sabahleyin inekleri sağmak üzere ağıla gitmişler ama yanlış yere mi geldik, rüyada mıyız diye şaşırmışlar tabi. Sonrasını hepimiz biliyoruz.

Ben aslında Açaacak Ömer ağdının iki değişik benzerini daha derledim. Amma önce Halis Hoca'mla Osman Emmim'den izin almam lazım. Ancak izinlerden sonra yazabilirim.

"Varışmak" sözü de böyle bir söz işte Musa Can. Halis Hocamla aşlanık et amma varışmayı aklından bile geçirme yani.

"Ağzının ölçüsünü almak" da geçen bayramdan bana Abdullah Hoca'nın emaneti. Bu deyim de bilinen bir konu hakkında muhatabın ne düşündüğünü öğrenmek üzere ağzını yoklamak, konu hakkında ipucu almaya çalışmak anlamında kullanılır.

Geçen bayramın emaneti bir söz de "Avrat Üstüne Varmak" deyimidir. Hüseyin Ağabeyim anlatmıştı:

Kızın yaşı ilerleyip evde kalmak noktasına gelince babası kızına: "Kızım gısıkırsan (çok sıkışırsan) avrat üstüne de varın mı?" demiş. Yani çok sıkışır

da evde kalmak noktasına gelirsen kuma olur musun, evli bir erkekle de evlenmeyi kabul eder misin, diyor adamcağız.

Av. MEHMET YAYCIOĞLU (M. Tolu)

Tarih: 29 Ağustos 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Bir tipik Andırınlı daha sana. 1. ciltte "beygire göt attırmadan kamalak fidanı taşıyan" bilge adam Mehmet Yaycıoğlu ile ilgili üç hikaye; ders verici, düşündürücü, güldüren üç anı var ekte.

Hem bu sayfa ile ağıtlara biraz ara verimiz.

Selam ve sevgilerimle.

*

Anadolu'da Mizah ve Andırın

Anadolu kültürü, tarihin binlerce yılından, onlarca uygarlığından mirastır bize. Yazılıdan çok sözlüdür. Dilden dile, dededen toruna; ilden il'e, köyden köye sözle yayılır. Yazla yayılır. Ağıt olur, yürek yakar. Mâni olur, gülümsetir. Semah olur, döndürür. İlahi olur, huzur verir. Koçaklama olur, ayranlığımızı kabartıverir birden... Daha neler olur da mizah olmaz mı? İnsanı hem güldüren hem de düşündüren... Yıllarca unutulmayan, zamanla yöresinde "sözbaşı" olmuş deyişler hepimizin dilinde değil mi?

"Laf dediğin on; birin(i) deyince, dokuzu anlaşılır."

"Koltuğuna girdiğin hastanın ayağı yer tutmalı."

"İhmal garezden kötüdür."

"Ekmeğin (sofranın) sesi tüfeğin sesinden berk gider" gibi.

Yurdumuzun her bölgesi kadar Andırın'da da mizahın, hazır cevaplılığın en güzeline binlerce örnek bulabiliriz. Andırın'da yaşanmış olayların anlatılması fıkradır.

Abartısızdır, gerçektir. Bir yaşam biçimi, bir ifade özetidir. Andırın fıkraları bazen de bir imadır, bir taşlamadır. Hatta, gizli bir savunma ve saldırı izlerini de taşır bünyesinde. Ama seçilen sözcükler elmas, ifade biçimi inci gerdanlıktır. Mekân ve kişiler özel isimlerdir.

*

(Büyük) Avukat Mehmet Yaycıoğlu, Andırın'ın yetiştirdiği tipik kişilerden biridir. O bizim ilk yüksek tahsil yapmış, asaletli, adalet sembolü, titiz mi titiz, hiperaktif ölçüde aceleci, kısacası kılı kırk yaran mükemmeliyetçi bir insanımızdır. Ağadır, beydir, Yaycıoğlu'dur. O aynı zamanda yorulmaz, erinmez, incitmez, her şeye evrensel hukuk penceresinden bakarak verir kararlarını.

*

Deli Değilim de

Avukatın çiftliğinde pamuk toplama günü gelip çatmıştır. Yine telaş nöbetinde. Bir hata olsun istemez. Hele kör kazalar, sorumsuz ihmallere hiç mi hiç hoşgörülü değildir.

Bu düşüncelerle son hazırlıkları kontrol etmek üzere çiftliğe gelir. Ağa karşılanır, atı bağlanır, kahvesi hemen ikram edilir. Çiftlikte kahve kalmamışsa onun cebinde her zaman yedeği vardır.

Yarın gelecek amele grubunun yerleştirilmesi ve çalışma düzeni hakkındaki talimatlar minik bir tatbikatla tekrar edilir. Yani çadırların kurulacağı alan, postabaşların sorumluluk ve yetkileri, su, odun gibi ihtiyaçların temin biçimi, tartı ve kayıtlar hakkında titizlikle hazırladığı talimatları kâhyasına emir tekrarı öğretisiyle anlatır.

Vakit dardır, daha Andırın'a çıkacaktır.

Ayağa kalkar. Atını çekerler, ayağını üzengeye koyar ama binmekten vazgeçerek geri döner. Az önceki talimat ve tembihleri bir daha anlatır. Yani, amele şuraya inecek, çadırlar bu tarafa kurulacak, su buradan, yol oradan gibi... Ve bu hareketi hiç usanmadan üç defa daha tekrar eder. Ayağını üzengeiden alır tekrar anlatır, tekrar anlatır...

Dördüncü tekrarda canı çok sıkılan çiftlik kâhyası, Ağa ata binerken yanındakinin kulağına **“Deli mi ne?”** der.

Avukat bunu duyar, ayağını yeniden üzengeiden alır; kâhyasının çenesine sokularak **“Deli değilim yavrum da unutursun diye korkuyorum”** der; atına binerek Beylik Köyü'nün yolunu tutar.

*

Yüz Sene Yeter

Avukat, Andırın'a adına yakışır özellikte bir konak yaptırmak niyetindedir. Hazırlıklar iki yıl önceden başlar. Temel iki metre kazılarak, duvar su almasın diye kurutulmuş dut ağacından latalarla döşetilir zemin. Ustalar, Ermeni üstatların haddesinden geçmiş Koca Fakılı'lardır. Pencerelere konulacak lentolar, iki yıl kurutulmuş yaşlı dut ağacı kerestesinden olacaktır. Döşeme ve tavanda kullanılacak masif tahtalar için Kurucaova Orman Deposu'ndan en iyi tomruklar seçilir. Kesme taşlar, Alınoluk Köyü'nde hazırlanır. Sıhhi tesisat ve süslemeler için hiçbir masraftan kaçınılmayacaktır. Bahçe duvarları yine kesme taşlarla örülecek, sekiler için gerekli hafriyat yapılarak, ağaçlandırılacak alanlara Elmadağı'nın gür ormanlarındaki kuytulardan humuslu toprak taşınacaktır. Her alan simetrik ve geometrik ölçülerde...

Bir imece ruhu ile başlanan inşaat iki yılda tamamlanır. Mekân güzelleştikçe artar Avukatın heyecanı. Ve anahtar teslim kabul günü gelir çatar.

Usta ile birlikte gezerler konağı. Sonuçtan, yapılan işten memnundur Avukat. Ama bir soru vardır kafasında yanıt aradığı: “Her şey çok güzel görünüyor ama bina ne kadar sağlamdır? Ömrü kaç yıldır. Bu kadar harcamayı hak etti mi bu yapı?”

El sıkışıp vedalaşırken o sorunun cevabını almadan bırakır mı ustayı?

-Eline, emeğine sağlık ustam. Yalnız bu bina kaç sene gider. Ne kadar otururum bu evde?

Hiç beklemediği bu soru karşında afallayan usta, ne diyeceğini şaşırır. Ama bir şey söylemek lazım. Karakterini çok iyi bildiği Avukat ikilemde kalmaya ve cevapsız soruya dayanamaz. Dert eder kendine. Hasta olur, yataklara düşer merakından. Usta çaresiz:

-Yüz sene gider ağam, deyince güller açar Avukatın yüzünde.

O günlerde, altmış yaş civarındadır:

-Yeter! Yüz sene sonra bir daha yaptırırım.” diyerek uğurlar ustasını...

*

Yanlıs Hesap Ankara’dan Döner mi

Avukatın Ağabeyi Abdullah Yaycıoğlu, iki dönem Maraş milletvekili seçilmiştir. Bu nedenle uzun yıllar Ankara’da kalan Abdullah Bey’in işlerini de Mehmet Bey yürütmüştür. O yıllar Yaycıoğlu Ailesi çeltik tarımı ile uğraşmaktadırlar. Gerek kendi çiftliklerinde gerekse Andırın ve Kadırlı’nın köylerinde çeltik yetiştirmektedirler.

Çeltik, işletme hesapları zor olan bir iştir. Ücretli çalışanların yevmiyeleri, tarla sahiplerinin payları veya diğer girdilerin kayıtları ince hesaplar gerektirir. Avukat tüm bu işleri bir mali müşavir titizliğinde yapar yapmasına ama yine de gözden kaçırdıkları veya yanlışlıklar olabilir bazen.

Bir hasat sezonunun sonunda Avukat, sabah erkenden postaneye damlar. Telaş içindedir. Acelesi vardır. Postacıdan isteği Ankara’daki Abdullah Yaycıoğlu’nu acil bulmasıdır.

O yıllar iletişim olanakları çok kısıtlıydı. Telefonlar manyetolu, ulaşım lar santralden santrale yazdırmalı olarak yapılmaktaydı.

Postacı kaydı hemen Maraş postanesine verir ama kolay değildir Ankara’ya ulaşmak. Aranılan milletvekili de olsa bu iş biraz zor. Ayrıca aranılan kişi nerededir? Genel kurul oturumunda mı? Komisyonlarda mı? Bir yurt içi veya yurt dışı seyahatinde mi? Evde mi? Yoksa Abdullah Bey’in çok sevdiği mekân Anadolu Kulübünde mi? Nerede?

Beri yanda iş önemlidir, acildir. Abdullah Bey iğnenin deliğinde bile olsa bulunmalı.

Ankara’ya birkaç kez ulaşılır ama Abdullah Bey aranılan yerlerde bulunamaz.

Aradan 3-4 saat geçmiştir. Mehmet Bey'in canı sıkılmaktadır. Memur da bu olaydan hem tedirgin hem mahcupdur. Mahcupdur; Avukatın bir işi düşmüştür ama ona yardımcı olamamaktadır. Tedirgindir; Avukatın başında bir bela vardır. Bu bela kişisel olduğu kadar ailesel, yöresel de olabilir. Bu nedenle memur, derin bir merak içindedir de... Ah, bir bulabilse Abdullah Bey'i; olanı biteni paraleldeki ahizeden öğrenecektir. Mehmet Bey'in telaşına bakılırsa olay büyüktür ve önemlidir. Aklından birkaç kez sormayı geçirir geçirmesine de Avukatın tüm tersliği üzerinde. Ayrıca bu bir aile sırrı da olabilir. Aramalar sonuçsuz kalmıştır. Yer yarılmış, altına girmiştir, Abdullah Bey. İkisinin de umudu tükenmiştir.

Mehmet Bey, ücreti hesaplatır, ödemeyi yapar. Tüm aramaların, tutarı; 16 TL'dir.

Teşekkür edip çıkarken bu nezaketten cesaretlenen postacı: "Ağam, hayrola? İnşallah kötü bir durum yoktur?" diye sorar.

Bir işi başaramamanın sıkıntısı ve hıncı içindeki Avukat:

"Yok oğlum, çok şükür hasta yok ölüm yok ama dün akşam çeltiğin hesaplarını kontrol ettim. **Abdullah Bey'in bana 3 TL'si geçmiş. Bunu haber verecektim**" der ve Kışla Bahçesi'nin yolunu tutar.

"ÇUKUROVA'DA TAKDİR-İ İLAHİYE ÖZGÜ ANALİZLER" Hk. (B. İşlek)

Tarih: 18 Eylül 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Horantaya uçurmak için bir "çağal" işaret ettik; Musa Can, üç ayrı heyka ile cevap verdi. Uçurduğu çağalların her biri birbirinden taşlı. Biraz tütün ve arakı ile neler yazmaz dedik diye çökmüş arakının başına üçüncü dubleyle birlikte üç heykayı de yazmış gâvur.

Halis Hocam sen bilirsin bu işleri, bir Tecirli arakı için bir Andırınlıyı şivşirse günahı kime yazılır bu işin?

Siz en iyisi heykaleri okuyun da günah üleşimini sonra yaparsınız.

Selam ve saygıyla.

ÇUKUROVA'DA TAKDİR-İ İLAHİYE ÖZGÜ ANALİZLER (M. Tolu)

Tarih: 18 Eylül 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Birinci ciltte bir nebze değinmiştik Çukurova'da dini hicivler konusuna. Ama ülkemizin yaşadığı son kaostan sonra Düziçi'li yiğit; "Ulan bundan sonra Sübhanekeyi bile doğru okuyanın anasını avradını ..." diyerek yeni bir kapı araladı bu hetero İslam ve Türkmen Müslümanlığı konusuna. Sosyolojik analizleri veya felsefi değerlendirmeleri, bu işin iddialı(!) uzmanlarına bırakarak biz yine o yüceler yücesi Toros dağları yamaçlarından hilafsız riyasız olarak bu analize katkı yapan ünsüz, isimsiz filozoflara bakalım.

*

Bildiğinden Şaşmıyor

1960 yılında Andırın'da etkin bir veba salgını neticesinde binlerce at kaybetti köylüler. Bir felaketti sonuçları. İşler yarım ve başlı kaldı. İnsanların eli böğürlerine düştü. Sürüm, döven, araba koşumları için öküzler girdi devreye. Kağnılar tekrar çıktı piyasaya.

Bu zor günlerde at arabasına öküzleri bağlayan Altıparmak İbrahim sıkıntılı günler geçirdi. Atın yerine, eşek bağlanmayacağı gibi, at arabasına öküz bağlamak da onun kadar zor geldi. Bir kızıl ikindi vakti tarladan eve dönerken araba, Götatan Emine'nin evinin dönemecinde kaza yaptı.

İmdada, feryada koşanların içinde komşu Hacı Mustafa Eskici "Allah, Allah!" haykırışı ile omuz verdi arabaya ama nafiye. Arabanın da öküzlerin de kaybedilmesi an meselesi.

Delikanlı Hacı Mustafa bir daha hayladı: "Allah Allah!"

Canı burnunda Altıparmak İbrahim, bütün hiddetiyle Hacı Mustafa'ya dönerek: "Hüs ulan! Adını dahi anma..." diyerek beklenmeyen bir tepki gösterdi.

İbrahim emmisinin bu çıkışından tırsan Hacı Mustafa, o an bu tepkinin nedenini soramadı ama dikkatini de çekmedi değildi bu aykırı durum.

Tehlike atlatılıp araba ve öküzler kurtarılınca hep beraber eve geldiler. Sevinç ve heyecanla kazanın sebepleri üzerinde lafa başladılar. Ortamın biraz durulduğunu, İbrahim emmisinin sakinleştiğini gören Hacı Mustafa, içini kemiren sorunun cevabını arıyordu doğal olarak: "İbrahim Emmi. Olay anında 'Allah Allah' dediğim için beni payladın. Sebebinin gerçekten merak

ediyorum. Bu yakarış bir hata mıydı ki?” diye sorunca; İbrahim emmisi eşkere etti içindekileri:

“Ulan çocuk! Ediyorum ibadet, kılıyorum namaz. Tutuyorum oruç, kesiyorum kurban. Fakat O (Allah) yine de bildiğinden şaşmıyor! Dediği dedik...” diyecektir.

*

Araya Giden Pekmez

Eskiden ölüm anında veya ölmeye yakın zaman dilimi içinde hastanın başında Kur'an okutulması çok önemli bir ihtiyaçtı. Hasta sahipleri bunun gerçekleşmesi için çok çaba sarf ederlerdi. Bu eylem hocalar tarafından tavsiye ve takip edilen çok kazançlı bir işti. Çünkü hastanın başında son okuyan hoca yarınki cenaze işlerinin ihalesini peşinen almış olurdu. Defin anında bahşiş, iskat, soyka, devr-i kebir dağıtımından aslan payını alırdı. Bu hususta bazı hocalar marifet sahibiydiler.

Hasta yatağında durumu ağırlaşan annesi Fatma Nine için acil bir hoca derdine düşen oğlu Mustafa Çapar (namı-ı değer Kel Usta), yakın mezra Eynallı'da oturan Abdullah Hoca'ya koşar. Ama Hoca sabahtan Soğancılar Obasında bir nişan törenine gitmiştir. Öğle yemeği yerine verilecek ekmek arası katı pekmezin hayali içindedir.

Aynı hızla nişan evine ulaşan Mustafa, daha “Hoca efendi anam...” demeden, Abdullah Hoca bastonu kapıldığı gibi düşer yola. Ehim ile mühimin farkında olan, kazla tavuğun semere farkını bilen Hoca, bir solukta hastanın başına varmıştır bile... Hemen okumaya başlar. Sevabı bol, seçtiği surelerle kıraatını sürdürmektedir ama Fatma Nine de kolay teslim olacağı benzememekte, beklenen olay bir türlü gerçekleşmemektedir.

Abdullah Hoca bu işten biraz sıkılmış, basbayağı da acıkmıştır aslında. Ama esas derdi başkadır. Kitabı kapatır ve **“Mustafa, Ananın öleceği yok yeğenim. Hazır pekmezden de olduk.”** diyerek belli eder tavrını.

*

Vadesi Yeten 37 Yolcu

Ülkemizde trafik kazaları en önemli toplumsal sorunlarımızdan biridir. Bunların bazıları onlarca insanımızın canına mal olur ve bu kazalar ulusal basında yer alır.

Bir yolcu otobüsü Tokat civarında Yeşilırmak'a uçmuş ve otuz yedi yurttaşımız ölmüştü. Bu olay Andırın'daki çokuntularda tartışılırken her kafadan bir ses çıkmaktadır. Bazıları yolların, bazıları denetimlerin yetersizliğinden söz açar. Bazı zıt fikirliler de sürücülerin ve şirketlerin sorumsuzluğunu sebep olarak göstermektedir. Fakat tartışmalarda tek ortak

fikir kader ve tevekküldür. Bu sohbete katılanlar, “ölenlerin vadesinin yettiğini, bu kazanın Allah’ın bir takdiri olduğunu” ifade eder.

Sohbeti, konuşmaları sessizce izleyen Mehmet Karalı bu “vade yetme” düşüncesine öfkesini saklayarak cevap verir:

“Arkadaşlar, tamam anladık vadeleri yetmiş. Ama nasıl bir tesadüf bu ki vadesi yetenlerin hepsi de aynı otobüse binmiş? Bu kadar kurban nasıl gelmiş bir araya?” diyerek ortaya koyar tavrını.

*

Dini, inancı, elçisi kim olursa olsun, dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın, ırkı, rengi, dili ne olursa olsun; aldatmadan, riyasız inanan; inancını ticarete, siyasete, saygı oluşturmada ve baskıda kullanmayan gerçek müminlere mutluluk dileği ve selamlarımla...

Hoşça kal aziz dost.

NAİL TAN’IN YAZISI (B. İşlek)

Tarih: 27 Eylül 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Biz yazdığımız mektuplarla derlemeler yapıyor, sözlükler oluşturuyoruz ya, Halk Edebiyatı Araştırmacısı, Nail Tan Bey de bunları Türk Dil Kurumu’na iletmeye çalışıyor.

Şimdilik, dışımızın birinin boğazımızda olması (acele etmek zorunda olmamız) sebebiyle TDK’ya bilgi ulaştırmak gibi bir düşünce ve çabamız yok. Ama bu eksiği büyük bir kadirşinaslıkla Nail Tan Bey yapıyor.

Kendisine sonsuz teşekkür ediyoruz.

Ekteki yazı, İstanbul’da çıkan *Size* dergisinin Eylül 2016 (S. 153, s. 6-7) sayısında yayımlanmıştır. Selam ve saygıyla...

ÇUKUROVA’NIN LAFLARI, LAFLARIN ÇUKUROVASI (N. Tan)

Çukurovalı derlemeci, yazar Bekir İşlek; Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Karaca Oğlan ve nice şair, yazar yetiştiren Çukurova folkloruna kertik atmayı sürdürüyor. Artık, iyice “bu işin erbebi” oldu. Düziçi Folklor Kitapları’nın beşincisini Musa Tolu’yla birlikte yayımlamış. *Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar/Ağıdı Paylaşmak I*, Adana 2016, 495 s.

Kitap, derleme ve yazmaya meraklı bir grubun yok olmakta olan Çukurova oymak kültürünün peşine düşmesi sonucu ortaya çıkmış. Bu yazar ailesinde kimler yok ki! Ahmet Çolak, Ali Ozanemre, Bekir Dağsever, Bekir İşlek, Emir Kalkan (geçen yıl rahmetli oldu), Doç. Dr. Kürşat

Korkmaz, Musa Tolu, Doç. Dr. Mustafa Sever (şimdi prof.), Prof. Dr. Osman Gökçe, S. Burhanettin Akbaş, Yaşar Çağbayır.

Derlenen malzeme mektuplarla Bekir İşlek ve Musa Tolu'ya ulaştırılmış.

Türk Dili dergisinde yayımlanan (S 725, 5/2012 s. 356-363) “Gönüllü Bir Halk Kültürü Derlemecisinin Kitaplarındaki Sözlüklere Girmemiş Bazı Atasözü ve Deyimler Üzerine” başlıklı yazımda İşlek'in *Tekeden Teleme Çalmak* (İstanbul 2009) ve *Bir Cerene Av Olmak* (İstanbul 2010) kitaplarındaki sözlük yüzü görmemiş atasözü ve deyimlere dikkati çekmiştim. Arkasından *Çukurova Folkloru İçin Seksen Kapiya Doksan Değnek Çalmak* kitabı (İstanbul 2012) geldi; atasözü, deyim zenginliğini kat kat artırdı.

Yakın yıllarda iki konuya ağırlık vermekteyim araştırmalarımda: 1. Şairi karıştırılmış şiirler, 2. Sözlüklere girmemiş atasözü ve deyimleri ortaya koymak.

Bekir İşlek ve Musa Tolu'nun Seyhan Belediye Başkanının desteğiyle yayımladığı II. cildi de işimi yine kolaylaştırdı. Önüme bir yığın incelemeye, sözlüklere girip girmediğini kontrol etmeye muhtaç kalıplaşmış söz koydu.

Bu yıl altı sempozyuma katılacağım. Her sempozyum bildirisi ortalama bir ay hazırlık gerektiriyor. Bu nedenle, yaşadığım heyecanı hemen yazıya dökmek, sözlük incelemesini altı ay içinde yapmak üzere harekete geçiverdim birden. İncelemek üzere seçtiğim söz varlıklarının bir listesini hazırlamakla yetiniyorum şimdilik.

A) Deyim olması ihtimali yüksek söz varlıkları:

Abdestsiz emminize namaz mı
dayanır
Adını deliye koymak
Ağıdı paylaşmak >>
Arpaları da kırkmişlar
Astım kestim
Ayıbı, günahı Cevdet Paşa'nın
boynuna

Baş kakıncı etmek
Bel basmak
Beline him taşı düşmek
Bellik etmek
Çağal uçurmak
Çağıl devirmek
Davar toplamak

Denkte bir çıkmak
Derdim de bundan alıyormuş
Derisine çekilmek
Deste vermek
Domuzun sırtta gideni olmak
Ekini kanatmak
Erbebi olmak
Gada savmak
Gavur dininden sağlam
Gelinin yanına kabağı yiyen
varacaksa
Güneşi taşlamak
Harmancalık torbası
Hayma sarartmamak >>
İşlenik yoldan gitmek

İti yesin ciğer
 Keçi getirik (getirmiş) kâhya gibi
 kaykılmak
 Könçek döndermek
 Kürk giydirip at bağışlamak
 Lafın birini deyip birini koymak
 Lafın eyasine vurmak
 Lığlağına getirmek
 Önüne abdal oturmak
 Önüne abdal oturmamış olmak

Su yutkunu
 Şapka çevirmek
 Şorun kirli çıkını
 Şükür toprağı
 Tepsi dolandırmak
 Yarısı yerin altında olmak
 Yok gününe oturmak
 Yumurta parasıyla okumak
 Yüzü yere yapışmak
 Yüzük kaçırmak

B. Atasözü olması ihtimali yüksek söz varlıkları:

Adama ateş yakmak için dayı gerek.
 Arakıya verip anırmanın sırrı önce cuvaraya verip savurmadadır.
 Davulun sesi ıraktan (ıraktan) koygun gelirmiş kulağa.
 Delinin başında çam dalı sokulu olmaz ki!
 Dişimizin biri boğazımızda olmalı.
 Düğünde komşuyla ölüm de komşuyla.
 Düğün evinde kimisi açlığından ölür, kimisi tokluğundan.
 Düğüne gidersen doyun git, yenilerini giyin git.
 Düğün uzar, düğüncü dövünür.
 Keskenmek vurmaktan kötüdür.
 Keyif eşekte olur.
 Kuşun cücüğü üşümez.
 Laf dediğin on, birini deyince dokuzu anlaşılır.
 Lafın hepsi deliye verilir.
 Para, bir dost için harcanır, bir de düşman için.
 Sıçan düşmüş kazandan iki tabak pekmezin lafı mı olur?
 Söz dert içindir, şor da dost içindir.

Müstehcen veya yarı müstehcen sözlere bu yazımızda yer veremedik. Türk halkı değil ama aydını daha doğrusu siyasal aydını henüz dil, söz dağarcığı, halk bilimi kavramlarını, bilimsel çalışmaları tam anlayamadı. Her dilde argonun, küfürlerin bulunduğunu öğrenemedi. Sanki ders kitabı yazıyormuşuz gibi her yazıya bel altı merceğiyle bakma gibi bir tutumla karşılaşıyoruz sık sık. Bu yüzden, bu kitabın derleyicileri ve yayımlayanlarını iki defa kutlamak gerek.

SÖNMEZ TANER'İN MEKTUBU Hk. (H. Açacak)**Tarih:** 02.10.2016**Kimden:** halisacacak.80@hotmail.com

Sevgili Horantabaşı,

Osman Hocamızı da İzmir'e bugün yolcu ettik. Dün gece vedalaştık. Kriss Otel kapandıktan sonra Bitez'de başka bir otele yerleştirdik. Sağ olsunlar oradan da memnun kaldılar. Böylece horanta toplantısını sonlandırmış oldum.

Sizleri elimden geldiğince rahat ettirmeye çalıştım. Bu arada hoşnut olmadığınız bir şey olduysa hoşgörünüze sığınırım. Belki ileride daha güzel toplantılar yaparsam bu hoşnutsuzluklar bana ders olur. Gerçi pek çoğunuz telefon ederek teşekkür etti ama yine de bunu belirtmek zorundayım.

Bundan sonra Bodrum'da tatil yapmak isteyene bile yardım edeceğimi unutmayın. Yakınlarınız da buna dahildir.

Bana soracak olursanız... Yaşamımın en mutlu günlerinden birini yaşadım. Sizinle olmak, o güzel söyleşilerle çok renkli geceler yaşamak beni olağanüstü mutlu etti. Gelecek yıllarda bu toplantıları gelenek haline getirebiliriz. Örneğin, önümüzdeki Mayıs ayında yeniden bir araya gelebiliriz. Sizi ağırlamak beni onurlandırır. Başka bir yerde, başka bir mekanda da olabilir.

Şimdi size horantanın acar üyesi Sönmez Hanımın mektubunu gönderiyorum. Sönmez Hanım da çok mutlu olmuş. Okuduğunuzda anlayacaksınız. Bu konuda başka gönderilerin de sizlere ulaşacağını sanıyorum. Sizleri seviyorum.

Her şeyi severek ve isteyerek yaptım.

Hazırlamakta olduğum "Düziçili Yol Arkadaşları" kitabına koyacağım. Ayrıca buradaki yerel basında haber olarak çıkmasını sağlamaya çalışacağım.

Yerel TV'nin bu yakında benimle yapacağı söyleşide Horanta'dan söz edeceğim.

Sevgili Sönmez Taner'in mektubu ektedir. Gönderiyorum.

Herkese sevgiler.

*

HORANTA BODRUM BULUŞMASI (S. Taner)**Tarih:** 02.10. 2016**Kimden:** sonmez@murattaner.com

Sevgili Halis Hocam, Sevgili Horanta,
Pazar akşamı düzenlediğiniz Horanta buluşmasından hemen sonra yazamadığım için üzgünüm.

Pazartesi-Perşembe Bodrum'da toplantılarla geçti. Kış etkinliklerini planlama zamanı.

Herkese ayrı ayrı yazmak istedim, ancak e-posta adresleri yok.

Horanta ile buluşmak çok güzeldi. Size ve tüm Horanta'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Doğduğum ve kısmen çocukluğumun geçtiği coğrafyadan esintiler ve değerli bilgiler getirdiniz. Teşekkür ederim.

Ben 15 yaşında ayrıldım Çukurova'dan. Tatiller dışında orada bulunmadım. Karacaoğlu, Dadaloğlu, Kozanoğlu, Köroğlu gibi değerleri az çok tanıyor olsam da bana verilen kitapları gördükten sonra neler kaçırmış olduğumun ayırdına vardım.

Uzun süre (35 sene) Ankara'da yaşadım, Ankara ile ilgilendim. 23 senedir de Bodrum'da yaşıyorum. İlgi alanım Bodrum ve Karya oldu. Dolayısıyla Çukurova'nın değerleriyle beni yeniden buluşturduğunuz için ayrıca teşekkür ediyorum. Kitapların birini bırakıp ötekini alıyorum elime. Merakla bir ondan bir bundan bölümler okuyorum.

Ben bu Horanta'nın ürettiklerine hayran kaldım. İsmail Arslan Hocamın "Andırın Yöresinden Öyküler, Ağıtlar, Taşlamalar, Destanlar, Mâniler" kitabı... Sevgili İsmail Hoca, değerli kitabınızla hem Andırın'ı öğreniyorum, hem sizi tanıyorum, derleme çabalarınız ve teknikleriniz hayran olunası. Kutluyorum. Teşekkür ediyorum.

Bekir İşlek kardeşimizin "Acar Horanta'ya" imzaladığı değerli çalışmaları: "Tekeden Teleme Çalmak", "Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak" gibi deyimleri elbet duymuştum (ablam çok sık kullanır), ancak inanın anlamlarını tam da bilmiyordum. Benzeri deyimleri okurken belleğimin derinliklerinde kalmış pek çok tanıdık deyim birden dilimden dökülmeye başladı.

"Çukurovalı Karacaoğlu"... Babam, amcalarım, eniştem Karacaoğlu dizelerini sıklıkla dillendirirlerdi. Bunca zengin bir repertuarın farkında değildim.

"Didim'de Zeytini Meltemler Sular"... Zeytin -O ulu Ağaç- bin yılların ötesinden uzanır. Dedim ya, kitapları oradan buradan okuyorum.

Bekir İşlek, sonradan edinilmiş yeni bir yurttaki yeni uğraşı Zeytincilik konusunu da aynen Çukurova'nın ozanları gibi aktarıyor. Zeytin ile birlikte tarihi, filozofları, söylenceleri ile Didim. Kutluyorum. Teşekkür ediyorum.

Ne diyeyim, Sevgili Horanta dostlarım... Emeğinizin, sevginizin, inancınızın ürünleri kitaplarınız ile zenginleştirdim. Çukurovayı yeniden keşfediyorum. Büyük emeklerle, sabırla, sevgiyle ürettiğiniz derleme

çalışmaları gerçekten halk kültürümüz için çok değerli. Hepinizi kutluyorum. Sonsuz teşekkür ediyorum. Yeni ürünlerinizi bekliyorum.

Pazar akşamı buluşmasında herkesle sohbet etme imkanım, ne yazık ki olmadı. Ancak güzel konuşmalarınızı dinleyebildim. Gözledim ki Horanta'da herkes müthiş...

Aynı masada sohbetlendiğimiz İsmail Arslan Hoca, Bekir İşlek, Musa Tolu, Avukat Ali kardeş başta olmak üzere bütün Horanta'ya, değerli eşlerine, beni Gündoğan'dan getirme-götürme inceliğini gösteren Fevzi-Şule Koca çiftine, bu buluşmayı planlayan düzenleyen beni Horanta ile buluşturan ve ağırlayan Halis Açacak ile sevgili eşi -adı güzel kendi güzel-Güldane'ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Sevgiyle kalın, sağlıklıyla kalın, sevgili Horanta.

“HORANTAYA MEKTUP” Hk. (M. Tolu)

Tarih: 03 Ekim 2016

Kimden : musatolu@gmail.com

Sevgili Sönmez Ablam,

Horanta üyelerine hitaben yazdığınız sevgi dolu, engin gönüllü mektubunuza minnet duygularıyla teşekkür ederim.

Bir kültür aşığı, sanat ve estetik tutkunu, kitapları kadar arkadaşı, davası için yoldaşları olan bir alple, bir erenle tanışmanın onuru ve sevinci esas olarak bize aittir. Bu dünyanın neresinde kaç yıl kalsanız da çocukluğunda Çukurova'nın hayıt, cirpintil ve ilgin kokusuyla büyüyen her kişi iflah olmaz Çukurovalıdır.

Hoş geldin horantaya!

Sizin nezaketiniz ve birikiminizle daha ne güzel kokular duyacağız, daha ne aromalar tadacağız bu sofrada... Saygılarımla.

“HORANTA BODRUM BULUŞMASI” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 08 Ekim 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

İyi günler Sönmez Hanım,

Selene ile ilgili şiiriniz çok güzel. Çok beğendim. Ben de şiirler denerim.

Selene ile ilgili ‘Didimde Zeytini Meltemler Sular’ kitabımda bir ekleme ve açıklamalar göreceksiniz. Bana göre, yani bir zeytinciye göre Selene Efsanesi yarımdaydı, bitmemişti.

Ben de naçizane yarım kalan o güzel Selene Efsanesi’ni tamamladım, bir zeytincinin tamamlaması gerektiği oldu tamamladığımı sanıyorum.

Tarihçi, coğrafyacı Strabon sizin de benim de şiirselliğine doymadığımız efsaneyi, cırıl çıplak bir gerçeğe evirmiş. Ne Selene'ye ne de Çoban Endi'ye yakışmayan bir evirme bence.

Bu yüzden fakir, Selene, Endi ve diğer tanrılar o şiirsel, mutlu sonu bozduğu, Endi'ye taştan bir mezar yakıştırdığı için Strabon'u asla affetmeyeceğiz.

Horanta, bizim kimlerle aşık attığımızı bilmez. Onlara bildikleri yeter, "daha ötesini bilmeseler" de olur. Konunun içinde olduğunuz için size uzun uzun yazayım dedim.

Horanta, "acar Horanta'yı" buldu, Tecirli bizi sattı da diyemez; çünkü Bekir Dağsever ile yeterince başları dertte. Dağsever'in savurduğu "taşlardan" korunma derdindeler.

Amcanız Cevdet Akçalı hakkında bana, eski Sanayi Bakanı Şükrü Yürür Bey çok söz etmişti. İhmal etmeyip zamanında kendisiyle görüşebilseydim, biliyorum ondan ne güzel derlemeler yapabilirmişiz. Ama kismet olmadı.

Selamlar, saygılar.

ERİCEK’TE ADLANDIRMA KÜLTÜRÜ VE DEĞİŞİMİ (O. Gökçe)

Tarih: 15.10.2016

Kimden: bilim.ege@gmail.com

Sayın Horantabaşı,

Başlıktaki yazıyı gönderiyorum. Uygun görülürse Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar adlı kitapta yer almasını dilerim.

Saygılarımla.

*

Berit dağı eteklerine kurulmuş köyüm Ericek, bir Türkmen köyüdür. Sözcüklerin, adsözcüklerin parmak izleri olduğunu düşündüğüm için, bir örnek olay olarak başlıktaki bu konuyu geçmişte incelemiştım.

Önce bir beddua dikkatimi çekmişti. Birisine “Tanrı canını alsın”, “gebersin, ölsün”, “yerin dibine girsin” gibi kötü dilekte bulunmak

isteniyorsa bizim köyde, belki pek çok yerde olduğu gibi “adı batasica” derler. Gerek Ericek’te gerekse Ericek dışındaki yerlerde çok çeşitli beddualar duydum. Bana edilen bedduaları duydum, başkaları için söylenenleri de... Evlerde duydum, sokaklarda duydum, yazılı metinlerde okudum. Çocukken duydum, büyüdüğümde de duydum:

“Adı batasica” bedduası, köyümüzde sıkça kullanılırdı benim çocukluğumda. Daha çok bu ilenmeyi kadınlardan duyuyordum Özellikle de, “Özümü tükettin özü tükenesice, söyleye söyleye ağzım dilim kurudu, senden artık sıtkım sıyrıldı, adı batasica seni, adın batsın e mi?” ve benzeri biçimlerde anaların dillerinden düşmüyordu. Sevgililerine küskün kızlar ve kocalarına kızgın kadınlar da öyle... Sonuçta; “adın batması, yitmesi, unutulması” bizim köyün kültüründe kötü bir olaydır diye düşündüm. Bu anlayışla;

*Hiç inanmam dualara, beddualara
Ama seninkiler tuttu
Adı batasica diyordun
Adım battı
Adım yerde kaldı
Gül gayri*

diye bir de şiir yazmıştım.

Aslında, benim gözlemlerime göre ve hiç değilse benim çevremde, beddua etmek kadınların işiydi. Bedduaların, kişinin gücünün yetmediği ve umarsız kadığı durumlarda, çoğu kere umutsuzca başvurduğu bir yakarış biçimi olduğunu düşünüyorum. Umutsuzca diyorum, çünkü beddua, işi Allaha havale etmektir. Oysa, herkes bilir ki bizim insanlarımız bitmeyecek, onmayacak ve olmayacak işler için “Senin işin Allaha kalmış” ya da “O, Allaha kalmış bir iş” diye umutsuzluklarını dile getirirler.

Olaya bu gözle bakılınca, beddua kültürünün önde gelen yaratıcılarının kadınlar ve özellikle de kırsal kesimde yaşayan kadınlar olmasının yadırganacak hiçbir yanı olmasa gerektir. Çünkü, Adanalının dili ile söylersek, kadınlar yaşıyor ‘Allahına kadar’ çaresizliği, kimsesizliği ve güçsüzlüğü. Böylesine umarsız, böylesine yalnız ve böylesine güçsüz kalındığında da “Adı batasica” gibi çok güçlü ve çok derin anlatımlar çıkıyor orta yere.

Bana göre, “Adı batasica” ölümden de öte, ölümden de ağır bir bedduadır. Bedduacı öylesine kızgın ki beddua ettiği kişinin ölmesi ona yetmiyor. O kişinin bedeninin yok olması ona az geliyor. Daha fazlasını istiyor, ölümden de beter bir ceza diliyor Tanrıdan o kişi için. İşlediği suç her ne ise, karşılığında ceza olarak yalnızca ölümü yeterli bulmuyor. Bu

dünyadan o kişinin adının, sanının silinmesini de istiyor. İmi timi kaybolsun diye ileniyor.

Bir düşünsenize, böylesi beddualar yaygın olsa, bu beddualar tutsa ve bu beddualara uğramış insanların adları batsaydı, sağır ve dilsiz bir dünyada yaşıyor gibi olurduk. Hafızamız kaybolurdu. O ünlü kişiler yani şahlar, padişahlar, hanlar, hakanlar, yazarlar, çizerler, ozanlar, onca bilim adamları, sanatçılar ve daha kim bilir kimlerin adını sanını bilmezdik, bilemezdik.

İşte belki de bu nedenle, köyümdeki adlar ve takma adlar üzerinde bilgiler vermeye çalışırken, sık sık kadınlarımızın “Adı batasıca” bedduası geliyordu aklıma. Sonra da gelişigüzel ve ortadan “Adları yaşayasicalar” diye karşı dilekte bulunuyordum. Birincisinin ya da ikincisinin bir kıymeti harbiyesi olurmuş gibi. Olmaz, biliyorum olmaz amma, buna inanarak böyle bir bedduada bulunmak da bana çok acımasız geliyordu. O nedenle “Adı yaşayasicalar” diyordum, öznesini önemsemeden ve belirtmeden.

Adı böylesine önemseyince köyümüzde sıkça kullanılan adlara takıldım. Örneğin “Yemliha” adına takıldım. Gerçi bizim köyde ‘yemliha’ denmez “Yamula” denir. Ne güzel. Hristiyanlık kökenli midir, İslamî kökenli midir Ericekli ne bilsin? Söylenmesi zor bir yabancı sözcük olan Yemliha sözcüğünü kendileştirmiş, Türkçeleştirmiş, yamulmak sözcüğü ile de benzetme yapmış ve ‘Yamula’ biçimine dönüştürüvermiş. Yineliyorum, ne güzel. Dilimizi Grekçeye, Frenkçeye, Arapçaya ve daha bilmem neceye benzetmeye çalışanları Yunus yenmiş, Karacaoğlan yenmiş de Karacaoğlan soyundan gelen Ericekli’ler onlara neden yenik düşünler?

Yemliha adı nereden ve hangi nedenle bizim köyde ad oldu? Bunu yazılı kaynaklardan okuyarak ve yaşlı bilgilerden dinleyerek anlamaya çalıştım.

“Dakyanus”, zalim bir Rum kralıdır. Hristiyanları putperestliğe inandırmak, kendi putlarına tapımı sağlamak için halka zulmeder. Hristiyanlık yolundan sapmayan Eshab-ı Kehf yani Yedi Uyurlar da bu zulümden kaçarak, bir mağaraya saklanırlar ve 309 yıl orada kalırlar. Adları, yeğenlerimden birisine de ad olan Yemliha, babamın teyzesi oğluna ad olan Mekselina ve Mernuş, Dekarnuş, Sazenuş, Kafetatayuş (Çoban), bir de köpekleri Kıtımir’dir.

Bizim çevremizde, herhangi bir nedenle Afşinlilere kızıldığında “Ne olacak sanki, Dakyanus soyundan değil mi?” gibisinden takılmalar olur. Babamın Afşinli yeğeni olması ve benim de Afşin tarafgirliğim nedeniyle bana karşı da söylenilen bu tür söylemlerin kökeninde, biraz da işi şakaya vurarak bu zalim hükümdar Dakyanus denen deyyusun olduğunu düşünüyorum.

Anlaşılabacağı üzere Ericek’te erkeklere ad olarak verilen Yemliha sözcüğü inanç kökenli bir ad vurmazdır.

Adı yaşayasıca köylülerimin adları ve takma adları üzerinde düşünürken, araştırma yaparken ve yazarken konu genişledi. Başlangıçta ilginç gördüklerimin dışında üzerinde durmayı düşünmediğim genel adlar da ilgimi çekmeye başladı. İş birazcık ilerlettim. Belki de dağıttım. Yeni bilgiler edindim, yeni yorumlar geliştirdim kafamda (1).

Orhun Anıtları'nda, "Türk beyleri Türk adını bıraktı, Çinci beyler Çin adını alıp Çin kağanına bağlanmışlar" diye yazıldığı bildiriliyor (2).

Demek ki bu hastalık bizde epey eski. Doğuya dönmüşüz yönümüzü, Çinci olmuşuz. Orta Asya'dan çıkmış batıya doğru yürümüşüz; kimlerle karşılaşmışsak, onlarca olmuşuz. İran'a girmiş Farsçı, güneye sarkmış Arapçı olmuşuz. Şimdi de beton gibi Avrupacıyız. Büyüğümüz-küçüğümüz, erkeğimiz-kadınımız, akıllımız-delimiz velhasıl yediden yetmişe hepimiz, evvel Allah, Avrupalıyız. Dilde İngilizci, sanatta Fransızci, teknolojiye Almancıyız.

Ericekliler de bu toplumun bir parçası. Başka türlü olacak değil ya? Onlar da benzer biçimde davranmışlar. Yaştaşılarımın ve yaşlı köylülerimden de yardım alarak köyün alt ucundan başladım üst ucuna kadar, 1950'lerin ad listesini çıkardım. Sonra adı Türkçe olanlarla adı Türkçe olmayanların sayılarını oranladım. Hayret! Adı Türkçe olanların oranı yalnızca %21 yani 100 kişiden ancak 21 kişinin adı Türkçe bir sözcük, geriye kalan 79'u yabancı sözcük.

"Yahu" dedim kendi kendime, "Hani biz Orta Asya'dan gelmiştik?" Soyumuzu çağrıştıracak adlar neden yok? Acar yok, Aktan yok, Alpaslan yok, Göktürk yok, Oğuz yok, Orhun yok, Mete yok. Say sayabildiğin kadar. Ay yok ama Kamer adlı bir kadın var. Güneş yok ama, Şemsi adında üç kadın var. Gönül yok ama, Dilber diye bir kız var.

Hristiyan olan Yedi Uyurlar'ın adlarını bile, bir Müslümana göre her ne hikmetse, kutsal saymış ve çocuklarımıza vurmuşuz, yaşıyoruz. İbranice kökenli Süleyman adını aynı şekilde çocuklarımıza koymuşuz, yaşıyoruz. Bu Yedi Uyurlar'ın adlarının Afşin'de %5 oranında kullanıldığı bildiriliyor bir kaynakta(3) ama Orta Asya'dan bir iz yok. Sanki toplumun hafızası silinmiş. Sanki İslamdan önce biz hiç yokmuşuz dünyada.

Oysa Peygamber'in, Dört Halife'nin ve hatta Kureyş sülâlesinin yedi göbekten adları eksiksizce yaşıyor köyümüzde. Örneğin, bizim evde dört halifenin dördü de var ama Orta Asya Türk tarihini anımsatacak adlar yok.

Belli ki din temelli kültürel alış-veriş öne çıkmış ve dinî mensubiyet, soy mensubiyetinin önüne geçmiştir. Bu durum, toplumun geneli için de geçerli gözüküyor. Örneğin Batı'da, Denizli'nin Buldan ilçesinde yapılan bir araştırmaya göre de, son 60 yılda kullanılan kişi adlarının yalnızca %19'u Türkçe, geriye kalan %81'i Türkçe olmayan dillerdendir(4). Yine örneğin, Tokat ili Artukabad kazasında yapılan ve 1455-1520 yıllarını kapsayan bir

adbilim (onomastik) çalışmasına göre Türkçe adlar yaklaşık %12'lik bir orana sahiptir(5). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden Osmanlıca okutman Yılmaz Kurt'un "Adana Sancağında Kişi Adları" başlıklı araştırmasında ise durum büsbütün içler acısı. Bu araştırmaya göre, kullanılan 60 adın yalnızca 10'u Türkçe ve bu 10 Türkçe adı taşıyan nüfusun genele oranı ancak %4.29'dur(6).

Yukarıda sözünü ettiğim o ilk çalışmada Ericek'te kullanılan Türkçe adlar şunlardı :

1.Açak- Yalnızca erkek adı olarak	11.Dursun- Yalnızca erkek adı olarak
2.Ağca- Yalnızca erkek adı olarak	12.Gümüş- Yalnızca kadın adı olarak
3.Ağkız- Yalnızca kadın adı olarak	13.Güzel- Yalnızca kadın adı olarak
4.Avşar- Hem erkek hem kadın adı	14.Hatın- Yalnızca kadın adı olarak
5.Çapar- Yalnızca erkek adı olarak	15.Karaca- Yalnızca erkek adı olarak
6.Döndü- Yalnız kadın adı olarak	16.Karakız- Yalnızca kadın adı olarak
7Döne- Yalnızca kadın adı olarak	17.Koca- Yalnızca erkek adı olarak
8.Duran- Yalnızca erkek adı olarak	18.Torca- Yalnızca erkek adı olarak
9.Durdu- Hem erkek hem kadın adı	19.Yeter- Yalnız kadın adı olarak
10.Durmuş- Yalnızca erkek adı olarak	

Bu liste incelendiğinde de görülecektir ki uzak geçmişimizden ve kendi soyumuzdan Türkçe adları günümüze taşıyamadığımız gibi daha sonra ve kendiliğimizden de Türkçe adlar üretme konusunda pek istekli ve becerikli değiliz. Köyümüzde topu topu Durdu-Durmuş, Döndü-Döne gibi 19 adet Türkçe ad bulabildim.

Türkçe ad yoksulluğuna karşı, köylülerimizin soyadlarının neredeyse tümü Türkçe. Köyümüzde saptadığım soyadlar da şunlardır:

1. Ağzıbüyük	16. Durdu	31. Kurt
2. Aktaş	17. Esendere	32. Ödemiş
3. Bakıcı	18. Filik	33. Sarıçoban
4. Bal	19. Gedik	34. Sarıoğlu
5. Balta	20. Gökçe	35. Sever
6. Baltacı	21. Gül	36. Şeker
7. Barış	22. Gümüş	37. Tatar
8. Barışık	23. Kara	38. Tatlı
9. Bilici	24. Karaoğlu	39. Telli
10. Bozkurt	25. Kaya	40. Toplama
11. Çiçek	26. Keklik	41. Tüvlü

12. Danabaş 13. Değirmenci 14. Demirci 15. Dereli	27. Kılıç 28. Kızıltepe 29. Koco 30. Köylü	42. Yılmaz

Listeden anlaşılacaktır ki öz adlarımızdan iki katından fazladır Türkçe soyadlarımız.

Bilindiği gibi, 21.06.1934 Tarih ve 2525 Sayılı Soyadı Kanunu, her yurttaşın öz adından başka bir de soyadı taşımasını zorunlu kılmıştır. Her kanunumuz gibi defalarca, kim bilir kaç binlerce delindi ve deliniyorsa da bu kanunun 3. maddesi “Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleriyle umumi edeplere uygun olmayan veya iğrenç ve gülünç olan soyadları kullanılamaz.” hükmünü getirmiştir.

Düşünüyorum da iyi ki böyle bir yasa çıkmış. Hiç değilse, önemli oranda soyadlarımızı yabancı sözcüklerden, başta Arapça olmak üzere öbür dillerin saldırılarından koruyabilmişiz. Hiç kuşku duymuyorum ki bu yasa olmasaydı ve iş gelişine bırakılsaydı, geçmişte adlarımızı ele geçiren Arapça gibi bugün soyadlarımızı da Arapça ile birlikte Batı dilleri ele geçireceklerdi. Ele geçiremediler ama herkes iyi bilmeli ki saldırı ve savaş sürüyor. Uyanık olmak gerekir.

Yine düşünüyorum, seviniyorum ve avunuyorum ki hiç değilse Arapça adların tamamını Araplar gibi kullanmıyoruz. Bir bölümünü Türkçeleştirmişiz. Huriye’yi, Hürü; Habibe’yi, Habba; Tuti’yi, Dudu; Hatice’yi, Haçca; Amine’yi, Emine; Aişe’yi, Eşe yapmışız. Yemliha’dan Yamula, Muhammet’ten Memmet, Süleyman’dan Sülemen’i türetmişiz. Çünkü ne biz Arap’ız, ne de burası Arabistan. Türk’üz ve Türkiye’de yaşıyoruz. Bir de yabancı sözcük kullanmayı üstünlük, uygarlık ve çokbilirlik sanan şu akli güdüklerimiz olmasa, bir de Hürü olarak kızımıza koyduğumuz adı kendi kafasına göre değiştirip, doğrusunu yazdığını sanarak Hûriye diye kaydeden şu cahil nüfusçularımız olmasa adlarımızın Türkçeleştirilmesinde daha çok yol alabileceğiz.

Cumhuriyet Dönemi’nde dilimiz, Türkçemiz adına büyük çabalar gösterilmiştir. Kanımca önemli başarılar da elde edilmiştir. Her çevreden gösterilen duyarlılığa yöneticiler de tarafsız kalmamışlar. Örneğin, mevcut köylerimizin üçte birinin adları değiştirilmiş, Türkçeleştirilmeye çalışılmış. Verilen bilgilere göre 12.211 köyün adı değiştirilmiş(7). Benim şaşkınlığım, bu duyarlılığın kişi adları konusunda neden gösterilmemiş olduğudur. Hele son günlerdeki aymazlıklara ve hatta elaltı ya da elüstü yapılan karşı özendirmeleri anlayamıyorum. Aleynalar, Beratlar, Büşralar, Hayrunnisalar, Kevserler, Kübralar, Merveler, Miraçlar, Nagehanlar, Nisanurlar,

Rümeysalar.. ve benzerlerinden geçilmiyor. Bir kurt dumanı ki üstümüze gelen, dost mu düşman mı seçilmiyor.

Sormadan edemiyor insan: Burası Arabistan mı? Her yerde çöl rüzgarı esiyor, çöl özlemi yaşanıyor. Ey oğul, bu yol yol değil. Kendine kimlik arıyorsan, kendini bul. Ad arıyorsan atalarından al, dilini bul. Yurt arıyorsan, yabana gitme, elini bul. Neden bu tembellik, bu öykünmecilik ve bu başkalarına benzeme özentisi? Senin soyun atanın, adları sanları yok muydu? Beynin durdu mu? “Yazık sana, hayıf sana, vah sana” demeye benim kopasica dilim varmıyor. Senin dilin kopmasın, yaşasın; sen de kendi dilini bulasın.

Yukarıdaki saptamalarımın üzerinden yıllar geçti. Köyüm Ericek’teki adlandırma kültürünün ne yönde ve ne kadar değiştiğini saptamak istedim. Sosyal medyada iletişimde bulunduğum 1980 sonrası doğumlu 430 köylüme ulaştım. Verilerden elde edilen sonuçların bazılarını paylaşmak istiyorum:

Önceki bulgularda Türkçe ad sayısı 19’du; oranı da %21. Yeni bulgulardaysa Türkçe ad sayısı 67, oranı da %30’dur. Buna göre Türkçe ad sayısı %9 oranında artmıştır. Yani Türkçe adlar çeşitlenmiş ve çoğalmış ama bu adların kullanımı yine de sınırlı kalmış.

Diğer yandan önceki bulgularda var olan Türkçe adların yeni bulgularda yalnızca üç adedinin kullanıldığı görülüyor. Demek ki daha önce kullanılan Türkçe adlardan bazıları artık kullanılmamakta. Döndü, Dursun ve Torca dışında önce kullanılan Türkçe adların da bu ikinci saptamada yer almadığını görüyoruz:

Ericek’te Kullanılan Yeni Türkçe Adlar Şunlardır:

1-Alkan	23-Doğukan	46-Oğuzhan
2-Alp	24-Döndü	47-Okan
3-Alpaslan	25-Deniz	48-Onur
4-Aras	26-Dursun	49-Orhan
5-Arda	27-Duygu	50-Özal
6-Attila	28-Erdem	51-Öykü
7-Aycı	29-Eren	52-Sevinç
8-Ayhan	30-Ergun	53-Sezen
9-Aytekin	31-Erhan	54-Sezgin
10-Bayram	32-Erol	55-Sonay
11-Berk	33-Erten	56-Torca
12-Bilge	34-Esmeray	57-Tuğçe
13-Birgül	35-Filiz	58-Tuncay
14-Burak	36-Gökhan	59-Turgay
15-Can	37-Göztaş	60-Tunar
16-Caner	38-Gülay	61-Tutku

17-Coşkun	39-Güney	62-Uğur
18-Çağatay	40-Günyol	63-Ümit
19-Çağdaş	41-Hakan	64-Yağmur
20-Çağkan	42-Köksal	65-Yalçın
21-Çağrı	43-Mert	66-Yücel
22-Çınar	44-Mete	67-Yüksel
	45-Oğuz	

Kullanıma yeni giren yabancı adlar uzunca bir liste oluşturmaktadır:

1-Adem	21-Kürşat	41-Seda
2-Akif	22-Mahir	42-Selami
3-Belnur	23-Mehtap	43-Selim
4-Berna	24-Melih	44-Semail
5-Bilal	25-Mevlana	45-Serdar
6-Bünyamin	26-Mikail	46-Serkan
7-Büşra	27-Müjde	47-Settar
8-Derya	28-Nalan	48-Sezai
9-Eda	29-Nebi	49-Şule
10-Fatih	30-Nihat	50-Tacettin
11-Ferdi	31-Nurettin	51-Tanju
12-Fethullah	32-Nurullah	52-Tayfur
13-Feyyaz	33-Raziye	53-Tuba
14-Feza	34-Rıdvan	54-Ubeyt
15-Figen	35-Rıza	55-vedat
16-Furkan	36-Ruhan	56-Vildan
17-Halûk	37-Saadet	
18-Harun Azat	38-Sabira	
19-İjlal	39-Sadullah	
20-Kübra	40-Saliha	

Sözü bitirmeden önce, bu konuyla ilgili olduğunu düşündüğüm bir noktaya daha değinmek istiyorum:

Özümlleme (Asimilasyon)

Kimlik bulamayanlar, kimliğinden kuşkulananlar ve diğerlerini suçlamaktan çıkar umanlar özümllemeye uğradıklarını, Türk kültürü içinde kendi kültürlerinin eritildiğini ileri sürerek bedel ödenmesine uzanan ödünler istiyorlar toplumumuzdan.

Birilerinin Melez Türkler dediği bazı Türkler de bu savlara, sözümona ilericilik, çağdaşlık, demokratlık, insan hakları benzeri yüce ve albenili kavramların sığınağında çanak tutuyorlar.

Ciddi olarak bir düşünelim, Türklerin ne kadar özümllemede bulunduğunu ve ne kadar özümllemeye uğradığını. Hesabın kimlerin lehine ve kimlerin aleyhine sonuçlandığı görüldüğünde şaşırıp kalınacaktır olan bitenler karşısında.

Senin sırtından ve senin kanınla devlet kuranlar o devletlere senin adını bile vermemişler. Devlete kendi adlarını vermişler ve seni yok saymışlar. Türkçe yerine bürokraside Arapça'yı, sanatta Farsça'yı yeğlemişler. Türkçeyi küçümsemişler, horlamışlar; Türkçe konuşanları, ayaktakımı saymışlar. Bunun içindir ki geçmiş dönemlerde anladığın şiirin yok, okuyabildiğin öykün yok, romanın yok.

Dinini, inanç ve yaşam felsefeni katliamlar ve kısımlarla elinden almışlar, zorla... Resim, heykel gibi güzel sanatlar yasaklanmış. Müzik diye, Bizans-Arap müziğini dayatmışlar sana.

Bir kısım Türk Milliyetçileri de bugün, öz Türkçeyi benimsemeyerek Türkçecileri akıl almaz sıfatlarla suçlamaktadırlar; kimine ulusalcı, kimine komünist, kimine ateist demektedirler. Yine bunlar, kendi dilimizde ibadete te karşı çıkmaktadırlar. Allah'ın dilinin Arapça olduğunu söyleyerek Kuran'nın Türkçeleştirilmesini neredeyse dinsizlik saymaktadırlar.

Milliyetçilik, kendi öz dilini başka dillerden aşağı görmek midir?

Düşünelim...

Arapçada kaç adet Türkçe sözcük var, kaç Arap ailesi, çocuğuna Türkçe ad koydu?

Türk dili, başka dillerin saldırısına uğrarken, onların egemenliğine karşı koyamazken, Türkler, çocuklarına başka dillerden ad koyarken, inanç dünyamız yıkılıp yok edilirken özümüzden kopuyor, başkalarının kültürünü özümlemiş oluyoruz.

Düşünelim; düşünmek en büyük erdemdir.

*

Kaynakça

1. Gökçe, O. "Berit'in Gözyaşları", 2. Basım, 2014, Zeus Kitabevi, İzmir.
2. Karpuz, H. Ö. "Buldan İlçesinde Kişi Adları", www.buldanmyo.pamukkale.edu.tr
3. www.afsin.gov.tr/eshabikehf).
4. Karpuz, H. Ö. "Buldan İlçesinde Kişi Adları", www.buldanmyo.pamukkale.edu.tr
5. Açıkel, A. "Artukabad Kazasında Türk Adları (1455-15209)", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 13, Sayı 2, S. 305-335, 2003, Elazığ.
6. Kurt, Y. "Adana Sancağında Kişi Adları", dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/21/60.pdf
7. Harun, T. "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, S. 23-34, 2000, Elazığ.

"BİLDİRİ METNİ" Hk. (B. İşlek)

Tarih: 20 Ekim 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Ozan Can,

Daha önce Horanta ile paylaştığım Doç. Dr. Salahaddin Bekki Hoca'nın “Bekir İşlek’in Düziçili Âşıklardan Derlediği Koroğlu Kolları” adlı bildiri metnini ekte gönderiyorum.

Çukurova'ya ait derlemelerin Akademik dünyadaki yankıları ve değerlendirilmelerini görmek açısından Horanta'nın 3. cildinde yer almasını ve böylece hocamızı da Horanta'ya eklemeyi sağlarsak sevinirim.

Horantaya selam ve saygıyla.

*

İŞLEK'İN DÜZİÇİLİ ÂŞIKLARDAN DERLEDİĞİ KÖROĞLU KOLLARI (S. Bekki)

Doğu Türkistan'dan Balkanlara uzanan geniş saha içerisinde teşekkül eden Koroğlu -destan devri kapanmasına rağmen- yayılması, gelişmesi devam eden ve her an yeni rivayetleri derlenebilen ender destanlardandır.⁷⁷ Günümüz Türkiye'sinde, Koroğlu destanının yeni rivayetlerinin kayda geçirildiği bölgelerden biri de Düziçi'dir.

Türkmen aşiretlerinin XVI. yüzyıldan başlayıp XIX. yüzyılın ortalarına kadar iskân edildiği Düziçi bölgesi, batı tarafında Kadirli (Osmaniye), güneyinde Osmaniye il merkezi, kuzey-doğusunda Kahramanmaraş ve güney-doğusunda Gaziantep illeri ile çevrili bir ova'dır. (Görkem 2000: 3).

Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep üçgeninin ortasında yer alan bölgenin yetiştirdiği hikâyeci âşıklar, Ali Rıza Yalgın'dan günümüze yerli ve yabancı birçok araştırmacının çalışmasına kaynaklık etmiştir.

Düziçili âşıklardan kayda geçirilen ilk Koroğlu kolu, “Koroğlu'nun Gürcistan Seferi”dir. Ali Rıza Yalgın'ın Kır İsmail'den derlediği bu metin, 1939-1940 yıllarında Adana'da “Türksözü” gazetesinde yayımlanmıştır. (Görkem 2000: 22). Mustafa Aça ise bu yazıların yine Adana çıkan başka bir dergide, “Görüşler”de yayımlandığını belirtir. (2014: 555):

Pertev Naili Boratav'ın Çukurova derlemeleri arasında da Koroğlu kolları bulunmaktadır. (Görkem 2000: 22).

Wolfram Eberhard'ın 1951 yılında Adana-Gaziantep arasında kalan bölgede yaptığı çalışmalarda, Kozanlı Ali Soylu, Osmaniye'li Ali Tekerek ve Mehmet Göçün adlı sanatkarların repertuarlarında Koroğlu kollarının olduğunu tespit etmiştir. (2002: 10-13).

Düziçi folkloru üzerine çalışan en önemli isim hiç kuşkusuz İsmail Görkem'dir. Onun 1985'te başlayan çalışmaları, bir doktora (1990) ve bir de doçentlik (2000) çalışması olarak vücut bulmuştur. İkisi de kitap olarak neşredilen bu çalışmalardan ikincisi Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve onun

⁷⁷Koroğlu üzerine yapılan yüzlerce çalışma için bk. Aça 2014.

hikâye repertuarının incelenmesine hasredilmiştir. Gökem, Âşık Mustafa Köse'nin Koroğlu kollarından “Horasan Seferi”, “Gürcistan Seferi” ve “Turna Teli” hikâyelerini bildiğini nakleder ancak bu anlatılara incelemesinde yer vermez. Gökem, âşığın sevda konulu hikâyelerini (Güzel Ahmet, Han Mahmut, Bal Böğrek, Helvacı Güzeli ve Âşık Halil) incelemiştir. (Gökem 2000).

Refiye Okuşluk, Çukurova halk hikâyeciliği üzerine hazırladığı doktora tezinde, Koroğlu kollarını anlatarak meşhur olan ve bu yüzden kendisine Koroğlu lakabı verilen Âşık Mehmet Demirci'den, “Koroğlu'nun Ortaya Çıkması”, “Ayvaz'ın Kaçırılması”, “Ayvaz'ın Esir Olması”, “Koroğlu ile Hasan Paşa”, “Koroğlu'nun Gürcistan Seferi”, “Koroğlu'nun Yemen Seferi” ve “Koroğlu'nun Kırklara Karışması” adlı hikâyeleri 1997 yılında derlemiş ve metin olarak da çalışmasına almıştır. (Okuşluk 2000: 226-288). Okuşluk'un bu çalışması 2009 yılında aynı adla kitaplaştırılır. (Okuşluk-Şenesen 2009).

Koroğlu lakaplı Âşık Mehmet Demirci hakkında Kürşat M. Korkmaz tarafından Prof. Dr. İsmail Gökem danışmanlığında hazırlanan bir de doktora tezi vardır. 2003'te tamamlanan tezde, “Koroğlu'nun Zuhuru [I]”, “Ayvaz Kolu”, “Ayvaz'ın Yesir Olması”, “Koroğlu ile Hasan Paşa”, “Moskof Kolu”, “Gürcistan Seferi”, “Turna Teli Kolu”, “Yemen Kolu”, “Koroğlu'nun Son Kolu” ve “Koroğlu'nun Zuhuru [II]” olmak üzere on kol incelemeye tabi tutulmuş ve bu kolların metinlerine yer verilmiştir. (Korkmaz 2003). Düziçi dışında çevre il ve ilçelere davet üzerine hikâye anlatmaya giden Koroğlu'nun Kadirli ilçesinde, kendisinden habersiz bir çırağı yetişir. Bu çırak Esmâ Şimşek'in “Yaşayan İnsan Hazine Listesi”ne eklenmesini önerdiği Kadirli Yusuf Sıra'dır. (2015: 5-13).

Sayın başkan değerli katılımcılar,

Çukurova ve özellikle de Düziçi folkloruyla ilgili çalışmalara 2005'ten itibaren akademi dışından Sayın Bekir İşlek katılır.⁷⁸

Bekir İşlek'in *delisi tutup* derleme çalışmalarına başlamasında Öğretmen okulundan hocası olan İsmail Gökem'in etkisi büyüktür. O, hocasını 1985'te başka bir öğrencisinin motosikletinin tergisinde köy köy dolaşp derleme yaparken görür. Hocasının çalışmalarını kitaplaşmış olarak gören İşlek -ki bu kitaplar yukarıda adı anılan Çukurova Ağıtları ile Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı- hem hocasını tebrik eder hem de

⁷⁸1957 yılında Düziçi Pirsultanlı köyünde dünyaya gelen İşlek, Düziçi İlköğretmen Okulu ile İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi diplomasına sahiptir. Beş yıl avukatlık yapan İşlek, daha sonra Noterliğe geçer. Halen İzmir 25. Noteri olarak çalışmaktadır.

kendisinin bu konuda neler yapması gerektiğini sorar. Görkem Hoca da nelerin nasıl yapılacağını öğrencisine uzun uzun anlatır.

Hiç vakit kaybetmeden çalışmalara başlayan İşlek, Düziçi düşünlerinde video çekimleri/ kayıtçılığı yapan bir yakınını, tespit ettiği âşıklara göndererek onların anlatacağı her şeyi kaydetmesini ister. 2005 yılında başlayan bu çalışmalarda Bekir İşlek hem video kaydı yapan yakınının hem de hikâyeci âşıkların yevmiyelerini karşılamaya çalışır.⁷⁹ Kendisi de fırsat buldukça bu çalışmalara katılır.

Sayın İşlek, bu arada malzeme toplama konusunda yeni bir yol keşfeder ve vefat eden âşıkların ailelerinde kalan ses kayıtlarının peşine düşer. Toplanan kasetlerin birer kopyası alınarak asılları sahiplerine iade edilir. Toplanan metinler VCD ve MP3 kayıtları olarak arşivlenir.

Derlenen malzemeyi Prof. Görkem’le paylaşan İşlek, birden çok tez ve kitap çalışmasına malzeme hazırlamış olur. Hazırlanan çalışmaların “Düziçi Folklor Kitapları” adı altında seri olarak yayınlanmasına geçilir. Birazdan tanıtacağımız serinin ilk dört kitabının tüm baskı ve dağıtım masraflarını Sayın İşlek karşılar. Ancak beşinci kitapta bir sponsor bulabilir.

Serinin ilk kitabı, Düziçili âşıklar İspir Onbaşı ve Karayîğit Osman’ın anlatımlarından hareketle hazırlanan “Çukurovalı Karacaoğlan”dır. 2008’de yayımlanan kitabı İsmail Görkem ve Ozan Tülüce hazırlamıştır. Kitabın sunuş yazısı, Bekir İşlek tarafından kaleme alınmıştır. (Görkem ve Tülüce 2008)

Serinin ikinci kitabı, Bekir İşlek’in de yayımlanan ilk eseridir: “Tekeden Teleme Çalmak / Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası”. Düziçi folkloruna ilişkin isim ve unsurların “Tecirli Metodu”yla kaleme alındığı kitap, 2009’da yayımlanmıştır.⁸⁰

⁷⁹Karayîğit Osman, “Güzel Ayvaz’ın Kaçırılması Kolu”nu anlatmaya başlamadan önce Bekir İşlek’in yaptığı işe dair şu değerlendirmelerde bulunur:

*Bana dedi ki, “Senin **emeğinin karşılığını vereceğim**. Bu işi bu ilçede senden başka bilen kalmadı; ben bunu biliyorum. Sen de ölürsen, toprağa gömülür. Bu bilgi, bu kültür bizim Türkiye’imizin kıymetli bir hazinesidir, yazık olacak” diye bana söyledi.*

Ve konuştuk, anlaştık.

Yöremizdeki on yedi daldaki bildiğim halk hikâyesini Bekir İşlek Bey’le kasete çekip kamerayla karşılaştırıp ve işi de bitirmek üzereyiz. Bugünden sonrasında gelenen durumu Bekir İşlek Bey değerlendirecek. Amma arşive koyacak ama kitaba dönüştürecek amma değerlendirecek. (İşlek 2012: 428-429)

⁸⁰Tecirli: Kış aylarında Ceyhan nehrinin doğu yakasında ve Düziçi ovasında oturan yazları ise Gâvur Dağlarını aşarak Kahramanmaraş’a oradan da Kayseri-Uzunyayla’ya çıkan son aşamada kışları geçirdikleri yerlere iskân edilen aşiret. Sayın İşlek de bu aşirete mensuptur ve topladığı malzemeyi herhangi bir tasnife tabi tutmadan gelişi güzel yazıya aktarmasını Tecirli oluşuna bağlar. (İşlek 2010: 40)

Serinin üçüncü kitabı olan “Bir Cerene Av Olmak, İstanbul, 2010” da aynı metotla hazırlanmış bir çalışmadır.

Serinin dördüncü kitabı 2012 yılında “Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapiya Doksan Değnek Çalmak / Âşık Karayiğit Osman’ın Hikâye Repertuarı” adıyla okuyucuyla buluşur. İki bölümden oluşan eserin birinci bölümü, biraz önce tanıtmaya çalıştığımız iki kitabın devamı niteliğinde olup Çukurova folkloruna ilişkin malzemeyi içermektedir (s.19-89). Kitabın bir hayli hacimli olan ikinci bölümünü ise Âşık Karayiğit Osman’ın hikâye repertuarı oluşturmaktadır (s. 90-520). Âşığın hikâye repertuarı Koroğlu hikâyeleri ve diğerleri olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda, “Balbörek”, “Ahmet Bey ve Güheri”, “Ali Paşa”, “Âşık Garip”, “Deli Boran”, “Gündeşlioğlu”, “Güzel Ahmet”, “Han Mahmud”, “Hurşit”, “Öksüz Ali” ve “Sarız’dan Bir Aşk Hikâyesi” adlı metinler bulunmaktadır.⁸¹ Âşık Karayiğit Osman’ın anlattığı ve kitapta metinleri bulunan Koroğlu kolları ise şunlardır: 1) Kırat’ın Kaçırılması (s. 408-426), 2) Güzel Ayvaz’ın Kaçırılması (s.427-444), 3) Turna Teli (s. 445-459), 4) Moskof Seferi (s. 461-480), 5) Gürcistan Seferi (s. 481-510).

Serinin beşinci kitabının birinci cildi, Seyhan Belediye Başkanı Zeydan Karalar’ın katkılarıyla bu yıl içinde (2016) yayımlanır. Bekir İşlek’in Musa Tolu ile birlikte hazırladığı kitabın ana teması ağıtlardır. Karşılıklı yazılan mektuplarla oluşturulan bu kitaba birçok kişinin de katkısı olmuştur. Kitapta, 1981 yılında vefat etmiş olan Âşık Mahmut’tan geriye kalan ses kayıtlarının çözümüyle elde edilen “Turna Teli” hikâyesi önce sadeleştirilmiş olarak (s. 193-205) daha sonra da ağız özellikleri korunarak verilmiştir. (s. 205-225). Kitabın tam adı şöyledir: “Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak I”. Eserin ikinci cildi de Ağustos 2016 itibarıyla yayımlanmıştır. Birçok kişinin katkıda bulunduğu eser, Çukurova Belediyesinin sponsorluğunda okurla buluşmuştur. Toplam 368 sayfadan oluşan ve yine Tecirli metodu ve üslubunun egemen olduğu esere, diğer çalışmalarda ihmal edilen dizinler eklenmiştir.

Bekir İşlek’in “Didim’de Zeytinleri Meltemler Sular” başlığını taşıyan zeytincilik üzerine de bir kitabı vardır.

Sayın İşlek’in tanıtmaya çalıştığımız kitap halinde vücut bulan çalışmalarının dışında onun yaptığı derleme çalışmaları üzerine kurulan akademik çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlardan ilki Prof. Dr. İsmail Gökem danışmanlığında Emine Kanat tarafından hazırlanan “Düziçili Âşık

⁸¹Bu hikâyeler öğrencilerim Yeliz Saygılı ve Özgenur Altıntaş tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmaktadır. Koroğlu kolları da ayrı bir çalışma olarak hazırlanabilir / hazırlanmalıdır.

Mustafa Çabuk: Hikâye Repertuarı ve Türkölü Hikâyeleri / İnceleme-Metin, Kayseri, 2010.” adlı tezdır. Bu çalışmada Tus Mustafa lakaplı 1934 doğumlu Âşık Mustafa Çabuk’un hikâye repertuarının bir bölümü incelenmiştir. Emine Kanat’ın verdiği bilgiye göre Âşık Mustafa Çabuk, Koroğlu kolları dahil 26 hikâye bilmektedir. Kanat, bu çalışmasında Koroğlu kolları dışında kalan türkölü hikâyelerden sekiz tanesini incelemiştir. Kanat, tezinin “Ön Söz”ünde üzerinde çalıştığı metinlerin görölütölü kayıtlarının Bekir İşlek arşivinde bulunduğunu belirterek katkılarından dolayı Bekir ve Hüseyin İşlek Beylere teşekkür eder. (Kanat 2010: III)

Âşık Mustafa Çabuk’un repertuarında bulunan Koroğlu hikâyeleri (Türkölü hikâyeler), Gökem Hoca tarafından o dönemde Erciyes Üniversitesinde yüksek lisans öğrencisi olan Ahmet Türker Aydın’a tez çalışması olarak verilir. (İşlek 2009: 72). Süre sınırlaması nedeniyle Erciyes Üniversitesinden ilişkisi kesilen Ahmet Türker Aydın, 6111 sayılı kanuna istinaden Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne kayıt yaptırır ve Prof. Dr. Ensar Aslan danışmanlığında Sayın Gökem’in verdiği çalışmayı devam ettirir. Aslan’ın Ocak 2016’da emekli olmasıyla söz konusu öğrencinin danışmanlığını Doç. Dr. Salahaddin Bekki üstlenir. Âşık Mustafa Çabuk’un repertuarında bulunan ve Sayın İşlek tarafından derlenen,1) Turna Teli, 2) Yemen Seferi, 3) Horasan Seferi, 4) Dağıstan Seferi, 5) Moskof Seferi, 6) Koroğlu’nun Ayvaz’ı Kaçırması, 7) Koroğlu’nun Esir Düşmesi, 8) Şam Seferi, adlı sekiz kol üzerine yapılan çalışma Ağustos 2016’da tamamlanmıştır.

Sayın başkan, değerli dinleyiciler,

Bekir İşlek’in derlemiş veya derletmiş olduğı Koroğlu kollarının sayısı on birdir. Bu kollar: “Dağıstan Seferi”, “Gürcistan Seferi”, “Koroğlu’nun Ayvaz’ı Kaçırması”, “Horasan Seferi”, “Kırat’ın Kaçırılması”, “Koroğlu’nun Esir Düşmesi”, “Moskof Seferi”, “Şam Seferi”, “Turna Teli” ve “Yemen Seferi”dir. Bu kollardan “Turna Teli” Düziçi bölgesinde en fazla yayılan ve sevilen hikâye olarak kayıtlara geçmiştir.

Akademiden İsmail Gökem ve yukarıda adı geçen araştırmacıların çalışmaları ile bir folklor gönüllüsü olan Bekir İşlek’in yapmış olduğı derleme ve yayın faaliyetleri, bize Çukurova bölgesinin özellikle de Düziçi’nin Erzurum gibi Kars gibi Koroğlu kollarının anlatıldığı önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. Düziçili âşıkların ortak özelliklerinden biri anlattıkları hikâyeleri yerelleştirmeleri ve bu konuda taviz vermemeleridir. Birçok anlatıda Bolu Beyi, Dolu Bey olarak karşımıza çıkarılır ve onun yaşadığı bölge Koroğlu kollarını anlatarak meşhur olan ve bu yüzden kendisine Koroğlu lakabı verilen Âşık Mehmet Demirci’nin

dilinden şöyle nakledilir: “... *Gırat’ı da aldılar. Çamlıbel’e yetiştiler. Çamlıbel Anteb’inen Urfa’nın arası. Köroğlu’nun Bolu’da, Sivas’ta işi yok. Oralarda galmış ama o kadar. Köroğlu’nun aslı İslâhiyeli. Dolu Beyi diye de sarhoşluğundan denmiş.*” (Okuşluk-Şenesen 2009: 218). Bu yerelleştirme hemen her Düziçili âşık tarafından tekrar edilmiştir.

Sayın İşlek’in kendi çalışmalarına karşı tutumu nasıldır? Bu çalışmaları yaparken nasıl bir yol takip etmiştir? Kısaca bu konuda bilgi verip konuşmamı tamamlamak istiyorum. Sayın İşlek, “*Düziçi’nde derleme yapan son derlemeci ben oldum galiba. ...geçtiğimiz beş yılda (2005-2010) yaşayan âşıklardan kimi bulabildimse (Âşık Mustafa Köse, Âşık Karayiğit Osman, Âşık Mehmet Öztürk, Âşık Tus Mustafa (Çabuk), Âşık Mehmet Kına) muhaddislerin hadis derlemesi itinasıyla bildiği ve anlattığı son türküye, ağıta, kelimeye kadar derlemeye, kaydetmeye çalıştım. Sadece bunlarla, türkü, ağıt ve hikâyelerle de yetinmedim. Bir sonraki neslin bile asırlar öncesine ve başka dünyaların insanlarına ait zannedebileceği; bölge kültürünü oluşturan teleden tetiriye, ekşiden değirmene ne varsa bunları da derleyip –üzerinde düşünürken çağrıştırdıkları komuları hatıralarla harmanlayarak (2012: 16)- yazıya aktarmaya gayret ettim.*” (2012: 13-14)demektedir. İşlek’in cümlelerinin benzerini, *-Eserimde görülecek kusurlarımın affedilmesinden çok düzeltilmesini rica ederek topladıklarımı, notlar ve müsvedde halinde bile olsa aynen sunarım. (Yalgın: 1977: XVI)-* yaklaşık yüzyıl önce bu bölgede çalışma yapan “Cenupta Türkmen Oymakları”nın yazarı Ali Rıza Yalgın da kurmuştur. Anlaşılan o ki, iki folklor gönüllüsü yaklaşık yüzyıl arayla aynı heyecan ve aynı üslupla derledikleri malzemenin kalıcı hale getirilmesini öncelemişlerdir.

İsmail Görkem, “Tekeden Teleme Çalmak” adlı kitaba yazdığı “Söz Başı”nda Bekir İşlek’in yaptığı çalışmaların önemine şöyle işaret eder: “*Böylesi bir işe girişmek, alkışlanacak, takdir edilecek bir ‘eylem’ olarak görülmelidir... Türk halk kültürü ve dolayısıyla Düziçi, onun gayret ve çabasıyla çok şeyler kazanmıştır!*”(2009: 11). Kazanmaya da devam etmektedir. Bu cümleden olarak Nail Tan’ın, Bekir İşlek’in yayımlanan iki eserinden hareketle hazırladığı, “*Gönüllü Bir Halk Kültürü Derlemecisinin Kitaplarındaki Sözlüklere Girmemiş Bazı Atasözü ve Deyimler Üzerine*” adlı çalışmasını dile getirelim.(Tan 2012: 365-363)

Son Söz

“Düziçi Pirsultanlı köyünde doğdu

Büyüdü

Düldül Dağı’nı gördü

Folklorla daldı

Yazmaya başladı

*Tekeden teleme çaldı
Bir Cerene av oldu
Çukurova folklorunun delisi tuttu
Derlemek için
Seksen kapıya doksan değnek çaldı.”*

Çukurova folkloru üzerine mektuplar yazıp “Ağıdı Paylaş”tı. Ve en önemlisi bin bir güçlkle topladıklarını bizimle paylaştı, paylaşmaya devam ediyor.

Anlatmaya çalıştığım özverili çalışmalarından dolayı Sayın Bekir İşlek’e, takdirlerimi, teşekkürlerimi sunarken siz kıymetli dinleyicileri de saygıyla selamlıyorum.

*

Kaynaklar

AÇA, Mustafa (2014), “Köroğlu Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Tüfek İcad Oldu Mertlik Bozuldu Köroğlu Kitabı*, Haz. M. Sabri Koz, İstanbul: Kitabevi, s. 539-589.

AYDIN, Ahmet Türker (2016), *Düziçili Aşık Mustafa Çabuk’tan Derlenen Köroğlu Türküleri Hikâyeleri (İnceleme- Metinler)*, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

EBERHARD, Wolfram (2002), *Güneydoğu Anadolu’dan Aşık Hikâyeleri*, Çev. Müfide Kocaoğlu Van Der Hoeven, Ankara: Türk Dil Kurumu.

GÖRKEM, İsmail (2000), *Halk Hikâyesi Araştırmaları / Çukurovalı Aşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*, Ankara: Akçağ.

GÖRKEM, İsmail ve Ozan Tülüce (2008), *Biyografik Türküleri Hikâye Çukurovalı Karacaoğlu Osman’ın Düziçi Rivayetleri / İspir Onbaşı – Karayigit Osman*, İstanbul: Çatı.

İŞLEK, Bekir (2009), *Tekeden Teleme Çalmak / Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası*, İstanbul: Çatı.

İŞLEK, Bekir (2010), *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul: Çatı.

İŞLEK, Bekir (2012), *Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak / Aşık Karayigit Osman’ın Hikâye Repertuarı*, İstanbul: Çatı.

İŞLEK, Bekir (2015), *Didim’de Zeytini Meltemler Sular*, Ankara: Zeytinseli Zeytincilik Kitapları.

İŞLEK, Bekir ve Musa Tolu (2016), *Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak I. [Adana]*, Mercan Matbaa Ltd. Şti.

KANAT, Emine (2010), *Düziçili Aşık Mustafa Çabuk: Hikâye Repertuarı ve Türküleri Hikâyeleri / İnceleme-Metin*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KORKMAZ, Kürşat M. (2003), *Çukurovalı Aşık Mehmet Demirci (Köroğlu) ’nın Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

OKUŞLUK, Refiye (2000), *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

OKUŞLUK-ŞENESEN, Refiye (2009), *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*, Adana: Altın Koza.

ŞİMŞEK, Esmâ (2015), “Meddahlıkta, ‘Yaşayan İnsan Hazine’ Listesi’ne Eklenmesi Gereken Bir İsim: Kadirli Yusuf Sıra”, *Millî Folklor*, S. 108 (Yaz), s. 5-13.

TAN, Nail (2012), “Gönüllü Bir Halk Kültürü Derlemecisinin Kitaplarındaki Sözlüklere Girmemiş Bazı Atasözü ve Deyimler Üzerine”, *Türk Dili Dergisi*, S. 275 (Mayıs), s. 353-363.

TOLU, Musa ve Bekir İşlek (2016), *Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağıdı Paylaşmak II. [Adana]*, Okur Matbaası.

YALMAN (YALKIN), Ali Rıza (1977), *Cemupta Türkmen Oymakları I*, Haz. Sabahat Emir, Ankara: Kültür Bakanlığı.

HİYERARŞİDEKİ HAKİKAT (M. Tolu)

Tarih: 28 Kasım 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Piştim, olgunlaştım hatta kocadım ama şu bürokrasiye devlet hizmetlerindeki hantallığa ve nadanlığa bir türlü alışamadım. İşim düştüğünde mide kramplarıyla tarifsiz korkularla gittiğim devlet dairelerinden hep yüksek tansiyon ve baş ağrılarıyla kurtardım canımı. Her defasında ön yargılarımdan arınarak, ‘onlar da bizim insanımız, benim vatandaşlarım, biraz anlayışlı olmak gerekir’ duygularıyla gitmeme rağmen yine de tarifsiz öfkelerle ayrıldım. Benim vergilerimle semirip atamın emekleriyle yapılan konforlu mekanlarda beni aşağılayan bana çemkiren beceriksiz, liyakatsiz ama düğmesine bile dokunulmaz devlet memurlarının otağından...

Bu konuda sayısız örnekler vermeyi, başa gelen can sıkıcı olayları anlatmayı gereksiz görüyorum. Çünkü günlük gazetelerde ve Tv haberlerinde sahipsiz insanımıza devlet kapılarında uygulanan çağdışı uygulamalardan binlercesini görebiliriz. Ama olaya şu soruları sorarak bir yaklaşalım bakalım nasıl bir sonuca varacağız:

1-Bir kasabaya beş yıl veya on yıl kaymakam tayin edilmese hangi hizmet aksar?

2-İlçe Milli Eğitim müdürünün ve daire memurlarının, çocukların okuyup yazmasında ve ulusal ölçekteki sınavlarda başarılı olmalarına ne katkısı var?

3-Kasabada müftü ve Diyanetin kalabalık kadrolarla memur bulundurmasının, insanımızın dürüst ahlaklı olmasına etkisi var mıdır? Ya da inanmış gibi görünen münafıkları mümin yapar mı?

4-Tarım ilçe müdürü ve ayakkabılarına çamur değmemiş mühendislerinin tarımsal üretimde kaliteye ve kantiteye bir katkıları var mı?

5-On liralık bir harcın bile bankaya yatırıldığı bir çağda, bir ülkede maliye veya defterdarlık olmazsa vergi gelirleri düşer mi?

6-Orman teşkilatı olmasa dağlarımız ve korularımız sence de daha yeşil kalmaz mıydı?

7-Sağlık ocaklarında doktorlar istediğimiz ilaçları harf sırasına göre sektirmeden zaten yazıyorlarsa hastalar direkt eczaneye gitse daha pratik bir yol olmaz mı?

8-Birçok ilçe merkezinde askerlik şubesi lağvedildi de acemi birliklerine yapılan sevkیاتlar aksadı mı?

9-Sen bugüne kadar derleme, araştırma, yayım yapan bir Halk Eğitim Müdür-ü-lüğü duydun mu? Her kasabada onlarca adam resmi bayramlarda on dakikalık bir oyun ekibi için mi istihdam edilir?

...

Yargı için adliye, emniyet için ‘cenderme’, kayıt için nüfus ve tapu memurları ile sadece aşılar için sağlıkçı ve veterinerden başka işe yaramaz, kendi halkını horlayan ve semeriyle seksene mal olan onlarca lüzumsuz teşkilatın ne işi var kasabada?

Bana inanmıyorsun halkın ta kendisi Beyaz Ağa’ya soralım mı kimin neye yaradığını?

*

Ulan Başlarım Kaymakamınızdan

Tokmaklı orman işletmesinde çalışan kâtip M. Gökçe, Andırın orman işletmesine görev değişikliği istemektedir. Bu konudaki en büyük güvencesi zamanın hatırı sayılır siyasetçisi iktidar partisinin ilçe başkanı, bacanağı Onur Kafkasyalıdır. M. Onur’a, Onur Bey de işletme müdürüne baskı uygulamaktadır. İş daha fazla savsaklayamayan müdür, M’nin, Meryemçil Beli’nin başında bir ziyafet verirse atama işini yapacağını Onur Kafkaslı’ya söyler.

İki bacanak bir olup hemen hazırlıklara başlar. İş kolaylaştıran kişi hem kavurma için kesilecek koçları, sürüsünün en iyilerinden seçecek hem de pişirme işini yapacak olan Onur Bey’in baba dostu Yörük beyi Beyaz Ağa’dır. Ziyafet Meryemçil Beli’ndeki Deliklitaş pınarının başında yapılacaktır. Kararlaştırılan günde Kaymakam, Cumhuriyet Savcısı, Hâkimler, Veteriner, Orman İşletme şefleri ve diğer memurlar ile dostlar Meryemçil Beli’ne ulaşırlar. Beyaz Ağa gelenleri karşılar. Meryemçil Beli’nin mantuvarı, kekiği ile beslenen koçlar bir gün önceden kesilerek dinlendirilen et, gün doğumunda ateşe sürülmüştür. Kavurma son demini alıp iki sac arasında olgunlaşırken papatya beyazlığında peynirler, bıçakla kesilen yoğurtlarla toy başlamıştır bile. Mezeler dizilir, kadehler doldurulur.

Deliktaş pınarını, Tanrı rakı içenler için yaratmıştır. İçinden on adet taş sayarak alamayacağın kadar soğuktur. Teknesinde karpuzları patlatan berrak suyu rakıya katmak için benzersiz...

Konuklar yavaş yavaş demlenirken ardıc odunu közünde pişen sac dolu kavurmayı servis eden Beyaz Ağa da sofraya oturur. Oturur oturmasına ama içicilerin hızını, dozunu hiç beğenmez. Sofradaki bu uyuşukluğa bir son vermek amacıyla ‘sizin içtiğiniz rakıyı ben lavanta diye kullanırım’ deyince durumdan vazife çıkaran Onur Bey, yanına oturttuğu dostu Beyaz Ağa’yı dozlu ve dolu kadehlerle beslemeye başlar. Tahrik ve taltiflerle iyice dolduruşa gelen Yörük beyi eline aldığı her kadehi ‘fondip’lemektedir. Yarım saat içinde ses duvarını ve edep eşiğini aşan Beyaz Ağa, ağzına gelen lafları sansürsüz salar ortaya. Galiz küfürlü ifadeler havada uçmaktadır. Grup durumu tebessümle karşılar ama Onur Bey “Ayıp oluyor Beyaz Ağa. Koskoca Kaymakam Bey şurada otururken bu ağız sana yakıştı mı?” diyerek yine tahrik içerikli bir pas atınca iyice coşan Beyaz Ağa: ‘Ulan

Kaymakamınızın .mına koyum, benim dağ gimi paytarım (veteriner) var burada.’ der; böylece kendince işe yararlılık sırasını yani kafasındaki hiyerarşiyi ortaya koyar.

‘HEFTİKLEMEK DE YASAK’ (M. Tolu)

Tarih: 04.12.2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Birkaç sene önce, yaz mevsimi sonunda Andırından, Adıyaman’a teyzemin kızlarından birinin düğününe gidiyoruz. İki arabalık bir grubuz. Andırın düzünde nemden, sıcaktan bunaldığımız için bir an önce hiç olmazsa geceleri serin Güneydoğuya ulaşmaya can atıyoruz. Harboğazi, Haştırın dönemecinden sonra sarınca Başkonuş’a doğru, camları açarak mis gibi kamalak ve mezdea kokularını hoş bir keyifle doldurduk ciğerlerimize. Kızgın toprakta karnının altı yanan bir yılan kıvraklığında indik, Yenice kale rampasını. Göksun Kahramanmaraş kavşağında, bu sefer de Ahır Dağlarından esen acı poyraz sardı yorgun bedenlerimizi. Her nefeste en ücra bronşlarımıza kadar içimizin kuruduğu hissini yaşıyorduk. Kaynamış asfaltta ipil ipildi seraplar. Bu kadar kısa sürede bu kadar farklı iklim koşulları ters yüz edince vücut dengemizi hem yakıt ikmali hem de bir çay molası için, Kürtüllü mevkiinde bir istasyona sapıverdik.

Araçları yakıt pompalarına park ederek dışarıya attık kendimizi. Bir bardak çay, bir yudum soğuk su arayışındaydık. Konukların dinleneceği sandalyelere yönelmiştik ki istasyonun güney tarafının, on beş adım ötesinde bir üzüm çardağına takılıverdi gözlerim. İkinci vakti, güneşin güneyden yansıyan ışıklarıyla kehribarlar gibi parlayan, her biri ibrik büyüklüğünde salkımlar son dem şekerlerini topluyorlardı bereketli Toros eteklerinden.

Oturmaya kalmadan bir refleksle yürüdü ayaklarım, olgun üzümlere doğru. Birkaç basamakla da aşağı inerek ulaştım Cennet meyvelerine. Ama çok ciddi ve özenle yazılmış, bir uyarı levhasıyla burun buruna geldim. Beyaz zemin üzerine kırmızı ve büyük harflerle yazılmıştı. “ÜZÜM KOPARMAK YASAKTIR!”

Levha, ustasına yazdırılmıştı. Metal bir zemin üzerine özenle basılan harflerle, kenar boşlukları arasındaki orantı mükemmeldi. Askı delikleri uygun bir genişlikte, matkapla delinmişti. Bir zincirle asıldığını da dikkate alırsak mevzu ciddiydi! Dikkate alınmayacak gibi değildi. Saniyeler içinde, soğuk bir çığseme kapladı bedenimi. Sonra da gevşeyen, yavaşlayan

adımlarım... Bir salkım koparamazdım artık. Ben de birkaç çirtim veya üç beş adet dane koparırdım. Çaresizdim ama kararlıydım; tadına bakacaktım bu şeker topaklarının. Gözüm yukarılarda, yine de devam ettim bakınmaya. Olgun bir salkım seçme amacıyla, bir iki adım daha atmıştım ki bir mukavva parçasına, tükenmez kalemle, bastıra bastıra boyanarak yazılmış bir yazı daha: “HEFTİKLEMEK DE YASAK!”

Üzerine projektörler ve mitralyözler tutulmuş, parolayı bilmeyen bir kaçak gibiydim. Yalnız, istasyondakiler değil, bir stadyum dolusu insanın, tebessümle ve acıyarak bana baktığı hissini yaşıyordum. Yakalanmış, yıkılmış ve yenilmişim. Uslanmaz nefsim, akılsız başıma ve kibirli özgüvenime isyanlardaydım. Ne sanıyorsun kendini? Kimle aşık atıyorsun sen? Türk köylüsü bu! Akıl onda, feraset onda, direnç onda. Bu kadar birikimin kurnazlığı da onda olmasın mı? Nice Keloğlan’lar, sayısı belirsiz İncili Çavuş’lar çıkarmadı mı bünyesinden. Anasını boyayıp babasına pazarlamadı mı? Çiriş otunu, lale soğanı; sülük kabuklarını, üzerlik ve nazarlık olarak hâlâ satıyorlar işportalarda. Hiç görmedin mi? Unutma, yıllar önce nasıl tarif ettiğini Koca Nazım’ın:

‘O, topraktan öğrenip kitapsız bilendir’

Yedirir mi sana malını böyle dal öğlen? Değil, ziraat mühendisi; profesör, dekan, rektör olsan ne yazar? Aldın mı ağzının payını? Öğrendin mi ‘akılsız başın ceremesini ayaklar çeker’in ne anlama geldiğini? Ancak, ağzını ayırarak baktın geçtin altın sarısı salkımların altından. Şimdi değdi mi alnın left ağacına? Sen duymadın mı, ‘Bu ağıznan, Antep’e gitsen, pekmez yiyemen” lafını? Duydun ama yine de düşünemedin değil mi, bu hava ile Maraş’ta üzüm yiyemeyeceğini? Salkım koparmaz(!) ama bir tadına bakma gibi kurnaz hevesini de boğazında koyarlar gördüğün gibi. İşte böyle ahbap; bir salkım, bir tek tane bile kopartmazlar adama. Ama bir kazancın oldu bu arada. İnkâr etme sakın! “Heftiklemeyi”, ömrünün sonuna kadar unutamayacağın şekilde öğrendin! Kıymetini bil bu musibetin...

Bir salkım, bir çirtim üzüm koparmak bir yana, parmaklarımı tek daneye bile dokunduramadan, yutkunarak geri döndüm mola alanına. Hırsla kavradığım ince belli sıcak çay bardağını alabildiğince şekerle doldurup, bir defa daha herkesi kendime baktıracak kadar; tinn, tinnn, tin, seslerini çıkartarak, çılgınca karıştırmaktan başka bir tesellim olabilir miydi?

*

Ya işte böyle Sevgili Bekir.

Bazı aşiretlerin türemişleri, sığıra, davara sürüsüyle ırmak atlatırken, Andırınlının bir tarla mısırın firiklerini haşlayıp, tuzlayıp yedikleri yetmezmiş gibi, kalan saplarıyla da ineklerine ziyafet çekerken; ben bekçisiz bağdan bir çirtim bile koparamadım!..

HENTİFLENMEK (O. Gökçe)*Tarih: 6 Aralık 2016**Kimden: bilim.ege@gmail.com*

Sayın Horanta,

Baş olma, mutlaka başın ağrır. Benim Horanta'nın Öykü Dedesi dediğim Sayın Musa Tolu bir heftik lafı çıkardı ortaya. Bana da bir çift söz düştü. Yazdım, ekte gönderiyorum. Maksadım da muradım da başınızı ağrıtmak değil. Laf ola beri gele gibi bir şey.

Saygılar sunarım.

*

Osmaniye'ye 1975'te görevli olarak gitmiştim. Çok tablacı vardı caddelerde sokaklarda. Sebze meyve satarlardı. Elleri ile arkadan iter, mahalle mahalle gezdirirlerdi tablalarını, yüksek sesle sağa sola çığırarak. Onları izlerdim, üzüldüm. Halden aldıkları üç beş kasa sebze meyveden ibaretti bütün malları.

İçlerinde köylülerim de vardı geçim sıkıntısından Çukurova'ya kaçıp sığınan. Ama tablacıların çoğunluğu Maravuzlular ve Urfalıları.

Maravuz, Afşin'nin bir köyü. Onlar, birbirine tutkun disiplinli bir ordu gibiydi. Koca il Urfa'dan gelenlerle dişe diş, başa baş kavga ederlerdi. Aralarına kan da düşmüştü. Bu iki gurubun kavgaları sırtçılığın, tablacılığın, at arabacılığının ya da benzer işlerin pazar paylaşımı kavgalarıydı. Bu köşede sen durursun ben dururum ya da o mahalleye sen gidersin ben giderim gibi çekişmelerden kaynaklanıyordu. Yoksulluk işte, düşman başına gelmesin, her şeyi yaptırır insana. Yiğit olur korkak olursun, namuslu olur namussuz olursun, dürüst olur sahtekâr olursun, dost olur düşman olursun. Düşmeye görsün insan dara, her renge boyanabilir.

O sıralarda, okuduğum bir öykü müydü, bir gazete haberi miydi ya da bir dost sohbetinde mi duymuştum hatırlayamıyorum. Osmaniye'de mi yaşanmıştı yoksa başka bir yerde mi yaşanmıştı onu da bilemiyorum. Bu tür kusurlarımın hoş görülmesi gerektiği yaştayım artık. Ama olayı bildiğimce ve aklımda kaldığıncaya anlatayım:

Bir tablacı karpuz satıyormuş, “kan kırmızı kan kırmızı, kesmece kesmece” diye reklam ederek. Biri gelmiş “Kes bakalım” demiş. Tablacı yarmış karpuzu ortadan. Adam “Bu kırmızı değil” demiş, almamış. Tablacı “Başkasını beğen abi” demiş. Beğenmiş, “Kes bakalım” demiş. Adam “Bu da kırmızı değil” demiş ve bu olay 2-3 kez yinelenmiş. Tablacı atmış kesik karpuzları yere, bıçak elde. Eti ne budu ne? Düşünmüş ki o günün olası

kazancı yarık karpuzlarla yerde... Adama dönmüş: “Sen kan kırmızısı mı istiyorsun? Al sana, al sana kan kırmızısı” demiş.

Adam toprağa, tablacı deliğe...

Evet, onları izlerdim, üzüldüm. Verecek başka bir şeyim yoktu. Bir şiir yazdım onlar için o tarihlerde. Yüreği yüreğim gibi olanların okumasını ve düşünmesini dilerim:

*

Hentiflenmişlik (şiir) ⁽⁸²⁾

*Hentiflenmiş üzüm tanesi gibiyim
Seyyar satıcının tezgahında
Geziyorum sokak sokak mahalle mahalle
Alan yok
Satıcı üzgün
Ben üzgünüm*

*Oysa satıcı ve ben
Sabah erkenden
Ne umutlarla çıkmıştık yola
Besmele çekerek
Dualar okuyarak
Pazar ola
Pazar ola diyerek
Selamlar vererek sağa sola*

*Heyhat
Bir tezgahta bir ömür geçti
Umutlar yaşlandı
Dualar dul artık
Tezgah kırık dökük*

⁸² Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar adındaki kitaplar serisinin yazarlar horantasının, bir tür, hayır yanlış oldu, bir tür değil, daha doğrusu tam anlamıyla Öykü Dedesi olan Sayın Musa Tolu “heftik” diyor, bizim köyde “hentif” denen bu sözcüğe. Hangisi doğru diye yargılamadım. Sözcükler uydurmadır, uyduruktur. İnsanlar da söz uydurukçusu. Benim köyümde ‘hentif, hentiflemek, hentiflenmek’ deniyorsa, biz böyle uydurmuşsak böyle kullanırız, doğrusu budur. Öykü Dede’nin de Farsça ‘yedi’ anlamına gelen “heft” sözcüğünden türemiş olduğunu düşündüğüm ‘heftik’ sözcüğünü kullanmasını doğru bulurum. Onun doğrusu da odur. (O.G.)

Tezgahtar soluk
Tezgahın malı pul artık
 (Sabah Gülü, Zeus Kitabevi, İzmir, 2014)

*

Tarih: 09.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa'nın 'heftikleme'si bayağı bereketli oldu. Üç ayrı yazı çıktı. Aşağıda, Ozanemre'nin 'Hetif' yazısını okuyacaksınız.

*

'HEFTİK' VE 'HENTİF'E 'HETİF'LE KATKI (A. Ozanemre)

Tarih: 8 Aralık 2016

Kimden: aliozanemre@gmail.com

Çocukluğumda Düziçi Farsakları, Torosların Amanoslara yakın yöresine, Maraş-Türkoğlu-Düziçi arasındaki dağlara, yaylaya çıkarlardı. Doğal kaynaklar dışında su yoktu, ulaşım için ancak keçi yolu vardı; elektrik hak getire...

Bir ara, onlarca yıl, asıl sahibi Farsaklardan birkaç aile dışında insanların pek ilgilenmediği bu yayla yerleri şimdilerde iyice kıymete bindi. Şimdi, daha önce olmayan olanakların hemen hemen hepsi yaylacıların hizmetinde. Bu nedenle de oraların her bir karış toprağı değerlendirilir oldu, hatta kapışıldı desem abartı olmaz.

Düziçi'nde, her biri ayrı birer muhtarlık olan birçok Farsak köyü var. Çocukluğumun yaylacı Farsakları zamanında bir iki köy halindeydiler. Herkes, yaz'ı geçirmek için aşağı yukarı aynı mevsimde dalların yapraklanmasını izleyerek malı meleliyle Hoğdu, Nacar ve dolaylarına çıkarlar, yaylanın her yerinden, her şeyinden ortaklaşa yararlanırlardı. O zamanlar geniş bir yayılım yeri olan Hoğdu'ya, başta Düziçi yöresi Tecirliileri olmak üzere başka kesimden yaylacılar da çıkardı.

Günümüzde Hoğdu, Nacar yaylasına çıkanlar arasında Düziçi'nin başka köylerinden insanlar da var.

Çocuktum ama anımsıyorum, o yıllarda herkesle birlikte biz de çıkardık sığırımız sıpamız, unumuz çuvalımız, yatağımız yorganımız ve ille de kara kıl çadırımızla. Yazlık ekim dikim işleriyle de uğraşırdı. Bir de, yaylaya pek çıkmaz olduğumuz yıllarda amcamın ucuz yollu satarak elden çıkardığı dedemden kalma bağımız vardı, Hoğdu'ya yakın Türkoğlu sınırları içinde. Anam, babam, amcam ve onlara yardımcı olmak için büyük kardeşlerimden

bazıları bağ bozumuna giderler; oradan pekmez, pestil, bastık, incirli belben vb kışlık tatlı gereksinimini karşılayacak güzellikler getirirlerdi çuvallar, işlenmiş deriler dolusu.

Gerek Sn. Tolu'nun "Heftiklemek de Yasak" adlı yazısı, gerek Sn. O. Gökçe'nin "Heftiklenmek" adlı yazısı ve şiiri, beni çocukluğumun ilk yıllarında yaşadığım yayla günlerine götürdü. Böylece sözün içine bir kıyısından benim de girmemi sağlamış oldular. Sağ olsunlar...

İşte o çocukluk dönemlerimden aklımda kalan bir söz: "hetifleme(k)"

Düziçi-Türkoğlu ağzındaki "hetif"i kısaca anlatayım:

Olgunlaşma aşamasındaki üzüm salkımlarında kurumuş ya da bozulmaya yüz tutmuş daneler olur. Bunlar, bağ bozumuyla pekmez vb yapılırken ayıklanır, pekmezle ayrıca pişirilir ve "teh" ya da "tef" denilen bir tür üzüm reçeli elde edilir. Hem bu kötülenmiş danelerin ayıklanıp alınmasının hem de tamah edip bir salkımın iyi, iri, güzel danelerinin salkımın orasından burasından koparılmasının (didiklenmesinin, dimdiklenmesinin) adı "hetifleme(k)" dir.

Osman Hoca'mın yazısının dipsözünde denildiği gibi sanırım Andırın ve çevresi ağzındaki "heftik" de Maraş-Ericek ağzındaki "hentif" de; dahası, Düziçi-Türkoğlu ağzındaki "hetif" de bir sözcüğün değişik söylenişleri olup 'doğru' sözcüklerdir.

Şıcanınki kadar da olsa bir katkı koyabildimse ne mutlu...

"NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE" Hk. (B. İşlek)

Tarih: 17.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa Can'ın bugünlerde iyice "ağzı kızıştı".

Aşağıdaki heykalerden 1.si neyse de 2.sini Ozan Edem nasıl edecek bilemiyorum.

Buyrun siz de okuyun bakalım nasıl gelecek. (Selamlar, saygılar.)

NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE (M. Tolu)

Tarih: 16.12.2016

Kimden : musatolu@gmail.com

Yaygın atasözüdür; komşunun tavuğu komşuya kaz görünürmüş. Öteaçeden siz bizim elleri, bizim uşakları nasıl görüyorsunuz bilemem? Bizim yakadan sizin döllerin pür meal hallerini görmedik ama duyduklarımızdan şimdilik iki tanesinin, keskin ve galiz köşelerini elimizin, aklımızın yettiği kadar törpüleyerek ak üstüne kararlarla düşürdük. Horantanın gerek yazı erbapları gerekse aksakallılarının salt çoğunluğu sizin cenahta. Bir eksiğimiz varsa tamamlamak tabiatıyla size düşer. Veya öze söze bir itirazınız varsa onu da bilme hakkımız var; düzeltme ve tevil de asli görevimiz olarak bize düşer.

Şimdi bakalım mı ne tevir haller içindelermiş Koca Düldül'ün eteğindeki sizin obaların dölek durmayan, pıtırnan evlatları?

*

Sağdıç Başının Başına Gelenler

Öz hakiki Düziçi'li, kalender insan, rahmetli Arçelikçi Mehmet Yiğit anlatmıştı bu güzel hikâyeyi. Aramızda, kapağını bizim açtığımız bir büyükle birlikte üç kişi sayılırdık bir masada. Yeşile bürünmüş Düziçi ovasını seyrederken sohbet ve gıybet Sabun seli gibiydi. Böyle anlattı söz erbabı Yiğit, böyle işittik öteaçanın delikanlılarını. Bir sözcük abartmadığımız gibi üstelik akıllı bir karış havadaki damadın isyanını, tavuk b.kuna basan gariban Omar'ın feryadını basbayağı törpüledik, sansürledik.

*

Üç gün üç gece süren düğünde, her işi gözetleyen, her geleni üç davul, üç zurna ile karşılayan, üstelik şabayı çok atsin diye her okuntulunun başında bir tarak mermi boşaltan, topladığı paraları muhafaza telaşından dolayı kış günü bile domur domur terleyen, edelerinin, yemek, yatak, bahşış işinden yegane sorumlu, patlayan davulları yenilemek için teke derisi rezervlerini dolu tutma kaygısında olan, düğün dövüşçülerini, iflah olmaz sarhoşları idare eden veya gerektiğinde etkisiz hale getirmekten bıkkın, yorgunluktan bitap sağdıca, son bir görev daha vermiş, arkadaşı acar kayınbaba. Damatla gelinin kaldıkları odayı işaret ederek; “Ede şu kapının önünde dolaş da çocuklar işi bitirince yat” demiş. Adamcağız “Ulan etme kardaşlık. Öldüm üç gündür, tükendim vallahi!” diyememiş.

Doldurmuş tabakasını, başlamış beklemeye. Bir saat, bir buçuk derken iki saat geçmiş, içeriden haber gelmiyor. Mevsim kış. Düldül'ün karı önce Dumanlı'yı, oradan da ivmelenip yalayıp geçiyor Yeniköy'ü, ta Karagedik'e kadar. Bizim sağdıçbaşı durmadan sardığı Gökçayır tütününün ateşiyle ısıtıyor buydu buyacak ellerini. Şu oğlanı bir uyarıym diyerek, dışarıdan;

“Ne ettin yeğenim?” diye seslenmiş.

“Memmet Emmi, bana yarım saat müsaade et” demiş acar damat gerdek odasından.

Bir iki sigara daha telleyinceye kadar verilen sürenin dolmasına rağmen, içeriden hayırlı bir haber gelmeyince; Memmet Emmisinin sesi yine gürlemiş:

“Ahmet, ne oldu oğlum?”

Bir uzatma daha istiyor eli ağır damat. Bu süre de bitip yine bir ses gelmeyince; bu çocuğu oğlanlık falan tutar, nutku durur da sıpanın... Şuna bir şok tedavisi uygulayayım düşüncesiyle, dışarı çağırır. Damat dışarı çıkınca da bir tokat patlatır suratına. Bundan sonra olanları şöyle özetliyor baş sağdıç:

“Çocuğun benden bu şamarı beklemediği ile benim de kolumun donduğunun farkına varmamam işi bütünüyle berbat etti. Odunların üstüne doğru persi çıkan oğlan demez mi ki; ‘İstemiyoum ulan sizin gelininizi de gerdeğinizi de. Aha gidiyom işte, çalımıyla don gömlek kaybolmaz mı gecenin ohdunda...

Vay başıma gelenler!”

*

Harnı’nın Yeni Yetme Baytarı

Adamın birinin kısırağı hastalanınca telaşla anlatmış derdini kahvede. Emmilerden biri “Dert etme bre Omar. Harnı’ya eyi bir baytar gelmiş duymadın mı? Götürüver yeğenim” demiş.

İbili şafağında uyanan Omar, erkenden ulaşmış baytarın kapısına. Kısırağı avluda muayene eden baytar, ilaç hazırlamak, reçete düzenlemek için odaya girmeden, boynu bükük, çaresiz adama, Hinzırlık bu ya, “Bre Omar Emmi Maşallah! Kısırağı hem çayırdı hem de çimende halletmişsin; bana da ölüsünü getirmişsin” demiş.

Bu “**Maşallah!**” da can evinden vurmuş Adamı. Yuları topladığı gibi düşmüş köyün yoluna.

“Aabaovvv! Bu nasıl baytar bre?.. Münecim mi, cin mi? Yoksa ermiş mi, evliya mı bu mığrıbı? Ne ağzı kavlak adam bu yeni yetme zındık. Hem her şeyi biliyor hem de ha babam şak diye söylüyor yüzüne karşı. Ulan baytar mısın, eyyam dümbeliği mi? Sana ne benim kısırağımla olan özel ilişkimden. Ben kısırağımla döverim de severim de... Bereket, kimse yoktu avluda ikimizden başka. Ya bir duyan olsaydı; bir saatte yayılmaz mıydı bu laf Düziçi Ovası’na? Ulan Memik Emmi, nasıl da happana düşürdün beni. ‘Şöyle, baytar, böyle baytar’ diyerek, çeldin aklımı da gün ışığında köze bastırdın beni. Baytarlığı batsın o gündüzlemenin. Neyine gerek senin yeni baytar? Hastaysa malın, davarın; götürsene Boyalıya. Melek Mustafa’ya, baytar diye cebinden çıkarır bu zinayı. Ulan göo gözlü Memik, bu tip oyunların da erbabısın zaten. Arın değil, kârın. Beni bu Deccal’a bilerek göndermediğin ne malum? Allah sakladı beni bir beladan! Bir kurbanlık iş oldu aslında. Ya bir de ağzı gevşekse, zımbırtı çubuğunun ki öyledir, sen

gör malamatlığını mankafa! İşte o zaman, bir delikli taş bağla da boğazına, at kendini Cahana...”

Hem korku hem kin hem de kendisiyle hesaplaşma telaşından, nereye gittiğinin, nerede olduğunun farkında bile olmayan adam, Memik Emmisinin saplıcan görmemiş sesiyle kendine geldi. Ne zaman ulaşmıştı köye? Uçarak mı, kaçarak mı bitmişti o kadar yol?

-Ne ettin yeğen? Beğendin mi baytarı? Ne dedi kısrağın hastalığına?”

Yüzü, gözü Bağdat seferinden dönen Koroğlu gibi dağılmış adam;

-Baytarın batsın bre emmi! demiş.

-Ne oldu ki yeğenim? Nesini beğenmedin?

-Nesini beğeneyim O bılızın? Kısrağa bir bakmaya, çayırdakini bildi. Çimendekini de. Kaçmasaydım değirmendekini de söyleyiciydi yüzüme barabar, demiş.

“NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 18.12.2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Osman Emmim,

Musa, gene gavurluğa başladı. Tecirli sözlüğünde "gavur" yiğitliği anlatır ama bunca zamandan sonra bu lafı kullanıyor bana Musa Dayım.

Ağzı kızılığa iyice dadandı ki tutulacağı kalmadı.

Çocukluğumda, ekinler biçilmeye başlanınca, ikindi yağmurları da başlar ve haftalar boyu sürer giderdi. Bir türlü ekinleri kaldıramazdık. Bizim Tecirli, düşünür taşınır; "Uşak, hepimiz bir olak da şu yağmuru durdurak" diye hayıflanırlardı.

Tecirli, dediği gibi; hepimiz bir olak da şu Musa Dayımı durdurak. Yoksa bizim bu geçeyi iyice malamat edecek.

Selamlar, saygılar.

“NELER OLUYOR KOCA DÜLDÜL'ÜN DİBİNDE” Hk. (O. Gökçe)

Tarih: 18.12.2016

Kimden: bilim.ege@gmail.com

Sayın Horantabaşı,

Sayın Öykücü Dede,

Pazar sabahı gülebileceğim kadar güldürdünüz beni. Aman dikkat! Bu çuval, çuval değil haral, hem de dipsiz. Ağzı açılırsa dikiş tutmaz. Gün görmedik el duymadık öyküler çıkar. Cönge döner harman yeri. Kimin yabası kimin neresi olur. Sonra Avrat Alanı'ndaki Hösüyün emminin ikinci avradına ne söz eder el aşiret. Aman dikkat. Sevgiler saygılar.

HOCA EMİN EFENDİ'DEN İNCİLER (İ. Temel)

Tarih: 25.12.2016

Kimden: İsmail Temel

Hoca Emin Efendi, Andırının Balk/Köklü köyünde 1800'lü yılların sonunda doğmuştur. Babası Abdullah Hoca, imamdır. Aile adları “Delioğlanlılar” olarak bilinir, söylenir.

Kısa bir süre evlenmişse de uzun yaşamını bekar olarak geçirmiştir. Andırının köylerinde sürekli gezer, her eve saygı ve memnuniyetle misafir olarak kabul edilir, her köyde sevdiği, aileler ve arkadaşları vardır. Hangi köyde hangi eve gelse, o akşam herkesi başına toplayacak kadar hoş sohbet; anlattıkları, düşündürücü, tabi ki güldürücü, ders verici kıssadan hisse hikayeler ve mesellerdir. “Allah adamıdır”, “Eyi kimsedir” “Gariptir” denilerek, çok sevilir sayılır. Aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen, Emin Hoca ile ilgili anlatılan bazı söz ve anılar bugün dahi neşe içinde minnetle yad edilmektedir.

*

Yeğeni Hasan, belki biraz üzülüp utandığından ya da kızdırmak için;

-Dayı ne diye el arasında gezip duruyorsun? Gel bizde kal. Ev evin, ekmek ekmeğin diye çıkışınca;

-Yeğenim bu işlere senin aklın ermez. Allah benim rızkımı dağınık yerlerde yaratmış. Ben de gidip topluyorum. El üstüne değilim ki diyerek cevaplamış.

*

Hoca, Sumaklı Köyü'den Duran Hoca'ya misafir gelir. Fakat bu sefer omzunda iyi bir tüfek vardır. Hoca'nın bu haline alışkın olmayan köylüler, hemen sararlar çevresini:

-Hocam, avcılığını bilmiyorduk. Böyle kaliteli bir mavzeri taşıdığına göre iyi atıcı olmalısın. Nasıl gidiyor av?

-Elimden ne kaçan ne de uçan kurtulur. Bir çat, bir pat!

Köylüler, fırsatı değerlendirmek, böyle bir avcıdan yaralanmak düşüncesiyle(!);

-Hocam, seni bize Allah gönderdi. Darıları domuzun elinden alamıyoruz. Akşam önümüze düş de şunları avlayalım”

-Olur, tamam. Siz şimdi beni Duran Efendi ile yalnız bırakın, akşam domuz geldiğinde haber verin, diyerek savar onları. Gece tarladan Hoca'ya haber gelir. “Domuzlar geldi. Aman yetişsin!” diye.

Rahatını bozmak istemeyen Hoca;

-Çocuklar, ben sizin köyün domuzlarının huyunu bilmem. O nedenle onları vuramam. Ama domuzlar Balk'lı olsaydı hepsini tek tek avlardım diyerek, yan çizmiş av macerasından.

*

Emin Hoca, köylüsü Celil Hoca'dan pek hazzetmez. Hem mesleki rekabetleri hem de Celil Hoca'nın yaptığı ağır şakalar nedeniyle araları limonidir. Kıtık yıllarında, Celil Hoca, Emin'e bir miktar şeker verir. Doyasıya bir çay içeceği sevinciyle eve koşan Hoca, daha eve girmeden kız kardeşine bağırmaktadır:

-Fadime, çabuk bir çay suyu koy.

Hoca'nın çayı çok şekerli içtiğini bilen Fadime; “Bir topak bile şeker yok. Ne ile içicin çayı, diye sorunca; “şeker var, şeker var” diyerek ikilediği ünlemesine, “Celil Hoca iki avuç verdi. Sen suyu kaynat” diye ekler gayretini. Fadima;

-Hani Celil Efendi'yi sevmezdin. Nereden çıktı bu muhabbet?

-Celil artık imana geliyor Fadime, imana geliyor” der.

*

Emin Efendi, Sumaklı Köyünden arkadaşı Halil Hoca'nın (Tembeloğlu) misafiridir.

Rahatsızlığı nedeniyle, yataktan çıkamayan ev sahibi, misafirine hoş geldin, nasılsın karşılamasından sonra;

-Emin, evlenmiyor musun gayri. Zamanın geçiyor ha!, diyerek taş atar.

-İnşallah, tez zaman içinde evleneceğim. Ağır hasta, yataktan çıkamayan bir adam var. Ölmesini bekliyorum. O ölünce avradını alacağım”

-Kim bu adam Hoca? Tandık mı, yakınlarda mı?

-Edem sen tanıman, bilmen kim olduğunu. Hem bayağı uzaklarda.

Meseleyi, anlayıp kurguyu gören, Halil Hoca; “Emin, o hasta ben miyim yoksa, deyince Emin;

-Akıllı, hocam akıllı, diyerek eşkere etmiş niyetini...

*

Emin Hoca Sumaklı'ya geldiği zamanlarda, ona çok takılan, onu yaramaz el hareketleriyle kızdıran Cuma; gönlünü almak için, tavuk pişirtip yemekler hazırlayarak evine çağırılmış. Aslında Hoca'nın durumunu daha yakından

gözleyip kafasındaki “bu adam veli midir, deli midir?” sorusuna da cevap arıyormuş. Yemekten, söz sohbetten sonra, yatma vakti gelince Cuma karısına;

-Sen suyu dök, ben de Hocanın ayaklarını yıkayayım, sevaptır(!), demiş.

Evin hanımı suyu dökerken Cuma, Emin Efendi’nin ayaklarını özenle yıkamaya koyulmuş. Ama tepkiyi ölçmek için Hocanın bacağına derin bir çimdik atmış. Ayağının temizlenip kurulanması çok hoşuna giden hoca, “Hizmet Allah işidir, sevaptır ama gavurluk baki ve başkadır” demiş.

*

Hoca’nın bekarlığına veya evlenip ayrıldığına kılçık atmak isteyen boş boğazlardan biri, “Emin Emmi, ayrıldığın avrat nasıldı, iyi miydi bari, diye sorunca; “Aynı anana benzerdi. Ananı her gördüğümde, aklıma düşüyor, diyerek yollar tuzsuzu...

*

Emin Hoca, ekin biçme zamanı, eniştesi Vehbi’ye uğramış. Öğle paydosunda gelen azığı birlikte yemişler. Hoca’nın karnı doyunca hemen gideceğini bilen muzip enişte bastonunu bir çalı dibine saklamış. Hoca ayrılacağı vakit bir telaş içinde yitiğini arıyormuş. Vehbi Enişte olaydan habersiz gibi bir tavırla; “Nedir telaşın Emin Efendi, ne arıyorsun?” diye sormuş. Taşın nerden geldiğini bilen Hoca, çalı diplerinde, deste altlarında bir taraftan bastonunu ararken biteviye “ama suç bende, ama suç bende” diye yakınıyormuş. İlgisiz kalmayan ve dalgasında olan enişte, “suçun nedir, ne hata yaptın da dövünüyorsun?” deyince, Hoca “Neyine gerek senin değnek yağlamak? Kimin iti kemik niyetine götürdü kim bilir ki?” diye cevaplamış muzip eniştesini.

*

Bostanlı Köyü’nde Ali Kâhya Ahmet’in hanımı ölünce, Emin Hoca, doğal olarak damlamış cenaze evine. Bahşişten, devrikebirden yararlanmaktan ziyade onun esas amacı ıskat için kesilen etten payını almaktır. Fakat cenaze sahipleri, öyle bir kaygı ve telaş içinde gözükmemektedir. Görünürde Celil Hoca da yok. Celil Hoca olsa mutlaka ıskat yaptırırdı, yapılırdı. Hiç sevmediği halde gözü yolda Celil Hoca’yı beklerken bir taraftan da kendi kendine söyleniyormuş.

-İşte bu deyyusun bu huyu iyi. Şimdi olsa bir işe yarardı. Bu deyyusun bu huyu iyi...

*

Emin Hoca, bir ikinci vakti Köleli’deki dostu Hasan Kâhyalara gelir. Hatırlı misafire hemen bir tavuk keser ev sahibi. Haçça Hatun, pişirdiği tavuğu tek parça olarak pilav tepsisinin üzerinde servis eder sofraya. Hasan Kâhya;

-Buyur Hocam, başlayalım.

Emin Hoca;

-Bu tavuğu bana mı kestiniz, size mi, diye sorunca, ev sahipleri;

-Tabi ki sana kestik. Hele buyur hocam, diye tekrar ederler. Emin Efendi gayet ciddi,

-Öyleyse ben tavuğumu alıp gideyim. Size yük olmak istemem, der. Hasan Kâhya, tehlikeyi görmüş, başına gelecek olayı taplamıştır:

-Hocam, tabi ki size kestik, elinizin artığı olur. Ama yine de birlikte yiyelim, ısrarına hiç kulak asmayan hoca, tavuğu sofradan aldığı iki yufka ekmeğe sararak kalkar. Ayakkabısını giyerken, soku taşı gibi kalan dostuna da bir tavsiyede bulunur:

-Ede, yiyeceksen bir de kendine kestir...

*

Emin Hoca'nın da içinde bulunduğu, laf değirmeni bir grup yaren, iş bulamazlar, Hocayı konuşturarak onunla eğlenmek isterler.

-Hocam, bu memleketi en iyi sen bilirsin. Düşüp kalkmadığın, yakından tanımadığın kimse yok buralarda. Kimler deyyus şunları bir sayalım, diyerek doksan dokuzluk tesbihi eline alır Sarıfakı Abdullah. Hoca sayacak kendisi de kişi başı bir tane çekecektir. Nazlanmadan başlar Hoca saymaya. Deyyus sıkıntısı mı var memlekette(!).

-A köyünde filan deyyus, bir. Aynı köyden, falanla, filan da var. Etti mi üç. B köyünde, Uzun Ali, Karaca Memmet, bir de Çiriş Ümmet. C köyünde falan filan deyip sayarken, Hoca, Sarıfakı'ya;

-Edem, bir tane daha çek, der.

Israr ederler ama kim olduğunu ismen söylemese de tespih çeken i ima ettiği bellidir:

-Edem, sen çek gitsin. O deyyus kendini bilir, demiş.

*

Bir çokuntuda, Hocaya tütün alması için para toplarlar. Herkes gönlünden ne koparsa diyerek sekiz köşe çiftçi kasketini çıkaran bir cevval oradakileri dolaşmaya başlar. Çoğunluk on kuruş atar şapkaya. Ama muzip ve gönlü bol İbiş Ali bir yirmi beşlik koyar.

Paralar toplandıktan sonra mecliste bulunan iyi kişileri saymasını, ilan etmesini isterler Hocadan. Hoca kendisine onar kuruş veren herkesin ismini "iyidir, hastır, delikanlıdır" diyerek sıralar. En sona koyduğu İbiş Ali'ye gelince, yirmi beş kuruşu geri vererek,

-Edem, sana iyi diyemeyeceğim, demiş.

*

Komşularından Ali, birine öküzünü kırk liraya satar. Tüccardan aldığı parayı da çaldırır. Bu işin köy içinde bayağı bir lafı edilir. Hırsız bulmaya çalışırlar, Ali'yi teselli etmeye uğraşırlar ama diğer taraftan dalgalarını geçip

gerekli imalarla, taş atmaktan da geri duramazlar. Emin Hoca da bu payda kendine düşeni yerine getirecektir.

Hiç yoktan uğradığı Alilerde fırsatı yakalayınca;

-Edem, bir deli gördüm, Allah başa vermesin, diye yapar göndermesini. Ali, söz konusu delinin kendisi olduğunu anlamıştır. O da altta kalır mı cevapta ve yergide:

-Olur, Emin Efendi olur. Öyle bir deli de bizim var. Ev yok, avrat yok, aralıktaki beyhude gezer, gezer ama yorulmaz, diyerek kıştırınca Hoca'yı, eteğindeki taşı döküvermiş Emin Efendi:

-“Deli” aralıktaki, eşini dostunu ziyaret edene demezler Ali. “Deli”, cebindeki öküz parasını çaldırana derler, diyerek koymuş noktayı.

*

Arkadaşı Tembel Ahmet'e bir çeki ıskat etiyle misafir olan Hoca'ya, çayla birlikte yeni pişmiş sıcak kömbe ikram ederler. Hoca kömbeye el uzatmaz. Sebebi, o sıralar, eşini kaybeden Tembel Ahmet'in kız kardeşi, iki çocuğu ile ağabeyinde kalmaktadır. Emin Efendi, “Siz bu kömbede Ayşe'nin yağını kullandınız. Ben yetim hakkı yiyemem” diye itiraz eder. Öyle olmadığına bir türlü ikna edilemeyince, çözümünü arkadaşının huyunu bilen Tembel Ahmet bulmuş yine. Fırındaki ikinci parti, Hoca'ya azık olursa sofradakini yemesinde bir sakınca yoktur.

Çözüm hem rahmani, her şer'i, hem de semerelidir!

Çayla kömbe, akşama ıskat etinden keşkek, yarına azık... Afiyet olsun Hoca'ma. ⁽⁸³⁾

“GELİNBACI” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 20.01.2017

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Osman Hocamın, ‘gelinbaci’ hakkında yazdıklarını çok sevdim. Saygıdeğer eşine çoğu zaman “gelinbaci” derdim: Gelinbacıma selam söyle, gelinbacım nasıl gibi...

Osman Hocam'dan bir güzel yazı daha geldi: "EMMİ".

Emmi kelimesini amca kelimesinden daha samimi ve yakın buluyorum.

Sözünü ettiğim yazılar ektedir.

Selamlar, saygılar.

*

⁸³ Kaynak Kişi: Mehmet Gerek.

GELİNBACI (O. Gökçe)*Tarih: 18.01.2017**Kimden: bilim.ege@gmail.com*

Dilin ve sözcüklerin toplumbilim açısından önemli olduğunu düşünürüm.

Sözcüklerin; kişinin/toplumun parmak izleri olduğunu, onu üreten ve kullananların kimliklerini açıkladığını kabul ederim. Bu nedenle ortaokulda bir öğretmenimin yönlendirmesi ile sözcük derlemeciliği biçiminde başlayan dile ilğim yaşamım boyunca sürmüştür. Aşağıdaki yazı da böyle bir ilginin sonucudur.

Önce İ.Ü. Orman Fakültesi'nde iken (1960-1964) hocam Prof. Dr. İsmail Eraslan'ın, bir derste yeri geldiği için, öğretmen-öğretici ilişkileri konusunda anlattığı bir anısını aktarayım:

“Uluslararası bilimsel toplantıların birinde Amerikalı bir öğretim üyesi, Türklerde hoca- öğrenci ilişkilerinin geleneksel bir zenginlik, süzölmüş bir arılık ve güzellik taşıdığını ileri sürerek; ‘Öğrencilerimiz bizlere bay x, bayan y diye soyadlarımızla hitap ederken öğrencileriniz sizlere **hocam** diye hitap eder. Sizi kendileştirir, benimsediğini ve önemsettiğini ortaya koyar. Ben bunu anam, babam, sevgilim der gibi anlıyorum. Anam demek ne anlama geliyorsa, hocam demek de öğretmen için benzer bir anlam içeriyor. Bu söylem bana içten bir yakınlık duygusu veriyor ve ben öğrencilerinizin bu davranışa çok imreniyorum.’ diye bir açıklamada bulundu.”

Hocam, çok duygusal bir insandı. Dersi, şiir okur gibi anlatırdı. Bu örneği verirken de gözleri yaşardı, bizi de çok duygulandırdı. O zaman anladım küçük bir iyelik ekinin (-im) dilde ve anlatımda ne kadar etkili olduğunu.

Bu yazımda ele almak istediğim sözcük, “yenge” sözcüğü:

Sözlüklere baktım. Bu sözün **yen** ya da **yan** kökünden gelmiş, dilimizdeki **yeni** sözcüğü ile de bağlantılı olabileceği ileri sürülüyor⁽⁸⁴⁾. Yenge sözcüğünün, eve yeni gelen kadın anlamını yüklendiği sanılıyor.

Doğrusu ben bu sözcüğün; ‘kol, vücudun yanı ya da elbisenin kol ucu’ gibi anlamlardan türetildiğini düşünüyorum. Bugün; 1. Kardeş, amca ya da dayı karısı, 2. Aynı yakınlıkta bulunan diğer kimselerin karısı, 3. Sağdıç kadın, gelini götüren kadın (nedime) anlamlarıyla kullanılmaktadır.

Bizim Ericek'te ‘yenge’, bunlardan çok farklı bir anlamda kullanılırdı:

Liseye gelinceye kadar yenge sözcüğü, canımı yakan, beni üzen bir sözcüktü.

⁸⁴ İsmet Zeki Eyupoğlu, *Türk Dilinin Etimolojisi Sözlüğü*, Sosyal Yayınlar, 1988, İstanbul.

Köyümüzde, çok eşli erkeklerin eşleri birbirlerine yenge derlerdi. Yani kuma kadınların birbirlerine hitap biçimi... Yengeler, hiç geçinemezler, birbirlerini çekiştirirler, karararlar; birbirlerinin dedikodularını yaparlar; sıkça da kavga ederlerdi. Bu nedenle sevmezdim o sözcüğü, bir de çocukluğumdan beri çok eşliliğe duyduğum tepkiden dolayı. Çünkü o sözcük bende karalı bir kavramdı.

Bir kadın diğerine hartık yaparsa yani yerli yersiz karşı çıkarsa, onu eleştirirse, “Yengem misin” denirdi ona; ya da “Yengelik etme” gibi uyarılar yapıldı. Bazen de “Allah kimsenin çocuğunu yenge eline koymasın” gibi dilekler dile getirilirdi.

Lise yıllarımda dinlediğim bir türkü vardı, her duyuşumda tüylerim ürperirdi. Dinleyeni de söyleyeni de bir kaşık suda boğmak isterdim:

“Aman yengem, hanım canım yengem / Utanıyorum senden / Mezesi senden rakısı benden / Tokuşturalım yengem” gibi dizelerde yengeyle fingirdeşmeyi anlatıyordu.

Bu sözlere bugün bile tahammül edemiyorum. Burada yazmak zorunda kaldığım için de özür diliyorum.

Okuyucunun aklına ‘Sizin köyde yengeye ne denirdi?’ sorusu gelecektir. Bizim köyde atalarımız yenge sözcüğü yerine bize öyle güzel bir sözcük armağan etmişlerdi ki bundan daha ileri bir saygı, sevgi, baş tacı etme, benimseme ve önemseme anlamlarını verecek bir başka sözcük olamaz.

Biz; erkek kardeş, amca, dayı ve bu yakınlıktaki insanların eşlerine **Gelinbaci** derdik. Anamızın doğan kızlar ‘baci’ mızdı. Evimize gelen gelene de baci demeliydik, baci gibi görmeliydik onu. Bu, atalarımızdan mirastı. Ancak baciyla gelini karıştırmamak için sonradan gelene ‘gelinbaci’ derdik.

Ne güzel, ne akıllıca değil mi?

Gelinler de kayınlarını kardeş bilirler; onlar, kendilerinde küçük de olsalar saygıda kusur etmezlerdi.

Şu temiz, yüce ve ince duyguya bakın... Hayran olmaz mısınız?

Ben şimdi de gelinlere ‘gelinbaci’ diyorum. Bu tutumumu da sürdürceğim.

İşte bu duygu ve düşüncelerle yazmıştım aşağıdaki dizelerimi (⁸⁵):

*

Dilin Dilimiz Olsun

Unutma

Usunda olsun

⁸⁵ Osman Gökçe, *Döndü Kızlar, Etki Yayınları, 2012, İzmir*

*Öğren amma özenme
Elin diline
Dilin dilimiz olsun*

*Uzaklarda arama
Yurdunda bulamadığımı
Yok olanı var et
Ülkende yarat
Yaban ellerde aradığımı
İlin ilimiz olsun*

*Çok sapak çıkar
Çok kavşak çıkar karşına
Yılları yürürken atlı ya da yaya
Kanma öyle olur olmaz her davaya
Yohun yohumuz olsun*

YARAŞIR OSMAN EMMİME, SEVGİMLE SAYGIM (B. İşlek)

Tarih: 01.02.2017

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Osman Emmim 3. cildin son yazılarından olmak üzere uzunca ve güzel bir yazı yazmış.

Hakkımdaki iltifat demeyelim de kanaatlerini saygıyla karşılıyorum. Tanışmamızı çok güzel anlatmış.

Osman Emmimi sevdim. Teklifsizce "Emmi" diyecek kadar sevdim. Öz emmimden daha çok sevdim. Sağ olsun, bütün densizliklerimi, "Tecirli" hallerimi hoş karşıladı, bağışladı. Kendisini tanıyınca zenginleştim. Sanki bizim köydendi.

Önce kendisiyle, ardından herkesle alabildiğine barışık bir Tecirli...

En büyük mutluluklarımdan biri, Osman Emmimin, "Karısını İkinci Kere Kaçıran Tecirli" yazısını yazmasına vesile olmamdır. Ve yazdırabildiğim, vesile olmaya çalıştığım diğer yazıları...

Sağlıklı ve uzun ömürler diliyor, saygılar sunuyorum.

Emmimin yazısı aşağıda.

Selam ve saygıyla.

EMMİ (O. Gökçe)

Tarih: 01.02.2017

Kimden: bilim.ege@gmail.com

Ne kadar güvenilir olduğunu bilmediğim birçok kaynak ‘emmi’ sözcüğünün Arapça “ammi, amn” ve İbranice, Aramice/Süryanice “aram” kökünden geldiğini bildirmektedir⁽⁸⁶⁾. Onlara göre Türkler bu köke, kendi dillerinden -ca ekini getirerek ‘amca’ sözcüğünü türetmişlerdir. Kökeni ne olursa olsun bu kavramı Türk halkı, ‘emmi’ diye kullanmıştır.

Ericek’te 30-40 yıl öncesine kadar emmi sözcüğü gibi akrabalığı, hısımlığı, dostluğu bu ölçüde güzel anlatan bir başka sözcük yoktu: “Emmi nerdesin, emmi nasılsın, emmoğlu hiç görünmüyorsun, biz emmoğluyuz, seninle emmidesiz” gibi sayısız kullanımlar...

Söz, “Emmioğlu” diye başlayınca ortam yumuşar, sorunlar kolayca çözülürdü. Yaklaşık 3 bin nüfuslu kasaba, birbirlerine emmioğluydu. Yaşam seksene dayandı. Yaşadığım yer İzmir köyünden çok uzak. Ama köyüm ve köylülerimle gönül bağım sürüyor. Onların yaşlısıyla, genciyle fırsat buldukça görüşürüm. Hepsine de ‘emmoğlu’ dedikçe mutlu olurum, içim ısınır. Yalnız benim değil, onların da içlerinin ısındığını duyar gibi olurum.

Bunları yazarken yıllar önce okuduğum kitabın bir öyküsü geldi aklıma. O öykü şöyledir:

Ülkemizde çok kişi Mihail Şolohov’un “Ve Durgun Akardı Don” adlı romanını bilir. Bu eserin bir yerinde, cephede karşılıklı, burun buruna savaşılan iki erden söz edilir. Çarpışma sırasında erlerden birinin ağzından çıkan “proleter” sözcüğünü diğeri duyar. “Proleter”, düşman iki erin dillerinde ve gönüllerinde ortak bir sözcüktür. İkisi de emekçi, işçi anlamına gelen bu sözcüğü bilmektedir. İki er arasında bu tek sözcüklü dil ortaklığı bile büyük bir yakınlaşma duygusu uyandırır; ortak dil, aralarında ortak ülkü doğurur.

⁸⁶ Bkz. <http://www.etimolojiturkce.com/kelime/emmi>

Öyleyse köylümle aramızdaki dil ortaklığını neden bozayım?

Okumuş yazmış insanımın ürettiği/türettiği amca sözcüğünü ortaokula gidinceye kadar hiç duymamıştım. İlk kez Afşin Ortaokulu'nda, kentli ve özentili arkadaşlarımdan duydum. O yaşlarda özentiden, cahil cühela görülmekten korkuyordum. Ben de katıldım onlara, amca demeye çaba gösterdim. Gösterdim ama bakınız başıma ne geldi:

Ünlü ağıtçı Keprim Karı (Sultan Bibi'm), emmi uşaklarından birinin dul kalan eşiydi. Bizim eve sıkça gelir, anası ablası gibi davranarak babama, 'Omar' derdi.

O yıllarda üç yarıyıl vardı ortaokullarda. Birinci yarıyıl tatilinde köye gitmiştim. Sultan Bibi'm geldi. Babam evde yoktu. Konuşuluyor, gülüşülüyordu. Sultan Bibi'min iki kardeşi vardı. Birinin adı Götağra (Götükara) Memmet, diğeri, Bekir Ağa idi. Herhalde birincisini sormak hoşuma gitmedi, kendimce kibar görünmeye çalıştım, biraz üstten alayım istedim ve "Bibi, Bekir Ağa Amcam nasıl?" diye hâl hatır soracak oldum.

"Neee" dedi, ne'yi uzatarak ve vurgulayarak. Ben de amca sözcüğünü ilk duyduğumda böyle demiştim ve aşlanık etmiştim arkadaşlarımla. Bu nedenle bibimin "Neee"sine şaşırmadım ve dediğimi yineledim.

Bibim, "Aman oğlum bu ne tevir, ne elefetsiz laf?" dedi.

Utandım ve anladım ne halt ettiğimi. Berit'in karı gibi soğudum. Ama şakacıydı Sultan Bibi'm. Utandığımı anladı, beni anlayışla karşıladı. Anama dönüp "Gümüş, bak senin oğlan erken özenmiş baba mesleğine, ağzına vurmuş." dedi.

Öğrenciliğimde, iş yaşamımda, hatta emekliliğimde her yıl köyüme gittim. Sultan Bibi'min o lâfından sonra bu gidişlerimin hiçbirinde kullanmadım 'amca' sözcüğünü. Daha da ileri gittim, köylüm olmayanlara da durumun elverdiği oranda emmi sözcüğünü kullanmaya özen gösterdim; bu söylemi yaygınlaştırmaya çalıştım. Bunda da bir yanlışlık görmedim.

Yalnız bizde değil, başka ulusların dillerine de yabancı sözcükler girebilir. Ancak önemli olan, yerine konulacak bir karşılık yoksa o yabancı sözcüğü, kendi dil kurallarına uydurma becerisini göstermektir. Örneğin Grekçe kökenli televizyon sözcüğünü Fransızlar 'television' yazarlar ve televizyon olarak okurlar. İngilizler de 'television' yazarlar ve 'televijın' olarak okurlar. Kanımca işin doğrusu da budur.

Benzer şeyleri biz de yapmışız. Örneğin 'tûti' sözcüğü Farsça'da papağan anlamına gelir. Bir kuş adı olmasına karşın kadınlara ad olarak verilir. Ama biz, tûtiyi 'dudu' biçiminde söyleyerek kendi dil özelliklerimize uydurmuşuz. Benim bacılarımdan birisinin adı da Dudu'dur. Biz Dudu diyoruz ama kayıt sırasında Göksun Nüfus Müdürlüğünde küçümsenmiş bu ad, "Olmaz Ömer Ağa. Bari Dürdane olsun." demişler ve öyle de yazmış. Ama biz hiç Durdane demedik.

Herkesin bildiği böylesi örnekler çoktur. Genellikle okur-yazar olmayan kırsal kesim insanının dilindeki ‘emmi’ sözcüğü, okullu kent insanı dilinde ‘amca’ biçiminde kullanılmıştır. Bence bu, büyük bir haksızlıktır.

Aslında -ce (-ca, -çe, -ça) eki ile türetilen amca sözcüğü, yanlış bir yapımdır. Çünkü dilcilerin çok iyi bildiği gibi bu ek ‘amca’da, ekinin Türkçede sözcüklere kattığı anlam ayırtılarından hiçbirine denk düşmemektedir.

BİR GEÇKİN DELİKANLI MEHMET TÜRKMEN (M. Tolu)

Tarih: 04.02.2017

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Horanta üyeleri,

Bir geçkin delikanlı daha katıldı horantamıza. Aslında bir Türkmen Kocası, Mehmet Türkmen. Dede Korkut’tan miraslı, Köy Enstitüleri ağabeylerinin izine basmış bir eğitimci. Çok okur, az yazar ama yakalarsa lafın belini, tuş etmeden, mindere yapıştırmadan bırakmaz yakasını. Sözün erbabı, sohbetin ustası, dostunun neşe kaynağı, rakiplerini alnının çatından vuran taş atıcıdır o. Öykü yazar, şiir düzer ama tedbirlidir; sonra kullanılmak üzere saklar duygularını ve esinlerini. Sandığın dibinden elimize geçenler, güç kattı, renk verdi 3. cilde. Bir cana daha kavuşmanın sevinci için var olasin öğretmenim.

12 EYLÜL GÜNLERİMDEN (M. Türkmen)

Tarih: 01.02.2017

Kimden: mimiturkmen@gmail.com

Saygı değer horanta, içten saygılar, sevgiler, sıcacık merhabalar.

Bu iletide sizleri ışıklar içinde olmasını dilediğim Vahit Havvare ile tanıştırmaya çalışacağım. 1983’te, yirmi bir yıllık öğretmenlik serüvenim 1402 sayılı sıkıyönetim yasasıyla noktalanmıştı. Hani güzel bir deyiş vardır dilimizde: “Keçinin ölesi geleni çobanın sopasına sürtünür” diye. Bizim olay da aşağı yukarı öyle oldu.

12 Eylül darbesinin hemen ertesinde, Samandağ Kaymakamlığı’ndan okulumuza, önümüzdeki Pazar günü Dalgıç sinemasındaki toplantıya herkesin katılması gerektiğini bildiren bir emir almıştık. Toplantıya ilçedeki kamu çalışanlarının tamamı çağrılmıştı. Okulumuz öğretmenleriyle biz de katıldık. Öğretmen okulundan sınıf arkadaşım Cansu’yla birlikte, ortalarda bir yere oturduk. Salon dolunca mikrofonu eline alan bir albay, 12 Eylül

askeri darbesine nasıl ve niçin gelindiğini, darbenin nedenlerini, sonuçlarını kendince açıkladı. Öğretmenlere, öğretmenlik mesleğine saldırmak adına hiçbir fırsatı kaçırmıyordu makbul devlet büyüğümüz! Ona göre, 12 Eylül'ün baş sorumlusu, en önemli nedeni, öğretmenlerdi. Konuşmasının bir yerinde, “Bakın, öğretmenlerin, okul idarecilerinin, öğrencilerden, velilerden türlü bahanelerle para aldığına dair şikayetler alıyoruz. Eğer bir öğretmenin elinin böyle bir paraya dokunduğunu tespit edersek, o eli keserim.” dedi. Hem de sağ elini de bir satır gibi sallayarak...

Can çıkmayınca huy çıkmazmış. Aklım da tam oradaymış ki daha fazla dayanamayıp elimi kaldırdım. Bu albayın yaşadıkça unutamayacağı bir ders almasının zamanı gelmişti. Başkomutanın, Cumhuriyeti yaşatmakla ve yüceltmekle görevlendirdiği eğitim ordusunun neferlerine, yurdun güvenliğini, esenliğini korumakla görevli, göz bebeğimiz silahlı kuvvetlerimizin bir subayının böyle ulu orta, haksız saldırısına sessiz kalamazdım. Arkadaşım Cansu kolumu indirtmek için hem asılıyor hem de beni sözle uyarıyordu. Kolumu elinden kurtarıp yeniden kaldırdım. Albay görüp bana,

-Ne var? dedi.

Kendimi tanıttıktan sonra,

-Albayım, konuşmanız bitince, bize de söz ve soru hakkı verecek misiniz, dedim.

-Bir şey mi diyeceksin? Kısa ve öz olarak söyle bakalım.

-Albayım, elimizin kesilmesi tehdidinden açıkçası korktum ve ürktüm! Ben Mızraklı köyünün yirmi beş öğretmeninden biriyim. Yedi yüz elli öğrencimiz var. 222 Sayılı Yasaya göre köy bütçesinden okula ayrılan pay iki yüz lira civarında. Kaba bir hesapla, her öğretmen günde bir tebeşir tüketse bu para yetmez. Ne yapmamızı önerirsiniz? Eğitim öğretim işine son mu verelim; yoksa aile geçimimize bile bin bir zorlukla yetiştirdiğimiz aylıklarımızı mı harcayalım, dedim.

Albay,

-Mızraklı köyü muhtarı kalk bakalım, dedi.

Rahmetli muhtar İbrahim Bal, korkulu, ürkek, pancar gibi kızarmış olarak ayağa kalktı. Albay,

-Muhtar, öğretmen neler söyledi, duydun. Ne diyorsun, dedi.

Muhtar,

-Paşam, Memet Hoca doğruyu söylüyor. Okulumuzun, bütçeden senede iki yüz lira istihkakı var. Halbuki biz bunun bir kısmını da bir komşuya, okulu temizlemesi için veriyoruz, dedi.

Albay, kaymakamı kaldırıp ona da sordu. Durum aynı. İlçe İlköğretim Müdürünü kaldırdı. Okullara ne gibi kaynaklar aktarıldığını sordu. Müdürümüzün sözleri şimdi gibi aklımda. Müdür, Ağa Doğan,

-Albayım, köy okullarına bu yıl yirmiştir litre mazot verebildik, soba tutuşturmak için. Bize bir şey verilmiyor ki, biz okullara verelim, deyip, oturdu. Ben daha ayaktaydım. Albay bana da oturmamı söyleyince,

-Oturamam albayım. Daha soruma yanıt alamadım. Ne yapmamızı önerirsiniz? deyince; albayın o anki durumunu görmeliydiniz. Bozuk bir sesle,

-Nasıl biliyorsanız, öyle yapın, dedi.

Şunu da ekliyeyim ki “şak şuk” benzeri bir ses işitilseydi salon alkıştan yıkılacaktı. Ama havada bir gerilim vardı. Bu gerilimi, başta albay, herkes içinde, kaygıyla, hissetmişti.

İşte benim çobanın sopasına sürtünmem de böyle başlamıştı. Aradan bunca zaman geçti. Asla keşke demedim. Bugün de olsa aynıı tekrarlardım. Bu arada lafın dizginini elden kaçırmayalım. Canımı yakan bu anının tadına doyumaz mutlulukları da oldu; ödülleri de oldu. Ben asıl onlardan birini anlatacaktım. Rahmetli Vahit Havvare’yi.

Oldu bitti. Tencere devrildi, ataş söndü. Görevden alındıktan on, onbeş gün sonra, bir gün arkadaşlarla konuşup dertleşirken,

-Böylesi daha iyi oldu. “Her işte bir hayır vardır” demiş atalar. Öğretmenlikten kovulduysak da Cansu’nun elinden yakamı kurtardım, dedim. Müdürümüz, has insan, Lazoğlu Zeki Hoca,

-Niye ki, deyince,

-Niyesi var mı arkadaş? Tutup bana da Cansu’yla birinci sınıfları verdin. Ben, eşeğe bile okuma yazmayı, hesabı kitabı öğretebilecek Cansu gibi bir öğretmenle nasıl yarışırım? Aksi gibi ölsem de kimseden hiçbir konuda geri kalamam! O nedenle böylesi daha iyi oldu dedim.

*

Çarşıda bir kahvede arkadaşları bekliyordum. Bir genç geldi,

-Memet Abi, bizim çay ocağında Vahit Havvare Amca seni bekliyor, dedi. Hayret! Vahit Havvare beni ne yapacaktı ki?

Vahit Havvare, yetmiş yaşlarındaydı. Bildiğim kadarıyla varlıklydı. Uzun zamandır il genel meclisi üyesiydi. O yıllarda Samandağ’daki otuz bin geçerli oyun, yirmi dokuz bin dokuz yüzü Cumhuriyet Halk Partisi’ne, yüz kadarı da Adalet Partisi’ne çıkardı. Bu yüz oy, Vahit Havvare Oymağı’nın oyu diye bilinirdi kasabada. Hiç kimseye eyvallahı olmayan, kimseden çekinmeyen, ağır, sessiz, az bulunur türden birisiydi Vahit Bey. Bu düşüncelerle gittim, çağrıldığım yere. Çay ocağının dulda yanına çıkarılmış masadaydı Vahit Amca. O, öyle kahve kalabalığına karışıp oturmazdı bizler gibi. Beni ayakta karşılayıp elimi sıktı. Buyur etti.

-Hocam, seni ayağıma çağırttığım için kusura bakma, deyip halımı, hatırımı sordu. Tabakasını uzattı. Kahve söyledi.

-Başına geleni duydum. Çok üzüldüm. Uzak olsak da seni iyi tanıyorum. Böyle bir olay haksızlıktır. Gerçi, şeriatın kestiği parmak acımaz derler amma onu diyenler parmağı kesilenler değil, parmağı kesenlerdir. Seni bu beladan kurtarmaya elimden geldiğince, gücüm yettiğince çabalayacağım. Ama takdir edersin ki bu işler bir günde düzelmez. Biliyorsun, elli kişilik bir ailem var. Bunların geçimi ve düzeninden ben sorumluyum. Çok şükür ki daha bu kadar insana bakacak maddi durumum var. Şu andan sonra sen de benim ailemdensin. Yaşadığım sürece seni hiç kimseye muhtaç etmeyeceğim. Bak hocam, eğer ki bir sıkıntın olur, onu da benden önce birisine açarsan, iki elim yakandadır, darılırım, deyince; doluka kaldım:

-Sağ olasın Vahit Amca. Hiçbir şey beni bu kadar sevindiremezdi. Çok onurlandım. İhya ettiniz beni, dedim. Daha kahvelerimizi bitirmeden, Mişel Amca gözükte uzaktan.

Mişel Bey'in, Zeytuniye'de seksen dönümlük portakal bahçesi ve içinde üç dört katlı saray yavrusu evi vardı. İstanbul beyefendileri gibi özenli giyinirdi. Takım elbise, kıravat, yakada mendil, lengeri şapka, elinde değerli bir baston. Tabakasında Osmanlı padişahlarının tüttürdüğünden daha kokulu Yayladağ tütününü basılıydı her zaman. Bir kardeşi Arjantin'in Sakıp Sabancısı, bir kardeşi Lübnan'ın Vehbi Koç'u. Onun da beni aradığını biliyordum. Çünkü bir gün önce, oltayla dereye balık avlayacakmış gibi Mızraklı köyüne gelip beni sormuş, çeşmede su dolduran eşimle tanışmış. Eşime,

-Kızım, bana bir yorgunluk kahvesi yapar mısın, demiş. Eve birlikte gitmişler. Mişel Amca, kahvesini o kokulu tütünüyle keyifle içmiş. Bir tane de sarıp, eşime bırakarak,

-Kızım, Hoca gelince ona da bir kahve yapıp bu sigarayla ikram et, selam söyle demiş. Eşim:

-Amca kimsiniz? Kim geldi diyeyim?

-Bu sigarayı verirsen hoca kim olduğumu anlar, demiş.

Mişel Amca yanımıza geldi. Ayağa kalkıp karşıladık.

-Memet Hoca, Vahit Bey yabancım değil. Biraz da rahatsızım bugün. Kahve de söylemeyin. Az önce içtim. Biraz oturup kalkacağım. Selamımı aldın mı, dedi ve devam etti:

-Bak evlat, evimin birinci katını oğluma kızıma veremem. Merdiven çıkamıyorum. Lakin ikinci kat, üçüncü kat dayalı döşeli. İki gün önceden bildirerek, istediğin zaman evini taşıyabilirsin. Sana dört sıra da ağaç göstereceğim. Az belleme yüz altmış ağaç eder. O da seni geçindirir. Benden bu kadar. Laf olsun diye değil bu sözler. İstediyin zaman gel. Amma ben inanıyorum ki sen kimseye de muhtaç olmayacaksın. Çünkü böyle bir zulmü hak etmedin. Haydi hoşça kalın, deyip ayrıldı.

Mişel Bey gittikten sonra, Vahit Havvare:

-Ya, Memet Hoca! Bak şu yumruk kadar Ermeni'deki kocaman yüreğe. Bravo Mişel! Ona boşuna 'kardaşım' demezmişim, dedi.

O da benim gibi dolukmuştu. Vahit Amcanın, bir tuğla sıcaklığındaki elleriyle tokalaştıktan sonra anlatılması olanaksız duygularla sessizce uzaklaştım oradan.

Sözün bittiği yerdeydim!

MARMARIS'TE BİR ÇİFT YUNANLI (M. Türkmen)

Tarih: 04.02.2017

Kimden: mimturkmen@gmail.com

Saygı değer ÇFÜM horantası,

İçten, derin saygılar...

Tümünüze birden sıcak merhabalar...

Merhabanın soğuğu da mı olur dersenez... Dilerim onunla hiç karşılaşmazsınız. Ben en sıcaklarından biriyle Marmaris'te karşılaştım, onu anlatacağım sizlere.

Ağustos ortalarında arılarımı Marmaris'e taşırdım, çam balı üretmek için. Benim yurdum, Çetibeli'ni geçtikten sonra Taşhan yaylasıydı. Gezginci arıcılar da konargöçer Yörükler gibidir. Beslediğimiz koyun, keçi değil, bal arıları... Yörükler gibi bizim de yurtlarımız olurdu. Arıcılar birbirinin yurtluklarına, sahibinden habersiz el uzatmazlardı.

Benim yurt, Marmaris'e yedi sekiz kilometre uzaklıkta, ana yola çok yakın bir yerdeydi. Arıların günlük işlerin bitirdikten sonra onları oğullarımdan birine bırakır, öğleye yakın bir dolmuşla Marmaris'e giderdim.

Ben iki üç saat kalacağım bir yere bile giderken okuyacak hep bir şeyler alırım yanıma. Özellikle 'okuyacak' dedim. Yaşam için zorunlu nesnelere yiyecek, içecek, yakacak, giyecek demez miyiz? Ondan esinlenerek söyledim 'okuyacak' sözünü.

Herkesi bilmem ama benim için öteki gereksinimlerden daha az önemde değildir okunacak şeyler. Marmaris'e giderken de kitabımı çantama koyardım. Kasabaya ulaşıncı, kıyıdaki büyük Atatürk heykelinin baktığı alandaki palmyelerin gölgelediği sıralardan birine otururum. Yanı başımdaki ocaktan da çayım gelince, altmış yıllık gazetemde başlardı Uğur'la, İlhan'la söyleşimiz. Bitince, bir sigara molasıyla açardım elimdeki kitabı. Bu ulaşılmaz keyif ikindiye dek böyle sürerdi. Günlerce, haftalarca... Okumaktan yoruldukça, arkama yaslanıp gelenleri, geçenleri izlerdim.

Bu şekilde geçirdiğim üç beş saatten sonra, ihtiyaçlarımı temin ederek yurda dönerdim. O geniş alanda ne çok insan olurdu? Gençler, yaşlılar, çocuklar, kadınlar, erkekler. Yabancı turistleri, yerlilerden rahatlıkla ayırabilirdim. O kalabalığı izlerken, kendi kendime, şu bizden, şu değil, diye bir oyun da oynardım, sessizce. Çok hoştu o günler. O ellili yaşlar. Yokuşlar bu denli dik, pazar çantası bu denli ağır değildi bre.

Alanda dolaşanların bir şeyi çok önemsediklerinin ayırdına varmıştım. Heykelin kaidesinde Mustafa Kemal'in en güzel özdeyişlerinden biri, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" kazanmıştı. Bu özdeyişin solunda, başka dilde yazılmış bir yazı daha vardı. Heykelin önünde fotoğraf çektiren yabancılar, ille de Türkçe yazının önünde poz verirler, öteki yazının görülmesine özen gösterirlerdi.

Zamanla, bu meydanda sıkça gördüğüm insanlarla merhabalaşma aşamasına geldik.

O günü hiç unutamam. Ellili yaşları geçmiş bir çift yanımda durdular ve kadın,

-Yanınıza oturabilir miyiz, dedi, zor anlaşılabilir Türkçesiyle.

-Elbette, buyurun, deyip kenara doğru çekildim.

Kadın, benden yana, beyi onun öbür yanına oturdu. Yazlık, rahat, dinlence giysiliydiler. Benimse nerdeyse terletecek kışlık gömleğim, çok cepli yeleğim vardı üstümde. Çünkü bana gerekli olanlar da bu giysilerdi. Çevreyle, belli bir zıtlık içindeydim. Eskiden beri giyimime aldırılmaz biriyimdir. Çorap giymiyor diye bir dönemde iki kez okuldan üçer gün uzaklaştırma cezası almış bir adam için giyimim kuşamın ne önemi olabilir ki?

Yanıma oturan kadın:

-Türk müsünüz, dedi.

Türk olduğumu söyledim. Sanki yalan söylemişim, inanmamış gibi bir anlam dolaştı yüzlerinde. Yeniden,

-Gerçekten Türk müsünüz, deyince,

-Evet, Ben Türk'üm. Ama neden inanmamış gibisiniz, dedim.

-Bir Türk'ü okurken hiç görmemişim de, dedi kadın.

İçimin en derin yerleri cızz etti. Yutkunakaldım. Kadının kendisi sürdürdü söyleşiyi,

-Biz Yunanlıyız. Eşimle birlikte yirmi yıldır gelip on beş gün kalırsız buralarda. İlk kez bir yerde oturup okuyan Türk'le karşılaştık, ondan şaşırdık. Bir haftadır buradayız, her gün sizi aynı yerde okurken gördüğümüzden tanışmak istedik diye elini uzattı.

Gülümseyerek merhabalaştık eşiyile. İşimi sordular. Öğretmen olduğumu öğrenince yüzü daha da ışıladı adamın. Kendilerinin de karı koca öğretmen

olduklarını, yakın bir Yunan adasında yaşadıklarını, burada küçük bir evleri olduğunu, Marmaris’i çok sevdiklerini anlattı.

Türkçeyi burada mı öğrendiğini sordum adama. Dedelerinin Denizli’nin bir yerlerinden Yunanistan’a, karşılıklı yer değiştirmede göçmüş olduğunu; Türkçe’nin, çocukluğunda büyükleri arasında konuşulduğunu, o zamandan bildiklerini, burada geliştirdiğini anlattı.

Derdini anlatıyordu. Ne istediğini söyleyebiliyordu. Dahasının ne gereği vardı ki? Keşke ben de bu kadar Yunanca ya da İngilizce bilebilseydim.

Ona, heykelin kaidesindeki bilemediğim yazıyı gösterip orada ne yazılmış olduğunu sordum. Tam da tapladığım gibiymiş: “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh.”

-Ama İngilizce, diye yanıtladı.

Yabancıların fotoğraf çektirirken neden ille de bu İngilizce yazının gözükmemesini istediklerini sordum. Kadın, şöyle dedi:

-Çünkü dünyada, ömrü savaşlarla geçmiş bir asker, bir komutan olan hiç kimse böyle bir söz edememiştir.

Yanında kocası olmasa bu Yunanlı bacının alnına sıcacık bir Türkmen öpücüğü kondurmak farzdı ya gönül borcumuz olsun, o adını sanını bilmediğim, ama sıcak, içten gülümseyen çehresi gözümün önünden gitmeyen bacıma.

Sıra can alıcı, korka korka sorduğum soruya gelip dayanmıştı. Sormasam total kalacaktı söyleşimiz. Bu arada her konuştuğumuzu, dilinde, özetliyordu kadın, kocasına.

-Atatürk’ü biz çok severiz. Siz de sever misin, diye sordum. Adam,

-Belki sizin kadar, belki daha çok diyerek yanıtlayınca ayağa kalkıp önünde saygıyla başımı eğdim, selamladım adamı. Bir sigara yakarak uzaklaştım, ağladığımı görmesinler diye. Sanırım anlamışlardı doluktuğumu. Sırtıma, sağlı sollu iki el birden kondu.

-Gel hocam, sigarayı birlikte içelim dediler.

Yeniden oturduk. Kadın,

-Sizinle bir fotoğraf çektirelim, dedi.

Atatürk’ün önünde, Atatürk sevdalısı iki Yunanistan vatandaşıyla aynı objektife bakmanın onurunu yaşattılar bana.

-Birlikte bir yemek yiyelim mi, dediler.

Aç olmadığımı söyleyerek geri çevirdim tekliflerini. Tok da değildim ama ben onların yemek yediği ortamlara alışık değildim ki. Hatta hâlâ değilimdir. Öyle bir ortamda sıkıntıyla çile çekeceğime, yarım sıcak somunun içine bir topak helva kıştırırım ki ne paşa dürümü uyar ona ne de padişah sofrası.

Yunanlı dostlarım, dilerim yaşıyorsunuzdur. Size, Iodosların kanatlarında, beyaz bulutlarla kucak dolusu selamlar Anadolu’dan.

ÇUKUROVA'DA DÜĞÜN (M. Türkmen)**Tarih:** 04.02.2017**Kimden:** mimturkmen@gmail.com

Altmışlı yıllardaydı. Çukurova'nın dağ salağı köylerine daha elektrik ulaşamamıştı, beyaz cam halkın eğlencesi, gözü kulağı değildi. Gaz lambası idare evlerin, lüks lambası kahvelerin, sinsin ataşı da düğünlerin toyların aydınlatıcısıydı. O yıllarda, varsılıyla yoksuluyla insan kaynıyordu Sarıçam köylerinde. Köylülerin, köylülükten sıtkı sıyrılmamıştı daha. Köyün aşısı da işi de yetiyordu. Toplumsal yaşantıda geleneksel köy düğünlerinin saltanatı sürüyordu. Elektriğin köy düğünlerine soktuğu sazların, cazların, orkestranın o çığ, korkunç, saldırgan gümbürtüsü kulak sağlığınıza saldırmamıştı.

Düğünler, aylar öncesinden özlemle beklenir; yedi, sekiz köyün insanı, o özel günlerin gelmesini iple çekerdi. Köy düğünlerimiz dostlukları pekiştirir, yeni tanışıklıklar sağlar; hatır gönül zenginliğini büyütür, çoğaltırdı. Düğün olan köyde her ev bir otel, aşevi olur çıkardı.

Sarıçam köylerinden Çörten'de öğretemdim. Köy halkının bir bölümü, konargöçerlikten yerleşmiş Karakeçili, bir kısmı da Karsantı Karahasanlı Yörüğü'üydü. İskandan önce yerleşen kadim aileler de vardı.

Düğünler, dört gündüz, üç gece sürerdi. Düğüne yakın günlerde hazırlıklar ivme kazanır, eş dost hısım akraba, konu komşu omuz verirlerdi imeceye. Odun bol olacak, yeterince yufka hazırlanacak...

Perşembe öğleden sonra, oğlan evinde bayrak dikme töreni, gençlerin istekleri de gözetilerek kiralanmış çalgıcıların eşliğinde davul zurnayla yapılırdı. Bir oğlak ya da kuzu kanı akıtılarak... Ardından, eke birkaç erbabın ağır halayıyla yakılan ocak kutsanır, böylece düğün başlamış olurdu. Davul zurna sesi, yaşlının gencin kadının erkeğin çoluk çocuğun içinde bir coşku başlatır, kanları kaynatırdı.

İlk gece, sinsin ataşından daha küçük bir ataş çokartılır, uzaktan erken gelmiş konuklara, hısım akrabaya ve çalgıcılara yemek verilirdi. Birkaç keyif ehli de bir kenarda dışı tırtıklı rakı şişelerini boşaltmaya koyulurdu bu sırada. Kafalar çakırkeyif, geç vakte kadar sürerdi onların saltanatı.

Cuma günü, gerek köy içinden gerekse komşu köylerden yaya, atlı, eşekli gelmeye başlardı eş dost. At arabasıyla, traktörlerle gelenler de olurdu.

Düğün alayına 'seğmen' denirdi. Halaylar, türlü şaklabanlıklar, geleneksel oyunlar sergilenir; güzel seslilere türküler, koşmalar söyletilirdi. Pazar günü öğle sonlarına dek sürerdi bu toplu eğlenti.

Bizim Çörten'e yaya iki saat güneyde Cerenli köyü vardır. Yanlış anımsamıyorsam Cırrık Yörüğüydü köy halkı. Cerenli'den Halil Ağa'nın

oğlu nişanlıydı. Çevre köyler gibi bizimkiler de sabırsızlıkla beklemekteydiler Halil Ağa'nın düğününü.

Kış bitip gidiyor, baharın ucu gelip dayanmış ama bir türlü okuntu dağıtılıp düğün başlatılmıyordu.

Cerenli'ye komşu Karlık köyünde Torun Ağa diye çok ünlü bir adam vardı. Yetmiş, yetmiş beş yaşlarında bir koca... Köyün voleybol, futbol takımlarının hem gereksinimlerinin karşılayıcısı hem de yöneticisi, hamisiydi.

Halil Ağa'nın düğününün gecikmesiyle ilgili bir söylenti dolaşmaya başladı:

Karlıklı Torun Ağa, Cerenli'ye gelip Halil Ağa'ya, "Dostum Halil Ağa, şu düğünü başlat gayrı. Bak benim Hüseyin Martta askere gidecek. Oğlum şubeye teslim olmadan bu düğünde bulunsun istiyorum. Bir sıkıntın varsa, biz arkadaşız, çekinme söyle, omuz verelim kardeş. Hüseyin asker olmadan düğünü başlatmazsan biz köycek düğüne katılmayacağız, bilmiş ol. Sonra birbirimize küsup darılmayalım Halil'im." demiş.

Halil Ağa, kem küm edip savmış Torun Ağa'yı.

Durumu o değilcikten izleyen Cerenli köyü gençlerinden bir grup genç tıpılamış Halil Ağa'nın yanına, Torun Ağa gider gitmez:

-Bak Halil Emmi, Karlık'lı Hüseyin askere gitmeden düğünü başlatırsan biz köy gençleri olarak düğüne katılmayacağız. Bize darılıp gücenmeyeceksin o zaman. Gayrı sen bilirsin, diyerek kestirip atmışlar.

Halil Ağa Maraş'lı pekmez satıcısının Kadirli'nin köylerinden birinekinine benzer açmazına düşmüş olmalı: Hani koyverse pekmez dökülecek koyvermesem ...

Sonuçta köy gençlerinin baskısı ağır gelmiş. Torun Ağa'nın birkaç girişimi daha olmuşsa da durum değişmemiş.

Gel zaman git zaman Karlıklı Hüseyin asker olur olmaz, Halil Ağa okuntuyu dağıtıp düğünü başlatmış.

*

Çevre köylerin halkıyla öğretmenler de çağrıldı düğüne. Can arkadaşım Süleyman'la biz de katıldık.

O zamanlar düğünlerde, komşu köylerin katılımına açık, ödüllü futbol, voleybol yarışmaları yapılırdı.

Asker Hüseyin, babası Torun Ağa'nın yöneticisi olduğu Karlık köyü voleybol takımının çivicisiymiş. Düğün başladığında da Hüseyin, bir haftalık asker Manisa'da.

Torun Ağa uygun birkaç parça armağanla, akşamdan yola çıkıp sabaha Manisa'ya erişmiş. Birliğinde Hüseyin'i bulmuş, ardına düşürüp bölük komutanının huzuruna çıkmış, yüzbaşıya olayı ayrıntısıyla anlatarak,

-Yüzbaşım, beni eli boş gönderme ne olursun! Üç gün sonra Hüseyin’imi elimle getirip size teslim edeceğime namus sözü, diye yakarmış.

Duygulanıp durumdan etkilenen yüzbaşı, sakıncalarını göze alarak;

-Hadi oğlum Hüseyin, bölüğümüzün de Torun emminin de yüzünü kara çıkarma. Geldiğinde bu güzel hünerinden biz de yararlanacağız ha, diyerek Hüseyin’i bir hafta izinli saymış.

Kendisini tanıdığım yıllarda Torun Ağa; Lenger şapkalı, takım elbiseli, kravatlı, saati köstekli, beli ruhsatlı Barabellum tabancalı, kesesi değilse de gönlü gani, varışıyla, duruşuyla incelikli, çelebi, gerektiğinde gözünü budaktan sakınmayan ve her yerde rastlanmayan canlardan biriydi.

Nur içinde yatsın. Onunla tanışmış olduğuma sevinirim hep.

*

Düğüne, arkadaşım ile birlikte Cumartesi katıldık. Top oyunları daha başlamamıştı. Eleme usulüyle yapılan maçlar başladı; finale, beklendiği gibi Cerenli ile Karlık kaldı. Cerenli takımı, yengiyi çantada keklik sayıyor gibiydi. Sahaya önce Cerenli takımı, ardından Hüseyinli Karlık takımı çıktı.

Karşı takımın içinde Hüseyin’i gören Cerenliler, eşekten düşmüş karpuz gibi kızarmıştı.

Oğulları sandalye getirdiler; Torun Ağa sandalyeye çıkıp boğazını temizledi:

-Sevgili Cerenliler! Sevgili Halil Ağa gardaşım! Bana planlayarak iki arada bir derede oyun oynadınız ama Torun Ağa çalım yemez. Beni bu yaşında Manisa’ya yordunuz. Halil gardaşım, sana gücenik değilim. Haydi bakalım, güzel bir maç olsun, iyi oynayan kazansın, dostluk baki kalsın, dedi.

Uzun uzun alkışlandı. Bu arada ev sahibi Halil Ağa da, Torun Ağa’nın yanına geldi ve iki eski kurt, alkışlar arasında kucaklaşıp öpüştüler. Cerenli ve Karlık köyleri arasındaki çekişmeli karşılaşmayı birlikte izlediler.

Maçı, Hüseyin’in çivileriyle Karlık takımı kazandı. Galibiyetin ödülü yeni voleybol topunu, Halil Ağa verdi Torun Ağaya. Böylece bir tatlı rekabet daha dostlukla sona erdi.

*

Öğle yemeğinden sonra karakucak güreşleri yapılacak alan hazırlandı: Köyün dışında düz bir tarla traktörle birkaç kez sürülerek höl (toprağı iyicene yumuşatmak) edildi; güreş tutulacak yere, kireçle geniş bir çember çizildi.

Düğün halkı oraya toplanmıştı.

Bir cazgır çıktı ortaya. Davul zurna, bir kötürümü bile güreşe soyunduracak koygunlukta Koroğlu vuruyordu. Mahşeri bir kalabalık...

Uygun yerlerde konumunu almış meyve satıcıları, tatlıcılar, sucuk-ekmekçiler...

Önce, çocuklarla torlak delikanlılar başladı güreşe. Giderek büyüdü sıkletler. Sonrasında o önlenemeyen ikilik ve ezeli rekabet... Adana-Kozan şosesinin batısı dağ, doğusu ova köyleri sayılırdı. Güreş, gide gide ova köyleriyle dağlılar arası bir karşılaşmaya dönüştü.

Dağ köyü Ayça'dan Ahmet adında henüz askere gitmemiş bir genç çıktı ortaya. Yaşı yirmiye yakın, bir seksen boyunda, seksen kiloluk bir yayımbalığ... 'Koku'nun Ahmet" diyorlar. Babası, Koku'da eski karakucakçımı. Oğlunun yanı başında gözleri parlıyordu, gururla.

Ahmet'te güç, çeviklik, oyun.. hepsi bir arada.

Ahmet'i gören ova köylülerinin gözü tıyradı (korktular).

Ahmet'in karşısına ite kaka kimi çıkarsalar onu, kaşla göz arasında kıvratıp altına alıveriyordu. 'Pes' diyen, burnunu sürttürmekten kurtuluyordu.

Ahmet'in karşısına çıkacak kimse kalmadı ovalılarda. Derken kalabalıkta bir kaynaşma oldu. Birisi "Amanın, kaçıyor bre ha, yetişin kaçırmayın!" diye ünledi. Biri, hızlı adımlarla traktöre doğru gidiyordu. Çarçabuk bindi ve çalıştırdı ama yürütemeden yetiştirdi arkasından koşanlar. Yaka paça havada getirip bir teke derisi yüzüncesine giysilerini soydular, kispetini giydirdiler, Ahmet'in karşısına itekleyiverdiler.

Ona bunu yapanlar köylüsü arkadaşlarıymış. Adama, eski ünlü karakucakçı 'Deli Veli' derlermiş. Elli, elli beş yaşlarında, yapılı bir göğür (gökkır).

Arkadaşlarından biri avaz avaz:

-Oğlum Deli Veli! Umudumuz demidimiz bir sen kaldın. Şu Koku'nun Oğlu seni de yıksın soluğumuz yatışsın, dedi.

Deli Veli neredeyse ağlayacaktı. Ellerini umutsuzca, arkadaşlarına doğru uzatarak,

-Ulan Allah'tan korkmazlar. Bu delikanlı, en küçük oğlumun yaşıtı. Babası Koku'yla çok kapıştım. Sizde hiç vicdan, hiç acıma yok mu? Beni şu çocuğa parçalattıracaksınız da elinize ne geçecek, dediyse de abisi:

-Deli Oğlan, haydi uzatma! Ne edersen et amma vur yere şu Koku'nun sıpasını, diye azarladı kardeşini.

Deli Veli Ahmet'i yanına çağırdı:

-Oğlum, Ahmet'im, güzel güreşiyorsun. Sende gençliğimi yaşadım. Görüyorsun değil mi bize ettiklerini şu edepsiz halden bilmezlerin? Ben babanla çok karşılaştım. Amcan sayılırım. Gel yigidim, Veli Emmi'in elini öpüp, pes de de ödül senin olsun. Haydi beni kırma, güzel yeğenim, dedi.

Ahmet:

-Ben pes etmem Veli Emmi. Babam olsa güreşirim. Gözün basmıyorsa sen pes et, diye kestirip atınca Deli Veli:

-Ahmet, benden günah gitti. Seni kandırır, aldatır yıkarım. Dek ederim, hile yaparım yine de yapıştırırım kulunçlarını yere. Haydi, davran bakalım, dedi. Güreş alanını dolana dolana perdahlamaya başladılar.

Deli Veli de iri, atletik yapılı biriydi. Zamanında iyi bir güreşçi olduğu belliydi. Son perdahtan sonra, tam kapışacakları anda Deli Veli elini alnına koydu. Bir olağanüstülük varmış gibi, zıngadak durup başını havaya kaldırarak bir şeye bakıyormuş gibi yapınca genç Ahmet de aynısını yaptı. Aradığı fırsatı yakalayan Veli, bir kaplan çevikliğiyle, Ahmet'i belinden kavrayıp kaldırdığı gibi, sırt üstü yere vurdu. Döşüne de bastırıp ayağa kalktı. Ahmet'in taraftarı birkaç kişi "olmaz, olamaz!" deyince Deli Veli:

-Olmaz diyen gelsin, kendi güreşsin. Ben baştan dedim. Kandırırım, kundurumum, yıkarım dedim. Bakmayaydı havaya, deyip giysilerini kolunun altına aldı, traktörüne doğru yürüdü. Az sonra Ford traktör, gecenin sessizliğinde uğunarak akıyordu şosedde.

Hey gidi günler bre!...

"HARMANDAN DEĞİRMENE" Hk. (B. İşlek)

Tarih: 17.03.2017

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Musa kardeşimiz galiba Ozanemre'nin talebiyle, çok güzel bir yazı yazdı: Harmandan Değirmene.

İmrendim doğrusu.

Osman Emmim de yine taşı gediğine koydu. Kalemine sağlık. Doğal, içten ve sıcak bir yazıyla katıldı değirmen şorumuza.

*

HARMANDAN DEĞİRMENE (M. Tolu)

Tarih: 16.03.2017

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

3. cildin düzeltmelerini yaparken, bir talimat buyurdu Şems-i Tebrizi: "Bu kitabın, 'harman'la 'değirmen'i eksik kaldı. Bu iş sana düşer. Elimin altında sen varsın. Hadi davran da görelim" dedi, gözlerime bakarak.

Hiçbir şey diyemedim.

Bilmez miyim; evde kalan kızın kaygısının kime düştüğünü?

Başladım ama Hoca'mın bilerek seçtiği başlığın ne kadar zor olduğunu fark ettim. Nedir mi zorluğu? Şu: Bu başlık sıradan bir yazıdan ziyade tek başına bir kitap konusuymuş meğer. Neyi planlasam, neyi düşünsem, ne kadar yazsam konu eksik kalıyor. Çabaladım, çırpındım sonuna ulaşamadım. Ben de kolayına gittim işin kısa kestim.

Harmandan değirmene giden yolda yazılacak daha neler var bu Anadolu toprağında...

Sevgiyle kal.

*

Ekmeğin, tarladan sofraya yolculuğu sırasında sıkça söz ettik harman ve değirmenden. Ama ne kadar ulaşabildik işin özüne? Ve şimdilerde ne kadar kısaldı ne kadar değişti ekmeğin hikayesi? Daha kırk yıl öncesine kadar ne zordu harmandaki işler. Ne şen ve eğlenceliydi değirmenler, değirmendeki işler? Üretim ilişkileri ve teknolojik gelişmeler böyle giderse, sonraki nesil ekmeğin hikayesi hakkında “bir varmış bir yokmuş”tan öte tek laf edemeyecek. Bu arada harmana, değirmene, una, ekmeğe dair onlarca güzel söz, deyim, kavram da yok olup gidecek.

*

Önce **sapları** toplayıp **bilezik** yapacaksınız harman yerine. 1-1,5 metre yüksekliğinde bir çember halinde dizeceksiniz başak dolu ekinleri. Ya da Galata Kulesi gibi **yığın** yapacaksınız harman yerinin başına. Görmedinse Galata Kulesi'ni, Harran evleri gibi olacak...

Düz olacak, rüzgâr alacak, suya yakın olacak harman yeriniz. 15-20 metre çapındaki dairede, taş, ot, çöp, anız artığı ne varsa temizleyeceksin, adeta tıraş edeceksiniz toprağı. Sonra sulayıp, **loğ** çekerek sertleştireceksiniz zemini. Çamur olmaması için, geçen yıldan samanlıkta kalan kaba saman ve **kesle** bulayacaksınız yüzeyi. Aman dikkat! Harman yeri kurumadan, toprağın nemi kaçmadan sermelisin sapları.

Geminiz hazır mı? Geçen yıldan dökülen **çakmak taşlarını** yenilediniz mi? Kırık, çıkık yerlerini tamir ettiniz mi? **Tartılar**, **hamutlar**, **bellemeler**, **dirgenler**, **yabalar**, **çeç** kürekleri, **çalı süpürgeleri** hazır mı? Sakın unutmayın çam kütüklerinden oyulmuş **bardakları** ya da **su kabaklarını**! Yoksa Kerbela'daki Hüseyin gibi yanarsınız susuzluktan.

Bir dut ağacı dikmemişse dedeniz, ya da bir meşe dibinde, sakızlık yanında değilse harman yeriniz; ne duruyorsunuz **haymanızı** yapmak için? Sariaкреп gibi kitinle kaplasanız bile bedeninizi, dayanamazsınız Çukurova sıcağına ve nemine... Yıldızlı Akdeniz akşamlarında, bir **şilte** üzerinde beklerken emeğinizi; gündüzler kadar gece de ihtiyacınız olacak bir **karartıya**. Ekmeksiz, azıksız olur da haymasız, gölgesiz olmaz harman yeri.

Çiğ/çiy kuruduktan sonra koşmalısınız **koşumları**. Kurumuş sapların üzerinde, saat yönünde, sayısız dairesel tur atacaksınız yorulmadan, bıkmadan, başınızı döndürmeden. Sıcak kızdıkça artacak veriminiz. Çıtırtılarını duyacaksınız kırılan kesilen sapların, **kavuzlarından ayrılan danelerin**. Atlara mola vereceksiniz ama siz devam edeceksiniz. **Aktarma** vakti gelmiştir. Üstte samanlaşanlarla altta sap kalanları yer değiştireceksiniz.

Yandıkça, yoruldukça, acıttıkça bakacaksınız **aşmadan** yana. Bugün kim getirecek **azığı** diye de bir oyun oynayacaksın kendinle. Babam mı, anam mı, bacım mı yoksa beserek boyu, kınalı elleri, başında al yazması bağlı gelin mi? Öyle ham hayaller de kurma Memed'im ya bulgur pilavı ya yoğurtlu çorbadır çıkındaki. En fazla mercimek köftesidir. Ama olur da bir demet taze soğanla kabak çiçeği dolması çıkarsa bahtına; daha ne istersin Allah'ından?

Sapların tamamı dönüşürse samana, **malamayı** harmanın tam ortasına koni biçiminde yığın yaparsın akşamdan. Bu bir partidir yalnızca. Yüzlerce, binlerce **şelek** sap var daha bilezikte, yığında. Belki on gün, belki de daha fazla uçan halı üzerindeki sihirbaz gibi dönüp duracaksın gemin üstünde.

İş ancak yarılandı Memet. Bırak dirgenleri, al şimdi nasırlı ellerine kalem parmaklı yabaları. Koniden silindire dönüştürecek sin dane karışık samanı. **Garbi yeli** yönüne dik namlu yapacaksın malamayı savurmak için. Bu iş tek başına olmaz. İmece ister dost ister sabır ister. Kolay olsaydı öyle avazlar mıydı Cengiz Özkan;

“Kırmızı buğday seçilmiyor çeçinden

Mevla'm versin güzellerin gencinden” diye?

Göbeğinden bağlısın rüzgâra. Eserse, kola kuvvet; durursa, bak uzaklara umutla ve iyimserlikle. Ya da eli kulağa atıp türkü söylemekten başka ne gelir elden?

“Çiçekten harman olmaz

Yar derde derman olmaz

Darılmış güle bülbül

Gelip dalına konmaz” diye.

Ya da Torosların yamacından kopan bir kaya gibi coşup gürleyebilirsin garbi yelini gözlediğin vadiye aşağı...

“Harmana sererler sarı samanı

Hiç gütmiyor Emirdağ'ın dumanı

Gel otur yanıma canım sevdiğim

Ayrılık mı olur yayla zamanı”

Kırmızı daneler, gözlerini kamaştıracak. Her molada bir avuç kavrayıp bakacaksın dolgunluğuna ve temizliğine. Gemle tekrar süreceksin kesleri, **kasarları**. Kalanları da **gözerleyeceksin saratlarla, kalburlarla**. Sonra gelsin Türkmen desenli, nakışlı çuvallar. Döndür elindeki **güleği** veya **şiniği**, dağıt kayının, kardeşin hakkını. Ver her kulun payını. Kalan daneler için kaygılanma. Yarın sabah gün doğmadan, geçen yıl **sığırkuyruğu** çiçeğinden yaptığı süpürgeyle baban süpürür harman yerini. Tavukların hakkıdır o, gözden çıkarılır mı hiç?

Şükürler olsun on bin yıldır bereketi bitmeyen Anadolu toprağına.

Allah ağız tadıyla yedirsin Memet...

*

Değirmeni ilk defa Beççeğez (Göz) yaylasına göçtüğümüz yıl gördüm. On yaşımdan küçüktüm. Fındık, kızılıçık ağaçları arasında kaybolmuş, etrafı böğürtlen ve sarmaşıklarla sarılı, her biri boyumuzu aşan kokulu **yir** otlarla (Kediotu-Valeriana Officinalis) kapatılmıştı etrafı. Duvarları, damı çatısı yok gibiydi, ‘değirmen’ denilen bu yerin. Kurulu olduğu çukurdan yukarıya bizim çadırlara doğru, 15- 20 m. uzunluğunda bir ejderha gibi uzanan ve **Göz**’den çıkan bütün suyu bir yudumda içen tahtadan **abarasını** görebiliyorduk ancak.

Değirmene yaklaşmak, biz çocuklara uygulanan yasakların en altı çizilisi, en katısı ve en önemlisiydi. “Değirmenin üstünden geçmeyin; arkına, abarasına düşersiniz! Altından geçmeyin; **domuzluğa** düşersiniz!” uyarıları her sabah, her akşam durmadan tebliğ edilirdi yüzümüze barabar. Hele de “domuz, domuzluk” sözcükleri o kadar korkuturdu ki bizi, yaklaşmak bir yana aşağı tarafından değirmene bakamazdık bile. Domuzluktan çıkan suyun gürültüsü de iyice artırırdu korkularımızı. Çağlayan suların zaman zaman oluşturduğu gök kuşağını, ‘nur doğdu’ sevinciyle seyrederdik ama yine de çok korkardık değirmene yaklaşımdan. Oradaki kalabalığa katılamamanın, gün içinde atlarıyla, eşekleriyle gelip giden, kadınlara, erkeklere daha yakın olmamanın acısını, eksikliğini duyardık.

Biri, her gün, diğerinin çok az uğradığı, o zamanlar, ‘en az beş yüz yaşındalar’ sandığım iki ihtiyarını değirmen. Bu kadar tehlikeli bir işi korkmadan yapabilen bu iki adamı, insanüstü yaratıklar olarak imgelerdim. Denk geldikçe aşağı yoldan gelişlerini, gidişlerini tepeden merakla izlerdim. Aslında o iki ihtiyarın, yaptıkları bu mucizevi işin tehlikeleri açısından kaygı duyardım. Bu nedenle onları değirmenden sağ çıkarken görmek mutlu ederdi beni.

Sonraki yıllarda yakından tanıyınca bu iki muhteşem insanı daha çok sevdim, daha fazla imrendim onlara. Fırsat buldukça yanıt verdiler, değirmenin çalışmasıyla ilgili sorularımıza. **Karakılçık** buğday unundan yapılmış **bazlamalarını** ve **tandır** üstünde pişirdiği **kömbeleri** bile bizimle

bölüştü, Ahmet Ali Dede. Bir gün un teknesindeki son unu da torbaya koyunca dönen taşı, teknenin yanındaki bir kolla aniden durduruşu tam bir mucizeydi!

Koca değirmeni bir iki dakika içinde inanılmaz bir sessizliğe büründüren bu marifetli kolun adı da **göptürge** imiş iyi mi? Ali Dede, abaranın suyunu kestiği bir gün, domuzluğa kadar inerek o koca **peri** görmemize bile izin verdi. Bu olay teknik açıdan ilk büyük keşfimdi. O güne kadar, bu büyüklükte, insan yapısı, metalden bir malzemeyi ilk görüşümdü.

Aradan onlarca yıl geçmiş olmasına rağmen, rengi beyazdan yeşile meyleden o çarkın üzerine yapışmış kireç tortuları hala gitmez gözlerimden... Bir öğle sessizliğinde Ali Dede'nin elinde ilk kez gördüğüm özel bir çekiçle taşlardan birini yonttuğunu gördüm. Bu işin aslında üst taşı **dışeğilemek** olduğunu çok sonra öğrenecektim.

Değirmene az uğrayan öteki dedeyi sonraları hiç görmedik. Yıllar sonra anladım; değirmenin asıl kurucusu, İbrahim Dede'nin o yıllarda rahmetli olduğunu. Bunlar değirmenciydi ama çalışma anında saçları, kaşları, kirpikleri una, toza belendiği için olmalı aynı zamanda '**tozcu**' da derlerdi bunlara.

Tandır kömbesinin tadından daha fazla severdim değirmenin kokusunu. Küçük damın bir köşesinde pişen bazlamanın, iki taş arasında ezilen buğdayın, tozan unun, örümcek ağlarından, duvarlardan gelen küfün, merteklere yapışmış isin, değirmenin önüne bağlı atların, eşeklerin pisliklerinin, çarka çarpan, oradan da domuzluktan aşağı çağılayan suyun çıkardığı zerreciklerin karışımıydı bu koku. Tarif edilemeyecek kadar, doğal ve özgündü. Bronşlerinizi doldurdukça bu havayla, gevşeyen bedeninize ve duygularınıza bir ninni gibi gelirdi, **taşın**, suyun ve **şakıldak**ın çıkardığı o tek düze süren gürültü.

Bir **arkı** vardı değirmenin. Dibine kurulduğu setin üstüne kadar taş duvarlarla örülmüş bir kanalla gelirdi su. Sonra bu suyu yutan, ucuna doğru gittikçe daralan tahtadan yapılmış dikdörtgen prizma biçiminde bir de abara. 15-20 m. yükseklikten ivme ile inen su, çarka çarpınca dönerdi değirmenin **üst taşı**. Yatay konumdaki çark(per) bir **mille** bağlıydı hareketli üst taş. Ve ağır takılan, yerinden hiç oynamayan bir **alt taş** ana parçasıydı sistemin. Bir **tahıl teknesi** vardı taşların üstünde ters koni biçiminde.

Daneler, bu hazneye bağlı **tahıl oluşu**yla, üst taşın ortasındaki delikten dökülürdü iki taşın arasına. Danelerin dökülme ayarını yapan düzenek, üst taşla temas eden adına '**şakıldak**' veya '**çakıldak**' denilen bir tahta parçasına bağlıydı. Bu şakıldak düzeneği hem değirmenin ninnisi hem suyun debisine bağlı olarak taşın dönme hızını duyuran alarmdı. Aynı zamanda yarattığı titreşimle tahıl oluşundan dane dökülmesini de sağlardı.

Çıkardığı gürültü ile tozgunun uyanık kalmasına da yardımcı olurdu. O nedenle değirmen sele gitse de değirmencinin gözü kulağı şakıldakta olurdu.

Sosyolojik açıdan bir kültür ve iletişim yeriye değirmenler. Yeni dostluklara, özlemlerin giderilmesine, günlük haberlerin ve dedikoduların yapılmasına imkân verirdi. At, eşek gibi yük hayvanların pazarlanması veya trampaları için fırsatlar yaratırdı.

Bazen de kavgalara sebep olurdu değirmen buluşmaları. Çoğunlukla, **sıra** anlaşmazlıkları olsa da bu kavgaların nedeni, aniden karşılaşan hasımlar arasında eski hesapların görülmesi için iyi bir zamanlamaydı. Ama ‘sen bilin!’ deyince; ne gerek kalırdı ki dövüşe?

Suyun varlığı ve bolluğu sayesinde, gümrak bitkiler, ulu ağaçlar, çeşitli kır çiçekleriyle donanan değirmen çevresi, yaban hayatı ve buna bağlı olarak avcılar, balıkçılar için de bir cazibe noktasıydı. Ayrıca orman, çiçek, su, gölgelikler, kuşlarla dolu bir alan; âşıklar ve piknikçiler için de tam aranılan yerdi.

Değirmenler de yenildi zamanın değıştirme gücüne. Önce, geleni gideni azaldı. İhtiyar ve elleri marifetli kocalar, terk-i diyar ettiler bu dünyadan. Sonra, kilitsiz kapıları çekildi, sürgüleri bir daha açılmadı. Abaralar çürüdü, perler paslandı, sarmaşıklar sardı **un teknelerini**. Belleri kırılan direkler, ıhtılar diz üstü karların, dev çınarların ağırlığı altında. İşte o zaman söyledi üstat Oktay Akbal; “Önce ekmekler bozuldu” diye. Oysa ekmeklerden önce bozulmuştu **kepeği** alınmadan, iki taş arasında **yanmadan**, şakıldak ninnisiyle, karakılçık buğdaydan öğütülen unlar...

Üretim ilişkilerimizden, kültürümüzden, eğlencemizden.. sessizce çekildi su değirmenleri. Virane olmuş taş duvarları kaldı geride, bir de gönüllerde silinmeyen hatıraları. Bundan sonra Anadolu’da;

Değirmenyanı, Değirmendere, Değirmenbaşı, Değirmenyolu, Değirmenboğazı, Değirmendüzü, Değirmenaltı, Değirmenocağı, Değirmenbükü, Değirmenoluğu gibi isimler yeni yerlere ad olarak verilmeyecek.

Ozanımız İsmail Tunç, tercüman oldu hislerimize, özetledi:

*Kavaklar içinde yıkık bir bina
Sessizce ağlıyor su değirmeni
Gelen yok giden yok şimdi yanına
İssizce ağlıyor su değirmeni*

*Oluk bekler belki su gelir arkıtan
Kırılmış kanadı eser yok çarkıtan
Kulağıma bir ses gelir ırakıtan
Gizlice ağlıyor su değirmeni*

Ama dost sohbetlerinde, sofralarında tekrar edilecek, bilge insanımızın belleğinden, dilinden damıtılan şu güzel deyişler;

*“Değirmenden gelenden kömbe umarlar, Ben saçımı değirmende ağartmadım, Değirmene gelen nöbet bekler, Değirmen iki taştan, muhabbet iki baştan, Bu değirmenin suyu nereden geliyor, Değirmen taşının altından diri çıkar, Hak deyince akan sular durur, Hak değirmende olur, Değirmen tandırına alışan it su cıgıltısına aldırılmaz, Değirmende kutluk olmaz, Değirmen hak’a döner, Değirmencinin evine hayırlı haber gelmez ya su kesilmiştir ya bent yıkılmıştır, Değirmende gezen domuzluğa düşer, Değirmenciye hırsızlık kusur değil başka ayıbını ara, Değirmen taşı öğütür de yaşı öğütmez, Değirmenin dereye borcu vardır, Değirmenin üst taşı çabuk aşınır, Sen bilirsin deyince değirmende dövüş olmaz, Taşıma suyla değirmen dönmez, Müriüvetsiz adam suyu çekilen değirmene benzer, Herkesin bir derdi var değirmencininki su, Değirmeni yurt tutmaya değirmi kadar g*t ister, Tanrı’nın değirmeni yavaş döner ama ince öğütür” gibi...*

*

‘Harmandan Değirmene’ İçin Özel Sözlük:

aktarma: Harman yerinde saman olan kısımları alttaki saplarla değiştirme eylemi

aşma: Bahçeye, tarlaya girebilmek için ağıl üstü geçit.

azık: Tarlada, bahçede, harmanda çalışanlara götürülen yemek, öğün.

bardak: Çam tomruklarından oyularak yapılmış su kabı.

belleme: Yayılırken veya dinlenirken koşum hayvanlarının sırtına atılan örtü.

bilezik: Başaklı sapların harman yeri etrafına çamber şeklinde dizilmesi.

çakmak taşı: Gemin altına çakılan mermer ya da granit keskin taş.

çalı süpürgesi: Çeşitli makilerden veya dayanıklı otlardan yapılan dış mekan süpürgeleri.

çeç: Tahıl yığını.

dane: Kavuzundan temizlenen, buğday arpa vb diğer tahıl ürünleri.

dirgen: Sapları toplamak, aktarmak için ucu çengel biçiminde bükülmüş ahşap malzeme.

garbi yeli: Güneyden esen rüzgar.

gem: Harman yerindeki sapları samana dönüştüren avadanlık, döğen.

gözer: Çok İri delikli kalbur.

gözerleme: Gözerle yapılan ön eleme.

gülele: Hacimsel tahıl ölçü birimi. Yaklaşık 32 kg.

hamut: Koşum haynalarının boynuna geçirilen, deriyle kaplanmış ahşap halka.

hayma: Çok değişik amaçlar için ahşap direk ve sundurmalarla, üstü ağaç dallarıyla kapatılmış gölgelik.

kalbur: Tahılları temizlemek, boylamak için kullanılan kurutulmuş barsak derisinden yapılmış eleme aracı.

karartı: Bir objeyi saklayan, güneşten, ayazdan koruyan korunak.

kasar: Kavuzlarından ayrılmamış iri samanlı malama.

kavuz: Tahılları başağa bağlayan kabuk.

kes: İri saman.

koşum: Yük ve çeki hayvanlarını gereken işler için uygun alet ve avadanlıklara bağlama.

loğ: Çatısı toprak damları veya bir iş için hazırlanmış alanın zeminini sıkıştıran silindirik taş.

malama: Samanla karışık tahıl.

sap: Harmanlamak amacıyla, bir araya getirilen başaklı olgun tahıl.

sarat: Kalburdan daha iri delikli eleme aracı.

sığırkuyruğu: Birbuçuk iki metre boyunda iki yıllık otsu bitki.

su kabağı: Kuruduktan sonra, su temini ve çalışma alanlarında kullanılmak üzere yetiştirilen bir kabak türü.

şelek: Sırtta taşınan yük; ot, odun, sap, dal vb demeti, destesi.

şilte: Üstünde yatılmaya, oturulmaya yarar ehven döşek.

şinik: Hacmen bir tahıl ölçüsü.

tartı: Hayvanları gem, araba, dolap vb avadanlıklara bağlayan koşu takımının bir parçası.

yaba: Harman savurmak amacıyla ahşaptan yapılan dört beş parmaklı çatak kürek.

yığın: Harmana taşınan saplarını yağmura karşı korumak amacıyla konik biçimde depolanması.

*

abara: Değirmen çarkına su akıtan ahşap ya da metal boru.

alttaş: Değirmenin dönmeyen alt taşı.

ark: Çok değişik amaçlarla yapılmış su kanalı.

bazlama: Kepekli undan yapılmış bir çeşit çörek.

değirmen: Un bulgur vb yapmak, yağ çıkarmak için rüzgar, su, elektrikle ya da motor gücüyle çalışan imlathane.

değirmi: Dörtgen.

dişeği: Değirmen taşlarının tahılları ezmesini sağlayacak girintiler açan özel çekiç.

domuzluk: Su değirmenlerinde üst taşı dödüren çarkın etrafındaki boşluk.

göptürge: Değirmende çarka çarpan suyu saptırma küreği.

Göz: Andırın'ın Soğancılar mevkiinde bir yayla.

karakılıçlık: Ekmeği çok lezzetli yerel bir buğday türü.

kepek: Tahıl danelerinin kabuğu.

kömbe: Fırınlarda, taş tandırlarda ya da iki sac arasında pişirilen bir çeşit çörek.

mil: Bir hareketi başka bir parçaya aktaran kuvvet kolu.

oluk (tahıl oluğu): öğütülmek için iki taş arasına düşecek tahılları aktaran boru.

per: Suyun çarparak dönme hareketini sağlayan metalden yapılmış yatay çark.

sıra: Değirmene geliş sırası.

şakıldak/çalıkdak: Tahıl oluğuna bağlı, bir ucuyla üst taşla değerek titreşim sağlayan düzene.

tandır: Üstünde çörek, börek, bazlama pişirilen yassa taş.

tekne (tahıl teknesi): Değirmen taşının üst tarafına ters koni biçiminde monte edilen tahıl deposu.

tekne (un teknesi): Öğütülen tahılın biriktiği sandık.

tozcu: Değirmenin sahibi ya da bu işi yapan ücretli; hakçı da denir.

üsttaş: Tahılları ezen, döner taş

yanma: Tahılın un haline gelmesi anında açığa çıkan ısı enerjisi.

yırotu (kediotu): Torosların güney yamaçlarındaki kaynaklar etrafında ve dereboylarında yetişen yabancı ot.

“HARMANDAN DEĞİRMENE” YAZISI ALDI GÖTÜRDÜ BENİ (O. Gökçe)

Tarih: 19 Mart 2017

Kimden: bilim.ege@gmail.com

Benim için hiç de gizli olamayan Tolu'nun öyküleme yeteneğini Harmandan Değirmene adlı yazısında görünce şaşırmadım. Ama bu yazı karşısında arkasındaki dağlar kadar kendisine hayranlık duydum. Sonra düşündüm bu değirmen denen olayın çapı nedir, çevrimi nedir diye kendime hesap sordum. Biraz karıştırdınca kaynakları o zaman şaşırdım işte. Değirmen de ne değirmenmiş meğer. Ne çok öyküler yazılmış, şiirler yazılmış, ne çok başka yazma eylemine konu olmuş; türküler çağrılmış, deyimler üretilmiş. Hepsini okuyamadım elbette. Ama değirmen konusunun genişliğini, varsıllığını geçmişime oranla biraz daha iyi anlamış oldum. Teşekkürler...

Sonra Tolu'nun yazdıklarını düşündükçe hayıflandım. Kendi kendime: "Hani sen kirlili çıkındın/ Hani çıkında saklı Ericek'in değirmenleri?" dedim. "Kürtçelerin değirmencisi Kök Hösüyük'ün unlarını silkindikçe ortaya çıkardığı, benzeri az bulunur uçkur öyküleri hangi çıkında?" diye kendimi azarlarcasına sorguladım.

Sağından solundan korkarak geçtiğim, bir cinayete konu olmuş Polucların Değirmeni'ni gözümün önüne getirdim. Gözüm çıkmasın, değirmenden çok Gürcü kızı gördüm: Kara saçları, kağı takeri gözleri... Hiç silinmemiş bilincimden. Unutamadım, ayrılamadım. ‘Merhaba’ diyecek kadar bir cesaret de bulamadım; suçluyum.

Balamın Pınarı'nın altında Karakaya'nın karşısında gelinlerin kızların süt sağmaya gittikleri söğütlerin gölgesinde Güccük Garanın Değirmeni'ni düşündüm. Ergenlik eşiğindeki çocukların atletsiz donsuz Esendere'de yüzüşlerini, yüzüşümü seyrettim. Utandım. Ama bizi gören kadınlar kızlar pek de utanmıyorlar gibiydi. Kafam karıştı.

Aah Kör Memmet, Kör Memmet'in Değirmeni... Esendere üzerinde ilk değirmen. Berit Dağı'nın eteğinden tutar gibi, beni bırakma der gibi.

Dağ, değirmeni tuttu, ama değirmenciler gitti. Rakka'dan döndükleri için ‘Araplar’ denen emmim uşaklarının en neşelisi ve babam Omar Emmisi'ne çok bağlı olanıydı Kör Memmet. Yoncalı'da, dağların gelini Şerif Bibim'e her gidişimde yolumu keser, “Emmoğlu kaçamak geçme” der, hem bir şey ikram eder hem de çok şey anlatırdı.

Çıkın hazırlığım yoktu ama yine sözü uzattım. Bir kez daha teşekkürler Tolu. Genç kalmış yaşlı duygusallığımı hoşgörün lütfen...

► Atışmalar

B. DAĞSEVER'İN PEŞKİR DESTANI (B. İşlek)

Tarih: 25 Mayıs 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Ozanemre,

Horanta 3. cilde de hızlı başladı biliyorsun. İlk yazıları iletmiştim.

Horanta yazışmanın dışında ailecek samimi olmaya başladı. Abdullah Budak Hocayı ziyaretiniz bunun örneklerindendir. Ben de İzmir'de Halis Açaacak Hocamı Osman Gökçe Hocamla buluşturdum. Musa Tolu da Budak Hocayı ayrıca ziyaret etmiş. Etmiş amma anası Eşemen Teyzemizin terlemesin diye sırtına koyduğu peşkiri (havluyu) de Budak Hocagilde unutmış. Lafı şuraya getirmeye çalışıyorum: Dağsever'in horantası "ocaklama" şairdir bilirsin. Dağsever, Musa'nın dalgınlığını "mahana" ederek hemen bir "destan" döşenmiş. Edebî değerinden ziyade yaşanan bir olay hakkında söyleme geleneğini yaşatması ve örneklemesi açısından yazıya aktarmak istedim. Kitaba koyup koymamayı senin ve gelin bacımın takdirine bırakıyorum.

Dağsever'inkilerden önce benden bir dörtlük:

*Zor günden kurtulan kesermiş adak
Buse alan yere diyorlar dudak
Eskiden arardı Abdullah Budak
Yoksa gardaşını unuttu mu ki*

Bu da Dağsever'in **Peşkir Destanı**

*Abdullah Budak'dan bir haber geldi
Dedi Musa Edem misafir oldu
Havluyu unutmuş burada kaldı
Budak bu havluyu neylesin millet*

*Bekir İşlek demiş gurk altına ser
Kim dostlar ise hele durun der
Dağsever'e göre daha vakit er
Budak bu havluyu neylesin millet*

*Ali Ozan der ki kalsın teberik
Belki de toplanır bedel öderik
Düziçi'nden Andırın'na ne derik
Budak bu havluyu neylesin millet*

*Lafın erbebisi söz ailesi
İsmail Arslan'da sorun gerisi
Şu hocama akıl versin birisi
Budak bu havluyu neylesin millet*

Musa'nın annesi Eşemen Teyze ile tanışmıştım. Musa da arada yazılarında söz eder.

Zaman zaman horantayla zeytin ürünleri paylaşmaya çalışırız bilirsın. Biz zeytinyağına adaçayı, kekik, lavanta çiçekleri basarak krem yapmayı deniyoruz. Ben zeytinyağlı krem yapayım diye Musa da bana murt (yabanî mersin) çalıları göndermek istemiş. Bilirsın çiçekleri ve yaprakları çok güzel kokar. Eşemen Teyzem, "Bekir yeğenimi murt çalısıyla mı kandırıyorsun ulan rezil" diyerek bir iyice rüsva eylemiş.

Selamlar, sevgiler.

DÜN MISIRLARINI SAHİP OLAMAYANLAR (H. Açacak)**Tarih:** 01 Haziran 2016**Kimden:** halisacacak.80@hotmail.com

Sevgili Horantabaşı,

Şu "yaşasın Tecirli'lerin şanlı tarihi" demen yok mu? O zamanın ederiyle bir çift Tecirli atı (hani Tecirlinin çınara çıktığı at) değer. Buradan Tecirli'nin tarihi de gündeme gelmiş olacak.

Ne dersin, Musa'nın bizden tazminat istemesine? Dün mısırına sahip olamayanlar bugün bizden tazminat istiyor. Yahu Ermenilerin "soykırım" diyerek istedikleri tazminatı da geçti. Üstelik, Ermenilerinki yüz yıllık bir mesele. Musa'nın tazminatının konusunun üstünden 200 sene geçmiş.

Yani bu mısır işinde Andırınlının hiç suçu yok mu? O yöreden bizimkilerin geçeceği belli. Sen bunu bilerek Tecirlinin yolunun üstüne mısır ek. Bir de çalıların içine kazan koy. Yine de benim soyumun insanı mısırı yemiş de tarla sahibine kazanını verirken "kazanını bırakıyoruz, bu iyiliğimizi unutma" demiş. Tarla sahibi azıcık söylenmeye kalkınca yol göstermişler. "Baba tarlanı başka yere kaldır. O zaman bizi görmezsin..."

Harika bir nasihat.

Horantanın Bodrum'da toplanma olasılığı ortaya çıkınca, otele gittim. Fiyatı konuştum. Haziran, oruçluğa gelince çizdik. Temmuz ve Ağustos sıcak olacağından işi Eylül'e sarkıttık. Adamcağız: "Haziranla Eylül aynı fiyat 110 lira/kişi başı. Temmuz-Ağustos 140 lira" dedi. "Bize ne yaparsın?" dedim. "Bunlar arkadaşın mı?" diye sordu. "horantam" dedim. "O zaman Haziran-50 lira, Ekim-60 lira, Temmuz- Ağustos da kalabalık gelirlerse otel hepsini almayabilir." dedi. Bu fiyata konaklama, üç öğün yemek ve gece saat 11'e kadar limitsiz içki.

Mutlu ayrıldım otelden. Bugün Horantabaşı'nın iletisini görünce geri gittim:

"Ağam, benim arkadaşlar gelince, herkesin nüfus cüzdanına bakacaksın. Andırınlılara 100 lira, Andırınlı olmayanlara 80 lira, Tecirli'lere bedeva, diye tembihledim.

Adam, "Ağabey, Tecirli kaç aile olur?" dedi.

"İki" dedim.

"Az olur, bir kişiden daha almayalım" deyince "İsmail Arslan'dan alma öyleyse" diyerek hesabı kapattım.

Sevgili Horanta üyeleri, fiyatlarımız bu. Atalarımız, bölgenin haracını yemiş ama şimdi biz de size hizmet etmeye çalışıyoruz. Nereden çıkardıysa Ermeniler gibi tazminat lafı çıkardı Musa. Al tazminatını, işte tazminat! Arkadaşlarını da yaktığının farkında mısın?

Öte yandan bir üniversite tezi geçti elime. Öyle taraflı bir tez ki düşman başına. Daha başlarken "Eşkiya Tecirli" diye başlamış. Bu eşkiya sözünü tezin sonuna dek Tecirli sözcüğünün önüne koyup gitmiş. Yiğitliğini de yazmış ama küçümseyerek, bu yiğitliğin eşkiyalığından geldiğini ima ederek...

Halbuki Tecirli 10.000 nüfusu ile Kanlıgeçit ile Osmaniye arasına çadırlarını kurup kışlayan bugün bile pek çok ilçeden büyük bir aşiret. Şimdiki Dervişkiye köyünün bulunduğu yerde şorevi dedikleri çok büyük bir çadırları olurmuş. Burada Aşiretin sorunları konuşulur, ileriye dönük kararlar alınmış. Aşiret Beyi, bu kararların dışına çıkamazmış. Yaylaya gitme zamanı bile bu kurulda belirlenirmiş. Bunu nereden anlıyoruz. Açacak Omar vurulduktan sonra, Aşiret yas tutmaktayken yaylaya göçme zamanı gelmiş, ama kimsenin kılı kıpırdamıyor. Oturup yaylaya gitme kararı bile alamamışlar. Acılarını ağıtlara dökmüşler:

*Arık Hasan Boz Omar'ım
Bin atına gez Omar'ım
Eller yaylaya göçüyor
Mencilisi düz Omar'ım*

Tecirli eşkiyası bir meclis tarafından yönetiliyor. Ve bu mecliste (çok söylemişimdir) kadınlar da oy kullanıyor. Eşkiyaya bak! Osmanlı'da böyle bir meclis var mıdır, ya da diğer aşiretlerde buna benzer bir yönetim?

Herkes ne derse desin. Bir de mısırına sahip olsun. Çok istiyorsa tarlasını yol üstünden kaldırsın. O kadar.

Er ya da geç... Tecirlinin şanlı tarihini ortaya çıkaracağız.

Sevgiler gönderiyorum.

“DÜN MISIRLARINI SAHİP OLAMAYANLAR” Hk. (B. İşlek)

Tarih: 02 Haziran 2016

Kimden: didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Yazılar, Ozanemre'nin dediği gibi Tecirli tadında devam ediyor.

Buraya kadar gerek şahsen, gerekse horantacak hep Tecirli ekseninde yarı aşlanık yarı ciddi, biraz folklor, biraz tarih yazarak geldik.

Bu eksen de konu Tecirli görünse de çerçevesinde çok güzel metinler, ağıtlar, heykaler yazıldı.

Ben, önceki kitaplarımda hep Tecirliileri bahane ederek derlemeleri değerlendirdim. Bu yüzden Tecirliilere teşekkür borçluyum deyip duruyorum.

İsterseniz Avşarların kovgununu da yazalım. Bir önceki yazıda girişi yaptım.

Bozdoğanlı da, Avşar da, Tecirli de, Varsaklar da bildiğimiz otorite boşluğunda her türlü boğuşma ile hayatta kalmaya çalışmışlar.

Keyifli oldukları demlerde türkünün eyasına vurmuşlar. Dertleri varsa ağıt yakmışlar. İsmail Arslan'ın tespitiyle mezarlarını ağıtlardan yapmışlar, ölülerini ağıtlara gömmüşler.

Yazmak için Tecirliiden başka mahana bulalım lütfen.

Selamlar, saygılar.

*

Not: Halis Hocam ile Musa Can'ın arasına giremeyiz. Eziliriz mahfazanallah. Maşallah ikisi de 120'şer kilo. Aman ha gaflette olmayalım...

“KOVGUNCULUK” Hk. (B. Dağsever)

Tarih: 03 Haziran 2016

Kimden: bekirdagsever@hotmail.com

Bilmem Avşar bilmem Tecirli ya da Bozdoğan...

Zaman, hırsızlık yapmayana ‘bu ev geçindiremez’ diye kız verilmediği yıllar...

Birkaç kafadar, Andırın'ın bir köyüne kovguna giderler.

Sürülerin akşam üstü eve dönmesini kollayan kovguncular, malı çok olan bir eve baskın yaparlar. O sırada sağım yapan kadınlar, bağırır çağırır ama kovguncuların gözü kara. Sürerler bütün hayvanları. Durumdan haberdar olan evin üç oğlu peşlerine düşer. Önce büyük oğlan atılır ileri, “Ulan salar mıyım bre!” diyerek. Kovgunculardan biri uzatır çakmaklıyı, düşürür büyük oğlanı. Ortanca; “Ulan gardaşımı vurdular.” diye atılır. Onu da... Derken, küçük oğlan atılır bu kez. Onu da vururlar.

Kısaca, kardeşlerin üçü de vurulur.

Arkalarından şu ağıt söylenir:

Gül ağacı boğum boğum

Gül dalını döktü boğun (bugün)

Üç gardaşın dört gelini

Bülbül oldu öttü boğun (bugün)

Anlaşıldığı üzere kardeşlerden biri iki evliymiş.
Ağdın gerisini bilen varsa yazsın.
Selamlar...

ARPANIN FAZLASI ATI HAŞARI YAPAR MI (M. Tolu)

Tarih: 05 Haziran 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

Bir sessizlik var yine Horanta efradında. Hiç birinizin sesi çıkmıyor! Yazdan mıdır, yayladan mıdır bilemedim... Bir gün bayramı, bir gün düğünü, bir gün orucu, bir gün denizi bahane etmeye devam ederlerse bu küp nasıl dolar Ede? “2. cilt bitti” dedik diye karnı doyuk abdal gibi herkes ayakkabısını kabannadı. Kimseden bir davuş duyulmuyor.

Edemedim, dedemden sakladığım lafın gözelini ortaya atayım; belki bir harekete sebep olur umuduyla yazdım Haşarı Hüseyin’i, Domates Ahmet’i, Arpacı Yusuf’u.

İkbalime, kara talihime...

*

Orman biter, ot biter, su tükenir de Andırın’da söz tükenmez, nükte bitmez. Zekidir Andırın insanı, sabırlıdır. Kavga bilmez, nazıktır. Meramını sözle anlatır. Öcünü ima ile alır. Dostuna düşmanına “taş atma”ya bayılır. Güzel söz söylemeye, sohbete, lafa zamanı boldur. Bu nedenle akşam dost ziyaretlerinin adı yalnızca Andırında “**Lafa Gitmek**”tir. Yani üretimin adı belli, hedefi açıktır. Daha çok laf, daha güzel söz...

*

Dedem Yusuf Kâhya’nın yakın dostu, sırdaşı, “teyzem oğlu” diyerek çok sevdiği, Ahmet Efil çok utangaç, çok çekinik bir adamdı. İçe dönük bir kişilikti, saftı, dürüsttü... Tam karakterine göre de bir lakabı vardı. Dostları O’na “**Domates Ahmet**” derlerdi. Ahmet Emmi çok utangaç olduğu için güç durumlarında, sıkıntılı zamanlarında gerçekten de domates gibi kızarırdı. Aslında köyde herkesin bir lakabı vardı: Babama “Kelebek/Kepenek Ahmet”, dedeme “**Arpacı Yusuf**”, büyük dayıma “Mitil Hasan”, komşu Durdu Acar’a “Vabis Durdu” derlerdi. Hiç kimse de bu tanımlamalardan alınmaz, kendilerine yapılan bu benzetmelere gülüp geçerlerdi. Fakat Ahmet Emmi “Domates” sözcüğünü duyduğu an, hem kızar, hem kızarırdı.

Bir de “**Haşarı Hüseyin**’imiz” vardı ki; dostlar başına... Çok rahat, dışa dönük, hayata her zaman toz-pembe bakan bir adamdı...

Bir Cuma günü Haşarı Hüseyin, iki tarafından sandıklarla sarılı atıyla dükkânlara gelir. Ezanı bekleyen 15–20 kişilik gruba “Selamünaleyküm, cemaatinize bereket” der. Meclis selamı alır ama hepsinde de bir merak vardır. Bu “Haşarı” yine ne yapıyor, ne icatlar çıkıyor diye. Dedem, “Hayrola Hüseyin’im ne yapıyorsun? Yükün nedir?” diye sorar. Hüseyin’in ağzı kulaklarında “Domates satıyorum emmi” der. Eyvah... Balta taş saplandı! Yanına oturttuğu arkadaşı Ahmet Efil’e atılan bu taş karşılamak tabi ki dedeme düşer. Hiç yoktan dostunun mahcubiyetine, incinmesine sebep olmuştur.

Dedem kızgınlığını belli etmeden “İyi de, yalnız atın pek haşarı gözüküyor. Dikkatli ol, bir yardan atmasın seni!” der. Böylece dostuna “domates” demesinin bedelini, densiz(!) Hüseyin’e “haşarı” sözüyle dengelemiştir. Yani durum bir birdir. Ama Hüseyin, öyle hemen pes eder mi? Yusuf Amcası zekidir, hazır cevaptır ama altta kalmak var mı? Hiçbir şey olmamış gibi “Haklısın emmi. At haşarı ama suç benim. **Arpasını fazla vermişim**” diyerek uzaklaşır.

Maçın sonucu yazılmıştır ilan tabelasına, gelecek Cumaya kadar: “Haşarı Hüseyin 2, Arpacı Yusuf 1”

Sevgiyle kal, hoşça kal.

GEYİM/GİYİM KIRMAK

Tarih: 26 Ağustos 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sevgili Bekir,

“**Çatacak yer aramak, varışmak, ağzının ölçüsünü almak, avrat üstüne varmak, sürmek**” sözcüklerini kullandık mı bilemiyorum ama kullanmamış olsak bile erbaplarından duyduğun kadar güzel anlatmışsın, diline sağlık Ede.

Daha başka neler neler var bu kadim topraklarda?

*

Bir ekin biçme, **deste çekme** imcesinde; kabak çiçeği dolmaları, yeşil soğanlarla birlikte yufka ekmeklere dürenip (dürümlenip) çaykaralarda soğutulmuş döğme yayık ayranlarıyla yudumlanırken bir yarenlik çıkarmış Göo Omar Memmet:

“Avratları çağıralım; eşlerine sen benim ‘**Kişimsin/Gişimsin**’ dedirtelim. Hanginizin avradı diyebilecek görelim efendiler” demiş.

Önce kendi çağırmış Hürü Hatun’u.

Hürü Ebem; “Eee ne var bunda? Tabi ki sen benim gişimsin Memmet” diyerek atlatmış sırasını.

Göo Omar kızı Fatma Hatun da; “Vallahi Ökkeş de benim gişim” demiş.

Elif Hatun da savmış sırasını; Bilal Mehmet için; “Bilaloğlu da benim gişim anam.” diyerek.

Köyün, çevrenin kızları kolayca atlamışlar barajı. Ama zor gelmiş bu iş Oruçbey’li Fadıma Hatun’a. Utanmış, sıkılmış... Fakat Bekir Ağa hoş görür mü bu nazı, edayı? Bir iki ‘haydi’ye rağmen tepki vermeden büzülen, mahcup ve suçlu Fadıma Hatun’a kaldırmış orağın arkasını; “Haydi kız, sen de ‘benim gişimsin’ de!” diyerek keskenmiş; vurdu vuracak.

Ortam gerilmiş, Göo Omar Memmet, yaptığı şakaya pişman olmuş. Bekir’in durup dunukacağı yok. Ama duramayan bir kişi daha var. Vicdan ummanı, yufka yürekli, Koca Ökkeş... Orağı aldığı gibi elinden, itivermiş Bekir’i destelerin üzerine; “Belledik Bekir, belledik Bekir ‘gişi’ imişsin. Belledik, yeter artık bu kadar gişilik!” diyerek kurtarmış Fadıma Hatun’u Bekir Ağa’nın gişiliğinden.

*

Ancak bunlar kadar güzel bir deyim çıktı karşıma; “**Geyim/giyim kırmak**”.

Batkın bir gelenekle hayatımızdan çıkmış gibi görünüyor bu deyim. Yıllardır kullanıldığını hiç hatırlamıyorum ama o günün sefil şartlarına oldukça uygun ve özgün. Sosyal ilişkiler gibi, ekonomik ve üretim ilişkileri de ne kadar etken dil ve sözcük üretiminde, görüyorsun. Kullanıyor, eskitiyor, ihtiyaç duymayınca da atıyor, unutuyorsun...

Bir taşlamanın peşindeydim. Dahası var mı, bu hikâyenin aslı nedir diye araştırırken çok ilginç bir deyim çıktı karşıma: “**Geyim/giyim kırmak**”

Bir ham gön çalma hikâyesi ve bu araklamaya söylenen bir taşlamaydı aradığım olay. Asıl konu gölgede kaldı. İlginç ve özgün bir sözle karşılaştık. İyisi mi baştan alalım da hem bu çalmanın sonucunda söyleneni hem de “Geyim/giyim kırmak” lafını enikonu anlatayım.

1.ciltte değinmiştik şu vahşi anane ‘ıskat’ meselesine.

Ölenin “en sevdiği malını” kesip yemeden, bölüşmeden cenazenin musallada bekletildiği hoyrat geleneğe biz de bir kelam değinmiştik dilimizin döndüğünce. Bu konuyla ilgili olarak da üç hikâye yazmıştık. Ama orada, “Geyim/giyim kırma” sözüne, deyimine değinememiştik. Çünkü bilmiyorduk bu halk ifadesini.

*

Komşum Süleyman Amca'ya sordum; dayısı Kel Ali Hüseyin'in bir giyimlik gönü, dedem Altıparmak İbrahim tarafından nasıl yürütülmüştü, Yapılı Pınar yalağından? İğneyi plağın başına koydu Süleyman Erzurumlu. Bak neler anlattı o günlere dair:

“Ekiz Mehmet (Kip oğlan Memmet) ölünce; en sevgili malına iştahı tuttu cenaze cemaatinin. Rahmetlinin en sevdiği malı, bir tek öküzüydü şüphesiz. Zaten o günlerde çok az ailede, nadir insanlarda bir çift öküz vardı. Ortalama insanlar ancak bir öküzü sahiptiler. Birkaç parça ekeneklerini, kardeşleri veya komşularıyla keşik yaparak işleyebiliyorlardı karasabanla.

“Bugünkü gibi hatırlıyorum; Memmet Emmi'nin tek öküzünü, gittik getirdik Cirpintilli merasından. Yoksa cenazeyi kaldırmıyorlardı. Oturmuşlar duvar diplerine; elden ele dolaşıyordu tütün keseleri. Çocukları feryat figan ağlaşırlarken şevkle ve inanılmaz bir imece ruhuyla kestiler hayvanı. Öğle yemeği için bir miktarını sac kavurma yaparak dürümlerle paylaştılar. Sakatatlar tartışmasız kasabın hakkıydı. Önce o doldurdu heybesini. Kalan karkası da çekileyerek zulaladılar evlerine götürmek için. Sonra da derisini **“Geyim/giyim kırdılar”** bölüştüler. Yani taze deriyi, bir çift ham çarık çıkacak ebatta parçalara ayırdılar...”

Sonra sadete geldi Süleyman Amca:

“İşte bu üleşten payına düşen deriyi, biraz temizlensin, yumuşasın diye dayım Kel Ali Hüseyin, evine giderken Yapılı Pınar'ın yalağına ıslamış. Birkaç gün sonra o civardaki tarlasından dönerken Altıparmak İbrahim, deriyi sokuvermiş torbasına.

“Her gün bir kere, giyeceği çarığın ham maddesini umutla takip eden Hüseyin Dayımın; yarın sabah yalağı bomboş görmesiyle kaynar sular dökülmüş başına. Domuz pıtraklarının, çakırdikenlerin, çoban çökertenlerin ayağına batan acısını içinde hissetmiş. Kim çaldı bu deriyi? Kim geçti buradan? Kim yapar bu işi?

“Bu soruların cevabına kısa sürede ulaşmış. Ama gönü geri almak imkânsızdır artık. İnkâr eder, yemin eder, el basar kitaba yine de vermez malını(!) Kel İbrahim.

“Yapacak bir şey yoktur. Tek teselli, Mustulu Ağa'ya bir destan yazdırılıp, ortalığa yayarak, olayı ve faili ifşa etmektir.”

Ancak üç kıtasına ulaşabildiğimiz taşlama; kısa sürede sakız olur köyün diline:

*Hengili gönlüm hengili
Var sakalı yok mengili
Bir giyimlik gönümü çaldı
Altıparmak'm kel dingili*

*Arkasını vermiş taşa
Seyrediyor Kemal Paşa
Cıbası yanında gezer
Sıkıştırman kaçır taşa*

*Dezzem kızı Dal Fadıma
Sen itini bağlasana
Ne ağlıyon Hössüün'üm
Tüfeğini yağlasana*

DAĞSEVER'İN TECİRLİ'YE CEVABI (M. Tolu)

Tarih: 08 Ekim 2016

Kimden: musatolu@gmail.com

Sayın Horanta üyeleri,

Aşağıdaki Dağsever gönderisini dağıtma nedenim, tamamen bir tesadüf ve bir çaresizliğin sonucudur. Karac' oğlan torunu Dağsever, koca Düldül'ün başında internet ortamına ulaşamayınca elden ilettiği ekteki yazıyı yayımlamak şansızlığı(!) ne yazık ki bana düştü.

Hiç de gönüllü yapmadığım bu işten dolayı başıma bazı beklenmedik ama umulan belalar gelebilir korkusu içindeyim. Horantanın yaralı üyelerinin hiç yoktan gazabına uğrayabilirim. Masum olduğum bu konudan dolayı başıma bir iş gelirse, davamın sizin kuracağınız bir mahkemede sonuca bağlanması vasiyetimdir.

Haaa! Bu satırları okuduktan sonra, yumuşak başlı görünseler de hiçbir Farsak'ın yarasına basmamak, teline dokunmamak hatta onlardan birinin tirinimini bile bozmamak gibi ilkesel bir karar aldım.

Encamı hayrola.

Sevgi ve saygılarımla...

*

AVŞAR-TECİRLİ ATIŞMASI (B. İşlek)**Tarih:** 8 Ekim 2016**Kimden:** didimnoteri@mynet.com

Sevgili Horanta,

Bilindiği üzere Dağsever ile Halis Hocam arasında bir taşlamadır gidiyordu.

Karacaoğlan şenliklerinde çok atışma dinledim.

Nasıl imrenirdim o söyleyişlere.

Dağsever'in son taşlaması dörtlükler halinde bir şiir şeklindeydi. Çok da güzeldi.

Dayanamadım, dörtlüklerin arasına girerek işi atışmaya çevirdim.

Adaşım Dağsever kadar usta olmasam da bütün taşları geri savurabildiğim söylenebilir.

Hakem heyeti bütün horantadır.

Bu atışmanın bir galibi olmak zorunda mıdır emmiler?

Dağsever, aşağıya aldığım kısa mektubu ve şiirleriyle Tecirli'lere usuldan bir uyarı yapmaktadır.

Der ki:

"Başta büyüğümüz Osman Gökçe Hocam ve Ozan Dergisi'nde şiirler yayınladığımız Halis Hocam, benim Horanta'dan hiç kimseyle husumetimin yok.

Ne var ki Abdullah Budak hocam, her zaman beni ileri sürüyor; kendi tülek turaç gibi bir tarafa kayıyor. Yani o "yaz" deyince ben de yazıyorum. Niyet onun, söz benim.

Yalnız şunu da unutmadan belirtiyim ki Dağsever, korkmaz. Konu edebiyatsa, şiirse bildiğimden geri kalmam. Haberinizi ola!"

*

Avşar-Tecirli Atışması**B. Dağsever:**

*Tecirli beyleri beni dinleyin
Yıldan üstün olur yıllar Tecirli
Bileniniz bilmezler ünlüyün
Dilden üstün olur diller Tecirli*

Bekir İşlek:

*Sen meydanı boş mu bilin Dağsever
Sünnettir her kişi atasın över
Halis Hocam seni sözünün döver
Dilden üstün olur diller Tecirli*

B. Dağsever:

*At hırsız sözlerime alınan
Elden gelen ele gider selinen
Ben dostları karşılarım gülünen
Gülden üstün olur güller Tecirli*

B. İşlek:

*Tecirli beslenir hep haracınan
Hırsızlık neymiş iş talaninan
Garip gurabayı bunla doyuran
Avdan üstün olur avlar Tecirli*

B. Dağsever:

*Musa Tolu neşesinden uçacak
Bekir İşlek, Osman Gökçe, Açacak
Ben gelirim bunlar nere kaçacak
Haldan üstün olur hallar Tecirli*

B. İşlek:

*Bu Dağsever elimizden pırtamaz
Ozan Ede'm kantar olsa tartamaz
Tecirli'yi hiçbir oba tutamaz
Elden üstün olur eller Tecirli*

B. Dağsever:

*Abdullah Budak da 'aut' mu 'in' mi
Ayağında çarık halisten gön mü
Harcadığı para dolar mı yen mi
Puldan üstün olur pullar Tecirli*

B. İşlek:

*Budak da şivşirmiş ayağı vermiş
Tecirlinin yiğitliğin çok görmüş
Tecirli Bekir'in düşüne girmiş
Cinden üstün olur cinler Tecirli*

B. Dağsever:

*Ozan Ede'm nerde ola bu sıra
Arslan Hocam uyumlu mu asıra
Tecirliyi sürgün etsek Mısır'a
Yoldan üstün olur yollar Tecirli*

B. İşlek:

*Deden Osmanlı da denedi onu
Dağsever'in akli ne kadar yeğni
Tecirli ayakta, kahraman he mi
Çölden üstün olur çöller Tecirli*

B. Dağsever:

*Ben Dağsever bildiğimi yazarım
Kalem sofrasına kurdum pazarım
Tecirliye çatmak benim nazarım
Faldan üstün olur fallar Tecirli*

B. İşlek

*Adaşım Bekirim sevgili dostum
Sanma ki kırıldım ben sana küstüm
Kelam sofrasında serili postum
Dilden üstün olur diller Tecirli*

“AVŞAR-TECİRLİ ATIŞMASI” Hk. (H. Açacak)

Tarih: 08 Ekim 2016

Kimden: halisacacak.80@hotmail.com

Sevgili Horanta,

İşte bu...

Bekir Ağamın yanıtıyla Dağsever'in cin çarpmışa döndüğünü görür gibiyim. Dağsever; dağda, yaylada imiş. Daha da aşağı inemez, Döldül'ün tepesine doğru tırmanır gider. Artık yazdıklarını -gönderecek birini bulabilirse- gelenle gidenle Musa Tolu'ya gönderir. Musa da bundan sonra bir cüppe giyip Adliye koridorlarında Avukatlık mı yapar, mübaşirlik mi bilemem. Belki de bir kartvizit bastırır da "Mastırlı Mühendis" yerine, "Mastırlı Avukat" yazdırır; onu da göreceğiz.

Laf aramızda Bekir Ağam, hani hak aşığı imiş de kimse bilmezmiş.

Yahu kardeşim arada sırada böyle şiirler döktürsene... Vallahi hayran oldum. "Bu kadar güzel yazmasının bir nedeni var mı?" diye düşündüm. Kardeşim, adam haklı. İnsan haklı olunca sesi daha gür çıkar.

Hiçbir şey, Horantabaşı'nın başarısını ve yeteneğini gölgeleyemez. Eline, diline, yüreğine sağlık aşiretim.

*

SON YILDIRIM DÜLDÜL'DEN (B. Dağsever)

Tarih: 09.11.2016

Kimden: bekirdagsever@hotmail.com

Başkan Abdullah Budak Yazdırdı:

*Ben başkanın sözlerinden çıkamam
Eller gibi yapıtıyı yıkamam
Acı yazsam yüzlerine bakamam
Açacak 'la Arslan nerde sor dedi*

*İşlek'i de arasına kat dedi
Ozanemre neredeymiş bak dedi
Dağsever de içlerinde tek dedi
Osman Gökçe kalmasın ha gör dedi*

*Ben başkansam dediğimi yaz hele
Bunlar yine çeviriyor bir hile
Düşüş attım zarım döndü hep gele
Talih bize dönmez daim kör dedi*

*Bu sessizlik benzemiyor hayıra
Kavgamızı emmi dayı ayıra
Garip kaldım beni kimler kayıra
Olanları bir hayıra yor dedi*

*Kurtuluş yok bu Hoca'nın dilinden
Şaşırmışım kimin gitsem yolundan
Korkuyorum Musa Tolu yelinden
Bunlar ile geçinmesi zor dedi*

*Dağsever'im, Başkan dedi ben yazdım
Ne birin bağladım ne birin çözdüm
Belki de sizleri azıcık üzdüm
Laflarını taş eyle de vur dedi*

ÇFÜM 3'te Yazanlar

Ali OZANEMRE: 1950'de Düziçi'nin Akdere Farsak köyünde doğdu. Düziçi İlköğretmen Okulu'nu, Diyarbakır Eğitim Enstitüsü'nü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Liselerde Edebiyat öğretmenliği yaptı. 2001'den sonra Adana Barosu'na bağlı serbest avukatlığa başladı. Şiir, öykü ve inceleme-araştırma olmak üzere 8 kitabı (Aşk Yoksa Ben Yokum, İkinci Kerem Sonuncu Aslı, Filistin Sancısı, Ozan Çobanoğlu, Döne Döne Karacoğlu, Onlar Çocuk Kalacak, Onbeş Yunus Koyverdim Bu Kıyıda, Kafdağının Kuşları) yayımlandı.

(İletişim: aliozanemre@gmail.com)

Bekir DAĞSEVER: 1962'de Osmaniye'de (Düziçi, Çitli Köyü'nde) doğdu. Düziçi Atatürk Lisesi'ni bitirdi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi 2. sınıftan ayrıldı. TİGEM Çukurova Tarım İşletmesi'nde çalıştı. Mevsimin Son Çiçekleri (şiir), Patates Mühürlü Dilekçe (öykü), Düziçi Avşar Halk Kültürü (folklor), Büyüklere de Küçüklere de Masallar (masal), Bütün Yollar Aşka (şiir), Kutsal İkili (öykü) olmak üzere 6 kitabı yayımlandı.

(İletişim: bekirdagsever@hotmail.com)

Bekir İŞLEK: 1957'de Düziçi Pirsultanlı Köyü'nde doğdu. Düziçi İlköğretmen Okulu'nu ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 5 yıl Avukatlıktan sonra Noterlik mesleğine geçti. Halen İzmir 25. Noteridir. Düziçi çevresinde derlemeler yaptı. Tekeden Teleme Çalmak, Bir Cerene Av Olmak, Düziçi Folkloru İçin Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak, ÇFÜM 1-2 ve Didimde Zeytini Meltemler Sular, olmak üzere altı kitabı yayımlandı.

(İletişim: didimnoteri@mynet.com)

Davut BÜLBÜL: 1973'te Osmaniye ili Bahçe ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğretimini İskenderun'da, lisans eğitimini Niğde Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili-Edebiyatı Bölümünde tamamladı. Aynı Üniversitenin, Sosyal Bilimler Enstitüsü'den "Düziçi'nde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)" master teziyle mezun oldu. Halen Osmaniye Hasan Aybaba Anadolu Öğretmen Lisesi'nde öğretmen çalışmaktadır.

(İletişim: dvtbulbul@yandex.com)

Halisi AÇACAK: 1945 Osmaniye - Kırmıtlı köyünde doğdu. Düziçi İlköğretmen Okulu'nu bitirdi. On iki yıl öğretmenlik yaptı. Bu arada TÖS ve TÖB-DER öğretmen örgütlerinde daha sonra TIP'te yönetici olarak çalıştı. Değişik dergilerde şiirleri, öyküleri; "Sevgi Çemberi" (öykü), "Ellerimi Tut" (roman), "Süngercim - Bir Bodrum Hikayesi", Yol Arkadaşları kitapları yayımlandı. "Mahpushane Çeşmesi" adlı çalışması basıma hazırlanmaktadır. "Yaktıkları Ateşte Yandılar" adlı radyo tiyatrosu TRT tarafından yayınlanmak üzere kabul edilmiştir.

(İletişim: Halisacacak.80@hotmail.com)

İsmail ARSLAN: 1945'te Andırın Dırdıbtılı (Erenler) köyünde doğdu. Düziçi İlköğretmen Okulu'nu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. 27 yıl öğretmen olarak değişik okullarda çalıştı. Öğretmenliği yanında insanların kooperatifleşmesi için emek harcadı. Emekli olduktan sonra uzun süre Adana Koop'ta başkanlık yaptı. "Mustafa Kemal'in Tufanı" (tiyatro), "Zincirleri Gül Kokuyor" (şiir), "Andırın Yöresinden Öyküleriyle Ağıtlar, Taşlamalar, Destanlar, Maniler" (araştırma) adlı kitapları yayımlandı.

(İletişim: ataarslan01@hotmail.com)

İsmail TEMEL: 1949'da Andırın Sumaklı köyünde doğdu. Düziçi İlköğretmen Okulu'ndan sonra Anadolu Üniv.de önlisansını tamamladı. Öğretmen olarak 27 yıl çalıştı. Emekli oldu. Osmaniye'de yaşamaktadır. Sözlü Halk Edebiyatı ve yöresel mizah konularında çalışmaları vardır. "Hayata Gülümse" adlı fıkralar kitabı yayımlandı.

Mehmet ERKOÇAK: 1944'te Osmaniye Bahçe köyünde doğdu. Düziçi İlköğretmen Okulu'ndan sonra Anadolu Üniv.de önlisansını tamamladı. Öğretmen ve Halk Eğitim Müdürü olarak 30 yıl çalıştı. Osmaniye'de yaşamaktadır. Kaybolan Çukurova sözlü halk kültürü ürünleri için; "Ne kurtarılabirirse o kârdır" düşüncesiyle, öğretmen okulu öğrenciliği döneminden başladığı derleme çalışmalarına devam etmektedir. Yöresel birçok ağıt ve ezgiyi notaya almıştır. "Osmaniye Yöresinde Ağıtlar ve Türküler" (1998) ve "Osmaniye Folkloru" (2003) adlı kitapları yayımlanmıştır.

(İletişim: erkocakm@hotmail.com)

Mehmet TÜRKMEN: 1943'te Kozan Camili köyünde doğdu. “İkinci doğum yılımdır” diye tanımladığı 1963 yılında bitirdi Düziçi İlköğretmen Okulu’nu. Yine kendi anlatımıyla; “Buğday tenli, zeytin gözlü Anadolu’da ayağına değmedik taş, başına gelmedik iş, gönlünü süslemedik düş kalmadan” otuz iki yıl çalıştı. Şiire tutkulu, resme vurgun, sözlü halk folklorunun avcısıdır. Adana’da yaşamaktadır. (İletişim: mimturkmen@gmail.com)

Musa TOLU: 1955'te Andırın'ın Beşbucak Köyünde doğdu. Düziçi İlköğretmen Okulu’nu, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi’ni bitirdi. Çukurova Üniversitesi ve Sabancı Holding bünyesinde uzman mühendis, yönetici olarak 25 yıl çalıştı. Sözlü halk kültürü üzerine inceleme ve derleme çalışmaları yaptı. Folklor araştırmaları konusunda iki kitabı (ÇFÜM 1, ÇFÜM 2) yayımlandı. (İletişim: musatolu@gmail.com)

Nail TAN (Prof. Dr.): 1941’de Kastamonu’da doğdu. Bursa Eğitim Enstitüsü, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Millî Güvenlik Akademisi ve Anadolu Üni. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Van Alparslan İlköğretmen Okulu, Kastamonu Kız İlköğretmen Okulu ve Mardin Kız İlköğretmen Okulu’nda öğretmenlik, yöneticilik yaptı. Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanı, MEB Millî Folklor Enstitüsünde ve Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde Genel Müdür Yardımcısı, Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosunda uzman, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürü, Türk Dil Kurumunda Türk Dünyası Destanları Projesi’nde uzman olarak çalıştı. Anıtkabir Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesinde “Kurtuluş Savaşı ve Devrimler” bölümünde belge ve fotoğraflar derledi, Türk halk bilimi, edebiyat, tarih konularında 65 kitabı, 400’e yakın makalesi yayımlandı; 15 ödül sahibidir. Azerbaycan VEKTOR Uluslararası Bilim Merkezince Bakü Asya Üniversitesince fahri doktor unvanı verilmiştir.

Osman GÖKÇE (Prof. Dr.): Kahramanmaraş (Göksun, Ericek) doğumlu (1940). Ericek İlkokulu’nu, Afşin Ortaokulu’nu, Gaziantep Lisesi’ni ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi’ni bitirdi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ziraat Ekonomi alanında doktora yaptı, aynı fakültede Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda doçent (1989) ve profesör (1996) oldu. 1964-1987 arası Orman Bakanlığı’nda çalıştı. 1987-2007 yıllarında Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalıştı. Akademik alanda 8 kitabından başka Beritten Beri, Esendere Akardı, Döndü Kızlar, Sabah Gülü adlarında şiir; Berit’in Gözyaşları-Anılar ve Ağıtlar, Bir Uzun yol adında anı kitabı olmak üzere toplam 14 kitabı yayınlanmıştır.

(İletişim: osman.gokce@ege.edu.tr, bilim.ege@gmail.com, www.osmangokce.net Tlf : 0536 583 5048)

Salahaddin BEKKİ (Prof. Dr.) 1967’de Sivas’ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı şehirde yaptı. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. “*Sivas Türküleri Üzerine Bir İnceleme*” adlı çalışmasıyla yüksek lisansını, “*Altay-Türk Destanı Maaday-Kara, İnceleme-Metin*” adlı teziyle doktorasını tamamladı. Gazi Üniversitesi Kırşehir Fen-Edebiyat Fakültesinde çalıştı. Kitapları: *Baş Yastıkta Göz Yolda / Sivas Türküleri; Maaday-Kara Destanı; Uzak Türk İllerinde Destanlaşan Evlilikler / Altay, Tuva, Hakas ve Şor Destanlarında Alplara Mahsus Evlilik; Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu Bildiriler (2 Cilt); Dedem Korkut Kitabı Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme; Dedem Korkut Kitabı Araştırmalar*. İLESAM üyesi yazar halen Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesidir:

Sönmez Taner:1937’de Ceyhan’da doğdu. TED Ankara Koleji’ni, Ankara Üniv. DTCF İng. Dili ve Edebiyatı’nda lisansını, Hacettepe Üniv. Kütüphanecilik Bölümü’nde Yüksek Lisansını tamamladı. İngiltere’de “Bilimsel Dokümantasyon” eğitimi aldı. DPT, TÜBİTAK, Çukurova Bölge Planlama Projesi ile Dokümantasyon Merkezi’nde enformasyon uzmanlığı, yöneticilik; Hacettepe ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümleri’nde okutmanlık gibi önemli görevlerde bulundu. Kütüphanecilik alanında kitapları, makaleleri, bildirileri; ayrıca uzmanlık alanıyla ilgili dört çeviri kitabı ve ***Bodrum: Ege’de Bir Kasaba*** adlı (çeviri) kitabı vardır. 1993’ten beri yaşamakta olduğu Bodrum’da değişik STK içinde aktif olarak çalışmaktadır.

ÇFÜM 3'te Kişi ve Yer Adları⁽⁸⁷⁾

Abasıkeleş-ler: Ceyhan'da bir aile, aşiret

Abdal Seydihan: Andırın yöresinde 20. yy'da yaşamış zurna çalma ustası.

Abidin Tatlı: Zeytindostu Derneği başkanı, ziraat mühendisi.

Aden: Yemen'de Aden Körfezi kıyısında

Ağyol (Akyol): Payas, Kastabala, Andırın'dan Meryemçil Beli'ni geçerek Ortaanadolu'da İpekyolu'yla birleşen antik yol.

Akkale: Ağyol üzerinde bir kale.

Akköprü: Kadirli köyü.

Ali Aslan: Düziçi, 1957 doğumlu, İspir Onbaşı'nın ölümüne ağıt yakan.

Alibozlu: Düziçi'nde köy.

Alhanlı: Ceyhan ilçesinde bir köy adı

Ali Paşa: Çukurova yöresinde anlatılan türkölü halk öykülerinden biri.

Anacık Kalesi: Ağyol güzergahında bir kale.

Arıtış: Eski adı Hunu. Afşin köyü

Arsuz: İskenderun'da bir sahil beldesi.

Âşık Kul Halil: 19. yy'da Andırın Beşbucak köyünde yaşamış halk ozanı.

Âşık Mahmut: 1924-1981. Düziçi'nde yaşamış türkölü halk hikayeleri anlatıcısı.

Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu): Düziçi yöresinde geleneksel Köroğlu türkölü halk öykülerini en iyi anlatıp söyleyen ozanlardan biri olup kendisinin de halk şiiri tarzında başarılı ürünleri vardır. 1960 İhtilalinde Gökçayır köyü muhtarıydı. 1980'lerde, 70 yaşlarında vefat etmiştir.

ATO: Adana Ticaret Odası.

Avgasır/Avkasır: Maraş-Andırın arasında, sebze ve meyvesiyle ünlü bir köy.

Ayvanoz: Türkoğlu ilçesi önündeki Gavurgölü'nün antik adı.

Azgıt: Andırın'da bir köy.

Bahçe/Bulanık: Bulanık Bahçe de dinilen Osmaniye'nin Bahçe ilçesi.

Balat: Didim'de antik Milet üzerinde kurulmuş köy.

Balk: Andırın'da bir köy ve ova.

Bazar: Kadirli'nin eski adı

Berit: Göksun'da bir dağ.

Binboğa: Göksun'da bir dağ ve yayla adı.

⁸⁷ Burada eksiksiz bir kişi ve yer adları listesi yapma yoluna gidilmemiş, hatta genel olarak bilineceği varsayılan ve metnin anlaşılması bakımından listede yer vermeye çok da gerek duyulmayan özel adlar listeye alınmamıştır.

Bolkar: Orta Toroslarda zirve.

Boşnak: Düziçi Pirsultanlı köyünde bir mahalle adı

Boynuyogunlu: Andırın'da bir köy; eski adı Teciker.

Bozdoğan: Çukurova'daki kalabalık Türkmen aşiretlerinden biri.

Camuzluk: Andırın'da köy.

Cemal Tural: 1905-1981. Türk asker ve siyasetçi. TSK'nın 13. Genelkurmay Başkanı. Emeklilik sonrasında siyasete atıldı. 1973'te Millet Partisi genel başkanlığına seçildi, bu görevden 1974'te istifa etti.

Cinkayası: Ceyhan ırmağı kıyısında Erenler köyünde büyük bir kayalık.

Coşkun Seyhanlı: 1937-1993. Osmaniyeli öğretmen. O.N. Poyrazoğlu'nun yazdığı Osmaniyeli Mektuplar kitabındaki mektupları gönderen kişi.

Cumali: Andırın-Düziçi yöresinde 20. yy'da yaşamış bir davul çalma ustası.

Çakal Halil: Osman Gökçe'nin Berit'in Gözyaşları adlı kitabında geçen 'Halil'in Düşegi' denilen yerde vurularak öldürülen kişi (Osman Gökçe'nin dedesi).

Çaltepe: Andırın ovası ortasında kayalık bir tepe.

Çoban Kâhya: Andırın'da Bahadrlı aşiretinin ileri gelenlerinden biri.

Çona: Osmaniyeli köy.

Çöğdür: Aşağı Andırın'da Ağyol üzerinde kale.

Dağıstan: Ceyhan'ın bir köyü.

Dırdıbtılı: Andırında köy; yeni adı Erenler.

Durut: Düziçi Alibozlu köyünde mezarlık (Ağıttaki Metin'in gömüldüğü yer).

Düldül: Düziçi-Andırın-Maraş üçgeninde volkanik dağ.

Ebu Müslim Horasani: 718-755. İranlı siyasetçi. Emevi Devleti'nin yıkılışı ve Abbasi Devleti'nin kurulması aşamalarında önemli roller üstlenmiştir.

Ellek: Düziçi'nde kasaba.

Ericek: Göksun'da Berit dağı eteğinde kasaba.

Esendere: Göksun'da, Berit'ten doğarak Ceyhan'a karışan bir çay.

Eşref'in Çınarı: Andırın ilçe merkezine yakın bir yayla ve mola yeri.

Ezene: Gürcistan seferine çıkan Köroğlu'nun yiğitlerine tembihinde geçen bu sözcük ya bir dar bölge adı ya da anlamsız bir dolgu uyak olmalı.

Fettahlı: Çukurova yöresindeki Türkmen aşiretlerinden biri.

Geben: Andırın-Göksun arasında, Ağyol üzerinde kasaba.

Gizik Duran: Çukurova'nın işgalden kurtuluşu yıllarında Ermenilere karşı savaşmış, eski bir eşkiya.

Göllüler: Düziçi'nde köy.

Gökçayır: Düziçi köylerinden biri.

Gökgedik: Andırın köylerinden biri.

Guzan: Kozan

Güccük: Asıl adı Hanifi Köşker. Düziçi Gökçayırdan. Uzun süre davar çobanlığı yapmış; geçimini daha çok kaçakçılıkla sağlamış; berduşluğu, hovardahlığı ve lafçılığıyla bilinen mukallit biridir. Gerçeklik payı çok az birçok olayı öyküleştirmiş; ÇFÜM 2'deki "Köroğlu'nun Muhtarlık Mührünü Koruma Beyanındandır" adlı anlatı da bunlardan biridir. 1981'de vefat etmiştir.

Hacılar (Yeniköy): Düziçi ilçesinde mahalle.

Hakan Alpin: 1966 doğumlu. Grafiker. Alfa Yayınları başta olmak üzere; Vakıf, Haftalık Express, Mavikuş (sonradan adı Gökkuşuğu), Filit, Günaydın, Yeni Yüzyıl, Çete gibi dergi ve gazetelerde çizgiroman türü çalışmaları oldu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Müdürlüğüne belgesel içerikli Zabıta Tarihçesi albümünü hazırladı. Başta Çizgiroman Ansiklopedisi olmak üzere üç kitabı yayımlandı. ÇFÜM 1'in editörüdür.

Halet Çambel: 1916-2014. Türk arkeolog. Hattuşaş'ın bulunduğu Boğazköy'de, stajyer olarak başladığı kazıları hayatı boyunca sürdürmüş, bilim dünyasında “*Hitit hiyerogliflerinin çözüldüğü yer*” olarak tanınan Karatepe-Arsıntaş Höyüğü'nde, Türkiye'nin ilk açık hava müzesini kurmuş; Karatepe kalıntılarının ortaya çıkarılmasını ve Hitit dilinin çözülmesini sağlamıştır.

Halit Arabaoğlu: Çukurova-Antep yörelerinde çok sevilen barak yorumcusu (20. yy).

Halbur: (Kalbur'dan) Andırın-Ağyol üzerinde yaylak.

Hamam köyü: Kozan'da köy.

Hapana: Gürcistan seferine çıkan Koroğlu'nun yiğitlerine tembihinde geçen bu sözcük ya bir dar bölge adı ya da anlamsız bir dolgu uyak olmalı.

Harboğazı: Aşağı Andırın ovasından Ağyol üzerindeki ilk geçit yeri.

Hartlap: Bıçaklarıyla ünlü, Maraş'ın merkez köylerinden biri.

Haydar Tunçkanat: 1921-2002. Türk asker ve siyasetçi. 27 Mayıs Darbesi'ne Kurmay Albay olarak fiilen katılmıştır. Cumhuriyet Senatosu Milli Birlik Komitesi üyesi.

Hüseyin Alp: 2.15 boyunda, Türk Milli Basketbolcusu, aktör.

Höçük Koca: Düziçi Pirsultanlı köyü sakinlerinden biri.

Höcülü: Andırın'da yaşamış usta bir davuleu.

İbrahim Karalı Davutoğlu: Osmaniye Sumbas doğumlu, Alabohça adlı kitabın yazarı.

İrfan Çeşmesi: Düziçi Köy Enstitüsünden kalma anıtsal bir çeşme.

İsmet Atlı: 1931-2014, Dünya ve Olimpiyat Şampiyonu Türk güreşçi, halk ozanı.

İspir Onbaşı: Düziçi Karacaoğlan köyünde yaşamış Karacaoğlan sevdalısı bir anlatıcı.

Kadioğlu: Maraş'ta büyük bir aile.

Kafu Küf Dağı: Masallarda ve bazı dini motifli hikaye ve söylemlerde adı geçen bir masal dağı. Zümrütten olduğu ve arkasında Zümrüd-ü Anka kuşunun olduğu rivayeti vardır.

Kanber Rişvanoğlu: Andırın doğumlu, askeri yargıç, avukat ve derlemeci yazar.

Kanlıgeçit: Doğu Toroslardan Çukurovaya girişi sağlayan geçit.

Kara Ali: Andırınlı ünlü davuleculardan biri.

Karacoören: Düziçi'nde bir köy.

Kara Osman: Osman Gökçe'ye anasının seslenişi.

Kargaçayırı: Andırın'da bir köy.

Karagedik: Düziçi'ne bir köy.

Karkınlı Omar: Düziçi'ndeki Karkın Türkmenlerinden. Köyü Karkın'dan Pirsultanlı köyüne göçmüş, düşünlerin vazgeçilmez kınacılarındandır. Yörede kız kaçırma olaylarına sıkça karışması da yardım severliğinin bir sonucudur.

Karya: Antik dönemde Muğla-Bodrum yöresine verilen ad.

Kastal: Andırın yakınlarında, Ağyol üzerinde bir geçit.

Kaşgari/Kaşkarlı Mahmut: 11. yüzyıl'da yaşamış ünlü sözlükçü, Divan-ı Lügat'it Türk yazarı.

Kayapınar yaylası: Andırın'ın Beşbucak köyünde yayla.

Keklikpınarı: Gâvur Dağında bir pınar.

Keşiş Çayı: Kadirli-Andırın arasında bir akarsu.

Kır İsmail: 20. yy'da Düziçi'nde yaşamış türkülü halk hikayeleri anlatıcısı.

Kırmıtlı: Osmaniye-Kadirli arasında köy.

Kızılcaova: Döldül dağı karşısında, Andırın tarafında bir yayla.

Kirik Ali: 20. yy'da Düziçi'nde yaşamış türkülü halk hikayeleri anlatıcısı.

Kozanoğlu: Çukurovada, 19. yy'da Fırka-i İslahiye iskanına karşı direnen Avşar ve Varsak aşiretleri beyi, beyliği.

Köleli: Andırın-Düziçi arasında köy.

Körsulu: Andırın'da Kargaçayırı ovasında dere.

Köyyeri: Andırın'da Yeşiloba kasabasının eski adı.

Kumkale: Andırın Ağyol üzerinde bir kale.

Kuşaksız Hoca: Andırın'ın Kızık köyünden bir molla.

Kuzgunpınarı: Kızılcaova yaylasında pınar, göze.

Küllük Tepesi: Ağyol üzerinde bir geçit.

Lek Aşireti: Çukurova dolaylarında yaşayan Kürt kökenli aşiret.

Maraş Deresi: Beşbucak köyü içinden akan bir dere.

Meryemçil Beli: Ağyol'un Toroslardaki geçiti.

Miletos/Milet: Didim'in antik adı.

Muharrem Ertaş: 1918-1984. Türkmen saz ve söz ustası. Bozlak türünün en önemli adlarından. Ailesi Abdallar diyarı Aksaray Ala Kilise'den gelip Kırşehir'e yerleşmiş, Muharrem Ertaş bu köyde doğmuştur. Orta Anadolu ve Çukurova yöresi geleneksel halk müziğinden geniş bir repertuarı vardır.

Mürseloğlu: Amik ve Çukurova yöresine yerleşen Türkmenlerden bir aşiret.

Nalçeken: Andırın Geben'de bir yayla.

Necat Yayıoğlu: 1929 Andırın doğumlu, 1956 yılında Tıp Doktoru olmuş, Adana'da Özel Bir Hastane kurarak 23 yıl çalıştırmış, 1998'den sonra tarih araştırmaları yapmıştır; Osman Tufan Paşa adlı kitabın yazarıdır.

Osman Esen: Düziçili ozanlardan. Bir adı da "Çiçek Profesörü"dür. 1970'lerde vefat etmiştir.

Osman Nuri Poyrazoğlu: 1934 doğumlu, Osmaniyeli, öğretmen, yazar. Osmaniyeli Mektuplar, Yüz Yüze Görüşmeler, Eğer Benim ile Gitmek Dilersen, Kitap Kitap Şiir Gelir Bizlere ve Akşamın Olduğu Yerde gibi kitapların yazarıdır.

Öküzgötü: Kanlıseki-Nacar arasındaki yolda bir belen, geçit adı.

Özerler: Çukurova yöresindeki Türkmen aşiretlerinden biri.

Pertev Naili Boratav: 1907-1998. Halkbilimci, halk edebiyatı ve folklor araştırmacısı.

Ruhi Su: 1912-1985. Türk halk müziği ve opera sanatçısı, halk türkülleri derlemecisidir.

Plevne: 1878 Osmanlı Rus harbi sırasında, Gazi Osman Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri tarafından kahramanca savunulan, bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan bir kale, bir kent.

Sabunçayı: Varsakların eski yurdu Nacar'dan doğup batıya doğru Düziçi ovasını ortadan yarıp geçerek Ceyhan ırmağına karışan çay.

Seydihanoğlu: Kadirli Nürfet köyünde yaşamış bir molla.

Sırkıntı: Çukurova yöresindeki Türkmen aşiretlerinden biri.

Sular: Adana'da Gar'a yakın semt adı.

Sumbas: Kadirli-Kozan arasındaki çay.

Tantan Deresi: Köleli-Dırdıbtılı arasında dere.

Tapan: Bıçak, balta, tahra gibi kesici gereçlerin yapımıyla ünlü, Kozan yöresinde bölge.

Taş Düldül: Düziçi'ndeki Düldül dağı.

Tecirli: Çukurova yöresinde yoğun bulunan bir Türkmen aşireti.

Tereli deresi: Andırın-Harboğazı yöresinde Andırın çayını besleyen bir dere.

Tozoğlu Bekir: Bekir Dağsever.

Ulaşlar: Çukurova yöresindeki Türkmen aşiretlerinden biri.

Uzunyayla: Pınarbaşı-Göksun yöresinde Avşar aşiretlerinin yaylası.

Üzücek: Aslantaş baraj suları altında kalmış Andırın köylerinden biri.

Varsaklar/ Farsaklar: Anadolu'nun değişik yörelerine dağılmış bir Türkmen aşireti.

Yarsuvat: Ceyhan ilçesinin eski adı.

Yeniköy: Eski Haruniye bucağıyla bitişiğindeki Hacılar kasabası Düziçi ilçesi oldu. Hacılar'ın önceki adı Yeniköy'dü.

Zeytinbeli: Yumurtalık ilçesinde bir belde.

Zülfikaroğlu: Aşağı Andırın'da ünlü bir aile.

Yerel Ağız Sözcükleri / Deyimler⁽⁸⁸⁾

Abdal ağası: Düğünlerde çalgıcılardan sorumlu kişi, sağdıç.

Abdest ver(mek): Muhataba ya da rakibe ders vermek; onu paylamak.

Abdestsiz emmiye namaz mı dayanır: İşi özensiz, üstün körü, çabucak yapma.

Ağa>Aga>Aka: Ağabey, abi.

Ağca: Ham pamuk ipliğinden ıstarlarda dokunan sergi.

Ağnur: Kibirli.

Ağtaşı aynat(mak), karataşı kaynat(mak): Ortılığı velveleye vermek; fitnecilik.

Ağzı kavlak: Diline, sözüne sahip olmayan. Sır tutmayan

Ağzının ölçüsünü al(mak): Bir konuda birinin düşüncelerini öğrenmeye çalışmak.

Ağzını ayır(mak): Şaşkınlıktan ya da tembellikten kendini unutmak.

Adı batasica: Sevilmeyen, uğursuz ve zararlı hayvanlar, hastalıklar için de kullanılır.

Adı kulağına değ(mek): Çok ünlenmek, kendi ünün başkalarından duyar olmak.

Ahu kuşu: Baykuş.

Akça Sazın Ağaları: Yaşar Kemal'in romanlarından biri.

Aklını zangırdat(mak): Ürkütmek, korkutmak, hayretler içinde bırakmak.

Aktarmak: 1)Bir kitabı okuyup bitirmek. 2)Bir şeyin altını üstüne getirmek.

Ala hõle: Herhangi bir durumun tam olmamış hali.

Alamartin: Yarı otomatik bir silah.

Ala yaşlı: Orta yaşlarında (ne genç, ne yaşlı).

Alış(mak): Alev almak, alevli yanmak, tutuşmak.

Altı patlar: Toplu tabanca.

Anasının yuduğu ile dur(mak): Deneyimsizlik.

Annaç: Alına gelen yön, tam karşı.

Anksiyete: Panikatak.

Apırzapır (konuşmak): Ne dediğini bilmez bir biçimde, saçma sapan konuşmak.

Appak aş: Pirinç pilavı.

Arabistan taylar: Arap atları.

Argaç: 1)Dokuma tezgâhında birbirine koştur enine atılan iplik. 2.Koyun yatak yeri.

Arı sili et(mek): Ortadan kaldırmak, tüketmek, temizlemek.

Aşını tatlandırmak: 1)Yemeğini, yiyeceğini daha güzel hale getirmek; 2)İşini yoluna koyup geçimini daha iyi bir duruma vardırmak. 3-Nazlanmak, gönülsüz görünmek.

Aşkanacı: Düğün gibi çokuntularda yemek işiyle ilgili görevli.

⁽⁸⁸⁾ Burada eksiksiz bir sözlük hazırlama yoluna gidilmemiş, hatta yerel ağızda bozulmuş ama genelin anlamakta zorlanmayacağı düşünülen söz ve söyleyişlere yer verilmemiştir.

Aşlanık: Şaka, latife.

Avarlık: Ticari olmayan sebze bahçesi, bostan.

Avrat: Kadın, iyi ve becerikli kadın.

Avrat üstüne var(mak): Kuma olmak.

Avara et(mek): 1- Meşgul etmek, oyalamak.

Avuk(mak): Yetinmek, oyalanmak, avunmak.

Ay(ı) ışıġı: Parmaklar ağza sokularak çalınan uzun erimli ışıġ, çoban ışıġı.

Ayaġını mercimek kütüġüne daya(mak): İnatlaşmak.

Ayaġını orta direġe daya(mak): Uyumsuzluk göstermek, inatlaşmak.

Ayak ver(mek): Birinin söze ya da şiire başlamasına yönelik önden söylemek.

Ayan ol(mak): Bilinmek, bilinir olmak.

Ayin aydınlıġı: Dolunay.

Ayırtmaç: Dalın, ağaç gövdesiyle birleştii yer..

Aynat (aynat beynat): Çirkin, utanılacak durum.

Avşırı çavşırı: Karmakarışık, düzensiz ve sırasız.

Azgan: Erken ilkbaharda sarı çiçekler açan, dikenli bir çalı

Bakça: Azericede ‘bahçe’.

Batkın ocak: Soyu sürdürecekt evladın olmadığı aile.

Başı berk ol(mak): İnatçılık, söze gelmezlik.

Başı kayısı ol(mak): Büyük bir derde kalmak girmek.

Başına çök(mek): 1)Zor kullanmak. 2)Tecavüz etmek.

Battal boyu ol(mak):Toraşan, ilk gençlik çağında olmak.

Baytar: Tarla, ormandan edinilmiş, az çok işlenmiş ekenek.

Baz: Doġan kuşu.

Beder beder: Nokta nokta (ben).

Bedirlik: İplik yapılmaya hazır hale getirilmiş pamuk.

Belben: Kurutulmuş incir ezmesi.

Bel koy(mak): Mim koymak, iz koymak, belirlemek.

Bellengeç: Yeni bir şeyi öğrenme aşamasında kullanılan alet, iş vb.

Berihay davulu: Türkmen aşiretlerinde kavga çıktığını duyurmak için çalınan davul.

Beserek: Özellikle kız için ‘orta boy’.

Beynamaz: Namazsız, yaramaz (bi-namaz).

Bıyġının altından geç(mek): Eyvallah etmek.

Bılız: 1.Domuz yavrusu, 2.Çok yaramaz çocuk.

Bider: Tohum, tohumluk.

Bilbil: Bülbul.

Bilge (dergisi): Düziçi İlköğretmen Okulu’nda yayımlanan sanat-edebiyat dergisi.

Binek taşı: Atlara kolayca binmeyi sağlayan taş.

Binin yarısı beş yüz: Kesin doğru; değişmezlik.

Bir eteğini tuz, birini de un çıkını et(mek): Yoksulluġın en kötüsüne katlanmak.

Biz: Gönde delik açmaya yarayan köşker aracı.

Boğazlaġa: Övütülecek danelerin değirmen taşına akışını sağlayan düzenek.

Boğazına geçir(mek): Bir şeyi haksız olarak edinmek.

Boğazını yaşart(mak): Az da olsa bir şeyler yemek, içmek.

Bohça: 1.İçine çamaşır vb konulmuş çıkın. 2.Giysi, çamaşır.

‘B.k yeme’: ‘Kötülük içinde kalma, iyi bir şeyler yap’ anlamında uyarı sözü.

Bor: Sürülmemiş arazi.

Borç: Yerine getirilmesi gereken ödev.

Bozula(mak): 1)Devenin çıkardığı acılı ses, 2)Ağlamak, ağlar gibi ses çıkarmak ya da türkü söylemek.

Börk > Börkenek: Yağmura, soğuğa karşı korunmak için yünden örülmüş başlık.

Buğsuk(mak): Bunalmak, boğulur gibi olmak, boğulmak.

Bukağı: Binek hayvanlarının ayağına takılan demir kelepçe.

Bulama: Yemek, bulamaç.

Bulamaç: Un lapası, yoksul yiyeceği.

Bulan(mak): Ağlamaklı olmak.

Buluntu: 1.Sözlü halk kültüründen derlenen. 2.Antika.

Büngülde(mek): Pınarların, çaykaraların ses çıkararak kaynaması.

Büvet: Akar sulardaki gölet.

Cahan: Ceyhan ırmağı.

Canı cıgılda(mak): Bir şeyi yapmak için çok özlem duymak, istekli olmak.

Cangama: Gürül patırtı, çekişme.

Caz karısı: Cadi.

Cecik: Kova, tava gibi kapların saplarını tutturan perçin.

Celfin: Piliç.

CERN:Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi. İsviçre ve Fransa sınırında yer alan dünyanın en büyük parçacık fiziği laboratuvarı.

Cevşen: 1. Kilimde bir tür nakış. 2.Küçük Kur'an.

Cıba: Domuz yavrusu.

Cılga: Çığır, ince yol, patika.

Cirpintil: Akdeniz maki topluluğundan bir çalı. dallarından süpürge bağlanır.

Cibelik/cipdemlik: Tümden, tamamen.

Cıdal: Uyuşmazlık.

Cırmak: Tırnak (Daha çok, alıcı kuşlar için).

Cim yut(mak): Arap abecesindeki 'cim' harfinden hareketle okuyazar olmak.

Cıncık göz: Mavi renkli göz.

Cobuk: Kuyruk kılları kısaltılmış (daha çok at için).

Comuk: Kesilerek kısaltılmış.

Cunkuruk çık(mak): Umduğunu bulamamak, hayal kırıklığı.

Cuvarı: Sigara.

Çağal/çağıl: Taş yığını.

Çağal uçur(mak): Laf başlatmak (olumlu), çam devirmek (olumsuz).

Çandır: İğdiş, enenmiş.

Çağşak: Kurumuş su akarındaki taşlar.

Çalıp çığır(mak): 1.Eğlenmek, 1.Bir acının ardından ağlamak.

Çaltak: Dal budak (hoşa gitmeyen durumlar için de kullanılır).

Çay ibrişim: İpek iplikle değişik gereçlerle hazırlanan bir tür saç örgüsü.

Çeki: Genellikle yaş çalılardan yapılan ve et taşımakta kullanılan çengel.

Çem: Çayır, çimenlik.

Çember: Yağlık ya da şeş diye de adlandırılan kadın baş örtüsü.

Çemre(mek): Kol ve paça uçlarını geriye doğru sıvamak, katlamak.

Çeş(mek): Çözmek.

Çetil: 1.Soyu sürdürecekt tek çocuk. 2.Çitil, fide.

Çevlik: 1.Akarsu yatağında suyun çevrim yaptığı yer, girdap. 2.Çevrimli su yakınlarındaki arazi. 3.Çevrilmiş bahçe, tarla.

Çezmek: Çözmek

Çıbık salla(mak): Ağaçtaki meyveleri dökmek için bir çubukla çırpma.

Çıkla: Sıf, salt, bütünüyle.

Çingil: Ağacın ince uç ve alt dalları.

Çilpek/çelpek: Pürüz, atılarak düzeltilmesi gereken, kalıntı.

Çimken/çinkem: Tike, parça.

Çilpi: Çalı çırpı ikilemesindeki çırpı, ağaç vb ince dalları.

Çingil: Küçük kova, sitil/sıtıl.

Çingil: Omuz, omuzda taşımak.

Çiriş: Ayran ya da yoğurtla boranası, pirinçle, bulgurla yemeği, ayrıca böreği yapılan ve hamzan yapımında kullanılan zambakgillerden çok yıllık ot.

Çivici: Voleybol maçında smaçör; kütör de denir.

Çoban çökerten: Lat. Tribulusterrestris>Kimyongillerden, güçlü dikenleri olan, tek yıllık ot.

Çortmuk: Kesilen ağacın toprakta kalan kısmı.

Çokuntu: Topluluk, düğün vb durumlar için birikmiş insanlar.

Çok verip az almak, az verip çok yalvar(mak): Gönlünü etmek, rızasını almak.

Çotul/çot: Ağaç dallarının ana gövdeden ayrıldığı yer, çatma.

Çözüğü: Dokumacılıkta atkı iplerinin geçirildiği dokunacak kumaşın uzunlamasına ipleri.

Dabaz: Deride, kızarma, kaşıntı, alerji.

Dalcıkla(ma): Güreşte tek dalma oyununu, korkarak, aldatarak yapmak.

Dal öğlen: Gündüz ortası.

Damdıra: Saz, çalgı; 'tanbura'dan...

Dan davulu (borusu): Eskiden askerlikte sabah kalkışı için çalınan davul.

Darısı başına ol(mak): Olumlu bir durumu, başkası için de dilemek.

Davuş/davış: Çok az da olsa duyulan, ses ve hareketler, eylemler.

Dayak: Dayanak, katkı.

DDT: Çok zehirli bir tarım ilacı.

Debdire bas(mak): Ani bir uyarıyla birden ayağa kalkmak.

Değlip: Döğme yapılan değirmen.

Değnek atlama(mak): Konulan kurala, isteğe uymamak.

Değnek koy(mak): Kural, engel koymak.

Delikli dam: Toprak damlarda baca yerine üstten açılmış havalandırma deliği.

Delikli taş bağla(mak): İntihar amacıyla suya atlanırken kurtulmayı engellemek için vücuduna taş bağlayarak ağırlık etmek.

Dem sür(mek): İyi bir zamanı keyifle yaşamak.

Demit: Bir umarsızlığı anlatan 'Umudumuz demidimiz kesildi' ikelemesinin parçası.

Deriye çekmek/çekilmek: Bazı hastalıkların tedavisi amacıyla, beden taze kesilmiş hayvan derisiyle sarılması.

Deste: Ekin demeti.

Dıkıl(mak): Girmek.

Dırğa kuşu/dırğa: Akarsu kıyılarında yarlara yuva yapan, güvercin iriliğinde, çirkin sesli, güzel tüylü, ekin zararlısı böcekleri yediği için yararlı, anları yediği için de zararlı, eti yenmez göçmen kuş; urukkuşu, arıkuşu, gökkuzgun da denir.

Dışlığı gelme(mek): Can sıkıntısı.

Diğdir-t(mek): Ayakta işlemek.

Dingili beçik .ötü açık: Kuralsız, dayanağı olmayan.

Dikeç: Süven.

- Dili boğazına ak(mak):** Söyleyecek söz bulamamak, konuşamamak.
- Dini çürük:** Güvenilmez.
- Dini gücük:** İmanı zayıf.
- Dirhemsiz:** Aşağılamak anlamında ölçüsüz.
- Diş kirası:** Bahçede, bostanda yenilen ya da evde yapılan ikramlardan başka, giden konuklara aynı yiyeceklerden yapılan hediye paketi.
- Dişinin birinin boğazında olması:** Herhangi bir iş için tetikte, dikkatli ve hızlı olmak.
- Dîvânü Lugâtî't Türk:** Kaşkarlı Mahmut'un ünlü 'Türk Dilleri Sözlüğü'.
- Diz donu:** Dize kadar inen kadın iç çamaşırı.
- Doluk(mak):** Ağlamaklı olmak.
- Dombalak:** Takla.
- Domur(mak):** Tomurcuklanmak.
- Domuz pıtırığı:** Papatyagiller familyasından, tohumları dikenli, tek yıllık ot.
- Don kestir(mek):** Kadın ya da erkekler için, takım elbise diktirmek.
- Donnuk/donluk:** Don, çamaşır yıkanan yer.
- Döğümlük:** İyilik, umar, çıkar yol.
- Döş dövmek:** Ah etmek, hayıflanmak.
- Dudağını demirci çakmağı gibi pıttır(mak):** Küsmek, ağlamaklı olmak.
- Duluk:** Yan taraf, dulda.
- Dulda:** Yel değmez yer, kuytu, duvar ya da kaya dibi.
- Dunuk(mak)/Duluk(mak):** Düşme anında bir yerde takılmak.
- Dut silk(mek)/silkele(mek):** Dut ağacının dallarına vurarak olgun dutların düşmesini sağlamak.
- Dük at(mak):** Bilye/misket oyununda misketi yuvarlamadan, kaldırtarak atıp rakibin bilyesini vurmak.
- Düldül çayı:** Düldül dağı yöresinde yetişen ada çayı, dağ çayı.
- Dürele(mek):** Dürüm yapmak, bir şeyi sarmak, katlamak.
- Dürtmecik çomacık et(mek):** Birini sürekli rahatsız etmek, hırpalamak.
- Düş heykeatle(mek):** Düş anlatmak.
- Düşek:** 1-Birinin vurulup düştüğü yer. 2-Miras payı.
- Düğle(mek):** Düğümlemek.
- Düğürücü:** Dünürücü, kız isteyenler.
- Ealen(mek):** Eğlenmek, eğleşip kalmak, oylanmak.
- Ebe:** Anneanne, babaanne.
- Ede:** Kardeş, abi; davul zurna çalan Abdallara da "Ede" diye seslenilir.
- Ede-ler:** Çukurova yöresinde davulcu-zurnacı Abdallara sevecenlikle söylenen bir hitap.
- Ebelik:** Kuzukulağı familyasından, ebelik, labada ve yabancı pazı adlarıyla da bilinen tek yıllık ot.
- Efilefil:** Hafif ve serin esinti.
- Ehlikeyif tası:** Rakı bardağını soğutmada kullanılan kap.
- Ek yeri:** Zayıf nokta, kırılabilir yer.
- Ekmek çile(mek):** Gerektiğinde yenilmek üzere bekletilen kuru yufkayı damlacıklarla yumşatmak.
- Emmi uşağı:** Amca çocuğu, emmite.
- Ekmeğin sesinin tüfeğin sesinden berk gitmesi:** Sofra sahibi olmanın, yaygın ün sağlayacağı.

Ekti: 1-Alışmış (daha çok, ele alışan yabanıl hayvanlar için kullanılır). 2-Canı her yiyeceği çeken, iştahlı, obur.

Elbir: Aracı, hacana, çöpçatan.

El değip etek değme(mek): Bir işe, eyleme ilişmemek, bulaşmamak.

El görümlüğü: Özel günlerde ya da seyahatlerde giyilen giysi.

Eli değnekli gez(mek): Şirret tavırlar içinde, kavga aramak; bela saçmak.

Elin şirelenmesi: Tepsisi ile servis edilen baklavanın elle yenilmesi... (Elle yemekteki amaç, ağza götürülen dilimin kızarmış üstünü damağa değdirmekten, ters yüz edilerek dil üstüne konulması... Eğer baklava diliminin kızarmış yüzü ağız tavanıyla temas ederse, damağa yapışır ve çiğnemeyi zorlaştırır. Tutkunları bu nedenle özellikle fırında kızarmış tatlılar için çatal-bıçak kullanmazlar.)

Elüstülüler: Enstitülüler.

Encam: Netice, sonuç, son.

Enni: Enli, eni geniş.

Eprim: Yıpranmış, tiftiklenmiş. ('Eprimeprim' biçiminde ikileme olarak kullanılır.)

Erbebisi ol(mak): Erbabı olmak, ustalaşmak.

Eskeği/Köskeği: Yanarak küçülmüş odun parçası.

Eşkin: Atın yürüyüş şekillerinden biri; tırstan hızlı, dörtnala gidişten yavaş tempo.

Eşemen: Ayşeden bozma kadın adı, Eşe.

Eşkere: Aşkar, apaçık.

Evdeci: Çiftliklerde mutfaktan sorumlu kişi.

Evin yakışığı: Evde yetişkin kız ya da erkek evlat; güzel, yakışıklı genç.

Evregeç>evirgeç: Sac üstünde yufka çevirmeye yarayan ahşap gereç.

Evsin: Avcıların gizlendiği, saklandığı yer.

Eyyam dümbeleği: Günün adamı, duruma göre tavır alan.

EXPO: "exposition" kelimesinin kısaltılmışı; Dünya Fuarı olarak da bilinen ve 19. yüzyılın ortalarından beri düzenlenen organizasyon. Türkçe karşılığı "*sergi*".

Faka bastır(mak): Tuzağa düşürmek.

Fakı: Fakih'ten, fıkıh bilgini; din bilgisi yetersiz olan molla.

Faldır/faldırdak: Kaba, beceriksiz.

Farı(mak): Vazgeçmek, uslanmak.

Feldirde(mek): Titremek, ayakta durmakta zorlanmak.

Fer: Far, canlılık, ışık, görme yetisi.

Ferden: Top kumaş, denk.

Firdöndü: Eldeki bir aracın, aletin birçok kişi tarafından sırayla kullanılması.

Firkat: Ayıklık, özlem.

Gabanna(mak): Bir şeyi tümünden sahiplenmek.

Gada: Sıkıntı, tasa, kaygı.

Gallangup: Tümünden, tamamen.

Garan(mak): Yakınmak; azarlamak.

Garbi: Güney bölgelerinde harman savurmaya en çok yarayan batı rüzgarı.

Gardak: Dokumda ya da dikişte pürüz, potluk.

Garim: Hısım, akraba, aile; eş dost.

Gatık/katık: Ayrılan.

Gavır: Kafir anlamında sevecenlikle söylenen söz; 'domuzcuk' der gibi.

Gavır belirsiz, Müslüman belirsiz: 1)Alaca karanlık, 2)Kişilerin birbirinden seçilemediği karmaşa ortamı.

Gavır bekari: Evlenmemiş, evde kalmış kişi.

Gayret kuşağı(nı) kuşan(mak): Bir durum için çaba göstermek, gayretlemek.

Geçegele: Tahtadan yapılmış, üzerinde yük taşınan gereç.

Geddes: Ukala, çok bilmiş bir tavır takınan.

Gelin Abla/Gelin bacı: Ağabey, amca, dayı ve bu denklikteki yakınların eşleri. Yenge.

Gelinlik sür(mek): Eskiden gelin olan kızlar, bir süre örneğin çocuk doğuruncaya dek gelin olduğu ailenin büyükleri yanında konuşmazdı. Buna gelinlik sürmek denirdi.

Genden seyret(mek): Geride, uzakta durmak; yakın gelmemek.

Gepirgüpür et(mek): Ayak sesi duyulacak şekilde yürümek.

Gerneş(mek): Göğüs kafesini ileri çıkararak gerinmek.

Geyik göbeği: Boz renkli, ortası mor çiçekli dağ bitkisi.

Gıç> kıç: Ayak.

Gırağı: Kıyısı.

Gısıktır(mak): Sıkıştırmak, kıstırmak.

Gısırtı/kısırtı: Hafif ses, ayak sesi.

Gıv ver(mek): Gaza getirmek; kıskırtmak; yüreklendirmek için işaret vermek.

Gızınmak: Isınmak.

Gimi: Gibi (Benzetme ilgeci).

Gizir: Tohum, bider.

Göz> koz: Ceviz.

Göleplen(mek): Bir çukurda su, kan, vb. birikmesi.

Gölük: Binek hayvanı, at.

Göp: Kağının önündeki tahta, gerisindeki oturmalık.

Görset(mek): Göstermek.

Gövkır: Gök-kır, mavi gözlü.

Göz basması: Kendine güvenmek.

Göz değdir(mek): Nazar etmek.

Gözü güvermek: Bir şeyi çok istemek, acıkmak.

Gubar(mak): Şişinmek, övünmek.

Guşana/kuşana: Kuş kona, kuş yuvası gibi küçük tencere, irice tas.

Güdümen: Bir liderin etrafındaki gönüllüler. Çete üyeleri.

Güher: Gevher, değerli taş.

Gülgülü: Feslerdeki kırmızı püskül.

Güman: Kaygı, kuşku, güvensizlik duygusu.

Gün-ün- burnu: Gün doğum zamanı.

Gün dışlık vermemek: Rahat bırakmamak, rahatsız etmek.

Gündüzleme: 1.Gündüz ilişkisinden edinilmiş çocuk. 2.Çok yaramaz çocuk.

Günü: Gündüz vakti.

Haber anlamaz: Laf dinlemez, halden anlamaz, inatçı-ilgisiz.

Habban: Kapan, fak.

Habr: Çılgın, coşkun.

Hadl-i hüküm: Son hüküm, son karar.

Hakına: Doğurmamış, bir yaşlarında keçi.

Hak perde: Sofra, sofrası bezi.

Halaka: Meydan, köy meydanı, aralık.

Haldır huldur: Düzensiz, dikkatsiz, özensiz davranış.

Hartik: Sorun, maraza, problem.

Hedayet: Hediye, armağan, andaç.

Hefkere: Çevrilmiş küçük sebze bahçesi.

Helke: Su taşıma aracı, kova.

Hengil: Küçük su kabı anlamında olup dizede dolgu söz olarak kullanılmıştır.

Hanet çenet: Paramparça.

Han'oldu: Hani, nice oldu, sorusu.

Hamzan: Çiriş otundan yapılan, genellikle içinde eritilmiş yağ saklanan organik kap.

Harbi: Dolma tüfeklerde tüfeği doldurmaya yarayan çubuk.

Harmancılık: Harman zamanı, muhtaçlara, dilencilere verilen göz kirası.

Harnı:Haruniye (Düziçi ilçesi).

Hartlap: Sandal ağacı.

Hapahap ol(mak): Beklenmedik bir biçimde karşılaşmak.

Hap(mak): Kepmek, çökmek, yıkılmak, ağız aşağı düşmek.

Hapıt(mak): Yıkmak, yüzü koyun devirmek.

Hayıt: Akdeniz maki topluluğundan hoş kokulu bir çalı türü. Dallarından sepet örülür.

Hayla(mak): Bir işi iştahla yapmaya kalkmak ya da iş yapanları teşvik etmek, coşturmak.

Hayma: Gölgelek, 'haime'den.

Hece taşı: Mezar taşı.

Hekir: Eritilmiş yağ tortusu.

Herhal: Sanırım.

Heri: (Herif sözünden) Bre, yahu anlamında erkeğe hitap

Heril: İpek, ince ipek.

Hers: Hırs, kırgınlık.

Hesabınan: Hesap ile.

Heyka: Hikaye, anlatı.

Hezlemek: Uğrunca dinlemek, gözetlemek.

Hıllangaç: Salıngaç, salıncak.

Hımırıt: Ancak çok yakındakilerin duyabileceği konuşma sesi.

Him: Dip.

Hodul/Fodul: Gösterişli kadın, kız.

Holgu/holungu: Odun parçası.

Hopla(mak): İtiraz ya da alınganlık etmek; harekete geçmek; zıplamak.

Hopur: Tarla açmak için kesilmiş ağaçlık alan.

Horanta: Aileyi oluşturan bireyler topluluğu; aile.

Hota meydan: Sakınmasız, saklamasız, apaçık meydan(da).

Hoşamat: Hoş tutmaya çabalamak.

Hoza: 1.Gelin başına takılan tüylü başlık. 2.Kenarları işlemeli ipek boyun örtüsü.
3.Püskül, süsleme takıntısı.

Höl et(mek): Harman yeri ya da güreş alanı için toprağı temizleyip düzeltmek.

Höllük: Eskiden bebelerin altına konulan bir tür toprak.

Hörtük: Sevimsiz, işe aramaz.

Huğ: Yanları çit örgülü, üstü sazla kaplanmış barınak.

Hüllen(mek): Abanmak.

Hüs(mek): susmak.

Hüsgüt et(mek): Konuşmasına, ağlamasına, anlatmasına izin vermeyerek, susturmak.

İlgım: Hafif sis.

İlicak: İlikça.

Ispatan: Su teresi.

Issı: Sıcak, ılık.

Işkın: Bitkilerde sürgün.

Işmar: İşmar, işaret, başlama ve başlatma fişegi.

Irz: Namus.

Irzi kırık: Namussuz. (Şaka yollu çocuk sevmeye de kullanılır.)

Iygı: Dokumada, bezlerin yukarıdan aşağıya gelen ipleri.

İhmalin garazdan kötü olması: İhmal davranışın kasıtlı kötülükten daha ağır sonuçlar doğurması.

İki araya bir dereye kal(mak): Kararsız kalmak.

İlenger: Halka; leğen.

İlehe: Bir hitap olarak 'ilahi'.

İleri gelen, çömelip üren: Bir toplulukta öne çıkan-lar.

İman tahtası: Göğüs, bağır.

İman tahtasını yere değdirmek: Göğüsünü yere değdirecek kadar uğunarak, ağlayarak, ağıt söylemek.

İmiriballı: 1)Ala deli. 2)Gerekmez yere nazlanan.

İnnik: Karların yazın bile eremediği koytaklar (mağaralar).

İpilti: 1.Uzakta gözüken az ışık. 2.Ufak ateş.

İşin çeciğinden azması: Zapt edilemez olma, zıvanadan çıkma.

İşlek: Kolay işleyen, iyi iş yapan, uz.

İşlenik yoldan gitmek: Daha önce denenmiş, kullanılmış yöntemi kullanmak.

İtea: İteği, üzerinde un elenen sergi.

İt kıcı (ayağı) yemiş gibi gez(mek): Durmadan gezip dolaşmak, yerinde durmamak.

İyeş(mek): Bir işte, bir durumda başkasıyla gizliden yarışmak.

Kaat: Banknot, Kâğıt para.

Kamalak: Katran da denilen sedir ağacı.

Kamga: Yonga, ağaç yontusu.

Kandak: Hendek, kanal.

Kapsalık: Ağılarda, çitlerde geçiş kapısı.

Karanlıkta tavuk bokuna basmak: Şanssızlık, istediğini elde edememek, kötü duruma düşmek.

Karahan (yayınevi): Adana'da bir yayınevi, kitabevi,

Kaşak / Kaşşak: Vücuda batabilir sivrilikte kuru ağaç dalı.

Kaşık çalımı (zamanı): Akşam yemeği vakti, gün batımına yakın zaman.

Kavm-i harami: Hırsız aşiret.

Kavut: Kışın hayvanları beslemek amacıyla, çeşitli hububatın kavrulup karıştırılarak taş değirmende çekilmesinden sonra hazırlanan yem, zava.

Kayış at(mak): İş ve oyun dışı kalmak, beklenen eylem ve etkinlikten vazgeçmek.

Kazıkbağı: Bir düğüm biçimi.

Kele: Kadına hitap, kadın hitabı.

Kelek: 1.Tulum. 2. Akarsularda bir yandan öbür yana geçmeye yarayan ilkel sal.

Kelep: İp yumağı.

Kemre: Katmanlaşmış kir tabakası.

Ken: Kin.

Kendir sıç(mak): Bir işi ağır yapmak; hımbıl ve beceriksiz.

Kepir: Verimsiz ve erozyona uğramış tarla, arazi.

Kepsi(mek): Tökezlemek.

Kertiş: Kertenkele, küçük semender.

Kertmele(mek): Koparmayacak şekilde kesmek, bir işi yarlamak.

Kesken(mek): Eliyle vuracakmış gibi davranmak.

Kesme (çalısı): Dikenli yapraklarını kışın da dökmeyen meşegillerden ağaç.

Kestek: Kesiği olan.

Keşik: Sıralı yardımlaşma.

Kılavla(mak): Okşamak, övücü sözler söylemek.

Kınalı kuzu(lar): Askere yollanan genç(ler).

Kındıra: Yaprak kenarları keskin, tek çenekli, geliçgillerden bir ot.

Kırkı kırkına karışmak: Doğdaçlar için aynı günlerde doğmuş olmak.

Kış katığı: Kış için hazırlanan zahire, yiyecek.

Kıv: Yüreklendirici, iştahlandırıcı ses.

Kıvlamak: Birini bir şeyi yapmala yüreklendirmek, iştahlandırmak.

Kıyık: Çuvaldız

Kıyılı kıpılı: Sessiz sedasız (duruş), düzenli yapılmış (iş).

Kıyın kıyın: 1)Kıyıdan kıyıdan, 2)Yavaşça, sezdirmeden.

Kızıl ekşi: Köpek ısırmasında ilaç olarak kullanılan sumak suyu.

Kız sat(mak): Başlık parası alınarak, kız vermek, evlendirmek

Kırç: Daha çok dut gibi ağaçların henüz olgunlaşmamış meyvesi.

Kırkit: Halı, kilim dokurken atıkları sıkıştırmakta kullanılan dişli gereç.

Kirtik: Sabun kalıbından kalan artık.

Kişi >Gişi: Kadının eşi, kocası.

Koçkur: Köroğlu'nun Kırat'ı.

Kolan dolanmaz ol(mak): Geniş kuturlu, kalın.

Koska: Giyimi kuşamıyla, tavırlarıyla havalı duran, berduş.

Kortul: Koska ve ukala.

Kovgun: Talan; sürgün.

Koytak: Koyak, dağlarda kuytu yer.

Koz: Ceviz.

Köm: Dağdaki davar damı, ağılı.

Könçek: Alt iç çamaşırı.

Köre: 1)Körük, 2)Karınca yuvası.

Kör karının bir değneği ol(mak): Bir evin tek evladı.

Kös gelmek: Yer minderinde yastığa yaslanarak oturmak.

Köskeğe: Ucu yanmakta olan odun parçası.

Kösşek: Deve yavrusu.

Köynek: Gömlek, mintan, iç çamaşırı, giysi.

Köze bastır(mak): Tuzağa düşürmek, hile etmek.

Köz saydır(mak): Hastalık, nazar değmesi vb için dua eşliğinde suya atılan közün suyun içirmek.

Kubur: Eskiden erkeklerin para, tütün, çakmak vb gereçleri koymak için bele bağladıkları meşin torbacık.

Kulak tozu al(mak): Tokat atmak.

Külek >gülek: Ahşaptan yapılmış kova.

Küncü: Susam.

Kürk Mantolu Madonna: Sabahattin Ali'nin ünlü bir romanı.

Küşne: Burçak.

Küşne çuvalı gimi: Tıkız ve sert.

Ladîf: Redif, yedek asker.

Lafa git(mek): Söyleşmeye, sohbet etmeye gitmek.

Lafın eyasına vur(mak): Sohbeti koyulaştırmak.

Lafın belini kır(mak): Çok keyifli bir sohbette bulunmak.

Laflaş(mak): Sohbet etmek, konuşmak.

Leçek: Kadın baş örtüsü, şeş, eşarp.

Left ağacı: Mezarda kullanılan ahşap destek. Sapıtma ağacı da denir.

Leşker: Asker.

Lığlak: Eğimli akış.

Loru: Şişkin, yumuşak, omurgasız.

Loş: Düşünlere, ziyafetlerde yenilen içilen yemek.

Löküs: Lüks; aydınlatma aracı.

Mahle: Mahalle.

Mahana: Bahane.

Mahraç: Yatak, yorgan yükü, denk.

Mahfaz'eye(mek): Korumak, muhafaza etmek.

Mahsere: Pekmez kaynatılan, yağ çıkarılan fabrika ya da atölye.

Malamat: 'Melamilik'ten kaynaklı 'rezil, rüsva'.

Mank ol(mak): Donup kalmak.

Mehit: 1.Cenaze, naaş 2. Beyit, kıta

Memili kiraz: Kızılçık kirazının iyice yumuşamış meyvesi.

Mencilis: Meclis.

Mengil: Kulak, kulak memesi.

Meke: Bir tür tahıl, mısır bitkisi.

Meses: Hayvanları dürtmekte kullanılan, ucu demirli değnek, üvendire.

Mıdıklan(mak): Olur olmaz şeylerden huylanmak; alınganlık göstermek.

Mığırır: Muskacı.

Mık sıç(mak): Eli sıkı, cimri olmak.

Mıkıt: Binek hayvanlarını uyarmak için, ucu batıcı kısa değnek.

Mıktanlı: (Mıktarlı'dan) Bir miktar arpayla bir miktar buğdayın karıştırılmış hali.

Misafir çalıla(mak): Konuğa, ana yemekten önce ufak tefek şeyler yedirmek.

Misafirde vicdan-olmaz-olmaması: Misafirin, misafir olduğu evin halini bilmemesi.

Muraz: Murat.

Mutlak/murtlak: Muska.

Nâm-ı müstear: Diğer ad, bilinen isim.

Natuyunuz: 'Ne iş yapıyorsunuz, ne yapıyorsunuz?'

Ne biliyim: Bilmem ki.

Nefsini körletmek: Yarı doyum.

Ocaklama: Ocaktan, ailece, atadan soydan.

O değilikten: Haberi yokmuş, farkında değilmiş gibi davranmak

Oğlanlık tutması: Daha çok erkek çocuklarda görülen ateşli hastalık nöbeti, havale.

Oğlunu öldürüp ocağma düş(mek): Suçluluğu karşısında teslim olup aman dilemek.

Oğurla(mak): Uğrunca almak, hırsızlamak.

Oğuz Lehçesi: Anadolu Türkçesinin de içinde bulunduğu Türkçenin kollarından biri.

Ohlaz: Oflaz, iyi, hoş.

Okuntu: Dügüne çağrı için davetlilere gönderilen, gömlek, entarilik kumaş, havlu, çorap vb. eşyalar.

Öğleneçe: Öğleye kadar

Önüme abdal oturmamuş ol(mak): Sünnet edilmemiş olmak, sünnetsiz, şaka yollu gayrimüslüm.

Örenek: Örnek gösterilecek nitelikte.

Örk: Hayvan bağı.

Öteaçe> öte yüz: Karşı yaka.

Ötealer: Ötekiler.

Öte yandan beri gelmek: Bir şeyi tümüyle halletmek, iş tam olarak yapmak.

Pahal: Eli sıkı, muhannet.

Palaz > palas: Keklik vb kuş yavrusu;cicivden büyük.

Palıt: Pelit, meşegillerin tohumu.

Pampal pal eylemek: Darmadağın, paramparça etmek.

Pançapança: Pençe pençe, avuç avuç.

Pehlil, pehlül: Akıl zayıfı.

Pelbakan ol(mak): Boş boş bakmak; anlamaz anlamaz dinlemek; şok vaziyeti.

Pelpel bak(mak): Boş ve anlamsız bakışlarla, etrafı seyretmek

Perdah çek(mek): Güreşçinin, güreşe tutuşmadan önce yaptığı yiğitlik gösterisi, peşrev.

Perde: El tezgahları, ıstarlarda, yüklük, ranza, gibi yerleri kapatmak amacıyla dokunan kilim.

Persi çık(mak): Çok kötü bir biçimde yere serilmek.

Peşkir: El yüz havlusu.

Pırt(mak): Bulunduğu yerden çıkmak, kaçıp kurtulmak

Pıtran: Geveze.

Pırnat: Ekin destesi.

Pırnat oyna(mak)/at(mak): Orakla ekin biçerken belli bir ritimle oynamak, oynayarak ekin biçmek.

Pırtı: Çamaşır, giyecek

Pıttır(mak): Brakmak, koy vermek, elden kaçırarak.

Pıs(mak): Saklanmak, sinmek.

Polis ringine çık(mak): Polis işkencesinde sorgulanmak.

Portak: Kaçma imkanı veren, yol, yolak.

Pörtlet(mek): Göz vb bir şeyi dışarı çıkartmak.

Puhar: Buharlaştırıcı sıcaklık.

Puhu: Baykuş.

Pusuk(mak): Sinmek, saklanmak

Redd-i miras: Mirasın reddi.

Redif: Yedek asker.

Sac altı kömbe: İki sac arasında köz üstünde ve ateş altın da pişirilen çörek, börek.

Saik-i sekr: Şarhoşluk etkisi.

Sahan: Daha çok metalden yapılmış, yemek tabağı, sehen de denir.

Sakal te/teği: Akran, yaştaş.

Salak: Sulanabilen arazi parseli.

Samırdan(mak): Kendi kendine konuşmak.

Saplıcan> satlıcan görmemiş ses: Güçlü çıkan avaz, nida

Saprağı sekil: Huysuz, ne yapacağı belli olmayan.

Sarı (lira): Altın, para.

Sarık kabart(mak): Yakın çevrenden birinin, övünülecek bir iş yapması. Birinin başarısına sevinmek

Satır: Kova, bakraç.

Savuştur(mak): Yolculamak, uğurlamak.

Sayak: Saymak, 'sayalım'.

Saylaştır(mak): 1) Saymak, 2) Bir şiiri, türküyü makamsız söylemek.

Seklem: Yarı dolu.

Sekni(mek): Eksilmek, durulmak.

Sen(mek): Sönmek, pörsümek.

Selbice: Servi gibi.

Seyis: Enenmiş, iki yaşından büyük teke.

Sındı: Makas

Sınıkçı: Kırıkları saran, çıkıkları yerine oturtan kişi.

Sırtı düzgün ol(mak): Giyimin, kıyafetin düzgün ve şık olması

Sıtkı sıyrıl(mak): Umut kesmek, beklentisi kalmamak.

Sidikliğini bağla/t(mak): Dua gücüyle birini işeyemez hale getirmek.

Silele(mek): Bir kabı ağzına kadar doldurmak, düzlemek.

Sin: 1. Mezar, kabir. 2. Yaş, ömür.

Sinle(mek): Ölmek, inlemek.

Sinsin: Köy düğünlerinde geceleyin yakılan ateş çevresinde oynanan seyirlik oyun.

Sofra ser(mek): Misafire sofraya sunmak.

Soku: İçinde buğday vb tahıl ezilen taş dibek.

Soku taşı: Sokuda tahıl ezmeye yarayan taş.

Susa: Düz ve geniş yol.

Suvarı: Süvari, atlı, atlıymış gibi giden.

Su yutkunu: Birlikte iş tutulması zor, geçimsiz kimse; ağır davranışlı kişi.

Soluğu yatış(mak): Dinlenmek, kendine gelmek.

Söbü/söbe: Kavun, karpuz gibi cisimler için eliptik şekil.

Söz keşiği et(mek): Karşılıklı sırasıyla konuşmak.

Sümeyre ÇAKIR: 25 Mayıs 1946, Edirne - 5 Şubat 1990, Frankfurt. Ruhi Su`yun vokaliste de olan Türk halk müziği ses sanatçısı.

Sünnetle(mek): Bir yemeği, yiyeceği sonuna dek yemek, bulaşğını bile bırakmamak.

Sürelen(mek): Tebelleş olmak, sürtünmek.

Süyük: Toprak damlarda saçak.

Şal at(mak): İstenmeyen bir görüntüyü gizlemeye çalışmak.

Şalvar: Eski zamanlarda kadın ya da erkeklerin pantolon yerine giydikleri üst giysi.

Şalvar ayak: Ayağı şalvarlı, giyimli.

Şalvar bırak(mak): Güreşte galip tarafa ve baş güreşçiye verilen ödül.

Şapırdatan (yakala-mak): Kaçan ya da kaçmaya çalışan birini ani olarak tutmak.

Şaplak çal(mak): Elle alkış tutmak.

Şapta: Hayma/çardak yapılırken gölge olacak dalların altına uzatılan sundurma.

Sarı yirmi beşlik: Eskiden dolaşımda olan sarı renkli 25 kuruşluk para.

Şavşalak: Şaşkın, davranışlarında düzensiz, haldır huldur.

Şavır: Durum, davranış biçimi.

Şekere: 1.Ekim yapılan tarlanın sahibini verilen toprak payı. 2.Tarlanın bir bölümüne akraba, eş dost adına ekilen alan.

Şelek: Sırtta taşınan yük.

Şerbetli: Alışkın, dayanıklı.

Şerbetle(mek): Birini herhangi bir şeye karşı alışkın, dayanıklı duruma getirmek.

Şipilet(mek): Yüze elle usulca vurmak.

Şirnit(mek): Şımartmak, arka çıkmak.

Şire: Şıra'dan; pekmez vb tatlıların şekerli tadı ve yapışkanlığı.

Şivan: Ağır acıyla oluşan figan, feryat.

Şivşir(mek): Kışkırtmak.

Şor: Söz, laf, anlatı.

Şorda: Şurada, ötede.

Tabak hastalığı: Çift toynaklı hayvanlarda görülen viral bir hastalıktır. Şap hastalığının yerel adı.

Tabiat sahibi olmak: İyi huylu olmak

Tahrirat kalemi: Kaymakamlık özel kalem müdürü.

Taşı dik(mek): Geleneklere uygun olarak bir işi, görevi yerine getirmek.

Taş gemisi çek(mek): Çok yorulmak.

Tap: Güreşte elde edilen oyun pozisyonu.

Tapla(mak): Tahmin etmek.

Taka: Geçici, bir mevsimlik çardak.

Takım: Ziyet eşyası.

Tay eyle(mek): Denkleme, eşlemek.

Tay geldi: Yeniden evlenen dul bir kadının yanında getirdiği çocuğu.

Tebdil: Denge

Teken tüken: Seyrek, seyrekçe.

Tekerek şapka: Fötr şapka.

Teleme: Yeni sağılmış ya da ılıtılmış sütün incir sütüyle kestirilerek peynire dönüştürülmüş hali.

Tel vur(mak): Telgraf çekmek.

Tevek >teğek: Asma, üzüm bitkisi.

Tevirtevir: Türlü türlü, çeşit çeşit.

Tevriz: İri cins bir kabak.

Tıpıla(mak): Habersizce ve sessizce aniden gelmek.

Tirablus kuşağı: Trablus dokuması bel kuşağı.

Tırıp: Çok.

Tırısa geç(mek): Hızlanmak, ivme kazanmak.

Tısıltısı: Nefes nefese.

Tıyra(mak): Korkmak, çekinmek.

Tirinin: Tempo, hava.

Tirşik: Andırın, Osmaniye çevresinde, yılan pancarından yapılan ot çorbası.

Toğga> toyga: Çeşitli tahıllarla ayran ve yoğurtla pişirilen çorba. Toy, düğün çorbası.

Tosmuk: Ağaç, kütük.

Tot/toht: Tasma.

Torlak: Acemi. İlk gençlik dönemi.

Toygun: Kabadayı, yiğit, coşkulu.

Tumkarabatağa dal(mak): Baş aşağı suya dalmak.

Tus(mak): Saklanmak, küsmek.

Tuluk: Tulum çıkarılmış keçi derisinden su taşıma gereci.

Tülek: Kurnaz, açık göz, hileci.

Tülü: 1.Dişi deve. 2.Güzel kız.

Tütün: Duman, ateşle ortaya çıkan.

Uğur: Ön, karşı.

Ul(mak): Çürümek.

Uruplağa: Hacmen bir tahıl ölççeği

Uscağıhtan: Çok yavaş, usulca.

Uşak: Erkek için çocuk, kişi, adam.

Uz gel(mek): Ölçülü ve yavaş olmak.

Üleş: Bölüşüm, pay.

Ülüş: Evde pişirilen börek, çörek, yemeklerden komşuya götürülen pay.

Ünnü: Ünlü, namı yürümüş.

Ürüp oturmak: Durmadan havlayan köpek gibi söyleyip durmak.

Ürüsüm: Adet, gelenek.

Varış(mak): Kavga için karşılıklı hücumla geçmek.

Vazıl: Arı kovanı sesinden yola çıkarak 'boş konuşan'.

Vızzık: İzmarit; değersiz.

Veriniz mi: Ver misiniz, verseniz nasıl olur acaba.

Yadırgı: Yabancı, tanıdık olmayan.

Yağlık: Fes üzerinden veya doğrudan başa sarılan örtü, şeş.

Yalbırdak: Çıplak, parıltılı.

Yalbırda(mak): Parıldamak.

Yampirik: Aksak ya da yay yan yürüyen.

Yan kabağı: Birinin sürekli yanında bulunan.

Yanaz: Uyumsuz, huysuz, söze gelmez.

Yancı: İskambil oynayanları seyreden kişi/ler.

Yan tepiği: Yanlamasına vurulan tekme.

Yasan: 1)Bir işi yapma hazırlığı, kararı. 2)Bir şey için hazır olarak beklemek. 3)Bel, bellik.

Yatak yaz(mak): Yer yatağı hazırlamak.

Yatsılık: Akşamın geç vakitlerinde yenilen kuruyemiş.

Yavrum: Yavrum, çocuğum, gençler.

Yay(mak): Yayık gibi bir şeyi çalkalayıp örneğin yoğurdu ayran etmek.

Yéalirken: Yayılırken; özellikle dut gibi ağaçtan meyveler koparıp yerken.

Yediken: Yedi kere.

Yekin(mek): 1.Ayağa kalkmak. 2.Bir iş için harekete geçmek.

Yelepyelep: Dalga dalga.

Yel(mek): Bir şeyin uğrunda boş yere çabalamak.

Yel yepelek: Alelacele, telaşla içinde.

Yenge: Kuma.

Yenil(mek): Durmak, beklemek. (Mağlubiyet değil.)

Yere baktırma(mak): Utandırmamak, utanılacak bir durumdan kurtarmak.

Yernik git(mek): Doyasıya yaşayamamak.

Yesir: Esir, tutsak.

Yevmil kıyamet: Kıyamet günü, mahşer.

Yılkı: 1.Başı boş bırakılmış at, at sürüsü. 2.İşe ve koşuma alıştırılmamış tay.

Yırak: Irak, uzak.

Yiğeyiye: Ekeneklere zarar veren (daha çok hayvanlar için).

Yıkıl(mak): Güreşte yenilmek.

YKY: Yapı Kredi Yayınları.

Yok gününe otur(mak): Birinin ölümünden sonra yaşıyor olmak.

Yonsul: Yosun.

Yolak: Ağıl gibi bir engelin aşılabılır yeri.

Yornuğu çık(mak): Yornuklanmak, dinlenmek, rahatlamak.

Yörep: Egimli arazi, şev.

Yu(mak): Yıkamak.

Yumuş: İş, angarya

Yunak: Çamaşır yıkanan, banyo yapılan yer.

Yusuf'un gömleği: Güzelliği nedeniyle kıskanan kardeşlerinin kuyuya atıp kurt parçaladı dedikleri, 'Mısır'a Sultan' olan İsrailoğulları peygamberi Yusuf'un babası Yakup'a getirilen kanlı gömleği.

Yutkuna kal(mak): Bir durum karşısında söyleyecek söz bulamamak.

Yutkun(mak): Canı çektiği için ağzı sulanmak.

Yük: Yük konulan yer, yüklük; kiler.

Yükü yeğni(mek): İşin gücün, sıkıntının azalması.

Yüle(mek): Kesici aletleri keskinleştirmek.

Yülü(mek): Tıraş etmek.

Zaar: Zahir, görünün, anlaşılan.

Zağ: Bilenmiş, keskin.

Zakon: Sürüp giden uygulama, kural, kaide.

Zavar/a: Hayvan yemi olarak kabaca övütülmüş tahıl.

Zavır: Kızmak, azarlamak.

Zebella / Zeballah: İriyari, uzun, biçimsiz, korkunç, karayağız kişi.

Zimbirtı / Zırzırı: Davula arkadan vurulan ince çubuk.

Zındık: İnançsız.

Zıpcık: İnce, zayıf, işe yaramaz.

Zırı olma(mak): Havasında, formunda olmamak.

Zina: Evli bir erkek ya da kadının, eşinden başka biriyle kendi isteğiyle kurduğu cinsel ilişki.

Zina çocuğu: Meşru ilişki dışında doğmuş çocuk.

Zobu: Kaba saba, zor, külfetli.

Zubun/zıbın: Kıyafet devriminden önce erkeklerin giydiği kolsuz dış giysi

Zomp: Tomruk.

Zopur: Torosların güney yamaçlarında yoğun biçimde yağan, çiy, buhar.

Zubdan: Serçeğillerden bir kuş.

